L. Deposriers

# LOQUELA

HET ACHSTE JAAR

Tweede 1887
Hegende 1888
1889

TOT ROUSSELAERE

BIJ JULES DEMEESTER-VAN NIEUWENHUYSE

OP DE ZWIJNSMART

EUGÈNE BEYAERT, KORTRIJK.

Leo Depoortere
Brugge

G.G.A
574

# LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BEBLEKKEN, z. De Bo. — Ge en kunt geen kwart in een herberge zijn zonder drinken, of ze zitten u te beblekken. Geh. *Rekhem, in W.-Vl.*

BEÊWEGEN, *beêweegde, gebeêweegd.* = Beêweg gaan, beêvaard doen. — Hij heeft vele gebeêweegd als hij jonger was. Geh. *Denterghem.*

DEURGRIJPEN, *deurgreep, deurgrepen.* = Ten gronde toe begrijpen, verstaan. — De kinders en kunnen hunnen katechismus niet van den eersten keer deurgrijpen. Geh. *Deerlyk.*

DRANK, den. = Zekere tijd dronke-zijns, roes. — H'n het dat eddaan in ezzotten drank. Geh. *Houthem.*

STEKELHURST, den. = Stekelverken. Gehoord *Schoorisse, Asper.*

Bij Kiliaen « horts *fland. Echinus, erinaceus, hericius;* » bij De Bo *hurts*, met de zelfste beteekenisse. Z. Schuermans, *i. v. horst.*

TOE BAKWAGENEN, *bakwagende toe, toe gebakwagend.* = Met bakwagens eerde of andere vullinge toevoeren en opvullen. — Wij hebben onzen wal doen toe bakwagenen, om 't volk werk te geven, binst den winter. Geh. *Iseghem.*

TRANK, den. = Snede, wijze van kerven. — Ik zie 't aan den trank van dien toebak dat 't er van Obourg is, want daar tranken ze hem geweldig breed. Geh. *Gent.*

TRANKEN, *trankte, getrankt.* = Kerven, snijden. Z. *Trank.*

Wij hebben dus in 't Vl. *tranken, trankte, getrankt, den trank, den trinkel* (z. Loquela); *de tranke, de trenke, de trinke* (z. De Bo). De Franschen hebben *trancher, tranche, tranchet, tranchoir, retrancher, retranchement*, enz. Het w. bestaat in 't Ital., in 't Spaansch, in 't Portugiesch, in 't Eng.

Wien behoort het nu toe, de Germaansche of de Roomsche moedertale?

« *Origine incertaine,* » zegt Littré; « *origine inconnue,* » zeggen Brachet en Scheler; « dit slot wacht nog achter eenen sleuter, » zegt Skeat; « al dat men kan doen is zeggen waarvan *trancher* niet en komt, » zegt Diez: « en heel zeker en komt het van *truncare* niet. » Dan volgen de wanhopige pogingen van



Littré, die, geholpen door Langensiepen, zijne Roomschdolheid en zijne Germaansche taalvreeze tracht gelijk te geven en te bewijzen dat *trancher* zou kunnen komen van *transscindere*, van *transsecare*, van *interimicare* (dat niet en bestaat), van *interimere*, van *internecare*, en eindelijk, zegt Littré, Diez's en zijns zelfs eigen woorden den kop inslaande: « *Trancher* komt geheel zeker van *truncare.* »

Neemt men in acht dat Kiliaen de ww. *tronken, stronken, trunken, strunken* opgeeft, en vertaalt door *truncare, detruncare, decurtare, amputare,* dan begint men te vermoeden dat *trink, trank, tronk* wel zouden kunnen een verongelukt, klankwisselend Vl. werkw. *trinken, trank, getronken* toebehooren, dat in 't Latijn vertegenwoordigd is door *truncare;* welk *truncare,* volgens Dr W. Corssen, eertijds *struncare* was. Latijnsche en Grieksche ingaande *st* = Vl. *st*, zeggen de geleerden: bij *stronken, stronk* ware de *s* gebleven, bij *tronk, tranke, trenke, trinke*, enz., Dietsch-Fr. *tranche*, etc. ware de *s*, zoo 't nog gebeurt, afgevallen.

TRINKEL, den. = Tranke, trinke, *q. v.* — Een trinkel zalm. Geh. *Diest.*

VERBEIDEN, *verbeidde, verbeid.* = Te lange doen beiden, bezig houden. — Hij heeft hem wederom laten verbeiden, in de plaatse van tijelijk thuizewaard te komen. Geh. *Denterghem.*

VEREESELEN, *vereeselde, vereeseld.* = Verinselen, *q. v.* — Hij heeft twintig duist guldens vereeseld in een half jaar tijds. Geh. *Poperinghe.*

VERINSELEN, *verinselde, verinseld.* = Verkwisten, verkiskassen, vermooschen, verbrinselen, wegmaken, te nieten brengen. — Hij heeft geheel zijne erfenesse verinseld. Geh. *Paschendaele, Staden*, en bijkans overal in W.-Vl.

De Bo spelt het w. *vereinselen* en verklaart het als volgt: « Verdoen, verkwisten, Fr. *gaspiller.* Zij vereinselt al wat zij wint. Ik geef niet geern aalmoesen aan lieden die 't al vereinselen. Ik heb tien frank ontvangen, maar ze zijn reeds vereinseld... Men zegt ook *aan den einsel hangen.* »

Onder 't w. « *Hengsel*, m. knipwaag, » zegt De Bo verder: « Gemeenlijk zegt en schrijft men *einsel.* — Aan den hengsel (einsel) hangen, verkwisten. Die huisvrouw hangt het al aan den einsel. — *Hengselaar, einselaar*, m. Die 't al aan den einsel hangt, die geen geld kan sparen, die 't al verkwist in snoeperij, in kleeren te koopen, enz. »

De Bo vermoedt blijkbaar dat er verwantschap bestaat tusschen 't w. *hangen* en 't w. *insel*, dat hij, met Vaelande en met Schuermans, liefst *hengsel* schrijft. Men zegt *den* hangel, *den*

BIBLIOTHECA BRUGENSIS

hengel, ja, maar *het* hangsel, *het* hengsel en *den* insel, nauwelijks ievers, door misverstand, het *(h)ingsel*.

De Bo heeft ook het w. *hindselen* = deinzen aangeteekend. Dat w. zou kunnen (met *ver-*) *verhindselen* geworden zijn. Het w. *hindselen* is deinzen, eerzelen, achteruitgaan, zegt De Bo; gevolgentlijk zou 't misschien passen om er een w. van te maken dat verkwisten bediedt. Maar 't Volk weet zelve den uitleg van zijn w. en 't zegt dat het *eigentlijk* bediedt : met den *insel* verwegen, verpenewaren, van deure te deure, aan Jan en alleman, bij inselgewichte, verkoopen en verkoomenschepen; *oneigentlijk :* stuk voor stuk, allengskens kwijt worden, slijten, verdoen, verkwisten. « Als ze tot Pe Quistecolens wat hebben, of bij toeval wat krijgen kunnen, ze hangen 't, het moet, het gaat seffens al aan den insel : ze'n sparen maar als 't op is. »

Aldus hoore ik het Volk spreken.

Op 't w. *hindselen*, dat De Bo aanteekende, schrijft Dr de Jager aldus, in zijne Frequentativen : *Hindselen — hindsen*. De Bo heeft *hindselen* voor « aarzelen, achteruitgaan, Fr. *reculer*, » en leidt het af van 't oude bijwoord *hind*, achter, waarvan het Engelsch *behind*, enz. Regelmatiger nog kan het w. afkomen van het zwabische *hinz*, bij Von Schmid hetzelfde als *hinter*, achter. In oorsprong komt alzoo *hindselen* overeen met ons ww. *hinderen;* doch overigens verschilt het hiervan in twee opzichten. Het laatste is bedrijvend, het eerste onzijdig. Het eerste komt van een bijwoord *hinds*, en heeft een frequent. uitgang aangenomen, terwijl het laatste van een bijwoord *hinder* afkomt en dus niet als frequent. is aan te merken.

In den *Taal- en Letterbode IV. 16* vergelijkt Dr de Jager *hinderen* tegen *hindselen*. *Hinderen*, zegt hij, komt van *hinder*, dus en is 't geen *frequentativum*, maar een *verbum ex nomine*. Voor *hindselen* integendeel en is er geen *nomen* « aan te wijzen, waarvan het af zou stammen; het w. *hindel*, *hindsel* is mij althans niet voorgekomen. Er schiet dan niets anders over dan met den kundigen Schrijver » (De Bo) « aan het stamwoord *hind* te denken, waaruit *hinds* is ontstaan (als *ginds* uit *gind*), welke laatste vorm dan regelmatig het frequentatieve *hindselen* oplevert. Ik neem dit werkwoord dus in mijn » (de Jager's) « Woordenboek » (*der Frequentativen*) « op. »

Hetgene Dr de Jager in 1873 « niet voorgekomen » en was, is mij vandage zelfs (11 Junij 1887) « voorgekomen, » te weten 't w. *hinsel*, met den zin : *verachteringe, achterdeel, nadeel, hinder*, in den Antwerpschen Pater *Petri Godefridi* (Govaerts?) zijn zeldzaam boeksken, dat heet : *Die woestijne des Heeren, Antwerpen, Jan van Ghelen, 1554*, bl. 400 : « O soete druyue ghi waert wtgeperst aenden rame des heyligen cruys, ende uwen stoel » (*stolam*) « hebdy gewasschen inden wijn ws bloets, om onsen wille wi groeten u, ende wilt ons altijt zijn een schilt tegen svyants tempeest, op dat wi sonder schade ende hinsel moghen comen totter hauen der eewigher salicheyt. Amen. »

In de uitgave die gedrukt wierd *t'Hantverpen, By Hieronymus Verdussen*, 1612, bl. 193, staat het zelfste w., neffens verbeterde (?) ww., onverbeterd en onveranderd, aldus : « O soete druyue ghy waert wtgeperst aenden arme des heyligen cruys, ende u lanck cleet hebdy gewasschen inden wijn ws bloets, om onsen wille, wy groeten u, ende wilt ons altijt sijn



eenen schilt tegen svyants tempeest, op dat wij sonder schade ende hinsel mogen comen totter hauen der eewiger salicheyt. Amen. »

*Hinderen* en *hindselen* en zijn dus beide maar onechte, schijnbare, *pseudo-* of leugenfrequentativen, het eene komende van *hinder*, zoo Dr de Jager beweert, en 't andere van *hindsel*, uitsprekens *hinsel*, dat Dr de Jager in 1873 nog « niet voorgekomen » en was.

Ons w. *verinselen* is bedrijvend, *transitivum*, dus en zal het waarschijnelijk van geen onbedrijvend, ofte zoo gezeid *onzijdig* werkw. *hindselen* af te leiden zijn, maar wel van het bedrijvende *inselen*. *Inselen* en vinde ik niet geboekt, maar bij 't Volk is 't eigentlijk den *insel* gebruiken, met den *insel* verwegen, vermeten, verpenigen : heel 't middeleeuwsch latijn *unciare*. « Uncij dat synt twe loit. half uncij. *Semiuncia*. mit Uncien weghen of meten. *Unciare*, » zegt Van der Schuerens Theutonista (1475). « *Uncio as. are. id est uncia uel unciis mensurare Et dicitur ab uncia,* » zegt de Leuvensche *Vocabularius copiosus* (1477). Van dat ongeboekte *inselen* hebben wij nog 't w. *inselare*, dat pegelare, gierigaard beteekent, en dat heel Vlanderen deure bekend is, ofschoon 't hier nu eerst te boeke en te berde komt.

En wat is nu 't w. *insel*, het stamwoord van *inselen?*

Onze vlaamsche *insel* is : « *Trutina campana Isidoro, quæ constat scapo punctis librarum discrimina notantibus distincto. Statera Vitruuio. Phalanx Aristote. Hemizugion. Al.* Schnelwag. *B.* Knipwage. *It. Bilancia Romana*, » zegt H. Junius, in zijnen *Nomenclator* (1566). Hij heet *rommaine, balance Romaine, balance-à-croc, balance-à-plombée, peson, balance-à-peson, troneau, crochet*, in 't Fransch; *tronéou*, in 't Waalsch; *steelyard*, in 't Engelsch, enz. enz.

Het Vlaamsch geraadselken beschrijft den *insel* volgender wijze :

Het groeit buten,
en 't bloeit buten;
de smed smeedt eran,
en de oude wuufs gelooven deran.

In 't Vlaamsch heeft het allaam, benevens *knipwage, bosemer, ponder, pondel, punder, pundel, pongel*, nog eene macht van namen, die altemaal naar een grondwoord *uncia* schijnen te wijzen, en die luiden als volgt :

*Unser, unsel, unssel* (Kiliaen, d'Arsy), *unsel* (Diction. tetraglotton), *unsel unssel* (P. Richelet, 1793, Oost-Vl.).

*Onghsel* (Kil.), *onssel* (L. Meijer).

*Ousel*, uitspr. *ows'l* (geh. Sint-Lievens-Hauthem).

*Uussel* (Kil.), *uisel* (Kil., Diction. tetraglotton, Schuermans-Brab., Geeraertsbergen, Noord-Brab.), *eussel* (d'Arsy, Plantin), *eusel* (Schuermans), *ussel* (Kil., P. Richelet, L. v. Waes).

*Huisel* (Sch ).

*Ensser* (Kil., d'Arsy), *enssel* (Kil.), *ensel* (Gailliard-Gloss., De Bo, Schuermans, geh. Denterghem), *eynsel* (Gailliard), *eynsel*, misdrukt *eydsel* (Kil.), *einsel* (De Bo).

*Eisel* (geh. Audenaarde).

*Eesel* (geh. Stavele). Van daar 't wrkw. *vereeselen* = verinselen, *q. v.*

*Heynsele* (Gailliard), *hengsel* (Vaelande, De Bo, Schuermans), *hensel* (Schuerm.).

*Insel* (Schuerm., De Bo), *ingsel* (De Bo, in *Rond den Heerd* 1880, bl. 317, en geh. Brugge, Zarren, Hulste, S. Margriete).

*Iser* (*in* = *ie*, dus uitsprekens *ieser*?-z. Gailliard-Gloss.).

*Unster* (Kil., Plantin, d'Arsy, Diction. tetragl., L. Meijer, C. Tuinman, Bilderdijk, Weiland, Bomhoff, Terwen, Kramers, Heremans, enz.).

*Enster* (Kil., Plantin, d'Arsy, Berghaus-Sprachschatz der Sachsen, plâtduitsch), *entster* (Kil.), *eenster* (Berghaus).

Volgens Dr J. Halbertsma, *Lexicon Frisicum*, en E. Epkema, Woordenboek op Gijsbert Japicx Friesche werken, heeten de Friezen onzen *insel*, d. i. de zoo gezeide knipwage :

*Enster, ensser, entster, unster, ünster.*

Van die vijf Friesche wisselgedaanten is de 2e, *ensser*, in zulker wijze ontleedbaar, dat ze, na 't weren van *-er* of *-r*, het Friesche w. *ensse*, *ense* oplevert, dat in 't Friesch eenen duidelijk vatbaren zin heeft.

Immers *einse, ense, enze, einze*, zegt Dr Halbertsma, is een « *Vox ex latino* uncia *orlunda*. Uncia *erat* assis *pars duodecima; in genere rei totius pars duodecima; ex. gr.* uncia agri, *duodecima pars jugeris;* uncia, *pollex, duodecima pars pedis. Anglosaxones* uncia *mutârunt in* yndsa, indsa, *primitus uncia, sed deinde mensura longitudinis, unde Ang.* inch, (pollex) *pars duodecima pedis. Frisii veteres rationes subducebant per* punda *et* einsa. — *Mensura agraria Frisiorum erat* punde-meta, *F.* pouns-miete, pouns-mjette, *quam dividebant in 12* einzen (*uncias*) *et quamque* einze (*unciam*) *in 20* penningen. *Veteres videntur mensuras agrorum definivisse secundum vectigalis summam, quam certo agri spatio imposuerunt, vel secundum pretium quod certa agri portio primitus valebat : inde...* » enz.

Is *ense* = once (*uncia*), zoo moet *enser*, (*ensel, insel*, enz.) = oncer zijn, d. i.: iets om ermeê te oncen, *instrumentum ad unciandum*, en zulk een allaam is onze Vl. *insel*.

Men kan er, 't is wel waar, *ponden* meê wegen, b. v. met den meuleninsel, ja, en daarom heet hij ook *ponder, pondel, pongel*, enz.

In 't Engelsch heeft het Grieksch-Latijnsch w. *ogkia uncia*, eveneens als bij ons, twee gedaanten achtergelaten, zegt Skeat: eene met *i, inch*, (verloren Vl. *ince*, v. w. *incel*), d. i. eene strekkende mate; en eene met *ou, ounce* (Vl. *once*), d. i. eene wegende mate.

*Insel* is dan afkomstig van *uncia;* 't is een w. dat ons uit het latijn overgewaaid is, maar dat de Roomsche veroveraars zelve van het grieksch w. *ogkia* (uitsprekens *onkia*) gemaakt hadden.

Geen wonder : meest al onze ww. die koophandel, koomenschepe, geld, maten en gewichten aangaan zijn ons uit het zuiden, met de zake zelve, toegekomen.

Vrglk *koopen, pachten, kwijte, pond, elle, munte, kateren, prijs, beurze, cijns, cens*, enz., die allemaal latijnsche of grieksche ww. zijn, van oorsprongswegen, maar zoodanig hergoten en hervlaamscht, dat er onze levende tale bijkans meer recht aan heeft als de oorspronklijke, nu doode tale die ze voorbracht.

Maar hoe is *onk-, unc-* van *uncia* aan al die wondere gedaantewisselingen gekomen die hoogerop vermeld staan?



Voor *on-* = *un-* = *in-* en bestaat er niet meer moeielijkheid als voor *slonks, slunks, slinks; zonne, zunne, zinne; inke, inkte, inte, unck, onck* (Kiliaen). Men hoort *cinq* en *chonq, quinquet* en *quonquet*, enz.

Bij *onsel* = *ousel, unsel* = *uusel* = *uisel* = *ussel, ensel* = *eisel* = *eesel, inser* = *iser* is een ander verschijnsel waar te nemen, t. w. het verdwijnen van den neusklank *n* in den tweeklank *ou, ui*, of in den gerekten klank *uu, ii*. Voorbeelden daarvan zijn o. a.: *Ons* = *oes* = *ûs* = *uus, onze* = *oeze* = *ûze* = *uze, donkelaande* = *duikelaande, mond* = *mude, dons* = *does, stond* = *stong* = *stoeg, uitmunten* = *uitmuiten, konst* = *koest* = *kost, klenzen* = *kleizen* = *kleezen, genze* = *geize* = *geeze, linzaad* = *lizaad, linwaad* = *liwaad, blink* = *bliek*, enz. Z. J. *Te Winkel, Gramm. fig.* bl. 161 en volgende.

*Onghsel, ingsel*, uitsprekens *onksel, inksel*, zijn ofwel gewestelijke uitspraken, vrglk Brugsch *kankse* = *kanse, fronkse* = *fronse*, enz., ofwel zijn overblijfsels van 't w. *once*, dat in de oude boeken nog *oncse* geschreven staat, b. v. in *het leven vanden H. Dositheus Religieus, discipel vanden H. Vader Dorotheus, overgheset uyt den latijne door den Eervv. Heere, Petrvs Simons, Bischop van Yper. Te Cortryck By de Weduwe Jan van Ghemmert, inde dry Duyven. 1639*, bl. 340, alwaar hij zegt : « Ende quam alsoo alleynskens voorder, tot dat hy hem van ses pont broodts, die hy eerst adt om sijnen honger te weeren, ten eynde brochte tot acht oncsen. »

Voor 't gene de *-k* of *-c* van *onk-, unc-* betreft :

De grieksche *k*, verbeeld door de latijnsche *c*, wierd gelijk onze *k* uitgesproken, zegt Corssen, tot wel 600 jaar na Christus tijd : men zei *Kikero* = *Cicero, Kaisar* = *Cæsar*, enz.

Zommige ww. zijn met hunne oude, sterke uitsprake in onze tale overgekomen, b. v. kelder = *cellar(ium)*, kerker = *carcer*, kervel = *cerefol(ium)*, kerze = *cerasu(s)*, enz.

Andere Latijnsche ww. hebben de verweekte, de slappe uitsprake meêgebracht, die na de jaren 600 bij 't volk eerst en meerst in zwang gekomen is, te weten (*c* = *ts* = *ss* = *s*), Dus hebben wij b. v.: celle = *cella*, cirkel = *circul(us)*. cifher = *cithar(a)*. cicer, citser, sisser (Kramers) = *cicer*, singel = *cingul(us)*, cent (te Brugge tsent) = *cent(um)*, once, ince(l), ince(l), unce(l), unce(r) = *uncia*.

Bij de Duitschers behoort *ts* te huis en is daar 't land eigen, deswegen zegt men, met (*k* = *c* = *ts*) : *tselle, tsirkel, tsither, ûntse*, enz., insteê van *selle, sirkel, sither, onse*, zoo als wij spreken.

Bij *tsent* (Brugge) en *citser* (Kramers) is de laat-Roomsch-, duitsche (*c* = *ts*) ook tot ons overgekomen; meest altijd nochtans vervangen wij ze door (*ts* = *ss* = *s*), welke *ss, s* den Vlaming beter te monde gaan als *ts*.

Dat *-ser* (van *unser, oncer, enser*) en *-sel* (van *unsel, onsel, ensel*) hier niet en verschillen 't en zij van gedaante (sterkere *r* = zwakkere *l*) zal iedereen wel toegeven.

Dat *-ser* (van *unser*, enz.) en *-ster* (van *unster*, enz.) van woordswegen het zelfste zijn, dat schijnt moeielijker om te aanveerden; wij hebben hier nochtans een eeuwenoud verschijnsel voor oogen, dat het Vl. niet alleen, maar dat alle talen eigen is, te weten het invoegen en ter hulpe nemen van *-t-*, om *sr* uit-

spreekbaar te maken; of liever het noodzakelijk geboren worden van *str* op de tonge van al die poge doen om *sr*, zonder tusschengeluid en alteenegader, te doen vernemen.

Door dit invoegen (*epenthesis*) van *t* wierd het Fr. w. *charmant* (*sarmant*, *sramant*) het Brabantsch w. *strabant;* het Fr. w. *assurant* (*ass'rant*), het Brabantsch w. *astrant*, *astransie;* het Fr. w. *casserolle* (*cass'rolle*), het Rijssel-Waalsch w. *castrolle;* het kwaad Latijnsch w. *essere* (*ess're*, *es're*), het oud Fr. w. *estre*, n. Fr. *être;* het Araabsch w. *sharab* (Vl. *sirope*, *s'rope*), het Hollandsch w. *stroop;* het Sanskrtsch w. *swasr* (oud Latijn *sosor*, n. Latijn *soror*), het Vl. w. *zuster;* het Grieksch-Latijn-Vl. w. *uncer* (*unser*, *uns'r*), eindelijk het Dietsch w. *unster*, *enster*, enz.

Het w. *verinselen*, anders *vereeselen*, alzoo verstaan, is de echte zingenoot van 't Engelsch *to spend* en van het Fr. *dépenser*, (*dépense*, *dépensier*), komende alteenegare van 't Latijn *dis-pendere*, *dis-pensare* = (aan den insel) *hangen*, hier en daar en langs alle kanten wegen, verwegen, verinselen, vereeselen; van ponden *oncen*, van stuivers blanken maken; verkwisten, verbuischen, vermooschen, vertoereloeren, verturelutuiten, enz.

De ww. *dispendere*, *dispensare*, *verinselen*, *vereeselen* wijzen naar eenen tijd die in Vlanderen voorbij is, maar die nu nog lijdt, in Mogol b. v., en in zulke streken waar het gemunt geld niet en bestaat. Daar *verinselen* de lieden werkelijk hun goud en hun zelver, daar betalen ze malkaar nog bij 't gewichte; daar kappen, kerven, daar wegen ze hun geld, tot dat ze, na lange genoeg *geïnseld* en *tegengeïnseld* te hebben, met veel woorden en veel tijdverlies, eindelijk overeen en kwijte geraken.

Dat zulk een tijd ook in ons land bestaan heeft, bewijst de *loquela*, de tale van Vlanderen, door de woorden *verinselen*, *verceselen*, *inselare* (gierigaard), enz., benevens door hetgene Schuermans in 't Maestrichtsche geboekt heeft, te weten: « *Hensel*; v. tegenspreekster; *henselen*, b. gelijkvl. w. tegenspreken; hiervan *henseleer*, tegenspreker; *henseleerster*, tegenspreekster; *henseling*, tegenspraak. »

Onder 't *inselen* van den verkooper en 't *wederinselen* van den kooper, bezonderlijk met allaam dat van staatswegen niet geijkt en was, vielder ongetwijfeld wel een woordeken of twee *te spreken* en *tegen te spreken*.

Kon ik, tot bevestiging dezer uitwinsten betreffende de naamreden der ww. *insel*, *inser*, *inselen*, *verinselen*, hier het gezag en de getuigenisse te voorschijn brengen van een of meer Hollandsche geleerden, zoo zou 'k mij gelukkig achten; dit geluk aleventwel ontbreekt mij teenegader, want het gedacht en de uitsprake van die Heeren is tegenstrijdig aan de naamreden die ik gepoogd hebbe te verdedigen, immers die steunt op 't w. *uncia*.

Wat zeggen de Hollanders?

« *Unster*, een weegtuig, zal verbastert zijn van 't Latynsche *statera*. Mogelyk is *un* een, en *ster*, dan verkort van *statera*, » zegt *Carolus Tuinman*, *Fakkel*, Leyden 1722.

Bilderdijk zegt in zijne *Verklarende geslachtlijst der naamwoorden*, derde deel, bl. 173: « Unster v. § 100. Het is eene contractie van het latijnsche *unistatera*, 't geen in tegenstelling van de *bilanx* gezegd werd, als enkele tegen de tweeschalige wage of evenaar; 't werd bij ons ook knipwaag genoemd... »



Zelfs de geleerde Dr Jan te Winkel, in zijnen boek wegens *De Grammatische Figuren in het Nederlandsch*, *Kuilenburg*, *Blom en Olivierse*, *1884*, bl. 167–168, staat mij tegen, want, zegt hij: « In Brabant, waar men zulk een Saksischen vorm niet zou verwachten, zegt men tegenwoordig nog *uister* voor *unster* (Lat. *unistatera.*) »

Wat heeft eene ingeslopene *t* al keuren uitgerecht bij 't w. *unser* = *unsr* = *unstr* = *unster!*

Eerst ende vooral heeft zij aan het geslacht van 't w. doen twijfelen; met *-ster* immers zijn ww. gebouwd die vrouwgeslachtig zijn, gelijk *schrijfster*, andere die mangeslachtig zijn gelijk *kwalster;* andere nog die geslachteloos, zijloos of onzijdig zijn, gelijk *welster*. Tot welk van drien behoort nu dat vreemd w. *unster*, dat, gelijk *priester*, *monster* en anderen, ontleedbaar schijnt in *un-* en *-ster?*

De antwoorde luidt als volgt:

« *Unster*, mannelijk. Volgens Bilderdijk is het vrouwelijk. Hier in Gelderland heb ik nooit anders dan *het unster* gehoord. » Aldus de Hr *D. Bommhoff*, *Hz.*, in het *Magazijn van Nederlandsche Taalkunde*, *'s Gravenhage*, *1851*, V. bl. 188.

Is 't waar, zoo 'k hoore bevestigen, dat men in 't Veurnambachtsche bij steden « *het* inksel » zegt, zoo is de oorzake daarvan, dat men daar dit w. ook verkeerd heeft willen verdeelen in *ink-* of *in-* en *-sel; -sel* maakt immers zijlooze ww. genoeg, schier geen andere: *Witsel*, *wijdsel*, *bindsel*, *verzinsel*, *hindsel*, ja *insel*, d. i. 't gene *geïnd*, en *intsel* 't gene *geïnt* wordt, zelve. *Minsel* (Fr. *virole*) is mangeslachtig.

*Insel* = *inser*, enz., d. i. *ins-er*, *inc-er*, is zoovele als *insman*, vrglk *kooper* = *koopman*, enz.; 't en kan dus (slacht *witter*, *lovier*, *kaarter*, *nageler*, *boeker*) niet anders als mangeslachtig zijn.

Die ingeschovene *t* van *unster*, al en behoort ze tot het w. niet, is verder nog schuldig, en heeft Tuinman doen denken dat *-ster* misschien een overblijfsel was van *statera*, en *un-* het missproken w. *een-*, dus: *eenstater*, *eenster*, *inster*, *unster*.

Tuinman en geeft zijne gisse maar voor 't gene zij weerd is, en hij en bevestigt niet; maar na Tuinman komt Bilderdijk, en hij zegt vlak af, zoo de man al pleegt: « *Unster* is *unistatera*, dus vrouwelijk! »

Daar en ontbreekt hier maar een dingen, en 't is *unistatera* zelve. 't Woord en bestaat niet: hoe zou 't *unster* geworden zijn?

Maar de groote man heeft al meer gedurfd ja als dat, en die Bilderdijks w. *peer* (Fr. *poire*) kan inzwelgen, als gemaakt zijnde van den boekstaf *pee-* en den uitbouw *-er*, omdat namelijk de P, met heur dik lijf en heuren langen steert, eene « *péér* » gelijkt, dien zal ik Bilderdijk zijne (uit de blauwe locht gegrepene) *unistatera* voor nieten toegeven, en geluk dermeê!

*Unistatera* is enkel Bilderdijksch latijn: het woord en staat noch in *Forcellini*, noch in *Roberti-Stephani*, noch in *Dœderlein*, noch in *Freund*, noch in *George*, noch in *Jungst*, noch in *Ducange* (middeleeuwsch en kerklatijn), noch in een van de boeken die handelen over het Roomsche maat-, munt- en gewichtwezen.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN



Nº 44. « Mochte de middelaar optreden tusschen de verschillige Vlaamsche scholen, niet om die van hunne eigen baan te verwringen tot eene kunstmatige eenheid, maar om ze malkander te leeren kennen en waardeeren, gelijk kinderen eener zelfde moeder, gelijk eelgesteenten eener zelfde taalkroon. »

Uit den heildronk van den Heer *Alfons Janssens-De Schrijver*. Verslag, enz., (z. Nº 37). Bl. 69.

---

Nº 45. « De lezer zal verder hier en daar schijnbaar nieuwe woorden en zegwijzen ontmoeten, als :

*Ont* — ter tijd toe, ter stede toe, tot aan, tot.

*Boekstaf* — prentstaf, schrijf-, lees-, boekteeken.

*Keiaard* — mal, zot, gekmensch, een die den kei in 't hoofd heeft.

*Doom* — damp, domp, stoom.

*Willens, nillens* — volens, nolens.

*Dreelen* — beweging van een sleepend voorwerp op den vloer.

*Omzonst* — vergeefsch, vruchteloos.

*Brank* — branke, tak, sperel, vandaar 't Fr. *branche,* en meer anderen.

Alvorens over dezen een ongunstig oordeel te vellen, gelieve men erkende taalkundige bronnen en schrijvers van gezag te raadplegen, als *De Bo, Guido Gezelle, Schuermans,* enz., die daaromtrent zullen te rechte wijzen.

Daar dichten en rijmen, ingezien mijne veelvuldige bekommernissen, voor mij slechts eene toevallige liefhebberij is, ben ik innig overtuigd dat overhaast, verstrooidheid, en meest van al, onbevoegdheid, mij menige feilen doen over het hoofd zien, des te meer, daar ik zoo uiterlijk van Vlaamsche werken ontbloot ben, dat ik zelfs geen Nederduitsch woordenboekje bezit, hoe klein het dan ook zij, om desnoods te raadplegen. De lezer gelieve deze kleine verontschuldiging gemoedelijk in acht te nemen. Betere omstandigheden, indien het den Heere behaagt, zullen mij wellicht toelaten eene verbeterde uitgave mijner rijmen in het licht te geven. »

Uit den *Depere Standaard, voor de Hollandsche en Vlaamsche Katholieken in Amerika. Depere, Wisconsin, Donderdag, 5 Mei, 1887.* Geteekend *Br. Edmond, C. S. C., College of Notre-Dame Cote-des-Neiges, Montreal. Canada.*

---

Nº 46. « *Le langage diffère suivant les races et les climats; mais chaque langue, chaque idiome, même celui qui est parlé par le peuple le moins policé, est soumis à des lois aussi certaines que celles qui régissent le monde physique; et ainsi, le langage étant l'œuvre de la nature, et non l'invention de l'homme, la grammaire doit être traitée de la même manière que les autres sciences de la nature, qui partent de l'observation des faits pour arriver par voie de déduction à la constatation des lois.* »

Uit de *Grammaire comparée de la langue française, par C. Ayer,* 4e uitgave 1885.

---

Nº 47. « Een uitgever heeft my verzocht of hy sommige mijner opstellen, waarby onder anderen ook die over West-Vlaanderen, U bekend, mochte, in eenen bundel vereenigd, in 't licht brengen, op nieu. En 'k hebbe hem daartoe oorlof gegeven, en nog een paar nieue opstellen daarby geschreven. Ook moeten de oude opstellen menige aanvulling, verbetering en verandering ondergaan. Ik hope U daarvan in tijds nader bericht te zenden. »

Uit brieven geteekend : *Haarlem, ten 2den Pinksterdage van '87. — Johan Winkler.*

---

Nº 48. « Wij mogen niet al te veel kwaad spreken van de Belgische uitgevers van Mnl. geschriften, want wij danken hun het bezit van verscheidene teksten, die zonder hen wellicht

nog slechts in hs. zouden bestaan. Maar dit mogen wij wel zeggen, dat het uiterlijk hunner uitgaven in den regel het innerlijk, de bewerking zelve, zeer verre overtreft. In hoe hooge mate is dit b. v. het geval met den *Reinaert* van Willems, den *Alexander* en de *Gedichten uit de XIV*e *eeuw* van Snellaert, den *Parthonopeus* van Bormans. Van allen is ongetwijfeld de beste de geleerde priester David, de uitgever van den *Rijmbijbel* en van Ruusbroek, welke vergelijkenderwijs voortreffelijk zijn uitgegeven. Het minst voor zijne taak berekend was zonder twijfel Blommaert, de uitgever van den *Grimbergschen Oorlog,* van het *Leven van Sinte Amand* en der *Oud-Vlaemsche Gedichten,* waaruit men eene bloemlezing van dwaasheden zou kunnen opzamelen, gelijk dan ook gedeeltelijk gedaan is. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1881.* 1e jaargang, bl. 232, geteekend : J. Verdam.

---

N° 49. « Zoodra eene taal tot dien trap van ontwikkeling is gestegen, dat zij de bijzondere belangstelling der meer beschaafden tot zich trekt, begint zich uit en nevens haar, met meerder of minder verschil, eene nieuwe te vormen; met andere woorden, uit en naast de *spreektaal* komt eene *schrijf-* of *boekentaal* op. De eigenaardige behoeften, waaraan zij te voldoen heeft, doen haar allengs van de volkstaal afwijken en een anderen weg opgaan. Naar de bijzondere inzichten van hen, die ze gebruiken, wordt ze vervormd, niet zelden misvormd, vreemde invloed doet gekunstelde vormen en beteekenissen ontstaan, en een verkeerd geplaatst kuischheidsgevoel verbant woorden, die noode kunnen gemist worden, zonder er andere even krachtige voor in de plaats te stellen.

Niet alzoo de spreektaal, de taal, die in den mond van het eenvoudige en kinderlijke volk leeft. Deze toch, gemeen eigendom der « spraeckmakende gemeent, » is vrij van alle bovengenoemde banden; geene uitheemsche inwerking, geene kunstmatige beschaafdheid ontnemen haar losheid en levendigheid; maar ongesierd en kunsteloos vertoont zij overal en altijd dien eenvoud, die de onmiskenbare stempel der waarheid is.

Willen wij alzoo een blik slaan op de ware werkzaamheid van den menschelijken geest, willen wij onderzoeken, niet hoe sommigen, maar hoe het geheele volk gedacht heeft, hoe de verschillende begrippen en vormen uit elkander zijn ontwikkeld en afgeleid, dan, het is een ieder duidelijk, moet niet de boekentaal, maar eenig en alleen de spreektaal onze grondslag zijn.»

Uit *Proeven van Woordverklaring. Door Dr W. L. Van Helten. Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Tiel. J. H. Dunk. — Rotterdam. 1871.* In de *Inleiding,* bl. VIII—IX.

---

N° 50. . . . . .

« Als men schreef 1587 : doen gauw het coren te Brussel
Achthien Rinsguldens voorwaer,
Maar Anno 88 : sachment wonderleyck verkeeren,
Doen cochtmen om achthien Rinsguldens dat is claer,
Alle den nootdruft die volght naer.
Al hadden wij geweest langh in swaer verseeren
Wij verblijden ons door de wercken des Heeren,
Een sister terwe, een sister coren hier wel op let,
Een sister gerste, een sister haver net,
Een sister boonen, een sister erwten ront,
Een ghelte wijns, een ame bier vol getont
Thien pont rentvleesch, thien pont amelenvleesch is gesondt,
Thien pont verkenvleesch, thien pont boter seer goet,
Thien pont hollandtschen kaese met eenen velten hoedt,
Een half vat saut, en een quaerte smaut,
Eenen halfven steen seep dit wel onthaudt,
Eenen halfven steen keerssen en een paer schoen,
Eenen riem met een tersche en noch gheldt daer in te doen,
Met eenen vrauwendoeck wel gestyfd staande net
Daerom hier rypelyck op let,
Met een paer messen die waeren quaet vergheten
Want veel van dese partyen moetmen eten,
Dit cocht men al om achttien Rinsguldens waerachtigh,
Daerom o Menschen aensiet Godts wercken crachtigh. »

Uit de oorkonden en handvesten van Maxenzeele, en waarschijnelijk gedicht door Heer Jan Vermeeren (Johannes Meranus, 1585—1589), Pastor tot Maxenzeele.

't Ware moeielijk om eenig verschil te vinden tusschen dit Brabantsch van 1587 en ons hedendaagsch gesproken West- of Oostvl.; het Hollandsch van dien tijd was eender gedaanten : 't was altemaal nabij genoeg *een* tale.

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

1

0

*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

## VRAGEN

2

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden « *gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

Is 't *vlekken* of *vlakken* dat bediedt : Visch de beulinge uitdoen, visch ontweien, en platten of openspreiden? Geh. *Ghistel.*

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr* = *dr) indrest, (s* = *ch) indrecht, indricht?*

3

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?

Wat is 't werkwoord *nijferen,* uitsprekens *niferen, (ni,* gelijk *ni-,* in 't Fr. *nicotine)* te zeggen?

Wat heet men « *eene buikte lands?* »

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat is eene *rietmatte,* of *rietmate,* op zijn Eecloosch gezeid?

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder « *keyserm'ct* » (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier?*

*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*



## ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, stokkertje, boelijne,* enz., *grendel, rieschurre, hool, snool, leen, moddelen, klabbernoesch, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, verzeveren, krevik, herwees, gapaard, grimmig, lagaangoed, hiezer, herduls, oestpeil, dwenden,* enz. Zal den ingewonnen uitleg, onder het zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Amsterdam* (1), *Antwerpen* (4), *Blankenberghe* (1), *Boussu* (1), *Brugge* (20), *Caster* (1), *Clercken* (2), *Denterghem* (1), *Eecloo* (2), *Everbergh* (1), *Eyne* (1), *Geertsbergen* (3), *Gent* (11), *Haarlem* (2), *Hasselt* (2), *Hoei* (1), *Hoogstraten* (2), *Houthem* (1), *Iper* (2), *Iseghem* (3), *Kemmel* (2), *Leuven* (7), *Malte-Brugge* (2), *Mechelen* (2), *Meenen* (5), *Mercke-Abeele* (1), *Moorseele* (2), *Namen* (1), *Oostende* (2), *Paschendaele* (2), *Poperinghe* (2), *Rousselaere* (2), *Rumillies* (1), *Sint-Andries-bij-Br.* (1), *Sotteghem* (1), *Thielt* (2), *Vuerne* (2), *Wynghene* (1), *Wytsgate* (1). — 26 Junij 1887.





Wat beteekent het w. *kroeie,* in het wederwoord: « Noch kroeie noch moeie » meer hooren? Geh. *Tieghem.*

Wat is *spaai hooi,* of hooi dat maar *spaai* en is? Geh. *Rousselaere.*

Wat beteekent het woord *broomol* in 't Rousselaersch deuntje:

Kindtje geboren,
de weelde verloren,
den broomol?

Wat is eene ingangkaarte, die « *geraaid* » is?

Wat is *morreporre* te zeggen? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer?

Wat heet men *zeeuwsch speur?* Geh. *Iseghem.*

Wat verstaat gij door *bruwanen?* Zijn dat vogels?

In 't Veurnambachtsche en in 't Ipersche heet de trimmel, die in de schure gebruikt wordt, de *schuurmeulen.* Hoe heet de trimmel dien men op zolder gebruikt? De *zoldermeulen,* of hoe?

Wat beteekent *de grate,* in dit gram woord: « Zwijgt, of ik ga je de grate instampen? » Geh. *Kortrijk.*

Wat is « *Over asem werken?* » Geh. *Rousselaere.*



Wat is 't w. *kleppermonden* te zeggen en waar gebruikt men 't?

Wat is « *In verdreeg staan?* » Geh. *Winkel-Sint-Eloy.*

Wat beteekent « *Naar magalen zijn?* » stemzate *-ga-?* Geh. *Antwerpen.*

Hoe zal ik schrijven: « Jan heeft leelijk *in den hut* (of *in den nut)* gezeten? » De zin is: Jan heeft erg ziek geweest. Geh. *Meulebeke.*

Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?

Zegt men, van kernepap die begint te koken: « Hij *zavelt* al » of « hij *zagelt* al? » Half geh. *Iseghem.*

Wat zegt men van eene vrijstaande, nog onbestemde pinte bier: « Die pinte en is nog *van* niemand of *aan* niemand *beschansd?* »

Komt dat w. *beschansd* van *schanzen* of van *schansen?*

Zit het Fr. w. *chance* (bastaard Vl. *kanse, sjanse, slanse, sanse)* daarin, of is 't het Vl. w. *schants, schans?* Geh. *Ouckene.*

Wat is « Van de *bakeleboone* krijgen »? De twee eetjes van *bakele-* doof en kort. Geh. *Wynghene.*

# LOQUELA

Nº 2, Wiedmaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFTANDIG. = Buiten tand, van den tand, *af* den tand (*af* = *zonder*, *Wrdnbk der Ned. T.*, *af* 33); van het tanden of tandenkrijgen beroofd, zoo oud geworden dat het tandenkrijgen *achter-*, *after-*, *af* gebleven is. Bij aftandige peerden en kan men trouwens aan de tanden niet meer zien hoe oud dat ze zijn. — 't Is een aftandig peerd dat hij daar gekocht heeft! Dat peerd is buiten tand, is van den tand, is af den tand! Geh. *Noorden v. Brugge.*

*Kramers* en de *Wrdnbk der Nederl. Taal* kennen den zin van ons *aftandig* toe aan *aftandsch.* « Aftandsch paard, » zegt Kramers, « *cheval démarqué, cheval qui démarque, qui ne marque plus (dont les dents ne marquent plus son âge).* »

Kramers en kent ons w. *aftandig* niet.

Dr M. De Vries boekt het, maar verstaat het anders als wij : « *Aftandig* is eigentlijk *van de tanden af*, dat is van de tanden beroofd, » zegt hij, in zijnen *Wrdnbk der Ned. T.*, bl. 1627, « tandeloos geworden, te weten door ouderdom. Thans niet meer in gebruik. »

Dr *De Vries* haalt tot bewijs van zijn zeggen eenen Hollandschen schrijver aan, bij wien hij 't w. *aftandig* (= tandeloos?) gelezen heeft, te weten den Dordrechtschen *Daniel Jonctijs* (1600—1654), die zegt, in zijn *Tooneel der Jalouzijen I, 500 :* « Tot dezer bevordering werden ook de oude en aftandige vrouwen aantrekkelik... door de blankketkonst gemaakt. »

Deze plaatse uit Jonctijs, in 't welnemen van Dr *De Vries*, en bewijst hoegenaamd niets tegen den zin van ons vlaamsch w. *aftandig*, buiten tand, van den tand, aftandsch; Jonctijs kan immers eene versletene oude vrouwe tegen een aftandig oud peerd *vergeleken* hebben, wel inziende dat beide oude kraken, elk in 't zijne behoorlijk geblanket of opgefrischt, altemets nog te marte en te manne gebracht worden.

Het w. *aftandig* is mij toegekomen uit den Frieschen hoek van Westvlanderen; geen wonder dan staat het, met den Vl. zin en bediedenisse, in *Joos Halbertsma's Lexicon Frisicum*, hlfz. 50, aldus geboekt :

« Aftandich, *adjectivum, animâl ætatis incertæ, quod post finitam dentitionem indicium annorum evanuit.* Ien oaftandig hynzer; oaftandich kou; oaftandich wiif, *effœta mulier. Hollandicè* van den tand zijn, *effœtus esse.* »



*Hynzer* is hingstdier, in 't Friesch, en *kou* is koe.

Bij ons zijn veel vrouweliên *van den tand*, *af den tand*, *buiten tand*, bij vergelijkenisse, die hunnen mond *vol* gehave en gezonde tanden hebben.

*Aftandig* bestaat dus nog bij de Vlamingen, al en zij 't schoon in Holland niet meer gebruikt; 't wordt van peerden gezeid, en 't en heeft waarschijnelijk geene andere bediedenisse (ook bij Jonctijs) als degene die *Kramers* en *De Vries* aan *aftandsch* toeschrijven.

Het w. *aftandig* is 't bewaren weerd, immers 't behoort tot het kleen getal dier ww. waarbij *af* verwijderinge, beroovinge, *zonder* beteekent; 't zijn, ABCwijze, de hier volgende :

*Afaard, afaarden, afaardig.* = Zonder (den) aard, (dien men zou behooren te hebben). *Wrdnbk d. Nederl. Taal.*

*Afgod.* = Zonder God, goddeloos. *De Bo.* Zweren lijk nen afgod.

*Afgrond, afgrondig, afgrondsch, afgrondelijk, afgrondigheid.* = Zonder grond.

*Afhandig, afhandigheid, afhendig, afhendigheid.* = Zonder handen (als teeken van bezit) op iets.

*Aflandig.* = Zonder (buiten) land. *Wrdnbk d. Ned. Taal.*

*Aflijvig, aflijvigheid.* = Zonder lijf (leven).

*Aftandig, aftandsch.* = Zonder (eldemerkende) tanden.

*Afzicht, afzichtig.* = Zonder zicht, (*species, speciositas*).

*Afzin, afzinnig.* = Zonder zinnen, zinneloos. *Wrdnbk der Nederl. Taal.*

Bovenstaande en zijn eigentlijk geen samengestelde *woorden*, 't zijn samengestelde *zinnen*, die zouden moeten vaneen geschreven worden aldus : *af aard*, *af grond*, *af God*, enz. Z. onder *kwistdekeersen*, *Loquela* 1887, hlfzz. 75—76.

Genomen dat men een baardeloozen jongen een *zonder baard* hiete, en van dien name dan het w. *zonderbaardig* mieke, zoo zou men te werke gaan gelijk de taalgeest, de spraakveerdigheid der Vlamingen gedaan heeft, in het scheppen van de ww. *aftandig, aflijvig, afzinnig*, enz.

Niets en zou zelfs beletten, mijns dunkens, zulke ww. als *afgodige* boeken, *afspeurige* bosschen, *afhertige*, *afzielige*, *afmoedige* menschen, *afnuttigen* praat, *afgenadigen* dwingland, gebruikte ze iemand, toe te laten en goed te keuren.

Daar zullen nog zulke woorden hier en daar bij 't Volk te zanten liggen. Wat is 't w. *afon*, uitspr. *av'on*, *avvon*, dat men al *Wynghene, Thielt, Ruysselede* hoort, in spreuken gelijk de deze : « Dat is nen *afon* van ne veint : hij en jeunt niemand niet! 't Is nen oprechten *afont?* » Met *af* en *hond* en is er hier niets aan te vangen, 't w. *afhond* zou immers *affont* luiden, gelijk *hofhond*, uitsprekens *offont*. Maar *onnen* bestaat, en het

beteekent (*ge-onnen, je-onnen*) *jonnen; on* is dus zoo vele als *jon, jeun* te zeggen; b. v. 't en zit geen *jon*, geen *jeun* in dien mensch; hij is zonder *jon*, zonder *on*, hij is *af on* = « 't is nen *afon;* » met *-t paragogicum*, gelijk *niemant, kelkt, pastoort*, enz., *afont*, en dan misverstaan *afhond?*

De Germaansche, voorvaderlijke geest der Franken, Burgonden, Langobarden, Wandalen, enz. heeft de oud Roomsche wereldsprake zoodanig doorwrocht en doorkneed, dat er hedendaags in de nieuw Roomsche of Walsche talen, Fransch, Italiaansch, Spaansch, enz. veel woorden en spreekwijzen te vinden zijn, die, hoe Roomsch ook van stoffe en grond, nochtans eene echt Germaansche wijze van aanleg, van woord- en zinbouw verraden. Vergelijkt b. v. tegen ons *afgod, afgrond*, enz. de Fr. ww. *sans-culotte, sans-dent* (oude vrouw), *sans-façon, sans-fleur* (lijgappelboom), *sans-gène, sans-peau* (een zomerpere), *sans-soin, sans-souci*, enz. Vergelijkt verder in 't Bargoensch van Parijs, de ww. *sans-bout* (hoepel; reep), *sans-cœur* (woekeraar), *sans-dos* (voetstoel), *sans-feuille* (galge), enz. Het kerkelijk, middeleeuwsch, Germaansch of nieuw Latijn weet daar ook iets van, blijkens : *sine-cura*, waarvan Fr. *sinécure, sinécurisme, sinécuriste.*

Dit laatste w., dat Kramers vertaalt door « genieter eener sinecure, sinecurist, » zou, eer de Germanen 't Rooomsch kenden, op zijn Vl., *aflastenaar* kunnen geloden hebben.

BESCHANSEN, *beschanste, beschanst.* = Bekansen. Z. De Bo, *i. v.* — Is die pinte nog van niemand beschanst? Dat is : heeft ze niemand besproken, hand of mond eraan gedaan, bezit ervan genomen? Geh. *Ouckene.*

Men zegt *bekansen* (De Bo) o. a. tot *Maria-Laethem, Asper, Audenaarde;* en 't w. *-schanse*, van waar *beschansen*, staat bij De Bo, *s. v. onschanse.* Ik zelve hebbe *onsjanse* en *onslanse* nog gehoord.

BREEDSPEUR, het, uitspr. *breespeur.* = Stoffelijk- of zedelijker wijze groef. — Dat *is* 'n breespeur van e vrommensch! Geh. *Kortrijk.*

DERSCH, den. = Geweldige vlage regens, stortvlage, wolkenbreuke, regenscheure, Engelsch *rainshower*, Fr. *ondée.* — Wij hebben nog 'n brokke van dien dersch van over acht dagen, anders zou t' tonzent ook scherp gaan, van de droogte. Geh. *Paschendaele.*

DINTDEMELKEN, *dintdemelkte, gedintdemelkt.* = Minderen, minken. — De slijtinge, de uitinge van dien winkel, van die herberge zal stijf dintdemelken, gedintdemelkt worden, met het leggen van den tramweg. Geh. *Houthem.*

GELDACHTIG. = Van weerden, geld weerd. — 't En is maar een dingen dat geldachtig is tegenwoordig, en dat zijn de jonge zwijntjes. Geh. *S. Maria-Leerne.*

GEPLUIMTE, het. = Fr. *plumage*, het uitwendige der vederen. — Het gepluimte van die veugels is gespiggeld, is getijgerd, is sneeuwit. Geh. *Eerdrijke.*

GRANEN, *graande, gegraand.* = Graanachtige karpelingen voortbrengen, zoo de kerrepap doet als hij begint te koken. — 't Is bijkans genoeg geroerd, hij (de pap) begint al te granen. Geh. *Houthulst.*

Men zegt ook *zavelen, zagelen* tegen dat verschijnsel.



HAMERSLAG, den. = Gewolkte dat er geblest uit ziet, alsof het met 's koperslagers of 's ketelbuischers hamer geslegen ware. — De lucht zit vol hamerslag. Geh. in de *Kempen.*

In Vlanderen zeggen wij, als er hamerslag in de lucht zit: De lucht *kattevelt*, of ze zit *gekatteveld.* Tot Gent hoort men : 't Is schaapkenslucht, in 't Fr. *ciel moutonné.*

Het woord *hamerslag* heet in Kramers, gefranscht : « *Battitures, paille, paillettes de fer, mache-fer, écailles de fer, qui en tombent quand on le forge à chaud.* » Met dien zin gebruikt men dat w. te Kortrijk, te Vlissingen, en overal zeker waar ijzer gesmeed wordt. Te Kortrijk bezigt men den *hamerslag* om messen en alderlei wit ijzerwerk te kuischen.

De *hamerslag* die somtijds in 't geluchte te ziene is en trekt in geenderdeelen op den *hamerslag* die omtrent den aanbeelde te rapen ligt; maar integendeel zeer wel op het regelmatig rond speur dat de bootende hamer laat op eenen koperen (erenen) aker of moor. De Vlamingen, luidens De Bo, zeggen dat de lucht *geboothamerd* zit, « als hij eruit ziet gelijk de gegroefde vlakte van den kerfboothamer. *Boothamerlucht.* Geh. *Iper.* »

« *Ciel pommelé* » heeten de Franschen den hamerslag van de lucht, en dat is, zegt Littré, « *couvert de nuages petits et arrondis,* » immers gelijk de ronde blessen of maantjes, gelijk den *hamerslag*, die op eenen verschgeslegen ketel te bespeuren is.

HAZEGRAUWEN, *hazegrauwde, gehazegrauwd.* = Deemsteren, avond en duisterachtig worden, avondschemeren. — 's Avonds, van als het begint te hazegrauwen, komt hij naar huis. Geh. *Paschendaele.*

HEVENDAAGS. = Hedendaags. — 't Is hevendaags wel op te passen, wilt me aan den kost geraken. Geh. *Oedelem.*

INSEN, *inste, geinst.* = Nauw dingen, kwaad van overeenkomste zijn, gieriglijk handelen, snaggeren, snekkeren. — 't Is een brave man, maar hij kan insen! Geh. *Diest.*

Het w. *ince, inse* (*once, oncia, uncia*) moet bestaan en oorsprong gegeven hebben aan (het *verbum ex substantivo*) *incen, insen*, op eene *inse* na dingen, snekkeren; en van daar *inselen*, bij der *inse*, of met den *insel*, wegen. Z. *Inselen, Loquela* 1887, blfz. 2.

Weet er mij niemand het nog levend zelfstandig naamw. *ince, inse* (buiten Friesland, waar 't mondsgemeene is), op te speuren?

KADODDEREN, *kadodderde, gekadodderd.* = Hutsen, schokken, gelijk in een rijtuig dat over den steenweg vaart. — Een gadinghebbende om keuns te koopen zei tegen eenen keunepijt of keunekuts dat zijn goed zoo slap van vleesch was. « En 'k geloove 't wel, » was de antwoorde, « 'k komme van Harelbeke, en z'he'n geheel de' weug gekadodderd geweest in mij' wagentje! » Geh. *Harlebeke.*

KIMMEBAND, den. = Van wederenden de tonne de uiterste band, hoepel of reep, 't zij houten, 't zij ijzeren. — Ge gaat moeten versche kimmebanden aan die tonne slaan. Geh. *Denterghem.*

KLEISTEREN, *kleisterde, gekleisterd.* = Gleisteren, glinsteren. — De zunne kleistert up de ruiten. Geh. *Sint-Lievens-Houthem.*

KNIEBOOTEN, *kniebootte, gekniebоot.* = Booten met de knien, met de knien voorwaards tegen iets booten, stooten, stuiken. — Dat oud peerd gaat al kniebootene. Hij kniebootte tegen de sponde van zijn bedde. Geh. *Eertrijcke.*

KODDE, de. = Kluchte, prulle, lachedingen, lachemart. — 't Zijn al kodden! Geh. *Dixmude.*

Onder 't wapen van Heer *Jacob Codde*, wijleneer Prochiepape of Pastor van Dixmude, staat er

Serió sine coddis.

Dat is, vertaald uit het keuken- of koddelatijn :

Ernstig zonder prullen.

Het w. *kodde* is het stamwoord van *koddig*, met ingevoegde *n*, *knoddig*.

Zie verder wegens *kodde* bij De Bo.

KRAPPIG. = Drollig, kluchtig, oolijk, boosachtig. — Dat is een krappige veint; hij weet altijd wat nieuws uit te vinden, en hij kwelt mij zoo geerne! Geh. *Eerdrijke.*

KRENKEMANE, de. = Krempende, krenkende, krankende mane. Geh. *Ghistel.*

KREMPEMANE, de. = Krempende mane. Geh. *Ghistel.*

LEMEL, tweevoud *lemels.* = De twee eerste dikke blaarkes van 't gezaaid vlas, als 't uitkomt; elders de plante. Geh. *Denterghem.*

LICHTER, den. = Bliksem, weêrlicht. — 't Gaf ne lichter en seffens daarnaar ne geweldigen donderslag. Geh. *Mercke-Abeele*, in Henegouw.

LICHTEREN, *lichterde, gelichterd.* = Weêrlichten, bliksemen. — Hij zag het lichteren en hij maakte ze' kruis. Geh. *Mercke-Abeele*, in Henegouw.

LOVIE, de. Z. De Bo, *i. v.*

Het w. is eigentlijk *loove*, huis van *loof, loovers, loovertakken;* in 't middeleeuwsch latijn hebben ze daar *laubia, lauvia*, in 't Ital. *loggia*, in 't Fr. *loge (loger, logement);* in 't kwaad Vl. *looize, loze, (lozeeren, lozzement)* van gemaakt. Waarom niet weêr *loove* gezeid en geschreven, gelijk eertijds? Waarom onze Vl. woorden zelve ne franschen frak aangedaan, eer we durven ermeê op strate en voor den dag komen?

Op een pergament van de jaren 1429, 1 dag in Maarte, berustende in de handvestkamer van 't gr. seminarie tot Brugge, zonder n°, staat er als volgt : « Cond zij dat ic pauwels cortebrugghe, poorter in brugghe hebbe ghedaen maken een louekin om onder te werckene, staende binnen miere plaetsen en by minen planckiere neffens den muere van den cloostre van den eeckhoutte in brugghe en hebbe den muer van den voorschrevenen cloostre jeghen 't voorseid louekin doen bet up maetsen en hoghen en dat bij ghedoghe van mijn heere den Abd... en belove te zullen afbreken... » enz.

Dat *louekin* zou hedendaags een *looveken* heeten, half gefranscht een *lovieken*, een *logetje*, een *looizeke*, enz.

MEIEN, *meide, gemeid.* = Eenen mei steken, b. v. in eenen vlaschaard, ten teeken dat hij verkocht is. — 'k Ging gaan kijken naar dien vlaschaard, met 't gedacht van hem te



koopen, maar als ik zag dat hij gemeid was, 'k ben weêre huizewaards gekomen. Geh. *Wevelghem.*

MEULENEN, *meulende, gemeulend.* = Kruiswijs, meulenwijs gebladerd zijn. — De toebakplanten meulenen al, 't zijn al meulens. Dat is : Ze hebben al vier bladtjes gelijk de meulens vier enden, roen of zeilen hebben. Geh. *Paschendaele.*

NUT, den, *In den nut.* = In de knepe, in de klem, in 't nauwe, in de pijne, in nesten, in de pekel, in verlegentheid. — Jan heeft leelijk in den nut gezeten! Hij heeft gevaarlijk ziek geweest. Hij zat leelijk in den nut, als hij hoorde dat die zake ging trenmenalen! Zwijgt van die zake : 't is ne geheelen nut te wege! Geh. *Meulebeke, Paschendaele, Kortrijk.*

Het w. *nut, nutte* wordt op verschillige wijzen versterkt of anderszins gewijzigd, z. De Bo, *i. vv. Benut, bernut;* en *Loquela* (1881, blfz. 9) *i. vv. banutte,* (*n* = *l*) *balutte.* Men hoort nog *bernuts,* (*ts* = *s*) *bernus,* (*u* = *i*) *bernis,* (*b* = *v*) *vernis*, altijd met den zelfsten, wel bepaalden zin van *in den nut,* Fr. *dans le pétrin.*

OVER ASEM *werken.* = Meer werken, grooter geweld doen als dat men kan, van asemswegen. — Als m'eens over asem gevrocht heeft, thuis komen en een doôn heerd vinden en niemand thuis, dat is eendlijk! Geh. *Rousselaere, Paschendaele, Maxenseele, Antwerpen.*

REINKOUD. = Regenkoud, koud als of het ginge reinen, regenen. Geh. *Eeghem.*

ROKELEN, *rokelde, gerokeld.* = De eigentlijke bediedenisse staat bij De Bo. — Hoe is die zake gekomen? Ja! rokelt daarachter! Geh. *Denterghem.*

*Rokelen* ware hier zoovele als in 't Latijn *scrutari.* Bij streken hoort men *rokkelen*, onder andere te Denterghem.

SMEERPERE, de, *-eer* en *-ere* gelijk Fr. *père.* = Eetlustig mensch. — 't Was zulk 'n smeerpere van e manneke : 't at al op dat 't hadde. Geh. *Gent.*

SPLETE, de. = Gespleten hout, b. v. om de stove te ontsteken. — Daar ligt nog een hoop splete op zolder, haalt er mij een handsvulle en maakt vier. Geh. *Lichtervelde, Sevecote.*

SPLIT, het. = Spit, priem, houtpriem, gerspriem, gershalm. — Die mensch vergaat, verteert lijk 'n slekke ip e split. Eerdbeiers vergaren ip e split. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

In de zelfste omstreken hoort men 't w. *spit*, zonder de ingevoegde *l*, in de zelfste spreuken gebruiken.

STEEGERIG. = Steigerig, wederspoorig. — Een peerd dat niet trekken en wilt is steegerig; ook een mensch die hem tracht uit eene overeenkomste te wrikkelen. Geh. *S. Denijs.*

STORTEN, *stortte, gestort.* = Ondiepe ploegen. — Hij en zal zijn land maar storten. Geh. *Denderwindeke.*

TAFELEN, *tafelde, getafeld.* = Reis zijn, liggen of staan, gelijk het blad van eene tafel. — Die (zwijnsrugde) muur en tafelt niet, 't en zal niet gaan om er een beeld op te zetten. Geh. *Houthulst.*

TING, den, uitspr. *tink.* = Tand van eene gaffel, eenen greep, eenen mesthaak, eene mestvorke. — Hij stekte den hond op den ting van zijne gaffel. Geh. *Denderwindeke.*

Het w. staat bij Schuermans, *tink* gespeld; het is waarschijnelijk de stam van *tingel, tingelen* = netel, netelen, straal, stralen.

UITGAAN. = Zeggen. Z. De Bo. — Hij zal 't hij wel uitgaan! Geh. *Sijsseele.*

VERDREEG. = Bedreeg, bedreiginge, vare, ongewisheid. — Hij staat in verdreeg van te moeten verhuizen, maar hij weet al waarin. 'k Zal hem in verdreeg zetten, doet hij 't nog, van hem aan te klagen. Zou 'k te biechte gaan? Ja ik. Neen ik. En ge staat daar alsan in verdreeg: doet eens of anders. Geh. *Winkel-Sint-Eloy, Paschendaele.*

VERKLINKEBEKKEN, *verklinkebekte, verklinkebekt.* = Verklappen, uitbabbelen, met den *klinkenden bekke* openbaren, verkondigen. — As 'k ik joen etwot zeggen, je moe' gi da' ni rechtevors gaan verklinkebekken bi al de gebeurs! Geh. *Houthem.*

VERRINSELEN, *verrinselde, verrinseld.* = Verrunselen (De Bo), *corrugare, corrugando pessum dare, perdere.* — Hij heeft dien brief zoo lange in zijnen zak gehouden tot dat hij geheel verrinseld was. Zwicht u, of ge gaat uw beste kleed, uw versch kraagske verrinselen. Hij verrinsel'et al dat onder zijne handen komt. Geh. *Kortrijk.*

Vrglk *Verinselen* en *verhinselen.*

VERSNOORELEN, *versnoorelde, versnooreld.* = Verstoppen, verstopt worden, sprekende van de neuze. — 'k Ga wat keersevet moeten aan mijn kind zijn neuze doen, 't es zoo versnooreld. Geh. *Kortrijk.*

Zie *snoorelen* bij De Bo, en bij de Jager, Frequent., *i. v. snorrelen.*

VERZETHOF, den. = Speelhof, lusthof, wonnegaarde, hof waar men gaat om verzet te zoeken. Geh. *Bovekerke.*

VERZIKKELD. = Bij dranke. — Hij is weêral verzikkeld thuis gekomen. Geh. *Rekhem, in W.-Vl.*

VETTER, den. = Stuk vee dat men houdt om te vetten: *saginandum (pecus)* in het Latijn. — Wij hebben vier zwijns, twee vetters en twee blijvers. Geh. *Cortemarck.*

Vrglk het w. *Blijver.*

VINGEREN, *vingerde, gevingerd.* = Met den vinger, of de vingers, tot den halfsten zijne muile, een nuchteren kalf bewilligen om melk te lekken en te drinken. — Als 't is om jeniver te drinken hij en moet niet gevingerd zijn! Geh. *Lichtervelde.*

Vrglk De Bo, *i. v. Vingeren,* dat daar uitgeleid wordt: Met den *vinger* wijzen, toogen.

VORTELEN, *vortelde, gevorteld.* = Vort, vortig, vunzig worden. — Al zijn teen zijn afgevorteld. Geh. *Adinkerke.*

VOU'EN, *vou'de, gevou'd.* = Rijmen, vouden, op malkaar passen, als klank en wederklank. — Jan Raes es zoo gierig als ne krbaas. — Waarom zeggen ze dat? — 'k En weet niet, omdat 't vou't zeker. Geh. *Vichte, Anseghem.*

WASSEMANE, de. = Wassende mane. Gehoord *Ghistel.*



WEKKEREN, *wekkerde, gewekkerd.* = Aankondigen, vermanen, met het bijgedacht *voorzichtjes.* — Wij hebben 't hem laten wekkeren dat ze moeder sterfziek is. Geh. *Kortrijk.*

WINKEN, *wonk, gewonken.* = Wenken, wenkte, gewenkt. Geh. *Eessen.*

WULLELING, het. = Pluizeling van wulle. — Waar ze die bedden verslegen hebben ligt het al vol wullelingen. 't Hangt e wullelingske aan uwen baard. 't Zwemt e wulleling in de soepe. Doet de wullelingen weg, die onder dat bedde liggen. Geh. *Sweveghem.*

ZAGEN, *zaagde, gezaagd.* = Zeggen, verhalen. — 'k Hebbe ik nu al zoo dikkens gezaagd en gezeid dat die zoldertrap moste vermaakt zijn, en 't en is nog niet gedaan! Geh. *Kortrijk.*

Bij dit stafrijmend wederwoord en had de zegger geen meeninge, docht het mij, van iets anders te willen te kennen geven, door 't w. « gezaagd, » als een wisselwoord voor zeggen: op zagen, met de stalen zage, Fr. *scier,* en maakte hij hoegenaamd geen toespelinge. Ik besluite dat *zagen* = *zeggen,* waarvan het oud w. « saghe. *Fabula* V. G. saeghe, saeghmaere. *Fabula, narratio, acroama, apologus* K. saghesegghere. *Fabularius* V. G. Ave-saeghe. *Vetus. Absurda narratio cet.* K. » (z. Glossarium Belgicum), nog bij 't Volk in levend gebruik en bewaard gebleven is, immers door de wederwoorden *zagen en zeggen.*

ZEEMKOEKE, z. *Loquela* 1887, blfz. 88.

*Zeemkoeke* is te Rousselaere een slag van zoetekoeke, namelijk die niet met sirope of groeven suiker, maar met zeem bereid, gezoet en gebakken is. — Eet nog een stuk van dien zoetekoeke, 't is goen, 't is fijn', 't is trouwens zeemkoeke.

ZEEUWSCH SPEUR, het. = Breed speur, speur van de Zeeuwsche wagens: immers het speur van de wagens in Zeeland is bijkans eenen voet breeder als ons speur. De wielen der Zeeuwsche wagens staan en loopen verder vaneen, om alzoo in min gevaar te zijn van omme te slaan. Daar liggen veel dijken in Zeeland, en de boeren die binst den oest dikwijls hunne haver, hunne gerste zeer hooge stapelen, moeten ook een breeder speur gebruiken, om alle gevaar van ommeklaaien te vermijden. Dus schrijft mij een zanter uit het *Land van Waes.*

ZUIGEN, *zoog, gezogen.* = Zog (Fr. *remous, houaiche*) veroorzaken. — Langs den kant van het water vlotte er een doode hond; 't voer een schip voorbij, en door 't zuigen van dat schip dreef de hond tot in het midden van 't water. Geh. *Inghelmunster.*

ZWIERING, den. = Lange terrik of teek; hij is vele gezocht door de peurders, immers hij is taaier als de andere, de paling is er dulder naar, en men vangt er meer meê, des is hij ook beter om peuren te maken. Geh. *S. Maria-Leerne.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Wiedmaand 1887**

N° 51. Met veel dankbaarheid ontvangen : *Prouerbia Teutonica latinitate donata, collectore et interprete T. Nicolao Zegero Bruxellano, accuratius iam recognita. Antuerpiæ, Ex Officina Ioannis Loëi. Anno. M.D.LIIII. Cvm gratia et privilegio.*

Op het blad ten voorhoofde staat er een prentje, en, in geschrifte daarboven : *R. R. P. P. Capucinorum Lovaniensium.*

Dat zeldzaam boeksken heeft te passe gekomen in 't verrijken en verbeteren van den *Duik- of Plukalmanak voor 1888, Gent, Leliaert, Siffer en An, 52, op de Hoogpoorte,* en bij al de boekhandelaars.

---

N° 52. « Wij zijn sedert 1856 voorzichtiger en bedachtzamer geworden in ons oordeel. Het feit, dat een woord slechts op ééne plaats wordt gevonden, zou vroeger eene reden geweest zijn om het te verwerpen, terwijl wij nu juist een dergelijk woord, als ouders een eenig kind, met de grootste zorg behandelen en alles in het werk stellen, om het in het leven te bewaren en zijn bestaan te verzekeren. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1885.* V. Bl. 104—105. Geteekend : « J. Verdam. »

---

N° 53. « In andere tongvallen is er van het woord » *gevaarte* « meer over dan in onze genivelleerde schrijftaal, met name in het WVlaamsch dialect is het woord nog in levend gebruik. Ik laat hier volgen wat De Bo er van schrijft : « *Geveerte,* met zware *ee.* Getuig, getrek, toestel, allerlei gereedschap om iets te verrichten, Fr. *équipage, instruments, bagage, outils.* Het geveerte van een trekpeerd (peerdentuig). Oorlogsgeveerte. Een jager, een visscher met zijn geveerte (trein, nasleep, gevolg). — Een gestel, wiens gedaante bewondering, afkeer, scherts, vrees of verachting baart. Een zwart wolkgeveerte *(holl.* gevaarte). Die stoommachien is een aardig geveerte. Een groot geveerte van eenen berg. Een leelijk geveerte van een ventje. Ik zag daar van verre een geveerte naderen, en 't was een hooiwagen. Een oud geveerte van een huis. Wat een onfatsoenlijk geveerte is die stove (kachel) toch. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1886.* VI. Bl. 288. Geteekend : « J. Verdam. »

---

N° 54. « Des te meer is het van belang, de woorden die daarvoor in onze tongvallen nog leven, op te teekenen en te bewaren, en niet alleen dit, maar ook te trachten, die dialektwoorden in onze algemeene taal weder in te voeren. Daardoor verrijkt men de taal en werkt men mede aan hetgeen Max Müller genoemd heeft hare « dialectic regeneration. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1883.* III. Bl. 218. Geteekend : « Amsterdam, *Sept.* '83. J. Verdam. »

---

N° 55. « Wat al nieuwe woorden komen er uit één handschrift, en hoeveel handschriften zijn nooit geraadpleegd of voor de kennis van het mnl. « ausgebeutet. » Van het mnl. proza, ik heb er al meer op gewezen, is nog veel voor de kennis onzer vroegere taal te verwachten. Laat dus het opkomend geslacht van taalbeoefenaren vooral derwaarts zijn blikken richten en beginnen met zulke hss. te bestudeeren, die termen uit allerlei vakken van kunst en wetenschap bevatten. « Non omnia possumus omnes, » en dit is even jammer, als dat zij, die onze taal

en vooral onze vroegere, bestudeeren, steeds eene « clene scare » blijven uitmaken, en er op dit terrein van verdeeling van arbeid bijna geen sprake kan zijn. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1883.* III. Bl. 210. Geteekend : « Amsterdam, *Sept.* '83. J. Verdam. »

---

N° 56. « *Revue des Patois Gallo-Romans, publiée par J. Gilliéron, (3, r. Saussier-Leroy, Paris), et l'Abbé Rousselot, (74, r. d. Vaugirard, Paris).*

*La Revue des Patois Gallo-Romans a pour objet : 1° De recueillir tout ce qui reste encore des patois parlés dans les limites de l'ancienne Gaule et des colonies françaises ; 2° de fournir à ceux qui s'intéressent aux patois le moyen de faire profiter la science de leurs recherches et de leurs travaux ; 3° de faire connaître les méthodes d'information réclamées par les exigences de la science ; 4° de propager un système graphique uniforme qui permette de représenter exactement les sons et de comparer sûrement entre elles les données fournies par les différents patois; 5° enfin de publier des articles de fond qui intéressent les études de patois et de philologie gallo-romane.*

*Il n'y a pas un village de France, de Belgique et de Suisse qui ne contienne dans son patois quelque particularité intéressante à signaler, et qui ne puisse apporter des lumières soit sur l'histoire de la langue française ou de la langue provençale, soit sur l'étude si importante de la transformation des sons. Or, les patois disparaissent rapidement. Il faut se hâter de les recueillir si l'on ne veut pas laisser périr toutes les richesses qu'ils renferment.*

*D'autre part, la science des langues a, depuis quelques années, porté son attention sur les parlers populaires. Mais les matériaux lui manquent.*

*La Revue des Patois Gallo-Romans s'adresse donc tout à la fois aux savants, qui y trouveront des matériaux dignes de foi et faciles à interprêter ; aux amis de notre littérature populaire, à qui elle offrira des contes, des chansons, des proverbes, etc.; aux plus humbles travailleurs, à qui elle servira d'organe pour faire connaître soit le glossaire d'un patois, soit des particularités de formes ou de sens d'un mot, d'une locution, etc. Des questions précises posées à nos correspondants faciliteront les enquêtes.*

*Dans le vaste champ qui s'ouvre devant nous, il y a place pour toutes les collaborations, et nous osons espérer qu'il y aura plaisir et profit pour tous les lecteurs. »*

Alzoo schrijven ze, uit Parijs, naar onze Walschsprekende landgenooten. De Vlamingen zijn de *Gallo-Romans* al menige dagreize, al menige jaarschare vooruit!

---

N° 56. « De vraag is nu : wanneer en waar is dit begonnen? Men dient hierbij dus niet alleen op den tijd, maar ook op de plaats, op den tongval te letten : het zuivere Westvlaamsch van onzen tijd bijv. staat in dit opzicht op een punt van ontwikkeling, dat het Hollandsch der 17e eeuw reeds lang achter zich had : het bewaart nog heden ten dage Maerlant's taal bijna ongerept. En behalve verschil van tijd en plaats heeft er zeker ook tusschen de verschillende schrijvers, ook wanneer zij tijd- en gouwgenooten waren, onderscheid bestaan : de een zal zich meer van de ouderwetsche schrijf- of boekentaal hebben bediend, de ander zal zich, wanneer of zijn persoon, of zijn onderwerp, of de stijl van zijn werk het medebrachten, nauwer aan de levende volkstaal hebben aangesloten; de een zal zich binnen de grenzen van zijn dialect hebben gehouden, de ander vaak daarbuiten gegaan zijn. »

Uit het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Leiden. — E. J. Brill. 1887.* VI. Bl. 50—51. Geteekend : « Haarlem, *Oct.* 1886. J. W. Muller. »

---

N° 57. Henegouwsch Vlaamsch. « Joannes Baptista de Bakker Nieuwenhove n° 13 ik verzoek u van Myj 2 gou Pikken te Maaken van 22 duimen ik verzoek u van zwat beeter te Maaken dan Myn hander en Gij Moet Nien bnout Zyn van Zvan hatter goet te Maken ik verzoek u hant woot wan ik der kan hebben wan binnen 14 dagen heb ik van doen.

Moursoow felix tondeur teegen de kaPel te Merk A Belen Provinsey Henegouwe. »

Uit eenen brief geteekend *Mercke-Abeele,* in 't Waalsch *Marcq-Labliau.*

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº ; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden *« gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?



Wat heet men *« eene buikte lands? »*

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is *« rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder *« keyserm'ct »* (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier?*

Wat is *morreporre* te zeggen? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer?

Wat is « Van de *bakeleboone* krijgen »? De twee eetjes van *bakele-* doof en kort. Geh. *Wynghene.*

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (2), *Asper, Boussu, Brugge* (6), *Bulscamp, Duynkerke, Eecloo, Everberg, Eyne, Gent* (10), *Gheeraertsbergen, Hoei, Houthulst* (2), *Iper, Iseghem* (2), *Lefinghe, Leuven, Lichtervelde* (4), *Loere, Lophem* (2), *Luyk* (2), *Maltebrugge* (2), *Mechelen, Meenen* (3), *Meirelbeke, Moscroen, Paschendaele* (2), *Rumillies* (2), *S. Niklaas.* — 29 Hooimaand 1887.



*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*

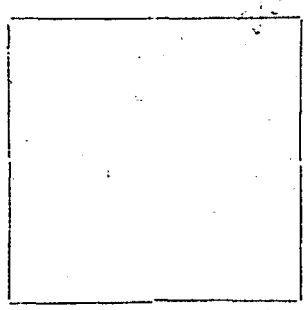



Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?



Kent er iemand het werkwoord *kaletten,* en wat bediedt het? B. v.: « De kelder is al geheel gekalet. » Geh. *Westvlanderen.*

Welke vogel is een *render,* (des renders, van den render)? Hij komt Vlanderenwaards als 't fel vriest, is hooge en groot, bijkans kalvergrootte. Geh. *Poucke.*

De Bo (1460) staat er: « *Dender,* m. Groote zwaan; » en (930) « *Render,* m. Veers, Fr. *génisse.* Z. *Rend.* »

Wat is het *djin,* een wit *djin,* een groot werktuig, gebruikt bij de schiptimmerliên. Is 't een stuk touwwerk, een groote reep, of wat?

Waarom zegt men: « Ja, ja, misschien is mispelzaad! » Als er iemand zegt: Misschien dit of misschien dat: « Ja, ja, » enz.

Wat is 't werkw. *ijken* te zeggen, in het volgende: « Zulk een vrecht hooi: en je zou daaronger iken! » stemzate van heel den zeg op *iken,* en *i* gelijk in 't Fr. *clique, barrique.* Geh. *Poperinghe.*



Wat is « te prtäken staan? » uitspr. *ä* gelijk *ai, ê,* in 't Fr. *paitre, prêtre.* Geh. *Poperinghe.*

« Dat hij in zijn bloed heeft moet hij *uitspringen,* » twee maal geh. *Sweveghem.*

Wat is *uitspringen* hier te zeggen?

Iemand had eene goe maaltijd gedaan en was, zei men, « zoo dikke als 'n ippen. » Geh. *Denterghem.*

Wat is 't: een *ippen,* een *nippen* of een *hippen?* En op welk dik wezen valt hier de gelijkenisse?

Wat bediedt eigentlijk het w. *poke,* in den zeg: « Ge en moet gij hier geen vreemde poken in huis bringen! » Eene vrouwe zei dat tegen heuren dierbaren echtgenoot, die, 's avonds late, en met eenen onbekenden eter, thuis kwam. Geh. *Kortrijk.*

Bestaat het w. *stie, kerkstie* = wegel, kerkwegel, nog ievers in de gesprokene tale?

Wie weet er mij 't volgende te vertalen, uit de stadsrekeningen van Comene (1427—1428):

« Item vertert bi scepenen te II daghen dat zaeten om de poorters te Scomene die in den poorters banc up de halle waeren in den brant LVI s. »

# LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AANSLAG, den. = Het hand-slaan aan iets, het onderwinden, vermeten, beginnen, het doen van 'n zake. — Dat manneke heeft al ruize genoeg met z'ne winkele, en 't heeft ton nog daarbij zoo veel aanslag. Het boerde namelijk derbij, en dat hiet men den aanslag. Geh. *Ruddervoorde.*

BANE, de. = Spoor van den ijzerweg. — 't Gerid naar Gent komt op de eerste bane, Fr. *sur la première voie.* Geh. *Kortrijk*, ter spoorhalle.

BEKKEN, *bekte, gebekt.* = Welsmaken, monden. — Is die spijze goed? Ja z', ze bekt. Geh. *Poperinghe.*

BLEKSMER, den. = Bliksem. Geh. *Poperinghe.*

BOELINGE *over de nokke.* = Boeglijne over de nokke. — 't Is daar al boeglijne over de nokke, d. i.: 't Gaat daar al kwalijk, averechts, verkeerd. Geh. *Oostende, Brugge.*

In *Kramers* wrdnbk, s. v. *boeglijn*, staat er : « Alles is boeglijn over de nok (in wanorde) aan boord van dat schip, *tout est en gavauche à bord de ce bâtiment.* »

*Gavauche, en gavauche* en is in 't Fr. deel van *Kramers* niet te vinden; de Fr. zeewoordenboeken vertalen 't door *en désordre*, zonder meer; Littré en kent het w. niet; *le Dict.*e *des Dict.*es geeft *gavauci, gavauche*, zeewoord, « *grand désordre, grand bouleversement.* »

De Neerlandsche spreuke is gemakkelijker te verstaan als de Fr.

*Boelinge* is de Brugsche, Oostendsche uitsprake van *boelijne, boeglijne*, Eng. *bowline*, Fr. *bouline.*

Te Brugge hoort men namelijk *fynge* (b. v. cigaren) voor *fijne, schaverdyngen* v. *schaverdijnen, vischmynge* v. *vischmijne, Pattyng* v. *Pattijn, vischlynge* v. *vischlijne, boelynge* v. *boelijne.*

Dit Brugsche *boelinge* heeft hier end daar misverdeeld geweest in *boel-* en *-inge*, van daar de teenemaal misvatte spreuken « *boelink over de nokke* » en « *boel over de nokke.* » De echte ontledinge van 't w. is *boeg-, boe'-*, en *-lijne*, alsof men zeide *boegzeel, buiksnoer, schootlijne*, lijne die slinks of rechts aan den *boeg*, den *buik*, den *schoot*, de twee zijkanten of neggen van 't zeil vast is, en die dient om die neggen te spannen, om 't zeil straf en scherp tegen den wind te zetten.

De *nokken* zijn de uitenden van de raân of röeden, die 't zeil



dragen, en waaraan zeil- en touwwerk *genokt* of anderszins vastgemaakt is. Slaat nu bij geval de *boeglijne over de nokke*, of *over de ra*, en haalt men de boeglijne nederwaards, zoo haalt men 't zeil opwaards, en reeft of rompelt m'et, in steê van het te spannen : dan werkt het verkeerd, averechts, kwalijk, dan is *de boelijne over de ra* of *over de nokke.*

Van 't varende schip is de spreuke in 't grondvaste huis gekomen, en daar verbeeldt zij den staat van zaken die plaatse grijpt, b. v. als de vrouwe ter roe en de man ter hand wilt; als hij en zij aan eenen en den zelfsten string den huiswagen niet voort en trekken.

« Als de zon over het Zuiden is, is de boelijn met hem over de ree. Schipper, pas op! eer de boelijn over de ree raakt. » Aldus luiden twee zeespreuken, bij *Harrebomée*, in zijnen spreekwoordenboek. Hier doet de geheele *ree* (d'Arsy) of *ra*, Lat. *antenna*, Fr. *la vergue*, den dienst van het uiteinde van de *ra*, de *nokke* of de *rae-nocke* (Kil.), Lat. *cornu antennæ*, Fr. *l'encochure, l'encoqure, le bout de vergue.*

BO HEBBEN. = Zeer hebben, pijne hebben, wee hebben. — 't Meisken heeft bo in zijnen vinger! Geh. *Mechelen.*

Gelijk men in 't Kempensche « *boe* gaat 't » hoort voor *hoe* gaat 't, zoo kan het weegeroep *ho!* in de kindertale, wel *bo!* geworden zijn, van waar dan het Fr. *bobo*. Of dit *bo* nu het Poperingsche *bo*, van « hen het bo » is, waarachter ik zoo lange gevraagd hebbe, en wete ik.

BRAAMSCHARRE, de. = Rietscharre, *q. v.* Geh. *Overmeire.*

BREEMSCHARRE, de. = Braamscharre. Geh. *Synghem.*

BROODDONKIG, (*-donkig*, en niet *-dronkig*). = Schuw, wild, brak, brat, die te schoon leven heeft, weinig moet werken, geld heeft en der nog al deure gaat. — 't Is een brooddonkige jongen! Geh. *Lichtervelde.*

Het gekende boekenwoord *brooddronken* is eene oprechte kwelspreuke, geen wonder heeft er het Volk *brooddonkig* (uitspr. *brootonkich, br'ttonkich*) van gemaakt!

CASTIDEN, *castide, gecastijd.* = (Van beuter sprekende), zoo bewerken, beren, kneden, handelen, dat er geen melk meer in en blijft. — De melk uit de butter duwen, de melk eruit werken, dat is de butter castiden. Geh. *Lichtervelde.*

DEELZAAM. = Gerechtigd tot eene erfnisse. — P. Van Baeten is ook deelzaam in dat sterfhuis. Geh. *Ruddervoorde.*

De Bo teekende 't w. *deelzaam* aan, uit boeken en keuren, met den zin van 1º *te verdeelen*, 2º *deelachtig*. Hier is 3º *recht*

*van deelen hebbende,* uit den mond van 't volk. Van *deelzaam* zou men deelzaamheid, Fr. *dividende* kunnen maken.

DONKERLINGE. = Zonder licht, in den donkeren. — Ze kan donkerlinge breien. Geh. *Brugge.*

DOOF. = Dof, duister, schaars doorschijnende. — De glazen blijven vetachtig en doof, als ze in geen schoon water verwasschen en worden. Geh. *Kortrijk.*

DURVE, de. = Het durven, Lat. *audacia.* — 'k Ha wel de gouste, ma' 'k en ha de durve niet, om dat te doene! Geh. *Lichtervelde.*

EIGENHANDIG. = Eigen, Lat. *proprius.* — Als 't is dat gij, op dagen van grooten toeloop (in eene herberge), geen eigenhandig volk en hebt, daar worden veel pinten gedronken, die niet betaald en geraken. Geh. *Iseghem,* op den brand van 24 Julij 1887.

FERIEWOORD, het, stemz. op *-ie.* = Stadhuiswoord, hoogdragend woord. — Loopt, met al uw feriewoorden! Geh. *Kortrijk.*

GELDWEELDIG. = Veel geld hebbende, Lat. *pecuniosus.* — Die menschen en gebaren 't niet, maar ze zitten zij'lder geldweeldig! Geh. *Iseghem.*

GEWARIGHEID, de. = Gevoeligheid. — Hij en heeft geen gewarigheid meer in zijne twee voorenste vingers : ze zijn lijk dood. Geh. *S. Lievens-Hauthem.*

HALFEGE, uitspr. *-fege* en niet *-vege.* = Halfwege. — Het Halfegemeerscheltje, een eigendom van N. N., halfwege Lichtervelde en Thorhout. Het « Alfegenmeerseltje » is eene herberge tusschen Lichtervelde en Sweveseele. 't Is halfegen, haufegen dit of dat. Geh. *Alveringhem* en omstreeks.

HORTEN, *hortte, gehort.* = Horken, luisteren, gehoorzamen. — Hij ging nog entwat zeggen, ma' 'k en hee' niet willen horten. 'k Hiet het hem en hij en wilde niet horten. Hij en hortte na z'n ouders niet meer als na vremde. Geh. *Kortrijk.*

INSPOKKEN, *spokte in, ingespokt.* = Inwerken, ineegden. — 't Vlas, 't gerszaad inspokken. Geh. *Denterghem.*

KINNEN, *kinde, gekind.* = Meten, hebbende voor mate de verheventheid van den kinne van den dien die meet. — Als ik laatst bij Mullemans peerd was, 'k koste 't schoone kinnen. Geh. *Wynghene.*

KLETSLULDER, den. = Babbelaar. Geh. *Meenen.*

KLETSLULLEN, *kletslulde, gekletsluld.* = Babbelen. Geh. *Meenen.*

KNIEPOOTEN, *kniepootte, gekniepoot.* = De koeien een zeel aan hoorns en poot binden, als men ze blendt. Geh. *S. Maria-Leerne.*

KOBBE, de. = Hoofdende, voorste ende, verste ende, b. v. van een bedde lands. Geh. *Lichtervelde.*

KRIJZELEN, *krijzelde, gekrijzeld. 't Krijzelt* = 't Vliegt krijzelinge van sneeuw, d. i. fijne, gekertelde, niet vlokkige, schaars zichtbare sneeuwelingskes. Geh. *Ruddervoorde.*

KROEIE, de, *kroeitje,* het. = Hoor- of zichtbare roe-



ringe. — Hij kreeg ne slag op zijne' kop, hij zonk ineen en hij en gaf noch kroeitje noch moeitje meer : Hij was stokkedood! Geh. *Asper.* — Als dat nen tijd geduurd hadde, ze hielden op, en 'k en hoorde noch kroeie noch moeie meer. Geh. *Tieghem.*

KRUIE, de, *kruitje,* het. = Kroeie, kroeitje, moeie, moeitje, muie, muitje, *q. v.*

LEUTE, z. *Lot.*

LICHTEREN, *lichterde, gelichterd.* = Kisten, schrijnen, een lijk in den lichter, in de kiste doen. — Ze zijn bezig met ze vader te lichteren. Geh. *Denderwindeke.*

De Bo boekt het w. als Westvl.

LOOS. = Las, bad, van *lezen, loos, gelezen.* — Ik loos ik nog al da'k wiste, maar hij en loos niet meê, en korten tijd daarna, 'k en zag er geen leven meer an. Geh. *Lendelede.*

*Loos* alleene hebbe ik gehoord; of men *liezen (loos), gelozen* zegt, of wel *lezen (loos), gelezen,* dat behoorde nauwkeurig bij 't volk afgehorkt te worden.

LOT. = Wankel, wikkelachtig, ontbonden, onvaste, Fr. *ébranlé,* sprekende b. v. van tanden, tandvleesch, enz., bij zekere onpasselijkheid. — 't Es lijk altemale *lot* in m'ne mond, 'k gevoele 'n *lottigheid,* iets dat *lottig* is. Geh. *Kortrijk.*

Bij De Bo staat er van *lot* ijs, *lotte* eiers, *lotte* peren, van iemand *lot* te slaan te lezen.

Men spreekt nog van *lot* weder, en een vriendelijke meêzanter weet, omstreeks Oostende, eenen boer die dikwijls, op de peerdemart tot Brugge, peerdekoopliên gehoord heeft, die zeiden van peerden, die jachtig asemden en snorrelden na dat ze geloopen hadden : Daar moet iets schillen in den kop met dat peerd : dat peerd is *lot!*

Een peerd dat *lot* is trekt eenigszins op een peerd dat *dempig* is, zoo nochtans dat bij de peerdekoopers *lot* zijn en *dempig* zijn twee verschillige kwalen heeten : de *lotheid* zit in den *kop,* de *dempigheid* zit in de *longers.*

« Een *lot* peerd, » schrijft een andere goede vriend, is een peerd dat *versnoterd* is, dat het *snot,* den *snoter,* de *versnoterdheid,* den *droes* heeft; *un cheval morveux,* (*morbos-us*). Zulke peerden draaien hunnen kop slinks en rechts, en loopen, bij gevolg ook, herwaards en derwaards om.

Dit w. *lot* en heeft geen uitstand met *lot,* vroeger *hlot* (*sors*), waarvan *loten, loterije, loteling, lotdagen,* enz., maar wel met *lot,* den stam van **lote,* **loten, loteren, leuteren, lotteren, lutteren, lots, luts, lotsen, lutsen, los, lus, lossen, lussen, lotte, lotje, kalot, kalut, lutte, luttel, lutje, lettel, letter, letje, letten, letsel,* enz.

De *o* van *hlot, lot* (*sors*) en verwisselt nooit in *u* of *eu.*

Hier, en niet bij het vreemd w. *lætus, lætitia,* behoort ons aldereigenste Vl. w. *leute,* waarschijnelijk vroeger **lote.* Men zegt van iets dat *lotert* of *leutert,* dat 't *speelt,* dat 't *spel* heeft : en wel, *leute* bij De Bo is *spel.* « Het gerucht liep, » zegt hij, « dat er in dat huis een valsche muntenaar woonde; de politie trok er naar toe, en 't en was maar juist zulk eene leute (zulk een spel). » *Leuteren* is [a]) Fr. *branler,* zegt verder De Bo, maar *leuteren* is ook [b]) « leute hebben en leute maken, zich verlustigen met praten en lachen. Wij hebben daar wel geleuterd. In zulk eene vergadering gaat het ernstig, men leutert er

niet. » Men zegt uit *leute* of uit *spel* iets doen; *leute* maken en *spel* maken, al met den eigensten, tweevoudigen zin van spelen (*motitare, vacillare*) en spelen (*ludere, jocari, lætari*).

Vrglk de volgende wisselnamen en vertalingen van 't w. *leute*: 1° *verzet;* 2° 't Fr. *divertissement, diverto*, ik keere, ik wende, ik *verzette* mij hawaards en dawaards; 3° 't Eng. *sport*, vroeger *disport, disporto* = *diverto;* 4° 't Eng. *fun*, waarschijnelijk verwant met *fond*, dat zoovele zegt als (ge)*vaand*, d. i. wikkelende en waggelende gelijk een *vaantje*, enz.

De ww. *leute, lot, luts*, en staan in Kramers niet.

De woordontleders en weten geenen weg met het w. *lust*: zou 't geen ingelijkt en gemakkelijker gesproken *lut-st* (*tst* = *sst* = *st*) *lust* zijn?

Wacht u wel van *-leute*, in 't w. *zwijnsleute*, (*k* = *t*) *zwijnsleuke, zwijnsloke* = zwijnsbocht, zwijnskot, met het w. *leute*, waarvan hooger sprake is, te verwarren en te verdommelen.

LOTTIG, z. *Lot.*

LOTTIGHEID, z. *Lot.*

MISSTEKEN, *misstak, missteken.* = Den rechten ader missen, als men een zwijn de kele afsteekt, zoodat het bloed niet behoorlijk af en loopt en dat het vleesch roodachtig uitslaat. — Dat zwijn is missteken. Geh. *Iseghem.*

Het w. *missteken*, met dien zin, was ongeboekt.

MOEIE, de, *moeitje*, het. = Geruchte, roeringe. Z. *Kroeie.*

MUIE, de, *muitje*, het. = Moeie, *q. v.* — Hij viel en hij en gaf noch kruitje noch muitje niet meer. 'k Bleef staan horken tot dat ik noch kruitje noch muitje meer en hoorde. Geh. *Vichte.*

NOGEENS, z. *Ogeens.*

OGEENS, stemzate *-eens*, uitspr. *aggeens, eggeens, aggins, eggins, aggin, eggin*, met korte *a*, korte *è*, of doove Fr. e van *me, ne, se;* en *-in* = *èn* in Fr. *mène.* = Nog eens, nogeens, nogmaals, anderwerf, andermaal, wederom, vanher. — Zij'je daar ogeens al? 'k Zal 't je ogeens vertellen. 't Is ogeens al 't zelfste! Geh. *Vlanderen.*

Het w. staat klaar en duidelijk in W. Weydts (z. onder *huisewaardere*) bl. 121 : « Zoe » *(zoo)* « begosten zy vederomme met mandekens ten alze » *(halze)* « te vyctalhyeren » *(victualiare)* « ende zy gerochten in Ypere met dese mandekens, tot ii ofte iij maelen; maer dye Vaelen » *(Walen)* « die vachtense, » *(waakten ze)* « eens dat zy meenden duere te gheraeken vel » *(wel)* « met V mannen, ghelaeden met duversche vyctaelhe; maer de Vaelen dye sloughenze och eens al of » *(nog eens al af)* « ende merst » *(meest)* « al doet » *(dood)* « ende zoms ghevanghen; nyemandt en dorste daer mer » *(meer)* « gaen naer Ypere om te vyctalhyeren. »

*Nog eens*, tot een w., *nogeens* geworden, gelijk *nogal, nogmaals, nochtans*, is eerst, al zijnen flauwen kant, den stemzaatloozen, beginnen vervallen tot *negeens*, dat huiden overal te hooren is in Vlanderen; verder, voor 't volk onontleedbaar geworden, heeft *negeens* zijne *n-* verloren, eerst in zeggens gelijk dit : ze *warennegeens* al dronke, die men misvatte en misverdeelde in : ze *waren 'egeens*...



Het afvallen van de ingaande *n-* is anderswegens genoegzaam bekend, z. Kil. en De Bo, b. v. onder 't w. *knippene*, dat *nippene, ippene* (vlaschippene) geworden is; *otaris* = *notaris*, enz.

Tusschen *negeens* en *negins* bestaat de zelfste klankverkortende wissel (*ee* = *i*) als tusschen *heette* en *hitte, heilig* (*heelig*) en *hillig, eensten* en *insten, eentje* en *intje, eendlijk* en *indlijk, kleender* en *klinder, zweelte* en *zwilte*, enz.

Men hoort bij 't volk *egins* en *egin*, met geweerde of bewaarde *-s;* vrglkt daartoe *bijkans* (bij kants) en De Bo *bijkan, bekan;* Kil. *hedensdaags* en *hedendaags;* des heiligen *Geests* en des heiligen *Geest;* Kil. en bij ons *nuchtersmonds* en De Bo *nuchtermonds;* Verdam *baarsbeens* en De Bo *barbeens; Die exc. Cron. f.* 289ᵇ *droges voets* en ons *droogvoets;* De Bo *ielhands* en ons dagelijks gebruikte *ijelshands*, enz.

Aldus is *nog eens, egins, egin* toevallig gelijk geworden met het Eng. w. *again*, dat bovendien rechts de zelfste bediedenisse heeft : *say it again* = zeg 'et egin.

Dit toevallig gelijkluiden heeft Pastor Schuermans tot het volgende beweren genoopt, Idiotic. I. bl. 13 : « *Agin*, bijw. uitgesproken *agèn*, wordt in Westvl. langs de kust gebruikt in den zin van nog eens. Het is klaarblijkelijk niets anders dan het engelsche *again*, dat de zelfde beteekenis heeft. In Westbr. *agoens.* » En Idiotic. II. bl. 11 : « *Agoens, egoens*, voor nogeens, waarvan het gewis eene verbastering is, zegt men in het westen van Brab. langs de kanten van Ninove en Geertsbergen, voor het Vl. *agein, ageins.* »

Wat « *langs de kust* » betreft, alwaar immers 't Eng. w. *again* gemakkelijkst zou kunnen overgekomen zijn, mijns wetens en zegt men langs de kust niet meer *egin* als b. v. te Wynghene, te Thielt en dier streken, integendeel!

PAPEIE, de, stemz. *-ei.* = Ovenbeeste, bakkerskrekel, Fr. *cafard*, in de wetenschap *Blatta orientalis.* — Mijn huis zit vul papeien! Geh. *Meenen.*

Dit w. staat in De Bo als mangeslachtig aangeteekend.

*Cafard* is het Fr. scheldwoord voor 't Vl. *pape;* te Kortrijk heet men de ovenbeesten (*les cafards*) *paters.* Zou *papeie* met *klapeie* te vergelijken zijn en *nonne* beteekenen? Daar zijn *zwarte, witte* en *bruine* paters, papeien of ovenbeesten, gelijk er *zwarte, witte* en *bruine* meuniken en nonnen zijn; voegt daarbij dat de papeien, slacht de kloosterlingen, bij nachte *waken* en *zingen.*

De Franschen en weten geen bedied van 't w. *cafard*, 'n zou 't *kaphard, kapaert, kappe*drager, pater niet zijn?

REKEL, den. = Reessem. — Een rekel erreweten, een rekel andjoen. Geh. *Denterghem.*

RIETSCHALDE, de. = Rietscharre. Geh. *Sint-Laureyns.*

*Rietscharre* (*rr* = *ll*) *rieschalle*, (*ll* = *ld*) *rieschalde*, op den leest van *râle, raalje, raalde*, misverstaan *rieschaalde* en alzoo verward met *rieschaalde* (De Bo) *cadranné, q. v.*

RIETSCHARRE, de, uitsprake *riesscharre.* = Steltenaar of langbeende vogel, dien de vogelkundigen, met een kwaadlatijnsch w., *Rallus*, (Fr. *râle*, oud Fr. *rasle*) geheeten hebben, en dien de vlaamschgetaalde jagers en andere liên, met een oud Vl. w., *scharre, schorre, schurre* heeten.

« De kelder weêrklonk van een scharrend gerucht, » zegt *Hendrik Conscience, Boerenkrijg, I. 20.* « Zie daar de schelp een rots, waarop de beitel schart, » zegt *Bilderdijk, Buitenleven, 101.* Eene scharrende stemme is eene « *schorre* » stemme, zoo men in de boeken leest. Al genoeg om te wijzen dat de scharrende steltenaar *Rallus* niet ongepast den name en draagt van *scharre, schorre* of *schurre.*

Pakt nen groeven kam, op zijn platte, en trekt er, met eene gauwigheid, den ronden top van een dunversleten tafelmes over, en ge zult de lieve moedertale vernemen van de rietscharre. « *Une voix rauque ou plutôt un cri bref, aigre et sec,* crek, crek, crek;... *c'est le râle de terre qui jette ce cri, qu'on prendrait pour le croassement d'un reptile,* » zegt Buffon. « Ze kwaken bijkans lijk de puiden, » schrijft men uit Audenaerde, van waar ik het eerste vermaan wegens de riesschurre (*Rallus Crex* Linn.) ontvangen hebbe.

RIETSCHORRE, de, uitspr. *riesschorre.* = Rietscharre, *q. v.*

RIETSCHURRE, de, uitspr. *riesschurre.* = Rietscharre, *q. v.*

RIJEPEERD, den, uitspr. *riepeert.* = Een die vele uitgaat. — Dat is ne rijepeerd : hij en is bijkans nooit thuis ! Geh. *Houthulst.*

Men bemerke de veranderinge van geslachte : *het* rijepeerd, *den* rijepeerd. Het rijepeerd is *het peerd* dat rijdt, *de* rijepeerd is *de man* die dikwijls het peerd berijdt, en die deswegen rijepeerd geheeten wordt. Vrglk *hangdief* = die de dieven hangt, en de andere redenwoorden, *Loq.* 1887, hlfz. 77—78.

SCHANDELINGE. = Met schande, te schande. — Hij wierd schandelinge buitengedaan. Hij dorst zijn eigen vader schandelinge verwijten dat hij een deugeniet was. Geh. *Kortrijk.*

-SCHARRE, *schorre, schurre,* z. *Braamscharre, rietscharre, -schorre, -schurre.*

THUIZEWAARDERE, uitsprake *tuzewad're,* stemz. *thu-.* = Naar huis, Eng. *home.* — G't-deure thuizewaardere en zegt dat uw moeder moet komen. Geh. *Heule.*

Dit w., dat nu hier en daar nog te lande verscholen zit, wierd vroeger ook in stad gebruikt, blijkens het volgende uit *Guillaeme Weydts* zijnen boek : *Dyt es van zommeghe zaeken dye gheschyet zyn hier te Brugghe ende daer ontrent,* 1571—1584, uitgave *Emile Varenbergh,* 1869, bl. 138 : « Ende als dyt alzoe ghedaen vas, zoe dede de prynse varst » *(vast)* « legghen beede de ofghezette burchmersters, ghenaempt Jakys Casenbroet ende Pyeter Domenyckele, ter cause van dye veraderye dye zy op handen hadde, ende als dyt alzoe ghedaen vas, » *(was)* « zoe ghynch den prynse thuse vaerdere. »

UITSTAND, den. = Geldmiddels. — Dat volk moet ne grooten uitstand he'n, om zulke groote zaken te durven aangaan. Geh. *Ruddervoorde.*

VERDUMMELEN, *verdummelde, verdummeld.* = Verduiken, verschoonen, schoone wasschen, verblommen, Fr. *pallier, déguiser, colorer.* — Legt heur al te laste dat gij wilt, zij zal 't zij wel weten te verdommelen. Geh. *Paschendaele.*



« Voor verbergen, bedekken zeide men ook *verdommelen,* » zegt Dr de Jager Frequent. *i. v. Dommelen,* en hij staaft zijn beweer door aanhalingen uit Oudaan en Huygens. Het w. *verdommelen* is in de Hollandsche lucht allange al versmacht, in Vlanderen leeft het nog fraai, gehavig ende gezond, met duizend zulke ww. meer !

WENTEL-ENDE, het. = Wentelend mensch. — Dat is e wentel-ende, 't en ligt nooit stille in z'n bedde ! Geh. *Ruddervoorde.*

*Ende* beteekent hier *aars, zet, achterste.* Z. De Bo, *i. v. Ende.*

WIKKELE, den. = Tooverslag, wensch, goedgeluk, beschaar, kanse, Lat. *fortuna, sors.* — Ne schrommelijke wikkele, 1 fr. 50 ontvangen, in de busse voor den armen, op nen geheelen dag ! Geh. *Eeghem.*

*Wikken, wikkeren, wikkelen* is *hariolari, divinare,* wenschen te zeggen : De mensch wikt en God beschikt. Vandaar ons w. *wikkele,* hetgene gewikt, of met wikken begeerd of verkregen wordt. Zijnen *wikkele* in iets hebben, dat is m'ne *wikkele,* z. bij De Bo, *i. v.*

Dat w. *wikken, wikkelen,* Lat. *auguro, hariolor,* Grieksch *manteuomai,* is hedendaags eenveerdig, wat de spellinge betreft, met *wikken, wikkelen,* Lat. *moveo, moveor, motito, motitor.* Van oorspronge en van beteekenisse nochtans zijn die twee ww. zeer verschillig. *Wikken* (*auguro*) is een *verbum ex nomine,* afkomstig van *wikke,* vroeger (*tk* = *kk*) *witke; witke* zelve luidt in 't Angelsassensch *witga, witiga, witega,* d. i. *wetig, wetige,* die *weet, weet*man, *weet*wijf, tooveraar, tooveringe. Vandaar komen onze Vl. ww. *wikke, wikkele,* d. i. tooverslag, lukslag, bate, kanse, wensch. De Engelsche ww. *witch, bewitch, witchcraft, wicked, wickedness* hebben den zelfsten oorsprong.

Die ww. *wikke, wikkele* hebben hun rechte zinweêrga in het Latijn-Fr. w. *heur,* van waar *bonheur, malheur, heureux, malheureux. Heur* immers was eertijds *eur, eür, aür, a'ür* = *agurium, augurium,* d. i., gelijk *auspicium,* het *wikken,* het *wikkelen,* uit de vogelvlucht. Dus beteekent « zijnen *wikkel* hebben in iets » letterlijk *avoir son (h)eur, son (bon) heur dans une chose, être heureux.*

De andere ww. *wikken, wikkelen,* versterkt uit *wagen, wegen, waggelen, wiggelen,* zijn teenemaal verre en vreemd van onze Germaansche hekserije en tooverwetenschap.

Het w. *wikke,* tooverslag, waarvan het uitgebouwde *wikkele,* staat alreê geboekt *Loquela* 1886, hlfz. 16.

WULGE, de. = Bollaard, boveling, Fr. *têtard,* Waalsch *hallot.* — 't Staan popelierene wulgen, elzene wulgen, eekene wulgen. Hij weunt niet verre van 't Elzenewulgske. Geh. *Gulleghem.*

't Zijn meest wilgen of wulgen, die als bovelingen of bollaards gekweekt worden, des heet men ze in 't Fr. ook *saule à tête.*

WURPE, de. = Bobbel, bubbel op het vel, wervel, weffel, wuffel. — Kunt ge mij niets geven om te spuien, mijn jongen zit vol wurpen, van mossels te eten. Geh. *Gent.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Hooimaand 1887**

N° 58. Zijn uitgekomen en in den handel verkrijgbaar ten prijze van 3 fr. de *Gedichten van A. J. M. Janssens. Sint-Niklaas. Drukkerij G. De Puysselaer-Laenen, firma J. Edom. Gent. S. Leliaert, A. Siffer & C.ie 1887.*-Bl. I—IV van dat uitstekend en prachtig gedrukt werk staat er als hierna volgt: « Over zestig jaar, deed de geleerde Tommaseo in de Toskaansche bergen zijne ronde, om daar, uit den mond der herderinnen en der kolenbranders, die frissche en levendige liederen te leeren, die hij in zijne *Canti popolari* verzameld heeft en waar ik in dezen bundel een staalken van mededeel.

Doch, hij ontmoette er eenen onverwachten tegenstand: jong en oud, vrouwen en mannen, allen bleven stom en sprakeloos, op zijne vragen. Het scheen hun als eene soort van ontheiliging te zijn aan eenen vreemdeling de gezangen huns herten te herhalen. De jongelingen en wilden niet, voorkwaad, aan de ooren van eenen misschien twijfelzuchtigen stedeling, die driftige liefdeliederen zingen, die maar klinken en mochten, in den nacht en voorgoed, onder de venster der geliefde.

Dezelfde schuchterheid kwam Visconti tegen, toen hij in 't Roomsche veld de volksliederen opnam.

Dergelijk is ook de bescheidenheid, die ik gevoel en die mij lang deed aarzelen de meest innige, de meest eigene mijner gedichten, vooral die over mijne kinderen, in den druk te geven, en alzoo hert en heerd voor iedereen, als 't ware, open te zetten.

Doch, ik vroeg mij af: als hetgeen diepst gevoeld is, niet en mag in 't openbaar bezongen worden, waar is dan de ware poëzie?

Moeten wij 't veld der letteren laten overstroomen met valsche verdichtsels, die eene liefde zonder doel noch zegen bezingen? en de kroon zelf der gezegende liefde, de lieve kindjes, onbezongen laten?

Neen! 't En is niet zonder reden dat ze God zoo lief heeft gemaakt; Hij wilt dat wij ze lief hebben en doen beminnen, ze bezingende zoo als wij ze vóór onze oogen zien, in al hunne eenvoudige schoonheid.

Dat heb ik getracht te doen.

Ten andere, ik ben overtuigd dat het gewone leven verzoeten en veredelen, zijne vreugden in 't licht stellen en zijne droefheden met hemelsche gedachten verblijden, de ware en niet weinig verhevene zending is der volkspoëzie.

Om nu mijne Vlaamsche gevoelens en gedachten uit te drukken en kon, noch en moc.t ik, zoo meen ik het ten minste, geene andere taal gebruiken als onze oude, eenvoudige en gemoedelijke Vlaamsche.

Daarom heb ik, zooveel mogelijk den voorkeur gegeven aan de woorden, de vormen, de geslachten en de wendingen, die aan de vlaamschsprekende Belgen gemeen zijn en op eerbiedweerdige oudheid steunen; volgende daarin de opzoekingen, door den Eerw. Heer Amaat Joos geboekt, in zijn Spraakkunst en Volkstaal en in meer andere verdienstelijke schriften.

Verder zal men wellicht in dien weg mogen gaan, naarmate dat onze verschillige gouwspraken zullen geboekt, onderzocht en met elkaar vergeleken zijn.

'k Heb liever niet te haastig geweest; en, hoe gewaagd mijne schrijfwijze aan sommigen ook schijnen moge, ben ik nochtans met omzichtigheid te werk gegaan, vermijdende meermaals gebruik te maken van ons uiterste Vlaamsch recht.

Mochten deze zangen, al en was 't maar in een enkel hert, de liefde vermeerderen voor 't geloof, de zeden en de taal van 't Vlaamsche volk, dan ware mijn vurigste wensch volbrocht. »

---

Nº 59. Oude uitsteekberdels. Over eenigen tijd is er te Poucke, in Oost-Vlanderen, een oud uitsteekberd ontdekt, dragende het volgende bedied :

Willecom al te maele
die commen in dese taveiren
die fraey dryncken en wel betaelen
wilt lustich smeiren
en sitten by den bierbanck,
ick blaese den in ende witganck
anno 1667

Waarschijnelijk hiet die oude taveirne *ten Hoorne, ten Posthoorne, ten Tuythoorne,* of zoo iets, en zoo schijnt ze met recht te zeggen : ik blaze den in- ende den uitgang, dat is het begin en het einde der zate bij den bank waar het biergelage op verteerd wordt.

---

Nº 60. In Engeland vertalen ze nu de beste van onze vlaamsche sermoenboeken.

*Mr Michael Kearny, Ushaw College, Durham,* laat weten dat er alreeds zeven boekdeelen vlaamsche sermoenen, *Sermons from the flemish,* gereed en verkrijgbaar zijn te zijnen huize.

Die *Sermons from the flemish* worden aan al de Engelsch sprekende Priesters van de wereld bevolen door *zes-en-dertig* Bisschoppen, Doctors, Pastors en andere priesters, uit *Engeland, Schotland, Ierland, Indien, Australien, Newfoundland,* enz.

De vertaler is *The Rev. Frederick Poupaert, Washington Co. Durham,* geboortig van Brugge.

---

Nº 61. « Belangrijker dan dat alles is de nieuwe uitgave van het *Westvlaamsch Idioticon,* dat omstreeks *f* 8 zal kosten. Dit *Idioticon* is en blijft de vraagbaak voor allen, die willen weten, welk een schat van woorden er buiten de boekentaal nog bestaan. In 't Jaarboek van het Davidsfonds van dit jaar vinden we vermeld, dat er 28318 woorden in verklaard zijn. Dit reuzenwerk is uitverkocht en ieder taalbeoefenaar heeft het noodig, reden genoeg aan te nemen, dat het bericht dezer nieuwe uitgaaf dankbaar ontvangen zal worden. »

Uit *Noord en Zuid,* 10e jaargang, nº 4, bl. 286.

---

Nº 62. In het tijdschrift *Frondes silvulæ. Vol. II. June, 1887. Nº 33. J. A. Mills, 43, Crescent, Salford,* Manchester England, bl. 124—125, staan een *Latijnsch,* een *Grieksch,* een *Engelsch,* een *Fransch,* een *Italiaansch,* drie *Spaansche,* een *Hoogduitsch* en het volgende *Vlaamsch* gedicht, ter eere van de Koninginne van Engeland :

« AAN KONINGIN VICTORIA.

O Gij, Vorstin van onze landen,
Gij Kroont onze eeuw met roem en eer :
Alwaar Gij heerscht geen slavenbanden
Noch geene volksverdrukking meer.

Zingt, Klokken, met uw klare stemmen
Den lofzang onzer Koningin ;
Laat trillend uwe klanken klemmen
En zingt den zang van trouwe min.

Op voet dan ! naar de steden
Loopt al met blijden stap :
Doet vreugdig met ons mede
En juicht met handgeklap.

Zij was nog jong toen eerst zij praalde
Met hare luisterrijke kroon ;
En toch geen vorst die immer haalde,
Min dan Victoria, haat of hoon.

Der Vorsten, Prinsen, Keizers-Kronen
Zijn hare kindren toegewijd ;
't Is recht de moeder's deugd te loonen,
Heur naam zal leven te allen tijd.

Zingt dan langs alle boorden
Met blijde harmonij
En tooverende akkoorden
In vlaamsche poezij.

En moesten wel eens ongelukken
Haar Huis aantasten of haar Land,
Het zou Haar volk het hert bedrukken
En elk gaf Haar een helpend hand.

Ja, mogen wij nog lange jaren,
Voor ons geluk en onze vreê,
Haar aan het hoofd van 't Land bewaren
En steeds herhalen « Jubilee. »

Op voet dan ! naar de steden
Loopt al met blijden stap :
Doet vreugdig met ons mede
En juicht met handgeklap.

TRIPLEX. »

Dit woord *Triplex* verbergt de namen van drie Westvlamingen die Engeland bewonen, te weten *Mgr. A. Le Clerc, Rev. A. Scherpereel, Rev. N. Vantomme.*

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nos 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA.

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden *« gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?



Wat heet men *« eene buikte lands? »*

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is *« rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder *« keyserm'ct »* (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier?*

Wat is *morreporre* te zeggen? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer?

Wat is « Van de *bakeleboone* krijgen »? De twee eetjes van *bakele-* doof en kort. Geh. *Wynghene.*

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Amsterdam, Antwerpen* (5), *Belle, Blankenberghe, Boussu, Brugge* (8), *Brussel* (3), *Clercken* (2), *Couckelaere, Dixmude, Duynkercke* (2), *Eecloo, Everberg* (2), *Gent* (8), *Houthem, Iseghem, Leffinghe, Leuven, Lichtervelde, Manchester, Oostende, Oudenburg, Paschendaele, Poperinghe* (2), *Ruddervoorde, Ruysselede* (3), *Sint-Niklaas.* — 1 Oest 1887.



*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*

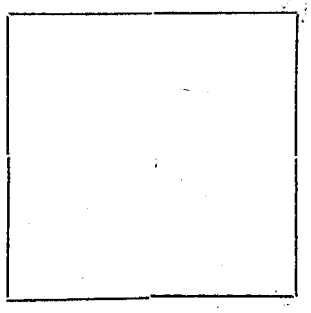



Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?

Kent er iemand het werkwoord *kaletten,* en wat bediedt het? B. v.: « De kelder is al geheel gekalet. » Geh. *Westvlanderen.*

Welke vogel is een *render,* (des renders, van den render)?.Hij komt Vlanderenwaards als 't fel vriest, is hooge en groot, bijkans kalvergrootte. Geh. *Poucke.*

De Bo (1460) staat er: « *Dender,* m. Groote zwaan; » en (930) « *Render,* m. Veers, Fr. *génisse.* Z. *Rend.* »

Wat is het *djin,* een wit *djin,* een groot werktuig, gebruikt bij de schiptimmerliên. Is 't een stuk touwwerk, een groote reep, of wat?

Wat is « te prtäken staan? » uitspr. *ä* gelijk *ai, ê,* in 't Fr. *paitre, prêtre.* Geh. *Poperinghe.*

« Dat hij in zijn bloed heeft moet hij *uitspringen,* » twee maal geh. *Sweveghem.*

Wat is *uitspringen* hier te zeggen?

Wat bediedt eigentlijk het w. *poke,* in den zeg: « Ge en moet gij hier geen vreemde poken in huis bringen! » Eene vrouwe zei dat tegen heuren dierbaren echtgenoot, die, 's avonds late, en met eenen onbekenden eter, thuis kwam. Geh. *Kortrijk.*





Bestaat het w. *stie, kerkstie* = wegel, kerkwegel, nog ievers in de gesprokene tale?

Wie weet er mij 't volgende te vertalen, uit de stadsrekeningen van Comene (1427—1428):

« Item vertert bi scepenen te II daghen dat zaeten om de poorters te Scomene die in den poorters banc up de halle waeren in den brant LVI s. »

Wat is het w. *bezarmd* te zeggen?

Wat verstaat gij door het w. *belot,* in de Poperingsche spreuke « he kreeg belot? »

Welk deel van eene gevleeschde of geslachte beeste heet men te Gent, en misschien elders nog, den *boef?*

Wat is een *burreltje?*

Wat is « oudbakken lijk 'n *eerskate* » te zeggen?

Wat beteekent het w. *flakvisch?* Geh. *Kortrijk.*

Wat bediedt het Kortrijksch w. de *fliere?*

Wat is een *gordinesermoen?*

Wat is te zeggen: « Ik zal 3 fr. geven voor dien visch, maar ge moet hem zelve *guchten?* »

Welken vogel heet men te Synghem en omstreeks den *guit?*

Wat heet men het *lewierberd,* te Ronsse?

# LOQUELA

Nº 4, Oestmaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFROEFELEN, *roefelde af, afgeroefeld.* = Afrotelen, afrottelen, rollende afvallen. — Met zulk een coleur van stoffe mag het nog stuiven, het stof roefelt er effenaan af. Geh. *Avelghem.*

AWIERIG. = Vlugge, enz. Z. De Bo, *i. v.* — E'n hond, die te velde rondloopt achter al dat 'n ziet, heeten ze 'en awierigen hond. Geh. *Bulscamp.*

Stemzate op *wie.*

BEGESSEN, *begeste, begest.* = Besterven, met sterven eindigen. — Die man heeft eerst eene verhittinge gehad, en daarna is hij op een tere gekomen; hij heeft lange en vele gemeesterd, maar hij heeft het eindelinge toch moeten begessen! Geh. *Belleghem, Rolleghem, Avelghem.*

Het woord *-gessen*, van *begessen*, vergeleken bij *mechsen* = *messen, zechse* = *zesse, lectio* = *lesse, strekse* = *stresse*, enz. zou *geksen, gechsen* = *gessen* leveren. Noch *geksen*, noch *gechsen*, noch *gessen* en vinde ik ievers, geboekt of ongeboekt, 't en zij in 't Westvl. w. *begessen*, en in 't Eng. w. *to yex*, dat, na regelmatigen Eng.-Vl. stafwissel, *geksen* (*ks* = *ss*) *gessen* uitbrengt. Wat den wissel (*y* = *g*) betreft, vrglk *yellow* geluw, *yarn* garen, *yeast* gist, *yell* gillen, *ye* ge, enz. *Gessen, to yex* in 't Eng. = *snikken*, gevolgentlijk *begessen* = *besnikken.* Vrglk « op het *gijpen* liggen, » d. i. op den laatsten *gijp* of *snik* liggen, in zijn vangnisse, op sterven liggen. Z. De Bo, *i. v. gusselen*, en Kiliaen, *i. vv. gosselen, gusselen.*

BELEEDEN, *beleedde, beleed.* = Bestierbaar, beleedbaar, voerbaar zijn, te gebode staan, van peerden sprekende. — Dat is e peerd dat niet en beleedt. Geh. *Deerlyk.*

BEZARMEN, *bezarmde, bezarmd.* = Bezabberen, bezeeveren, te vele, te gulzig drinken. — Hij is weeral heel bezarmd thuis gekomen. Geh. *Oostendewaards.*

BEZWEREN, *bezwoer, bezwoor, bezworen.* = Bezwoegen, zwoegende, guikende bewerken, b. v. met den smeshamer; Fr. *en geignant, en ahanant.* — De smed bezweert en dwingt het staal, tot dat hij 't naar zijnen zin heeft. Geh. *Kortrijk.*

*Zweren* heeft hier den zin van zwoegen, zoegen, zoeven, zuchten, gummen, guiken, Fr. *ahaner.*



BINSTENDIEN. = Bindien, daarbinst. — Blijft gij voor 't peerd zorgen, jongen; en gij, 't eten gereed doen : 'k zal ik-ik binstendien de boodschap dragen. Geh. *Deerlyk.*

Of moet ik *binstdendien* schrijven? *Binsten, daarbinsten* bestaat ook, zonder *-dien* erbij.

DEELHOFSTEÊ, de. = Hofsteê die aan verschilligen toebehoort, b. v. aan vijf-zes broeders of zusters, na de dood van hunne ouders. Geh. *Vlanderen.*

Zoo zegt men ook *deelhuis, deelweunste, deelschure, deelmuur*, enz.

DEN-ARME-UIT. = Vulsarms, met al de kracht van den heelen, vollen arm, Fr. *à tour de bras.* — Altijd den-arme-uit, van 's nuchtens tot 's navonds, slaan op den harte-kop, dat het staal derbij zeevert, dat is lastig, peis-je! Geh. *Kortrijk.*

DOLSTEEN, den. = Verkeid, versteend hout. — In 't delven van de vaart he'n ze veel dolsteen tegengekomen. Geh. *Beernem.*

GATOUWE, het. = Getouwe, weefgetouwe. Geh. *Emelghem.*

't Dunkt eens, als men kout met zulke oudsprakige Vlamingen, dat men Gothisch hoort van over meer als 1500 jaar. Het Wvl. *gatouwe, gatouwa* klinkt immers al zoo oud als het Gothische *gabauan* (gebouwen)! Vrglk *gabindan* (gebinden), *gadragan* (gedragen), *gadrinkan* (gedrinken), *gahilpan* (gehelpen), *gakiusan* (gekiezen), *ganiman* (genemen), *ganisan* (genezen), *gatrauan* (getrouwen), *gawairpan* (gewerpen), *gawinnan* (gewinnen), enz.

Misschien warender bij de Gothen ook wel verfijnde vooruitloopers, die doof weg *gebauen* wisten te zeggen, insteê van dat vroomklinkende *gabauan;* zoo zijnder bij ons ook « onbeschaafden » die, spijts de schole, blijven zeggen: *gatouwa, avond, nachtigala, erruweta, koperi', zelveri', dank-oe, bizonder, bikennan, vriond, olde, molde*, enz., gelijk in de oude en klankvolle dagen des *voorledens.*

-GESSEN, z. *Begessen.*

GI', *i* uitspr. gelijk *e* van 't Eng. w. *yet*, of van 't Fr. w. *guet.* = Lat. *ecce!* Walsch *wet!* — Gi'! 't schilt te vele. Gi'! ge zijt daar. Gi'! als 't is dat ge niet en zwijgt... Gi'! ge zoudt u krom lachen, als hij u dat vertelt. Daa'-gi'! Hier-gi'! Nu-gi'! Gi'! gi'! haast u : hij is daar. Gi'! drinkt dat uit. Geh. *Thorhout, Aertrycke, Couckelaere.*

Z. verder *se', sei, si', ze', zei, zi', zoei, zui*, al geh. *Vlanderen, oostwaards.*

HARTEKOP, den. = Hardekop, beeldsprakig gezeid voor aanbeeld. Z. *Den-arm-uit.*

HONDEKE, het. = De golvende beweginge van de landkoorde, als men ze op en nederslaat. Het eerste heffen van een deel dier koorde veroorzaakt een dalen van 't naastvolgende deel dervan, welk heffen en dalen, golfsgewijze voortgezet tot tenden de koorde, den name draagt van het hondeke. Langs eene hangende koorde, b. v. eenen klokstring, loopt het hondeke vijf-zesmaal of meer van onder naar boven en terug, eer het stille blijft. Geh. *Oostendewaards.*

Hoe zouden ze dat *hondeke* in 't Fr. wel heeten, 'k he' d's wonder?

HONDSNEUZE, het. = Hondsneuzenleer, Fr. *maroquin.* — Hij heeft zijnen boek doen binden in hondsneuze. Geh. *Beernem.*

IPPEN, het. = Zaadhuis van 't vlasch, knot, Fr. *tête de lin.* — Zoo dikke als een ippene. Geh. *Vlanderen.*

De Bo, in zijnen *Kruidwoordenboek,* bl. 62, zegt: « Knuppen, Nippen, Nuppen, Ippen, Uppen, Oppen. — Kil. Knippe, oft knippene van vlas, *pericarpium, siliqua lini.* »

KALLEBLAD, het, meervoud *kalleblaan, kalleblan.* = *Nymphœa, nenuphar.* Geh. *Haringhe.*

KEUNINGSPENNINGEN. = (Met een vreemd w.) *contributiën.* — He moste nog ze keuningspenningen betalen. Geh. *Bulscamp.*

KLAGENSNOOD, den. = Reden van klagen. — Veel schooiers en hebben geen klagensnood. Die oude zieke man heeft klagensnood. Geh. *Oostendewaards.*

LANDKOORDE, de. = Delfend, delf-end, end, snoer of koorde, die de landslieden over den grond spannen, aan twee stekken, om derlangs te delven. Z. *Hondeke* en De Bo, *i. v. Delfend.*

LEILEKKERLAND, het. = Luilekkerland, *pays de Cocagne* in 't Fr. — Hij en moet niet peizen dat hij daar gaat in 't leilekkerland zijn! Geh. *Brugge.*

« Ley. *jam* luy. *Piger.* » zegt Kiliaen.

Den zelfsten klankwissel (*ei* = *ui*) komt men tegen in *fleime* = fluime, *glei* = glui, *greis* = gruis, *hei* = hui, *keite* = kuite, *reie* = ruie, *speie* = spuie, *speiten* = spuiten, *steiten* = stuiten, *weiten* = wuiten, *zei* = zui.

LUTTELEN, *luttelde, gelutteld.* = Dralen, trutselen. — Ge'n moet daar niet staan luttelen, dat ge lichte weêre zijt! Geh. *Kortrijk.*

MELKBANE, de. = Melkweg, Roomstrate, *via lactea.* Geh. *Oostendewaards.*

MIKKEN, *mikte, gemikt.* = Smakelijk opeten. — Moeder had van den noene duivejongen gereed gedaan, en m'he'n ze wij'der gemikt. Geh. *Kortrijk.*

ONLANDS. = Verre en ten onlande, waar kwalijk te gaan of omtrent te geraken is, verre van de kerke, van 't dorp, van de breede bane. — Me zijn te min gekend, omda' me zoo onlands weunen. Geh. *Paschendaele.*

*On-* van *onlands* en heeft den zin niet van *geen* land, maar



van *kwaad* of kwalijk gelegen land. Vrglk *onkost, ongeld, ongruw, onverschil,* enz.

OVERETENTHEID, de. = 't Gene men doorgaans eene « *indigestie* » heet, met een vreemd w. — Zwicht u, ge zult eene overetentheid hebben. — Hij ligt erg ziek, en het heeft begost met eene overetentheid. Geh. *Maldeghem.*

PROMMEN, *promde, gepromd.* = Wegsteken, Fr. *fourrer.* — Dat koffertje zat daar ievers op den zolder gepromd, onder nen hoop ouden brol. Geh. *Kortrijk.*

*Prommen* is het onuitgebouwd grondw. van *prommelen,* bijgedaante *frommelen,* dat in *de Jagers Frequentativen* te vinden is.

REEFELE, den. = Rip, scheur, sneê in de beurze, geldverlies wegens onbetaalde inschuld. — Brouwer B. heeft aan dien herbergier nog al ne goê reefele g'hed! Geh. *Heule.*

Bij De Bo staat *reef* = *rip* aangeteekend. De *r* die dat w. begint is de *wr* van *wrijven, wreef, gewreven;* met dit *wrijv-* is het zwitsersche *rib-* verwant, dat, met *-eisen, ribeisen* geworden is. Van *ribeisen* (*wrijfijzer,* snuifraspe) komt (*Littré*) het Fr. *grivoise,* soldatensnuifdoze, soldatenlief, enz. *Vriv-oise* moest het zijn, maar de ontlijkinge *(dissimilatio)* heeft er (*v- v-*) = (*g- v-*) *grivoise* van gemaakt.

SE'. = Sei. — Se-se! Wa' gaat 't nu zijn? Z. *Gi', zi'.*

SEI. = Zei. — Sei-sei! ge maakt u kwaad! En-wel-wel, sei! Sei-de'! sei-de'! Z. *Gi', zi'.*

SI'. = Sei. — Si'! 't Is de laatste keer dat ik het zegge. Z. *Gi', zi'.*

SLABBAKEN, het, stemzate *slab-.* = Slaaplaken. Geh. *Emelghem.*

SOEI. = Zoei. Z. *Gi', zi'.*

SONKE, de. = Eene gedroogde brokke, knorre land. — Ze smeeten achter hem met sonken. Geh. *Haringhe.*

De *o* van dit w. *sonke,* en andere zulke ww., is verdonkerd door de volgende *n,* en wordt gelijkluidend met korte Fr. *ou,* dus *sounke* uitgesproken.

De ingaande *s-,* van *sonke,* en is niet zuiver, maar verbeeldt *ts* = *tsj* = *tj* = *dj* = *d-, donke, donk, dok, tjonk, tjok.*

STOEPEN, *stoepte, gestoept.* = Stuiken, stompen, blokken. — Een kort gestoept manneke. Geh. *Wachtebeke.*

TE KWA BLIJVEN, *bleef te kwâ, te kwâ gebleven.* = Schuldig blijven, nog te betalen hebben. — 'k Komme kijken hoevele wij hier nog te kwâ gebleven zijn. Geh. *Avelghem.*

TE WINDE STAAN, *stond te winde, te winde gestaan.* = In den wind zien, den goeden wind wachten, in gedinge, bedinge, in berade staan, b. v. of men den weg wilt voortzetten, of wilt terug keeren. — Die vrouwe heeft daar te midden de strate wel twee minuten te winde gestaan, eer ze wiste wat doen. Geh. *Kortrijk.*

UITBRAKEN, *braakte uit, uitgebraakt.* = Latijn *extirpare,* de *brake,* het uitgebrokene kruid weren, uitroeien. — Dat kruid was alreeds hooge geschoten, en 't ging za'en, maar z'he'n 't algauwe uitgebraakt. Geh. *Kortrijk.*

VERKNIKKEREN, *verknikkerde, verknikkerd.*

= Foppen, stroppen, struffen. — Ge moet erbij zijn, jongen, als ge naar de mart gaat, en wakker toe, om u niet te laten verknikkeren. Geh. *S. Maria-Leerne.*

VERMINKEN, *verminkte, verminkt.* = Missen, overschrikkelen, achterlaten, verminderen, uitnemen. — Hij was altijd dronke als hij van de plaatse kwam, geen eenen zundag verminkt. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

VERNACHT, het. = (Met een vreemd w.) *logement,* nachtverblijf. — He 'n vond nowers geen plekke voo' ze vernacht. Geh. *Bulscamp.*

VERSLEIZEN, *versleisde, versleisd.* = Verslijten, slunsachtig, sleiachtig, slaperachtig, versleten, krachteloos, onlustig, onaandachtig worden. — 'k Was zoo versleisd in mijn gebeden, 'k was zoo flenterachtig, dat ik bijkans niet meer en wiste waar ik was of wat ik deed. Geh. *Kortrijk-buiten.*

*Flenterachtig* staat bij De Bo, onder 't w. *Flentachtig.*

In *versleizen* schuilt er een stafwissel (*n* = *i*), vrglk venster *veister*, penzen *peizen*, denzen *deizen*, genzen *geizen*, verslenzen *versleizen.*

Het oud w. *slenzen, slinzen* (*z* = *d*) *slenden, slinden,* (zonder *n*) *slijden, sleed, gesleden,* is 't grondw. van *verslenzen, versleizen* en staat in De Bo; de hooggeleerden vervolgen het tot aan den Arischen wortel SAR, Sanskrt *sri,* d. i. *sle-p-en, sli-p-en, sli-t-en, sli-(d)e-r-en,* enz.

VERTJANKEN, *vertjankte, vertjankt.* = Verdoen, verspelen, ten ondomme brengen. — Karel Kwistal heeft nu en ton een deel van ze goed verkocht, tot dat 't, op en ende, allemale vertjankt was. Geh. *Sweveghem.*

*Tjanken* = *spelen,* hinkelen, in de hinkeltra : dus *vertjanken* is eigentlijk *verspelen,* roekeloos en gelijk al spelen, al hinkelen, kwijt geraken, laten te niete gaan.

VERZANDEN, *verzandde, verzand.* = Zand kwijt worden, zand afzetten, zand nederslaan. — In den zommertijd moeten wij ons water, als 't gepompt is, altijd nog e letje laten staan, om te verzandene. Geh. *Kortrijk.*

VERZEGGEN, *verzei, verzeid.* = 1° Voorzeggen (De Bo), 2° voortzeggen (De Bo), 3° zenden, doen gaan, raden te gaan. — Ik wete dat ik hier zal wel gediend zijn, want het zijn goê kennissen die mij naar hier (naar dezen uwen winkel) verzeid hebben. Geh. *Helkijn.*

VERZOELEN, *verzoelde, verzoeld.* = Verhitten, verhit worden, eene verhittinge krijgen, sprekende van menschen, die, na te veel zweetens schielijk koud krijgende, zoo men zegt, verhitten of verzoelen. — Den eenen keer zei ze dat ze verzoeld was, den anderen keer dat ze eene tere hadde, en 'k en verstond mij aan heur ziekte niet. Geh. *Staden.*

Bij geval hebbe ik éénen keer 't w. *verzoelen,* met den opgegeven zin, gehoord, van eenen wiens vlaamsch Stadensch vlaamsch was. Waarschijnelijk is 't w. geheel Vlanderen deure bekend, maar 'k en drukke maar 't gene ik wete : te Staden is 't w. inheemsch en gebruikt, 't en is nievers geboekt, niet meer als *verhit, verhitten, verhittinge,* met dien zin.

VLEESCHELIJK. = Gevleeschd, lijvig, *carnosus, corpulentus, polysarkos,* van menschen gezeid. — Twee



mannen, noch vleeschelijker als ik, stonden ons de brugge af, en wij en kosten aldaar niet voorbij. Geh. *Kortrijk.*

ZE'. = Zi'. — Sei-ze'! 'k Ga u dat ne keer toogen-ze'. Sei-ze'! Dat sleuterke past hierop. Kijk-ze'! Hier-ze'! Daar-ze'! Nim-ze'! Ni'-ze'! Z. *Gi', zi'.*

ZEEGBAAR. = Lat. *modestus.* Het w. staat bij De Bo. — Eene zeegbare dochter. Geh. *Paschendaele.*

ZEI. = Zi'. — Zei! zij-je daar de'? Zei! daar zijn ze. Zei! welgekomen! Zei-zei! 't Regent. Zei-zi'! 'k ga u seffens betalen-zi'!

De *i* van *zei* is overblijfsel en bewijs van de *h* in *zehen,* bij Plantin *seen* = zeen, zien. Vrglk *lei* en *lui, zei* en *zui,* onder 't w. *Leilekkerland.* Z. *Gi', zi'.*

ZI', uitspr. gelijk *gi',* z. hooger. = Lat. *ecce!* Walsch *wet!*

Dit *zi'* zal wel de hedendaagsche uitsprake en een eerbiedweerdig overblijfsel zijn van het middeleeuwsche *sich,* dat de kortere *imperativus* 2e persoon enkelv. is van *zien,* eertijds *sihen, sach, gesihen,* nu z. z. *gezien.* Merkweerdig is 't dat van het gothische *saihwan* (zien) al een volle *imperativ. saihw* en een gekorte *sai* bekend is. De Friesen maken van hun *sjæn* (zien) het volledige en het geminkte gebiedwoord *sjog* en *sjæ.* Het Oudhoogduitsch heeft *sih* en *sê, (ecce);* het Middelhoogduitsch *sich* en *sê;* in 't Wetterausche bezigen de hedendaagsche Duitschers nog *sieh* en *sich;* de Finlanders zeggen *seh,* op zijn Duitsch; ja, de Burgonden zelve, uit den zuid-oost-hoek daar van 't rijk der Franken, *La Provence,* en hadden hun oud germaansch *sik* nog niet heel en al vergeten, zeggens *Ménage, Diction. des Termes du vieux Francois,* bl. 197a : « Sec, *mot du Languedoc, c'est-à-dire, voyez.* » *Rondeau de Claude Ligonne, de la Bragarde indigente :*

*Sec qu'in brague notre vésine*
*Am la palandre d'oustadine....*

Geen wonder hebben onze oudsprakige Vlamingen, in hunne oude boeken en in hunnen mond, het middeleeuwsche *sich* en het afgekorte *zi'* bewaard, dat, over 1500 jaar, door Bisschop Ulfila als *sai* (uitspr. Fr. *ses*) eerst van al te boeke en te berde gebracht wierd.

Als oorkondschap van dat middeleeuwsch w. *sich* diene het volgende : *Ecce mitto angelum meum, qui... etc. (Exod. XXIII. 20)* wordt vertaald, in eenen bibel van 1477 : « Sich, ic sende mijnen enghel. » In *Der sielen troost. Harlem 1483,* bl. 38 vo B, staat er : « Siet, dit is dijn soen, ende meende sinte ian; daer na sprac hi tot sinte ian : sich, dit is dijn moeder. » In den Leuvenschen *Vocabularius copiosus,* 1475 : « *Ecce :* sich du, sie, besich hier, sich hier. *Eccine idem :* sich hier. » Hoort nog dit aardig rijmken van den « eerweerdighen Joncheere, geheeten Jan Van Hulst. » *Belgisch Museum,* V. 451 :

Hets al « ghesellikin, sich voor di!
Mescomt u iet, so vliet van mi. »

De *h, g, ch* van *sihen, sach, gesihen* en hebben de Vlamingen nog niet heel en al vergeten : men hoort immers nog hier en daar, b. v. : « Men *ziecht* dat wel; ge *zieg* 'et wel; » en, hetgene ik niet misvat en hebbe : « Daar-zich! nu-zich!

Zich ! is 't meeninge de' ? Zich ! en zij-je gij daar ook ? Zich ! ja'et, dat ga' mij deugd doen. Zich ! het is spijtig, enz. »

Die uitroepen *gi' !* en *zi' !* beteekenen louter een en 't zelfste ; hunne *i* is, van klank en duur, gelijk de Fr. *e* van *mes*, *tes*, *ses*. *Zi' !* hoort men honderd keers tegen *gi' !* eenen keer, maar beiden bestaan geheel duidelijk, of ik ze schoon nievers gedrukt noch geschreven en vond.

Zou nu *gi'* eertijds ook niet *gich* geschreven en gesproken geweest hebben, en de kortere *imperat.* zijn 2e pers. enkelv. van een oud werkw. *gihen*, *gien*, dat *sihen*, *zien* beteekende ?

Het w. *gien*, *gihen* bestaat in 't middennederlandsch, zegt *de Jager, (Freq. II. 879)*, en *Oudemans, (Bijdrage III. 674)*. Het w. *gien* heeft, gelijk *zien*, *zienen*, *zichten*, eene nevengedaante *gien, gienen, gichten*, zegt *de Jager*. Het w. bediedt *gapen*, *kijken*, *zien*, zegt *Oudemans*, en hij haalt Maerlant aan, waar hij spreekt (Alex. V. vs 795) van zekere lieden die staan te *kijken* naar den zonnenboom :

Vore der sonnen boem si ghien.

*Gi'* en *zi'*, *gien* en *zien*, *gihen* en *sihen*, *gienen* en *zienen*, *gichten* en *zichten* zijn dan van zinswegen een en het zelfste woord, verschillende van anderswegen maar in eenen enkelen boekstaf, *g—z*.

De lieden die, bij gebrek van tongveerdigheid, onbekwaam zijn of schier onbekwaam om *s*, *z* uit te spreken, laten *ch*, *g* hooren, insteê van *s*, *z*. Dus kenne ik, geen kind maar, eene middeljarige vrouwe die zegt b. v., en dat zonder ooit te missen of te mingelen : « Ik *gal* ne kee' gaan *gien* om te wetene of ik *gaterdag* of *gundag* niet en *gou* kunnen naar *Roogebeke* gaan, om den *meechter* te *chprekene*. » Zij spreekt *s* en *z* met de kele, en dat zou men, mits vergelijkinge bij een orgelspel, kunnen *spelwissel*, *speurwissel*, of met een Duitsch w. *orgaanwissel* heeten. De ww. *zien* en *gien* kunnen, op zulker wijze, een en 't zelfste w. zijn.

Op hlfz. 40 van *Loquela* 1886 wordt de stafwissel (*z* = *sch*) bevestigd door de volgende voorbeelden : *zerp* = *scherp*, *zeren* = *scheren*, *zal* = *schal*, *ziften* = *schiften*, **zieman* = *schieman*.

Daarbij voege ik nog *zier (Halbertsma* op *Vondel)* = *schier*, dus Wvl. *zierling* = *schierling*, en eindelinge : *ziene* = *schiene*.

*Ziene* staat in de middeleeuwsche tale geboekt als *speciosus*, en *schiene* (*speciosus*) is in *Epkema's* woordenboek op *Gijsbert Japicx*, de Friesche gedaante van ons Vl. w. *schoone*, *schoon*, Eng. *scheen*, oudfriesch *sciene*.

*Gihen* kon dus ook wel *sgihen*, *schie'n* zijn, zonder *s-*, even gelijk 't latijnsche *caueo*, *caveo* het niet bestaande **s-caueo* = Vl. *s-kouwen*, *schouwen* is, zonder *s-*. Anders gezeid : *gihen* was eene verminkinge van **schihen*, en, gelijk wij van *schouwen (specio) schoone (speciosus)* hebben, zoo hadden wij van **schihen* = *sihen* = *zien (specio) schiene* = *ziene (speciosus)*.

Dat (s)*caueo*, (s)*caveo* ons *schouwen* is, dat zeggen *Curtius*, *Kluge*, *Skeat*, *Schleicher* en a[n].

Van *ziene, zien (speciosus)* staat er oorkondschap in De Bo, *s. v. onziende*, uit *C. Vranckx* en uit *Maerlant*.

*Jan David*, wijleneer Pastor van S. Maartens tot Kortrijk, gebruikt het w. in zijnen *Bie-corf* 1599, bl. 78 : « Soo dat



men... bevindt, dat alle ketterije ten haren besten en ziensten is, als zy noch nieuw is. »

Dagelijksch bezigen wij *onziene*, (*ne* = *nde*) uitspr. *onziende* = *onschoone*, leelijk ; en *koopziene*, klankverkort *kopziene*, (*ne* = *nde*) *kopziende* = *koopschoone*, d. i. geschoond, geziend, ziene, schoone gemaakt, om de liên te beter te doen *koopen*. Men hoort ook de ww. *onzienig*, *koopzienig* = *onziene*, *hoopziene*.

In *Gailliards Glossaire*, bl. 673 b, vinde ik het w. *sienen*, met de rechterlijke beteekenisse van *zienen*, *schoonen*, *verschoonen*, oud Fr. *essoigner*, *soigner*, Lat. *excusare ;* en in *Gemma gemmarum* het w. *versienen* (verzienen) = *verschoonen*, (*ex*-schon-*i-are*, *essoigner*), middeleeuwsch Vl. *verschoenen*, en mits (*sch* = *z*) *verzoenen*.

Stamt het Fr. *exoine*, *essoine*, *essoigner* uit ons Vl. *verschoonen*, vroeger *verschoenen*, uit *verzoenen*, vroeger *verzoonen*, *verzienen*, zoo Littré beweert, dan is *soin*, *soigneux*, *soigneusement*, *besoin*, *besogné*, *besogner*, *besogne* en *besogneux* allemaal Dietsch-Fr., en 't hoort ons toe !

*Besoigner* is *bezienig*, *soigner* is *zienig* zijn, *zuinig* zijn, in echt Fr. *être regardant*. « Hij doet alles op een zuinigje, *il est ménager en tout, il est fort regardant*, » zegt Kramers.

Dat *zienig* en *zuinig* het zelfste w. is blijkt uit den Theutonista 186 b, *i. v. sticksuynich*, d. i. bijzienig ; (Kiliaen) *sticksienigheyd*, en (Oudemans) *sticksienendheid*, Fr. *myopie*.

*Soin, soigner* is dus na-*zien*, wel toe-*zien*, naar iets *kijken :* « *Kijkt* naar 't vier, *soignez le feu*. » *Être soigneux* is *zienig*, nauwzienig, *zuinig* zijn. *Avoir besoin*, *être dans le besoin* is in 't *bezuinigen*, in 't *bezienigen* zitten, er moeten op *zien* en wel *kijken*, « *être fort regardant*, » om toe te komen. *Besogner*, « *besogne* doen, » is werken, gelijk nen *besogneux*, die 't wel *bezuinigen*, *bezien* en *bekijken* moet, om aan zijnen kost te geraken.

De ww. *zienen*, *zuinen*, ontlast van hunnen tweeden uitgang *-en*, (vrglk bij De Bo : *reken, rekenen, teeken, teekenen*), leveren *zi'en*, **zu'en*. Van dit **zu'en*, oude uitsprake **zoe'en*, nu **zuien*, **zuwen*, bij De Bo *schuwen*, *guwen*, komt het gebiedwoord 2e persoon enkelv. *Zui !* en *zoei !* (*ecce !*). **Gui ! *goei ! *schui ! *schoei !* kunnen bestaan, maar 'k en heb er geen oorkondschap, gedrukt, geschreven of gesproken, van tegengekomen.

Weiland kent *zuien*, dat hij *zuijen* schrijft, en dat is « *zui-ja ! zui-ja !* » zingen, zegt hij, alzoo de kindermaarten doen, als ze hunnen last in slape trachten te wiegen : « *Zoei ! zoei ! — Zui ! zui !* » zonder « *ja !* » en is ook bij de Vl. wiegen niet vreemde, dunk'et mij.

Wat zou eigentlijk 't w. *schuinsch*, *scheunsch* beteekenen ? Is 't (*sch* = *z*) *zuinsch*, *zoensch*, *zien-sch* ?

ZICH. Z. *Gi'*, *zi'*.

ZOEI. = Zei, zi', maar iets geweldiger. — Zoei ! Wat grooten apple ! Zoei ! Wat 'n peerden ! Zoei-zoei ! 't Vierschip is daar. Maar-zoei ! is dat schoone !

ZUI. Z. *Gi'*, *zi'*, *zoei*, en *Leilekkerland*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Oestmaand 1887**

Nº 63. « J'ai eu entre les mains des manuels, destinés hélas ! à l'instruction des enfants du peuple, et où des gravures illustraient ces faussetés, pour les mieux fixer dans les esprits.

On y représente une campagne inculte et hérissée de chardons, et là, courbés vers la terre, rampant comme des animaux, des êtres humains presque nus, décharnés et hideux, les cheveux et la barbe longs, broutant les herbes et les racines de la terre. Et on dit aux paysans de nos jours.

— Voilà vos pères du Moyen-Age !

L'imposture éclate aux yeux dès le premier moment. Et puisque j'ai l'honneur de fouler aux pieds cette noble terre flamande, sur laquelle sont nés plusieurs des miens, et à laquelle m'attachent des liens très-forts, je regarde autour de moi. Je vois partout les témoignages de la splendeur, de la liberté, de la prospérité d'autrefois. Je ne vois dans votre passé, dans notre passé, me permettrez-vous de dire, — car les gloires flamandes sont françaises autant que belges et nous en revendiquons hautement notre part, — je ne vois, dis-je, dans ce passé dont vous êtes si justement fiers, rien dont vous ayez à rougir.

Etaient-ce des barbares ces premiers comtes de Flandre, chevaleresques à la fois et sages administrateurs ? N'est-ce pas sous leur règne que notre pays est sorti de ses marécages par l'application d'un régime des eaux vraiment scientifique ? Ce n'est jamais sans une certaine émotion que je lis dans les anciennes chartes flamandes ces mots qu'on y rencontre si souvent : Terre neuve, *Terra nova, Nieuwland.* — Qu'est-ce que cela voulait dire ? Une nouvelle conquête de l'homme sur la nature avait été accomplie : du marais infect et malsain avait surgi une *Terre nouvelle,* féconde, utile, un de ces beaux champs flamands, qu'août charge, à cette heure, d'une chevelure d'épis !

La Flandre primitive, c'est une immense forêt, entrecoupée de landes et de marécages. C'est la *Moëre,* dangereuse et mouvante, le *Brouck,* malsain, la *Woestijne,* âpre et désolée. Devant ces déserts humides et inconnus, les conquérants Romains avaient dû s'arrêter. Là bas, au bord de la mer, dans cette riante contrée d'aujourd'hui, où j'ai le plaisir d'habiter, sur les bords de l'Aa, vivaient des sauvages aquatiques, pauvres et indépendants ; les Morins, dit le poëte romain, « les plus lointains des hommes. »

*« Extremos hominum Morinos ! »*

Et quelques siècles plus tard, quelle transformation ! des champs fertiles, des châteaux magnifiques, des églises dignes de Dieu, des villages joyeux, des villes dont la prospérité commerciale dépasse ce que nous pouvons imaginer. C'est la Flandre, la terre conquise sur l'eau, la terre nouvelle, *Terra nova, Nieuwland !*

Alors, le commerce du monde passe par nos contrées. La richesse publique y est immense ; les arts y prennent un magnifique essor. Mais ce n'est pas tout. La Flandre a dans l'histoire un titre de gloire plus grand encore.

Elle est, par dessus toutes les nations, la terre de liberté. Oui, Messieurs, la Flandre, c'est son éternel honneur, est presque la seule nation où les âmes furent assez religieuses, les esprits assez sages, les caractères assez indépendants, pour que la liberté pût s'étendre partout, sans menacer la société de destruction.

Quelle belle histoire que celle des Flandres, telles que nous la peint dans ses récits ardents et colorés notre éminent président, M. Kervyn de Lettenhove ! Mais c'est l'histoire même de la civilisation ! Et quand on vient vous dire que vos ancêtres étaient des sauvages et les ravaler au niveau des animaux des champs, ne vous semble-t-il pas qu'on outrage votre mère, votre

glorieuse patrie flamande, chevaleresque, prospère, religieuse et libre!

Vos ancêtres étaient joyeux, pieux, laborieux et indépendants. Toutes semblables des deux côtés de la frontière sont restées nos belles populations.

Si je veux me représenter les paysans flamands du passé, ce n'est pas dans les soi-disant manuels d'instruction publique que j'irai en chercher l'image, c'est dans nos vieux et chers peintres flamands. Je verrai de bons visages riants, des vêtements cossus, des maisons propres, des fêtes et des danses, des kermesses et des veillées joyeuses. Il est doux, pour un instant, de prendre Teniers pour professeur d'histoire.

Et tandis que je m'arrêterai à ces agréables images, il m'arrivera de remarquer qu'elles ne sont pas surannées. Le cabaret de Teniers, n'est-ce pas celui du prochain village, et la kermesse de Teniers, n'est-ce point celle qu'on fête tout cet été de Gravelines à Anvers et de Lille à Bruxelles? Et ne rencontrez-vous pas à chaque pas dans nos campagnes, ces mêmes visages fins et un peu gouailleurs, ces mêmes paysans d'autrefois?

Certes! la Flandre n'a pas tant changé. Qu'ils parlent français ou flamand, qu'ils soient nés en France ou en Belgique, les flamands sont toujours les mêmes, et c'est pourquoi je les aime! Il n'y a pas eu d'abîme entre le passé et le présent! Nos robustes et saines populations sont les témoins d'un passé glorieux et prospère. »

Uit « *La Vérité et le Mensonge dans l'histoire, discours prononcé le 23 Août 1887 au Congrès des Sciences Historiques et Archéologiques, à Bruges, par M. Henry Cochin, Membre du Comité Flamand de France. — Dunkerque. Gustave Baudelet, Imprimeur-Editeur, 30, rue Nationale. 1887.* »

---

N° 64. In *Het nieuws van den dag van Donderdag 29 September 1887. 2e blad. Stoomdrukkerij, Roeloffzen & Hübner, Amsterdam,* staat de volgende bekendmakinge, in 't Friesch:

*Forieniging « Friso, » to Amsterdam. Iepenbiere Gearkomste op Sneintojoun 2 Oktober 1887, yn de greate seale fen 't Hûs Stroucken. Opfiering fen: De hele boel bitsjoend, en 't Kjellefel en 't loterijbriefke. Bewüsen fen togong ken eltsien krije bij de ponghâlder Smidt, Weteringstriete 4, en jouns oan de yngong fen de seale. 't Bistjuwr.*

Dat is, « hanneke-manneke » of woord voor woord, aldus in 't Vl.:

Vereeniging « Friso, » toe Amsterdam. Openbare (te)gaerkomste op zonnen(dag)toeaven(d) 2 October 1887, in de groote zale van 't huus Stroucken. Opvoering van: De heele boel be*tooverd,* en 't Kal(v)evel en 't loterijbriefke. Bewijzen van toegang kan elkeen krij(g)e(n) bij de(n) ponkhouder Smidt, Wateringstrate 4, en aven(d)s aen de(n) ingang van de zale. 't Bestier.

De woorden of woordendeelen die tusschen (velgen) staan zijn in 't Friesch weggesleten. *Bitsjoend* is een woord dat in 't Vl. niet meer en bestaat: bestonde 't, het zou **betiend* luiden. Voor *ponkhouder* zeggen wij *beurshouder, beurzenier, tresorier,* enz., met een onvl. woord. Z. *ponke, ponk, ponken, ponte,* bij De Bo.

---

N° 65. Tot Limoges, de geboortestad van Sint Eloy, is er, in den *Musée des Arts Céramiques,* de oude pottekarije-kamer, een gleiersch witteberd te zien, waarop twee borstbeelden geschilderd staan, 't eene van een man, 't ander van eene vrouwe; hij en zij bekijken malkaar; tusschen beiden staat een kandelaar met eene keerse die brandt. Al de slinkere hand van den aanschouwer, onder het vrouwenbeeld, staat er:

F S W

onder het mannenbeeld, rechts:

P V O R

onder heel de verbeeldinge 't gene hier volgt:

ik brand ligt
voor de prins zyn nigt
en ook ook voor de Oranje spruit
die het niet wil zien
die blaas het uit.

---

« Niet is goed in de ooge, maar kwaad in den mond. Men zal geenen zak met zijde naaien. Niemand en hinkt aan andermans zeer. »

---

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het ?

Wat is *« rasche* of *rosche* kaarte ? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder *« keyserm'ct »* (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden ?

Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier ?*

Wat is *morreporre* te zeggen ? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer ?

Wat is « Van de *bakeleboone* krijgen » ? De twee eetjes van *bakele-* doof en kort. Geh. *Wynghene.*



Wat heet men *« eene buikte lands ? »*

Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk » ?

Welke vogel is een *render,* (des renders, van den render) ? Hij komt Vlanderenwaards als 't fel vriest, is hooge en groot, bijkans kalvergrootte. Geh. *Poucke.*

De Bo (1460) staat er : *« Dender,* m. Groote zwaan; » en (930) *« Render,* m. Veers, Fr. *génisse.* Z. *Rend. »*

Wat is het *djin,* een wit *djin,* een groot werktuig, gebruikt bij de schiptimmerliên. Is 't een stuk touwwerk, een groote reep, of wat ?

« Dat hij in zijn bloed heeft moet hij *uitspringen, »* twee maal geh. *Sweveghem.*

Wat is *uitspringen* hier te zeggen ?

Wat bediedt eigentlijk het w. *poke,* in den zeg : « Ge en moet gij hier geen vreemde poken in huis bringen ! » Eene vrouwe zei dat tegen heuren dierbaren echtgenoot, die, 's avonds late, en met eenen onbekenden eter, thuis kwam. Geh. *Kortrijk.*

Wat verstaat gij door het w. *belot,* in de Poperingsche spreuke « he kreeg belot ? »

Wat is een *burreltje ?*

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Alsembergh, Ans, Antwerpen, Beveren-b.-R.* (4), *Brugge* (12), *Brussel, Clercken, Cortemarck* (5), *Couckelaere* (3), *Duynkercke, Everbergh, Gent* (7), *Haarlem* (2), *Hansbeke, Houthulst* (3), *Iper, Iseghem, Keulen, Leffinghe, Leuven, Lichtervelde, Lovendeghem, Luyk, Manchester, Meenen, Moorseele, Nederbrakel, Neerwaesten, Oostvleteren, Paschendaele, Poperinghe* (5), *Rolleghem, Ruysselede* (6), *S. Maria-Leerne, S. Niklaas* (2), *Stamford, Steenkerke, Veurne, Vilvoorde, Wynghene.* — 18 October.



*Mijn achtbaren Heer J. Demeester.*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*

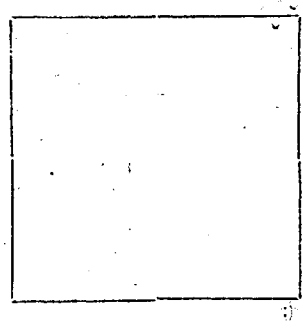



Wat beteekent het w. *flakvisch?* Geh. *Kortrijk.* 4

Wat bediedt het Kortrijksch w. de *fliere?*

Wat is te zeggen: « Ik zal 3 fr. geven voor dien visch, maar ge moet hem zelve *guchten?* »

Welken vogel heet men te Synghem en omstreeks den *guit?*

Bestaat het w. *stie, kerkstie* = wegel, kerkwegel, nog ievers in de gesprokene tale?

Wie weet er mij 't volgende te vertalen, uit de stadsrekeningen van Comene (1427—1428):

« Item vertert bi scepenen te II daghen dat zaeten om de poorters te Scomene die in den poorters banc up de halle waeren in den brant LVI s. »

Wie weet er mij 't w. *schietalaan* (niet *schietallaam)* thuis te wijzen en uit te leggen?

Wat is *kenije* te zeggen, b. v. in dit schrijven: « Een huis staende schuins over de kenije van Sint-Baefs-kerke? »

Wat is te zeggen: « Die terwe ligt schoone in heur *sonken?* » Geh. *Looberghe,* in Fr. Vlanderen.

Daar was sprake van een terruwstik dat al geluw stond.

5 Wat is « oudbakken lijk 'n *eerskate* » te zeggen?

Wat bediedt het w. *Finkelgave* of *Finkelgehave,* b. v. in de spreuke: « Pier is oud en krank, ja-hij, maar Jan en is ook niet al te *finkelgave* meer? » *fi-* scherp, gelijk *fi,* in 't Fr. w. *figure.* Geh. *Maldeghem.*

Wat is *sleeuwke,* in: « 't Loopt daar sleeuwke van al d'honden? » Geh. *Maldeghem.*

Verzoeke nader bescheed wegens het volgende, dat een goede zanter mij opzendt:

« *Uitslag* = wapenschild, dat door twee knapen in ceremonien gedregen wordt. »

Welke ceremonien? waar? Zegt men *het, de* of *den* uitslag?

Wat heet gij eigentlijk « het graan *rensen?* » Geh. *Heule.*

Wien is het w. *madok, madokken* bekend? De stemzate op *-dok.*

Wat beteekent: « Uit mazeltjes droom komen? » Wat of wie is dat *mazeltje* of *Mazeltje?*

Wat is « spilpenningerij, » 1646?

# LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANSLAG, den. = Onderneminge. — Dat is ne grooten aanslag voor zulke geringe menschen! Geh. *Zuydschote.*

AFSCHOLEN, *schoolde af, afgeschoold.* = *Eigentlijk* afpelen, afplooschen, *spoliare;* vandaar, *oneigentlijk* aftroggelen, ten onrechte bemachtigen bij middel van leugens, vleierije, verdreegsels. — Ge'n moet dat kind zijne appels niet afscholen! Geh. *Avelghem.*

AFSCHOOLEN, *schoolde af, afgeschoold.* = Afscholen, afpluizen, den glans verliezen, verslijten. — He kam eindelijk opgestreken, met zijne afgeschoolde (*afgeschoalde*) kazakke aan. Geh. *Veurnambacht.*

Z. De Bo, *i. v. Scholen*, op 't ende.

AFSTEKEN, *stak af, afgesteken.* = Afkeuren, versteken, b. v. een (ongansch) stuk vee verbieden te slachten. — z'He'en die (zieke) koe afgesteken en geweigerd in 't slaghuis. Geh. *Gent.*

ALSEFFENS. = Alteenegader, al met eenen keer, althoope. — Als er besmettelijke ziekten of veesterften op eene hofsteê uitbersten, dan wordt geheel de stallinge, geheel 't huis alseffens gekleid, gezondheidshalve. Geh. *S.-Maria-Leerne.*

APEBEHENDIG. = Apegierig. Z. *Hondebehendig.*

ARMHERTIG. = Bermhertig, *misericors.* — Boer Jan en loopt de kerke niet omme, neen-hij, maar hij is toch armhertig. Geh. *S.-Maria-Leerne.*

Bisschop Ulfila (311—481) gebruikt dat eigenste Oost-Vl. w. al in 't Gothisch, waar 't luidt : *armahairts* armhertig, *armahairtei* armhertigheid.

BAKELEBOONE, de, zwakke stemzate op *ba-*, sterke op *boo-*: *van de bakeleboone krijgen.* = Slagen krijgen. — Wi'-je wedden dat ze tavend van de bakeleboone zal krijgen? Geh. *Wynghene.*

Dit stafrijmend, dus oud w. schijnt, wat de afkomste betreft, duister genoeg. Misschien heeft het andere gedaanten gehad en eenen zin die dieper in de wetendheid des Volks verholen zit. Ware 't *bakelaboone*, 'k zou het durven vergelijken tegen *duikelaboone*, *apodidrascinda*, schuilewinkspel. *Bakeleboone* ware dan *bakelboone*, gelijk *keutelakeerze* (De Bo) *keutel-*



*keerze* is, *cerasus silvestris L. Bakel* is stok, Fr. *jalon* (De Bo). Dus ware *bakelboone stokboone*, en *van de bakeleboone* krijgen *v. d. stok* krijgen.

Van de *bakeleboone*, van de *bakelboone*, of « van de *boone* krijgen » kan ook misschien wel het naaste zijn aan « van de *neute* » geven, met al de bediedenissen van dat woord. De *neute* is 't gene de wetenschap in de snijkamer Lat. *glans* heet.

BATE, de. = Zwangerheid, geboorte, *parturitio, partus.* — 't Is te peizen dat 't zal een baatje zijn. Geh. *Clercken.*

BEGGELINGE, de. = Beggelig(g)e, beggelege (De Bo), beggelend vrouwmensch. — Is dat toch 'n beggelinge van e vrommensch : ge zoudt daar hoorndul bij worden, als ze aan 't beggelen valt! Geh. *Kortrijk.*

BESTAAN. = Jeugdig, schoone van hout-, tak- ofte kruidgewas. — Die elshage staat nog al bestaan. Dat koorn en is niet genoeg bestaan, 't en staat niet dikke genoeg. Geh. *Ruddervoorde, Houthem.*

BEZIEN, het. = Beschouwenstijd, tijd en keure om te overwegen, om tot een besluit te komen. -- Dink'et-je dat ik die koe te vele love; dat zooveel fr. te vele vragen is? En-wel, j'he' jen bezien daarover. Geh. *Couckelaere.*

BEZINDEREN, *bezinderde, bezinderd.* = Prikkelen, netelen, tingelen. — Als hij ievers peren ziet hangen, hij is bezinderd om deraan te geraken. Geh. *Sleydinghe.*

BLUTSEN, *blutste, geblutst.* = Builen. — Sedert dat die schijve geblutst is, ze'n beteekent niemendalle meer. Geh. *Ronsse.*

BOEF, den. = Schouder, voorschouder van eene gevleeschde (geslachte) rund-, osse- of koeibeeste. — De boef ligt boven den pak of voorpak, en op den krop. — Geeft mij liever den boef : het ander stik daar is nog te versch slag. Geh. *Gent, Pithem, Thielt.*

BOKTARWE, de. = Tarwe met getakkelde, gebokte, met bokken (*bouquets*) dragende aren, Fr. *froment à épis rameux, Triticum compositum* L. Geh. *Asper* en ommelands, doch zelden.

Dit woord staat in De Bo's *Idioticon*, en op bl. 17 van zijnen gestadig uitkomenden *Kruidwoordenboek.*

BONDELEN. *bondelde, gebondeld.* = Bondel worden, maken, hoopen, bijkans het Fr. *faire nombre.* — Smijt die kleene visschen maar bij de andere : dat bondelt al! Geh. *Kortrijk.*

BOOMOUD. = Stokoud. — Hen was hij al ebboomoude man en ik nog evvlugge jonkheid. Geh. *Bulscamp.*

BREELOOP, den. = Wagen met breed beslag, voorzien van breed met ijzer beslegene wielen, alzoo een vijfduimer, b. v. — Hij is er omme gereên met den breeloop. Geh. *Wynghene.*

DEELZAAMHEID, de. = 't Gene in een sterfhuis te deelen valt. — Geheel de deelzaamheid bestond in wat allaam, wat huisgerief, een kleen hofsteedtje, en nog een huizeke of twee, op de plaatse. Geh. *Wynghene.*

Hier is 't w. gevonden om 't zoo diks gebruikte « *dividende* » te vervlaamschen! De deeler (5) en de deelzaamheid (525). Die leenbank geeft alle jare 'n schoone deelzaamheid : *de beaux dividendes.* Vrglk *Loquela* 1887, blfz. 18.

DOORGANG, den. = Het doorgaan, de groote (voorbijgaande) hoop, het meeste getal. — Ge vindt dat (gebrek, miszitten, enz.) vele in den doorgang van de menschen. Geh. *Sleydinghe.*

Vrglk deurgaans, deurgaande weg.

DROEVE. = Droevig, bedroefd, met een Fr. w. *triste*'g. — Uw moeder zal zeker droeve zijn als ze dat hoort. Geh. *Werveke.*

EZELOORDE. = Met lange, smalle blâren bezet, sprekende van toebakstalen. — Die-n toebak staat danig ezeloorde. Geh. *Wynghene.*

GEBUURBROOD, het. = Brood, dat ievers te midden den oven, allenthenen aan 't ander brood nakende lag, en geburende, als 't gebakken wierd. Zie *Kantebrood.*

GEWAAG, het. = (Met een onvl. w.) « *Apprensie.* » *(Apparentie, apprehensie?)* — 't Is gewaag dat 't gaat oorloge zijn. 't Is gewaag dat de keuning komt. Geh. *Vlanderen.*

GEWEER, het. = Kamp, strijd, Lat. *contentio*, Fr. *lutte.* — « Ko » (een temme kraaie) was in geweer met 'n hinne, om nen terrik. 't Is tonzen ook kiezinge, maar zonder geweer. Geh. *Harlebeke.*

De uitsprake van, *ee* in *geweer* = Fr. *ai*, in *ovaire, repaire, traire.*

GEWOUW, het. = Gewauwte (De Bo), oordeel, fijnigheid, scherpzin, geestkracht. — 't En zit geen gewouw meer in dien ouden duts, het fijnste is er uit. Geh. *Wynghene.*

Van 't oude *gewald* heeft men *gewaud, gewoud, gewouw,* gelijk van *ald, aud, oud, ouw;* van *ribald, ribaud, riboud, ribouw, rabouw.*

GLEIEN, *gleide, gegleid.* = Tot gleien maken : b. v. eene handsvolle gedroogde toebakblâren zoo behandelen, dat die handsvolle een glei worde. — 't Toebak gleien bestaat hierin : men pakt een handsvolle toebakblaân, met de eene hand bij den kop, of het dikste ende; en men trekt ze deur de andere hand, tot dat men den top van al de langste blaân vaste heeft; toen keert men de handsvolle 't onderste boven, zoo dat de kleene blaân en 't middelslag eruit vallen; 't gene men behoudt is eene handsvolle gegleiden toebak, is nen glei toebak. Ga-je nie eppupe stoppen van de' mijn' : 't is gegleide-n? Geh. *Wijtsgate.*

GOELPE, de, *oe* kort, Fr. *ou.* = Rete, scheure. — Die graanzak en doet niet anders als reuzen. Waarom? Omdat er een goelpe in is. Geh. *Avelghem.*



't Woord ware beter *gûlpe* geschreven, met een bezonder klankteeken, *û* = Fr. *ou,* dat niet anders uit en beeldde als den welgekenden klank dien men hoort b. v. in o *dû stût* kind (o doe stout k.), *jûng* (jong), *bûk* (boek), dank-*û* (dank-oe), in Fr-Vlanderen *ûs hûs* (ons huis), *driû* (drie), enz.

HONDEBEHENDIG, uitspr. *'ondeb'endech.* = Hondegierig. — Dat volk is honde- en apebehendig! Geh. *Wynghene.*

IJZERMAAL. Z. De Bo. = Waterachtige plekke in eerrappels. — Die eerrappels, ze weten van 't ijzermaal. Geh. *Sleydinghe.*

Vrglkt *Verijzeren, Loquela* 1887, blfz. 95.

IN TRA ZIJN, z. De Bo. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

KANTEBROOD, het. = Brood dat gekorste kanten heeft, oftewel dat langs de kanten van den oven lag, als 't gebakken wierd; dat maar al eenen kant (of geen) gebuurs en draagt. — Kantebrood is beter als gebuurbrood. Geh. *Gent, Kortrijk.*

Zie *Gebuurbrood,* en bij De Bo *Gebuur,* Fr. *baisure.*

KNIEBANDEN, *kniebandde, gekniebband.* = Kniepooten. Z. *Loquela* 1887, blfz. 19. Geh. *Brugge.*

KONIJNEN, *konijnde, gekonijnd.* = Mishandelen, ambachten, slaan. — Hij is late in den nacht, en nog levende, thuis gekomen, uit dien herbergtwist, maar hij was leelijk gekonijnd! Geh. *Sweveseele, Gulleghem.*

KOUSEN, *kouste, gekoust.* = Een kouse, kousen aan iets doen. — Kijkt dat kind daar loopen, met zijnen eenen voet gekoust en zijnen anderen niet! Geh. *Kortrijk.*

KWARRE, de. = Gekwarde rape, warre van (of op) een rape, Lat. *napus tuberculatus.* — 't Zijn bijkan' al kwarren. Geh. *Waereghem.*

KWARREN, *kwarde, gekward.* = Kwarren of warren krijgen en hebben, *tuberari.* — Dat kwart hier al dat er is! Geh. *Waereghem.*

Bij groote hitte, als de rapen geen genoegzaam voedsel meer en hebben, dan beginnen ze te *kwarren,* en hun loof verslenst. 't Was te Waereghem, over een kwarrend stik rapen, dat het w. gehoord wierd, door eenen Vl. geloofszendeling van Calcutta.

Vrglk De Bo's Kruidwoordenboek, *i. vv. Kerneuteling, kreuteling, warre, warrel.*

LEEFTE, de, uitspr. *lèfte,* korte Fr. *è.* = Levenswijze, gedoen, lijdenschap. — Zi', M'nheere, dat is hier-onz' leefte. Geh. *Dadiseele.*

De zegger van dit w. *leefte* hadde al zijn en ze' wijfs lijden, gebrek, krankheid, tegenspoed etc. aan den hoorder verteld.

Bij De Bo staat het w. met eenen oorzaaklijken zin, t. w. *leefte* = eten, drinken, en al 't gene *waarbij* mensche leeft.

LEEFTOCHT, den. = Lijftocht, leefte, kost, eten en drinken. — Dat is voor dien man nog al moeielijk : hij en is hij maar alleene, en hij moet toch zien aan zijnen leeftocht te geraken. Geh. *Kortrijk.*

LEÊNBREKERE, den. = *Eigentlijk,* iemand die

zijne of andermans leden, leên breekt; die leênbrekers arbeid doet, laat of doet doen. *Oneigentlijk*, werkdag tusschen twee heiligdagen : als men, op den zelfsten dag, 't allaam, enz. moet uithalen, ermeê arbeiden, en, tegen 's avonds, alweêre weg ende te kante doen. — 'k Meende dat 't maandag Alderheiligen was, ma' 't en doet, 't is dijsendag, en in steê van ne koppeldag, m'he'en twee heiligdagen, met ne leênbreker dertusschen. Geh. *Sweveghem*.

MAAIZIEKTE. = Van de maden, maaien, maa'n, maantjes, manen gesteken, doorwormd. — Die-n appel is maaiziekte. Geh. *Paricke, bij Gheertsbergen*.

MEULENSLAG, den. = Meulenweg. Z. De Bo.

MISHEUTELEN, *misheutelde, misheuteld*. = Misgaden, misparen, misvergezelschappen. — Als men alzoo met zulk een vrouwmensch misheuteld is, 't is ton te late geklaagd. Geh. *Iseghem*.

*Heutelen* wordt uiteengedaan bij De Bo, maar 't en staat in de Jagers Frequentativenboek niet.

NATSCHOE. = Weeschoe, natvoet. — « Om na de kerke te gaan waren me kee' v'r kee' natschoe. » Geh. *Houthem*.

Hoe oud die tale van Houthem is, en, in 't algemeene, de tale van Belgenlands, Hollands en Vrankrijks Zee-Vlanderen, bewijst het w. *natschoe*, dat *Melis Stoke* gebruikt (1283—1305) in zijne *Rijmchronike van Holland*, (boek IX, vss. 831—837), bij 't beschrijven van eenen zeewijg :

Dus was al Zelant in de vlucht.
Dat dede der galeyden ducht.
Daer dreven cogghen sonder man,
Die hem de wint jaghede an,
Daer si om woeden toter kele.
Der lude was herde vele
De natscoe worden ande vaert.

Van schiplien die uit hunne koggen sprongen, die « *tot der kele* » toe in 't water wadende gingen, (of die « *woeden*), » dicht Melis Stoke spotsgewijze dat er « *herde vele natscoe* » waren!

Vrglk het Fransche « *nu-pieds jusqu'au menton.* »

NATVOET. = *Natschoe, q. v.* Geh. *Houthem*.

NEUZELGERIEF, het. = Kleen gerief, schier speeldingen. — Dat en is alleenelijk maar 'en hoop neuzelgerief, die dient om mij binst mijnen leêgen tijd meê bezig te houden. Geh. *Kortrijk*.

ONTDUIKEN, *ontdook, ontdoken*. = Niet bezoeken, loochenen, vluchten. — Jantje ontduikt alle zaterdage de schole, buiten de wete van zijne ouders. Geh. *Sweveseele*.

ONVERSCHILLIG. = Geenen van twee eigenaars bepaaldelijk en onmiskenbaar toebehoorende, b. v. een bedde lands, dat op het begroeid, bezaaid gescheed ligt van twee eigendommen, en waar hoegenaamd geen reenmerk of grensteeken en is, van 't begin van 't eene en 't ende van 't andere, dat is onverschillig land; te weten, dat is land dat ofwel [a]) niet en *schilt*, of en *verschilt*, 't een bij 't ander; ofwel [b]) dat *onverschil* (De Bo) zou kunnen veroorzaken. Is 't [a]), de stemzate van



't w. *onverschillig* valt op *-schil-*; is 't [b]), ze valt op *on-*. Geh. *Ruddervoorde*.

Vrglk het w. *Questeboom, Loquela* 1884, hlfz. 42 en 52.

OPTREKKEN, *trok op, opgetrokken*. = Opvoeden, opkweeken, met (van zinswegen) iets meer daarbij, dat ook in 't Hoogduitsche *aufziehen* en in 't Fr. *éducation* besloten ligt. — Hij heeft dat meisken opgetrokken van als 't zeven jaar oud was, en nu is het in alle kunsten en leeringen die zijnen staat betamen wel thuis. Geh. *Kortrijk*.

PLEEG, den. = 't Geplogene, de geplogentheid. — Hoevele is 't? En-wel, betaalt den oude' pleeg. Geh. *Sleydinghe*.

RAUWETERE, den. = Wildeman, ruwe gast, deurendal. — Die kleen' da, dat is ook azzoo errauweter van ejjongen te wege, lijk al ze broers en ze zusters. Geh. *Houthem*.

Deskundigen leeren dat het w. *Eskimo*, de name van 't inheemsch volk van Labrador; ook *rauweter* beteekent.

ROBBELDEBOKSE, de. = Rond-, kort-, diklijvig vrouwmensch. — Wat robbeldebokse is dat, die daar is komen schooien over e letje! Geh. *Ruddervoorde*.

't En zou mij niet verwonderen hoorde men dat w. hier of daar ook *robbelbokse, robbelebokse, robbelabokse* uitspreken, vrglk *bakeleboone*, en bij De Bo, *krinkelwinkel, krinkelewinkele, krinkeldewinkel*. *Krinkelawinkele* zal ook wel eens te voorschijne komen, als geh. hier of daar. Z. meer daarvan onder *Bakeleboone*.

Het w. *bokse* heeft *De Bo* reeds opgeteekend, en hij vertaalt het door « meisje dat onbezonnen en woelig is gelijk een knechtejongen. Op het Thieltsche heb ik menige moeder heure al te franke dochter « o gij stoute bokse! » hooren toevoegen.

*J. Grimm* kent het w., immers : « *Büchse*, » zegt hij, is een kwik, een driestig meisken. Iemand (vrouwe ofte man) die vele klapt en lalt heet m' in 't Eng. *a chatterbox*, d. i. eene *ketterbokse*, eene *ketterbosse*, eene taterdoze.

Is 't bijaldien, zoo 't genoeg blijkt, dat *-a-, -e-, -de-*, in de bovenstaande ww., maar hulpklanken of hulpstaven en zijn, dienende om het samenhorten van twee ongebuurzame staven *l* en *b* te vermijden, dan mag men nemen dat eene *robbeldebokse* eigentlijk eene *robbelbokse* is, t. w. eene *bokse* die hobbelt en *robbelt* en tobbelt; die zoo kleene is en ingestuikt van gestalten, dat ze eer schijnt te *kruipen*, te *robbelen*, te *rollen* als te gaan.

Waarom vrouwliên *boksen* (pyxis, bosse, busse) gescholden worden, dat wete ik nicht-te-meer als waarom ze de mannemenschen *potten* heeten. Vrglk *brielpot, grol-, grom-, knijs-, knor-, knoter-, knul-, lul-, moosch-, raas-, rochel-, rommel-, rul-, swatel-, tater-, vuilpot*, enz.

Dat w. *bokse*, met den oneigenen zin van vrouwmensch, 't zij alleene, 't zij verbonden b. v. in *robbel(de)bokse, sloeber(de)bokse*, heeft zijne oude gedaante bewaard; terwijl het, met zijne weergaden *okse, foks, loks*, enz. den wissel (*ks* = *ss*) onderstaan heeft, en *bosse, busse, osse, vos, los* geworden is. *Bokse* dagteekent dus van den tijd als de Vlamingen, gelijk de andere Germanen, nog eender talen waren en *okse, voks* zeiden in steê van *osse, vos*. Men komt hier en daar nog zulke eeuwenoude achterblijvers tegen : b. v. het w. *boter* is ongekrenkt gebleven in

« *boteram,* » *donder* in « *dondersche* » jongen; buiten die verbindingen zijn beide ww. aan het verbleeken en op weg om *beuter, dunder* te worden, maar nooit en hoorde ik *beuter*am, noch *dunder*sche jongen, noch robbelde*bosse, -busse.*

SCHAARBEKTE. = Geschaarbekt, wiens gebijt schaarde is. — Ze was ook al ebbitje schaarbekte, en-ja van de jongste nie' mee'. Geh. *Houthem.*

SCHRANKEN, *schrankte, geschrankt.* = Fr. *se garer.* 't W. staat in De Bo. Hier volgt een ander voorbeeld. — Me gaan schranken, zei er een vrouwe, die met eene mande onder heuren arm op het zelfste plankier mij tegenkwam. En met eenen zoo miek z' heur kleene, om mij te laten voorbijgaan. Geh. *Kortrijk.*

SLOEBERDEBOKSE, de. = Slordig, onhebbelijk vrouwmensch. — Bekijkt mij daar die sloeberdebokse van e meisen, met heur haar al verwerreld! Geh. *Brugge.*

Z. en vrglk *Bakeleboone, robbeldebokse.*

SLOMP. = Lomp. — Wat 'n slompe beeste van e peerd is dat! Geh. *Sleydinghe.*

SNETSE, de. = Snater, smoel, bek, mond. — 'k Sloeg er ook mijn' snetse in, te weten in dat gekijf. Geh. *Sweveseele.*

TE LOOPENE. = Haastig, schielijk, gauw, Lat. *currendo.* — Een ziekte komt te loopene, maar ze'n gaat alzoo niet weg! Geh. *Wynghene.*

TEN TAAIEN HALZE. = Ten dwange, zijns ondanks, niet gewillig. — Binst den zomer en is 't maar ten taaien halze dat de ouders hunne kinders laten naar de schole komen. Geh. *Ieule.*

TOG, den. = Trek, getrek, spel, te-doen, arbeid. — 't Is te veel tog aan dat postleine verlezen, laat ons liever speelpap maken tegen te noene. Geh. *Sweveghem.*

TROEFELINGE, de, Fr. *ou.* = Slagen. — Hij heeft 'n geildige troefelinge g'hed van ze vader, omdat hij zoo late weggezeten ha'. Geh. *Kortrijk.*

UITLEGGEN, *lei uit, uitgeleid.* = Uitdijgen, uitzetten, *intumescere.* — Ze (de koe, b. v.) begint al geildig uit te leggen: en 'k verwachte de bate tegen Kerstdag. Geh. *Clercken.*

UITLOOIEN, *looide uit, uitgelooid.* = Uitzimperen, uitloogen. — Die-n hoop mesch ligt daar uit te looien. Geh. *Sleydinghe.*

UITSCHILDEREN, *schilderde uit, uitgeschilderd.* = Uitgebeeld, geteekend, leesbaar aangeduid bij middel van boekstaven. — Heel de tronk stond uitgeschilderd op den grafzerk: vader, moeder, kinders, met elk een kruiske boven zijnen name. Geh. *Ruddervoorde.*

VEISCHOTTIG. = Vei schietende, of oorzakelijk verstaan, veel groeite en veite gevende. — Dat is veischottig kruid. Dat is van de veischottigste vette dieder is. Geh. *Ruddervoorde, Wynghene.*

VERBOOMEN, *verboomde, verboomd,* uitspr. (*oo* = *oa*). = Vergroeien, boomachtig, groot, staande, vast en zwaar worden. — Me'n gaan die schuld niet laten verboomen: alle maande betalen, hoor-je 't! Geh. *Wynghene.*



VERBREIEN, *verbreide, verbreid.* = Opbreien, opgebreid worden; tot het breien (als breistoffe) verbezigen, verbruiken, verbezigd of verbruikt worden. — 'k He' een geheele bolle siyette verbreid. Dat is schoon catoen, 't verbreit lijk siyette. Geh. *Gent.*

VERKREMMELEN, *verkremmelde, verkremmeld.* = Te geweldig kremmen, pramen, prommen, bijeen duwen, stoppen. — Die arme man, zijne vrouwe en zijne zeven kinders, ze zitten te danig verkremmeld op dien zoldere. Geh. *Ruddervoorde.*

*Kremmelen* staat bij Schuermans en bij de Jager (Frequent.). *Kremmen* gebruikt Oudaan (1628—1692); en het is 't Eng. w. *to cram.*

VERMEULENEN, *vermeulende, vermeulend.* = Deur de meulen doen, verwinden. — Zijn koorn is gereed vermeulend, hij rijdt er morgen meê naar de mart. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

VERNOKKEN, *vernokte, vernokt.* = Vertellen, enz. Z. De Bo, *i. v.* — Hij heeft dat over tijd hier nog ne keer vernokt. Geh. *Ruddervoorde.*

Vrglk De Bo, *i. v. Verknoezelen.*

VERSTORVELINGE, de. = Verstorven dit of dat, b. v. graan. — Dat graan is goed, maar 't is algelijk nog al veel verstorvelinge in. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

WALGEREN, *walgerde, gewalgerd.* = Walgen. — 't Is zoo kijzig, dat men er van zou walgeren lijk nen hond. Geh. *Iseghem.*

't Werkw. *walgeren* en staat in de Jagers Frequentatievenboek niet.

WERKSTELLIG. = Zoo gesteld dat men erop, of ermeê kan werken. — De twee leêren stonden werkstellig, maar 't volk en was er niet. Hij en maakt hij eigentlijk geen derschmeulens, maar al de stikken komen tot zijnen gereedgemaakt toe, en hij maakt ze hij ton werkstellig. Geh. *Ruddervoorde, Rousselaere.*

WIERELEWAAIEN, *wierelewaaide, gewierelewaaid.* = Trutselen, talmen; zonder oorzake of nut hier en daar tijd verloopen. Geh. *Lichtervelde.*

WUMPELEN, *wumpelde, gewumpeld.* = Haperen, in 't spreken. — Ge zoudt zeggen: hij zal eenen keer wumpelen, in zijn preêken, maar nee'-h'j! Geh. *Sleydinghe.*

ZANGELEN, *zangelde, gezangeld.* = Geld schieten, betalen. — 'k Zalden ik wel doen zangelen, wacht maar! Geh. *Kortrijk.*

Vergelijkt de ww. *chanter, faire chanter, chantage* in 't Fr., die den eigensten zin hebben.

ZOUTKLEPPE, de. = Zoutlade, zoutla, Fr. *salière.* « Zoutbak, » zegt Kramers, maar alle *zoutbak,* b. v. in de winkel, aan boord schip, en is geen *zoutla,* ende nog veel min eene *zoutkleppe.* Het Fr. w. *salière* beteekent *zoutvat, zoutla, zoutkleppe, zoutbak,* buiten den dienst dat het nog doet in 's peerdemeesters fransch, en elders. Geh. *Gent.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFHALEN, *haalde af, afgehaald.* = Afbeiden, afwachten, afhaaien, afhaaiten, afwaaien. — Ge gaat het moeten afhalen, tot dat vader thuis komt. Geh. *Lichtervelde.*

AFSCHUINSCHEN, *schuinschte af, afgeschuinscht.* = Afbeloenen, Fr. *chanfreindre, chanfreiner.* — Als die twee dekplanken wel afgeschuinscht zijn, dan zullen ze op malkaar passen en het dak sneeuwdichte maken. Geh. *Alveringhem.*

APPELMAN, den. = Onpasselijkheid die voortskomt van te veel appels, te veel peren of zulkdanige vruchten te eten. — Ons Jantje heeft den appelman gekregen, en 't en kan naar schole niet gaan. Geh. *Lichtervelde.*

AVEN, *aafde, geaafd.* = Afdoen, af-, ommewerpen. Z. *Boer-aven.*

AZINGE, de. = Voeder dat naar het uitliggend vee gedregen wordt als er geen gers genoeg en is, b. v. deur langwijlige droogte. — Met die drochte, M'nheere, moet 't nu al bij azinge gaan : 't gars en is er nie. Geh. *Houthem.*

Wij onderscheiden *azinge* van *eten* of *teten :* 't eene is groeiend of versch gegroeid, gemaaid voedsel, 't andere is bereide kost. Wij geven, bij schrale jaren, de beesten ook *azinge* op stal. In zekere omstandigheden aast men de bien met bereide, niet gebloeide of gegroeide zoetigheid.

BALKORSTIGHEID. = Onbeleefdheid, onbeschoftheid. — Die kerel zit vul balkorstigheid. Geh. *Paschendaele.*

Vrglk *Balstierig, baldadig, balwaardig, balmondig, balfvaart, ballast*, enz.

BEGRIJPIG. = Goed van begrijp. — 't Is ebbegripiig kiind ! Geh. *Houthem.*

BETHEBBEN, *hadde bet, bet gehad.* = Vast hebben, weg hebben, machtig zijn, verstaan, weten. — 'k He'n 't al lange bet dat 'n me zoekt te v'rraân ! Geh. *Houthem.*

*Bethebben* is alleszins een zeer merkweerdig w., immers *bet*, te Brugge *bat*, is in den grond *batig*, voordeelig, goed te zeggen; van *bet* maken wij *beter* en **bet-st*, gekrompen, en (*ts* = *ss* = *s*), *best.* Iets *bet* hebben is dus iets te *bate* hebben, de *bate* hebben van iets.



De jongens worden geleerd dat de *comparativus* van goed *beter*, en de *superlativus best* is. 't En is inderdaad zoo niet; maar de *comparativus *goeder*, en de *superlativus *goedst* en worden nooit, of worden toch zelden gebezigd.

Daar wordt ook geleerd dat het *simplex* van *beter* en *best* niet en bestaat : 't is insgelijks onwaar, want het bestaat zoo in het boven aangehaalde *bethebben*, zoo in *bet*, dat *wel, goed, ruim* bediedt. Als men vraagt : Hoe late is 't? en dat er geantwoord wordt : 't Is elve of bet, 't is tiene of wat bet, dat is zoo vele te zeggen als 't is *wel* elve, 't is *goed* elve, 't is tiene of wat *ruim*. Dit vat behelst tien stoop of wat *bet*.

Wij gebruiken nog *bet* in *betnaar*, (*tn* = *nn*) *bennaar*, missproken *bijnaar, benaar*. « Ga-je ni ekkee' bennaar (*betnaar*) komen? » Z. De Bo, *i. v. Bet.*

*Bethebben* en *bete-* of *beethebben* zijn twee gansch verschillige woorden, die de Vlamingen niet en verwarren.

*Bethebben* zegt iedereen in den zin van *te bate hebben*, 't zij op welke wijze; *bete hebben* zeggen de visschers, die met de angelroe zitten en visschen, immers als de visch hun aas *bijt*. Zoo die veel *bete heeft* zal allichte ook eenen visch *bethebben*, is 't dat hij oppast en de knepe kent; maar 't kan ook anders geschieden, t. w. dat de visch den visscher *betheeft*, en dat de visch, *gebeten* hebbende, met aas en haak zijn veerden vaart. *Beet* of *bete* hebben en is geen *bethebben*. Als de visch *bijt* en dat de visscher het geware wordt, dan heeft hij *bete* of *beet*, maar hij en heeft den visch niet *bet*, eer hij hem gevangen van zijnen haak doet en in zijnen korf steekt.

De Hollanders, en die de Hollanders slavelijk napraten, zeggen in beide gevallen *beethebben*. « Beethebben, ik heb beet, *le poisson mord, prend à l'hameçon*. Ik heb het beet (begrepen), *j'y suis; je l'ai saisi, compris*, » zegt Kramers, en hij schrijft aan *beetkrijgen, beetnemen, beetpakken* den zelfsten oorsprong toe. Insgelijks Weiland.

Dat *beethebben* voor *bethebben* en zal niet oud zijn, want noch *Verdam*, noch *Ten Kate*, noch *Kiliaen* en wetender van te gewagen.

BEUGERBEEN, het. = Beugelbeen. Z. De Bo. — Den dien da' met z'n beugerbeen. Geh. *Paschendaele.*

BOER-AF, den. = Kinder- en jongelingsspel. Z. *Boer-aven.*

BOER-AVEN, *boer-aafde, geboer-aafd.* = Boer-af, boer spelen. — Het spel bestaat in het *aven*, het afwerpen van den *boer;* en de *boer* is een hoopken van drie of vier opeengestapelde steenen of briken. Het *aven* of afsmijten geschiedt bij middel van eenen werpsteen. Geh. *Avelghem, Asper, Hamme.*

BOETZAK, den, *oe* korte Fr. *ou*, gelijk in *boek*, en niet gelijk in *boetkleed*. = Boekzak, reiszak, zak waarin men, binst den verdoken tijd, den messeboek, den kelk en ander gerief van de een verholene plaatse naar de andere droeg, ten duike. — N. N. heeft in zijnen tijd dikkens met den boetzak geweest, bij nachte. Geh. *Sint-Denijs*.

« 'k Heb mijnen *sac-de-voyage* vergeten, » zeggen ze nu liever, die nog vlaamsch (?) spreken.

Is *boetzak* = *boekzak* ook geene ontlijkinge, t. w. (*k-k*) = (*t-k*)?

BOOM, den. = Bodem. *Boôm maken* is zoo vele gezeid als *staat maken*. De Bo. — Ge'n kunt daar geen boôm op maken. Geh. *Clercken*.

DAARINTRONDE. = Daaromtrent. — Dat is hem wel vijf-en-twintig keers gebeurd, of daarintronde. Geh. *Kortrijk*.

DAGGELD, het. = Dagloon, daghure. — Komt om judder daggeld. Geh. *Houthem*.

DEUR-D'HAGE. = Bastaard. — Van hem en wete ik niet te spreken, maar z'n broere is een deur-d'hage. Is dat het kind van N. N.? Ja'et, deur d'hage. Geh. *Beveren-bij-Harlebeke*.

DRABBE, de. = Droesem, grond, dikkaart, bezinksel, Fr. *lie*. Het w. staat in Kiliaen en in Kramers. — Die pap is zoo dikke als drabbe. Geh. *Alveringhem*.

DULSTER, den. = Bulster, bolster, kafzak, kussen, slapinge. — 't Kind moet komen, en ze'n he'n noch deksel, noch doek, noch dulster. Geh. *Paschendaele*.

ERROCHT, stemzate *-ocht*. = Gerocht, geraakt, vaste (van den drank). — Je en meugt nooit doen da-je errocht zijt. Geh. *Houthem*.

ERVACHTIG. = Erfgoed bezittende, rijke. — Zij vader was in den tijde een ervachtig man. Geh. *Denterghem*.

FINKELGEHAVE, uitspr. *finkelgave*. = Zeer gehave, frisch en gezond, vonkelnieuwe. — Pier is oud en krank, ja-hij, maar Jan en is ook niet al te finkelgehave meer! Geh. *Maldeghem*.

*Finkelen, vinkelen* is, bij Schuermans, Jacob Grimm en a$^{n}$, zoo vele als *fonkelen, vonkelen;* geen wonder dan zeggen ze tot Maldeghem en omstreeks *finkelgehave*, immers zoo men in Holland *fonkelnieuw* zegt. Beide ww. beteekenen de hoedanigheid van iets dat nog *vonkelt* = *fonkelt* = *vinkelt* = *finkelt* van de gehavige verschigheid.

Voor *vonkelen* vindt ge ook *flonkeren* gebezigd : met *vinkelen* zal *flinkeren*, benevens *flikkeren*, *flinksch* en verdere maagschappije, ook wel verwant zijn... Pier en is ook « niet al te *flinksch* » meer, dat ware even zoo vele gezeid, dunkt mij, als 't Maldeghemsche... « niet al te gehave, niet al te *finkelgehave* » meer.

GARARE, *gaderare*, den. = Haaier, omhaler, ontvanger van 's konings penningen. — Het w. staat in een gedicht dat L. Petit aflas, op den 22 in Lente, ter gelegentheid van 't openen van den toog- en lotdag voor de armenkamer van Watou. Alzoo lood het onder ander :



De leden zyns bestuer zyn in dien roem begrepen :
De Voorzitter Petit, Dcheegher eerste Schepen,
Capelle, Hosdey, Mantez en Elleboo garaer,
Deseure, geheim lid, kaplaen, ook arm minnaar.

Die *Elleboo* was te dien tijde *gârare*, d. i. ontvanger van de gemeente, te *Watou*.

Dit wordt mij bevestigt uit Leuven, door *Studax*, en bovendien heet men in 't Engelsch den openbaren ontvanger *the tax-gatherer*.

GOORPOEL, den. = Slijkpoel, modderpoel, wazegat. — De oude veste was eertijds ne goorpoel, en ze hebbender nu eenen schoonen wandelhof van gemaakt. Geh. *Kortrijk*.

GUCHTEN, *guchtte, gegucht*. = Splijten, spouden, van visch sprekende, openrippen en er de beulinge uitdoen, ontweien, ontdermen, kuisschen. — Die kabbeljouw is eggucht. 'k Zal je drie fr. geven voor dien visch, ma je moet 'n zelve guchten. Geh. *Veurne*.

Men heet dat ook den visch *gutten*, welk w. eenen schijn van verwantschap heeft met het Engelsch w. *gut*, d. i. *gote*, derm, enz.; van daar *to gut, gutten*, de derms uitdoen, *exenterare*. Maar gelijk ons w. *hut* in Brabant *hucht* gebleven is, b. v. een *hut* (*hucht*) sala, boonen, enz., zoo kan *guchten* ook eene nevengedaante (*cht* = *tt*) *gutten* hebben, die hier of daar nog bij 't volk gebruikt wordt.

GUTTEN, *gutte, gegut*. Z. *Guchten*.

HAVER UIT DE MOUWE, de. = Slagen. — Ze zou'n hem daar seffens haver uit de mouwe geven. Geh.? Uit de nalatenschap van zaliger Deken De Bo.

HEMMEN, *hemde, gehemd*. = Termen, wassen, tieren. — De visch en hemt in dien put niet. Geh. *Paschendaele*.

*Hem, heem, heim* is huis, woninge, eigentlijk behagelijke woninge, dorp te zeggen, b. v. in 't w. *Alverghem, Alvringhem*, eertijds *Alverdingahem*, d. i. de woonstede van de *ingen*, de oors, de kinderen, van *Alverd*, zoo men nu zegt Alfred. Het riekt hier *hemsch, hemstig*, dat is Het riekt hier besloten, gelijk in een gesloten *heim, heem* of *hem*. *Hemmen* ware dus zoo vele als huizen, huisgezind worden, « eens jeunen, » zoo men zegt; niet meer zitten kwijnen en verlangen, zoeken en zuchten om elders en weg te zijn.

Neemt nu dat de visch, die op eenen put geleid wordt, na twee drie dagen *niet hemmens*, allengerhand aan *begint te hemmen*, zou men niet mogen zeggen : Hij *verhemt* van dag tot dag, hij begint te *verhemmen*? En-wel, dat zeggen ze inderdaad van eenen zieken mensch die betert : Hij *verhemt*, hij zal nog wel *verhemmen* is 't te hopen. Dat is 't echte beeld van den Vlaming : buiten zijn huis en land is hij ziek en ellendig (*el-landig*), teruggekomen *verhemt* hij en wordt hij weêr frisch als nen bliek.

« *Home sweet home!* » zingen de Engelschen; « geen beter pap als moeders! » zeggen de Vlamingen.

HUNKER, den. = Lepelspijze, zuipen, waarvan het voorschrift aldus is luidende : Neemt roggene broodkorsten, hunken, en laat ze in water koken; als ze genoeg gekookt hebben, giet er eenen emmer kernemelk bij, en de hunker is klaar. Geh. *Calken*.

KELDEREN, *kelderde, gekelderd.* = Kwellen, pijne, leed aandoen. — 'k He' twee maanden lang gekelderd geweest van de zilte! Geh. *Kortrijk.*

Dit w. en is niet te verwarren met het gekende boek- en bastaardw. *kelderen* [2], in den *kelder* doen, *in cellar-ium mittere, *in)cellariare. Kelderen* [1] is een echt Germaansch, geen Latijnsch Vl. w., uitbouw van *kwellen, kwelleren* (*ll* = *ld*) *kwelderen*, zonder *w*, *kelderen*. Vrglk kwatrecht *katrecht*, verkwazen *verkazen*, kwagaren *kagaren*, boekweetekoeke *boekeetekoeke*, eetekoeke, misvat (*h*)*eete* koeke, enz.

Het w. en staat nievers bekend, mijns wetens, zelfs niet in Dr de Jagers Frequentativenboek.

Het Hoogduitsch w. *kelteren*, van *kelter*, kwaad latijn *calcatura, calctura*, oud Hoogduitsch *calctur, kaltir, kelter*, waar de wijn getreden wordt (*calcatur*) en komt hier insgelijks niet te passe.

KESSELIJK. = Kerstelijk, kerstig, kriepachtig. — Dat kind is geheel den dag zoo kesselijk, 'k en weet niet wat eraan schilt. Geh. *Paschendaele.*

KIJKUIT, den. = Gelaat, wezen. — Die vent en hed algelijk ma eddomme kikuut! Geh. *Houthem.*

KURRIËN, *kurride, gekurrid.* = Klagen. — 't Is al klagen en kurriën dat men daar hoort. Geh. *Houthem.*

LABBE, de. = Lap, sloeber, slechterik, zuiper. — 't Is zulk een labbe van ne veint! Geh. *Paschendaele.*

LAND, het. = Eerde, grond. — Nat land op den vloer smijten om hem te vagen. Nieuw land in de blompotten doen. Ge moet het land van uwe schoen schrepen. 't Hangt ebbrokke land ajje broek, enz. Geh. *Houthem* en overal in *Fr.-Vlanderen.*

LAUWBUIZE, de. = Langwerpig koperen of ijzeren heetwater-vat, dat men 's winters in de wagens schiet, op het gevoer van den ijzerweg, Fr. *chaufferette.* — Hij zat met zijne twee voeten op de lauwbuize. Geh. *Inghelmunster.*

LUSTEN, *lustte, gelust.* = Geern eten of drinken. — Dank-je, 'k en luste geen suiker. Geh. *Houthem.*

MAALKES-PAP, den. = Pap die van versch gemolken melk, of met « de melk van 't maal » gemaakt is, zoo men zegt. Geh. *S.-Maartens-Leerne.*

Het maal, b. v. van een koe, dat is de hoeveelheid melk die ze geeft in eenen keer melkens, zegt De Bo, *i. v. Maal.*

MEELDE. = Melig, bemeeld. Z. De Bo. *Meelde* en *milde* zijn eender uitspraken, en op de tweeduidigheid van 't gesprokene w. *m—lde* steunt de kracht van een zeggen dat men eenen gierigaard toepast, dus bij De Bo :

Hij is milde
maar hij bakt zelden.

Gehoord tot *Stalhille :*

Hij is milde
maar hij bakt zelve.

MISPELZAAD, het. = Zaad van den *Mespillus germanica* L. — « Misschien is mispelzaad, » is de mondsgemeene spreuke die men iemand toevoegt als hij wat te dikkens het w. *misschien* bezigt in zijne redens. « Ja, ja, » zeggen



ze, « misschien is mispelzaad! » Als ge mispels zaait, zalder een zaad op honderd, somtijden een op duist uitkomen, zeggens die 't ondervonden hebben. Dus mispelzaad zaaien is een zake waarder veel *misschien* en veel *misschieden* bij gemingeld is. Geh. *Rousselaere.*

De spa rijpewordende mispel heeft nog eene andere schoone spreuke verwekt, te weten de volgende :

Met tijd en stroo
meuken de mispelen.

*Meuken, meuk* (d. i. murruw) worden of maken, bij Kiliaen « muyck. *Mollis, lenis, mitis,* » kan dienen om het Engelsch w. *meek* te helpen onthouden, dat zachtmoedig beteekent, en 't Gotisch w. *muka-modei,* *meuke-moedij, zachtmoedigheid.

NALAAT, den. = Verzuim, Lat. *omissio.* — Bedrijf van zonden en nalaat van deugden. Geh. *Kortrijk.*

*Nalaat* zegt het Volk, insteê van het lamme *nalating.* Vrglk *aflaat, inlaat, uitlaat, verlaat.*

OEIE-GROEIE. = Aai-mij, aaie-meie, wach-arme! — 't En is met hem geen huis te houden : van als hij binnen komt 't is altijd oeie-groeie! Geh. *Paschendaele.*

*Oeie-groeie* is de uitroep van een die zoo teergevoelig is dat hij tegen niets, tegen koud noch heet, zerp noch zoete, blij noch kwaad en kan, of en wilt kunnen.

ONDERKOTIG. = *Eigentlijk,* ontmoorteld, van gemetste briken sprekende, als de moortel al onder lost en uitbrokt; als er *koten,* gaten, hollen tusschen en onder 't metsewerk komen. — Die muur is te onderkotig gekomen, en betrouwt het niet; ge gaat hem moeten doen wel vulzetten of hermetsen. Geh. *Lichtervelde.*

Den *oneigenen* zin van 't w. heeft De Bo opgeteekend : « Geveinsd, bedriegelijk, » niet te betrouwen.

OP EEN BEEN STAAN. = In ongewisheid, in verdreeg, op het knippen, tusschen hangen en worgen. — A. ging het spel verliezen, en B., zijn maat in 't spel, stond al met z'nen beugel (*porte-monnaie*) in d'hand, om het te betalen. « Wacht, » zei C., « 'n hinne kan lange op één been staan! » En de kanse keerde inderdaad, zoo dat B.'s beugeltje weêrom toe en binnenwaards 's zaks ging. Geh. *Denterghem.*

OVERHOEKEN, *overhoekte, overhoekt.* = Schuins den weg afloopende achterhalen, inhalen, tegenhouden. — Hij overhoekte ze wuuf, die te wege weg liep. Geh. *Paschendaele.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Afhoeken, afhoekeren, hoekeren.*

PLAKMES, het. = Troffel, truffel, plakkers truweel; bij vergelijkinge een lijveloos, schaars gebuikt mensch. — Eene vrouwe lag dikke van het water, « en-ja, ze was 'n danig plakmes, over twintig jaar! » Geh. *Ruddervoorde.*

PRANGDIEF, den. = Die gestolen goed uit diefshanden ontvangt, wegsteekt, verkoopt, enz. Fr. *réceleur.* —

Zonder prangdieven
daar en waren geen vangdieven.

« Warender geen helers, daar en waren geen stelers, » zoo de woordenboeken dat heeten.
Geh. *Paschendaele.*

PUF, den. = Gadinge, lul. — Hen hee't er geen puf op. Geh. *Houthem.*

REGEER-AL, den, *ee* gelijk in *twee*, stemzate op *al*. = Scheur-al, vermoord-al, d. i. een die 't al scheurt, verslijt, te kwiste brengt dat ze hem aan doen, van kleêrswegen. — Da'k al goeds koope da'k wille, voor onze' jongen, hij is er seffens deure : zich, 't en is zulk geene regeer-al nievers ! Geh. *Avelghem.*

Het w. is ontlijkt (*l–l*) = (*r–l*) uit *regeel–al*, en gestafwisseld (*g* = *v*) uit *réveel–al*, *raveel-al;* van *raveelen*, dat bij De Bo staat en daar verdietscht wordt door : « Zijne kleederen onteeren, vuil maken, schenden en scheuren. » De voorslag *ra-* in *raveelen* is afscheidbaar, gelijk in *radokkeren*, *rabotsen*, *ravotsen*, *radunen*, enz., blijft *veelen*, dat in *schaveelen* (s-kaveelen) alsook in *kaveelen* = *kabeelen* aanwezig is. *Kabeelen* zonder *ka-*, *beelen*, is bijlen, kerven, splijten, scheuren te zeggen.

SCHEPPIGHEID, de. = Schebbigheid, schubbigheid; kleene witte schubbekens, die, onder 't kammen, uit het haar vallen. — De krage van uwen frak ligt vul scheppigheid. Geh. *Sweveghem.*

SNEUTEL, den. = Sleuter, sleutel. — 'k He' de' sneutel in mijn tesch. Geh. *Laerne.*

Hier is een voorbeeld van ontlijkinge : (*l- l*) = (*n- l*). Vrglk (*r- r*) = (*n- r*) : *sartreusen* (in den Theutonista) *santroysen*, *kortresse* hier en daar *kontresse.*

SPIJTSHERTIG. = Noo, ten dwange, ten taaien halze. — Ja-'k, 'k he' 't spijtshertig gedaan, maar 't en zal mij niet meer gebeuren. Geh. *Lichtervelde.*

STEITEN, *steitte*, *gesteit.* = Grootspreken, praalhansen, boffen, beslag maken. -- Ge'n moet alzoo niet steiten : ge'n kunt gij maar rechts zoo vele als een andere ! Geh. *Wacken.* — 'k En ben ik-ik geen mensch die daarmeê gaat gaan steiten en boffen ! Geh. *Harlebeke.*

STEITER, den. = Een die steit, stuiter, stuitvos. Z. *Steiten.*

Met (*ei* = *ui*), z. *Loquela* 1887, hlfz. 27, *i. v. Leilekkerland*, kunt gij 't w. *steiten*, onder de gedaante van *stuiten*, vervolgen bij Plantin, Kiliaen, Ten Kate, en a[n].

*Steiten* (stuiten, stooten) is een van die ww. die ter zelver tijden *geweld* en *geluk* bedieden; vrglk *slaan* en *slagen*, *hotten*, *bokken*, enz. Z. De Bo, *i. vv. Steiten*, *steiteniet.*

STOPPIG. = Bevangen, bange, laf, zwoel, smoel. — 't Was den heelen achternoene stoppig weêre. 't Weêre is lijk zoo stoppig. Geh. *Houthem.*

STREUVELEN, *streuvelde*, *gestreuveld.* = Ruize hebben, strijen, in onvreê zijn. — 'k Ben weggekomen omdat ze aan 't streuvelen gerochten. Zijn ze twee minuten te gâre, ze zijn al aan 't ruizie maken en aan 't streuvelen. Geh. *Gent.*

TIJD, den. = Maal, keer, werf, reize. — 'k He'n 't h'm tot twee drie tijden ezzeid, en he gebaart dat 'n 't ni en hoort ! Geh. *Houthem.*

UITPELLEN, *pelde uit*, *uitgepeld.* = *Eigentlijk*, uit de pelle, uit het ei, uit den dop komen, bij De Bo *uitpelen*, *q. v.; oneigentlijk*, te voorschijn, voor oogen, voor den dag komen. — Al met ne keer de deure ging open, en 't was Jan die uitpelde ! Geh. *Kortrijk.*



VADERLING, het. = Op zijn vader trekkend, zijn vader gelijkend kind. — Jantje trekt meer op zij vader als op ze moeder : 't is e vaderling. Geh. *Wijtsgate.*

VERHEMMEN, *verhemde*, *verhemd.* Z. onder *Hemmen.*

VERNAAIEN, *vernaaide*, *vernaaid.* = Bedriegen, foppen, vast hebben. — Die Reynaert De Pyfere kan vernaaien, verdient e stoelke in den hemel ! Geh. *S.-Maartens-Leerne.*

VERTIJPEREN, *vertijperde*, *vertijperd.* = Van zate, van plekke, van plaatse, van huis, van woonste, van rijtuig veranderen, verwisselen. — Hoe dikkens moet gij wel vertijperen, rijende langs den ijzeren weg van hier naar Leuven ? Geh. *Sint-Denijs.*

Het w. *tijper* beteekent plekke bij De Bo, dus beteekent *vertijperen* van plekke veranderen, gelijk *verhuizen* van huis veranderen beteekent.

*Vertijperen* is een schoon w. en dient wonder wel om dat leelijke *changeeren* te vervangen, dat overal gereed staat, met eene macht andere vreemde woorden, om de lieden in 't gedacht en uit den mond te springen.

Vrglk De Bo, *i. vv. tijperen*, *vertijberen*, *vertijkelen*, *vertrijkelen.*

VISCHKIJTE, de. = Vischwijf, vischkraaie, vischrijte. — Het w. *guchten* wordt van de vischkijten *gutten* uitgesproken. Geh. *Alveringhem.*

Vrglk bij De Bo *duinekijte* en *buschkijte.*

Het w. *kijte*, bij Kiliaen *kijte*, in 't Eng. *kite*, beteekent *uw*, *wuw* of *wouw*, Latijn *milvus ;* een *duinekijte* is dus eigentlijk een roofvogel uit de duinen, een *boschkijte* een roofvogel uit de bosschen, en eene *vischkijte* een roofvogel die achter visch zit, in de beeldsprake der Vlamingen.

VRIENDELIJK. = Handzaam, lenig, gedwee, handelbaar, verwerkbaar, sprekende van weefgaren. — Het garen wordt getouwd, opdat het vriendelijker zij om in 't stik te werken; ware 't niet getouwd 't ware te vrijeigen. Geh. *Lichtervelde.*

VRIJEIGEN. = Onvriendelijk, onlenig, ongedwee, onhandelbaar, onverwerkbaar, sprekende van weefgaren. Z. *Vriendelijk.*

WINKELEN, *winkelde*, *gewinkeld.* = Zijn zoo een winkelhuis behoort. — Dees huis winkelt schoone, op den hoek van die strate. Geh. *Gent.*

ZERKEN ZAGEN. = Steen, orduin zagen. — Zwijgt van zulk werk : het gaat voort lijk zerken zagen ! Geh. *Beernem.*

ZWELGEN. Z. de woordenboeken.

Het zwelgen en wordt niet alleen de kele maar de oogen toegeschreven, door den dichtveerdigen vlaming. — « 'k Ha'n al meer ezzien as da m'n ogen zwalgen kusten. » Geh. *Houthem.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Pietmaand en Bamesse 1887**

N° 66. « Het is eens ghebeurt, dat Joannes hadde gemaekt een tafel, daer hy grooten tijdt, vlijt en arbeyt in hadde ghebruickt (gelijck hy altijts met groote netticheyt en suyverheyt zijn dinghen dede). Deze tafel opgedaen wesende, heeft se nae zijn nieu inventie, en ghelijck hy nu ghewoon was, vernist, en stelde se te drooghen in de sonne, maer of de penneelen niet wel ghevoeght en ghelijmt en waeren, oft de hitte der sonnen te gheweldich de tafel is in de vergaderinghen ghebórsten, en van een gheweken. Joannes was zeer t' onvreden, dat zijnen arbeydt door de sonne soo verloren, en te niette was, en nam voor hem te maecken, dat sulcke schade door de sonne hem niet meer en soude overcomen; des hy d'Eyverwe en 't vernissen vyandt wordende, eynd'lijck gingh ondersoecken en overlegghen om eenich vernis te maken, dat in huys en uyt de sonne drogen mocht. Doe hy nu veel olyen, en ander dinghen in de natuere hadde vast ondersocht, vont hy de lijnzaet en noot-oly de droogenste van allen te wesen; deze dan siedende met eenige andere stoffen die hy daer by dede, maeckte den besten vernis van der weerelt. En also sulcke werckende, wacker gheesten, verder en verder soeckende nae volcomenheydt trachten, bevont hy met veel ondersoeckens, dat de verwe ghemenghelt met sulcke olyen haer seer wel liet temperen, en wel hardt drooghde, en drooghe wesende, het water wel verdragen mocht, dat d'Oly de verwen veel levender maeckten, en van selfs een blinckentheydt deden hebben, sonder dat men se verniste. »

Uit *Studiën over het leven en de werken van Karel van Mander, Dichter, Kunstgeschiedschrijver en Schilder (1548—1606), door Leopold Plettinck. Tweede verbeterde en merkelijk vermeerderde uitgave. Gent, S. Leliaert, A. Siffer & C°, Drukkers-Uitgevers, Hoogpoort, 52. — Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel van Henri Claeys, Kleine Markt, 9. 1887.* Bl. 107—108: *Het leven van Jan en Huybrecht Van Eyck,* door Karel van Mander, van Meulebeke, in West-Vlanderen.

« Wanneer toch zorgt de Vlaamsche Taalkamer voor eene uitgave der volledige werken van Karel van Mander? Het ware een wezenlijken dienst bewijzen aan nederlandsche kunst en letteren. »

Uit het zelfste werk, bl. 10.

---

N° 67. « De studie van D^r^ Stillemans heeft in zekeren kring, een te beperkten kring, ach! het wederkeeren tot Vondel bewerkt.

Een zijner bekeerlingen, het mag vreemd voorkomen, was zijn eigen meester, professor Jan David. Dat weet ik van dien geleerden man zelf; laat mij verhalen in welke gelegenheid ik het hoorde.

Ik was van het klein getal dergenen die den leergang van David in Nederlandsche Letterkunde volgden. De betrekking van leerling bracht mij, reeds van de eerste dagen, ten huize van den geëerden, den vaderlijken meester.

Ik stond naar de eer (gevaarlijke eer, dat ondervond ik straks), hem eenige mijner gedichten aan te bieden. Ik maakte mij gereed, er lezing van te geven. Trouwens ik hoopte van het « voorlezen », van de voordracht, eenig goed ten profijte mijner arme verzen. Maar « ik zelf zal die later wel eens lezen, » zei David, « laat mij uw handschrift hier. » Nu beproefde ik, mij wat van naderbij te doen kennen, eenvoudig verhalende hoe ik reeds, van vóór mijne Latijnsche studiën, geleerd had verzen te schrijven, en hoe ik daarin door dichter Prudens van Duyse was aangemoedigd geworden. « Aanmoedigen, was het stil, eenigszins koel antwoord, is in zich zelven goed. » Ik wilde de dichters aanwijzen die ik mij, tot eigene vor-

ming, had verkozen. Ik noemde namen, die ik in mijn hart vierde, namen die ik hier niet allen herhalen mag.

Ik kwam tot Ledeganck. « Ja, Ledeganck, dien heb ik ook moeten bekijven. »

Ik noemde Tollens... « Die heeft zijne overwintering op Nova-Zembla bedorven, en ik heb het hem gezeid en bewezen, hoe weinig welkom hem dit scheen; want de man was oud geworden. »

Ik vroeg : « Tot wien dan zult ge zelf mij verwijzen? » « Tot wien anders dan tot Bilderdijk. Dat is de groote meester, dat de groote dichter, dat de groote taalkneder. »

Ik waagde, den naam van Vondel voor te stellen. En het antwoord luidde, ernstig, nadenkend : « Vondel, ja, Vondel... Daar denk ik nu wel dikwijls aan : er is hier een jong geestelijke ter hoogeschool geweest, die over Vondel schoone bladzijden heeft geschreven. Nooit had ik begrepen wat men in Vondel al te roemen vond. *De heer Stillemans heeft mij de schoonheden van Vondel geopenbaard.* »

Een' man als David was, zoo onbekend te vinden met Vondel, dat ergerde mij. »

Uit de *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & C°, Hoogpoort, 52. 1887. — Terugkeer tot Vondel, door den heer H. Claeys.* Bl. 129—130.

---

N° 68. « Met de schilderschool ging het gelijk met de taal : zij kreeg de benaming van het gedeelte des lands — het roemrijke Vlaanderen — dat in beschaving, rijkdom en bloei al de andere gewesten was vooruit gestreefd. Bilderdijk, in zijne heerlijke *Ode aan Brugge,* zegt van onze middeleeuwsche poëzij :

« De hoefbron moge alom in duizend bochten springen,
't Is Vlaanderen die den wel op Neerlands grond ontsloot. »

Uit de *Dietsche Warande, Tijdschrift voor Kunst en Zedegeschiedenis. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & C°. N. R. — Eerste jaargang, N° 1. November 1887.* Bladz. 72.

---

## N° 69. ZOO KNAAP ZOO MAN!

**I**

Wij heffen fier de leeuwenvaan,
de vlag van onze moedertaal,
de leeuw, die voerde ons vadren aan,
hij voere ons ook ten zegepraal!
De zegezonne schiet heur stralen
en rijpt ons wakkren knapenvlijt,
en schittrend zal ze later pralen
op onzen mannenstrijd!

*Zoo knaap zoo man!*
We minnen vrij de taal der vlaamsche gouw'
en zoo we zijn, zoo blijven wij
den Vlaamschen Leeuw getrouw!

**II**

o Schoone taal van 't Vlaamsche land!
uw tonen, rein als 't Vlaamsch gemoed,
zijn lief gelijk het Leiestrand,
zijn breed gelijk de Scheldevloed!
Lijk 't golvend ruischen van de halmen,
lijk 't orglen van den nachtegaal
zoo klinken klankenrijk uw galmen,
o lieve Vlaamsche taal!

*Zoo knaap zoo man!* Enz.

**III**

't Was Vlaamsch het lied dat moeder zong,
heur liefdelied vol zin en ziel,
en 't was in 't Vlaamsch dat van ons tong
den eersten keer heur name viel.
Ze is Vlaamsch de vlag waarvoor we strijden
op 't eereveld der vadren voort,
en Vlaamsch ook zijn we in later tijden
en Vlaamsch ons mannenwoord!

*Zoo knaap zoo man!* Enz.

**IV**

Hoe vrank en vrij en klonkt gij niet
o tale, uit onzer vadren mond,
wanneer ze zongen 't zegelied
van 't vrije volk op vrijen grond!
Nog dreune 't lied dier oude Vlamen
wier bloed ons door den boezem snelt,
geen volk en moet de tale schamen
die klonk op 't Groeningveld.

*Zoo knaap zoo man!* Enz.

Uit *Waassche Studentengilde « Zoo knaap zoo man. » Gildelied, woorden van Arthur Scheiris, getoonzet door A. D'Hooghe. Drukk. H. L. Stepman, Oudburg, 30, Gent.*

---

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Welk slag van land- of grondgedaante heet men *heefde,* en waar huist dat w.?

Wat is *hemelen* te zeggen in : « 't En zal hem niet hemelen? » Geh. *Gulleghem.*

Welk kruid heet men *hemelsdroop.* De *oo* gelijk de *oo, o* van *door, boter?* Geh. *Hoogstaden.*

« 'k Ga den doen deur de penne *trekken,* » d. i. 'k Ga hem voor het gerecht doen komen. Welk is hier de zin van *trekken :* is 't *getrokken zijn,* Lat. *trahi;* of is 't *voorbijtrekken,* Lat. *transire,* Fr. *passer?* Geh. *Paschendaele.*

Hoort men nog elders : « Hij *voerde* daar kwalijk, » insteê van hij *voer* of hij *vaarde* d. kw.? Geh. *Wijtsgate.*

« Het Engelsch *voert* het Vlaamsch, » zei er een, willende mij doen verstaan dat het Engelsch op het Vlaamsch trekt. Wie weet er meer van dat kostelijk oud w. *voeren?* Geh. *Wijtsgate.*

« *Gucht,* visch (weeklijvig dier) die tusschen twee schelpen huist, maar veel grooter is als een mossel. » Zoo luidt eene zante. Verzoeke nader bericht. Is 't *den* of *de* gucht. Waar hoort men dat w.?



Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat heet men « *eene buikte lands?* »

Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?

« Dat hij in zijn bloed heeft moet hij *uitspringen,* » twee maal geh. *Sweveghem.*

Wat is *uitspringen* hier te zeggen?

Wat verstaat gij door het w. *belot,* in de Poperingsche spreuke « he kreeg belot? »

Wat is een *burreltje?*

Wat is het werkw. *genzen* te zeggen? Geh. of halfgeh., « met nen glans, » zoo men zegt, tot *Wijtsgate.*

Weet er mij iemand iets te berichten wegens een w. *inrapen,* dat ik gehoord en niet hervraagd en hebbe? « De jongens rapen dat in » was de zeg, geloove ik, en daar was sprake van kwade voorbeelden in te rapen. Geh. *Bisseghem.*

Wat beteekent : « *Voert* dat stik lands en ge zult er seffens zijn? » Antwoorde van A., die B. den weg wees. Geh. *Wijtsgate.*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere



Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen, Belle, Berchem-b.-A., Bonn* (2), *Brugge* (12), *Bulscamp, Charleroi, Drongen, Duynkercke* (3), *Eecloo* (2), *Gent* (11), *Haarlem, Hasselt, Houthem, Houthulst, Iper* (2), *Iseghem* (3), *Leiden, Leipzig, Leuven* (4), *Lichtervelde* (3), *Lier* (2), *Mechelen* (3), *Meenen* (2), *Meesen, Mercke* (2), *Moorseele, Moscroen, Niepoort, Paschendaele, Poperinghe* (4), *Rousselaere* (2), *Sint-Niklaas* (3), *Wetteren.* — 15 November.



Wat beteekent : « Uit mazeltjes droom komen? » Wat of wie is dat *mazeltje* of *Mazeltje?* 4

Wat is « *halen en tralen* » (of « *halen end dralen* ») te zeggen?

Wat is « ne *speels* hout? » Geh. *Eyne.* De *ee* van *speels* uitspr. Fr. *e,* in *frêle, gèle.*

Welkerlei boerallaam heet men eene *bonnoore?* Het w. stond op nen Gentschen plakbrief.

Welkdanig brandhout heet men *vierpijlen?* Geh. *Ruddervoorde.*

Een « *(h)ippen* » is een slag van kansel, korf, kalooi, mande, schrijft men mij. Welk slag, en waar hoort men het w. met dien zin?

Sprekende van een hoop boeken en papieren te zenden, zei er iemand: « Ik zal u g'heel de' schacht zenden. » Wat is 't w. *schacht* in die zeggenschap? Geh. *Kortrijk.*

« Me' zou daarvan *verinselen, verrinselen, verhinselen, verhindselen, verheinselen, verheindselen,* » zei iemand. Hij wilde bediên: Men zou daar zijn endeklokke, zijn kerkhof, zijn dood aanhalen: men zou daarvan sterven. Welk *verhindselen* was er hier in 't spel? Geh. *Gent.*

Wat heet men eenen *griet?* Geh. *Caeskerke.*

5 Het w. « *Eurensgedeuren* » wordt mij toegezonden, met daarbij « *is iets dat lange, al te lange duurt.* » Verzoeke eenen zeg of twee, bij 't Volk opgeraapt, waarin dat w. gebezigd wordt. Geh. *Wynghene.*

Wat is *masteren,* in 't volgende zeggen: « 'k He' ale gekocht, om dat hoekske land ook te kunnen masteren? » Geh. *Wynghene.*

« *Arlaai* = gedoen. » Wie weet er iets meer van die zante?

« 't Is al *gehuchte* van volk dat daar te ziene is. » Wordt dat zeggen nog ievers gehoord, waar en met welken zin?

« Die mensch heeft *g'rings* genoeg om te levene. » Wordt dat nog gehoord, waar en met welken zin?

Wat is te zeggen: « Dat viel in heuren *gevele.* » Stemzate op *ge-?* Geh. *Loo.*

Wat verstaat gij door « *Goddegenoeg,* » dat ik te *Loo* hoorde?

Wat is het w. « *gratis-matis* » te zeggen, en waar hoor' m'et?

Wat is *gestek inhebben,* in dezen zeg: « En z'ha'en ne kee' *gestek* in! » Geh...?

# LOQUELA

Nº 7, Alderheiligen 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteroêënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

BIJSTIERIG. = Hoorndul, gereed om te bijzen, tenden alle straten van armoê, Fr. *aux abois, sur les dents.* — Op die hofsteê zul-je den eenen boer achter den anderen zien bijstierig worden. Geh. *Wynghene.*

Ziet verder, onder het w. *Tieren.*

TIERELKE, het. = Tijdeke, trekske, met een vreemd w. *momentje*, verders kleene hoeveelheid in 't algemeene. — Houdt het kind een tierelke, terwijlen dat ik ga en de deure open doe. 't En is geen tierelke melk, geen tierelke vleesch in geheel 't huis. Een tierelken alhier en een tierelken aldaar, ge gerake 't alzoo altemale kwijt. Geh. *Kortrijk.*

*Tierelke* (het) heeft eenen tweeden zin, dien de snijkunst gemeenelijk met het w. *penis* verbeeldt. Die beteekenisse steunt waarschijnelijk op *tieren* = groeien, doen groeien, telen, *gignere, generare,* alsof men zei **tiererke,* ontlijkt (*r-r*) = (*r-l*) *tierelke.* Geh. *Kortrijk.*

Neffens het w. *tierelke,* van *tieren, (tie-en, tie-er-en)* bestaat bij ons nog het oudere w. *tietje,* van *tie'en,* en men zegt, zonder veranderinge in den zin : Geeft mij nog e kleen *tietje,* of geeft mij nog e kleen *tierelke.*

TIEREN, *tierde, getierd.* = *Tie'en, te'en,* (z. Kiliaen, *i. v.* « Op-teen. *Sax. Fris. Educare.* »), trekken, *niet* vaneen trekken, scheuren, slijten, teren, maar weg trekken, door trekken, voorwaards trekken, uitwaards trekken of doen trekken : b. v. het heet water door den geladen caffiezak doen trekken. — Laat ons zeere nog een potje caffie tieren. Wij gaan nog eentje tieren, doen wij niet? Geh. *Rousselaere en ommelands.*

Een potje caffie *tieren* is een *trekske* caffie maken. Men 'n *trekt* wel eigentlijk geenen caffie, in eenen *trekpot*, maar de caffie *trekt* zelve, deur den zak; dus heet hij ook, navolgens zijne hoedanigheid, van den eersten, van den tweeden *trek. Et cætera !*

Dit ons eigen Vlaamsch w. *tieren* zou kunnen Kramers geijkt Hollandsch « *infundeeren,* » Fr. *infuser* vervangen; en *tiersel* kon zoo goeden dienst doen als opgietsel ofte « *infusie.* »

---

*Tieren* staat in de woordenboeken, en bij noordnederlandsche zoowel als zuidnederlandsche schrijvers, bekend als *trekken,* d. i. groeien, toenemen, gedijen, termen, oekeren. Men



spreekt alzoo van menschen, dieren, gewassen, ja van andere, 't zij stoffelijke, 't zij zedelijke zaken of wezens, die tot wassen, verbeteren, toenemen bekwaam zijn.

Uit dit *tieren* hebben wij het w. *-tiere*, d. i. de grond, het land, de akker waar iets *tiert;* b. v. eene kooltiere (De Bo) is « een akker met koolzaad beplant. »

Iets of iemand kan wel of kwalijk *tieren,* kan goed of kwaad van *tiere* zijn. Vandaar de ww. *goeder tieren, kwader tieren,* d. i. van goeden of kw. gewasse, van goeder of kw. *naturen,* zoo men zegt, met een vreemd w. Goedertieren is *de bon air* of *débonnaire,* zoo de Franschen dat oud w. verschoolmeesterd hebben. Een Fr. w. **de mal air, *démallaire* en hebbe ik toch niet gevonden.

« *Goedertieren,* » zoo zegt Bormans, Christina 320, « is geen adj., maar een genit. sing. of plur. zamengesteld uit *goed* en het subst. fem. *tier, tiere,* dat *groeying, oprijzing, gebaar, manier, soort* en, door verder afleiding *aerd* beteekende. *Tieren* is nog *groeyen,* doch eigentlijk *trekken* (*tirer*), waarvan *vertier, aftrek* van koopwaren. »

Op den leest van *goeder-* en *kwadertieren* zijn verder *allertieren, argertieren, menigertieren, putertieren, tweedertieren,* en misschien nog meer zulke ww. geschoeid, die bij Maerlant en andere onzer middeleeuwsche schrijvers te vinden zijn.

De twee Latijnsche ww. *beni-gn-us, mali-gn-us* dekken volkomen de twee Germaansche ww. *goedertieren, kwadertieren :* immers *ben-* is goed, *mal-* kwaad, en *-gn-,* (in *gi-gn-o, gen-ui, gen-it-us, gen-us, *gn-at-us, *gn-at-ura, 'n-at-us, 'n-at-ura*) is *tieren, tiere, tier* te zeggen.

Van *goedertieren* komt *goedertierentheid, goedertierenesse.*

Men kan rechte of krom, rijke of arm, gezond of ziek *tieren,* d. i. *trekken,* groeien, bedijgen, worden. Tot Poperinghe en ommelands zegt men zieke *bedijgen,* kwa(lij)ke *bedijgen,* arme *bedijgen,* even gelijk men in Engeland zegt ziek *groeien,* rijke *groeien,* arm *groeien.* Zoo kan men ook wel in 't Vl. eens gezeid hebben rechte *tieren,* krom *tieren,* rijke *tieren,* arm *tieren,* gezond *tieren,* ziek *tieren.* De zoo *tierenden* zijn, volgens onze Vl. taaleigenheid, **rechttierig, *kromtierig, *rijketierig, armtierig, *gezondtierig, *ziektierig* of *zieketierig,* enz. Hebbe ik vijf dier ww. met een *sterreken geteekend, als niet bestaande met der daad, 't en is de schuld der tale niet : ze hadden even zoo wel kunnen geboren en geboekt zijn als *armtierig, bijstierig, slapetierig, wispeltierig* en *zieketierig.*

Ziet De Bo, *i. vv.,* en de Jager Frequent., bij *wispelturig.*

*Goedertieren* en *kwadertieren,* ww. die recht goed gebouwd waren, heeft men later afgekort en er *goedertier, kwadertier,*

vervolgens *goedertierig, kwadertierig* van gemaakt, om der gelijkheid wille.

---

*Tieren, vertieren* worden nog gebruikt met den zin van : Vermengde wezens die verschilliger *tieren*, die verschillig van aard zijn, elk volgens zijne eigene *tiere* en kenmerkende hoedanigheden uittrekken, uitkiezen, verlezen, verrapen, schee'n, met een vreemd w. *sorteeren*, Fr. *trier, faire le triage, assortir, classifier*. — Ze waren bezig met de eerrappels, de rapen, de appels, de noten, de boonen, de lotelingen te tieren, te vertieren. Geh. *Berchem, Anseghem en ommelands*.

Eertijds zei men ook *uittieren*, met den zelfsten zin, t. w. *separare*, uittrekken, blijkens Broeder *Pieter de backere* (1500), wiens *minnebriefkins* vermeld staan *Loquela* 1887, hlfz. 86.

Aldus vertaalt gemeld werk, bl. 183, *Jeremiæ XV. 19 : Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris :* « Eist dat ghi tdierbare vutsceet en vuttiert vanden snooden ghi sult wesen als mijn mond. »

*Vertieren* vervangt het Spaansche w. *traer*, Latijn *trahere*, Fr. *-traire*, dus *trekken, vertrekken*, in de *Vrvndtlicke ghemeene Sendtbrieven van Don Anthonio de Guevara... Wten Spaenschen overgheset in Nederlantsche Spraacke door Cornelis van Beresteyn. Tot Amsterdam Gedruckt by Broer Iansz. 1632*, en luidende aldus, I. bl. 20 v° : « Soo wanneer ghy iet aensiet soo isser onderscheyt tusschen het liefhebben ende het prijsen, want het ghene dat wy prijsen en niet beminnen, s terstont na prijsen al vergeten, maer dat wy met waerheyt liefhebben, dat vestigen wy inder gedachten, behoudent inden wille, vertierent inder memorie, vertoonent voorden ooghen, altijt ghedencken wy daeromme, ende bezeghelent oock inder herten. »

Vergelijkt de *Epistolas familiares de Don Antonio De Gvevara, Obispo de Mondonedo... En Anveres, En casa de Ivan Mevrcio. Ano 1633*. II. bl. 231—232, waar het heet : « *Quando poneis los ojos en vna cosa, mucho va del loar la al amar la, porque la cosa que loamos y no amamos, en siendo loada es oluidada, mas la que de verdad amamos, en el pensiamiento la ponemos, en la voluntad la tenemos, en la memoria la traemos, ante los ojos la representamos, siempre della nos acordamos, y aun en el coraçon la sellamos.* »

Kwamen de ww. *tieren, tiere* allengskens weêr boven water en in 't sprekend of schrijvend gebruik, hoe gemakkelijk en zou men *nature, soorte, genre*, (zang'r!) *maniere, fatsoen*, en meer zulke bastaardwoorden niet kunnen vervangen door tiere? *plantage (plantaaize!)* door tieringe, tierhof, tiergrond? *végétal, plante, plantsoen*, door tierling? *(règne, régime, chimie) végétale* door tierstoffelijk? *botanique, botaniste* door tierkunde, tierleer, tierwezen, tierman, tiermanschap, enz.!

---

*Tieren* staat verder in de woordenboeken en bij goede schrijvers gebruikt voor doen *tieren*, kweeken, bezorgen, 't zij dat dat werk andere wezens bereike of het wezen van dengene die 't doet. Zoo zegt *Hooft*, Gedichten, bl. 92 : « Zijn eijghen lichaem niet en wenscht hij wel te *tieren*. » *Bredero*, bl. 531 : « Zich mal *tieren*. » *Heemskerk*, B. A. bl. 35 : « Want men



*tiert* zich als een beest... Die sulcke ongure parten aanstellen, *tieren* haar niet anders dan onbesuisde kalveren, die uijt het hock komen. » *Baerdt*, D. bl. 238 : « Men *tiert* sich vast, al waar men dol. » *Starter*, F. L. bl. 72 : « Sich droevig *tieren*. » Enz.

De wijze op dewelke iemand zijn eigen zelven *tiert*, dat is zijne *tiere*, zijne *norma*. *Tiert* iemand hem zelven niet zoo 't de algemeene *norma*, de zede of 't gebruik van den medemensch vereischt, dan is zijn gedrag, zijne doeninge *anormalis, extra ordinem, buiten tier, buitertier, buit der tieren, be-uiten der tieren*. Die mensch heeft wondere, vijze, aardige, vreemde, leelijke, botte, onbeleefde, onbeschaafde *tieren*, (d. i. toeren, *trekken*) over hem.

Op die *zake* steunen de volgende ww. :

« Buyten-tier, buyter-tier. *Fland. Immodestus, inconveniens, indecens, petulans, et immodestè, indecenter, petulanter præter modum et rationem.* » (Kiliaen). « *Petulant, immodeste.* » (d'Arsy). Vandaar « Ver-buyter-tieren. *Fland. Proterve, petulanter, et immoderatè agere.* » (Kiliaen).

Een *kwadertierig, buitertierig, protervus, immoderatus*, onzeedbaar mensch *tiert* hem kwalijk, *tiert, leeft* onbetamelijk; lijdt een onbetamelijk *leven*, houdt *getier*, houdt *leven — tiert*. « Gelijk nu, » zegt *Dr Epkema, Wrdnboek op Japicx 478*, « iemand die tierig is en volop van alles geniet, ligt overslaat tot *dartelheid, weelde* en *brooddronkenheid*, zoo is het woord *Tieren* ook genomen in de beteekenis van *dartelen, weelderig en brooddronken zich aanstellen;* in 't algemeen *tieren, razen*. » « Want er is even weinig verschil, » zegt *G. Bruining*, in zijne *Nederduitsche Synonymen*, bl. 321, « tusschen *geraas* en *getier*. Het voornaamste onderscheid tusschen beide bestaat daarin, dat *geraas* ook door levenlooze dingen verwekt kan worden, maar *getier* enkel door levendige. Ja, men gebruikt dit laatste voornamelijk nopens het gerucht van uitspattende brooddronkenheid, euvelmoed, enz. Het woord luidt ook *tier*, en zal welhaast aan *tier*, groei, enz. verwant blijken te wezen, hoe vreemd zulks ook in den eersten opslag schijnen moge. »

*Tier, getier* beteekent dus, bij Plantin, *tumulte, bruict de gens*, etc.; bij Kiliaen *gestus, gesticulatio, et Modus. Fragor crebescens, sonus creber, tumultus, tumultuatio, turba, turbatio fremitus, strepitus, clamor, vocis intentio;* bij d'Arsy *tumulte, bruit;* bij Kramers *grand bruit, vacarme, tintamarre, tapage, sabbat, hourvari, clameur, bagarre*.

Waarder *geweld* is en ontbreekt geen *geruchte*. Ons w. *tieren, leven* houden, behelst die twee beteekenissen en bediedt, gelijk het Fr. w. *train* (*trahin*, van *trahere*), ook 1° trekken, getrek, geweld; en 2° (*mener du train*) « geraas, getier. »

*Getier* = *tumulte* en hebbe ik bij ons Volk nog niet kunnen achterhalen; den eigenen zin van 't w. hebben wij laten varen, zoo 't schijnt, en den oneigenen, bijkomstigen, bewaard.

---

Die niet *buiten der tieren* en gaat blijft en is *in der tieren, binnen der tieren*, bij gevolg zeedbaar, betamelijk, *modestus, decens, conveniens*, welgetierd, wel opgebracht, beleefd, enz. De ww. *in der tieren*, (vrglk *in der waarheid*), *bindertieren*,

*bindertier*, t. w. het tegendeel van *buitertieren, buitertier*, en vinde ik niet, maar vinde 't schijnbaar afgekort w. *-tier, -tieren, al -tieren*, onder andere bij *De Brune*, met den zin van *bedaard*, aldus :

> Een Gods-gheleerd verstand, door min of zin vervoert,
> Verneemt heel stil en tier, of God zijn hert oock roert.
>
> *De Brune, Emblem. bl. 167.*

En verder nog, in dat overschoon gedichtje van den Paradijsvogel, door *Michiel De Swaen*, den Vondel van Duynkercke in Fr. Vlanderen (1654—1707), *Belgisch Museum* IX. bl. 397 :

Adam bespeurde den Paradijsvogel, die leeft met de locht alleene en die maar omleege en komt, nu en dan, « tot ruste synder leden. » Als hij hem zag zitten,

> Adam stont 'er in verwondert
> Siende 't beest, soo af-ghesondert
> Van all' aerdsche spys en vocht,
> Leven by de reyne locht :
> Daerom zeyde hy, al tieren :
> Wyste dier van al de dieren
> Dat voor drinken ende spys
> Suyght de locht van 't Paradys,
> Mits ghy zijt zoo reyn van leven,
> Hoor, wat naem ick u sal gheven....

« *Al tieren*, » voegt Jan-Frans Willems daarbij, « op een eigen*aerd*ige wyze; want *tier* is *aert*, trek. » Ja-toch, maar De Swaen maakt die *eigenaardige wijze* bekend, en hij gebruikt daartoe het bijwoord *al tieren*, alsof hij zeggen wilde : *al* (beleefder) *tieren, al* (zoeter) *tieren, al* (stilder) *tieren :* al stillekens, al zoetjes, al schoontjens, al mooikens; niet *al buitertieren*, maar *al tieren* of *altieren*.

Misschien zal het w. in Fr. Vlanderen nog wel bij 't Volk bekend en in levend gebruik zijn.

*Teerig (Richey, Idiotic. Hamburgense)* en *tyrig (Ziegler, Idiotic. Ditmarsicum)* = tem, niet schuw, schijnen onze ww. *tier, al tieren*, en *tier* (in buiten *tier*), na bestaande.

---

*Tieren* wordt vertaald in den *Theutonista* (v. *Tyeren*, bl. 274ᵇ, en v. *anLeggen*, bl. 150ᵇ), door « anLeggen. anstellen. *Dirigere. regere. gubernare.* » *Aanleggen* heeft, onder andere beteekenissen, ook die van 't Fr. *viser à, projeter de*, bedoelen, *mikken, kijken, zien* om iets te doen. — Hij legt aan om te verhuizen. Ik zie zijnen aanleg, maar 't en zal hem niet gelukken ! Geh. *Vlanderen.*

*Tieren* heeft dan, buiten *roepen*, nog eene andere oneigene zinwendinge, t. w. *kijken*, Fr. *viser*, die ook aan het w. *turen* wordt toegekend. Wij hebben alreeds *turen* vinden wisselen met *tieren*, in *wispelturig* = *wispeltierig*. Ik vermoede dat *turen*, bij Kramers « *regarder avec attention, fixer (des yeux)*. Op, naar iets turen, *fixer les yeux, les regards sur quelque-chose*, » en ons *tieren* het zelfste w. is, t. w. met den eigentlijken, verduisterden zin van *trekken, getrokken* zijn, verlangen naar, en den oneigentlijken zin van *zien, kijken*. 't Is immers bij de *turende* oogen dat men meest *getrokken* wordt.

Bij *J. Zoet 1640, Clorinde en Dambise*; bl. 37, (*Oude-*



*mans* Bijdr., *i. v.*) staat het w. *tieren*, met bovengemelde bediedenisse, aldus :

> Dus eensaem door het bos, waer menigh wilt ghediert
> In diepe holen leydt, 't gheen nae hun prooy vast tiert.

---

Bij de vrije Friesen en is het w. *tieren*, Friesch *tierje*, niet uitgestorven. *Epkema* veroorkondt het, in zijnen woordenboek op *Gijsbert Japicx*, aldus : *Tier*, tier, groei, wasdom. *It (bern) het, God tanck, œck tier :* het boreling (kind) heeft God dank ook tier. *Berntjes kenne za goed gien tier habbe :* borelingskes (en) kunnen zoo goed geen tier hebben. Voor genoegen, vreugd, tevredenheid gebruikt Gijsbert Japicx het w. *tier* in zijne gedichten, b. v. I. 74 :

> t'Huwsz to blieuwen wier nin tier :
> t'Huus te bliven war neen tier.

t'Huis te blijven (en) was geen tier, geen leute, wilt hij zeggen. En I. 105 :

> Wier by mijn tier, wille in formeyts môt wezze :
> Waar bij mijn tier, wel en vermaak moet wezen.

Verder nog I. 204, 213, 215, enz.

*Wol-tierjen* is bij Japicx *wel tieren*, wel gedijen, groeien, toenemen, b. v. I. 179 :

> Mijn siel, fol-nuwge, sil wol-tierje :
> Mijn' ziel, volnoegd, zal wel tieren.

*Volnoegd* zou bij ons *vergenoegd*, ten *vollen vergenoegd* heeten.

*Tieren* is bij Japicx, even als bij ons, ook *doen tieren* te zeggen, b. v. I. 230 :

> Om schouw'ne æf buwnle er fen to tieren :
> Om schoov'n of bond'len er van te tieren.

Andere Friesche ww. heeft Gijsbert nog, die met *tieren* vervoegd zijn, b. v. *siels wol-tiere weijde :* de weltierende zielsweide; *tier-seyne :* tierzegen; *goertier, goertierne, goertiernheyt, goertierlijck, goertierlijckheyt*, enz.

*J. Halbertsma* teekent in zijn *Lexicon Frisicum* het w. *buten-tier* aan en voegt erbij : « *(Frisii et Flandri) præter modum et rationem, immodestus, indecens, petulans.* »

*Johan Winkler* laat mij weten dat het w. *maltierje* in zijne Friesche moedertale nu nog gebruikt wordt en den zin heeft van J. Halbertsma's *maljeye* (mal jagen), *malfarje* (mal varen), in 't Vl. mal te werke gaan, den gek scheren, zotte *trekken* bedrijven, malhoofdige, gekzinnige voeren en stressen uitmeten.

In zijn laatste en schoonste werk *Oud Nederland* gebruikt onze en aller Vlamingen goede vriend Johan het w. *tieren* in deze prachtige pronkregelen, ter eere van zijn Friesland : « In dyne steden, vol van volk, is leer en raad, kracht en moed, leven en vertier; in dyne dorpen is welvaart en voorspoed en zoet gedyen. Dijn volk is van overouden, edelen stam, rein van bloed en van frissche kracht. Eerweerde grijsaards, ongebogen, en nog blyde van geest, krachtvolle onbedwongene mannen, eerbare en weerbare vrouen, frissche, bloeiende jongelingen, schoone, kuische maagden, tierige kinderen vullen dyne steden en dorpen, dyne vlekken en gehuchten. En Gods vriendelik aan-

gezicht heeft vroolikheid en licht, ook voor dy, mijn Friesland! en voor d'oprechte harten der Friesen. »

---

Wat zegt de Vl. taalwetenschap wegens den oorsprong van *tieren?*

Dr Brill, in zijne *Hollandsche Spraakleer*, bl. 467, aangetogen door *Dr de Jager Frequent.* II. 297a, spreekt van een werkw. « *Tijeren*, frequent. van *tijen*, gaan, *trekken.* » Dit « *tijen* is insgelijks verwant aan *tuijen*, v. w. frequent. *tuijeren*, gekrompen *turen*, » zegt Dr de Jager, *Frequent.* II. 663a. *Tijeren* (*tie'ren*) staat dan tegenover *tie'n* gelijk *tuieren* tegenover *tuien :*

tie'n : tie'ren = tuien : tuieren.
tieren : turen = tie'n : tuien.

*Tie'n, tuien* is *trekken* te zeggen, dus moet de frequentat. gedaante van beiden ook aanhoudend, herhalend, voortdurend *trekken* te zeggen zijn.

Is deze beschouwinge op waarheid gesteund, zoo geraken wij met *tieren*, zonder uitbouw, *tie'n*, aan 't Hoogduitsche *ziehen*, 't oud Hoogduitsche *ziehan*, 't oud Sassensche *tiohan*, 't oud Frankische *tion*, den algemeen Germaanschen wortel *tuh*, (*t* = *d*, *h* = *k*) den Indo-germaanschen wortel *duk*. Welke wortel *duk, duc* in de Italische ww. *duc-ere*, (*tie'n, trekken*), *duc-are, duc-si, duc-tum, duc-s, duc-tile, duc-tor;* in de oud Fr. *-duire, -duit, -duite;* in de nieuw Fr. *duc, duché, duchesse, -duc-teur, -duc-tion, é-duc-ation*, en andere verkenbaar is.

---

Ons Vl. w. *tieren* is tot in 't Waalsch, waarschijnelijk ook tot in 't Dietsch-Fr. deuregebroken.

In den *Dictionnaire du Wallon de Mons,.. par J. Sigart, Bruxelles et Leipzig 1866,* bl. 356, staat er : « *Tire. s. f... Demande, vogue.* Es marchandise là a del tire, *il y a beaucoup de demande pour cette marchandise. Flamand* tier, *croissance, réussite.* » Dat ware in 't Vl. : die koopware *tiert* wel, 't er is veel *tier*, veel *vertier* in, veel vrage naar, veel *trek*, veel *aftrek* in, zij *trekt* wel.

In den *Dictionnaire étymologique de la langue Wallonne, par Ch. Grandgagnage, Liége 1845*, bl. 432, staat er : « *Tire (espèce, sorte race).* » Dit past op ons *-tiere*, in *goedertieren, kwadertieren*, z. hooger.

« *Cette pierre tire sur le vert,* » geeft *Le Dictionnaire des Dictionn.*, Brussel 1837, als goed Fr. De verwe van dien steen *trekt* op groen, *tiert* op groen, is **groentierig*, groenwendig, ware even goed Vl.

En dat arme Fr. w. *tirer*, dat dienst moet doen om 64 verschillende beteekenissen te verbeelden (Littré); en dat deel maakt van 77 Fr. ww. (Littré), zonder *attirer, attirail, détirer, étirer, retirer, soutirer* (Brachet) en geheel *dien* aanhang daar nog bij te tellen; zou *tirer* zelve wel niet anders zijn als ons eigen Vl. w. *tieren*, trekken misschien?

Wat zegt er de Fr. taalgeleerdheid van?

« *Tirare*, Italiaansch, Spaansch, Portugiesch, Provençaalsch *tirar*, Fransch *tirer*, trekken, komt van 't Gotisch *tairan*, oud Hoogduitsch *zëran* » (Vl. *teren*, uitspr. *tæren*) « verscheuren, » zegt *Diez.*



« *Tirer, du germanique : gothique* tairan; *ancien haut-allemand* zeran; *néerlandais* têren; *anglais* tear, *déchirer, rompre; sanscrit* dar; *grec* deirô, » zegt *Littré.*

« *Tirer, mot d'origine germanique* (*néerlandais* têren, *tirailler*), » zegt *Brachet.*

Nu, als het die hooge geleerden, en twee Franschen daarbij, alzoo zeggen, en dat het alzoo moet zijn, het zij dan alzoo!

Dat kostelijk, dierbaar woordeken *tirer*, zonder 't welke de Fr. tale nauwelijks *tieren* kon, of *se tirer d'affaire*, het zij « *du germanique,* » het zij een « *mot néerlandais!* » Maar *teren* en *tieren* is twee in mijn land, en in geen een van al de ww. waar *tier* bij gemingeld is en zult gij eene beteekenisse *tirailler, déchirer, rompre,* sanskrt *dri*, splijten, Grieksch *deirô*, (*derma*, het vel) afstroppen tegen komen : 't is overal niet *teren*, uitspr. *tæren*, maar *tieren* = trekken = *tirer!*

---

En wat zou dan eigentlijk *trier* beteekenen in 't Fr.?

*Tirer* (*ir* = *ri*) *trier?* Vrglk *breuvage bevrage, fromage formage, tremper* temperen, *trouble turbula, ogre orcus, brelan berlan, brebis berbis, — tirer trier*, enz.

*Trier* verduidelijkt *Littré* door « *tirer d'un plus grand nombre avec choix, après examen.* » *Tirer* en *trier* is gevolgentlijk van zinswegen het zelfste, te weten trekken, *tieren, vertieren. Trier des pommes :* appels *tieren*, appels *vertieren.*

« *Etrier* » *des pommes*, is appels *vertieren*, appels tieren tot Moschroen.

« *Trie* » zegt Littré, in zijn *supplément :* « *Retraite à pigeons* » : waar duiven in ende uit *trekken.* « *Trie, action de trier le poisson pour le vendre* » : visch *tieren, vertieren*, om hem te *vertieren, vendre par le menu.*

*Ménage* kout van een *Croix du tiroir* (*tiratorium*), in 't oud Parijs : *une place ainsi appelée parce qu'on y trioit les bêtes.*

Men zei in 't oud Fr. « *ne traire, ne trier,* » bekent *Littré*, en, zegt hij, dat maakt het gedacht van *Frisch* waarschijnelijk, t. w. dat *trier* eigentlijk *tirer, traire, trahere*, trekken is, immers zoo wel van zin- als van woordswegen.

Gevolgentlijk zouden *tirage* (*ir* = *ri*) en *triage, tireur* en *trieur* het zelfste w. zijn. *Trier de la laine* is wolle *trekken*, zoo iedereen weet, die 't ooit gedaan of gezien heeft.

Het Dietsch-Fr. w. *trier* = *tieren* heeft nog eene nadere weêrga in 't Vl., te weten *trieren*, een herhalende gedaante, of *frequentativum*, van **trie-'n* = *tieren.* Z. d'Arsy, *i. v.:* « *Trier et élire,* Trieren, Wtsoecken, Wtscheyden, » uitgaven van 1643 en van 1651.

---

Ons oud Vl. w. *tieren, trieren*, Fr. *trier* is eindelijk naar Engeland overgesteken, en 't bezet daar eene ruime en eervolle stede, in de tale en in den woordenboek, onder de gedaante van *try, trial*, enz.

TIETJE, het, klankverkort *tiitje*, vrglk *spie, spietje*, klankverkort *spiitje.* = Trekske, tierelke. — Wacht nog e kleen tietje. Geeft mij nog een kleen tietje vleesch. 't En is geen tietjen olie meer in de lante. Geh. *Kortrijk.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Alderheiligen 1887**

Nº 70. « Bestond er meer waarheid in de geesten, Achtbare Heeren, er zou ook meer waarheid in de levenswijze zijn en onze Vlaamsche strijd, — 'k en wille niet zeggen onze Vlaamsche beweging, om Doctor Gezelle'ns teergevoelige ooren niet te kwetsen — onze strijd, zeg ik, zou een karakter van rechtzinnigheid verwerven, dat hem nu wel eens schijnt te ontbreken.

Alles zou beter op zijne plaatse staan. Elk zou geven aan God wat aan God, en aan Cesar wat aan Cesar toekomt.

We zouden misschien wat min roepen voor de *rechten,* maar meer werken voor de *plichten;* en de kleingeestige bekommernissen, de staatkundige kuiperijen en zouden den strijd niet vermoeilijken, noch het slagveld vol hinderlagen leggen.

Hoeveel en zijn er niet, Achtbare Heeren, die Vlaamsch zijn in den schijn en niet in der waarheid!

Ziet eens bij voorbeeld dezen man. Braaf en treffelijk, zooveel als ge wilt, heeft hij eenen zekeren maatschappelijken invloed en is een mogelijke candidaat in de kiezingen.

Niemand en roept zoo luid als hij: *« In Vlaanderen Vlaamsch! »*

Haantje vooruit in alle Vlaamsche betoogingen en op alle meetingen en landdagen — ik ging haast zeggen: merktdagen — staat hij altijd te kappen en te kerven ten voordeele onzer rechten.

Maar al die rechten hangt hij met zijnen overjas aan den kapstok zoo gauw als hij thuis komt.

Vlaamsch en wordt er in zijn huis niet gesproken, 't en zij misschien met de dienstboden.

De kinderen zijn in 't Fransch opgebrocht en ze trekken een vies gezicht als men ze in 't Vlaamsch aanspreekt.

Geen een Vlaamsch werk of tijdschrift en ligt er op zijne tafel. Alleen de Vlaamsche gazet van de stad wordt er ontvangen, om den gazettier, die in kiezingtijden zou kunnen nuttig zijn, niet te misnoegen. Maar die en komt niet binnen, ze gaat recht naar de keuken en misschien nog verder.

Gaat die man op reis, hij vraagt zijn kaartje in 't Fransch, al heeft hij meest van al geroepen om al die Vlaamsche namen in de spoorhalle te doen uithangen.

Laat ons hem volgen in een gasthof, en zien wij hem zitten met zijn huisgezin aan de open tafel.

'k Geloof wel dat die menschen 's vrijdags nog geen vleesch en zullen eten, als hunne verfranschte maag 't hun nog toelaat; en dat ze, vooraleer te beginnen, onder de servet wel iets zullen te frutselen hebben; maar een goed Vlaamsch kruis maken en een Vlaamsch woord over tafel spreken... God beware hen! dat en is niet *comme il faut!*

Neen, al hunne bekommernis is te schijnen 't geen ze niet en zijn.

't Beste Fransch wordt uitgehaald.

De onnoozelste dingen worden luidop geroepen. Hooge namen, klinkende woorden, alle soorten van wereldschen klap, 't rolt er al doореen naar de mode van Parijs.

De eenvoudige Vlaming die, van op den hoek der tafel al dat gezwets en zingende gebabbel zit af te luisteren, die peist stillekens in zijn eigen: « Maar wat zijn dat voor landsmannen?... Zijn dat Russen?... Zijn dat Franschmans?... Zijn dat Walen?... Wie kan 't weten? Altijd zeker en zijn 't geen Vlamingen! »

En waar zijn! Neen, 't en zijn geen ware Vlamingen, al willen zij het somtijds schijnen!

En wie is dat huisgezin?... Hoe heet die man? Weet ge 't niet? Neen?... Ik ook niet. Maar wat ik weet, en wat gij met mij zult bekennen, 't is dat er honderden zijn die daar op trekken en dat

het daarom is dat onze Vlaamsche zaak zoo weinig vooruitgaat! »

Uit *Ter geheugenisse van het plechtig wijden van zaliger Deken De Bo's grafteeken tot Poperinghe op den 28 September 't jaar O. H. 1887. — Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cº, Hoogpoort, 52. 1887.* 24—25. Aansprake van Heer *Alfons Janssens-De Schrijvere,* van St-Niklaas.

---

Nº 71. « Alleen de Westvlamingen, zoo vooringenomen, en niet ten onrechte, met hun zachtvloeiende *« tale, »* zijn aan Vlaandren's volksspraak getrouw gebleven. »

« Wel is waar leest men nog bij Da Costa (1798—1860):

*Hebt gij hem gezocht die naar u* niet en *zag.*

Had de groote dichter dat EN in den tongval eener hollandsche provincie waargenomen of was het een herinnering der schrijvers van vorige eeuwen? Deze vraag ware misschien moeielijk te beantwoorden. Doch zoo schaars komt ons EN voor en zoo vreemd klinkt het bij onze Noorderbroeders, dat Dr Brill, in zijne geleerde spraakleer (I § 103.3), het vers als een zeldzaamheid aanhaalt. Sedert het midden der zeventiende eeuw, zegt hij, verdween de ontkennende partikel EN uit de taal. Het gezegde van den grooten taalkenner is hier niet zeer nauwkeurig. Immers de geestvolle Elizabeth Wolff-Bekker schreef nog in 1768:

*Wij* en *doen* niet *alzoo... Als mijn dogters maar die fout* niet en *hadden, waren zij recht brave kinders.*

En, bij Justus Van Effen (1658—1735), antwoordt eene vrouw, die beschuldigd wordt een copij van Wouwerman voor een oorspronkelijke schilderij verkocht te hebben:

*Het kan niet wezen; want, schoon ik den naam van den Meester* niet en *weet, ik weet echter wel, dat hij* geen *Copy* en *hiet.*

Halen wij ook een staaltje aan uit de blijspelen van Pieter Langendijk (1683—1756):

*Och, och, vergeef het mij, 'k* en *heb 't zoo* niet *gemeend* (Don Quichot, Ve tooneel). *Puur of hij 't* niet en *wist* (XI tooneel). »

Uit *Gebruik en oorsprong van het ontkennend EN. — Een wandelingsken door onze letterkunde, door P. Ev. Bauwens, S. J. (Belfort, Dec. 1887). Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cº, Hoogpoort, 52. 1887.* Bll. 6-7-8.

Pater *Ev. Bauwens,* S. J., huist tot Leuven, in de Minderbroedersstrate.

---

Nº 72. . . . . .

« A s' timps là, Jean planéf sus l' rivièr' du bel âche,
Què l'homme enn' pass' jamais qui n' feie in ptit naufrâche.
Il avéf ses vingt ans. C' estéf in fier cadet,
Qu'il arot fallu vir, pou vir in rar' boquet.
Jamais si bia garçon n'estéf vnu dzous l' soleie;
Èt despus don, l' bon Dieu n'a pus rin fait d' pareie.
O l'admiréf pa dvant, o l'admiréf pa dri;
I plaijéf telmint bin, qu'o vos l'arot maingi.
O s' diséf yun s-à l'aute, in rawaitant s' visâche:
Dins l'èglich' mêm', put-o trouver n' si belle imâche?
Ses chfeux noirs èt lugeants... c'èstéf in vrai satin,
Qui s'ercroléf sus s' tiesse èt qui voléf au vint.
Enn' moustach' dè major couréf padzeur ess' bouche,
Èt ça li donnéf l'air dè gare à l' cin qui m' touche;
Main il avéf enn' vue, o l' put dir' sins minti,
A charmer toutt's les gins, même à les asbleui.
I poirtéf, comme c'estéf, adon, l' môdd' des jounesses,
Enn' culott' dè nankin, qui li pinchéf les fesses;
I poirtéf in gilet couleur dè chôcolat,
Enn' bell' crawatt' dè soie, in pête in l'air dè drap.
Quand i fjéf el farceux, tout l' mondd' tènéf es vinte,
Èt tout l' mondd', in riant, d' bon sang s' payéf enn' pinte.
Jean passéf pou l' violon, dins tous les cabarets;
A l' danse, i dirigéf vals', polkas, minuets.
Il avéf l'esprit clair èt enn' poch' charitâbe,
Dell' piété dins l'égliche èt d' l'appétit à tâbe.
Vos m' dèmandrez, put-êtt': main astéf-i parfait?
Mi, jè vos demandd' deux mots, pou terminer s' portrait:
Jean buvéf comme in trô; Jean avéf enn' laidd' tiesse;
Jean a su pou combin. — C'es-t ainsi q' ça dvéf iesse. — »

Uit *Les aventures de Jean d' Nivelles el fils dè 's père par M. Renard. Deuxième èdition, ernètiée èt grossie. Bruxelles, Adolphe Mertens, 22, r. de l'Escalier, 22, 1878,* bl. 8—9.

Uitleg: *arot = aurait; asbleui = esbloui, ébloui; cin (ce un?) = celui; don = tunc, alors; iesse = estre, être; main = mais; planef, -ef = -abat, -ebat, -ait, planait; s', es = ce, se, son; tiesse = teste, tête;* enz.

---

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Welk slag van land- of grondgedaante heet men *heefde,* en waar huist dat w.?

« 'k Ga den doen deur de penne *trekken,* » d. i. 'k Ga hem voor het gerecht doen komen. Welk is hier de zin van *trekken :* is 't *getrokken zijn,* Lat. *trahi;* of is 't *voorbijtrekken,* Lat. *transire,* Fr. *passer?* Geh. *Paschendaele.*

Hoort men nog elders : « Hij *voerde* daar kwalijk, » insteê van hij *voer* of hij *vaarde* d. kw.? Geh. *Wijtsgate.*

« Het Engelsch *voert* het Vlaamsch, » zei er een, willende mij doen verstaan dat het Engelsch op het Vlaamsch trekt. Wie weet er meer van dat kostelijk oud w. *voeren?* Geh. *Wijtsgate.*

« *Gucht,* visch (weeklijvig dier) die tusschen twee schelpen huist, maar veel grooter is als een mossel. » Zoo luidt eene zante. Verzoeke nader bericht. Is 't *den* of *de* gucht. Waar hoort men dat w

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat heet men « *eene buikte lands?* »



Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?

« Dat hij in zijn bloed heeft moet hij *uitspringen,* » twee maal geh. *Sweveghem.*

Wat is *uitspringen* hier te zeggen?

Wat verstaat gij door het w. *belot,* in de Poperingsche spreuke « he kreeg belot? »

Wat is een *burreltje?*

Wat is het werkw. *genzen* te zeggen? Geh. of halfgch., « met nen glans, » zoo men zegt, tot *Wijtsgate.*

Wat beteekent : « *Voert* dat stik lands en ge zult er seffens zijn? » Antwoorde van A., die B. den weg wees. Geh. *Wijtsgate.*

Wat beteekent : « Uit mazeltjes droom komen? » Wat of wie is dat *mazeltje* of *Mazeltje?*

Wat is « *halen en tralen* » (of « *halen end dralen* ») te zeggen?

Wat is « ne *speels* hout? » Geh. *Eyne.* De *ee* van *speels* uitspr. Fr. *e,* in *frêle, gèle.*

Een « *(h)ippen* » is een slag van kansel, korf, kalooi, mande, schrijft men mij. Welk slag, en waar hoort men het w. met dien zin?

Wat heet men eenen *griet?* Geh. *Caeskerke.*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

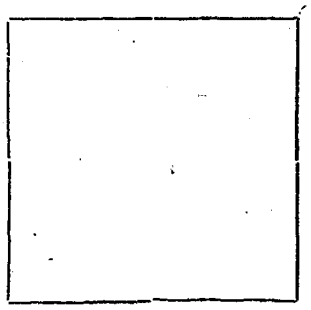



Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Alsemberg, Antwerpen, Asper, Belle, Boussu, Brugge* (8), *Brussel* (4), *Couckelaere, Duynkercke* (2), *Gent* (5), *Haarlem* (4), *Hasebrouck, Iper* (2), *Iseghem* (4), *Leuven* (2), *Lichtervelde, Londen, Luyk, Mechelen* (2), *Moscroen, Niepoort, Paschendaele, Poperinghe* (2), *Rechem, Rousselaere, Sinte-Maria-Audenhove, Sinte-Maria-Laethem, Sint-Niklaas, Sweveghem, Veurne* (2), *Wynghene.* — 15 Dec. 1887.



---

Sprekende van een hoop boeken en papieren te zenden, zei er iemand: « Ik zal u g'heel de' schacht zenden. » Wat is 't w. *schacht* in die zeggenschap? Geh. *Kortrijk.*

« Me' zou daarvan *verinselen, verrinselen, verhinselen, verhindselen, verheinselen, verheindselen,* » zei iemand. Hij wilde bediên: Men zou daar zijn endeklokke, zijn kerkhof, zijn dood aanhalen: men zou daarvan sterven. Welk *verhindselen* was er hier in 't spel? Geh. *Gent.*

« *Arlaai* = gedoen. » Wie weet er iets meer van die zante?

« 't Is al *gehuchte* van volk dat daar te ziene is. » Wordt dat zeggen nog ievers gehoord, waar en met welken zin?

« Die mensch heeft *g'rings* genoeg om te levene. » Wordt dat nog gehoord, waar en met welken zin?

Wat is de kunstname van het *hommelpeerdtje,* 't *goudene* of 't *zelverene:* een rupseme, die men in den groeienden hommel vangt? Geh. *Poperinghe.*

Het *goudene hommelpeerdtje* voorspelt een *goed,* het *zelverene* een *kwaad* hommeljaar.

Wat is *appelboom vierkantte?* Geh. *Poperinghe.*



Wat is *gestek inhebben,* in dezen zeg: « En z'ha'en ne kee' *gestek* in! » Geh...?

Wie weet er mij iets te berichten over het wrkw. *duilen, duilde, geduild,* uitspr. *dulen, duulde, geduuld?* Geh. *Oostvl. Leyewaards.*

Welk vogelken heet men een *duile,* uitspr. *dule?* Geh. *Gulleghem.*

Wat is *hoeftebrood?* Geh. *Rousselaere.*

Wat is *wulfate,* uitspr. *wulvate?* Geh. *Rousselaere.*

Wat is *ongewistigheid?* Geh. *Beveren-bij-R.*

Wat bediedt het Werveeksch w. « in vulle *fofelje* zijn? » Stemzate *-el-,* uitspr. *el* gelijk in *wel, spel.*

Wat uitleg weet ge van 't w. *sarri,* stemz. *sa-,* in den volgenden zeg: « Dat is toch ne franke *sarri* van e jong? » Geh. *Sweveghem.*

Wat verstaat gij door eenen *ballingwegel,* uitspr. *ballinkweegl?* Geh. *Anseghem, Tieghem, Ghijselbrechteghem* en ommelands.

Bestaat het w. *stie, kerkstie* = wegel, kerkwegel, nog ievers in de gesprokene tale?

Wat is *sleeuwke,* in: « 't Loopt daar sleeuwke van al d'honden? » Geh. *Maldeghem.*

# LOQUELA

Nº 8, Kerstmaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFDRINKEN, *drank, dronk af, afgedronken.* = IJdelen al drinkene. — Een tunne bier afdrinken. Geh. *Vlanderen.* — Een glas afdrinken, drinkt uw glas af en laat ons voort gaan! Geh. *Mercke in Henegouw.*

BEURZEN, *beursde, gebeursd*, z. *Hemelen.*

BIJMIDDEL. = Mids, omdat, overmids, vermids, doordiendat. Z. *Verwachtende.*

BLOERETSE, de. = Bloedretse. Z. *Hemelsdroop.* Geh. *Veurne-Ambacht.*

BONDELEN. Z. *Loquela* 1887, blfz. 34.

Men zegt ook bondelen met bedied van menigvuldig, volledig worden; b. v. eene hand kaarten bondelt (bongelt), als er eenheid en schik in zit, als ze koppelt. Geh. *Loo.*

BONOORE, de. = Beer, beerploeg, valke, Fr. *binoir, binot.*

Omtrent Gent, Audenaarde heet men den beer of beerploeg, na zijnen Fr. name, *binoir,* bonoore; in West-Vlanderen heeft men van *binot,* eenen anderen Fr. name van het zelfste allaam, *benoote* gemaakt; of liever, averechts om, van 't Vl. *benoten, ter note* brengen, hebben de Walen 't Fr. *binoter, binot* gemaakt, dat later zal *biner, binoir, b'noor,* en eindelijk *bonoore* voortsgebracht hebben. Z. *Loquela* 1883, blfz. 1, *i. v. Benoten.*

*Benoote* staat in De Bo, en van *bonoore* zegt Schuermans: « Soort van ploeg om het land te kuischen. »

*Binoir* en *binot* (*Diction. des diction.*), zijn het Latijn-Fr. ww., komen van 't Latijnsche *binus,* tweeder, *bis* tweemaal, *bi* (eertijds *dbi, dui*) twee; als of men zeide tweeploeg, tweeriesterploeg, ploeg om *nen tweeden keer* te ploegen.

Men moet het rundvee met den hoorne, den beer met de vroete de eerde zien doorploegen hebben, om te verstaan hoe onze overoude voormenschen aan den ploeg den name toepasten van den beer, dat is van den barg of van het mannelijke zwijn. Zoo als De Bo opmerkt, wordt in 't Grieksch, namelijk bij Plutarchus, de ploegname *hunis, hunê, hunnis* afgeleid van *hus,* Latijn (*h* = *s*) *sus,* dat een zwijn beteekent. Het zwijn immers, dat achter eerdnoten zoekt of zulk gewas, maakt eene vore zoo de ploeg doet, en 't wroet de eerde slinks en rechts uit



zijnen weg, gelijk de bonoore (*binoir*), de *benoote* (*binot*) of, in 't Vl. gezeid, gelijk den *beer.*

Vrglkt het Grieksche *gromphas,* Latijn *scrofa* (zwijn), tegen *graphô, scribo, scrobs,* d. i. graven, voren, putten, reven, schreven maken.

Men leze meer daârover bij Jacob Grimm, in zijne *Geschichte der deutschen Sprache, I. 40—48.*

BOVENMOEREN, *moerde boven, bovengem.* Z. *Moeren.*

DEUNEN, *deunde, gedeund.* = Geweldig spreken, uitvallen, losdonderen. — 't Is wel dat er nog al tegen gedeund geworden is, op den preêkstoel, anders zou 't veel slechter gaan. Geh. *Iseghem.*

DRILPANDEREN, *drilpanderde, gedrilpanderd.* = Op den dril zijn, ronddretsen, in Fr. Vlanderen rondschooien, van 't een naar 't ander, doelloos loopen en zitten klappen. — De die kan ne keer heur ambacht, om alzoo g'heele Godsche dagen te gaan drilpanderen! Geh. *Iseghem.*

Vergelijkt bij De Bo de ww. *Dretspander, dritspander* en verder het w. *lulpanderen.*

GOD-EN-GENOEG, *God-en-te-vele, God-en-lang-genoeg,* uitspr. *goddegenoech, gottengenoech.* = Versterkende bevestiginge van genoeg, te vele, als of men zeide: geildig genoeg, tenden, meer als genoeg, genoeg en te vele. Geh. *Lichtervelde, Loo, Gulleghem, Ruddervoorde.*

Ik vermoede in *God-en-genoeg* een overblijfsel van *te Gode en genoeg. Te Gode* (*Loquela* 1881, blfz. 10), wilt zeggen naar God gegaan, gestorven, dood, weg, onder den gezichteinder gezonken, van de zunne sprekende. *Te Go, te Gode-en-genoeg* ware dus zoo vele als *dood en genoeg, tenden en genoeg.* Men zegt immers ook b. v. dat veintje is *dood arme,* die pere is *doo' rijpe,* dat meiske is *dood onnoozel,* enz. 'k Heb's wonder of men nievers en hoort *God-en-arm, God-en-rijpe?*

Zoo zegt men nog: Hoe is 't Gods meugelijk! 't Is zonde Gods! Allemale Gods, welgekomen! 't Regent de Godsche dagen! 't Broodtje Gods! 't Is een Godsche benedictie! Wat Godsche leugenare! 't Is lijk een Godsbrijzelke! Dien eeuwig-Godschen babbelare! 't Is ne Godsblok! 't Is een Godskind! Den Godsklop geven.

In verschillige dier spreuken heeft het w. *Gods, Godsch* den zin van tot tenden uit, tot den laatsten toe, Fr. *fini, achevé;* zoo allemale Gods, *tous, jusqu'au dernier;* den Godschen dag, de Godsche dagen, *jusqu'à la fin du jour, des jours entiers;* eene Godsche leugenare, *un menteur fini, achevé;* de Godsklop, de slag die *te Gode* zendt, *qui achève.* In andere inte-

gendeel wordt eigentlijk God bedoeld, zoo b. v. zonde (van) Gods (wegen); Godsblok, blok waarin men *om Gods wille* steekt, mensch wien men een almoese zou geven uit meêlijen; Godskind en Godsbrijzelke, *Dei filius* en *particula SS. Sacramenti;* hoe is 't Gods (toelatens) meugelijk, enz.

GOEDER. = Beter, zachtmoediger, zoeter. — 't Een brood en is niet beter als 't ander, maar 't is goeder van smake. Dat appelke is goeder van smake. Geen goeder kind en is er ievers te vinden. Geh. *Vlanderen.*

GOEDST. = Best, zachtmoedigst. -- 't Is 't goedste kind van de wereld. Die appels he'n de goedste smake van al. Geh. *Vlanderen.*

GRETSELINGSKE, het, uitspr. *grœts'liinkske.* = Kleen scherfling, scherp, hoekig, kiezelachtig brijzeling. — 't Liggen gretselingskes van been in den grond van den pot. 'k He' liever candisuiker als broodsuiker, trouwens broodsuiker vergaat al in gretselingskes eer hij smelt in den mond. Geh. *Sweveghem.*

't Woord *gretselingske* wijst naar een werkw. *gretselen,* dat, als *gritselen = kritselen,* bij de Jager bekend staat. *Gretselen* is uitbouw — (*-s-el-en*) van *gret-en,* uitspr. *grœten. Greten* staat bij Kiliaen aangeteekend als : « *Flandricum, jam* kreten *Irritare.* » Inderdaad gretelingskes suiker, been, enz. *kreten, greten,* kerven, kwetsen (*irritant*) de teergevoelige tonge.

HEMELEN, *hemelde, gehemeld.* = Hemelwaards gaan of doen gaan. — 't Is de derde keer dat die vrouwe berecht wordt, maar van dezen keer gaat 't hemelen zijn : ze gaat hemelen. Dat is een goed ambacht : het hemelt en 't beurst : Dat ambacht brengt tijdelijke en eeuwige bate bij. Kwaad doen en hemelt niet. Onrechtveerdige bate, hemelt dat niet het beurst algelijk. Geh. *Iper, Loo, Beveren-bij-Rousbrugge.*

HEMELSDROOP, den, *oo* gelijk *o* in *kole, boven, school*geld. = Bloeretse, een kruidgewas met zwartplekte bladeren, bij de wetenschap *Polygonum persicaria* L. Geh. *Hoogstaden, Ruddervoorde, Wynghene, Sweveseele.*

Daar is eene zeise vast aan den *hemelsdroop.*

INZICHTIG. = Schrander, Latijn *sagax,* Fr. *ingénieux, ayant de la pénétration d'esprit.* — « Gij en kunt niet gelooven hoe inzichtig dat hij is » (een jongen van 13-14 j.)... De meester zeg'et ook altijd dat hij zoo inzichtig is : hij is eerst in alles. Geh. *Weerde* tegen Mechelen. J. Bols.

Het Hoogduitsch bezigt *einsichtig* met den eigensten zin.

KALLEBAKKEN, *kallebakte, gekallebakt,* stemzate *-bak-.* = 't Gene b. v. eene houtene waterveister doet, die niet vaste en ligt, als 't geweldig waait. — Geheel den nacht heeft die veister gekallebakt, en 'k en he' bijkans niet geslapen. Geh. *Eeghem.*

KALLEBAKTE, de. = Groote, wakelende, slingerachtige vrouwengestalte. — Dat *is* mij 'n kallebakte van e vrouwmensch ! Geh. *Eeghem.*

KLABAKKEN, *klabakte, geklabakt.* = Kallebakken, *q. v.* — De veisters ruttelden en klabakten heel den nacht. Geh. *Poperinghe.*



KLEENLOOF, uitspr. *kleelloof,* het. = Schietloof, *q. v.*

KOPPELEN, *koppelde, gekoppeld.* = Tot eenen koppel, tot eene kobbe, tot eene krabbe, menigvuldig, volledig, rond, bolde worden, bondelen. — De kaarte, het spel dat men in de hand heeft, koppelt, als er eenheid en schik in is. Geh. *Loo.*

Wacht u wel van dit ons Vl. *koppelen, kobbelen* met het Latijnsche *copulare* (*co-ap-ul-are,* van *ap-ere, ap-t-um, ap-t-are, co-ap-t-are*) te verwarren. Een *koppel* (2) ciers (Latijn-Vl. *koppel*) is heel iets anders als een *koppel* druiven, (Dietsch-Vl. *koppel*) = eene krabbe, een troggel druiven, *une grappe de raisins.*

In 't Engelsch springt het verschil tusschen *couple* en *cobble* meer in de ooge.

Het w. bestaat waarschijnelijk ook, met de ingevoegde *r,* als *krop, kroppelen, krobbe, krabbe, kappelen, karpelen,* enz. Vrglk nen *krop* sala en een *krabbe* druiven, *karpeltonge* en *gekappelde, gekarpelde* melk.

LEÊGAARDSBOOM, den. = Treuresschere, *Fraxinus pendula.* Geh. *Iseghem.*

De geleerdheid heet den neêrwaards groeienden essche, na de bloote waarheid, *pendula,* die hangt; het volk en is de bloote, de beeldelooze waarheid niet genegen; 't vermenschelijkt al dat het ziet, en 't schept zijne dichterlijke tale meest na zijn eigen beeld en gelijkenisse. Zoo, voor 't Fr. Volk, zijn de hangende takken van den *Fraxinus pendula* deerlijk stroomende tranen; voor 't Vl. Volk zijn die neêrwaards hangende takken de *arms* van een die daar staat en niet en doet : foei ! 't is ne *leêgaardsboom !*

LEÊGGANGERSBOOM, den. = Leêgaardsboom, *q. v.* Geh. *Kortrijk.*

LULLEFAAIEN, *lullefaaide, gelullefaaid.* = Armen praat uitgaan. — Wat moet gij daar staan lullefaaien, doet uw werk en zwijgt ! Geh. *Iper.*

LULPANDEREN, *lulpanderde, gelulpanderd.* = Trutselen, dralen, haaien, tijd verzitten, wegblijven. — Komt voort-de'! Moe'-je daar zoo lange zitten lulpanderen? Geh. *Iseghem.*

MAARTELING, den. = Zieketierig, tjukkelachtig wezen; dat de komende Maartemaand niet en zal kunnen overleven. — Dat kind, aai Heere, 't is een maartelingske, vreeze ik ! Geh. *Iseghem.*

MASTEREN, *masterde, gemasterd.* = Besmijten met ale, vetten met ale. Geh. *Wynghene, Lichtervelde.*

*Masten, mesten,* vanwaar *mastverken, mestverken,* is vetmaken, vetten; dus *masteren* is zoo vele als **vetteren, saginare, fœcundare fimo, stercorare terram.*

De stam *mast, mest* is een uitbouw met *-st* op het Germaansch wortelw. *mat-, met-,* dat innemen, inpakken, nutten, eten beteekent. *Matst, metst,* gelijk **batst, *betst,* is (*tst = st*) *mast, mest* (**bast, best*) geworden. Van daar komt het wkw. *masten, mesten,* (*st = ss*) *messen,* vet doen worden, te vetten stellen, vetleggen, opsteken, vetmesten, vetweiden; ook veien, bevetten, van land sprekende. Van daar nog *mestbrokke, mest-*

*derm, mestdier, mesthinne, mestkot, mestplaatse, mest-spijze, meststal, mestverken, mestvoeder, mestvogel. Mast-*, met uitbouw *-er-*, levert het herhalend wkw. *masteren*, dat voor den eersten keer hier geboekt staat.

*Mat-* is ook de grond van een verloren wkw. **maten, moet, gemoten*, waarvan ons wkw. *moeten, moest, gemoeten* komt, benevens *moete, gemoet, ontmoeten*, enz. Z. *Nieuw. Nederl. Taalmagazijn*, 3e j. bl. 84.

*Mat, met* levert verder nog de ww. *metworst, metworm*, d. i. *vleeschworst, vleeschworm*, enz. Ons *mat, met* is in 't Engelsch *meat, (sweet)meat*, enz.

MOEREN, *moerde, gemoerd.* = Vroeten, steken, woelen, werpen, zoo de mollen plegen. — Ze schikten dat er moste geld verdoken zijn, van ze vonden d'helft van den tijd vremde goudstikskes, die de mols uit- en bovenmoerden. Ze dolven, en ze kwamen op de kruine van de' schat : 't was een beuterpot vul goud. Geh. *Paschendaele.*

MOUTZAK, den. = Zak houdende of halzende acht vaten en wegende rond de 137 kilo. Geh. *Lichtervelde.*

OKSELGEERE, de. = Geere die in de oksels van een hemde genaaid zit. — Die okselgeeren zijn te smal : snijdt er andere. Geh. *Paschendaele.*

PLAMOTTEN, *plamotte, geplamot.* = Motten, mokken, deefelen, bij Kramers ploeteren, Fr. *patauger.* — Hij stond daar te plamotten in 't slijk dat 't een schande was. Geh. *Gent.*

Bij De Bo is *plamotten* door *bezoedelen* verdietscht, dus heeft het w. ook eenen anderen, bedrijvenden zin.

PLICHTEN, *plichtte, geplicht.* = Als plicht opleggen, aanzeggen, aanpreken. — Mijnheer N. en placht alzoo zijn volk niet te plichten om den biddag te vierene. Geh. *Rumbeke.*

Men zegt ook *aanplichten* met den eigensten zin.

PLUIMEN, *pluimde, gepluimd.* = Pluizelen, pluizelingen achterlaten, zoo b. v. nieuwe handdoeken doen. — En komt met dien nieuwen handdoek daar niet aan : hij pluimt, en 't zal vuilder zijn als van te vooren. Geh. *Iseghem.*

POTVLUGGE. = Zoo vlugge, van veugeljongen sprekende, dat ze staan om uit te lee'n, om uit te vliegen. — Die meerlaarjongen zijn potvlugge. Geh. *Wynghene.*

Een *pot* is een veugelnest in Fr. Vlanderen, b. v. « evvinkepot, emmovijspot; » dus *potvlugge, nestvlugge?*

Vondel gebruikt het w. *musschepot* in zijn gedicht *De musch van Suzanne Bartelot, Uit Baerles Latijn vertaelt*, aldus :

« Zegh me toch, wat jagtgodinnen
Boschgoot, Pales of wat Pan,
Of wat Goyer, ruigh van zinnen,
Die de nesjes steuren kan,
U verkocht ter goeder uuren
Aen de tangre Bartelot,
Om in spijt van uw gebuuren,
Vogelnest en musschepot,
Tot haer boezem in te sluipen ? »
Of nu d'een nu d'andre knie
Te genaken ? of te kruipen
Langs dees hant, en dan langh die ?



RAKELEN, *rakelde, gerakeld.* = Ratelen, onhoorbaar schier muiten, ruiten. — 'k Babbelde stillekes tegen achter moeders rugge, ma' 't en was ma' rakelen alzoo, anderszins 'k ha slagen g'häd ! Geh. *Emelghem.*

RONDOM, den. = Omtrek, omstreke, ommeland. — 't Is ne schoone rondom te Veurne, voor nen jongen geneesheere. Geh. *Iseghem.*

SCHIETLOOF, het. = Loof dat late op het jaar gezaaid wordt, dat over winter blijft staan, om, zonder rapen voortsgebracht te hebben, tot voedsel te dienen van het vee. Geh. *Paschendaele.*

Z. De Bo's Kruidwoordenboek, *i. vv. Braakloof, lavette, loof, stoppelloof.*

SLUITEN, *sloot, gesloten.* = Aaneen houden, onafgebroken zijn. — 't En is geen nood dat ik nog naar Vrankrijk zal tjolen : 'k ga trouwens gesloten werk hebben, in een brouwerije, te Lendelee. Geh. *Iseghem.*

SMERTE, de. = *Polygonum persicaria* L. Z. *Hemelsdroop.* Geh. *Veurne-Ambacht.*

SPLENTER, den. = Scherm, regenscherm, reinwere, zonnewere, onvl. *paraplowi, partelowie, paraplu, perreplu, perdeplu, perneplu.* — 't Heeft fel geregend, maar 'k ha' nog 'n brokke van ne splenter mee. Geh. *Kortrijk.*

De Bo heet het w. *splenter* den spotname van de reinwere, nochtans 1° wordt het w. anders als spotsgewijze gebezigd, b. v. te Kortrijk, en 2° 't schijnt alleszins een zintreffend woord, immers de reinwere is een gerief dat men *opensplet, opensprietelt, opensplentert*, als men het ten gebruike stelt; en bovendien het wierd eertijds gemaakt van *gesplette, gesplenterde* walvischbaarden, anders gezeid *balein.*

SPRINGHIELDE *peerd.* = Dat op den top van zijne hoeven steunt, gaat, staat. — Dat peerd staat springhielde. Geh. *Loo.*

TELJAAR, het. = Het jaar dat nu lijdende of loopende is, sedert het laatste vereeuwen. — 'k Ben een jaar ouder, een jaar jonger als het teljaar. Dat is (in 't jaar 1887) : Ik ben 88 of 86 jaar oud. Die 87 jaar oud zijn zijn zoo oud als het jaar, het teljaar; zij tellen, zij leven, zij doen, zij gaan, zij verouderen met het jaar, met de jaren. Geh. *Kortrijk.*

TIERLIEVIGHEID, de. = Kleene kunste om iemand aan te staan. Schenkgetuig om kinders mee blije te maken. Latijn *blandities, blandimentum.* — 'k En ben voor al uwe tierlievigheden niet. Hij brengt altijd alle slag van tierlievigheden mee naar schole. Geh. *Brugge.*

*Oudemans* kent het w. *tierlieflijkheid* en vertaalt het door aangename bezigheid, aardigheid, z. *Bijdrage*, T. bl. 56.

Het lieve w. schijnt te behooren onder *tier, al tieren, Loq.* 1887, hlfz. 49, en gebouwd te zijn gelijk *eergierigheid, zoetaardigheid, godvruchtigheid*, en andere.

UITBANNEN, *bande uit, uitgeband.* = Bruid en bruidegom hunnen derden ban, hun derde gebod afroepen. — Hij is zondag laatst uitgeband. Geh. *Wynghene.*

UITMOEREN, *m. uit, uitgem.* Z. *Moeren.*

VERNOODEN, *vernoodde, vernood.* = Vernooddruften, uit den dwingenden nood helpen. — « Believe 't je, m'nheere, geev' mij toch iets om m'ne' man te vernoo'ne : 'k en he' nu ne kee' niet, in g'heel m'n huis, dat in 't zientje va' m'n ooge zou kunn' ! » Geh. *Iseghem.*

VERPEKKELEN, *verpekkelde, verpekkeld.* = Kwellen, leed aandoen, zeer doen. — 't Was zulk een goelijksch manneke : 't en ha' geen puidtje verpekkeld. Geh. *Iseghem.*

Tot Kortrijk klagen de kinders die van huns gelijkte gekwollen worden : Meester, hij *pekt* mij ! En dat *pekken* geschiedt met stootende, stekende, stekkende hand, vinger, penne, potlood, enz.

*Pekken*, herhalender wijze (of met *-el-*) uitgebouwd, levert *pekkelen*, v. d. *verpekkelen, mispekkelen.* 't En ware *mispekkelen* eigentlijk *misbikkelen, mis* met de *bikkels*, (Vl. *pekkels*) spelen ware. Nochtans « eenen *pekkel* draaien » heet De Bo eenen groeven misslag begaan, d. i. willen *wel pekkelen* en *mis pekkelen.*

Het Vl. w. *pekkel* dekt van ends ent ends het vreemd w. *punt, poont*, Fr. *pointe* na mijnen zin; b. v. de drie *pekkels* van eenen ijzeren pot zijn drie pinnen; de oude *stoelpekkels* waren spits. *Pekken, pekkelen* is dus met iets dat spits is steken, priemen, 't zij om te treffen, 't zij om zeer te doen, enz. Die alzoo mistreft *mispekkelt*, die *verpekkelt, pekkelt* waar hij niet en zou moeten *pekken* of *pekkelen*, hij misdoet, hij mishandelt.

VERTIEREN, *vertierde, vertierd.* = Laten wegtrekken, laten vertrekken 't eene na 't andere, uitgeven, besteden, verinselen, sprekende van geld. — Hij wint mooi geld, maar 't is al om te vertieren. Hij heeft acht honderd pond grooten vertierd aan zijn huis. Hij en kan niet sparen : al dat hij wint hij vertier'et. Daar en is zulk geen om seffens al 't geld te vertieren dat hij krijgen kan. Geh. *Kortrijk.*

Dit is het zelfste w. dat in de woordenboeken te vinden staat, als toepasselijk niet op geld alleene, maar op allerlei koopware, en dat bondigst van al omschreven wordt door den geleerden Franschman *Christophe Plantin*, Kiliaens Meester en drukkersbaas, die zegt, in zijnen *Thesaurus*, Antwerpen *Anno* 1573: « Vertieren. *Vendre beaucoup par le menu, vser et distribuer beaucoup en vente.* Int vertieren ligt de bate, niet int verdieren. *Le prouffit gist en beaucoup vendre, et point en cher vendre.* Vertieringe. *Vendition ou distribution par le menu.* »

Insteê van *vertieren*, koopwaren, drank vertieren, gebruikt men ook *verpenewaren, verpenigen, slijten, verinselen, vertappen, verschinken, versnijden*, enz.

Ziet eene derde zinwisselinge van het zelfste w. *vertieren*, *Loquela* 1887, hlfz. 49, onder het w. *Tieren.*

*Vertieren* is wel te onderscheiden van *verteren*, uitsprekens *vertæren*, dat een geheel ander w. is, met eene zeer verschillende beteekenisse.

VERWACHTENDE. = Verwacht zijnde, wordende, in 't Grieksch *prosdokômenos, -ê, -on.* — N. N. 'n zal nievers gaan waar dat ze niet verwachtende en is. Ze'n dorste er niet kommen bij middel dat ze er niet verwachtende en was. Geh. *Kortrijk.*



De gedaante van *verwachtende* is die van een *bedrijvend* tegenwoordig deelwoord, *prosdokôn;* de zin integendeel is die van een *lijdend* tegenwoordig deelwoord *prosdokômenos.* 't En is N. N. niet die verwacht, maar N. N. en weet of zij verwacht (wordende) is of niet, daarom en durft ze niet gaan.. Vrglkt *Ontziende, Loquela* 1887, hlfz. 93.

VERWEI, het. Z. *Verweien.*

VERWEIEN, *verweide, verweid.* = Vertijkelen, veranderen van verblijf. — Hij zal in 't korte verweien, hij heeft verwei gevraagd, die veldwachter. Geh. *Wynghene.*

Is dat eigentlijk misschien geene veehouders spreuke, bediedende van weide, van wee, van gerzinge veranderen?

VLAKVERSCH. = Geheel en al versch, van visch sprekende, zeer versch; schaars, onlange gevangen. — Koopt die visch, Mevrouwtje, hij is vlakversch ! Geh. *Oostende.*

Dit is de antwoorde op de vrage : « Wat beteekent het w. *flakvisch?* » 't Was *vlakversch*, mishoord *flakvisch.*

VLIJTIG. = Scherp, doorschijnende, snel, gelijk bij droogen vorst, b. v. — De lucht zit vlijtig, 't is gezond were, maar wa' koud. Geh. *Heule.*

VLOTMELK, de. = Vlotemelk, Fr. *lait écrémé.* Geh. *Elverdinghe.*

VRIJEIGEN. = Beschaamd, of nog nader, met een vreemd w., *confusus, aischunomenos, confuus.* — Ik hadde 't ik gedaan, maar 'k was er lijk vrijeigen van : 'k en dorst het niet zeggen. Geh. *Sweveghem.*

*Vrijeigen* staat bij De Bo, met den zin van 't Fr. w. *réservé, pas communicatif*, behoedzaam, *pas sociable*, afgezonderd, geheimhoudend, enz. De zin *beschaamd* en ligt niet veel verder te zoeken, de beschaamdheid is immers somtijds de *oorzake* dat men iets liever zwijgt, gezwegen houdt en *vrijeigen* bewaart.

WATERRETSE, de. = Kruidgewas gedaan van blad gelijk de bloeretse, maar geluwe en zonder zwarte plekskes, staat bij 't water. *Polygonum amphibium* L. Geh. *Veurne-Ambacht.*

WATERSMERTE, de. = Hemelsdroop, *Polygonum persicaria* L. Geh. *Veurne-Ambacht.*

WIEDGIERIG. = Daar veel wied, roozewied in groeit. — Dat land is stijf wiedgierig. Geh. *Houthem.*

Aangaande *Roozewied, wied*, z. De Bo's Kruidwoordenboek, *i. vv. kolrooze, koolblomme, kolleblomme, kanker, kankerblomme, Papaver Rhœas*, L.

ZEEDRIFTEN, *zeedrifte, gezeedrift.* = Na 't ongeweêrte het strange afloopen op zoek achter zeedrift. — Ze' vader heeft in z'n jonge jaren gezeedrift met m'n oom zaliger. Geh. *Blankenberghe.*

ZEEDRIFTER, den. = Een die zeedrift, die uitgaat, zoekt achter zeedrift. — Al die van dien huize zijn, 't zijn al zeedrifters. Geh. *Blankenberghe.*

Het w. *zeedrift* staat in Kramers woordenboek vertaald door *épave, varech.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 9, Jaarmesse 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AAIE-MEE! *ee, ea*, gelijk in *twee, kweeken.* = Aaie-meie! Aaie-wee! Wach-arme! (vanwaar het Fr. w. *vacarme*), in 't Italiaansch *ahi-lasso!* in 't Fr. *hélas!* van waar 't Eng. *alas!* en 't Onvl. *eilaci, eilaas!* — Zorgt daar in tijden vooren, ziet wel toe, zijt voorzichtig, want als 't te late is, en als 't ongeluk gebeurd is, 't zou ton aaie-mee zijn. Geh. *Gulleghem.*

Oostwaards hoort men *aaie-meie*, dat schaars te onderkennen is, op het geluid voortgaande, van *aaie mije;* zegge oostwaards, b. v. te Beveren-aan-de-Leye, het geboortedorp van zaliger Deken De Bo. In 't *Idioticon* wordt het gekende weegeroep uitgebeeld door « aj mije! » (d. i., zegt De Bo), « voor ai mij! wee mij! » Ware 't voor *ai mij! wee mij!* (ai *mei!* wee *mei!* zoo de oosterlingen spreken), westwaards zou men *ai mi, wee mi* hooren. Integendeel, men hoort *aaie-meie! aaie-mee!* ja zelfs *aaie-mee'e!*

Vrglk : beide (bei) *bee*, dreigen *dreegen*, gemein *gemeen*, klein *kleen*, meiske *meeske*, rein *reen*, weide (wei) *wee*, enz.

*Meie, mee* is gevolgentlijk een ander w. als *mij, me; meie, mee*, is een tusschenwerpsel, *interjectio;* en *mij, me*, is een voornaamwoord, *pronomen.*

Hoe 't w. *meie, mee* nu verstaan en uitgeleid, van zin- en van afkomstwegen?

'k En weet geen anderen noch geen beteren raad als te zeggen dat de *m* van *meie, mee* verloopen is, zoo 't nog gebeurt, uit de *w* van *wei, wee*, en dat *aaie-mee* zoo vele is als *aaie-wee, ach-wee, wee-wee*, enz.

Het wisselen van ingaande *w* tegen ingaande *m*, (*w-* = *m-*) is verder te bespeuren in *me* = *we*, b. v. « me zullen komen; » *mijnder* = *wijnder*, wijlder, wijlieder, (Brugge); *mastelle* = *wastelle*, guastelle, Fr. *gâteau; meêr* = *weêr*, weder, b. v. « meêr da' me lacht of krijscht, 't is hem al eender; » *meeschoe* = *weeschoe; meugweeblad* = *weugbreeblad, (Tussilago); mijdouw* = *wijdouw; maarschuwen* = *waarschuwen; maar* (ne maar) = *waar*, ne waar, ne ware, Hoogduitsch *nur, n'w're, ne wære; moe* = *woe*, waar, b. v. « moe woont hij? » (Maastricht); *moestynig* = *woestynig; Mostyn* = *Wostyn, Ostyn; mellicht* = *wellicht.* Voor dit laatste en sta 'k geen borge, maar in Kiliaen vinde ik : « Melicht. *vet. j.* villicht. *Forsan, forsitan.* »



Ons Vl. w. *wee*, met zijne nevengedaante *mee*, luidt in het Hoogduitsch *weh*, vroeger *wê;* in 't Engelsch *woe*, vroeger *wâ;* in 't Spaansch en in 't Italiaansch *guai;* in 't Fr. *ouais;* in 't Gotisch *wai;* in 't Latijn *væ;* in 't Grieksch *'oi, ouai.*

Van *wee* komen de ww. *weinig, wenig, weenen* en *weeuwen*, dat ook al eene nevengestalte *meeuwen* heeft. Zoo zegt men b. v. : Hij kan *weeuwen*, of hij kan *meeuwen*, gelijk 'n katte.

AAIE-MEIE! Z. *Aaie-mee!*

BELOT, het. = Onwillekeurige angst, vreesachtigheid. — A. en dorst van de eene leere op de andere niet schrijen. He'j' belot de'? zei B. Geh. *Gulleghem, Poperinghe.*

BETNAAR. Z. *Loquela* 1887, blfz. 42. Missproken *bijnaar*, alsof 't w. van *bij.na, bij naar* kwame. Elders hoort men *bij d'n aar*, alsof 't w. gekrompen ware uit *bij den aar, bij den naar, bij den haar*, of *bijder naar.* — « Jan, ga je ni ebbètje bijdnaar komen? » Bijdenaar smijten (de schooven) ten schelve-, ten tassewaard, in 't hoven van den oest. Geh. *Loo.*

*Betnaar*, of (*tn* = *nn*) *bennaar*, is 't eigentlijke oud Vl. w. Vrglkt *dat niet*, uitspr. *danniet, dat nagelke*, uitspr. *dannagelke*, enz.

Dit *betnaar, bennaar* is, met *belhebben*, benevens *betovergrootvader -moeder, betoudovergrootvader -moeder*, eene kostelijke, doch al te schrale bleeve van onzen voorigen spraakrijkdom. Men zei immers in de middeleeuwen (en nog misschien hier end daar?) : *bet acht, bet achter, bet an, bet af, bet buten, bet danen, bet ghens, bet hare, bet in, bet inwaert, bet na, bet nare, bet naer, bet naerre, bet neder, bet nederre, bet nederwaert, bet oest* (bet oost, geh. te Blanckenberghe), *bet noert* (bet noord, geh. Brugsche Vrije), *bet omme, bet op, bet over, bet ute, bet voert*, (bet voort zeggen de Deellieden en de Notarissen nog).

Te Brugge en omstreeks zouden 't de oude lieden ook wel verstaan, zei men b. v. : *betovermorgen, betovereergisteren, bet noord, bet oost, be(t)zuiden, be(t)westen, bet elve, bet twaalve*, enz.

Het w. *betacht*, daar ik zoo dikwijls naar gevraagd en getaald hebbe (Bijblad Bamesse 1886), wat zal 't ook anders zijn als *bet acht*, d. i. *bet achter, achterwaardere* of *meer achterwaards*, zoo wij nu zeggen? « *Dit saeter noch eens betacht* = *Dit pergamenten handschrift nog eens meer achterwaards...* te bezien, te raadplegen, voor dit of dat : in 't Fr. *voyez plus loin*, of *au verso de ce document.*

BRABBE, de. = Drabbe. Z. *Loquela* 1887, blfz. 43. Geh. *Loo.*

BROKKELLOOS, stemzate *brok-*. = Staande om in brokken te vallen. — Dat huis, dat vat, het weêre, mijn gezondheid en is maar brokkelloos. Geh. *Desselghem.*

Het w. bestaat uit het oude, misschien nog wel gehoorde *brokkel*, d. i. kleene brok, *fragmentum*, vanwaar brokkelvloer, Fr. *mosaïque;* oftewel uit *brokel* (Kiliaen, Meijer) gesterkt *brokkel*, middeleeuwsch Engelsch *brickle*, hedendaags Eng. *brittle*, broos, *fragilis.*

Wat den toevoeg *-loos* betreft, z. De Bo, onder *loos*, *goeloos*, *flenteloos*, *schaloos*, benevens *puppelloos* (*Loq.* 1886, blfz. 20), *krielloos* (*Loq.* 1887, blfz. 86).

In een Brugsch handschrift, dragende ten voorhoofde : *Reyse naer Roome passerende door Vranckerijck ghedaen door mij Josephùs Jacobùs Verplancke filiùs Jacobi bestaende in drij deelen te weten den vertreckenden pelgrim den stilstaenden pelgrim ende den wederkerenden pelgrim eersten boeck ghedaen in den Jaere seventhien hondert Acht en Dertigh... Josephùs Jacobùs Verplancke timmermans kneght van mijn stijle,* vinde ik het w. *snoodeloos* gebezigd, in dezer voegen :

Wat dúnck u van dat werck,
een trap seer hoogh verheven
op welck dat onsen heer
heeft moeten hem begeven
naer t'húijs van Pilatús,
dien snoodeloosen fielt,
op welck hij menighmal,
seer droúf ter aerde vielt,
waer op men heden siet,
een traeltien naú Bevloghten,
op den veerthienden trap,
in t' midden soo mij doghte,
alwaer dat sijn aensight,
nogh heden wort ghesien,
wat gelúwe van Coleúr,
seer soet om aen te sien,
hier boven isser nogh,
een weerdighen aûtaer,
al waer S.t Petrús,
geweest is met s' hemels schaer.

Bij Kiliaen staat het w. *leeploos* aldus : « Leep, leep-loos. *Callidus, versutus, vafer, subdolus, astutus : sunt enim lipi, lusci, peti plerumque versipelles, vafri, subdoli.* »

BUIGELHOUWE, de. = Houwe om kwijlzand, kwelmzand, loopende waze uit te halen. Geh. *Houthem-in-V.*

GARS, het, uitspr. *gas*. — Dat was in heur gars : dat was heur welgekomen. Geh. *Loo.*

GEDOSSIG. = Gerust, stille, bewegingloos, zonder gedruisch. — Zegt tegen de jongens, die daar buiten spelen, dat ze moeten gedossig, wat gedossiger zijn : moeder slaapt. Geh. *Desselghem.*

't Woord *gedossig* draagt geheel en al den zin van 't w. *gedoezig*, dat bij De Bo staat. 't Zal wel eene versterkte uitsprake zijn 't een van 't andere.

GRATIS-MATIS, *grates-mates*. = Voor nieten, om niet. — 'k Geve 't u gratis-matis en voor nieten. Geh. *Lichtervelde.*



GROEN-ENDIG. = Op het groene tierende. — De voorveisters van dat huis zijn groen-endig geschilderd. Geh. *Handsaeme.*

HEEFDE. = Deurdragende, van land gezeid, gemakkelijk doordringbaar van 't water. — Heeft het stijf geregend en ligt het land heefde, het water zal wegzinken; is het integendeel *blekland*, het water zal blijven staan. Geh. *Veurne-Ambacht.*

De Heeren heeten dat *sponzieus, poreus*, met twee bastaardwoorden; de boeren zeggen *heefde.*

*Heefde* is uitbouw *-de* van *heef-, heve, (heffe, heffel, heffing, hevesel, hefsel, hijsel)*, en dat is zuurdeeg, Latijn *fermentum*, gist te zeggen. Heefde land gelijkt aan brood dat wel verdeesemd, wel verhijseld, wel geheven is : dat wel *gegaan* heeft, eer men 't biek.

Wat *blekland* aangaat, z. De Bo, *i. v.*

HOVEN, *hoofde, gehoofd.* = Ten hove doen, (den oest) inhalen, « meest gebruikt in Fr. Vlanderen, » zegt De Bo : *Loquela* heeft het geh. te *Loo.*

INRAPEN, *raapte in, ingeraapt.* = Indrinken, innemen, met het verstand, achterleeren bij 't zien en 't hooren, Latijn *imbui.* — Als de kinders de groote menschen hooren en zien kwalijk doen en kwalijk spreken, ze rapen dat rechtuit in. Geh. *Kortrijk-buiten* en *Veurne-Ambacht.*

KINNEN, uitspr. *kin'n, kinde, gekind.* Z. *Loquela* 1887, blfz. 19.

Men kint de koeien bezonderlijk als 't op koopen en verkoopen aankomt. Eene koe kinnen is de hoogde van die koe meten met de kin. Als ik eene koe kan kinnen, schoone kinnen, zoo kan ik, neffens de koe op den grond staande, met mijnen kin hare ruggrate genaken, zonder te moeten reeken of veel pooge doen. Geh. *Gulleghem.*

KLOZZE, de. = Klomp, blok. — Dat is eggroote klozze van evvrommensche. Geh. *Poperinghe.*

KOPPACHTIG. = Hooge gelegen, zandachtig, van land sprekende. Geh. *Wynghene.*

KUDDELSCHOLE, de. = Schole voor kuddels, d. z. kleene kinders van twee tot drie, viere, of vijf jaar oud. — Zijn bróerke loopt nog naar de kuddelschole. Geh. *Lichtervelde.*

Door 't verkort uitspreken laat men doorgaans de *e* van *-el* wegvallen, en dan hort ende stoot de *d* tegen de *l*, waarbij ze noodzakelijk overgaat in *t*. Dus *kuddelschole*, uitsprekens *kudlschole, kutlschole*, door misverstaan **keutelschole*, en dan vertaald (z. Kramers) *kakschole!*

Wie weet of De Bo's ww. *keutelbende, keuteljacht* geen missprokene gedaanten en zijn van *kuddelbende, kuddeljacht* : bende, trop kuddels, kudde, jacht (*agmen*) kleene jongens?

Is mijn gissen hier niet mispast, dan hadde De Bo misschien beter dat schoon Fr. woordeken *merdaille* voor Kramers gelaten, die 't vertaalt (en wel vertaalt) door « strontjongens. »

Op blfz. 55 en 56 van *Loquela* 1886 wordt er gesproken van het Vl. w. *kudde, kuddeken*, dat met *kuddel* broere en zuster is, of al bij.

KUTTELSCHOLE, z. *Kuddelschole.*

LAUWTAND, den. = Een die traag is in 't eten. — Ha, gij'n lauwtand da'je zijt! Geh. *Loo*.

*Langtand* zou oostwaards ook *lauwtand*, *lawtand* luiden. Zou een lauwtand zulk een zijn die met *lange* tanden eet? Tot Poperinghe en onmelands hebbe ik klagen *klawen* hooren uitspreken, misschien hoort men ook langtand *lawtand*.

LEGGEN, *lei*, *geleid*. = Inleggen, van boter gezeid. — De roozetijd is het beste getije om butter te leggen. Geh. *Caeskercke*.

LEUNEN, *leunde*, *geleund*. = Aven, late worden. — 't Was al in 't leun'n van den avond. Geh. *Houthem-in-Veurne-Amb*.

Vrglkt : *Inclinata est jam dies* en *le déclin du jour*.

MAAL, het. = De hoeveelheid melk, die een koe, eene geete geeft, tot eenen keer melkens. — De geete en heeft van den noene maar e klee' maaltje gegeven! Ge moet de ander panne koken, 't staat nog e maaltje in van t' nuchtend. Geh. *Handsaeme*.

Z. De Bo, *i. v. Maal*.

MARE, de. = Gewag, geruchte, klap. — Dat is nu alzoo gebeurd, ja'et, ma 'k en zou ik daar, ware ik als gij, geen mare van maken. Geh. *Kortrijk*.

MENSCHDOM, het. = Bevolkinge, inwoonders. — In tien jaar is 't menschdom van R. haast verdobbeld. Geh. *Noorden van Brugge*.

MERVELHOUWE, de. = Houwe om waze uit te halen, mergelschippe om te baggeren, om te mervelen, Fr. *drague*. Geh. *Houthem-in-Veurne-Amb*.

NASPIEN. *spiede na*, *nagespied*. = Spiedende vervolgen. — Ik heb die looze trekken wel nagespied en toch eindelinge alles achterhaald. Geh. *Lendeleê*.

OEIE-MEIE! Z. *Aaie-mee!*

PATJAREN, *patjaarde*, *gepatjaard*, stemzate *-tja-*. = Babbelen. — 't Vergaat al in praten en patjaren. Geh. *Loo*.

In 't Friesch is *pedearje* kouten te zeggen, en te Kortrijk *petjar (pochard?)* zijn, dat is te vele gedronken hebben, zat zijn.

ROBBEL, den, *robbeltje*, het. = Aanval, aantast, van ziek zijn sprekende; Fr. *atteinte*, *accès*. — Ons broêre hadde al twee drie robbeltjes gehäd van de' wintere, en hij heeft ton nog lijk al me' ne keer weg geweest, en-nee'? Geh. *Handsaeme*.

ROUWSCH, *rouwsche*, klankverkort *rossche*. = Ruw, niet effen en glad, niet schuivende, niet sleerende. — 't Is moeielijk spelen met 'n rouwsche (uitspr. *rosge*) kaarte. Geh. *Beveren-bij-R.*, *Winkel-Sint-Eloy*.

SCHIJVERMUTSE, de. = Schijvertuite (De Bo), schijverachtig (De Bo) meiske. — 't Is 'n schijvermutse van e meiske. Geh. *Iseghem*.

SLAG, het. = Zulk getal enkelingen, b. v. pinten bier, waarvan elk rechthebbend deelnemer eene en de zijne heeft. — Bazinne, nog esslag pinten, dreupels, voor uus getwiintigen. Geh. *Houthem-in-Veurne-Amb*.



TRIJFELEN, *trijfelde*, *getrijfeld*. = Dertelen, stoeien, spelen, Fr. *badiner*. — Van met dat hij inkwam ging hij aan 't trijfelen met den hond. Geh. *Iseghem*.

TWEEBLAREN, *tweeblaarde*, *getweeblaard*. = Valschen, zeuren in 't spel, dobbel spelen. Hij 'n is niet te betrouwen, hij kan zoo tweeblaren! Geh. *Wynghene*.

URENSGEDUREN, uitspr. *eurensgedeuren*. = Uren lang, zonder uitscheeden, altijd voort. — z'Heeft toch urensgeduren bij heur (zieke) moeders bedde gezeten, om ze op te passen. Hij zat daar te klappene, urensgeduren. Geh. *Wynghene*, *Loo*.

VONDELBRUGGE, de. = De name van eene brugge onder den grooten steenweg van Brussel naar Dermonde.

*Vondel* heet bij De Bo « een vondelkind, een vondeling, » een vonderling, eene vondelinge, eene vonderlinge, *puer projectitius*, *exposititius*, *inventitius*, *repertitius*, *altellus*, *puella* pr., een vindevogel, zoo men zegt.

Die *Vondelbrugge* kan, door eenen Pier of Jan *Vondel* gemaakt, nabij zijne hofstede gebouwd, zijnen name dragen; 't kan eerst een *vondel*, een brugstok, naderhand eene brugge geweest hebben; 't kan bij die brugge, bij dien brugstok zijn, waar veel volk voorbij kwam gegaan, dat er, in dit of dat jaar, een of meer *vindelingen* of *vondels* te *vinden* geleid en *gevonden* wierden. Wie weet?

Daar is nog een gehuchte *Vondelen*, bij Denderhauthem; een *Vondelken*, bij Mooreghem; eene *Vondelstrate*, op Lebbeke. Te Hooglede staat of stond er een casteel, dat kanonik Sanderus heet het casteel te *Volmerbeke*; 't volk zegt *Vonderbeke*, waarschijnelijk van twee bekende en bestaande namen eenen name makende.

In de *Verslagen...* der Vl. Taalkamer 1887, bl. 138, schrijft Hr P. Genard als volgt : « In zijn *Dictionarium teutonico-latinum* verklaart Kilianus de woorden *vondel* en *vonder*, door *ponticulus*, *parvus pons*, en Kramers, in zijn *Woordenboek der Nederlandsche taal*, vertolkt de woorden *vondel*, *vonder* en *vlonder* door : *madrier qui sert de pont*, *pont mobile sur un fossé*, *sur un petit courant d'eau*, *traverse*, *planche*. Van Lennep is nagenoeg van dezelfde meening : « Het woord *vondel*, » zegt hij, « beteekent in de Brabantsche taal een plank of kleine brug, in Holland gemeenlijk *vlonder* of *vlunder*, in Friesland *vonder* genaamd, en gebezigd om binnenwateren te vloeren en om tot overgang te dienen. »

« Een *vonder*, » zoo schrijft men mij uit het Limburgsche, « is eene smalle balk of opengespleten boom, met eene leuning aan, dienende voor brug, over beken en grachten. Dit woord gebruikt men vele in de Kempen en in Noord-Brabant. »

De *Theutonista* heet eenen *vonderen*, eenen « schijm, stech, *methadus*, *braceum*, *vadum*. »

*Stech*, stege is een nauw wegelken; *methadus* = *methodus*, *braceum*, Grieksch *brachys*, is een korte weg; *vadum* is een gewad, waar men door ondiep water lijden of gaan kan; en *schijm* zal wel een zijwegelken, eene sloepe zijn, die van de breede bane af **schijmt*, af *schampt*. Het w. **schijmen* is in het Engelsch vertegenwoordigd door *skimble*, herhalende gedaante

van *skime,* in *skimble-scamble,* d. i. van den weg *afschampen,* langs *bijwegen* gaan, op het doolpad zijn.

't Schijnt of de schrijver van Theutonista maar den oudsten, algemeensten zin van *vondel,* te weten voetweg, gang, pad en kende.

Het woord *pons, ponticulus,* Fr. *pont, ponceau,* is de geneuzelde gedaante van een w. *path, panth,* dat in 't Sanskrt *gaan* bediedt, vandaar *patha* een pad, en *pont* een houten *pad,* een *gang* over het water, eene *piete.* Vrglkt Fr. *passer* en *passerelle.*

De grondzin van *vinden, vand, vond, gevonden* is *in-ven-i-re,* ievers *op-komen,* iets *tegen-komen,* dus *vinden* al *gaande.* In 't oud Hoogduitsch is *fendo* een *voet*-ganger. *Vondel* kan dus een *voet*-pad zijn, een voetpad *door,* of (op een berd, op eene brugge) *over* 't water. Het kind waar de gaande man *opkomt, inventitius puer,* en de weg, de planke, waar de gaande man *over komt, gaat, (ponticulus),* kunnen dus, met alle recht en reden, den zelfsten name *vondel* dragen.

In Heer P. Genard zijn schrijven komt de name van 's grooten Dichters maagschap op elf verschillende wijzen gespeld te voorschijn, te weten : [1] *Vondel,* [2] *Vervonderen,* [3] *Vervondelen,* [4] *van Vonderen,* [5] *van de Vonder,* [6] *van den Vondel,* [7] *van de Vondel,* [8] *van den Vondele,* [9] *van den Vondelen,* [10] *van den Vonderen,* [11] *van de Vondelinge.*

Wat zegt Johan Winkler daarvan, die zoo ervaren is in de nederlandsche geslachtsnamen?

Op bl. 435—436 van zijnen boek over die namen leze ik 't gene hierna volgt : « Duidelik is ook de maagschapsnaam *Vondeling.* En de namen *Vindevogel, Vindevoghel* met het patronymikale *Vindevogels* hebben de zelfde beteekenis. De drie laatstgenoemde namen komen in de zuidelike Nederlanden voor, en het woord « *vindevogel* » heeft ook juist in de volksspreektaal der vlaamsche en brabantsche gewesten de beteekenis van iets dat gevonden wordt in het algemeen. Ook behoort tot deze groep van namen de geslachtsnaam *Vindelinckx* (waarvan *Windelincx* een uit misverstand ontstane verbastering schijnt te zijn), die mede in de zuidelike gewesten t'huis behoort. Het is een patronymikale form van het woord « *vindelink,* » vindeling, vondeling. Zonderling genoeg, heeft men in den maagschapsnaam *van de Vondel,* die nog heden ten dage in de zuidelike Nederlanden, waar hy trouens oorspronkelik inheemsch is, ook nog als *van Vondelen, van den Vondel, van der Vondelen* en *Vervondel* voorkomt, eene toespeling meenen te vinden op het woord *vondeling.* Zoo hadden de Regenten van het Aalmoeseniershuis te Amsterdam, in de laatste jaren der 17de eeu wel eens de aardigheid om *vondelingen* doopen te laten met den naam *Joost* of *Joostje,* al naar gelang dat het kind een jongen was of een meiske. Zij deden dit in toespeling op den naam van onzen grooten dichter *Joost van den Vondel.* Intusschen heeft deze geslachtsnaam, in de verschillende formen waarin hy voorkomt, niets met de woorden *vinden* en *vondeling* te maken. Immers het woord *vondel* heeft in deze woorden de beteekenis van een klein, smal brugje, meestal uit eene enkele plank bestaande, die in een voetpad over eene sloot ligt. Men zegt ook *vonder* en zelfs wel *vlonder.* »

Zonderlinge en wonder genoeg ja, wierd tot Antwerpen, in



't jaar 1572, een dochterken geboren van Joos van den Vondelen en Catharina Sampson, dat den 22 Oest naastvolgende ten doop gebracht wierd, in O. L. V. kerke tot Antwerpen, door zijnen peter Jacob Staes en zijne meter Barbele van Wilderen, en dat geheeten wierd, luidens kerstenboek : « Susanna *van de Vondelinge!* » Z. hoogergemelde Verslagen, bl. 142.

Welke is nu de rechte bediedenisse van 's grooten Dichters grooten name? Is 't *Joost Vondel, Vonderlinck, Vindelinck, Vindeveughele?* Of is 't *Joost-Verbrugghe, Van der Pieten, Ponseele (Duponchel, Duponceau), d'Alcantara, Dupont?*

Vroeger waren *vond, vondel* en *vondeling* eender bediedenissen; dit blijkt onder andere uit *Horæ Belgicæ* I. *Esmoreit,* vv. 263—264 :

> Anesiet hier desen roden mont,
> desen jonghelinc! dit is een vont :

En verder, uit den zelfsten *Esmoreit,* vv. 470—477 :

> Ay mi! ben ic dan een vondelinc,
> op erde nie droever man en waert.
> ic waende sijn gheboren van hogher aert,
> maer mi dunct ic ben een vont.
> Nu biddic u, edel rode mont,
> dat ghi mi algader secht
> van inde t'oorde ende al ontdect
> hoe dat mi uw vader vant.

« *Van inde t'oorde,* » d. i. van einde te einde, « *van ends-ent-ends.* »

*Esmoreit* beklaagt het hier bitterlijk dat hij een *vond,* een *vondel* ofte een *vondeling* is : want er « op eerde nie droever man en » doolt, zegt hij. Nood en kent geen wet trouwens, en zoo zullen de vonderlingen, die meest onechte kinders waren, eenen kwaden name gekregen hebben, wegens hunne afkomste eerst, en dan wegens uit nood of anderszins bedrevene misdaden. Niemands kind is niemands vrind, en aldus zijn de ww. *vindevogel,* Hoogduitsch *fundevogel,* Spaansch *ninjo de la piedra,* Fr. *enfant rouge, vond, vondel, vondeling, vondelkind* scheldwoorden, of toch onhebbelijke toenamen geworden; gelijk het w. *vondele* het heden 's daags nog is, in Vlanderland : « *o Gij groote leelijke vondele!* » hebbe ik in een handschrift tegengekomen van zaliger Deken De Bo; en bij Jacob Grimm, *i. v. Findelkind,* staat *vondelkind,* neffens *hoerekind,* enz., als een scheldwoord aangehaald.

Wie weet, hadden wij *voor* Vondels tijd geleefd, en Vondel geheeten, of wij ook onzen tweeszins verstaanbaren name niet liefst en zou'n veredeld en veranderd gezien hebben in [12] *van Vondelen* of [13] *Vervondel!* En dat is de 12e en de 13e wijze op dewelke men dat edel geworden woord, namelijk bij Johan Winkler, gespeld vindt.

ZIJDELINGEN. = Van zijds, zijdelings. — Hij loopt zijdelingen. Geh. *Mercke in Henegouw.*

ZIJE, *zijde,* de. = *Eigentlijk,* lanke, z. de woordenboeken; *oneigentlijk,* maatname van den tijd dien men over ééne zije liggende slaapt, zonder keeren och wenden. —'k Hoorde 't vuve slaan, en 'k zei in m'n eigene : 'k zou nog wel 'n zije slapen! Geh. *Eeghem.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Kerstmaand 1887 en Jaarmesse 1888**

Nº 73. « Daar was eens een man, en die heette Jan Jansen. Een kloeke kerel was Jan, gezond van lijf en leden, gezond van ziel en zinnen, een echte Hollander van den ouden stempel. Eens, te kwader ure, liet hy zyne beeldtenis maken, en die schildery viel niet al te best uit. O! men kon wel zien dat het Jan verbeelden moest! Maar de oogen stonden zoo flau en levenloos, de gelaatstrekken waren zoo vreemd, zoo gewrongen, en de geheele houding was zoo stijf en onnatuurlik. Evenwel, Jan was er grooteliks mede in zijn schik, en hy vond dat de schildery allerbest leek. En als de menschen dan zeiden: Jan! je schildery lijkt niemendal! dan antwoordde Jan: de schildery is best; en als ik er niet op lijk, wel! dan ligt dat aan mijn eigen gezicht, maar aan de schildery niet! — En hy beeldde zich dit zoo stellig in, dat hy langzamerhand begon met zijn gezicht juist in zulke styve en onnatuurlike plooien te trekken, als de afbeelding vertoonde. Zoo ontmoette hem eens iemand zyner oude bekenden. Kerel! riep deze uit, ben je 't? of ben je 't niet? — Maar Jan zei: och! anders lijk ik immers niet op mijn portret!

Jan had verscheidene broers; te weten: Tjalling Sybrens Friesinga, Harmen Sassink, die achter Zutfen woonde, Peerken den Brabandere, Aernout Alewijnse uit het Land van ter Goes, Leenaert Vlaemynckx, en nog meer anderen. Het scheen wel of die malligheid van Jan aanstekelik was, en op zijn broers overerfde. Immers ook zy begonnen, de eene meer, de andere minder, juist zulke wonderbaarlike gezichten te trekken, als Jan deed. Want, zeiden ze, Jan is onze volle broer, en nu moeten wy toch ook op hem lyken!

Maar Tjalling en Leenaert zagen al spoedig de dwaasheid in van deze zaak. Wel! zeiden zy, wy hebben ook wel afbeeldingen van ons zelven, die veel ouder en veel mooier zijn als Jan zijn schildery. Maar 't is ons nog nooit ingevallen om onze gezichten te verwringen, gelijk de gezichten op die schilderyen. En zouden we 't nu om Jan doen? Ons eigen gelaat, zoo als God ons geschapen heeft, is ons duizend maal meer weerd als alle schilderyen, al hadden Rubens of Rembrandt ze ook gemaakt! »

Uit *Oud Nederland, door Johan Winkler. 's-Gravenhage, Charles Ewings. MDCCCLXXXVII. Spreektaal en schrijftaal. Volkstaal en boeketaal. Eene gelykenis vooraf.* Bl. 3—4.

---

Nº 74. « Vondel was bij het volk ter school gegaan om 's volks taal over gansch haar gebied meester te worden. Hij ging bij de ambachtsliên, bij den scheepstimmerman, bij den landbouwer, bij den visscher; hij ging de straten langs, de markten op, het neringdoende huis binnen om in alles het eigen en het schilderend woord te weten en te boeken. Hem was de volkstaal de goudmijn; zijn genie was de smeltkroes die het kostelijk metaal tot de reinste glansen zuiverde.

Zie hem de smeedbaarheid van zijn goud beproeven in kunstwerken van alle soort en allen aard! Hij verhaalt, hij zingt, hij hekelt, hij penseelt, hij onderricht; hij voert een treurspel op, hij neuriet een veld- of bruiloftsdeuntje, hij heft een klinkend volkslied aan, hij haalt de meest afgetrokkene leerstelsels den kring zijner poëzie binnen; en waar hij ook zich wende, bij de onvergelijkbare verscheidenheid van zijn talent, overal schiet de opborrelende bron der taal in even frissche, even breede stralen uit. En hoe rolt en wentelt zijn vers in den vollen vloed dier taal. »

Uit de *Verslagen... der Koninklijke Vl. Academie. December 1887. Lofrede op Vondel van den E. H. H. Claeys.* Bl. 318—319.

---

N° 75. « *Vous disiez dernièrement dans le « Précurseur » que le flamand devait être considéré comme une des langues les mieux conservées de l'Europe. Cette assertion est incontestable. Le flamand, tel qu'il est parlé par le peuple, surtout dans la Westflandre, n'a pas changé depuis un nombre incroyable de siècles. Seule la langue littéraire s'est modifiée comme toutes les langues que les philologues travaillent; celle des masses est restée étonnamment intacte à travers des âges entiers.*

*Nous allons le démontrer et le démontrer, espérons-nous, d'une manière frappante, saisissante.*

*On prétend généralement que le plus ancien document que l'on connaisse en flamand date 13e siècle. C'est, dit-on, une ordonnance des ducs de Brabant Henri Ier et Henri II, promulguée à Bruxelles en 1229. Nous croyons fermement pouvoir désigner un document flamand beaucoup plus ancien et incomparablement plus important que la dite ordonnance. Ce document c'est la loi salique, qui doit avoir été rédigée vers l'an 410, donc au commencement du 5e siècle.*

*Nous voilà loin du Reynaert de Vos et de Van Maerlant!*

*La loi salique, dit M. Thonissen, est un code en latin barbare, où se trouvent intercalés des mots — ou des bouts de phrases — empruntés au langage usuel des Francs saliens. Ces mots sont désignés sous le nom de « Gloses malbergiques; » de Malberg, colline où se rendait la justice.*

*La loi salique, telle que nous la connaissons par 53 manuscrits, dont quatre très anciens, a été faite non pas précisément comme le pense M. Thonissen, « sur le territoire belge compris entre l'Escaut et la Meuse, » mais bien, ainsi que le texte l'indique d'ailleurs, entre la mer du Nord, la Lys et l'extrémité Nord-Ouest de la Forêt Charbonnière: intra Ligerim (ou Legem) aut Carbonnariam aut citra mare. En tout cas, M. Thonissen a le grand mérite d'avoir énergiquement soutenu que cette précieuse relique de l'antiquité, la plus ancienne loi de l'Europe occidentale, a vu le jour dans notre pays. Mais il la croit faite par des étrangers, alors qu'elle est une œuvre indigène.*

*Nous venons de constater que le texte latin est parsemé de mots qui ne sont pas latins et que la science allemande et française n'est pas parvenue à comprendre, par la raison fort simple que les savants de Berlin et de Paris ne connaissent pas le patois de la Flandre-Occidentale. »*

VICTOR GANTIER.

Uit *Le Précurseur. Anvers, 28 Décembre 1887.*

---

N° 76. Op *Sint-Thomas,* 't bezonderste van de Maagdeneilanden, bij 18°20' noorderlangde en 64°55' westerbreede, in de West-Indische of Noord-Americaansche eilandzee die gemeenelijk geheeten wordt de *zee der Antiljen,* wonen Vlamingen, die mij 't volgende laten weten:

« Welke is hunne taal? » t. w. van de inwoonders van Sint-Thomas eiland: « Eene oude taal, die hier over ouds, 'k en weet niet hoe, is binnengebracht, en die nog heden door de oude menschen gesproken en verstaan wordt; 't is eene taal die wel gelijkt aan ons vlaamsch: bij voorbeeld in eenen Psalmboek, die in 1784 gedrukt wierd, vinde ik een gebed dat eertijds opgezeid was bij kinderbegravingen:

*Jesus a see: laat die kindjes kom na mi, want die koningrik van God behoor voor sender. Voor waar mi see na jender, wie no ontvang die koningrik van God as een kindje, die no sal kom nabinne die.*

En op het kerkhof heb ik het volgende grafschrift gevonden:

Hier onder rust
In 't duister holl
Den eertijds sienden
Gerard Moll.
Heeft door een schoot
'T gesicht verloren,
En, blinde, een siende
Vrouw verkoren
Die hem nog heeft
Een zoon gebaard
Voor dat hij opvoer
Hemelwaard
Om altoos bly
Met hemelklanken
Syn God voor dat
Gesicht te danken.
Natus 15 Jun. 1729
Obiit
16 Jul. 1755

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.





*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN

Wat is *spicht* in de volgende spreuke : Me moe' fraai opletten om 't spicht niet te verliezen, d. i. om toe te komen ? Geh. *Houthem in Veurne-Amb.*

Wat is *« gat en scharre* liggen? » Geh. *Kortrijk.*

« Hij is zoo zot als *tielebuis? »* Wat of wie is tielebuis ? Geh. *Diest.*

Wat is te zeggen : Het trekt hier lijk 'n spei ? Geh. *Diest.*

*« Oor* of *ore,* waas op eene vrucht, b. v. op eene eierpruime, Fr. *le duvet. »* Dus eene oude zante. Waar huist dat w.? Zegt men *de, het, den* oor of ore ?

Wat is *bret zoutig, bretzoutig (bredzowtig)* te zeggen? Geh. *S. Truyen.*

Wat is *flaflots* te zeggen in : « Dat is flaflots, dat en is geen flaflots ? »

Wat bediedt het werkwoord *scholieren?* Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

Wat is 't eigentlijke verschil tusschen nen « bloknaad, » nen « binnaad » (bindnaad?) en nen « keernaad? » Geh. *Paschendaele.*



Wat is 'n « za ? » Geh. *S. Truyen.*

Welk vogelken heet men *'t koevoetje?* Geh. *Iper.*

Zegt men *de beuke* of *den beuk* van een hemde, sprekende van de twee *beuken :* 't vooren- en 't achterstik van een hemde ? Geh. *Paschendaele.*

Is 't *hardzaad!* of wat is 't, dat de jongens roepen, te Oostende, als ze met de marbels spelen en dat ze willen zeggen : Ge moet deure spelen ?

Wat verstaat gij door *broedvrienden :* « Wij en zijn maar broedvrienden met N. N.? » Geh. *Waermaerde.*

Wat beteekent het w. *aanlooien?* Geh. *Kortrijk.*

Wat beteekent : « De raak van den hof lag vol appels ? » Geh. *Land van Waas.*

Wat is te zeggen : « Als er e *slob* in komt ? » 't Kan *slobbe, slop, slaap* zijn ook, dat ik hoorde. Geh. *Wachtebeke.*

Wat bediedt de spreuke : « Wij moeten altijd zien dat de kerke in 't dorp blijft? » In 't Limburgsche : « Men moet altijd de kerk in 't midden laten staan. » Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

Wat is : « Op droog zaad zitten? » Geh. *Hasselt.*

*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*

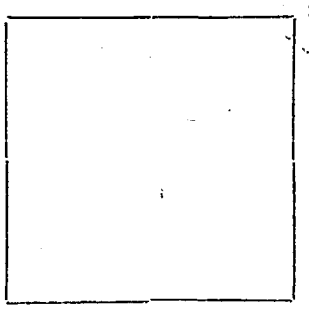



Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Alsemberg* (3), *Antwerpen* (4), *Asper, Belle, Bree, Brugge* (18), *Brussel* (3), *Eecloo, Everghem, Gent* (11), *Gheeraerdsbergen, Haerlem* (6), *Hamme, Hansbeke, Hoogstraeten* (2), *Iper* (2), *Iseghem* (4), *Leuven, Lichtervelde, Meenen, Meessen, Mercke, Moschroen, Overmeire, Paschendaele, Rijssel, Rousselaere* (2), *Thielt, Thorhout* (3), *Turnhout, Val-St-Lambert* (2), *Wenduyne, Wytsgate.* — 31 Januarij 1888.



Wat bediedt het tijdbepalend woord *bedinsten* : 'k Zal 't bedinsten gaan doen? Geh. *West-Niekerke.*

« Zij is *daliter,* » stemzate *-li-,* zou beteekenen, volgens H. d. W.: *Zij is afwezig.* Geh. *Middelkerke.* Wat is er daarvan?

« 't Is geweldig *gemoerdauwd.* » Geh. *Eessen.* De stemzate van dat w. is mij onbekend, en de zin niet al te duidelijk.

Wat is een *korte kulting?*

Wat bediedt het w. *kelderrooze?*

Wat bediedt het w. *ratelpacht?* Geh. *Veurne-Ambacht.*

Zegt men: « Dat peerd staat *springhielde* of *sprinkhielde?* » Vrglkt **springhane* en *sprinkhane.*

Wat is « eene g'heele *keernaa* boter » te zeggen, en hoe schrijft dat woord? Geh. *Ooteghem.*

Wat bediedt: « Hij wilt alsan bam zijn? » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.*

« Dat is een « *biemer* van e wijf! » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.* Wat bediedt het w. *biemer?*

Wat is *peperwijs-* of *pepermijszondag?* Geh. *Berchem-b.-A.*





« Ne *rallang* van ne veint. » Geh. *Poperinghe.* Uitspr. gelijk *rallen-* in het Fr. *rallentir,* stemzate op *-lang.* Wat is een *rallang?*

« Henn hett' 't ol an de sakkant'n esslegen? » Geh. *Poperinghe,* stemzate op *-kant.* Wat zijn de *sakkanten?*

« *Hinderpael* te Oostende op de staketsels. » Deze woorden, op een smal schrootje papier, vinde ik in Deken De Bo's aanteekeningen. Wat mogen ze bedieden?

Sprekende van een hoop boeken en papieren te zenden, zei er iemand: « Ik zal u g'heel de' schacht zenden. » Wat is 't w. *schacht* in die zeggenschap? Geh. *Kortrijk.*

« Me' zou daarvan *verinselen, verrinselen, verhinselen, verhindselen, verheinselen, verheindselen,* » zei iemand. Hij wilde bediên: Men zou daar zijn endeklokke, zijn kerkhof, zijn dood aanhalen: men zou daarvan sterven. Welk *verhindselen* was er hier in 't spel? Geh. *Gent.*

« 't Is al *gehuchte* van volk dat daar te ziene is. » Wordt dat zeggen nog ievers gehoord, waar en met welken zin?

Wat is *hoeftebrood?* Geh. *Rousselaere.*

# LOQUELA

Nº 10, Sporkele 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFPRAMEN, *praamde af, afgepraamd.* = Pramend verscheen doen, met eenen hefboom doen breken. — Ze hadden 't ijzer van voor de veister afgepraamd en aldaar in huis gebroken. Geh. *Ruddervoorde.*

AFTRULLEN, *trulde af, afgetruld.* = Afrollen. Geh. *Sint-Truyen.*

*Trul, trullen* is eene andere, gesterkte uitsprake van *drul, drullen, drol, drollen, rol, rollen.* Vrglk *trimtram, drimdram, rimram,* enz.

BEKLIJVEN, *bekleef, bekleven.* = Aanwinnen, bijwinnen, vereuveren, met een onvl. w., *profiteeren, conquesteeren.* — De overeenkomste was dat al 't gene dat wij bekleeven, na vaders dood, het onze was. Geh. *Kortrijk.*

De Bo heeft het w., maar niet met den overganklijken zin.

Die blijft
die beklijft,

zei men eertijds, dat is : den aanhouder verwint, zoo men nu pleegt te zeggen.

BESTAAN. Z. *Loquela* 1887, blfz. 34.

Het w. *bestaan* wordt vele gebezigd tot *Oost-Roosebeke*, niet met den zin van jeugdig, schoone van hout-, tak- of kruidgewas, maar met den zin van schoone bedeeld, schoone van dikten staande.

BLONK. = Niet scherp, bot, dom, in 't zedelijke, b. v. van spel sprekende. — « 't En was maar ebblonk spelen, zonder kanse van te winnen. » Geh. *Moere, Bulscamp.*

BREEWEVERE, den. = Eigentlijk, wever die breed lijwaad weeft; oneigentlijk, groot, kloek (vrouw)mensch. — « Dat is nen breewevere van e vromminsch ! » Geh. *Gulleghem.*

BROODZATTIG, stemzate op *zat.* = Brooddronkenachtig, wild, onstuimig. Geh. *Sint-Truyen.*

De schrijfwijzen *bretzawtig, bredzatig, browdzaatig,* en andere meer, zijn napoetsingen van de Truyersche uitsprake. Het eigentlijke w. is *broodzattig;* even alzoo is bij ons de hofsteênaame *Broods-ende* in *Brezende* veranderd en bij den gemeenen man een raadsel geworden.

Wie weet of het Truyersche *zatig, zaterik* niet echter en is als *zattig, zatterik*? Vrglk *blad bladen,* ik *zat* wij *zaten,* enz.



BUITENSTIER. = Te late. — « Hen is butenstier thuus ekkommen. » Geh. *Bulscamp.*

DE. Wordt gebruikt vóór eigennamen van lieden die, malkaar bekend, met malkaar eenigszins in betrek of verwantschap staan. — De Rosalie kwam de' Wad tegen, en zei dat den Ivo naar de mart gegaan was. Geh. *Meenen.*

*Wad* is *Eduard* tot Meenen.

DIE = Dat, Fr. *que.* — De Pol zei die 'k gelogen ha. Dat is : Pol zei dat ik gelogen hadde. Geh. *Meenen.*

EN, als loochenwoord, wordt nog gebruikt tot Sint-Truyen, b. v. in dezen zeg : *ichen geheuge mij niet,* terwijl men bevestigender wijze zegt : *ich geheuge mij wel.*

END, den. = Het deel van een gewas dat boven den grond staat. — « He'tt 'n gin rapen, enn he'tt toch d' en's ! » Geh. *Loo.*

EUZELEN, *euzelde, g'euzeld.* = Met den averechten kant, met den overkant, met den rugge, met den *oezel* van de vorke, gekookte eerrappels tot moes duwen. — Niet en euzelt niet en peuzelt. Geh. *Poperinghe.*

Vrglk verder, bij het w. *Freuzen.*

Het w. *euzelen* schijnt mij, gelijk *smoezelen smeuzen,* enz., eene verzwakte uitsprake van *oezelen;* dat w. beteekent (De Bo) het land « fijn en lulde » leggen, met den averechten kant, met den overkant, met den rugge, met den *oezel* van de eegde, ofte met een allaam dat eene omgekeerde eegde gelijkt en dat *oezel* of *oesel* geheeten wordt.

Den averechten kant, den rugge van 't mes heet men immers ook den *oezel* of den *oesel.*

Verder schijnt *euzelen* mij verwant met *euzinge, euzië,* dat ontstaan is uit *ovezinge, ovezië;* van *ove, ov-,* nog bestaande in ons *ove-r* en in 't Engelsche *ab-ove. Oezel, euzel* ware dus *ovesel, euvesel,* het *over*gekeerde, in 't Fr. *l'envers, le revers,* de *over*kant van iets; en *oezelen, euzelen* met den overkant (van de vorke, b. v.) handelen, werken, duwen, *smeuzen.*

De *ovezinge,* de *euvezinge,* de *euzinge,* de *euzië* is 't *overhangende* deel van 't dak.

FAK, den. = Pak, als scheldw., leêgaard, leêg vrouwmensch ! — Hij draagt eenen fak haar, al den eenen kant van zijn hoofd, gekamd, gestreken en geglimd. — Gij fak ! Ge zit daar lijk ne fak, en ge'n doet niets ! Geh. *Oyeghem.*

FAK, den. = Hurk, huk, fok. — Hij zat daar, op zijnen fak, boonen te plooschene. Geh. *Oyeghem.*

FAKKEN, *fakte, gefakt.* = Hurken, hukken, fokken, beeten. — De reiger fakt neêre in den meersch. Geh. *Oyeghem.*

FLENTIG. = Krachteloos makend. — 'k Ben moe, maar 't is flentig weêre ook. Geh. *Kortrijk.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Flente, flentachtig, flenteloos.*

*Flente* is flarde, slunse te zeggen.

FLISSEN, *fliste, geflist.* = Vleien, de mauwe vagen. — Hij en doet niet anders als altijds flissen en fleren. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Flessen, fleren.*

FREUZEN, *freusde, gefreusd.* = Eten, met eenen bijzin die aan *peuzelen* herinnert. — Als er ten boere overgotene eerrappels geëten worden, al uit een teele, en dat boer of boerinne, op het ende van de maaltijd, beginnen te smeuzen (z. De Bo), dan geldt de berijmde wetspreuke :

Ni e' smeust
ni e' freust,

anders gezeid : die ze niet en helpt doodslaan en mag ze niet helpen begraven. Geh. *Loo.*

*Smeuzen* heeft eene bijgedaante *smoezen,* uitgebouwd met *-el-, smeuzelen* (?) *smoezelen;* zoo bestaat er ook, naast *freuzen,* eene gedaante *froezen, froezelen* en *freuzelen.* De grondbeteekenisse schijnt kleen werk, puntwerk, prullewerk, schijnwerk doen; dan gedoken, onzichtbaar te werke gaan, bedriegen, liegen, enz. De spreuke ware dus :

Niet en smeust
niet en freust,

d. i. die niet meê en doet om de eerrappels tot *smeus,* tot *smoes,* tot *moes* te duwen, en mag ook niet *freuzen,* d. i. (het gemaakte eerrappelmoes) vorke voor vorke, eene mondsvolle teenegader, stillekens binnendoen.

Vergelijk *beuzelen,* kleen werk, puntwerk, prullewerk doen, liegen, bedriegen, -- en *peuzelen,* met lange tanden, beetje voor beetje, een brijzelke teenegadere eten, *freuzen.*

Bij 't zelfste aanbehoor zeggen ze al Poperinghe :

Ni en euzelt
ni en peuzelt.

Dr de Jager, in zijnen *Woordenboek der Frequentativen,* komt hier wel te stade, want hij zegt : « Kiliaen heeft voor *beuzelen* ook *feuzelen,* bij 't welk eene gewone letterwisseling valt op te merken; en voor dit laatste hebben de Zeeuwen, met invoeging der *r, freuzelen,* volgens Tuinman in zijne *Fakkel, i. v.* Ook in zijn *Rijmlust* zegt hij, bl. 341 :

De Zeeuwen praten van gefreuzelt.

De beteekenis van het werkwoord is dezelfde met die van *beuzelen.* Voor een *beuzelaar* zeggen zij een *freuzelaar.*

Zoo zijn *beuzelen, peuzelen* en *freuzelen* een en 't zelfste w.: *beuzen* en *freuzen* moeten dus ook het zelfste zijn, van oorsprongswegen.

Naast *froezen, froezelen* bestaat ook *foezen, foezelen* en (*f* = *p*) *poes, poespas, poesput, poezen, poezelen, poezelig, poezelinge, poezelachtig, poezelachtigheid.* Van die ww. staan *poespas* en *poezelig* in Kramers, *poes* en *poezen* in De Bo. Voegt daarbij de plaatsnamen *Poesele* in West- en in Oostvlanderen, *Poeselhoek* onder Gulleghem en *Poeselhoek* onder Moorseele.

Vrglk nog de ww. *monkelpoezen* en *monkelfroezen,* die,



schoon verschillig van gedaanten, alle twee 't zelfste beteekenen, t. w. *monkelen, grimlachen.*

GESTEK, het. = Laatdunkentheid, hetgene iemand noopt om te gaan, te staan, te spreken, te handelen, gekleed te zijn, enz., op zulke wijze dat hij zijne nevenmenschen overtreft. — Jonge dochters die uit stad, na vol-enden leertijd, te lande en weêr thuis komen, hebben dikkens veel gestek in : *elles se piquent de...!* 31e beteekenisse van 't w. *piquer* (stekken), bij Littré. Geh. *Gulleghem.*

GEWICHTE, het. = Gemakkelijke, trage, wagende stap. — Hij kwam hij ton, als 't al gedaan was, up z'n eeuwig gewichte, ne keer kijken en vragen : Wat is er gaans da? Geh. *Eeghem.*

Het w. **geweegte,* bestonde 't, zou insgelijks *gewichte* uitgesproken worden.

HOEFTEBROOD, het. = Dischbrood, brood dat aan de behoeftigen gegeven wordt, door de dischmeesters of armmeesters, als er dischdekkinge is. Geh. *Rousselaere.*

HOREN, *hoorde, gehoord.* = Hoor, hore weren; hoor, hore rapen, vergaren, halen. Ook bedrijvelijk, b. v. eenen gracht horen. Geh. *Wynghene.*

HORIËN, *horiede, gehoried,* stemzate op *ho-.* = *Horen, q. v.*

HUIZINGE, de. = Tweedraadgaren, dikker als *zeilgaren,* dunder als *schiemansgaren, schemelsgaren, (Loquela* 1887, hlfz. 46), dat aan boord schip gebezigd wordt, om bindsels te leggen *(amarages)* of om te winden. Geh. *Oostende, aan boord schip.*

De *huizinge* heet in 't Engelsch *housing* en *house-line.* Ik vermoede dat er in 't Vl. ook twee woorden bestaan, t. w. *huizinge,* d. i. kamer, kajuite, kerke van 't schip; en *huislijne,* misnaamd *huislinge,* (vrglkt *boeglijne, boelinge, Loquela* 1887, hlfz. 17), en dan verward met *huizinge.* Van 't Vl. w. *huizinge* hebben de Fr. hun *lusin, luzin* gemaakt, met er hun lidwoord *la, l'* bij te voegen, dus : *l'huzing, luzing, luzin, lusin.* Vrglk *marlijne, merlijne, merlin, boeglijne boulin,* en *le lingot* vroeger *l'ingot, le lierre* vroeger *l'hierre.*

Littré en roert geen woord, geenen asem van den oorsprong der Fr. ww. *luzin, lusin,* maar 't is geweten dat allemaal de zeelie van over ouds en eeuws Vlaamsch spreken.

JAARGANG, den. = De jaarlijksche kennisse, het jaarlijksch verwas dat een boom aanlegt, tusschen schorse en bul, en dat, ten helten, zoo de schorse als het bul blijft toebehooren. — Als ge nauwkeurig oplet, ge kunt 45 jaargangen tellen, in 't bul van dien gezaagden eeke. Geh. *Brugge.*

KALLEFOTEREN, *kallefoterde, gekallefoterd.* = Toeven, troetelen, vleien, streelen. — Ze'n moeten aan mij niet begun', want 'k en zou 'k ik mij alzoo niet laten kallefoteren, 't schilt vele! Geh. *Kortrijk.*

KAVEELEN, *kaveelde, gekaveeld.* = Onderlinge kijven, twisten, strijen, schelden, enz. — Men 'n hoort daar geheele dagen niet anders als strijen en kaveelen. Geh. *Kortrijk.*

KERKHOF, het. = Dood, aflijvigheid. — « Me man

hett daar epplakiist'r up z'n anzichte, en dat gaat ze kerkhof ziin! » Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

KREMP, den. = Schaarsheid, Latijn *penuria.* — Misschien zit gij overvallen van zantekoorn, misschien is er kremp. Geh. *Overmeire.*

KUISCHELING, het. = 't Gene overblijft als b. v. het koolzaad gekuischt en 't gekuischte koolzaad geweerd is. — Wat ga-je doen met 't kuischeling? Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

LASTGELDER, den. = Die de lasten geldt of betaalt, Fr. *contribuable.* Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

LEME, de. = Binnenbast van vlas, kemp, enz., z. De Bo. Het w. wordt gebruikt als hoeveelheidsmate, namelijk om het alderminste deeltje te bedieden. — 't En mag geen leme aan schillen, of dat kraam (een uurwerk) en gaat niet meer! Geh. *Inghelmunster.*

LUIE. *luide.* = Met kracht, met geweld, hard. — Ge moet luie bollen. Geh. *Ghistel.*

LUSTEN, *lustte, gelust.* = Believen, behagen, monden. — Schinkt nog e glas voor Mr. — Moeder, 't en lust hem niet. Geh. *Moere, Bulscamp.*

MINGELBEENEN, *mingelbeende, gemingelbeend,* uitspr. *miing-.* = Het rechtere met het slinkere been mingelen, 't een been kruiswijs over en dan neffens het ander zetten, zoo sommige peerden en meestendeels al de dronkaards doen. — Hij komt weêre naar huis al mingelbeenen! Geh. *Veurne-Ambacht.*

MOEIE KREKELTANDS, de. = Oom of noom krekeltands zuster. — Ze zijn alle twee moeie krekeltands gaan bezoeken. Geh. *Loo.*

Z. De Bo, *i. vv. Krekeltand, krekeltanden.*

MOETELIJK. = Kwaad, onhebbelijk. — Wij en hebben nooit gezien dat die menschen dul of moetelijk waren. Geh. *Ruddervoorde.*

MOZE SPLIJTEN, *spleet m., m. gespleten.* = Moze doortreden, moze, vuilen weg onder den voet hebben. — Gaat gij al den eerdeweg, ge zult veel moze splijten. Geh. *Hondschoote.*

MUITEN, *muitte, gemuit.* = In 't Latijn *defloresco,* blombladen en andere bloeiendheid allengskens verliezen. — Die blomme gaat vallen zonder muiten. Geh. *Poperinghe.*

De zin van dit zeggen wierd beeldelijk toegepast op een huisgezin dat te veel praal voerde en het in 't groote smeet. Men voorzag dat zulk machtig en prachtig *bloeien* eens schielijk zou eindigen, *zonder muiten,* b. v. met eenen verhuis bij nachte, met het lichtvat ofte den *lanteern* aan den dijsele.

NOENE, den. = Geweste waar de zunne zit, 's noens. — Ze hebben dat huis gebouwd met den openen naar den noene. Geh. *Sweveghem.*

ONDEUGD, de. = Het tegendeel van 't w. deugd, zoo 't bij De Bo verklaard staat. — Als ge uitgaat, bij zulk koud weder, ge zult er meer ondeugd als deugd van hebben. Geh. *Sweveghem.*



ONTWIJZEN, *ontwees, ontwezen.* = Weigeren, ontzeggen, verbieden. — Hij heeft zijn eigen zelven willen voor de kop schieten, omdat hij z'n huis ontwezen wierd van ze vader. Geh. *Kortrijk.*

PINSEN DEELEN, *deelde p., p. gedeeld.* = Overeen komen. — Hij kan wel pinsen deelen met zijnen gebuur. Geh. *Paschendaele.*

POEF, den. = Puf. — Hij en heeft geenen poef. Geh. *Antwerpen.*

Vrglk *Loquela* 1887, hlfz. 47, *i. v. Puf.*

POEFEN, *poefte, gepoeft.* = Op den poef koopen, met een vreemd w. op *credit,* anders op den plak. — Als hij wat koopt, 't is altijd op den poef. Geh. *Antwerpen.*

PRLOT, *prlotje,* het. = Spel, eitje te pelen, zake, handelinge, doeninge. — « Dat is al een aardig mensch, peis-je : 'k he' de verleden weke nog e prlotje met hem g'häd! » Geh. *Kortrijk.*

SCHACHT, den. = Landsknecht, kempe of soldaat van de laatste leveringe, groening. — Jan Savels is gestraft omdat hij ne schacht zijn geld afgedroogd heeft. Geh. in 't wijghuis (*caserne*) *Brugge.*

SCHUIFELTEUGE, de. = Ate of drank die behendiglijk aan andermans tafel gezocht en genoten wordt. — Ze gaan weêr achter de schuifelteuge. Geh. *Kemmel.*

SJEUVELEN, *sjeuvelde, gesjeuveld.* = Struikelen, Fr. *trébucher.* — Hij sjeuvelde alover ne steen en hij viel dat zijn neuze bloedde. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

SPIJTSHERTEN. = Spijtshertelijk. — Hij zal 't spijtsherten moeten doen. Geh. *Lichtervelde.*

STAAN, *stond, gestaan.* = Betrouwen. — Ge belov'et wel, maar 'k en sta u niet. Geh. *Stalhille.*

« Ik en *sta* u niet » en schijnt mij niet verbazender gezeid als « ik en *versta* u niet » : 't is alle twee *staan,* een woord van stoffelijker bediedenisse, om iets gemoedelijks of verstandelijks uit te drukken.

STINKENDE VERGOUWE, de. = *Chelidonium majus* L. Geh. *Saffelaere.*

STULLEN, *stulde, gestuld.* = Stillen. — Dat boos were zal wel stullen. Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

TEGEN. = Tot, ont. — 'k He' gewacht van boonen en haring in te doen tegen dat 't vasten was. Geh. *Kortrijk.*

TE NERINGE *weunen.* = Wonen waar men veel neringe heeft, waar 't 'n goe zulle is. — 'k Zou wel weten van te verhuizene : 'k weune daar te neringe! Geh. *Rousselaere.*

Vrglk *te passe, te kante, te bet, te wers, te keere, te gereke, te gader, te water, te winde,* enz.

TIETJE, het. = Ei, eiken. — Zwijgt maar, mijn keppe, ge gaat t' noene 'n tietjen he'en. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

TJEUVELEN, *tjeuvelde, getjeuveld.* = Sjeuvelen, *q. v.*

*Tjeuvelen, sjeuvelen, subbelen, tobbelen, tuimelen;* Eng. *tumble, tumbler, stumble;* Fr. *tomber, tombée, tombereau*

zijn al echt germaansche woorden van oorspronge, en al van eender sibbe.

'T MES EN DE' KANT *geven, gaf, gegeven.* = Opzeggen, afdanken, weg laten gaan, wegzenden. — 'k Gaf ze (die zottemutse van die maarte) rechte-egens 't mes en de' kant, en 'k zei dat ze mochte voort gaan. Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

TOBBELEN, *tobbelde, getobbeld.* = Struikelen, vallen. — Hij kreeg ne slag dat hij hoop over soop tobbelde. Geh. *Heule.*

Vrglk *Sjeuvelen, tjeuvelen.*

TRUL, den. = 1° Bobijne, 2° vollijvig kind, 3° kepwoord. — Wa'n trul van e kind! Kom hier, m'n trul! Geh. *Sint-Truyen.*

TRULLEN, *trulde, getruld.* = Rollen. — Hij trulde van boven neder. Geh. *Sint-Truyen.*

VAL, den. = Bek, smake. — 't Eten en ha' geen val. Dat is : 't en beviel niet. Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

VAN NOTE TE PLOTE. = Geheel en gansch, zonder iets achter te laten, Fr. *en détail.* — Ik hebbe 't hem uiteen gedaan van note te plote, en hij en verstaat het nog niet. Geh. *Becelaere.*

*Note* en *plote* staan klaar verduitscht bij De Bo : *note* als 't eigen Vl. w., met *vrome*, voor vrucht, *fructus terræ; plote, de plote, het ploten* als het weren van de note, het inhalen, het mennen van den oest. *Van note te plote* is eene akkerspreuke die geldt als of men zei : heel de geschiedenisse, al de gevaarten van de bezaaidhede, van als ze op den akker gewassen staat tot dat ze in de schure geborgen zit; of misschien beter, van als ze gezaaid of gezet wordt tot dat ze geweerd is. Immers het noten, het te note brengen van eenen akker begint alreê wanneer het land ter za of ter zaaidhede bereid wordt.

*Ploten, ploter, vellenploter* staan in Kramers en behooren hier, met *plote, pleute* (*De Bo*), d. i. plukker, pakker, dief, deugniet.

VARRE. = Verre, verafgelegen, verre wonende. — 't En zijn de varre menschen niet die geweuneliks te late komen naar de Messe. Geh. *Moere, Bulscamp.*

In den Roman van Walewein, van vóór Maerlants tijd, (en bij *Kiliaen*) staat het w. *varre* boekvaste en geprent. Z. uitgave door *J. A. Joncbloet* 1846, v. 1130. In 't Engelsch luidt het w. *far*, in 't Hoogduitsch *fern*. De gedaante *vern, verne* hebben de Vlamingen insgelijks bewaard in de naamwoorden *vernte, vernde*, die bij ons nog dagelijks gebezigd worden, b. v. als men zegt : « 't Was alzoo de *vernte*, de *vernde* lijk van Kortrijk tot aan Harlebeke. » Z. De Bo, *i. vv. vernte, van verren aan*, enz.

*Verne, verre* wierd eertijds ook van den tijd gezeid. Misschien hoort men nog wel : 't Is te *verre* geleên, 't is buiten mijn onthoud. « Varent wijn, verent wijn, » beter « verne wijn, » zegt Kiliaen, is verjaarde wijn. In den tijde dat Cornelis van Kiel *(Kilianus)* en anderen dul waren naar latijnsch-grieksche wangeleerdheid, wilde men, te passe of ten onpasse, in dien *vernen* wijn den *vinum vernum, Arvernum*, ja, *F(al)ernum*



vereerd zien! Bilderdijk zelve en was daar niet tegen, en hij zegt ievers dat de Avernenwijn niet al te goed en is, of hadde hij er ooit gedronken! De Duitschers weten ook van verne (*firne*) vruchten, van vern vleesch, van vern koorn, van verne sneeuw te spreken.

VERBELGEN, *verbelgde, verbelgd.* = Beleedigen, vergrammen, Latijn *offendere*. — Jan, hoe ga'et? Wel, God zij gedankt, moeste ik anders spreken, ik zou Ons Heere verbelgen. Geh. *Iseghem.*

*Verbolgen, verbolgenheid* staan in Kramers, *verbelgen* scheldt hij verouderd : « Verbolgen, *du vieux verbe* verbelgen, » zegt hij. De Vl. woorden verouderen zeere in Holland, en bij Kramers nog zeerder!

VERGOUWE. Z. *Stinkende.*

In de boeken heet *chelidonium majus* stinkende « *gouwe*, goudwortel. » Dus *gouwe, gou'e = goude; vergou'e = vergoude (u = l) vergolde, vergulde* wortel.

De wortels van *Chelidonium majus* (*Siliadoone* bij 't volk) zijn inderdaad goudgeluwe.

Het w. *goudwortel* was Plantin bekend, maar als de name van een geheel ander gewas; alzoo schrijft hij : « Goudtwortel, heydensbloemen; witte aphrodille. *Asphodile blanc. Asphodelus, vel hastula regia, agatitia, albucus.* »

*Blancardi Lexicon medicum* heet *chelidonium majus* « stinkende gouwe, gouw-wortel, schelkens kruid, » (Hoogduitsch *Goldtwurtz).*

VERKROOIZEN, *verkrooisde, verkrooisd.* = Krooisplichtig worden, krooisschuldig zijn. — Mijn goude keten gaat gaan verkrooizen, in den berg van Kortrijk : 't is trouwens te naaste weke e jaar dat ze erin zit. Geh. *Iseghem.*

VERPAPPEN, *verpapte, verpapt.* = Als pap worden. — Mr Vanlanghenacker is ziek. Wat heeft hij? Zijn' hersens verpappen. Geh. *Ardoye.*

VERTOOG, het. = Uurplate, wijzerberd, Fr. *cadran*, 't zij van een zakuurwerk, 't zij van eene uurklokke. — Hij heeft moeten in den torre werken en 't vertoog van den uurwijzer herschilderen. 't Vertoog van mijn zakuurwerk is geschonden. Geh. *Ruysselee.*

VERVLAKEN, *vervlaakte, vervlaakt.* = Verbezigen, verbruiken (b. v. stroo) om vlaken te maken. — Hij heeft eene geheele karre stroo vervlaakt. Geh. *Iseghem.*

Vrglk *Verdekken* (De Bo) en *Verbreien, Loq.* 1887, hlfz. 40.

WAAIE, de. = Ongestadig, zwervend, schierloos vrouwmensch. — Is dat een waaie, die Cisca tochs! Geh. *Heule.*

WEDUWMAN, den, uitspr. *wedeman.* = Weduwaar of weduwnaar, zoo 't in Kramers staat. — 'k Ben weduwman sedert den laatsten zomere. Geh. *Kortrijk.*

ZOKEN, *zookte, gezookt.* = Sluimeren, half slapen, tukkebollen. — Jan was bezig met zoken, met zokeren, up z'n stoel, as vader inkwam. Geh. *Moere, Bulscamp.*

ZOKEREN, *zokerde, gezokerd.* = Zoken, aan 't zoken zijn. Z. *Zoken.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Sporkele 1888**

N° 77. « In 1806 verscheen koning Lodewijk, die, tot verwondering van alwie hem niet innig (en, om 't dus eens te noemen, *gennaiotikôs)* kende, met zijne broederen zoo weinig gemeen had, als een rechtschapen Hollander met een Franschman of Kors: en naauwlijks had die zijn Nederlandsch instituut gevestigd, of, de Hollandsche taal (als alles wat Hollandsch was,) beminnende en willende bevorderen, (op welk aandrijven dan ook,) trachtte hij de taal van bastaardwoorden gezuiverd te hebben. 't Viel mij, als die toen voorzitter der tweede klasse was, te beurt, met dat werk te tobben, waarin de gemaakte kommissiën, waarvan ik mij zelven niet uitsloot, zich allerjammerlijkst kweten, en, op twee of drie leden na, niet anders deden dan de bij ons gebruikelijke Fransche woorden, als in de gewone woordenboeken, eenvoudig en op zichzelven vertalen, zonder op 't onderscheid van nuance en de verscheidenheid van gebruik in de verschillende phrases van wederzijdsche talen te letten; waardoor dan ook van dien tijd af de ware geest onzer taal nog meer verloren moest gaan. Die zich 't best kweten waren zij die volstrekt niets deden. En wat was het nog boven dien? Aan de duizenden van kunstwoorden dacht niemand; of werd er van eenen enkelen terminus artis gemeld, hij werd als in de woordenboeken plomp overgezet, waarmeê nooit dan valsche denkbeelden gegeven kunnen worden; niemand dacht aan de oneigenaardige en veronachtzaamde Neerduitsche kunstbenamingen. Geen wonder ook bij een volk, dat zoo verr' ontaart is, dat het zelfs zijne inlandsche kruiden en de bloemen in zijn tuin niet meer dan bij vreemde namen kent, en dat men in Nederlandsche kruidenwinkels, of Heemstwortel of Vrouwenhair of Hoefblad eischende, niet verstaan, maar verzocht wordt de Latijnsche namen op te geven, gelijk mij zelven (en wel in de Noordelijke Hoofdstad des Rijks) gebeurd is! Intusschen heeft die Hollandsche zucht van den goeden Lodewijk (die met zijn vertrek gants verloren ging) al vrij wat gekost aan kommissiën om voor de nieuwe zeer Onhollandsche maten en gewichten Hollandsche namen te bestemmen, die ik echter niet weet of gebruikt zijn geworden; terwijl ik ook, God betere 't, thands van centen in plaats van duiten of penningen of wat eenigsinds Nederduitsch klinken mocht hooren moet.

En wat nu gebeurde met dit verbod van de bastaardwoorden? — 't Geen natuurlijk was. — De hoeveelste doch wist zoo veel goed Fransch en innig Hollandsch, dat hij aan eene Fransche tournure, die aan een bastaardwoord hing, een echt Hollandsche naar den aard en grondeigenschap onzer taal in de plaats wist te stellen? (Ik erken dat ik mij zelven dit nu en dan in mijne voordrachten, bij de vergaderingen onverwacht voorkomende, wel eens belemmerde.) — Wat deden de lieden dan? — Of zij behielden de uitdrukking met eene zoogenoemde vertaling van 't Fransche woord door een dat in die uitdrukking geen plaats vinden kon; of, zoo dit hunzelven te belachelijk voorkwam, zoo nam men eene Hoogduitsche uitdrukking te baat, die meer op zijn Fransch geschoeid was; en de taal werd op de allerjammerlijkste wijze steeds meer en verder mishandeld dan ooit. — Eindelijk, na verscheiden aansporingen van den Lastgever, die dit omslachtig werk niet verhaasten konden, kwam zijn vertrek en afstand van de kroon (voor allen niet even onverwacht) op. De pakken papier over de bastaardwoorden werden dus weggesloten, en de zaak had geen verder gevolg dan dat het taalbederf door verstand- en taalverwoestende Siegenbekiaansche dwangspelling al meer en meer voortgezet werd; die trouwens ook bij de dwanginenting der beestelijke pokken

en de beendersoepen (en wat al meer uitbroeisels of invoeringen dezer fraaie achttiende eeuw!) zeer goed samenstemt, om de menschen allengs van dom dommer, en dus steeds geschikter voor de overheersching der nog onvermoeide bestrijders van menschheid en Godsdienst te maken, behoorde. »

Uit *Nieuwe Taal- en Dichtkundige verscheidenheden door M. Willem Bilderdijk, 3e deel. — Van de vreemde en zoogenaamde bastaardwoorden. — Rotterdam 1825.*

---

N° 78. « Rabelais, de bijtende Rabelais, behoort tot onze schrijvers : hij heeft vier regelen Vlaamsch geschreven! Die regelen maken deel van eene tweespraak tusschen Pantagruel en Panurge op het oogenblik, dat de twee personen kennis maken en vriend worden. Panurge is een geleerde, die achttien talen, levende en doode, spreekt, waaronder het Hebreeuwsch, het Grieksch, het Latijn en ook het Vlaamsch.

Panurge, ondanks al zijne wetenschap, of misschien om de wille zijner wetenschap, wandelt met hongerige maag op de vestingen van Parijs. Wanneer Pantagruel, verstomd over zoo'n taalkundige wetenschap, hem vraagt, wat taal hij spreekt, antwoordt Panurge : « Heere, ic en spreke andere gheen taele dan kersten taele; my dunct mynen noot verklaert ghenoech wat ic beghere; gheeft my uit bermherticheyt yet waarvan ic ghevoet mach syn. »

De satire is sterk, onder de regeering van Frans I, beschermer der kunsten, wetenschappen en letteren, en die zijnen naam aan zijne eeuw gaf. Waarschijnlijk daarom heeft ze Rabelais in achttien zinnen geschreven, ieder in eene andere taal, met de hoop, dat weinig lezers zijne bittere spotternij teenemaal zouden verstaan.

Schreef Rabelais Vlaamsch, Corneille, de groote Corneille schatte ons tooneel hoog en voelde zich vereerd zijnen *Cid* door Deswaen in het Vlaamsch vertaald te zien.

In 1638, in de voorrede van den Cid, schreef hij : « ... *Les traductions qu'on en a faites* (de la tragédie du Cid) *en toutes les langues qui servent aujourd'hui à la scène, et chez tous les peuples, où l'on voit des théâtres, je veux dire en italien, flamand et anglais, sont d'assez glorieuses apologies contre tout ce qu'on en a dit.* »

Destijds bekende men dus in Frankrijk, dat onze taal voor het tooneel geschikt was. Corneille noemt ze onmiddellijk na de Fransche en de Italiaansche, omdat hij haar na deze den eersten rang toekent. Wat meer is, hij rekent het zich tot eer, dat de Cid in het Vlaamsch overgebracht werd. Zulke woorden, in den mond van den beroemden treurspeldichter, zijn eene heerlijke lofspraak voor ons Vlaamsch, hetwelk reeds dan bij de vreemden in aanzien was, terwijl het Hoogduitsch nog niet in aanmerking kwam. »

Uit *Beoordeeling der Histoire de la littérature Néerlandaise en Belgique par Stecher, professeur à l'Université de Liége, membre de l'Académie royale. Bruxelles, J. Lebègue & Cie, door H. Haerynck. — Overgedrukt uit Flandria. Brussel-Noord, D. Van Doorslaer-Verbeken, Drukker-Uitgever. 1887.* Bl. 14—15.

---

N° 79. « En schoolvossen gaan nog immer voort met goede, echt Nederlandsche woorden en nevenvormen als « gewestwoord » of « verouderd » weg te schrabben, tot groote schade en verarming onzer taal. »

Uit *Makamen en Ghazelen. Proeven Oosterscher Poëzie door Jan Ferguut. Tweede druk met het portret van den Dichter.* Rousselaere, 1887. Bl. XVI, de aanteekeninge beneden de bladzijde.

*Jan Ferguut* is de aarname, of het *pseudonymon,* van Heer *J.-A. Van Droogenbroeck,* werkend lid van 's Konings Vl. Taalkamer, schrijver van *Dit zijn Zonnestralen,* en van menige wel te recht bekroonde gedichten en verhandelingen.

---

N° 80. « *Dolendum sanè optimam veteris linguæ Teutonicæ partem nobis deperiisse, dum nimiâ exoticarum vocum affectatione veteres probasque obsolescere ac penitùs excidere patimur.* »

Uit *Francisci Junii F. F. observationes In Willerami Abbatis Francicam Paraphrasin Cantici canticorum. Amstelodami, Apud Christophorum Cunradi, Typis & sumtibus Authoris.* cIↃIↃcLV. (1655) *Prostant apud Adrianum Vlacq.* Bl. 7.

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA :

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881--1884.*

*Op ONS OUD VLAEMSCH.*

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



Wat is *spicht* in de volgende spreuke : Me moe' fraai opletten om 't spicht niet te verliezen, d. i. om toe te komen ? Geh. *Houthem in Veurne-Amb.*

Wat is « *gat en scharre* liggen? » Geh. *Kortrijk.*

« Hij is zoo zot als *tielebuis?* » Wat of wie is tielebuis ? Geh. *Diest.*

« *Oor* of *ore,* waas op eene vrucht, b. v. op eene eierpruime, Fr. *le duvet.* » Dus eene oude zante. Waar huist dat w.? Zegt men *de, het, den* oor of ore ?

Wat is *flaflots* te zeggen in : « Dat is flaflots, dat en is geen flaflots ? »

Is 't *hardzaad!* of wat is 't, dat de jongens roepen, te Oostende, als ze met de marbels spelen en dat ze willen zeggen : Ge moet deure spelen ?

Wat is te zeggen : « Als er e *slob* in komt ? » 't Kan *slobbe, slop, slaap* zijn ook, dat ik hoorde. Geh. *Wachtebeke.*

Wat bediedt de spreuke : « Wij moeten altijd zien dat de kerke in 't dorp blijft? » In 't Limburgsche : « Men moet altijd de kerk in 't midden laten staan. » Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*



« Zij is *daliter,* » stemzate *-li-,* zou beteekenen, volgens H. d. W. : *Zij is afwezig.* Geh. *Middelkerke.* Wat is er daarvan ?

Wat is een *korte kulting ?*

Wat bediedt het w. *ratelpacht?* Geh. *Veurne-Ambacht.*

Wat bediedt : « Hij wilt alsan bam zijn ? » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.*

« Dat is een « *biemer* van e wijf ! » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.* Wat bediedt het w. *biemer ?*

Wat is *peperwijs-* of *pepermijszondag ?* Geh. *Berchem-b.-A.*

« Ne *rallang* van ne veint. » Geh. *Poperinghe.* Uitspr. gelijk *rallen-* in het Fr. *rallentir,* stemzate op *-lang.* Wat is een *rallang ?*

« *Hinderpael* te Oostende op de staketsels. » Deze woorden, op een smal schrootje papier, vinde ik in Deken De Bo's aanteekeningen. Wat mogen ze bedieden ?

Sprekende van een hoop boeken en papieren te zenden, zei er iemand : « Ik zal u g'heel de' schacht zenden. » Wat is 't w. *schacht* in die zeggenschap ? Geh. *Kortrijk.*

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Amsterdam, Antwerpen* (3), *Blankenberghe, Bree, Brugge* (19), *Brussel* (2), *Bulscamp, Cortenberg, Doornijk* (2), *Eecloo* (2), *Eyne* (2), *Gent* (16), *Haerlem* (3), *Hoogstraeten, Houthulst, Iper* (4), *Iseghem, Jette, Kantelbergen* (2), *Leuven* (2), *Lichtervelde* (2), *Lier, Lovendeghem, Luyk, Mechelen* (3), *Meenen* (2), *Mercke, Namen, Nederbrakel, Oostacker, Paschendaele* (3), *Roermond, Rousselaere* (4), *Rumbeke, Sint-Niklaas* (8), *Sint-Truyen, Thorhout, Verviers, Wetteren* (2). — 10 Meie 1888.



*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*



« Me' zou daarvan *verinselen, verrinselen, verhinselen, verhindselen, verheinselen, verheindselen,* » zei iemand. Hij wilde bediên : Men zou daar zijn endeklokke, zijn kerkhof, zijn dood aanhalen : men zou daarvan sterven. Welk *verhindselen* was er hier in 't spel? Geh. *Gent.*

Wat bediedt het w. *kelderrooze?*

Wat is *krpeeuwen* te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat heet men *krottepoes?* Geh. *Loo.*

Wat is eene *fleuke?* Geh. *Brugge.*

Wat stuk allaam heet men eenen *wieper?* Het w. stond op eenen plakbrief, tot Gent, 1888.

Wat deel of deelen van eene roche heet men de *krieken?* Geh. *Gent.*

Wat is eene *benze* of een *benzeke?* Geh. *Iper.*

Wie kent er het w. *schrooband,* en wat bediedt het?

Wat is *slapershout?* Geh. *Hoorebeke.*

Wat bediedt het w. *snapschotter?* Waar hoor' me't?

Wat bediedt het w. *troene,* in : « Ha gij aardige troene! » Geh. *Sweveghem.*



Wat heet men een *stoppenhoofd?*

Wat is eene *waggelaande?* Geh. *Lissewege.*

Wat is eene *waggelschuite?* Geh. *Gent, anno 1767.*

Wat vertelt men van den *weerhond? ee* uitspr. gelijk in 't Fr. *é.* Geh. *Lichtervelde.*

Wat bediedt het w. *welinge?* Geh. *Lichtervelde.*

Wat verstaat gij door eenen *ballingwegel,* uitspr. *ballinkweegl?* Geh. *Anseghem, Tieghem, Ghijselbrechteghem* en ommelands.

Wat is de kunstname van het *hommelpeerdtje,* 't *goudene* of 't *zelverene :* een rupseme, die men in den groeienden hommel vangt? Geh. *Poperinghe.*

Het *goudene hommelpeerdtje* voorspelt een *goed,* het *zelverene* een *kwaad* hommeljaar.

Welk vogelken heet men een *duile,* uitspr. *dule?* Geh. *Gulleghem.*

Wat is *sleeuwke,* in : « 't Loopt daar sleeuwke van al d'honden? » Geh. *Maldeghem.*

Bestaat het w. *stie, kerkstie* = wegel, kerkwegel, nog ievers in de gesprokene tale?

*A. W. J. L. S.-Truyen.* Hoe eer en hoe meer, hoe liever en hoe beter. G. G.

# LOQUELA

N° 11, Lente 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

BEDEENSTEN, *b'deenst'n, ee* uitspr. *e* in 't Fr. *mes, tes, ses.* = Meteen, ter zelver tijd, in tusschentijd. — Warmt u, 'k gaan bedeensten uwen pander vullen. Blijft daar staan, 'k gaan bedeensten gaan zien. Spant de koorde, bedeensten dat ik de houwe halen, om de veure te maken. Ze was te mijnen gekomen, bedeensten dat ik 'n pinte dronk, in den Kalkzak. Houdt het peerd, 'k gaan bedeensten hooi halen. Geh. *Poperinghe, Alverghem, Vlamertinghe, West-Niekerke.*

De Bo heeft *bedeen,* met de zelfste bediedenisse als *bedeensten,* 't welk hier en daar, even gelijk *medeen,* den zin heeft van *aanstonds, dadelijk, seffens*, b. v. : 'k ga *medeen, bedeen, bedeens, zoo bedeens, bedeensten* beginnen, komen, betalen.

BEDEI, het. = Beslag, gedoe. — Ze maken eeuwig veel bedei van dien trouw te wege! Geh. *Niecapelle.*

BEUK, den. = Voor- of achterpand van een hemde; dat deel van 't hemde dat den rugge en het lijf bekleedt, tot beneden toe. — Snijdt gij de beuken, 'k zal ik-ik voor de geeren zorgen. Geh. *Rousselaere, Ruddervoorde, Oost-Roosebeke.*

Hier is nog een van die oude woorden, die de Vlamingen trouw bewaard hebben. Kiliaen zegt immers : « Baeck. *jam* beuck. *Truncus corporis.* Beuck, baeck. *Truncus corporis, truncum corpus.* Beuck. *Tunica siue indusium sine manicis et collari : colobium, exomis, thorax.* » *Indusium sine manicis et collari,* een hemde zonder mouwen en zonder hals, dat is recht hetgene de Vlamingen den beuk, den voorensten en den achtersten beuk, van een hemde heeten, tot den dag van heden toe.

« *Beuk* beteekent te Leuven en te Antwerpen, stad en provincie, het middenstuk van een hemd, » zegt Pastor Schuermans, *i. v.*

BEUK, den. = Drie-, vier-, vijf-, tot zes- of meerdobbel stuk oud lijwaad, doorgaans omtrent eene elle of zoo in 't vierkantte, deurnaaid, en dienende om kleene kinders in op te doen en te bundselen. De beuk omslaat voeten, beenen, onder- en bovenlijf van 't kind, tot omtrent de okselen toe; hij moet dikwijls gedroogd, gewarmd voor 't vier, gezuiverd, uitgewasschen worden. Bij zekere krankheden, bezonderlijk van oude en gebrekelijke menschen, gebruikt men (of gebruikte men vroeger) beuken, om onder de zieken te leggen, tot gemakkelijker ver-



schooninge en ververschinge. Die de genezinge bij middel van 't water betrachten, die loopende, dragende wonden hebben, of andere krankheden, gebruiken ook mindere beuken, tot baandoeken, lijfdoeken, enz. — Ge moet den beuk bij 't vier hangen. 'k He' ze gekend als ze nog e kind in den beuk was. Ten tijde dat Jan die wonde boven zijn heupe hadde, moest ik wel tien beuken daags wasschen. Geh. *Kortrijk, Inghelmunster, Sweveghem.*

*Beuk* is *truncus corporis*, zegt Kiliaen, het lijf; en *beuk* is ook 't gene het lijf bevat, het zij doek, het zij hemde : de twee woorden *beuk* en zullen dan in den grond maar een en 't zelfste zijn, vergelijkbaar met de ww. *hals, lijf, kraag, kerel,* benevens veel andere nog, die het bedekte en 't bedekkende alteenegader bedieden.

De beuk, de beuken van de kerke kunnen even goed het lijf, Fr. *le corps*, van de kerke geheeten worden. Eene kerke met drie beuken wierde heel gevoegelijk eene *drielijvige* kerke genaamd.

't Gene wij *beuk* heeten heet men *buik,* tusschen Leye en Schelde, zegt De Bo. Vergelijkt *streusch* en *struisch, scheunsch* en *schuinsch, herpeus* en *herpuis, deuzelen* en *duizelen.*

Bij 't w. *beuk* verzendt Kramers naar *buik :* « De buik van eene kerk, *la nef d'une église,* » zegt hij.

Tot slot van rekeninge zouden *beuk* en *buik* twee wisselgedaanten zijn van één w., dat het lijf beteekent, benevens al 't gene 't lijf bekleedt (den lijwaden beuk), aan een lijf gelijkt, (den kerkebeuk), enz.

Kiliaen bevestigt dat aanschouwen waar hij zegt : « Beuck van t'schip. *Carina nauis : pars nauis quam aluum, vterum aut ventrem vocant : nauis concauitas.* » *Alvus, uterus, venter* = buik = beuk van 't schip, of van de kerke.

BEUKE, de. = Kerkebeuk. Zeggens De Bo, is dat w. vrouwgeslachtig tot Brugge. De Bruggelingen hebben eenen hang om veel woorden die elders mangeslachtig gebruikt worden vrouwgeslachtig aan te wenden, maar niet altijd volstandiger en slaghoudender wijze. Zoo hoort men b. v. te Brugge : Ik hebbe eenen nieuwen hoed gekocht, « ze kost me tien fr. » Het w. *beuke, de beuke, der beuke* bediedt te Brugge ook geheel de kuipe, geheel de ronde, geheel den omvang van 't hemde.

BREU, den. = Breul. — Hij stond te midden in den breu van 't volk. Geh. *Asper, Brugge, Tieghem, Thorhout.*

BREUL, den. = Drom, dosch, drosch, zwormsel, vlote, van een groote menigte volks sprekende. — Hij stond te midden in den breul van 't volk. Geh. *Moorsleê, Paschendaele, Snaeskerke.*

BREULEN, *breulde, gebreuld.* = Brobbelen, proppen, stroppen, krielen, krjoelen. — Als de hoogmesse gedaan was, het breulde van al 't volk. Geh. *Moorsleê, Paschendaele.*

BROEL, den. = Breul, breu. — Hij stond te midden in den broel van 't volk. Geh. *Rousselaere.*

DUILEN, *duilde, geduild.* = Klagen, huilen, stenen, ronken, ruischen. — Durft die prij van dien hond dezen nacht nog ne keer zoo duilen, ik hange hem morgen op! Geh. *Langs de Leye, in Oost-Vl.* — De non duilt, d. i. de top ronkt, de stove duilt. Geh. *Overmeire, Eecloo.*

*Duilen* staat bij Pastor Schuermans opgeteekend en verduitscht door « hard ronken, huilen : *de wind duilt in de schouw.* (Kl. Brabant en Oost-Vl.) *Duilnon*, non (dop), die duilt of een hevig geronk maakt (Waas). »

In West-Vlanderen en hebbe ik *duilen* tot alsnu niet gehoord, 't en zij in 't zamengestelde *duilpender, q. v.*

DUILPENDER. den. = Eigentlijk duilpander, duilkorf, weenkorf, traankorf. Het w. komt te passe in de spreuke *den duilpender steken*, d. i. krijschen, weenen, janken. — Alla, alla, ga-je nog ne keer den duilpender steken? Geh. *Wynghene.*

Vrglk *Lulpanderen, drilpanderen, dretspander, Loquela* 1887, hlfzz. 58 en 60.

EEMANNIG. = Eenmannig, eenhandig, niet menschachtig; vijs, tittelijk, in 't Fr. *farouche.* — Hij is al veel te eenmannig! Geh. *Cluyssen.*

Vrglk *Loquela* 1882, hlfz. 17, *i. v. eeblik;* 18, *i. v. eeklipsch;* 19, *i. v. eepijlde*, en De Bo, *i. vv. eenmalig, eemalig.*

EIGETAL, het, van *ei* en *getal.* = Groot getal, 13 voor 12, 26 voor 25, zoo men de eiers pleegt te verkoopen, bij 't groot vijf-en-twintig. — M'nheere, is 't eigetal, dat ge die boomen verkoopt? Geh. *Oost-Roosebeke.*

GAPAART, den. = Eigentlijk gaper. In de spreuke *ne gapaart koopen* beteekent *gapaart* zoovele als *niets, niemendalle* koopen, alles waarop men hoogt afgehoogd worden, het tegendeel van keizer bedijgen, keizer zijn. — Hij ging naar de verkoopinge en hij kocht ne gapaart! Geh. *Paschendaele, Eyne, Geluveld.*

GEHERTIG, uitspr. *gettig.* = Vast, voedzaam, kruimachtig, van brood, bezonderlijk van gruizenbrood sprekende. — Dat is gehertig brood. Geh. *Mechelen.*

Z. *Loquela*, bijblad, Oestmaand 1886, 4; *Loquela* 1886, hlfz. 33, *i. v. herten;* De Bo, *i. v. gehert;* Schuermans 1, *i. v. geherd;* Kiliaen, *i. v. ghehert.*

GEHUCHTE, het. = De honderd duist, de groote hoop, Jan en alleman; ook rijfraf, slecht volk, grouw. — 't En is vandage nog niets, maar zondag avond zalder gehuchte van volk zijn! Geh. *Coolscamp.* — 't En is al maar gehuchte van volk dat daar gaat. 't Is al gehuchte dat op 't Callotje weunt! Geh. *Kortrijk, Sint-Truyen, Thielt, Lichtervelde.*

HEBBELOOS. = Haveloos, arm, behoeftig. — Die mensch is hebbeloos, wat wilt hij 't zoo breed uitmeten in zijn doeninge? Geh. *Geluwe.*

Het w. *hebbeloos* wordt, door misverstand van den uitgang *-loos*, ook gebruikt met den zin van *hebbelijk.*



HEBBELOOS. = Hebbelijk, tamelijk, redelijk. — Hoe gaat 't met u? Ba' tusschen half en hebbeloos. Geh. *Paschendaele.*

Bij Bredero, *Angen.* uitgave 1638 in 4°, bl. 8, staat het w. *broddeloos*, met den zin van *brodde* (Kiliaen) *vetus, indecorus, turpis;* en uit Asper ontvange ik het half Vl. w. *cadukeloosheid*, vertaald door krachteloosheid, krankheid. Vergelijkt men daarbij 't gene reeds geboekt staat, *Loquela* 1888, hlfz. 67, *i. v. brokkeloos,* dan schijnt het als of van over ouds het woordeken *-loos* alreê zijne eigene kracht aan 't verliezen ware en overhelde naar den zin van *-ig, -lijk, -achtig*, enz.

Kramers onder andere zet heel duidelijk : « Het schip kwam schadeloos (gansch schadeloos, met veel schade, reddeloos) binnen, *le vaisseau entra tout délabré, en très mauvais état;* » en bij De Bo treft men de ww. *flenteloos* en *flentachtig* met een en den zelfsten zin.

In 't Hoogduitsch bestaat het w. *habelos, hablos.* Vrglk de geboortenamen *Abbeloos, Daeveloose*, eigentlijk *de havelooze*, en den gebroken eed *mijn verd'... havelooze!*

HEEZIGHEID, de. = Heeschheid, rouwschheid, roschheid van kele en stemme. — Ik moet nog altijd binnen zitten, om (reden)s wille van mijn' heezigheid. Geh. *Alverghem.*

HEKELTEE, den, *ee* uitspr. *ea* gelijk in *twee, neen.* = Dweersdrijver, lastigaard, onverdragelijk mannemensch. — Zwijgt van dien hekeltee! Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

*Hekeltee* zal als mijdspreuke (*euphemisticè*) aangewend zijn door zulken die den onhebbelijken zin nog verstonden van het w. *hekelteers*, dat anderen plegen te gebruiken. *Teers* is *mentula* bij Kiliaen en bij de West-Vlamingen. Z. De Bo, *i. vv., teers* en *hekelvee.*

HEKELTEERS, den, *eer* uitspr: gelijk *ai* in Fr. *chaise.* = *Hekeltee, q. v.* Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

HERDAKEN. *herdakte, herdakt.* = Van een nieuw, een ander dak voorzien. — Dat huis is nu g'heel herdakt. Geh. *Iseghem.*

HEULBEUL, den. = Bucht, brol, afval, storie. — 't En lag daar niet anders in dat kot als een deel heulbeul. Geh. *Gulleghem.*

KEERGELD, het. = Geld waarvan sommige lieden eertijds geloofden dat het terug keert in den beugel van die 't bestiert. Nu wordt er nog van dat geld op zulker wijze gesproken, dat iemand die 't Volk maar van verre en kent zou besluiten dat dat wangeloove van 't keergeld nog bestaat. — Maar hoe is die mensch toch zoo spoedig rijke geworden? God weet, men zou zeggen dat hij keergeld heeft. Geh. *Kortrijk.*

KEERNA, de, *ee* gelijk *ai* in 't Fr. *faire, taire, a* lang, stemzate op *keer-*. = Keernte, keernlijk, keernlink : de hoeveelheid melks die in eenen keer gekeernd wordt; ook de hoeveelheid boter die eene keernte oplevert. — Eene geheele keerna melk bederven. Eene geheele keerna boter verkoopen. Geh. *Ooteghem.*

Wat den uitgang *-a* betreft, die bij dit w. alleene, mijns achterhalens, te passe komt, ik wage als uitleg den volgenden gis : *het keernmaal, het keernnaal, het keernaal, het keer-*

*naa'*, *het keerna*, en eindelijk, met wissel van 't geslachte, *de keerna?*

Het Fr. w. *cornard*, dat bij de Vlamingen *kerna*, *karnaad* (De Bo), *kanaar* uitgesproken wordt; en het Grieksch w. *schisma*, dat in Vlanderen ook *schismaal* pleegt te luiden, kunnen de gebruikers van het oud Vl. w. **keernmaal* zoo verbijsterd hebben dat zij eindelijk de uitsprake van 't een w. met die van 't andere verwernden; te meer omdat de *-l* pleegt af, en de *-m-*, bij zekere omstandigheden, uit te vallen.

Zoo wordt *wal wel wa' we'*, *ba' be'*, b. v. in « *ba ja-ik*, *ba neen-ik*, » d. i.: *wal* ja-ik, enz.

Zoo worden *Delval* (Van Dale) *Delva; pegel*, **peiel*, *peil*, *pei; vlegel*, *vleiel*, **vleil*, *vlei; kegel*, **keiel*, *keil*, *kei; geil*, *gei*, (*g* = *v*) *vei; breul*, *breu*, enz.

De *-m-* valt uit, b. v. in **aarmling* bij De Bo *aarling*, *armvul* bij De Bo *aarvul*, *boomgaard boogaard*, **keernmaal*, **keernaal*, (*-l* = *-'*) *keernaa'*, *keerna?*

Het zou te verbazend vreemde en ongehoord luiden wilde men in *keerna* een verkort *keernade* vinden, geschoeid op *carbonade carbona*, enz. Daarbij de stemzate alleene is genoeg om dezen uitleg te doen afkeuren.

Nadere inlichtingen nopens dat w. of andere gedaanten ervan zullen misschien tot eenen beteren uitleg den weg wijzen.

KEERNLINK, het, *i* gelijk de Fr. *i*, in *fini*. = Keernlijk, keernte, keerna: de hoeveelheid melks die in eens gekeernd wordt. Geh. *Paschendaele*.

Vrglk De Bo, *i. v. keernlijk*.

KENNESSE, de. = Kennisse, merkbare, zichtbare hoegrootheid. — Uw broêre is wel een kennisse meerder als gij. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere*.

KIFTIGHEID, 1e *i* gelijk *e* in 't Fr. *mes*, *tes*, *ses*. = Heftigheid, kerstigheid, Lat. *irascibilitas*. — Een weinig beleefdheid zou hem beter te passe komen als al die onverdragelijke kiftigheid. Geh. *Ardoye*.

KITSIG, 1e *i* gelijk *e* in 't Fr. *mes*, *tes*, *ses*. = Kerstig, haastig gram, hittig. — 't Is zulk een kitsig manneke! Geh. *Ardoye*.

KLADANTE, de. = Dante, gemeen vrouwmensch, scheldwoord dat somtijds niet in 't neerste gemeend en is, maar schertsender wijze gezeid. — Ha gij schoone kladante! Geh. *Paschendaele*.

KOBBE, de. = 't Hoogste deel van een stik lands. — Dat stik ligt met 'n kobbe. 't En groeit niet dat deugt op die kobbe. 't Deure na de kobbe. Geh. *Gulleghem*.

KRIMMEL, den. = Iets dat krimmelt, roert, beweegt, kruipt, een kleen diertje, een kleen dingske in 't algemeen, eene kleene hoeveelheid. — Daar en was geen krimmeltje klaarte in de lucht. Geh. *Snaeskerke*.

KURREMULDE, stemzate op *kur-*. = Mulzig, los, van grond sprekende, die voor den ploeg open valt gelijk blomme. — In kurremulden grond is 't gemakkelijk werken. Geh. *Ardoye*.

Het woord zal oorspronklijk wel *kurremurde* geloden hebben en wordt, wie weet, misschien elders nog alzoo uitgesproken. Het w. *kurremurre* bediedt (De Bo) zoo wel *drooge* brijzelinge als *natte* more.



LEENKIND, het. = Kind wien het vaderlijk leen bij rechte van erfenisse toekomt, op wien het leen versterft, Fr. *hoir féodal*. — Me vaders vader was e leenkind, te zijnen tijde. Geh. *Denterghem*.

LOBBIG. = Lui, ledig. — Werken! Hij is er veel te lobbig vooren! Geh. *Kortrijk*.

MONDELINGE. = Te monde, in den mond van 't volk. — Het loopt mondelinge dat hij hem verhangen heeft. Geh. *Iseghem*.

NIETE, de. = Vrouwmensch van geender weerden. — « Cisca... 't is zuk e niete! » Geh. *Vlamertinghe*.

OG NE KEER = Nog nen keer. — Zegt dat og ne keer, is 't da' ge durft! Geh. *Gulleghem*.

Vrglk *Loquela* 1887, blfz. 21, *i. vv. ogeens*, *nog eens*.

OMMETREKKEN, *trak*, *trok omme*, *ommegetrokken*. = Ommeschieten met een jachtroer. — 'k He' daar nen haze ommegetrokken en me gaan d'n morgen plaan. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere*.

Het w. *plaan*, dat er alzoo Vl. uitziet als *ommetrekken*, en is nochtans niet anders als het Fr. *mettre au plat*, *en faire un plat*, terwijl *ommetrekken* goed en echt Vl. is, verbeeldende 't gevolg van den vingertrek op den *trekker* van 't schietroer.

ONBENAMELIJK. = Onuitsprekelijk. — Hij was toch zoo onbenamelijk leelijk, als hij uit dien brand kwam, dat ik het u niet gezeggen en kan. Geh. *Dixmude*.

ONDEUGD. Z. *Loquela* 1888, blfz. 77.

« *Ondeugd* beteekent ook in 't Hageland het tegendeel van deugd, goed, voordeel. Zoo'n erfenis en zal hem geen ondeugd doen. Zoo e goe glas bier en doet ene mensch geen ondeugd. » *Uit een schrijven van J. F. Tuerlinckx, Thienen, 26 Mei 1888*.

ONTSCHOPPEN, *ontschopte*, *ontschopt*. = Schoppende ontwijken, ontsnappen. — Ik sloeg naar die ratte, maar ze ontschopte. Geh. *Handsaeme*.

De Bo heeft *schoppen*, *wegschoppen*, *inschoppen*.

*Schoppen*, van woordswegen een en 't zelfste met *schuppen*, *schippen*, beteekent de voeten reppen, springen, op en neêr, weg en weêr bewegen of bewogen worden, in 't Eng. *to skip*. Van daar de ww. *schopstoel* en *schopkoorde*, die bij Kramers gelden voor *schommelstoel*, *schommelkoorde*, *touter*.

Vondel gebruikt het w. *schop*, met den zin van *touter*, Poëzij, II. 59: Zij

> schaterde op een schop,
> of speelde met de pop.

In *Jan Zoet* zijne *Dichtkunstige werken* bediedt *schoppen* zoo vele als *touteren*, dus 240, van spelende kinderen:

> Laatze tout'ren, laatze schoppen,
> Wat te woelen datz 'er goed.

« *Datz'er* » is te verstaan *dat's h'r*, *dat is haar*, *dat is heur* goed.

Kiliaen heeft *schoppen* en *schoppelen* aangeteekend, die hij « *jam* touteren » vertaalt, « *ludere oscillis.* »

De gewone bediedenisse en de meest gebruikte van *schoppen, schuppen, schippen* is de veroorzakende, te weten doen schoppen, Fr. *faire sauter*, namelijk met den voet.

Het w. *schokken*, als of 't eene bijgedaante ($k = p$) van *schoppen* ware, heeft ook tweederlei glans van bediedenisse; 1° den bedrijvenden, b. v.: de wagen schokt, de puid schokte (sprong) in 't water; en 2° den veroorzakenden, b. v.: de jongen schokte zijne handsvolle knikkers in den mok, dat ze speitten.

POOTEN, *pootte, gepoot.* = Passen aan den voet. — 'k Hebbe er letter meê geleên, met naar Halle te gaan: 'k ha trouwens e paar schoen, die mij wel pootten, en ik koste gaan lijk nen held. Geh. *Iseghem.*

RAAK, den. = Schroo lands, die, in eenen lochting, tusschen den wegel en den bouwgrond ligt. Daar staat gemeenelijk eene reke appel- of perelaars in geplant, en 't er groeit een zoom eerdbeziestruiken langs. — De raak ligt vul appels, dat 't zoodanig gewaaid heeft van den nacht! Geh. *Wachtebeke, West-Niekerke.*

RATELPACHT, den. = Ratepacht, dat bij De Bo opgeteekend en verklaard staat. Geh. *Veurne-Ambacht.*

*Ratepacht* is, van beider kanten, een Latijnsch w. *pactus* (overeenkomste), *pro rata* (wegens een berckend deel). 't Eerste deel van 't w., op zijn eigen genomen, is ook echt Vl. en bediedt in 't Fr. *rayon de miel*, in 't Latijn *favum*. Bij De Bo heeft dat w. twee gedaanten, te weten *raat*, of liever *rate*, en *ratel;* welk *ratel* nog andere beteekenissen heeft (De Bo), die 't volk in 't w. *ratelpacht* zal toegepast hebben.

Dat w. *ratelpacht* zal bij sommige letterkundigen en letterkunstenaars misschien een belachelijk misverstaan gescholden worden, en 't « dom » volk op zijne kappe gevest. Ja, maar als 't dom volk van de wijze en veel wetende geleerden een vreemd w. op de mage gestooten wordt, dan heeft het er eenen walg van, en 't zoekt om dat vreemd woord ten minsten een eigen Vlaamsch kleed aan te passen; zoodanig dat het, in zijne vreemde naakt- en blootheid van zin, bij de andere Vl. ww. en zegwijzen wat min afsteke. Heeft een w. geenen Vl. zin, 't volk maakt hem eenen, en somtijds wel zulk eenen die 't vreemd w. op een ende in een echt Vl. komt te veranderen. Om maar een voorbeeld hier aan te halen, zij het vreemd w. Latijn *costa*, Fr. *coste, côte, côtelette, des côtelettes*, in 't Vl. *korte letten*. Vergelijkt het *geijkt* Hollandsch w. « *kortegaard*, » in 't Fr. *corps de garde* (Kramers). Van tween schijnt *korte letten* het beste, toch het hebbelijkste!

SCHOENESSEL, den. = Veter, rijkoorde, om de schoen toe te snoeren. — 'k Heb mijnen schoenessel onttween getrokken. Geh. *Watervliet.*

Het w. is mits ($st = ss$) ontstaan uit *schoenestel*, van *nestel, nastel*, oud Hoogduitsch *nestila*, nieuw Hoogduitsch *nestel*, Italiaansch *nastola* en *nastro*, Waalsch *nâle*. Van *nestel* komen verder *nestelen, toenestelen, ontnestelen, vernestelen*, enz.



SJOLEN, *sjoolde, gesjoold.* = Sukkelen, ziekertieren zijn. — 't Is al e jaar dat hij sjoolde. Geh. *Sweveghem.*

SPEITWEE, den. = Berdelen weeg, van weêrskanten den derschvloer, die het graan belet weg te speiten, als 't gedorschen wordt. Geh. *Waereghem.*

Het volle w. ware *speitweeg*, maar de *-g* valt weg in de uitsprake; vrglk **teeg*, uitspr. *tee, berdelen wee*(g), *windewee*(g), *pooiwee*(g), *graanwee*(g), *vee*(g), *koekedee*(g), *zi*(g), *rij*(g)*koorde, stij*(g)*beugel, too*(g)*ne kee*(r), *no*(ch) bu *no*(ch) ba, *vroe*(g)*messe*, enz.

SPEL, het. = Viertal, sprekende van breinaalden. — Ga koopt mij een spel breinaalden. Geh. *Kortrijk.*

SPRINGHIELDE. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 62.

Men spreekt overal *sprinkhielde*. Waarom schrijft Kramers *springhengst* en niet *sprinkhengst, springhane* en niet *sprinkhane?*

STIKKIG, 1e *i* gelijk *e* in 't Fr. *mes, tes, ses*, 2e gelijk in 't Fr. *fini*. = Breed, groot, zwaar, wijd uitgezet van leden. — Dat is een stikkig peerd. De Brabantsche peerden zijn stikkiger als de Vlaamsche. Geh. *Paschendaele.*

TONK, den. = Staal, hut, Fr. *tige*. — Mijne leliën komen uit, maar 't en zijn maar tonkskes; Jans, integendeel, zijn tonken van bijkans twee vingers dikke. Geh. *Kortrijk.*

TRULLEN. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 79.

« Ook in 't Hageland is *trullen* de gebruikte vorm, evenals *aftrullen, bijtrullen, deurtrullen, euvertrullen, ewegtrullen, meetrullen, mistrullen, natrullen, veurtrullen, voorttrullen*, enz. » *Uit een schrijven van J. F. Tuerlinckx, z. i. v. Ondeugd.*

VERDREMPEN, *verdromp, verdrompen.* = Door opgezwollentheid des aangezichts, bezonderlijk der oogschelen, misschapen zijn, in 't Fr. *être boursouflé*. — Hij ziet er zoo verdrompen uit: wat heeft hij? Wat schilt er met hem? Geh. *Eeghem.*

VERDRENTEN, *verdront, verdronten.* = Verdrempen, *q. v.* — Hij zag er zoo verdronten uit. Zijne oogen staan verdronten. Geh. *Meulebeke.*

VUILDOLEN, *doolde vuil, vuil gedoold.* = Vuil worden bij geweld van dolen, van hier en daar verdoold en verlegen te liggen. — Dat is een leeg en een onnuttig vrouwmensch: ze laat de schoonste en de beste stikken van heur kleêrkasse vuildolen! Geh. *Niecapelle.*

ZUURATIG, uitspr. *zeuratig.* = Zuur van aard. — 't Is zuuratig gars dat er da groeit. Geh. *Houthem in Veurne-Ambacht.*

Het w. staat bij De Bo, die niet en zegt waar hij 't gehoord heeft.

ZWEERWOORD, het. = Eed, woord of begrijp van woorden die eenen eed uitmaken. — Hij heeft een zweerwoord gezeid, in schole. Geh. *Iseghem.*

Vergelijkt *Vloekwoord*, dat in Kramers staat.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 12, Oostermaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFDANKEN, *dankte af, afgedankt.* = Verzoenen, aflaten, kwijte schelden, mits voldoeninge. — Kan dat niet afgedankt zijn van naar Deulzemonde te gaan dienen voor ons kind? Geh. *Iseghem.*

AFSMAKEN, *smaakte af, afgesmaakt.* = Uitstaan, afzien. — 't Is scherrelijk toch, het lijden da'nk afsmaken! Geh. *Bulscamp.*

AMPEREN, *amperde, geamperd.* = Tegensteken, kwellen, vernoeien. — Dat ampert hem geweldig, dat hij zijn gebuurmans huis niet en kan koopen. Geh. *Nederbrakel.*

Misschien is 't w. met *h* te schrijven : *hamperen?*

BALING, den. = Vendelvluchter, of, met een bastaardwoord gezeid, *dizzerteur.* — Ten tijde dat ik baling was hebbe ik leeren teelen binden. Geh. *Gulleghem.*

BARM, den. = Sloot, gracht. — Hij is in den barm gevallen en versmoord. Geh. *Middelburg-in-Vl.*

BEESTENBOCHT, den. = Kot waarin beesten aan 't volk ten tooge gesteld worden. — He'-de al den beestenbocht weest zien? Geh. *Overmeire.*

BEFRUIT *zijn.* = Geern fruit eten. — 'k En zijn niet befruit. Geh. *Hulste.*

BERM, den. = Barm, *q. v.*

BERMEN, *bermde, gebermd.* = Met berms, d. i. eerden hagen (De Bo), omzetten, insluiten. — Dat land en is nie ebbermd : 't b'hoort nog iedereen toe. Geh. *Bulscamp.*

BETEIEN, *beteide, beteid.* = Toeven, koesteren, troetelen, kloeriën, eten en drinken geven. — Je moet dat kin'egje wel beteien. Geh. *Bulscamp.*

*Tei,* eertijds *teeuw,* is knecht, dienaar te zeggen, z. De Bo, *i. v.* Van *tei, teeuw* komen de werkw. **teien, teeuwen;* 't eene zit in 't samengestelde *beteien*, 't andere staat bij De Bo en in de Jager's Frequentativen. Van *teeuwen*, met uitbouw *el-en*, komt *teeuwelen, beteeuwelen*, dat heel nabij 't zelfste is als **teien; beteien.* Z. De Bo.

BIEZENTRUL, den. = Trul, hut, struik biezen. — 't Vogelke zat gedoken bachten nen biezentrul. Geh. *Meenen.*



Z. De Bo, *i. vv. Trul, effentrul, herntril,* en *Loquela* 1884, hlfz. 18, *i. v. helzentril.*

BOCHT, den. = Berdelen huis, reiskot, Fr. *baraque*, van kunstenaars, poetsenmakers, enz. — Te kermesse staander bochten op de mart. Geh. *Overmeire.*

Z. *Beestenbocht.*

BOTTE, de. = Truisch, in 't Fr. *la mèche, le gland,* b. v. van eene slaap-, tjoep-, ofte peluwmutse. Geh. *Moen.*

BUIKTE, de. = Beukte, buik : van zeker lijvig, langwerpig aaneenhoudende stuk lands sprekende. Eene buikte lands. — Met zoo 'n buikte lands, wat doet ge daarmeê. Geh. *Sweveghem, Dermonde.*

Men zegt (De Bo, *i. v. -te*) *dravel* en *dravelte, hagel* en *hagelte, poppel* en *poppelte, taf* en *tafte, streke* en *streekte,* zonder merkbaren wissel in den zin. Dus zal ook *buik* en *buikte* hier een en 't zelfste bedieden, t. w. klomp, blok, stik, enz.

Z. *Loquela* 1888, hlfz. 81, *i. vv. Beuk, beuke.*

DE KERKE *in 't midden van 't dorp laten staan.* = Eene zake, een werk, een geding zoo doen, zoo schee'n en deelen, dat men van weerskanten tevreden zij, dat niemand scha en lijde, dat er geene overdaad bij en gebeure. — Wij moeten altijd zien dat de kerke in 't dorp blijft. Geh. *Kortrijk-buiten, Beveren-bij-Harlebeke.* — Moeder klaagt bij den Pastor dat heur zeer geleerd lief kind Fransken den eersten prijs niet gehad en heeft. De Pastor poogt ze tot bedaren te brengen en belooft, wil ze heur laten gezeggen, dat hij Fransken eenen schoonen boek zal geven : « 'k Kenne 'k u, en 'k hoore 't : ge wilt ge de kerk in 't mirren haven » (in 't midden houden). Geh. *Hoogstraeten.* — Ge kunt wel ne keer dapper kerremessen, maar ge moet tochs zien dat de kerke altijd in 't midden blijft. Geh. *Saffelaere.* — Jan bewijst u eenen dienst, maar van zijnen kant verwacht hij dat ge zoudt zien dat de kerke in 't dorp blijft staan. Geh. *Sint-Truyen.* — Ge zult alle dage eene ure langer werken, en ik, ik zal zien om de kerke in 't midden te laten staan. Geh. *Sint-Truyen.* — « 'k Ka' wel verstane da-de 's zondags e peentje pakt, maar ge moet toch ziene da' de kerke in 't dörp blijft. » Geh. *Overmeire.* — Hoeveel kost dat? Tien fr. 'k Geef er u negen. Neen, maar de kerk in 't midden : 9 fr. 50. Men moet toch altijd de kerke in 't midden laten staan. Geh. *Lier.* — Als ge wilt liegen dat ze 't gelooven, ge moet altijd zien dat ge de kerke in 't dorp laat staan. Geh. *Ronse.*

Deze oude spreuke staat opgeteekend 1º in *Proverbia Belgica, ex Francisci Goethalsii libello selecta,* dat is de bll. 123—176 van *Florilegii ethico-politici nunquam antehac editi Pars tertia : Procurante Jano Grutero.* Frankfort,

Rodius 1612, bl. 154; 2° in *Het Meryh van de Nederlandsche spreekwoorden*, enz. *Amstelredam. Hartgers. 1644*, bl. 31; 3° in 't *Belgisch Museum*, vijfde deel, *spreekwoorden aen geestelyke zaken ontleend. Pr. Van Duyse*, bll. 219, 455; 4° in Harrebomée's *Spreekwoordenboek*, *i. v. Dorp*, en *i. v. Kerk*.

Prudens Van Duyse zegt aldus : « De kerk in 't midden laten staen. Namelyk in 't midden van 't dorp; dit is iets onaengeroerd laten. » *Iets onaangeroerd laten*, dat en is mij tot nog toe niet gebleken als de ware en echte zin van die spreuke.

Geen betere stand en kander gevonden worden om elk in 't zijne voldaan en tevreden te stellen met den afstand van de kerke, als rechte in 't midden van 't dorp, *in centro*. Stonde het huis Gods elders, *ex centro*, dan hadde de verst afgelegene kerkganger meer last en min gemak als al de andere.

In 't Fr. zoude men eenigszins tot die spreuke naderen zei men, b. v. : « Ja, keert 's zondags 'n geildige pinte, maar... *pas d'excentricités :* de kerke in 't midden, als 't je b'lieft ! »

DOEL, den. = Kleen eiland, b. v. de eilandekens die in 't Overmeirsch meer liggen. — Der groeit alle jaren schoon ga's op mijnen doel. Geh. *Overmeire*.

DOEVEREN, *doeverde, gedoeverd.* = Buisschen, duischen, bokken. — He doeverde up de deure, ten twaalven van den nacht, ma je moe ni peizen da'n z' hem inlieten ! Geh. *Hoogstaden*.

DORP. Z. *De kerke*.

DRETSIG. = Drekkig, slijkig. — Met den dooi, 't en is ma eddretsig gaan. Geh. *Bulscamp*.

DROOG ZAAD. Z. *Op droog zaad*.

GAT EN SCHARRE *liggen*. = Neuze en eers, neuze en ends, top en ends, top en eers, top en teen, top en teil liggen, gelijk de zwijnejongen. Geh. *Lichtervelde*.

*Scharre* bediedt, zeggens De Bo, en mijns hoorens te *Brugge*, te *Kortrijk* en gewis nog elders, een scharrekop, een geschoren, kortharig hoofd, een hoofd, het hoofd in 't algemeen. Men hoort, b. v. : « 'k Ga je 'n slag tegen jen scharre ge'en ! Hij is z'n scharre geschoren. Trekt jen scharre in ! » Bij die zeggenschepen en is er geen zake van *geschoren* hoofd, maar van het hoofd, ja wel, eenigszins met verachtinge en zeer onbeleefd gesproken. *Gat* en *scharre* is dan zoo vele als *eers* en *hoofd*. In eene van die menigvuldige «zei»spreuken, die ons Vl. zoo eigen zijn, komt *Scharre* als een zegsman te voorschijn, te weten als het ruw volk iets weigert ofte loochent te Brugge en zegt, met oorlof : « A' je gat! » zei Scharre, en... etc. Dat ware dus zoo vele als « Aan uwen zet, aan uw achterste, » zei Hoofd. Vergelijk menige andere zulke «zei»spreuken, b. v. : « 'k En kan 't niet gebeuteren » (gebeteren), zei Smout. « Flakke in m'n ooge, » zei blende Maaie.

HOOFD. Z. *Stoppen hoofd*.

IN KRUIME *staan, zetten*. = Gerotst zijn, rotsen of rotseeren, rustikeeren, zoo de steĉlingen zeggen, met een bastaardw.; in 't Fr. *rustiquer*. — Ge zult gemakkelijk mijn huis kunnen uitschee'n uit de andere : de gevel van westen



trouwens staat in kruime tegen 't deureregenen. Mijn gevele is met kruime bezet. Geh. *Winkel-Sint-Eloy*.

IN PIJE *zijn*. = *Eigentlijk*, de pije aanhebben, gekleed zijn. Z. De Bo, *i. v. Oneigentlijk*, bekommerd, verlegen zijn. — Moeder Maertens is daarmeê assan in pije, wat dat ze gaat doen als heure zeune in 't lot valt. Geh. *Bulscamp*.

KANNEBUIZEN, *kannebuisde, gekannebuisd.* = Uitleggen, met een bastaārdw. *draineeren*. — Geheel dat stik land is van over jaren al gekannebuisd. Geh. *Nederbrakel*.

KERKE. Z. *De kerke*.

KEUSPUT, den. = Gekozen put, op het kerkhof, buiten de gemeene reke van de grafputten : waar b. v. al de leden van een maagschap begraven worden. — Een keusput betaalt meer als een gewonelijke put aan den puttemaker. Geh. *Wijtsgate*.

KIJTE, de. = Het vleezige, de spieren, het vette, het poezelachtige des lichaams. — Hij vervalt zeere : de kijte is hem uit het lijf, en 't en is maar 't vel over de beenen meer. Geh. *Saffelaere*.

KOEVOET, den, *koevoetje, koeivoetje*, het. = Geluwe kwiksteert, geluw peerdewachterke, geluw peerdeboeverke; bij de geleerden *Motacilla flava* (Gesner), *Motacilla boarula* (Linn.); in 't Fr. *Bergeronette jaune*, in 't Engelsch *Yellow water wagtail*, enz. — Ze zeggen dat het koevoetje (wat ervan is en wete 'k) zijn nestje bouwt in de bosschen, in de stapprente van een koe. Geh. *Rousselaere, Thielt, Gulleghem*.

Het w. *koevoet* is ook de name van een ijzeren allaam om zware nagels uit te heffen, in 't Fr. *pied-de-chèvre*.

De name *Coevoet, in den Coevoet* wordt gebruikt als eigenname van huizen en geslachten, met welken zin en wete ik niet. Te Kortrijk, bij eenen oliehandelaar, staat een ontvelde *koevoet*, (de voet van een koe, zoo er de brouwers te passe brengen) boven de deure verbeeld, maar hij en is nog geen twintig jaar oud. Eertijds kan wel een vederdragend *koevoetje* als teeken van dat huis gediend hebben. Van daar tot *Jan* (uit den) *Coevoet*, en tot *Jan Coevoet* en is er maar een stapken meer.

KORTKEER. = Lichte gram. — Die man is kortkeer, en 't miskomt hem dikkens. Geh. *Emelghem*.

KREKELEN, *krekelde, gekrekeld.* = Krevelen. — « 'k En kan niet zeggen hoe 'k lijk was, als die kurts mij ankwam : da' krekelde daar langs m'ne rugge, en 'k en ha' nievers geene' wel meer. » Geh. *Lendeleê*.

KROTTE, de. = Krottepoes, *q. v.* — Niet te veël krotte in de kaffee te doene, hoor' je't ! Geh. *Beveren-bij-Rousselaere*.

KROTTEPOES, het, *ou* gelijk in 't Fr. *mou, chou*, *s* scherp, maar met navolgenden klank zacht, b. v. *krottepoezig*. = Frut, cichorei, « surrogaat » (Kramers) van kaffee. — Is dat kaffee ! 't Is Jan-ver-hier-en-daar al krottepoes ! Geh. *Loo*.

KRUIME. de. = Moortel, plak dien men gebruikt om muren te rotsen. Z. *In kruime*.

Een muur die *gekruimd* is, die in *kruime* gezet staat, ziet

er uit als of men er, met vinger en duim, bij duizende neepkens zachten moortel of plak *uit gekruimd*, d. i. uit gepitst, uit genepen hadde. Vrglk het w. *kruimen*, *Loquela* 1887, hlfz. 92. Waarschijnelijk zal dus het werkw. *kruimen*, *kruimde*, *gekruimd*, met den zin van rotsen, nog wel ievers bestaan, hadde men 't geluk van het te hooren en bij de vlugge vlerken te kunnen grijpen.

KUFFEN, *kufte*, *gekuft*. = Kuchen. — Hij en doet g'heele dagen niet anders als kuffen en fluimen. Geh. *Gent*.

KWELSTERZIEKTE, de. = Kwijnziekte. — 't Zal eindelijk nog op 'n kwelsterziekte uitloopen, 't gene dat hij van die vallinge gehouden heeft. Geh. *Ardoye*.

Bij De Bo, en te Gent, is *kwelsteren* kwijnen te zeggen.

*Kwelsteren* is uitbouw met *-st-eren*, « frequentatief, » zegt de Jager, van *kwellen*, eertijds *kwelen*, d. i. ziek zijn, een kwale hebben.

LEUKE, de. = Oksel. — Droogpoeier om onder de leuken van de borelingskes te strooien. Geh. *Gent*.

Z. De Bo, *i. vv. Lo*, *loke*, *luik*, *zwijnsleuke*.

LUKKEBOONE, de. = Iemand die wel gelukt in al dat hij onderneemt. — Dat is 'n lukkeboone : 't slaat hem al meê ! Geh. *Paschendaele*.

MENSCHKE, het. = Mensch, met meêlijen gezeid. — 't Menschke en ha' geen brood om te eten ! Geh. *S. Niklaas*.

MIDDEN. Z. *De kerke*.

NIJSTIG. = Vijsgezind, spijtig, nijdig, zoo van den mensch als van pronkende, duister, belemmerd, mistig, moerende weder gezeid. — Hij was zoo nijstig, omdat hij zijnen zin niet en mocht doen. Geh. *Kortrijk*. — 't Is nijstig weêre vandage, 't en weet lijk niet wat dat 't wilt. Geh. *Bulscamp*.

*Nijstig* schijnt mij uitbouw, met *-st-* en *-ig*, van 't w. *nijd*, met uitval van de *d* voor de *-st-* die volgt. Vrglk *kwelsterziekte*, in welk w. *-st-* ook weg kan zonder stoornisse van den zin.

Bij De Bo staat het w. *nijsterachtig*.

OMMESPRONG, den. = Uitstap, wandelinge. — Jan is eenen ommesprong gaan doen, met het schoon weêre. Geh. *Winkel-Sint-Eloy*.

ONGEDOEVIG. = Onstuimig, uitgelaten, woelziek. — Dat zijn ongedoevige kerels van jongens : ze'n zijn nooit gerust ! Geh. *Reninghelst*.

Z. De Bo, *i. vv. Gedoeg*, *gedoevig*, *gedoezig*.

OP DROOG ZAAD *zitten*. = Kort in de beurze zitten, geen geld meer hebben, te weinig om te leven en te vele om te sterven. — Hij zit op zijn droog zaad, op droog zaad. Geh. *Antwerpen*, *Hasselt*, *Brugge*, *Kortrijk*, *Thielt*.

*Op droog zaad zitten* bediedt nog erger, te weten in 't kot zitten, schrijft men mij uit Sint-Truyen ; en in Holland zegt men op zwart zaad zitten, in 't Fr. *être dans la dêche*.

OVERSTELLEN, *stelde over*, *overgesteld*. = Oversteken (De Bo), bet naar komen. — 'k Zijn zoo blijde da'je altemets ekkee' overstelt om me te bezoek'n. Geh. *Bulscamp*.

PIJE, de. Z. *In pije*.

PIJPHUIS, het. = Koperen, of van ijzerdraad gevlochten hulleken, dat op de pijpe gesteken wordt, opdat er geen vier uit en valle. — Hier niet te smooren zonder pijphuis ! Geh. *Lichtervelde*.



POES, het, *oe* gelijk *ou* in 't Fr. *mou*, *chou*. = Krottepoes, *q. v.* = 't Is weer al meer als den helft poes dat ge in den kaffee gedaan hebt. Geh. *Loo*.

PONKE, de. = Bundsel, in 't Fr. *maillot*. — Doet het kind in de ponke. Geh. *Berchem-bij-Audenaarde*.

PRIEUWKE, het. = Joufvrouwachtig, pronkziek, jong, zot manshoofd, of (misschien beter) kiekhoofd. — Is dat toch e prieuwke van e ventje ! Geh. *Iper*.

PRONKEN, *pronkte*, *gepronkt*. = Te paanderinge gaan, bezoek leveren na den kerkgang. — Moeder is vandage bij vrouw De Wilde gaan pronken. Geh. *Lovendeghem*.

De Bo, *i. v. prijken*, heeft *te pronkinge gaan* gehoord, Scheldewaards.

PUTOOGE, de. = Te diepe uitgebrande ooge van eene geblende slagvinke. — Vinken blenden en is geen kinderspel, want als de vinken te diepe « geblonden » zijn, ze hebben putoogen. Geh. *Iseghem*.

RAAD VOEREN, *voerde r.*, *r. gevoerd*. = Raad scheren, raad schaffen, te rade gaan. — Ze voerden raad onder malkander om te weten wat er te doene stond. Geh. *Bulscamp*.

RATTEN, *ratte*, *gerat*. = Ratten vangen, van katten of honden gezeid. — 't Is 'n oude kat, maar ze kan nog ratten en muizen. Geh. *Nederbrakel*.

Het w. *mulzen* staat bij De Bo.

REE, *reede*, de. = Fr. *rade*. Van daar het schippers Vl. — « Hen is up goe ree, » d. i. 't gaat wel met hem, hij is in goeden stand. Geh. *Bulscamp*.

REE'EN, *reedde*, *gereed*. = De laatste bewerkinge doen, opdat een land zou bezaaibaar of beplantbaar zijn, d. i. het land ree'n. — « Hen is bizzig met 't land te ree'en. » Geh. *Bulscamp*.

ROOIE, de. = Ronde, Latijn *circulus*. — De jongens stekken rooie, zijn bezig met rooie te stekken, stekken in de rooie, te weten met marbels. Geh. *Meulebeke*.

ROTSEEL, *rotseelken*, het. = Korf, korveken, in 't algemeen. — Hij kwam thuis en hij had een rotseelken appels meê. Geh. *Lovendeghem*.

*Rotseel* zal wel eene andere uitsprake (*st* = *ts*) zijn van *rosteel*, *rasteel*, in 't Fr. *râteau*, *ratelier*, in 't Latijn *rastellum*. Vrglk *catsaande* = *castaande*, enz. *Loq.* 1885, hlfz. 50.

RUSCH. = Mulzig, welbewrocht, zoo een bedde gronds behoort te zijn daar men goede spergelscheuten uit verwacht. — Dat bedde aspergen ligt schoone rusch ! Geh. *Paschendaele*.

SCHARRE, de. Z. *Gat en scharre*.

SCHEIE, de. = Snakwind, rukwind. — « Dat er esscheie komt, al jen appels waaien of ! » Geh. *Bulscamp*.

SCHERRELIJK. = Schrikkelijk. Z. *Afsmaken*.

SCHROOBAND, den. = Schroo goed, lijwaad, katoen, laken, dienende tot band, b. v. om eenen gekwetsten

arm in te dragen, in 't Fr. *écharpe;* of om een oplegsel steevast te doen blijven. — He draagt z'n hand in esschrooband. Doet die plaaster vaste rond z'n hoofd, met esschrooband. Geh. *Poperinghe.*

SCHUWKES SMIJTEN, *smeet sch., sch. gesmeten.* = Op d'hage slaan, behendig trachten te weten zonder achterdenken te verwekken. — Smijt ne keer schuwkes, om te weten wat dat er van is, van dat huwelijk te wege. Geh. *Paschendaele.*

*Smijten* is mij hier zoo vele als *slaan* te zeggen. « Hij tracht te weten, » zegt men, of « hij *slaat* er naar, of hij *slaat* op d'hage. » *Smijt* schuwkes, ware dus *slaat* voorzichtjes, *slaat* op eene *schuwe,* achterdenken *schuwende* wijze. Men zegt ook op*smijten*, talen, slinks vragen om rechts te weten, enz.

SLONK. = Hobbeltobbel, groef, onhebbelijk. — 't Zijn binst den winter slonke wegen, al dien kant. Hij heeft altijd slonke woorden in zijnen mond. Geh. *Lovendeghem.*

Vrglk De Bo, *i. v. Slonk.*

SMIJTEN. Z. *Schuwkes.*

SNAKKER. = Vlug, levendig, klibber, rap. — Jantje van Karels is e snakker manneken. 'k En hebbe nooit geen snakkerder duifke gezien als 't jong van mijne' valen. Geh. *Overmeire.*

STOPPEN HOOFD, het. = Hoofd van stoppe, of dat vol stoppe zit : dom hoofd, dwaas mensch, botterik. — Kijkt dat stoppen hoofd da' staan ! Geh. *Poperinghe.*

STUIVEREN, *stuiverde, gestuiverd.* = Betalen, stuivers, geld schieten, uitlangen — Ge hebt verloren en ge hebt moeten stuiveren dien keer ! Geh. *Bulscamp.*

De Bo heeft nog eenen anderen zin opgeteekend van 't w. *stuiveren.*

TAFELEN, *tafelde, getafeld.* = Vierkantte ruiten, vierkantte perken weven, schilderen, stikken in iets. — Zij hadde eenen getafelden (geperkten) snuitdoek aan. Geh. *Nederbrakel.*

UITLEGGEN, *lei uit, uitgeleid.* = Kannebuizen, met een bastaardw. *draineeren.* — Hij heeft geheel zijnen hof doen uitleggen. Geh. *Nederbrakel.*

*Uitleggen* is zulker wijze door*leggen* met kannebuizen, dat de overtollige nattigheid *uit* en weg kan.

*Draineeren* is nagepoetst op het Fr. w. *drainer,* welk Fr. w. afkomstig is van 't Engelsch *to drain.* De Vl. gedaante van *drain* is *dragen,* vrglk *wain* wagen, enz. Dat *dragen* beteekent *loopen, vloeien,* zoo men zegt van eene wonde die draagt, d. i. die vochtigheid, *dracht* uitlaat, die weit, zuigt. Voor *draineeren* zou men ook *drachten* kunnen zeggen : dat ware den *dracht* uitlaten.

VEEG GOED, het. = Lijkgoed, tot Antwerpen; dat is lijf- en beddegoed waarop, waarin en waarmede iemand overleden is; ook al 't gene den overledene bedekte als hij gelijkt, d. i. over eerden lag. — Het veeg goed komt van gebruikswegen de lijkers of afleggers toe. Geh. *Iseghem, Antwerpen.*

VERMOOIEN, *vermooide, vermooid.* = Besteden in 't mooien, d. i: in 't mooie kleeren koopen en dragen. —



Die Kathrine, ze zou 't zij al vermooien dat heure ouders winnen. Geh. *Poperinghe.*

VERPLAKKEN, *verplakte, verplakt.* = Laten zitten met de drinkschuld, die op de *plak* (d. i. op den kerfstok) staat, zoo de drinkebroêrs doen, behendig, onder 't een of 't ander voorwendsel, weg...druipende. — « Ha Pee, g'hebt u nog ne keer laten verplakken ! » En Pee schoot uit z'ne slaap : « Kijk ! » zeid-hij... enz. Geh. *Kortrijk.*

VERSCHENDEN, *verschond, verschonden.* = Schenden tot tendenuit, geheel en gansch schenden, dat er verder niet meer aan te schenden en blijft. — Zijn schoen zijn g'heel verschonden van dermeê deur de zinders te loopen. Geh. *Sint-Denijs.*

VERZWAKKEN, *verzwakte, verzwakt.* = Klibberder, leniger, buigzamer, gangbaarder worden. — « Me' been heeft verpijnd ewweest, ma 'k begun' te verzwakken. » Geh. *Bulscamp.*

Z. *Loquela* 1885, hlfz. 38, *i. vv. zwak, zwakken.*

VOEREN. Z. *Raad voeren.*

VONDER, den. = Smalle balke, opengespleten boom, met een leuninge aan, dienende voor brugge, over beken en grachten. Geh. *Zuidwaards, in Oost-Vlanderen.*

Vrglk *Loquela* 1888, hlfz. 70, *i. v. Vondelbrugge.*

VRIJ. = Schoon, lieflijk. — « 't Gaat evvrij kerksje zijn als 't up emmakt is. » Geh. *Bulscamp.*

WEERWILLE, den. = Wederwille, een van twee willen, die als bestaande in iemand verondersteld worden, tegenwille. — Hort, dat vromminsch is zot : ze heeft ne wille en ne weerwille; ze zegt al teenegâre ja en neen; nu wilt ze, en in nen oogpink en wilt ze niet. Geh. *Ardoye.*

WROETELARE, den. Z. *Wroetelen.*

WROETELEN, *wroetelde, gewroeteld.* = Mollen, land ommedoen, met den *wroetelare,* d. i. met den beer, of met eenen ploeg zonder riester, maar met een scharre. — Is 't Paterstik al gewroeteld ? Geh. *Stalhille.*

Het w. *wroetelen* komt wel overeen met het w. *beer,* dat eigentlijk het mannelijk zwijn beteekent, en oneigentlijk een slag van ploeg. Het zwijn *wroet, wroetelt,* met zijne *wroete* (De Bo), den grond om : zoo doet de *wroetelare* ook, te weten de ploeg, die *wroetelare* of *beer* geheeten wordt.

ZAAD. Z. *Op droog zaad.*

ZATTEN, *zatte, gezat.* = Zat doen zijn, zat maken, dronkenschap veroorzaken, van drank gezeid. — « Ik en drinke nooit geenen klären : hij zat te nij'ig. » Geh. *Overmeire.*

ZATZAKKERIJ, de. = 't Gene eenen zatzak of dronkaart eigen is. — 't Is al van zatzakkerij dat hij zoo ver gekomen is. Geh. *Sint-Truyen.*

ZUIL, den. = Bezwijmenisse, onmacht, Fr. *pamoison.* De zieken vallen in den zuil als ze, om sterven liggende, buiten kennisse vallen. — 't Is verloren gedaan : hij ligt in den zuil, hij gaat sterven. Geh. *Saffelaere.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Lente en Oostermaand 1888**

Nº 81. « Doch voor hem geldt rechtzinniglijk de spreuke die hij zelve aanhaalt, « het vaderland en is nooit te groot » en niet slechts Nederland, maar Vlaamsch Belgenland, maar alle gouwen en streken waar onze dietsche tale weerklinkt, waar de dietsche stam gezeten is, zijn hem « als 't Vaderland, » al zijn die streken van staatswegen, verdeeld en verbrokkeld. « Heil, zegt hij, onzen gantschen volksstam, één en onverdeeld in Noord en Zuid. » (bl. 66). Heden is het gewoonte, (misschien heeft het altijd een weinig alzoo geweest, in Vlaanderen ten minste), al wat vreemd is groot te achten en vooren te kiezen, het eigen als minderachtig te aanzien en te verwerpen, volgens « d'oude spreuke, schrijft Winkler (bl. 319), wat men verre haalt is lekker. » Hij, integendeel, hij heeft eerbied, diepen eerbied voor al wat ons land en volk eigen is; wat dietsch is van oorsprong en aard in zeden en gebruiken, in kunste en tale, zoo bij ons voorgeslacht als in den tegenwoordigen tijd, dat al is hem dierbaar. Betrouwende op zelfkracht en -werk, zoo is hij wers van navolgen en nadoen, en verheugd in voorouderlijke deugd en godsdienst (zie over Duinkerke, b. v.), even als in trouwe aan « onze schoone en edele moedertaal. »

Uit *Het Belfort 1888, nº 6, Oud Nederland, van Johan Winkler, beoordeeld door E. De Monie.* Bl. 523.

---

Nº 82. « De schrijftale ontstaat uit de eene of de andere gouwsprake, niet noodzakelijk uit de rijkste en de volmaakste, maar volgens omstandigheden en gelegentheid, en heeft noodzakelijk, met geboekstaafd te worden, iets verloren van klankenrijkdom, van tongslag en zang, van buigbaarheid, van woorden en zinbouw. En wat deze ook zij of worde, de spreektale is en blijft de natuurlijke, vrije, frische, levende menschentale. Daarom mag men zijn schrijven naar de spreektale voegen.

De spreektale is het levende oorbeeld, de schrijftale slechts een dood afbeeldsel.

De geijkte schrijftale van heden is deze die « onder den uitsluitenden infloed van het bijzondere hollandsch, van de spreektaal der beide gouwen Holland, « Noord- en Zuid-Holland, » gevormd wierd. Enwel deze gouwsprake van Holland is « juist de rijkste, schoonste en welluidendste van alle niet. »

Deze geijkte schrijftaal, die boeketaal van haren kant, heeft veel van den vroegeren woordenschat verloren, is al te dikwijls stijf en gedwongen in schoolsche wetten, verarmd, gekunsteld, ontaard. Daarom « in taalzaken geldt een enkel oud moedertje, helder nog van geest en wel bespraakt, ook al zoude zij niet kunnen lezen noch schrijven (ja, juist nog zooveel te meer wegens deze letterloosheid) tien maal meer als de geleerdste schoolmeesters met elkanderen.»

Daarom heeft de schrijftale noodig verkwikt en verfrischt te worden door de levende gouwspraken. « Daar is geen enkele reden waarom al de andere gouwspraken zich juist naar de bijzonder hollandsche gouwspraak, in uitspraak en woordekens zouden moeten richten. Eene algemeene landschrijftaal toch mag niet uitsluitend zijn, maar moet gewillig plaats inruimen aan al de volmaaktheden, aan al de schoonheden, aan al den rijkdom van alle gouwspraken, gelijk in hun recht als zij allen zijn. En zijne eigene gouwspraak, volgens de eigene uitspraak, behoeft ook niemand te laten varen, uit vreeze *min beschaafd* te schijnen in de meening van den bevooroordeelden landgenoot. »

Alles wat de gezonde taalkunde echt dietsch bewijzen kan, mag en moet dus in de schrijftale overgaan. »

Uit *Het Belfort 1888, nº 6, Oud Nederland, van Johan Winkler, beoordeeld door E. De Monie.* Bll. 527—528.

---

Nº 83. « Met dat stelsel, zoo verre af van dwang en aanmatigende overheerschinge, met dat stelsel van « Vrijheid, blijheid, » zoo Winkler het noemt, hebben wij vrede, kunnen wij 's eens geraken. Eenige zijner woorden en wendingen, vele zijner woordgedaanten verschillen van de onze; niet meer als hij de onze, deze van 't Zuiden of van een deel van 't Zuiden voorop en vooraf uit en sluit, zoo en sluiten wij de zijne noch die van andere deelen van Nederland niet uit, als maar de voorwaarden van verstaanbaarheid, van eigenheid van tale, enz. onderhouden zijn in 't schrijven. Aldus wordt de dietsche schrijftale eensdaags, misschien wellicht, de echte weerspiegelinge van de levende tale van gansch het dietsch, vlaamsch of nederlandsch sprekende volk. Geheele dagen hooren wij belgische en nederlandsche schrijvers, misschien nog meest belgische, spreken en zingen van toenaderinge tusschen Noord en Zuid, van broederlijkheid tusschen alle de gouwen des ganschen vaderlands. Maar als men 't wilt vernemen, moet deze toenaderinge hoofdzakelijk bestaan in 't volkomentlijk aanveerden van wege de Vlamingen van alles wat de Nederlanders wel willen voorenstellen en opdringen in taalzaken: klanken en uitsprake, woorden en spellinge, gedaanten en zinbouw, tot hunne bastaardwoorden toe, tot hunne verduitschingen toe, tot hunne taalverminkingen en straatvormen toe, als het hun gebeurt aan zulke burgerrecht in de schrijftale der « beschaafde lui » te gunnen. Buiten hun heiligdom is het verboden eenen stap te zetten. Gebruiken wij b. v. soms onze goede, treffelijke, dietsche woorden en bieden wij hun deze aan — neen! 't zijn *provincialismen,* of ze zijn toch in Holland uitgestorven, dus en zijn ze niet meer *verstaan* van die heeren, en bijgevolge zulke woorden en *bestaan* niet. Maar zeggen wij dat wij 't een of 't ander woord uit Holland niet en bezigen, dat het aan 't volk hier te lande onbekend is, o! die heeren zetten groote oogen open van verbaasdheid: dat kan niet zijn! 't woord is hollandsch, 't *moet* dus overal verstaan worden! Neen, toenadering is er aleenlijk als beiden, van weêrkanten, 'nen stap zetten om malkander te ontmoeten. Blijft de een stille staan en legt de andere geheel den weg af die hen scheidt, dat heet overgaan of... overloopen, geen toenaderen.»

Uit *Het Belfort 1888, nº 6, Oud Nederland, van Johan Winkler, beoordeeld door E. De Monie.* Bll. 529—530.

---

Nº 84. « Het is ieder, die niet te eenenmale vreemd is in onze vaderlandsche letterkunde, bekend, dat, vóór het begin der tegenwoordige eeuw, nimmer eene algemeene eenparigheid in de spelling der Nederduitsche taal heeft plaats gehad. Men zal bezwaarlijk twee schrijvers vóór gemeld tijdperk aanwijzen, door wie dezelfde schrijfwijze in alles is in acht genomen; ja zelfs niet één, Hooft en Vondel (die groote lichten onzer letterkunde!) niet uitgezonderd, die in alle opzigten zich zelven gelijk bleef. De meeste regelmatigheid vindt men voorzeker bij de vroegste schrijvers; een Maerlant, een Melis Stoke, een Van Velthem zijn, in de hoofdzaken, en naar den tongval waarin zij schreven, zich zelven en elkander vrij gelijk. Doch later, naar mate het getal toenam der schrijvers, en inzonderheid dat der gewaande taalverbeteraars, die de Ouden slechts ten deele of in het geheel niet verstonden, vermeerderden ook de afwijkingen van derzelver regels; ieder smeedde zich nieuwe regels, die voor regelmatigheden moesten doorgaan, en door al die regelmatigheden, werd de taal van trap tot trap onregelmatiger, en de verwarring van dag tot dag grooter. Taalkenners van den echten stempel, zoo als een Ten Kate, Huydecoper en Kluit, merkten dit op en betreurden het, zonder evenwel eenige hervorming ten goede te kunnen te weeg brengen. »

Uit het *Taalkundig Magazijn, of gemengde bijdragen tot de kennis der Nederduitsche taal; bijeenverzameld door A. De Jager. — Eerste deel. — Te Rotterdam, bij T. J. Wijnhoven Hendriksen. 1835.* Bll. 209—210.

---

*Loquela* is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

---

*Ons Oud Vlaemsch,* of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.



*Ondergeteekende begeert in te schrijven op* LOQUELA

*Voor 't loopende jaar en de volgende.*

*Voor den herdruk van de jaren 1881--1884.*

*Op* ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.



## VRAGEN



1681. Burgmr en schepenen van Wervicq laten weten dat men zal verkoopen « diversche schoone *gresen* ende *greus* metsghrs eenighe olmeboomen, al ghestaen ende ghelegen up het voors kerckhof. »

Wat zijn *grezen* en wat is *greus?*

Wat bediedt het als men zegt : « Ten tijde da'k *schaviaarde?* Of is 't *saviaarde?* Geh. *Oost-Roosebeke.*

Welke is de wetenschappelijke name van het vogelken, dat te Gulleghem *de duile,* uitsprekens *de dule* heet? Het bouwt zijn nestjen in d'hage en 't eindigt zijn leise met :... « *Dule-dule-dule.* »

In de *Histoire de la dentelle par M.me Bury-Palliser, traduite par M.me la Comtesse G.on De Clerment-Tonnerre,* blz. 103, staat het volgende :

*Les vieilles dentelles flamandes sont d'une grande beauté; quelques-unes ont des fonds variés. La fig. 55 représente un genre de dentelle appelé dans le pays* Trolle-Kant, *terme dont nous n'avons pu découvrir le sens, quoiqu'il ait été adopté en Angleterre, où il désigne une dentelle ayant un fond particulier.*

Wat is *trollekant?*



Wat bediedt : « Rolt maar uw *smaleken* op? » De twee *e*'n kort en doof uitgesproken, de *a* lang en klaar.

Wat verstaat men door : Ja-hij, hij kan *smallegjes* (smallekens) weven? Wat zijn die smallekens eigentlijk? Geh. *Coolscamp.*

Wat is « een' zake *verwisselvaten?* » Geh. *Gent.*

« Als er *vertijs* is (uitspr. *vertiiz* is), 'k en verlate de(n) eerste(n) niet. » Dat is : Als er leute, verzet is, enz. Geh. *Ghistel.*

Welk is nu 't woord : *Vertij,* van *vertijen* of *vertijs* van **vertijzen?* Behoort de *s* bij 't w., gelijk bij *kaas, verlies, glas;* of en behoort ze er niet, gelijk bij *broods, tijds, goeds, snaps, klaps?*

« 't Er is daar ne *galfer* van e gedacht in m'ne zin gekommen. » Wat bediedt het w. *galfer* in die zeggenschap? Geh. *Moorslede.*

« 't Was *hellende* of *gellende* klijte, waarin ze cosijn C. begraven hebben. » Onduidelijk geh. *Rolleghem.* Wat is 't woord en wat bediedt het?

Wat is « eenen trap *veuren?* » Geh. *Bulscamp.*

« De quantiteyt van eene ghemeyne spaeflessche. » Dus in eenen boek van 't jaar 1700. Wat is eene *spaeflessche?*

*Mijn achtbaren Heer J. Demeester*

*Uitgever*

*tot*

*Rousselaere*

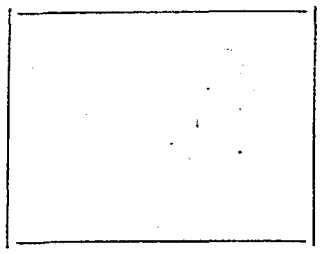



Wat is *bijlonte* te zeggen? Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Wat is eene capucinegote? Geh. *Oost-Roosebeke.*

Welke ziekte is eigentlijk hetgene ze te Gent het *vleeschwater* heeten?

Wat is *spicht* in de volgende spreuke : Me moe' fraai opletten om 't spicht niet te verliezen, d. i. om toe te komen? Geh. *Houthem in Veurne-Amb.*

« *Oor* of *ore,* waas op eene vrucht, b. v. op eene eierpruime, Fr. *le duvet.* » Dus eene oude zante. Waar huist dat w.? Zegt men *de, het, den* oor of ore?

Wat is *flaflots* te zeggen in : « Dat is flaflots, dat en is geen flaflots? »

« Zij is *daliter,* » sten.zate *-li-,* zou beteekenen, volgens H. d. W. : *Zij is afwezig.* Geh. *Middelkerke.* Wat is er daarvan?

« Dat is een « *biemer* van e wijf! » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.* Wat bediedt het w. *biemer?*

Wat is *slapershout?* Geh. *Hoorebeke.*

Wat bediedt het w. *snapschotter?* Waar hoor' me't?





« *Hinderpael* te Oostende op de staketsels. » Deze woorden, op een smal schrootje papier, vinde ik in Deken De Bo's aanteekeningen. Wat mogen ze bedieden?

Wat bediedt het w. *kelderrooze?*

Wat is *krpeeuwen* te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat is eene *fleuke?* Geh. *Brugge.*

Wat stuk allaam heet men eenen *wieper?* Het w. stond op eenen plakbrief, tot Gent, 1888.

Wat deel of deelen van eene roche heet men de *krieken?* Geh. *Gent.*

Wat is eene *benze* of een *benzeke?* Geh. *Iper.*

Wat heeten de temmerliên een *kultebakske?* Geh. *Kortrijk.*

Wat is *feerd* maken van iets, b. v. : « Hij maakt *feerd* van 't hovenieren? » *Feerd,* uitspr. gelijk *peerd.*

Wat bediedt het volgende en waar zegt men 't: « Toe, toe, toe : 't zijn *fanten,* allemaal *fanten?* »

Wat is eene *waggelschuite?* Geh. *Gent, a° 1767.*

Wat is het wederwoord *halen en tralen* te zeggen, en waar gebruikt men 't?

Wie kent er het w. *naning,* uitspr. *naaniink?*



Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen, Asper, Berchem (Schelde), Bois-de-Boussu* (2), *Brugge* (9), *Brussel* (2), *Gent* (10), *Haarlem* (3), *Iper, Iseghem* (4), *Lichtervelde, Luyk* (2), *Mechelen* (3), *Meenen* (2), *Paschendaele, Rekhem, Sint-Niklaas* (5), *Sint-Truyen, Thienen, Waereghem, Zillebeke* (4). — 13 Junij 1888.

# LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1888.

« Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFMAGEREN, *magerde af, afgemagerd.* = (Sprekende van onklaar weder, locht, wolken) allengskens magerder, klaarder worden, verdunnen, verdwijnen. — De lucht zit vei, maar, kan de wind in 't noorden gaan, de lucht zal wel afmageren. Geh. *Houthulst.*

Veie lucht is lucht « vol wolken die regen voorspellen, » zegt De Bo, *i. v.*

Vrglk *Loquela* 1887, hlfz. 79, *i. v. opmageren.*

AMBACHT, het. = Het ambachten, het bewerken. — Dat vlas is zoo kort dat 't moeielijk zal kun'n in 't ambacht komen. Geh. *Gulleghem.*

Vrglk *Verambachten.*

BALJENIER, den, uitspr. *boldjenier.* = Baliewachter, in 't Fr. *garde-barrière.* — Hij was baljenier langs den ijzerweg van West-Vlanderen. Geh. *Kortrijk.*

BELET, het. = Vermaan, berispinge, beles. — « Gee't 'n maar eggoe belet os 'n thuuskomt. » Geh. *Houthem-in-Veurnambacht.*

BESTEMENSCH, den. = Mensch die op zijn beste, op zijn zondagsche gekleed is. — 't Waren al bestemenschen da'm' egenkwamen. Geh. *Houthem-in-Vt.*

DAG, z. *Ten dage.*

DAGWERK, het. = Werk- of wekedaagsche kleedinge. — « Z'he'n 'n zundag nuchten vingen liggen, en he was up ze dagwerk. » Geh. *Houthem-in-Vt.*

DAKEN, *daakte, gedaakt.* = Het dak van een gebouw, gewelf, huis maken; met een dak toesteken, toeleggen. — Als men een zekere hoogte was, zei de metsenare : wij gaan allichte moeten begun'n daken. Geh. *Gulleghem.*

DE PLATE SCHUREN, uitspr. *scheuren.* = De plate poetsen, verhuizen, wegloopen. — « Hen is de plate esscheurd ! » Geh. *Houthem-in-Vt.*

In Holland zeggen ze « *zijne piek* of *de piek schuren*, zijne achterpiek scheeren, » met den zelfsten zin.

Mr Jan van Lennip, in zijn *Zeemans woordenboek, bl. 5*, geeft en vat die spreuke nog anders op; bij hem heet het *Zijn achterpiek scheeren :* zich wegpakken ; en *piek* of *achterpiek*, zegt hij, is de *achterste schuinte van het schip.*



Tuynman, de Jager, Harrebomée, Scholten en anderen, geen soldaten, maar geleerden, zijn 's eens om te zeggen dat *zijne piek* (zijne pijk, z'n pike) *schuren* soldatenneerlandsch is.

« Onder veel voorbeelden van dien aard, » zoo zegt de Jager *(Taalkundig Magazijn, III. 499)*, « denke men slechts aan het gezegde : *Zijne piek schuren*, voor *de vlucht nemen, het hazenpad kiezen*, hetwelk ontleend is van de krijgslieden, welke bij het vlugten hunne piek langs den grond achteraan lieten slepen, en in de vermelde beteekenis ook overdrachtig op anderen wordt toegepast. »

Wat vluchtende soldaten eertijds met hunne pijken deden valt op onzen tijd gemakkelijker te zeggen als te bewijzen. De oude schilders, die menigen veldslag, menige overwonnen en vluchtende kampers op doek brachten, zouden hier misschien beter te betrouwen zijn.

Heugt het u, Lezer, dat ge ooit ievers, gedrukt of geschilderd, eene soldatenvlucht gezien hebt, waarbij de pijkeniers hun lang en belemmerend steekallaam achter hunne hielen sleurden ?

Waar ik ooit *nagemaakte* pijkemans heb zien loopen, zoo was 't met de pijke op schouder, dunk'et mij; en zij die de haastigste waren hadden pijke en al, ja tot hun schoen toe, in den brand gelaten !

Kramers zegt « de plaat van een degen, *la plaque d'une épée* » : Zou een deel van de pijke ook *de plaat* niet geheeten hebben, b. v. het hapken, de weerhaak, of het platte, breede steekijzer van zekere pijken of hellebarden ? Ware 't zoo, 'k verstonde dadelijk hoe men wisselbeurtig kwam te zeggen *de plate* (van de pijke) *schuren*, of, 't geheel na een deel benamende, *de pijke schuren.*

Wat het w. *plate* betreft, 't heeft meer als eenen zin en 't maakt meer als eenen uitleg mogelijk.

Mr A. *Modderman*, in zijne *Bijdragen tot de Huishoudkunde*, enz. *Groningen, Schierbeek 1852. 8o*, bl. 47, en wilt onder die *plate*, die *gepoetst* of *geschuurd* wordt, niet anders verstaan als de *vierplate*, de *heerdplate*, de *schoorsteenplate*, die ijzeren plate waartegen het heerdvier geboet en gesteperd wordt, en waarvan men in Holland zegt, zoo wel als hier, b. v. « hare muts is zoo zwart als de plaat. Het is alsof hij er de plaat meê gepoetst heeft, » enz. « Zoo zwart als de vuurster » zeggen de Vlamingen, en de *vuurster* is die eigenste en zelfste vuursterplate, die in een huishouden bij uitnemendheid *de plate* heet.

Modderman haalt tot bevestiging van zijnen uitleg zekeren spotvogel aan die niet geren thuis en bleef als zijn vrouwtje een waschte sloeg, of als ze met den grooten kuisch ofte den schoonmaak bezig was ; daarom zei hij :

« Als mijne vrouw wascht
dan ga ik strijken;
is zij aan het schoonen
dan poets ik de plaat. »

De aardigheid van dat zeggen bestaat hierin, dat, mits de tweezinnigheid van *gaan strijken* en *de plaat poetsen*, de man ter zelver tijde *zegt* en *ontzegt* hetgene hij meent: Als ze *wascht* ik *strijke*, wilt hij zeggen ik loope weg; en als ze b. v. het kaafboord *schoont* en poetst, ik van mijnen kant, ik *poetse de* (vier) *plate*, dat is ik maak mij uit de voeten.

De brave man die die spreuke sloeg verstond vast en onloochenbaar dat « de *plate* poetsen, schuren » niet anders en is als de *vierplate*, de *heerdplate* poetsen, schuren: te wege zijnde het huis te verlaten.

Die 't anders verstonden, b. v. die meenden dat ze in die spreuke met een deel van de *pijke*, in steê van met de *heerdplate*, te doen hadden kunnen eindelinge de *plate* van de *pijke* door de *pijke* zelve vervangen hebben en gezeid: de pijke schuren, de plate poetsen, wegloopen.

Maar waarom beteekent nu de plate schuren, de plate poetsen verhuizen, vertrekken, wegloopen, wegbijzen?

't Is een oud gebruik en een recht bij de buitenlieden, als ze komen te verhuizen of te verplekken, zoo men zegt, dat ze het huis kuischen en 't zoo vele mogelijk in den staat en in de hebbelijkheid stellen waarin het was als ze het eerst kwamen te bewonen. Dat heet te Maastricht, zegt Schuermans, *de kreem* (de kraam, het kraam, het huis) *poetsen;* dat heet bij Kramers *de plek* (de woonstede, het huis waaruit men verplekt, verhuist) *schuren;* dat heet de plaat (de vierplate, 't vuilste, 't zwartste van 't huis, een deel voor 't geheele huis, het huis) poetsen, schuren, dus gereedschap maken om te verhuizen; en eindelijk (het beteekende den name van het teeken gevende) verhuizen, verplekken, vertijkelen, wegloopen, *lever le camp, décamper, prendre la poudre d'escampette*, enz.

't En is niet zoo, zegt *Harrebomée, i. v. plaat*, maar « *Hij poetst de plaat*, dat wil zeggen: hij is een achterblijver. Men ziet hier op schoonmaken van het borstharnas, door den krijgsman de *plaat* genoemd. De flauwhartige doet alzoo; van daar, dat men van iemand die zich uit de voeten maakt, zegt: *Hij poetst de plaat.* »

Heer Scholten uit Doesborgh, *(Nieuw Nederl. tijdschrift, 's Gravenhage, Gebroeders Belinfante, 1856*, blzz. 94—95) doet dat nog nader uiteen, te weten als volgt: « *De plaat poetsen, eene gissing*. Bijna ons geheele land door is de uitdrukking *de plaat poetsen* voor *heengaan, wegloopen* in zwang, en geen onzer Taalkundigen heeft zich nog verwaardigd die uitdrukking nader te verklaren: welligt omdat zij tot de min of meer triviale behoort; zij komt mij echter voor eene korte beschouwing niet onwaardig te zijn, omdat zij eigenaardig de plaats heeft in genomen van eene vroegere: *de piek schuren*.

Immers het is bekend, dat deze laatste uitdrukking (de piek schuren) haar bestaan te danken had aan de gewoonte van vlugtende legerbenden, om de pieken, met de punten achter zich aan, door het zand te slepen. Nu de pieken hebben plaats gemaakt voor de geweren, heeft de uitdrukking *de piek schuren* eigenaardig plaats gemaakt voor eene andere: *de plaat poetsen*.



Soldaten namelijk, die in den looppas manœuvreren, dragen hunne geweren *laag;* deze handgreep gaat gemakkelijk over in slepen, en doet dit zeer natuurlijk, wanneer de soldaat gaat vlugten: zonder namelijk zijn hoofd zoo kwijt te zijn, dat hij zijn wapen van zich af smijt. Nu wordt het onderste beslag van den kolf de *stootplaat* of bij verkorting *de plaat* genoemd, en daar deze door het slepen *geschuurd* of *gepoetst* wordt, noemden de soldaten *vlugten* figuurlijk *de plaat poetsen*. Men dient hierbij echter op te merken, dat *poetsen* een weinig naar een Germanisme riekt, als behoorde de uitdrukking, zoowel als de daad, minder op den Nederlandschen bodem te huis. »

DRIEG. = Droeg, van dragen. Geh. *Gent*.

DRUIZELEN, *druizelde, gedruizeld*. = Duizelen, dutsen, sukkelen, krasselen, met een bastaardw. *cativig (captiv-ig)* zijn. — « He druizelt al lange: 't is assan halen en bringen. » Geh. *Houthem-in-V*t.

Vrglk De Bo, *i. v. duizelen*.

DUFFELARE, den. = Een die duffelt, d. i. sukkelt, krasselt, ziekertieren is. — « Jan en es ma' nen duffeläre, hij ziet er uit lijk nen eetekoeke, en hij heeft kleioogen. » Geh. *Kortrijk*.

EERSTESCHAP, het. = Eerstheid, met een bastaardw. *prioriteit*. Z. *Zettinge*.

EGEN. = Tegen, nabij. — Me weunen egen steê. Geh. *Zillebeke*.

De Bo heeft *egen* in Fr. Vlanderen gehoord: al 't Ipersche en al 't Veurnsche is 't mondsgemeene.

EGENBREUKE, de. = Tegenbreuke, tegenslag, wederweerdigheid; met een bastaardw. *onsanse*. — « Hen hed da nie angers had os egenbreuke. » Geh. *Houthem-in-V*t.

FLOKKEN, *flokte, geflokt*, wederkeerig werkw. = Fokken, fukken (De Bo). — De leeuwerken flokken hulder zoo geren in 't zand. Geh. *Ghistel*.

GARZEN, *garsde, gegarsd*, uitspr. *gazzen*. = Gars voortbrengen, gars geven, met gars begroeien. — Dat land garst goed. Geh. *Houthem-in-V*t.

GAUW! = Alla! Fr. *quoi! Gauw* is een tusschenwerpsel en een stopwoord. — Dat zijn manieren van kleen volk, gauw! 't Is als of men zou zeggen dat 't gaat rein'n, gauw! Geh. *Houthem-in-V*t.

GEESELEN, *geeselde, gegeeseld, gee* uitsprake gelijk *gue*, in 't Fr. *guet*. = Vervalschen, versnijden, mengelen, dopen. Die geniver is gegeeseld. Geh. *Ghistel*.

De Franschen zeggen *frelater* tegen *geeselen*, met een Vl. w., te weten met het w. *verlaten*, dat zij bij ons ontweerd hebben.

GREES, den, meervoud *grezen*. = Zandsteen, bastaardvl. *calciesteen, canciesteen;* steen waarmeê men de straten legt; ook afval, brijzelingen zulker steenen. — Men zal verkoopen de grezen en het greus liggende op het kerkhof. Geh. *Werveke*.

*Grees* is een oud Germaansch w. dat steen bediedt en dat de Fr. tale verrijkt heeft met de Dietsch-Fr. ww. *grès, grêle, grésil, grésiller, grésillon, grésillement*, enz.

GREUS, het. = Greis, gruis, afval van gebroken moortel, briken, enz. — Z. *Grees, kaleie.*

HELLENDE *klijte*, de. = Klijte, klijtgrond die hellende, schuins, (niet strekkende en plat) schijnt te liggen, zoodanig dat ze inloopt, indruipt, inkalft, als men er eenen put in delft. — 't Is hellende klijte waarin ze cosijn C. begraven hebben. Geh. *Rolleghem.*

HELLEWOORD, het. = Vloekwoord, zweerwoord. — Moeder, Jantje heeft hellewoorden gezeid, in schole. Geh. *Brugge.*

HEMELLIJK. = Zoet, zeemende, fleemende. — « Hen hed enhemellijke tale over h'n-hem. » Geh. *Houthem-in-V^t.*

Vrglk De Bo, *i. v. hemellijk.*

HEN-HEM, uitspr. *'n hem, 'n h'm.* = Hem, met herhalinge, vrglk *ik-ik, hij-hij*, enz. — « Je moe' nie' peizen da'nz' hen-hem inlieten. » Geh. *Hooglede en Poperinghewaard.*

HERTE. het. = Middenste, binnenste. — Hij kwam tot in 't herte van 't huis, om mij balfvaard en zottigheid te zeggen. Geh. *Gulleghem.*

Vrglk De Bo, *i. v. Herte.*

HUT, den. = Zwerm, menigte. — 't Er vlogen geheele hutten meuziën. Geh. *Kortrijk.*

KALEIE, de. = Greus, gruis, greis. — 't Kerkhof ligt vul kaleie. Geh. *Alveringhem.*

KALVERPLOTE, de. = Een die rondgaat om kalvers te koopen, die hij dan weder verkoopt; of om kalvers te koopen voor een ander: kalverpijt, makelaar. Geh. *Avelghem.*

KEERLAND, het. = Land dat gekeerd geweest heeft om zand te steken, om de zandlage uit te halen die eronder lag. Geh. *Houthem-in-V^t.*

KEURE, de. = Keuringe, onderzoek, met een Latijnsch w. *examen;* in de boeken met een bastaardw. *proef.* — Hij heeft de keure gedaan van al die glazen en hij en heeft er maar vijf krystalene onder gevonden. Geh. *Iseghem, Inghelmunster, Lendeleê.*

Dit *keure doen* bestaat, in 't geval van glazen, bekers, ruimers, enz., in 't aanschouwen en het doen klinken der verscheidene stuks.

Ingezien 't Volk zegt *de keure doen*, zou men het hatelijke zijne *exame*, zijne *eerzame passeeren* niet kunnen vervangen door *zijn' keure staan;* en zouden de *capacitairen* geen keurgerechte, keurmachtige, keurkiezers moeten heeten?

KLEIOOGE, de. = Weeke ooge, die van aanzien trekt op de verwe van eenen gekookten eerdappel, die klei is, in 't Fr. *œil terne.* — Z. onder 't w. *Duffelare.*

KRIELEN, *krielde, gekrield.* = Het kriel uitlezen, uitrapen; verlezen, vertieren. — « 'k He'n m'n errapp'ls ekkrield. » Geh. *Alveringhem.*

Z. De Bo, *i. v. Kriel.*

MAARTELAND, het. = Land dat maar in Maarte bedricht en wordt. — Dat deel van d'hofsteê is maarteland. Geh. *Houthem-in-V^t.*



MANSCH. = Mankrachtig, zijns zelfs.

Dat het bovenstaande w. *mansch* en niet *mans* dient geschreven, b. v. in « Ik ben daartoe mansch genoeg, » bewijst de Friesche tale, die 't w. *mansk* met den zelfsten zin gebruikt als ons *mansch.* Zoo zegt J. Halbertsma, in zijne *Rimen ind Teltsjes* (z. Bijblad Kerstmaand 1885) bl. 118 : « *Sjænde dat Bauk ien quea each ap it spul hie, tochte hy dat jonker Liaukama syn drystens wol goedkarre scoe ind eak wol manscer-noâch wier om him tsjin ien fyndoeksrinner to biscermjen.* » Dat is in 't Vl. : Ziende dat Bauk een kwa oog op het spel ha', dochte hij dat jonker Liaukama zijn driestnes(*se*) wel goedkeuren zou end ook wel manscher-(*ge*)noeg was om hem tegen een fijndoeksrenner *(fijnlijwaadkramer)* te beschermen.

Bl. 282 : « *Dy pas in 'e broek binne, rinne nou al mei ien barnende piip oaf sigaer lâns de strjitte... Ind den binne se eak hwat mansk.* » Dat is in 't Vl. : Die pas in (*d*)e broek bennen (*zijn*) rennen (*loopen*) nu al mee een brandende pijp of cigarre lan(*g*)s de strate... End' dan bennen (*zijn*) ze ook wat mansch.

Bl. 317 : « *Scoe dat den de reden net wæze, doctor, dat de Ingelscen sa folle mear mansk binne as aore naesjes?* » Dat is in 't Vl. : Zou dat dan de reden niet wezen, doctor, dat de Ingelschen zo vele meer mansch bennen (*zijn*) a(*l*)s a(*nd*)ere naties?

Vrglk *Loquela* 1881, hlfz. 50, *i. v. Mansch.*

OM ZEEPE *gaan.* Dit zeggen bestaat ook in 't Friesch. J. Halbertsma in zijne *Rimen ind Teltsjes* (z. *i. v. Mansch*) gebruikt het, b. v. bl. 119 : « *Nou, my thinkt, sei Sikke, it is mar ien segen, dat ik er yn poyere ha. Hie dy dîwel dær in it holst fen de nacht libben uwtkomd, wy hiene allegeârre om sjippe nei Jerusalim gien.* » Dat is in 't Vl. : Nu, mij dunkt, zei Sikke, (*h*)et is maar een zegen dat ik er in (*ge*)poeier(*d*)e he(*b*). Ha' die duivel daar in (*h*)et holste van de(*n*) nacht leven(*de*) uit(*ge*)komd, wij ha(*dd*)ene allegâre om zeepe na Jerusalem (*ge*)gaan.

Op de Friesche gedaante van dit zegwoord steunt waarschijnelijk hetgene de geleerde Dominee *Carolus Tuinman,* in zijnen *Oorsprong,* enz. *der Nederduitsche spreekwoorden, Middelburg, 1726,* verklarender wijze te berde brengt, zeggende, II. 236 : « *Hy is om zeep.* Dat zegt men van ymand, die verre van honk gereist is, en lichtelyk nooit zal wederkomen. De reden van dit spreekwoord is my duister. Zoude het niet gesproten zyn van de bedevaarden naar Jerusalem, van waar de geachtste zeep gebracht word? Dan is daar aan vermaagschapt; *Hy ligt in Jaffa...* Doch liever gis ik dat gedoeld word op de kruisvaarden om 't zo genaamde H. Land te winnen; waarvan 'er weinige wederkeerden, zo dat men die op den tocht waren doorschreef. »

ONDEUGD, z. *Loquela* 1888, hlfz. 86.

Het w. *ondeugd* wordt van ouds gebruikt met den zin dien *Loquela* opgeeft, blijkens de costumen der stede ende schependomme van Ghendt... Gent, A. Vanden Steene, 1631, bl. 11 : « Noch zynder twee Vinderien vanden vleeschhuysen, d'eene vanden grooten, ende d'andere vanden cleenen : vseerende te

nemene kennisse van schulden van Vleessche, metsgaders vander warderinghe, duecht ende ondeucht van dien. » Daarbij staat in handschrift : « Smaendaeghs 17 Julij 1581 wierter ondeuchdelyck vleesch vuyten vleeshuyse ghedaen... »

PEERDEPLOTE, de. = Een die rondgaat om peerden te... enz. Z. *Kalverplote*, en bij De Bo *Koeiplote*. Geh. *Avelghem*.

PLATE, z. *De plate*.

SAVIAAR, den. = *Eigentlijk, Savoyard*, een uit Savoyenland ; *oneigentlijk*, leelijkaard, schuw, deugeniet. — Ah gij leelijke saviaar ! Geh. *Wynghene*.

In 't Fr. is een *savoyard* een schouw- of kavevager.

SAVIAREN, *saviaarde, gesaviaard*. = Den meersman spelen, met de meerse, met den kramerskorf rondgaan, zoo de Saviaars *(les Savoyards)* plegen : met kramerijen rond het land gaan. — Ten tijde dat ik saviaarde. Geh. *Oost-Roosebeke, Wielsbeke*.

SCHETTERBEK, den. = Man of vrouwe die te luide en te zeere klapt. Geh. *Houthem-in-V^t^*.

SCHUDDEN, in 't Fr. *secouer*, komt, zoo heet het tochs, van 't Latijnsche **sub-cuttere, (bc = cc) succutere, *succutare, *succu'are, *succouer, secouer?*

Het Vl. w. *schudden* is nochtans bij de Waalsche koolgravers in 't Henegouwsche blijven bestaan, onder de gedaante van *esqueuder*, welk *esqueuder*, eertijds **escouder, *escou'er*, het Fr. *secouer* kan voortsgebracht hebben, zonder tusschenkomste van 't latijn.

Het w. *schudden, esqueuder* in 't Waalsch, vinde ik in de *Nouvelles du Borinage*, 1888, n° 28, 3^e^ zijde, 1^e^ sponde, aldus gebruikt, sprekende van een deel landloochenaars, die van op het vierschip hunne vrienden « *arvoir* » zeggen, of tot wederziens :

« *Fil à mesure qui n' 's intindent pus au respect que l'batieau s'inqueure à l'grande felesse à travers les ieaux, on prind s'mouquoi, s'casquette pou l' z'esqueude in l'air co toudi à z'airs de dire arvoir l'ungne à l'autre.* »

Dat is : *Fin à mesure* (in zulker maten) *qu'i(ls) ne s'entendent p(l)us au respect* (aangezien) *que l(e) bateau s'encourt à l(a) grande* felesse (felheid) *à travers les eaux, on prend s(on) mouchoi(r), s(a) casquette pou(r) l(es)* (schudden) *en l'air* (en)co(re) *tou*(jours) *a(u)x airs de dire à revoir l'un à l'autre.*

De Walen van West-Vlanderen verwisselen de *c, q, k* in *tsj*, b. v. *curé* wordt *tsjuré*, of, gelijk ze 't volgens de Fr. kracht van *ch* plegen te schrijven, *tchuré*. Dus veranderen ze *schudden esqueuder* in **estjeuder*, (*st = ts*) *etsjeu'er*. De Normanders zeggen *escouer*, de Franschen *'scouer* of *secouer*.

SCHUREN, z. *De plate*.

TEN DAGE *gaan werken*. = In daghuren. Geh. *Houthem-in-V^t^*.

TERREN, *terde, geterd*. = Tergen. — « Hoe meer dat het kind hem kwa' makte hoe meer da'nze't terden. » Geh. *Kortrijk*.



TINGELKURTS, den, meervoud *tingelkurtsen*, uitspr. *tiingelkursen*. = Netelkoorts, Fr. *urticaire*. — Me kind heeft de tingelkursen. Geh. *Gent*.

TJOBBELARE, den. = Een die tjobbelt. Z. *Tjobbelen*.

TJOBBELEN, *tjobbelde, getjobbeld*. = Tobbelen, struikelen, subbelen. — Dat peerd tjobbelt alle vijf voet : is dat nen tjobbelare van e peerd ! Geh. *Eessen*.

TRAFFELEN, *traffelde, getraffeld*. = Arbeiden. — Ja, ja, m'nheere, 't er is daar veel traffelen, veel traffelens aan ! Geh. *Kortrijk*.

TRALEN, *traalde, getraald*. = Dralen, trutselen. Het w. *tralen* is ons bewaard gebleven door het klank- en eindrijmend wederwoord *halen en tralen*, dat zoovele te zeggen is als haperen, steegeren, dubben, kwijnziek zijn. — Ja, 't is altijd voorts halen en tralen met dien man : dat zou nog al lange kun'n aanslepen. Hij staat daar en halen en tralen, en 't werk blijft ongedaan. Geh. *Oyghem, Oost-Roosebeke*.

VATEBANK, den. = Kaafberd, kaafboord. — 't Viel van de vatebank. Het staat up de vatebank. Zet'et up de' vatebank. Geh. *Zillebeke*.

De Bo heeft het w. gevonden bij den Iperschen schrijver Vaelande of Van Daele ; het leeft nog bij 't Volk, in 't Ipersche.

VERAMBACHTEN, *verambachtte, verambacht*. = Van ambachtswegen, ambachtelijk bewerken, met een bastaardw. *verfabrikeeren*. — 't En is niet dat meer verambacht wordt als vlas ; ze werken der aan van 's nuchtens tot 's navens en heel 't jaar deure : 't wordt gezaaid, gesleten, gereept, geroot, gezwingeld, gesponnen, geweven, gebleekt, enz. Geh. *Kortrijk*.

't Woord *verambachten* zou kunnen dienen om verschillige Fr. ww. eenen Vl. name te geven, b. v. *industrie* ambachtinge, ambachtwezen, verambachtinge ; *industrie linière* vlasambachtinge, *industriel* ambachter, vlasambachter, vlasverambachter ; *l'industrie linière occupe beaucoup de bras*, het verambachten van 't vlas houdt veel menschen bezig, enz.

VERWAKELEN, *verwakelde, verwakeld*. = Van gesteldheid, ligginge, schikkinge veranderen. — 't En was daar nooit geen haarke verwakeld, aan da' jongentje. 't Moet entwat verwakeld zijn aan dat slot, 'k en kan 't met geen sleuters open krijgen. Geh. *Gulleghem, Wevelghem*.

Een alderbeste w. om den bastaard *derangeeren* te vervangen.

VLIEME. = Geheel en gansch. — Zijne ooge was vlieme weg en uitgeschoten. Geh. *Hulste*.

VOETEN, *voette, gevoet*. = Met beider voeten op de onderste sporte hukken en met beider handen helpen trekken om een zware leêre te rechten of te strijken. — Alla, jongens, wie gaat er voeten ? Geh. *Houthulst*.

WINTERINGE, de. = Wintervoeder, veevoeder om 's winters. — De boeren en he'n geen winteringe genoeg. Geh. *Houthem-in-V^t^*.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 2, Wiedmaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFTAPPEN, *tapte af, afgetapt.* = (Beeldelijk) de waarheid te weten komen, achterhalen, al met behendigheid iemand doende, latende, en hoorende klappen. — 'k He' d'n daar schoone afgetapt, zonder dat hij-hij 't geware wierd. Geh. *Gent.*

AKKEREN, *akkerde, geakkerd* (met iemand). = Overeenkomen, eensgezind handelen. — Met dien vijzen doorn van dien Jan V. d. B. en heeft er nooit niemand kunnen akkeren. Met zulk ne veint en zou 'k niet kunnen akkeren. 'k En hebbe nooit kunnen akkeren met mijn schoonbroêre. Geh. *Gulleghem.*

AVEL, z. *Van avels.*

BALING, den. = Dolaard, landvluchter, verloren zoon, *profugus.* — « Als hij moe was van zuipen en zwieren, rooven en stelen, heeft hij hem ton baling gesteken. Hij loopt baling in 't Fransche. Jan is een oprechte baling van ne jongen. » Geh. *Marcke.*

Te Gulleghem is er eene *Balingstrate.*

BEGISSEN, *begiste, begist.* = Begessen, z. *Loquela* 1887, hlfz. 25. — Hij heeft al twee keers genezen geweest, maar hij zal 't nu begissen. Geh. *Kortrijk.*

BEKWELLEN, *bekwelde, bekweld*, van *be-* en *-kwellen.* = Bezuren, bekoopen met ziek te zijne. — Hij kreeg ne stuik van zijn peerd, hij heeft het vijf jaar bekweld, en hij is er algelijk van gestorven. Geh. *Iseghem.*

BEZIELDHEID, de. = Bevolkinge. — Ge moet weten, 't der is daar 'n bezieldheid van tienduist. Geh. *Ghistel.*

BIEDEN, *bood, geboden.* = Aankondigen, zoo men in de kerke en van den preekstoel doet, afroepen; met een schuimwoord, *publiceeren, recommandeeren.* — « z'Hên zundag last emmesse ebboôn voor me vader zaliger : kom-je der naartoe met je vrouwe en je kinders? » Geh. *Bulscamp.*

BRETS, den. = Brits, z. De Bo. — « De soldaten liggen benachte up den brets. » Geh. *Bulscamp.*

Misschien behoorde men *breds* te schrijven, immers *bred* is *berd* te zeggen, en *brets, brits* bediedt eene slaapstee ten blooten *berde.*



DE GAPE KEEREN, *keerde d. g., d. g. gekeerd.* = Sterven, verachtender wijze gezeid, den mood steken. — Als hij lag om de gape te keerene, 't wierd hem ton leed! Geh. *Rousselaere.*

De *gape* is heel 't inwendige van den mond, tot der kelen toe, dat zichtbaar wordt als men gaapt. Bij de stervenden schijnt de *gape* alsof ze uitewaards komen en 't onderste boven *keeren* wilde. De *mood,* of de *moed,* verkeerd gezeid de *moord,* is het nederste van de *gape;* en men zou even zoo wel kunnen zeggen de *gape* steken als den *mood* steken. Men zegt wisselbeurtig met de *gape* of den *mood* ook den *krop.* Bij zware aandoeningen schijnt het alsof de *krop,* d. i. de *mood* vol kwame, en zoo zegt men van iemand die gaat weenen : zijn moed kwam vul; het kropte hem in zijn kele, enz.

DE KERKE, enz. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 90.

« Wij moeten zien dat de kerke in 't dörp blijft, » dat is tot Wachtebeke zoo vele als : Wij moeten zien dat wij blijven die wij zijn; of beter : Wij moeten de neringe blijven jonnen waar wij gewend zijn.

DOLLE, de, *dolleken,* het. = Welle, rolle, in 't Grieksch *kylindron,* van waar 't Fr. *cylindre,* en 't schuimvl. *slinder.* — Hij bakte (lukken) en ik maakte de dolligjes (deeg). Geh. *Ghistel.*

FIELTE, de. = Het wezen der boosheid, het fiel- of fielt zijn. — Die jongen heeft de fielte in om droef te zijne! Geh. *Paschendaele.*

GEHOOPT EN GEDUWD, uitsprake *g'hapt* en geduwd, misverstaan *gaapte, gapte ingeduwd.* = In overvloed, bij volle maten. — Daar is 't al gehoopt en geduwd van 't goed. Al dat hij begeert, ze geven 't hem, gehoopt en geduwd. Geh. *Swevezeele, Kortrijk.*

De spreekwijze oorijt uit het meten : immers als men de ware in de mate doet tot vullens toe, dan nog eenen *hoop* daarboven op giet, en eindelijk dien hoop in- en *toeduwt,* om de mate en meer als de mate vol te meten, dan is de mate gevuld, *gehoopt en geduwd.*

Op de zelfste wijze misverstaat men in Vlanderen b. v. *de koeke aan 't herte gespannen* voor *de koeke en 't hertegespan, 't vergaat al in maten en springstokken* voor *'t blijft al aan de mate en aan den strijkstok,* enz.

HET ONTZETTEN, *ontzette 't, ontzet.* = Wijken, vluchten, 't land loochenen. — Hij doolt hij nu in Vrankrijk : hij heeft het entwaar ontzet om een gevecht, of om eenen diefstal. Geh. *Iseghem.*

HITSBLOEDIG, stemzate op *-bloe-*. = Oploopende, hittig van bloed, gramstoorig, kerstig. — 't Is moeielijk om handelen, met zulke hitsbloedige menschen. Geh. *Lendelede.*

*Hitsen, aanhitsen, ophitsen, hitsig, hitsig bloed* staan in Kramers; *hitsig bloed* kan men ook *hits bloed* heeten, en die *hits bloed* heeft is *hitsbloedig.*

Vergeleken met *koelbloedig* schijnt *hitsbloedig* te bestaan uit het hoedanigheidswoord *hitsch,* gekrompen uit *heetsch,* gelijk *hitte* uit *heette,* en *bloedig.* Dit w. *hitsch* schuilt in *hitsen,* dat Kiliaen *hitschen* spelt.

INDRUIZEN, *druos in, ingedrozen.* = Met geweld, met onstuimigheid, met menigen invallen, inloopen. — « Je zaagt ze daar indruizen (in dien kroeg), den een achter den angeren. » Geh. *Iper.*

KALOTTERACHTIG. = Onvaste, roerende en wagende. — Hij en weunt daar maar in e kalotterachtig huizeken. Geh. *Eeghem.*

Vrglk De Bo, *i. v. kalutteren.*

KNIJZIG. = Krijzig, krezig, ridsig, krolsch, krolziek. — In de maand dat de katten knijzig zijn. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

De Bo en heeft dien zin van 't w. *knijzig* niet aangeteekend; hij zegt *krijzig* en *krezig.*

KOMMERSCHAP, de. = 't Gene, b. v. de Iseghemsche burstelmakers van doen hebben en inkoopen om burstels van te maken : *matière, matière première,* zegt de Franschman. -- « Wij en winnen niet veel geld : de kommerschap is van d'jare te diere. » Geh. *Iseghem.*

Het w. *kommerschap* is eene verloopene uitsprake (*n* = *r*) van 't w. *kommenschap,* dat zelve oorspronklijk *koopmanschap* lood. Waarschijnelijk heeft het w. *kommer, ontkommeren, bekommeren, kommernisse,* enz. schuld aan 't verloop van *kommenschap* tot *kommerschap,* of 't en ware dat het looge aan 't Fr. *commerce,* dat ook door *kommerschap, kommerschip* vervlaamscht wordt.

KORTELING, den. = Met de kortzage afgezaagd stuk hout, rebbe, balke, enz. — « Doet de kortelingen in ne zak en draagt ze meê naar huis. » Geh. *Kortrijk.*

KRIELEN, *krielde, gekrield.* = (Eerrappels of andere knolvruchten) polken, uitpolken, d. i. met der hand uit den akker graven. — De jongens, die aardappels stelen, krielen ze uit den grond. Ik heb eenige aardappels gekrield om te zien hoe groot zij reeds zijn. Geh. *Iper en ommelands.*

Uit een eigenhandig schrijven van zaliger Deken De Bo.

Vrglk *Loquela* 1888, hlfz. 5, *i. v. krielen.*

KULTE, de. = Lap, enz. Z. De Bo, *i. v.* — Die broek staat vul kulten. Die rok en is maar goed genoeg meer om aan den slunsevint te geven : hij is geheel tenden van kulten derop te dijselen. Geh. *Kortrijk.*

KWATS, den. = Kropgezwel, in 't Fr. *goitre.* — 't Is al twintig jaar dat hij dien kwats draagt. Geh. *Thielt.*

LANGELIPPEN, *langelipte, gelangelipt.* = De lippe uitsteken. — Als 't heur niet en bevalt, ze staat daar te pronken en te langelippen dat 't al en te vele schilt. Geh. *Iseghem.*



LEURIG. = Vei. — Die vruchten staan leurig. Geh. *Bulscamp.*

LICHTER, den. = Een langsteelde houten allaam, dat uitloopt op eenen ijzeren schacht die van vooren een uitewaards bogende snijmes draagt. Het snijmes wordt onder de vierkantte afgekorvene gersfakken geschoven, door twee werklieden : de een trekt met eenen string den lichter voorwaards, de andere houdt en beweegt den staal op zulker wijze dat het snijmes, schuivende, scheppende en snijdende, de gersvodde losmaakt en van den grond licht. -- Gaat om den ploeg en om den lichtere : wij gaan gersfakken steken. Geh. *Kortrijk.*

LOS ZIJN, *was los, los geweest.* = Eenen vol geladen wagen; de vracht, de ladinge van een schip gelost hebben. — De wagen stond eenen dag en eenen nacht voor de deure eer wij los waren. Hadde de schipper in tijden los geweest, hij hadde kunnen wegvaren eer ze 't water aflieten. Geh. *Clercken,* en *Langs de Leye.*

LUISOOLIJK, uitspr. *luzoolik.* = Niet oolijk, dwaas, dom, bij De Bo luizedom. — Zi', die jongen is luisoolijk ! Geh. *Paschendaele.*

MET TWEEN MEEREN. = Met tween meer, met een zeker getal en met nog twee daarbij. — « Als wij vertrokken, wij waren met vieren, en als wij weêrekeerden, wij waren met twee' meeren. » Geh. *Gulleghem.*

Tusschen 't oude *met tween meeren* en 't jongere *met twee meer* bestaat het zelfste verschil als tusschen het latijnsche *cum duobus pluribus* en 't wantalige *cum duo plus :* 't eene is *verbogen,* 't andere niet.

MISKAAIEN, *miskaaide, miskaaid.* = Kwalijk uitvallen, niet gelukken, tegenslaan, misbokken. — Die reize zal miskaaien. 't Zal een miskaaide boodschap zijn. Heel dat gedoensel is miskaaid. Geh. *West-Niekerke.*

MUNTE, de. = Knok, teerling, hoop huizekottjes, kruipuitjes, woonsten van geringe liên, en waarder geen land bij en ligt. — Hij weunt in die munte daar, niet verre van onze hofsteê, met zijne vrouwe en nen hoop kinders. Geh. *Oelhem.*

Eene *munte* is bij De Bo eene koe, die aan de bate niet meer en komt; die noch kalf noch melk meer en geeft : « eene oude magere munte, » zegt hij. Dit woord kan door de landslieden gezeid zijn ook van *niets opdoende* menschen, die een huis maar geen *winnend,* geen *voortbrengend* land en bewonen.

Ik vermoede dat het w. *munte* vroeger *munke* (*k* = *t*) geloden heeft, en *munke* is de Vl. gedaante van 't Grieksch-Latijnsche *monaca,* eene *nonne.* Nu, *munk* is bij Kiliaen een ruin, *equus castratus,* die *niet voort en brengt;* en *nonne* eene *sus castrata,* eene gelte, eene geveurde, dus *onvruchtbare* zeuge.

Is mijn vermoeden gegrond, zoo zijn *munte, munke, munk, nonne* kerkelijke, ja kloosterlijke woorden, die op het dierenleven en het veehouden toegepast zijn geworden.

OM-AN-TE-DOENE, den. = 't Gewaad dat men dagelijks aandoet, wekelijks verschoont. — Ze spreekt g'heele dagen van rijtuigen en peerden, en och Heere, z'en heeft maar met ruize heuren om-an-te-doene ! Geh. *Gulleghem.*

Dit is eene oude, oostersche, semitische wijze van woordenbouw, die bij 't volk nog niet uitgestorven en is. Vrglk het araabsch w. *magazijn,* dat bestaat uit *ma-,* dat is waar (Latijn *ubi)* en *khazn,* vergaren; als of men zeide, in 't Vl., een *waarmen-vergaart.* De Fr. ww. *pourparler, pourboire,* enz. rieken ook eenigszins oostersch.

ONTKWANTEREN, *ontkwanterde, ontkwanterd.* = Zijlings weg ontsnappen. — De (gevangen) dief ontkwanterde mij, rechts aan den hoek van de strate. Geh. *Der Vichten.*

ONTTOTTELEN, *onttottelde, onttotteld.* = Ontstellen, met een bastaard-, of, om volgens Kiliaen te spreken, een schuimwoord, *veraltereeren.* — Ik was er lijk geheel van onttotteld. Geh. *Eeghem.*

ONZINNIG. = Van zijne zinnen beroofd, krankzinnig, zot. — De wet had onze moeie onzinnig verklaard. Geh. *Inghelmunster.*

OOSTERSTEENDRONKE, ofwel *oosterschsteendronke.* = Dwersdeure, geheel en gansch dronken. — Als hij thuis kwam, hij was oostersteendronke. Geh. *Bulscamp.*

OPREEDEN, *reedde op, opgereed.* = Teenemaal gereed maken. Z. De Bo, *i. v.* — Graan opreên, dat is graan met de windmolen kuischen. Geh. *Ghistel.*

PANNEKIND, het. = Kind dat met de pappanne opgekweekt is. — 't Is een pannekind : ze moeder is in 't kinderbedde gestorven. Geh. *Paschendaele.*

PLOEG, den. = Een allaam om vierkantte gersfakken te snijden : het bestaat uit een houten hoofd, waarin een halfrond mes vastegeschroefd zit; en eenen houtenen steert, staal of steel, dienende om het hoofd te bewegen. Van weerskanten 't hoofd zitten twee ringen of oogen vast, waaraan men twee stringen spant, die dienen om met den ploeg door den gersvloer te varen. Als twee werklieden den ploeg trekken houdt een derde den steert van den ploeg en beweegt hem, kruiswijs, vaanwijs, over 't gers, dat (door 't mes van den ploeg) in groote, kleene, breede of smalle parken gesneden wordt; die parken worden naderhand van den grond losgemaakt en met den lichter gelicht. — 'k Hebbe den ploeg geruind, maar 't is al verloren, hij is seffens weêre blonk en bot gesneen, van al die zaggewortels die in 't gers gegroeid zitten. Geh. *Kortrijk.*

REKSEL, het. = Spog, fluimen, rochels. — 't Is al reksel en slijm dat er van komt. Geh. *Lendelee.*

RISPINGE, de. = Berispinge, scheuvelinge, vermaninge. — « M'nheere, geef' m'ne' jongen ne keer 'n goe rispinge. » Geh. *Kortrijk.*

RUINEN, *ruinde, geruind,* uitspr. *ruun'n.* = Scherpen, wetten, het scherpend allaam, den steen, het staal over de snede bewegen. — 't Mes van den ploeg is bot : ge moet het ruinen. Geh. *Kortrijk.*

SCHOONVOLK, het. = Schoonvader, moeder, broeders, zusters, zoons, dochters al te zamen genomen, voor zoo vele er in een maagschap bestaan. — Wij waren te wege dat sterfhuis in 't vriendelijke te effenen, maar 't schoonvolk speelde te geweldig op. Geh. *Leêghem.*



SCHUILEN, *schuilde, geschuild.* = Sluimeren, slapen. — 'k He' g'heel den nacht daar gelegen tusschen schuilen en waken. Geh. *Kortrijk.*

« Schuylen. *Flandricè Leuiter dormire, dormitare,* » zegt Kiliaen.

SCHUILINGE, de. = Sluimeringe, zuilinge, dommelinge. — 'k Lag lijk in schuilinge van slaap, als ik u hoorde roepen; en 'k ontgaf het mij dat gij geroepen hadt. Geh. *Sweveghem.*

SCHURDTE, de. = Drom, dosch, geweld, menigte, schurdigheid, daar waar 't schurde gaat. — In de schurdte van 't volk zoudt g'allichte uw beurze kwijt geraken. Geh. *Eeghem.*

SCHURSEN, *schurste, geschurst,* uitspr. *schuss'n.* = Ophouden, Lat. *cessare,* veranderen, beteren. — Jan viel in een kwalijkte, maar, als hij 'n teuge water gedronken hadde, 't schurste ton 'n bitje. Geh. *Kortrijk.*

SMALEKEN, het. = Smalleken, *q. v.* — Rolt maar uw smaleken op! Geh. *Desselghem.*

De spreuke « *rolt uw smaleken* » of « *uw smalleken op* » oorijt uit de lijwaadmart; ze bediedt *eigentlijk* zoo vele als : het smalleken, dat gij opengedaan hebt, en bevalt mij niet : rolt het maar op; *oneigentlijk* vertrekt, scheedt eruit, zwijgt, laat mij gerust, enz.

SMALLEKEN, het. = Stik lijwaad van eene elle breed. — Ja-hij, hij kan wat! Hij kan smallekens weven en daarmeê al! Geh. *Coolscamp, Lichtervelde, Kortrijk.*

SMALLEKENSWEVER, den. = Wever die smallekens, (smallejes) weeft. — 't En es maar ne smallejeswevere. Geh. *Kortrijk.*

SMEUZELEN, *smeuzelde, gesmeuzeld.* = Tot smeus, tot smoes, tot moes duwen; smoezelen, smeuzen. — Eerrappels smeuzelen.

Niet en smeuzelt
niet en peuzelt.

't Viel een balke, en zijne hand was geheel gesmeuzeld. Geh. *Eessen.*

Het w. *smeuzelen,* dat, onder *freuzen,* als (?) d. i. als twijfelachtig opgegeven wierd, is mij sedert als gehoord en vast bestaande toegezonden.

Vrglk *Loquela* 1888, blfz. 75, *i. v. freuzen.*

SNOER, het. = Oorije, Lat. *progenies,* met eenen verachtenden zin. — 'k En zou met zulk snoer van volk niet willen te doen hebben. Geh. *Gulleghem.*

SPELLEGELD, het. = Liefkoop, wijnkoop, in 't Fr. *pot-de-vin.* — 't Der moste daar spijts hertens nog 1000 fr. spellegeld bij zijn, of 't en was voor ons niet! Geh. *Swevezeele.*

SPENNEN, in 't Fr. *sevrer,* z. De Bo.

De Henegouwsche Waals zeggen daartegen *spanni,* b. v.: *Spanni é quin,* een kind spennen.

*Spennen* of *spenen* is de *spene* onttrekken, de *spene* niet meer geven; van waar het Waalsche *spanni;* terwijlen het Fr. *sevrer,* vroeger *seprer,* van 't Latijnsche *separare* komt. Als de Noormanders hun Fr. naar Engeland overvoerden en hadde

hun w. *sevrer* nog den zin niet van *spennen; to sever* bediedt *verscheen doen* in 't Engelsch; en voor *spennen* zeggen de Engelanders *to wean*, d. i. in 't Vl. *wennen*, gewend maken.

SPIT WETEN, *wiste sp., sp. geweten.* = Weg weten. — 'k En wiste daarmeê geen spit: 'k hên 't moeten laten steken. Geh. *Veurne.*

*Spit weten* en *weg weten* zijn twee geminkte en onvolledige spreuken; de eerste is in heur geheele *spit weten* te wenden, en de andere *weg weten* te gaan. De eerste behoort de landslieden toe, van oorsprongswegen, die met de spa werken en die, naast malkaar *spittende*, 't een *spit* achter 't andere keeren en omme *wenden*. Vergelijkt *het onderspit* en *het bovenspit delven* van de deringgravers, het hooger aangehaalde *kunnen* of niet kunnen *akkeren* met iemand, en De Bo, *i. v. spit*, dat hij verkeerd vertaalt (mijns inziens) door 't Fr. *broche*.

STEK, den. = De nieuwe, onlangs ingevoerde ambachtinge van 't vlas, waarbij men er de leme uitdoet zonder zwingelen. — Pee Drieskes koopt vlas voor den stek. Dat is al vlas voor den stek, dat met den stek zal bewrocht worden. Geh. *Gulleghem en ommelands.*

VAN AVELS T'AVELS. = Van avers t'avers, van aver te aver, van den gemeenen hoop, gelijk al de andere, niet van de beste, om alzoo te laten. — En houdt u daarmeê niet bezig: 't en is maar een van avels t'avels. Geh. *Iseghem.*

*Aver* is uitbouw met *-er* van *af, ave;* vrglk *of, ove, over,* enz. Het w. *aver* luidt, geklankt zijnde, (*v* = *u*) *auer*, gekrompen *oor*, d. i. afkomeling, nazaat; van waar het w. *oorije*, dat is *averije, afkomste*. Van *aver te aver*, van *avers te avers*, van *avels te avels* is dus van *afkomste te afkomste*, gelijk ze altemale zijn, van het gemeene, van de gemeenste oorije, van den alledaagschen, van den gemeenen hoop.

Vrglk De Bo, bl. 65ab en 1457a.

VERPAST. = Zonder berekenden overschot, zonder meer als 't vereischte getal, de gewone, de strengelijk noodige hoeveelheid. — Verpaste eerrappels koken is gevarelijk, als men niet zeker en is dat er over noene niemand komen en zal. Geh. *Inghelmunster.*

VERSTROOIDENESSE, de. = Verstrooidheid. = 't Komt van de verstrooidenesse en van de wielzinnigheid, dat de jongens niet beter en leeren. Geh. *Kortrijk.*

VERTIJ, het. = Verzet, leute, tijdverdrijf. — Wij hebben van den avond vertijs genoeg, veel vertijs gehad. Hoe meer volk hoe meer vertijs. 't Vertij is de deugd van 't leven. Vertij, in eere en spaarzaamheid. Geh. *Ghistel.*

*Vertij* is 't naamwoord van 't werkw. *vertijen*, en *vertijs* is de tweede naamval van *vertij*. *Veel vertijs* vertaalt letterlijk *beaucoup* de *plaisir*.

Vrglk veel goeds, luttel broods, wat nieuws, te veel zeggens, niet genoeg biers, te veel waters, zands, enz.

Gelijk *nieuws* zoo gebruikt men *vertijs* in den eersten naamval.

VERZUILEN, *verzuilde, verzuild.* = Verbazen, *paf slaan*, zoo men zegt. — Ze waren al verzuild deur dien brand. Geh. *Swevezeele.*



VLAAGACHTIG. = (Weder) dat zoo nu zoo dan vlaagt, buiachtig, bijzachtig (weder). — 't Weêre en is alssan maar vlaagachtig. Geh. *Rousselaere.*

VOLGAANDE. = Volwassen. — Overjaar waren de vruchten al volgaande eer 't begoste te drogen. Geh. *West-Niekerke.*

WERDEN, *werdde, gewerd.* = Wedden. — Wi'je werden dat ik het spel zal winnen? Geh. *Moen.*

WETE, de. = Wetendheid, enz. Z. De Bo. — 'j Had hij de wete om kalfvleesch op te blazene. Geh. *Handsaeme.*

WIJFELEN, *wijfelde, gewijfeld.* = Bewegen gelijk b. v. de vrange van den stoomwagen die voorbij rijdt, snel bewegend henenvaren, henenrollen, henenvliegen. — Kijkt, Cisca, hoe zeere dat den *trein* (de tog, het gevoer, het gerij, het gerid, het stoomgerij, het stoomgerid) wijfelt naar Gent! Geh. *Kortrijk.*

Het w. *wijfelen* heeft eene nevengedaante *(p = f) wijpelen* (De Bo), en is uitbouw, met *-el-en*, van **wijpen*, **wijfen*, d. i. *wippen, wippelen, wikkelen. Wijfen* is *(ij = ui)* zeer nabij verwant met *wuiven*, dat *winken* beteekent met der hand. Van *wuiven* komen de ww. *wuf, wuft, verwuft, wuftig*, enz., die menigen gebruiken zonder ze te verstaan. Ons woord *wijfelen* bestaat ook in 't Engelsch *(whiff, whiffle)* en wordt van snel bewogen wind gezeid.

WINTERBOORD, den. = Schierwinter, bijkans winter, winter te wege. — 't Was winterboord, of die streke, als mijn man van de ziekte gestorven is. Geh. *Iseghem.*

ZEG, den. = Mare, geruchte, Latijn *fama*. — Het is de zeg dat hij gaat trouwen. Geh. *Handsaeme.*

Vrglk De Bo, *i. v. Zeg.*

ZETTINGE, de. = Opvraginge, ondervraginge, met een bastaardw. *exame, concours, compositie*, om te weten wien men den eersten, den tweeden *zetten* zal, enz. — « Dat is ebbeslag achter dat eersteschap in d' leeringe, os 't zettinge is! » Geh. *Houthem-in-Vt.*

ZWADDER, den. = Het drinken en 't swanselen, het zuipen, de haaibaai. — Die zeuns en zullen niet te boven gaan: ze zitten trouwens al veel te vele in den zwaddere. Geh. *Iseghem.*

ZWALUWPLAK, den. = Kruime. In zwaluwplak zetten is in kruime zetten, met een bastaardw. *rotseeren, rustikeeren.* — 't Eerste deuregat over dat huis in zwaluwplak, 't is daar dat Karel Feys weunt. Geh. *in 't noorden van West-Vlanderen*, en te *Rousselaere.*

ZWALUWPLAKKEN, *zwaluwplakte, gezwaluwplakt.* = In kruime zetten. — 'k Ga mijn huis doen zwaluwplakken. Geh. *Rousselaere.*

Men spreekt *zwolm, zwolmplak, zwolmplakken.*

Vrglk *Loquela* 1888, blfzz. 91 en 92, *i. vv. In kruime, kruime.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Wiedmaand 1888**

Nº 85. « *Ce n'est point aux seigneurs de la cour à régler le langage des gens de mer. Ce sont deux états indépendants l'un de l'autre à cet égard, et où chacun se croit en droit de créer des mots et des phrases, d'en fixer le sens.... Personne, à Florence même, n'ignore que le savant M. Redi écoutait attentivement les poissardes, et passait à dessein, près des Halles, pour recueillir des mots qui lui étaient inconnus.....*

*Au reste, je ne prétends pas que l'on doive adopter indistinctement tous les termes qui sont dans la bouche du peuple: en matière de langage, on doit toujours déférer par préférence aux écrivains, dont le style poli, élégant et propre est généralement approuvé et estimé: mais comme ils n'ont pas tout dit, leur but n'étant pas d'embrasser toutes sortes de matières, il faut nécessairement consulter le peuple, parce qu'en fait de langue, il n'est pas permis à l'auteur d'un dictionnaire de créer des mots; il n'est que le dépositaire de ceux qui sont consacrés par l'usage.* »

Uit *Nouveau dictionnaire français-italien, par François d'Alberti de Villeneuve. Marseille, 1772.*

---

Nº 86. « Daer is noch *Peeter Heyns* een ghespraecksaem man, van goede gheleertheydt, ende een constich Poete in de Fransoysche ende in zijn Duytsche spraecke, ghelijck aen zyne uytgegeven wercken blijct, besonder aen een ghenoemt den Spiegel des Wereldts: Dese betoont in zyne ghedichten, dat hy alle uytlandtsche woorden schouwt, die tot noch toe sommighe andere hebben gebruyct, bewysende dat dese spraecke rijck ende begrypich ghenoech is om alle dingen uyt te spreken, sonder behulp van eenighe vreemde sprake: welck sonder twyfel een groot ende loffelijck opset is, indien hy 't volbrenght, alsoo hy seydt.

Van de wetenschap des selven M. Pieter Heyns, oock noch ghetuyghen kan de stadt van Haerlem, alwaer hy hem eenighe jaren, overmits de troubelen tot Antwerpen, onthouden, ende de stadt met zyne wercken vereert heeft, tot volkomen onderwysinghe der jonghe jeucht in de Fransoysche tale: in welcke stadt hy haestich op eenen wagen uyttreckende, om den Walvisch in 't jaer 1598 by den Haghe aenghecomen te besichtighen, ghestorven ende begraven is. »

Uit de *Beschryvinghe van alle de Nederlanden, anderssins ghenoemt Neder-duytslandt, Door M. Lowijs Guicciardijn, Edelman van Florencen... Overgheset in de Nederduytsche Spraecke, door Cornelium Kilianum. Nu wederom met verscheyden Historien ende aenteeckingen vermeerdert ende verciert, door Petrum Montanum. T'Amsterdam, Ghedruckt by Willem Jansz. Anno 1612. Bl. 91.*

---

Nº 87. « De gewigtige veranderingen, welke op het laatst der vijftiende en het begin der zestiende eeuw in de denkwijze der volkeren plaats hadden, deden zich, gelijk in de meeste wetenschappen, zoo ook in de taal zelve gevoelen. Zij werd regelmatiger, maar grover; de fijne wijzigingen, haar in uitspraak, vorming en buiging eigen, welke lang in het oor en in het inwendig gevoel vastgehouden waren, verdwenen, en de taalleeraars, die alleen op zuiverheid en regelmatigheid doelden, verwaarloosden den edelen aanleg der taal en schiepen aldus eenen nieuwen tongval. Even als dit in Frankrijk, Engeland en Duitschland het geval was, had die omkeering ook bij ons plaats en van daar dat Spieghel, Hooft en Vondel meer van Stoke, Maerlant en hunne tijdgenooten verschillen, dan van onze hedendaagsche schrijvers.

Het lust ons, tot bewijs dezer stelling en als eene bijdrage tot de kennis onzer taal, de verbuiging der naamwoorden na te gaan, gelijk

dezelve vóór de hervorming der letterkunde door de Kamer *in Liefde bloeijende* en dergelijke inrigtingen, plaats had, of liever gelijk dezelve aangenomen was, vóór dat de Rethorijkers de taal verbasterden en het voetspoor voor die hervorming baanden.

Onze oude taal toch wordt het zuiverst in de stukken der twaalfde, dertiende en veertiende eeuw aangetroffen, in de kronijken, romans en andere gedichten, welke den ouden rijmtrant volgen; zelfs nog gedurende de eerste helft der vijftiende eeuw, terwijl daarentegen de Rethorijkkamers, den Franschen dichttrant aannemende, ook eene meer verbasterde taal gebruiken. Ofschoon nu Stoke en Maerlant, Van Velthem, Heelu en vooral Penninc en zijn vervolger Vostaert in dialekt eenigzins verschillen, toonen zij echter de taal in hare fijne nuanceringen gekend te hebben en staan in dit opzigt verre boven de latere dichters. »

Uit *Over de verbuiging der naamwoorden in het Oud-Nederduitsch, door Mr L. Ph. C. Van den Bergh.* — *Taalkundig Magazijn*, enz., z. N° 84 dezer wetensweerdigheden. Bll. 299—300.

---

N° 88. Ik leze in den *Journal de Bruxelles* van den 19 September 1888 hetgene hier volgt : « *L'épuration de la langue allemande. — Il s'est produit il y a quelque temps, dans la presse et dans certains cercles berlinois, une vive agitation dont le but est de remplacer par des termes allemands l'innombrable quantité de mots français qui ont passé dans la langue allemande. Les journaux de Berlin constatent avec une vive satisfaction que l'empereur Guillaume II vient de se mettre à la tête de ce mouvement d'épuration. Au dîner offert par le souverain aux généraux qui avaient pris part aux manœuvres du 3e corps d'armée, le souverain a ordonné de transformer la rédaction du menu et d'en extirper tous les mots français. Cette première transformation n'a pas réussi aussi complètement que l'eût désiré l'Empereur. Deux termes français, celui de « poularde » et celui de « pâté, » avaient été conservés. La presse exprime l'espoir que le travail commencé sera continué et qu'il sera, dans un prochain avenir, couronné d'un plein succès.* »

---

N° 89. Tot Lubecke, in den Dom, staat er, op eenen steen, in den noordchoor :

*Anno Domini MCCCCo LXVIIIo, (1468) XIo. in Junio, do starf Albert besschop to Brugge in Flanderen — Got zij der seelen barmhertich — unde heft desse lampen bestedigtet to ewigen dagen to holdene, dach unde nacht, bij den prestere, de hir Unser Leven Vrowen tiden holden in desseme dome; so de besegelde breff wol uth wist.*

Over dien steen, in den (protestantschen) Dom tot Lubecke, hangt die lampe, en daar staat op te lezen :

† *Int jaer MCCCC LXI (1461) funderde Albert bysschop desse lampe te Lubeckt in dem dome en de heren de de VII getyden holden achter den chore sin sculdych dese lampe bernende to holden to ewegen dagen sunder unterlat, als dize de biscop unde käppitelle besegelt heft.*

Uitleg : *holdene,* d. i. (onder)houdene. — *bernende,* d. i. barnende, brandende. — *unterlat,* d. i. onderlaat, achterlaat, verzuim.

Gezonden uit Meydenburg, door J. B.

---

N° 90. Tot Lubecke, in de « *Marienkirche,* » hangt er, al den zuidkant, in de « *Briefcapelle,* » eene schilderije, waarop eene schipbreuke verbeeld staat, met de volgende opschriften :

*Anno Domini MCCCCLXXXIX (1489) des Fridages voor alle gades hilgen do bleff schipper frans ben up de Berger reisen vor den kerk siinde mit XXXIII man de God al gnedig si Pater noster vor alle Christen seelen.*

Uitleg : *gades hilgen,* d. i. Godes, Gods heiligen. — *bleff,* d. i. bleef, versmoorde, op de reize naar Bergen.

Op de zelfste tafel staat het volgende :

***Och guden gesellen holdet nicht to licht***
***er gi to scepe gat, gat jo to der Bicht***
***et was so kort ene tyt***
***dat wi unser lebendes wurden quid***
***e pater noster vor alle Christe seelen.***

Uitleg : *holdet,* d. i. houdet, houdt. — *gat,* d. i. gaat. — *jo,* d. i. ja, toch. — *lebendes,* d. i. levendes, voor levenes, levens; zoo zeggen wij al *loopende* voor al *loopene,* met ingevoegde *d.*

Gezonden uit Meydenburg, door H. R.

---

Nº 91. Uit oude liederen :

*Lûbecke aller stêden schône*
*van riken Eren dragestu de krône.*

In de verhoorzale van 't « *Rathhaus* » tot Lubecke staat er : *Beide Part schal een Richter horen unde dan ordeln.*

In den doodendans, ter « *Marienkirche ,* » in Lubecke, spreekt het borelingske, uit der wiegen ten doodewaard :

*O dot wo schall ick dat vorstan?*
*Ick schall danssen unde kann nich gan.*

Uitleg : *dragestu,* d. i. drages-du, draag-de. — *wo,* d. i. woe (Kiliaen) hoe, vrglk *woensdag, hoensdag.*

Gezonden uit Meydenburg, door L. Bl.

---

Nº 92. In de « *Cisterzienzerkirche* » zu Doberan, in de « *Bulow-Capelle,* » staat er :

*Wieck düvel wieck, wieck wiet van my*
*Ick scheer my nig een haar üm dy,*
*Ick büm een mecklenburgsch edelmann*
*Wat geit die, düvel, mien suppen an?*

Uitleg : *Wieck, wiet, mien, die,* d. i. wijk, wijd, mijn, dij; belangrijk wegens onze uitsprake van *ij.* — *Ick büm,* d. i. ik bem, ik ben. — *Wat geit,* d. i. wat gaat. — *mien suppen,* d. i. mijn zuipen?

Gezonden uit Meydenburg, door E. D.

---

Nº 93. Tot Wismar, in de « *Nicolaykirche,* » op het graf van « *Henrich von der Luhe,* » overleden in 't jaar O. H. 1595, staat er :

*Christus is myn levent unde sterven is myn gewinst. Ick weth dat min Vorlosser levet unde he werde mi hernamals uth der erde upwecken. Salig sint de doden de yn den Heren sterven van nu an.*

Nevens het graf van H. v. d. Luhe, van 1595, staat er op een graf dat 65 jaar jonger is, te weten van 't jaar O. H. 1660, als volgt :

*Ich weijs das mein erlöser lebet und er wirdt mich ernach aus den erden auferwecken zur ewigen frwd und sëlicheit.*

In 65 jaar tijds heeft Luthers hoog duitsch, tot Lubecke en elders in Duitschland, over ons oud plat vlaamsch eilaas ten eenen male gezegepraald !

Gezonden uit Meydenburg, door G. D. en H. R.

---

## VRAGEN

Wat is te zeggen : « Hij heeft hem van u *afgestruikt?* »

Wat is bij de plaatsnijders, etsers, stekers hetgene zij heeten « het *rouw* bereiden? »

Wat is entwat *verhazaarden* te zeggen? Geh. *Kortrijk-buiten.*

Wat verstaat men door den *heiligen daver,* in : « Me' zou daarvan *den heiligen daver* krijgen! » Is 't *la danse Saint-Gui,* of wat? Geh. *Sint-Truyen.*

Wat is *tuisteren* te zeggen? Geh. *Sint-Truyen.*

Wat is *peeken* te zeggen in : « Me gaan een peeken? Geh. *Eerneghem.*

Wat is « *eertcost* » *(eerdkost, heerdkost?)* in 't volgende uit de Costumen van Gent : een die van kwaad volk gekwetst en na dag en tijd genezen is : « Procedeert... om den eertcost, delicieuse spyze ende dranck, verlet ende smerte, gheweert en vergolden te hebbene. »

Wat verstaat men door *Doornijksche sporrekes?* of *schorrekes?* 't Lagender in de Leye en men liet ze liggen, terwijl men de grezen of calciesteenen er zorgvuldig uit haalde en verzamelde.

Wat bediedt het w. *weme,* in de spreuke : « 'k Zou u slaan dat ge in de *wemen* van de lucht blijft hangen? » Geh. *Bulscamp.*

Bij Kiliaen is *weme* de keer van een wemel- of spijkerboor te zeggen; bij Van der Schueren is *weme* zoo vele als wonde; bij Plantin, Kiliaen, L. Meijer, e. a. is *weeme* het herderlijk huis, 's Pastors weunsteê. Vrglk De Bo, *i. vv. wijme, wieme, wemel, heerdwemel, wompel,* enz.

Wat heet men tot Brugge eene *prutooge?*

Weet er mij niemand iets te berichten wegens eenen visch, dien de Pannenaars den *hijt?* den *ijt?* den *ijd?* den *heit?* den *eit?* of den *eid?* heeten?

Wat is eene somme geld *opspelen?*

Wat slag van ijzer heet men *taai* ijzer? Geh. *Kortrijk.*

« *Zoo mager ozz epprik,* » *pri-* uitgesproken gelijk *pre-,* in 't Fr. *presque :* Wat is dat, een *prik?* Geh. *Poperinghe.*

Wat is *wiepen?* « De honden staan al te mets te *wiepene.* » Geh. *Dervichten.*

Wat is « *'t vier oprapen?* » Waar hoort men dat?

« Trekt ebbitje je sanken in! » Wat bediedt *je sanken?* Geh. *Poperinghe.*

Wat voor een weder is een *saverjette weêre?* Geh. *Oost-Niekerke.*

Ik vinde op eene schroo papier, geschreven van Deken De Bo zaliger, het volgende : « Scholen — *school, maar — krieken* die scholen. » Wat bediedt dat w. *scholen* hier, en waar hoort men 't?

Wat is eene *schipperswaschte?*

Iemand uit Loo zendt mij een Vl. w. voor *badineeren,* te weten *schermenten* of *schermeuten, -en-* of *-eu-:* welk is 't van tween?

Wat bediedt het naamwoord *schellebekken (den? de?* of *het?)* dat tot *Reninghelst* mondsgemeene is?

Wat bediedt : « Het maecken van tapitsche *saudre* (of *sandre?)* ende taefelcleeren. » A° 1618?

Wat zijn *de poeien?* « Wacht tot da' j' uit de poeien zijt! » Geh. *Kortrijk.*

Wat is *moerhoven?* « He staat daar assan te moerhoven! » Geh. *Vlamertinghe.*

Wat is ne *lekferius?* stemzate op *-fe-.* « Ha die lekferius toch! » Geh. *Rousselaere.*

Wat is de *kelebeier?* « Hij zal wel naar huis komen, als zijne kelebeier begunt te jukkene. » Geh. *Clercken.*

Waarom heet men middernacht *de* of *te kuilman van den nacht?* « Me' veint kwam thuis *de* (of *te?) kuilman van den nacht.* » Geh. *Hoogstaden.*

Wat heet gij den hoppier *kuilen?* Geh. — —? Den *hoppier,* d. i. het hommelhof, de groeiende, tierende hoppe : maar wat is *kuilen?*

Welke is de wetenschappelijke name van het vogelken, dat te Gulleghem *de duile,* uitsprekens *de dule* heet? Het bouwt zijn nestjen in d'hage en 't eindigt zijn leise met :... « *Dule-dule-dule.* »

Wat is « een' zake *verwisselvaten?* » Geh. *Gent.*

« 't Er is daar ne *galfer* van e gedacht in m'ne zin gekommen. » Wat bediedt het w. *galfer* in die zeggenschap? Geh. *Moorslede.*

Wat is « eenen trap *veuren?* » Geh. *Bulscamp.*

« De quantiteyt van eene ghemeyne spaeflessche. » Dus in eenen boek van 't jaar 1700. Wat is eene *spaeflessche?*

In de *Histoire de la dentelle par M.me Bury-Palliser, traduite par M.me la Comtesse G.on De Clerment-Tonnerre,* blz. 103, staat het volgende :

*Les vieilles dentelles flamandes sont d'une grande beauté; quelques-unes ont des fonds variés. La fig. 55 représente un genre de dentelle appelé dans le pays* Trolle-Kant, *terme dont nous n'avons pu découvrir le sens, quoiqu'il ait été adopté en Angleterre, où il désigne une dentelle ayant un fond particulier.*

Wat is *trollekant?*

Wat is *bijlonte* te zeggen? Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Wat is eene capucinegote? Geh. *Oost-Roosebeke.*

Welke ziekte is eigentlijk hetgene ze te Gent het *vleeschwater* heeten?

Wie kent er het w. *naning,* uitspr. *naaniink?*

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Aarschot, Antwerpen* (7), *Asper* (4), *Belle* (2), *Blankenberghe, Bree* (2), *Brugge* (13), *Brussel* (13), *Bulscamp, Cortryck-Dutzel, Dermonde* (2), *Desselghem, Duynkerke* (2), *Eecloo* (2), *Eyne* (3), *Gent* (14), *Ghistel, Haerlem* (2), *Houthem, Houthulst, Iseghem* (4), *Leuven* (2), *Lichtervelde, Mechelen* (2), *Meenen* (5), *Meydenburg, Mercke* (2), *Moortzeele, Oelhem, Oostende, Oost-Roosebeke, Oudenaarde, Paschendaele* (2), *Rijssel, Rolleghem, Rousselaere* (4), *S.-Denijs, S.-Niklaas* (7), *Thielt* (2), *Tongerloo* (2), *Vichte, Vilvoorde, Voorde, Zillebeke* (2). — 15 oct. 1888.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *n° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz., die hun geleverd wordt.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

ACHTERBLEEVEN, *bleefde a., a. gebleefd.* = Achterleeveren (De Bo), d. i. 't gene gezeid wordt spottende en verminkende achterzeggen, Fr. *rejaser*. — 't En is niet verdragelijk, als ge bezig zijt met schole houden, en dat ze daar zitten achter te bleevene. Geh. *Coolscamp*.

AFPANDEREN, *panderde af, afgepanderd.* = Panderen (bezoeken) tot dat het al gepanderd is. — Ze zou zij in nen dag heel de prochie afpanderen. Geh. *Gulleghem*.

BE. = We, wij. — Be zullen daar later van spreken. Geh. *Denterghem*.

Vrglk het Brugsche *bal*, d. i. *wal, wel*, elders *ba'*, in « bal och ja-het, ba ja-ik, ba neen-'t, ba-ba ! » Vrglk nog *bisschien* voor *misschien, bishanden* voor *mishanden, bedeen* voor *medeen*, enz.

BEI, den. = Opgesteken wijsvinger of vuist, van de rechtere hand, bij wijze van verdreegsel. — 'k Maakte nen bei naar mijnen jongen, en 'k zei : houdt op, of 't zal u gedinken ! « Maakt e keer nen bei, » zegt men tegen een kind op den arm, en dan steekt het zijn kleen vuistjen omhooge, en 't kijkt leelijk. Geh. *Kortrijk*.

Bij De Bo staat : « lemand eenen bei zetten, hem eene neus wijzen, fr. *faire un pied de nez à quelqu'un.* »

Gelijk *zi', zei (Loquela* 1887, hlfz. 30) de enkelv. gebiedende wijze van het werkw. *zien*, later een uitroep of tusschenwerpsel wierd, zoo is ook het geval met *bei*, de enkelvoud gebiedende wijze van *beien, beiden*, dat is wachten, vertoeven.

Eertijds gebruikte men dit *bei* insgelijks bij wijze van uitroep, zeggende : *Bei !* dit of *bei !* dat. Diene tot bewijs en voorbeeld een stuk uit *Ioannis Barclaii Vermaning aen de onCatholijken deeses tijds*, enz. *uyt het Latijn in 't Neerduytsch over-gezet. Door N. S. P. A. Tot Keulen, By Iohannes Kinckium, in't gulden Jaer van 1650*. Daar staat bl. 30 als volgt : « Maer met een ander handelende, die ook gheleerd was, zoo vermaende ik hem, dat hy van de ketterij wijckende by ons zoude komen ; Bey, zeiden hy, laet de dagh des oordeels komen, dan zult ghy zien, hoe ver dat vande rechte regel des gheloofs, de beoeffenders van bey de Religien zullen gheweest zijn. »



Het eerste *Bei* is hier zoovele als *Past op*, en het tweede bediedt *alle twee*.

Bij *Prosper de Vynck*, in zijnen *Evangelischen Raedsman, Te Brugghe, By Nicolaes Breyghel, Boec-drucker inde Philip-Stocstrate by de deure van S. Donaes. 1645*, 2e deel, bl. 164, antwoordt *Asellus* aan *Cœlestinus :*

Bey hoort hier ñoch een woort eer gy 't al tracht te seggen.

Of het volk dien uitroep nog gebruikt en wete ik bij ondervindinge niet te melden, maar mij dunkt als men zegt « eenen *bei* maken » dat men zoo vele zegt als eenen *wacht-u !* eenen *past op !* eenen *zwicht-u !* maken ; in andere ww. dat men zegt *bei !* niet met woord van monde, maar met de teekentale, namelijk opstekende en zwaaiende den vinger, of toogende eenen gebalden, eenen straffe-verdreegenden vuist, om iemand te doen *beien* van uit te werken 't gene men beletten wil.

BREEDWEVEN, *woef breed, breed geweven.* = Een breed stuk lijnwaad weven. — Kom-je achter Jan ? Hij zit daar breed te wevene in de weefkamere. Geh. *Ouckene*.

Uitsprekens luidt het w. *breeweven*, z. *Loquela* 1888, hlfz. 73, *i. v. Breewevere*, en hlfz. 14, *i. vv. Smaleken, smalleken, smallekenswever*.

DEELHAGE, de. = Ombhage, helthage. Z. *Ombhage*.

DEUREN. = Door. — Petrolie, dat gaat deuren al. Geh. *Kortrijk*.

DRUZZELEN, *druzzelde, gedruzzeld.* = Druizelen, *Loquela* 1888, hlfz. 4. — 't Is al ettidigje dat 'n druzzelt. Geh. *Loo, Bulscamp*.

FUIMELARE, den. = Een die fuimelt. — « 't Is zuk ne fumelare ! » Geh. *Cortemarcq*.

FUIMELEN, *fuimelde, gefuimeld.* = Valschen, zeuren, b. v. naar schole niet gaan, enz. — Ons knechtje, 't had het wel altemets ne keer gefuimeld, maar 't en zat algelijk geen kwaad in. Geh. *Hooglede*. — Dat is ook een die zijn vette, die zijnen guano fuimelt. Geh. *Cortemarcq*.

FUIMELS ! = Uitroep bij 't marbelspel, door welken de speler zijn recht beweert en bewaart om den ontslibberden marbel wederom op te nemen en er eene andere scheute meê te schieten. Geh. *Rousselaere*.

*Fuimelen*, Engelsch *to fumble*, Zweedsch *famle*, Deensch *famla*, IJslandsch *fœlma*, beteekent met der hand bezig zijn, pootelen. 't Woord is verwant met *folma, volma*, dat de Oudehoogduitsche gedaante is van 't Lat. w. *palma*, Grieksch *palamê*, d. i. de hand met de uitgestrekte vingers ; dan, een palmblad, een palmboom.

De *-lm-* van 't Grieksch, 't Lat., 't oud Hoogd. en 't IJslandsch w. is bij ons, in Denemark, in Zweden en in Engeland *-ml-* geworden; en de *p* heeft haren gewonelijken stafwandel *(p = v, f)* ondergaan.

*Fuimelen*, met zijne bijgedaanten *fommelen, fijmelen, femelen, fimpelen, frommelen, frompelen, rompelen,* enz. beteekent dan eigentlijk en van woordswegen behandelen. *Behandelen,* door de handen laten gaan, daar en zit nog eigentlijk geen bedrog onder; maar de vingerkunstenaars of *prestidigitateurs,* om nog een gefuimeld w. den weg naar buiten te wijzen, spelen zoo verre en zoo vele met der hand, dat m' op 't ende er bij bedrogen wordt.

Wijn *verlaten,* wijn *van 't een* vat *in 't ander laten* loopen, en is eigentlijk geen wijn met onwijn versnijen, neen 't: maar toch de fransche tale beklapt de (Fr.?) wijnhandelaars, als zij zegt: *verlater*, liever met Kramers, « *Frelater, v. a.* Vervalschen, vermengen, (inzonderheid dranken); — versnijden (wijn). »

GEIRNEN, uitspr. *gœrnden, gœrnde, gœrni, gœrndi.* = Louter, onvervalscht, onvermengd, van alle vreemde zelfstandigheid of hoedanigheid vrij; puik, volslegen, uitnemende, deure-end-deure, dwersdeure, of, met een schuimw., *compleet, absluit, plein.* — « 't Is vandage geirnde' winterweêre. Ge zijt gij ne geirnde' zot, ne geirnden boer. 't Is ne geirnden heere. Dit gebak is goed om t'eten: 't is al geirnde' suiker dat m'erin gesmakt. 't Lag daar al vul geirnde more. 't Is ne geirnde vrek. » Geh. *Ten Pladijshoeke onder Deerlyk, Anseghem, Ooteghem, Caestre, Audenaerde en ommelands.*

De Bo heeft het w. gehoord, met den zelfsten zin (hij en zegt niet waar) en hij schrijft het *gernde, gerni,* bemoedende dat het misschien oorspronklijk het zelfste w. is als het gebrokene Fr. lasterw. *jarni.*

In de streke waar men *goudi, zelveri, koperi, ijzeri* hoort, in steê van *gouden, zilveren, koperen, ijzeren,* daar ook hoort men *geirni* of *geirndi*, in steê van *geirnen, geirnden.* Dit waarnemen doet mij *geirnen* aanzien als een hoedanigheidsw., dat, gebouwd uit den name van eene stoffelijkheid, *geirn-*, en den uitgang *-en,* zoo vele bediedt als gemaakt van, bestaande uit *geirn, geirnen.* Vrglk gemaakt van *hout, houten;* gemaakt van *vlas, vlassen;* gemaakt van *leêr, leêren;* gemaakt van *vleesch, vleezen;* enz.

Wat de *d* betreft, waarbij *geirni* van *geirndi, geirnen* van *geirnden* verschilt, zij en behoort eigentlijk het w. niet toe: ze'n dient maar om eene zekere *taale* uitsprake van de *n* na te beelden, zoo dat nog voorenvalt, b. v. in de ww. *alle nuchtende — alle nuchtene; Allewinde — Allewine; al loopende — al loopene; begonden — begonnen; deurendal — deuren al; deur al; koutendansie — koutenansie; lindelaken — linenlaken; Meende — Meen'ne, Meenene; ondeffen — oneffen; onziende — onziene; sindeschalk — seneschalk; te noende — te noene; vernijndig — veninig; Wulvendakker — Wulvenakker; zindelijk — zinnelijk; zwaande — zwane; zwijndeerrappel — zwijneerrappel,* enz.

Zoo zeggen de Denen *Gudinde — Godinne; keiserinde — keizerinne; sangerinde — zangerinne,* enz.

Aanveerden wij nu als bewezen en goedgedaan dat *geirnen,*



*geirnden, geirnde, geirndi, geirni* (of gelijk De Bo 't schrijft), *gernde* en *gerni* een en 't zelfste w. *kunnen* zijn, zoo blijft de vrage of er ievers eene stoffelijkheid bestaat, die (*den, de* of *het*) *geirn* of *gern* geheeten wordt, en welke die moge wezen.

Aldus staat er in Verdam's Middelnederlandsch Wrdnboek:

« In die panetrie, van eenen gerniere, daertoe ghebezighet waren ten vloere 4 tienvoete bort, *Rek. v. Zeel.* 2.353. Vier ghesneden ende ghegroefde borden, daer men den gernier boven mede bescoet. *Ald.* »

Dit w. *gernier* vertaalt Verdam door graanzolder, zolder, Fr. *grenier, gernier.*

*Gernier* (dat men ook *geirnier* kon schrijven, zonder de uitsprake of het w. te hinderen), ontlast van den afleidenden uitgang *-ier,* levert *gern, geirn,* dat noodzakelijk *grein, graan* moet beteekenen, want *gernier, geirnier* zegt zoo vele als *greinier, graanier;* of, zoo wij in Vlanderen met Kiliaen zeggen, *graandere.*

*Broeder Jacob Roecx* gebruikt *grein* voor *graan,* in zijn *Vierich boucxken, ghenaemt. Den Gheestelicken steen... Antwerpen,* bij W. van Parijs 1576, bl. 16, waar 't heet: « Ghy hebt my ghelaten, die alder edelste, rijckste, moghenste, wijste, ende die alder beste die u met purpuren, ende coccinen cleede, die u in goude, in siluer, in wijn, ende olie, ende in die bloeme ende merch des alder beste terwe greyns heb seer leckerlic gheuoedt ende versaedt. »

*Cornelis van Beresteyn,* vertalende *Don Ant. de Guevara's Ghemeene Sendtbrieven, Amsterdam* 1632, 2e deel, bl. 210 vo, gebruikt het w. *greinken* voor *graanken,* aldus schrijvende: « Gheen ghediert voor hem selven alleen en spittet, en delft, en ploecht, noch en saeydt, dan dat zy hen laten vernoegen, met vliechskens inden luchte, met greynkens opten aerde, met kruydekens, met mierkens, met wromkens, met kroost opten wateren, met wortelen inden sloten, ende oock anderen van den afgevallen ooften. »

Gelijk *gernier, geirnier* het omzette *grenier, greinier* is, zoo kan *geirnen, gernen* ook omzet zijn uit *greinen, grenen, granen,* d. i. van *green,* van *grein,* van *graan* gemaakt.

Zulk een w. *greinen* bestaat er waarlijk, en 't beteekent bij Weiland, Kramers en an, van *grein* (in 't Fr. *camelot*) gemaakt; ja, *greinen* (*hout*) is bij De Bo het fijn *gegreinde,* noordsch dennen- of deeljenhout.

Maar een *geirnen* (= een *greinen*) boer, b. v., zoo men te scheldewaard zegt, is dat nu een boer die van *koorn,* van *grein,* van *camelot,* van *dennenhout,* of van wat gemaakt is?

Hadde *grein = geirn* geene andere beteekenisse als de hooger gemelde, dan gave ik het spel verloren; en het w. *geirnen = greinen,* op 't w. *boer,* enz. toegepast, scheen mij onuitlegbaar; ja, maar *grein = geirn,* en gevolgentlijk ook *greinen = geirnen,* is breeder van bediedenisse.

Aldus zegt Dr M. Devries, *Taal- en Letterbode* IV. bl. 45-50: « Het *grein* was de echte Middelnederlandsche benaming voor hetgeen wij *het puik, de bloem* noemen... Overdrachtelijk werd het, evenals ons *pit, kern,* van datgene gezegd dat in zijn soort het beste, het fijnste, het uitgelezenste is; vooral in toepassing op personen, die het puik of de bloem van hun stand of hunne soort zijn. In de *Brab. Yeesten,* 6,984, leest men:

Tien tiden was in Brabant
Van allen ridderscape *tgrein,*
Menig vrome stout capitein,
Die hem verstonden van wapenspele. »

*Tien tiden*, d. i. *Te dien tijden.*

« De Heer Oudemans... *Bijdrage* 2.736... verklaart *grein*... in overeenstemming met de oorspronklijke beteekenis van *zaadkorrel, zaad.* Doch uit het boven aangevoerde is genoegzaam gebleken dat de loop der beteekenissen een andere geweest is, dat men van het begrip van *pit* of *kern* tot dat van *het beste, het uitgelezenste* overging, en vandaar, bij uitbreiding, het woord in 't algemeen op een *uitstekend persoon* toepaste. »

De ridders van Brabant waren dan als van *'t grein der ridderschap* gemaakt, het waren *greinen, geirnen, geirnde, geirndi, geirni* ridders; zoo als er langs de schelde (en elders nog) *greinen, geirnen, geirnde, geirndi, geirni* boeren, *geirni* heeren, *geirni* zotten zijn, enz.

Het w. *grein* met den zin van *het uitgelezenste,* was onze voormalige Vl. schrijvers wel bekend, t'oorkonden *Jan David,* van Kortrijk, die zegt in zijnen *Christelycken Waerseggher, Antwerpen* 1603, bl. 88, als volgt : « Laet ons dat woordeken, *Bemint,* in ons herte wel prenten, t'welck al de gheboden besluyt... Alsoo sal oock ons doen en laeten, ende gheheel ons leuen den goeden geur en reuck der liefde, uyt den grondt en wortel des herten voortsbrenghen, ist saecke, dat de liefde, ende dit wel-rieckende crachtigh soete woordeken, *Bemint,* als t'greyn der gheboden Godts, in ons herte ghegreffit wordt. »

Het verloop dat bestaat tusschen *grein* en *geirn,* t. w. de omzet (*metathesis*) van de *r,* is een algemeen verschijnsel in onze tale; namelijk grijpt het stede bij al de ww. die van 't w. *graan, grein* afkomstig zijn. Alzoo, de appelvrucht die vol *granen* zit, *malum punicum;* de edelsteen die aan die *granen* gelijkt, *lapis granatus;* de werpkogel, die den *malum punicum* gelijkt; de landsknecht, die zulken kogel werpt, heeten elk in 't zijne : *grenaat-* of *gernaat*appel, *grenaat-* of *gernaat*steen, *grenade* of *gernade, grenadier* of (in 't volksliedtje) *geirnadier :*

Geirnadier, gij doet mij beven,
als gij spreekt van weg te gaan...

Onze *geernaar,* bij Kiliaen *gaerner, garner* en *garnaerd,* in 't Hoogd. *granal, granele,* kan eertijds *granere, greinere* geheeten hebben, het zij om de tallooze eier*graantjes,* het zij om de *granen,* d. i. de haren, de haarachtige sprieten, die hem onderscheiden.

Voor de *granen,* de *grenen,* d. i. de knevelharen, zei men in de middeleeuwen ook de *gernen,* luidens *Walewein,* vs 10141 :

Ende banderside liepen hem die tranen
Over die ghernen nederwaert.

Om te zeggen dat iemand *niet geirnen, niet* puik, *niet* uitnemende en is, b. v. in zijn ambacht, zeggen de Vlamingen gelijkerwijs « nen *elzene'* schoemakere, nen *elzi* zwingelare. » Om te zeggen dat iemand zwaar en onbehendig is, zeggen ze « ne *looden,* ne *looten,* ne *lootenen,* ne *loodi,* ne *looti* student. » Om de kracht te beteekenen b. v. van eenen werkman zeggen ze : « 't Is nen *eekene'* veint, nen *eeki* kerele. »



HELTHAGE, de. = Ombhage, deelhage. Z. *Ombhage.*

INSTEEK, den. = Visch die in de mijne gesteken wordt, opdat hij, openbaar gemijnd zijnde en door den insteker zelve teruggekocht, in stad zou mogen vertierd worden. — Dat en is geen mijnvisch, 't is insteek, dien hij op een vremde gekocht heeft. Geh. *Kortrijk.*

MEÊTRIJFELEN, *trijfelde m., m. getrijfeld.* = Meêdweefelen, meêdreefelen; behendiglijk meê doen gaan. — Mijn jongen is nu in de Sint-Aarnouds gilde, en hij tracht altijd zijn vader meê te trijfelen. Geh. *Kortrijk.*

De *d* die een *r* tegenkomt heeft moeite om geen *t* te worden. Dus zou *trijfelen* wel vroeger *drijfelen* kunnen geweest hebben; en *drijfelen* is uitbouw met *-elen* van *drijfen,* dat bij Kiliaen staat en *drijven* te zeggen is.

MELESUIKER, den. = Potsuiker (De Bo), poersuiker, poiersuiker, keukensuiker, zandsuiker, meelsuiker, ruwe suiker, immers die nog niet herzoden, met een schuimw., nog niet *geraffineerd* en is; in 't Eng. *brown sugar,* in 't Hoogd. *farinzuker,* in 't Fr. *cassonade* (d. i. *caissonade,* kistesuiker), *moscouade.* — Rijspap met melesuiker bestrooid. Geh. *Wacken.*

Het w. *melesuiker* bestaat uit het oud w. *mele* (Kiliaen, Mellema, d'Arsy), nu *meel,* Latijn *farina,* en *suiker;* dit oud w. *mele* is te Wacken bewaard gebleven.

*Melesuiker* en moet niet verward worden met *melissuiker,* Fr. *sucre mélis, sucre de Malte,* dat bij Kramers geboekt staat.

De *-e* van *mele,* verre van, zoo men zegt, eene overtollige, slepende *e* te zijn, vertegenwoordigt, gedoofd en bijkans klankloos zoo zij nu is, eenen ouderen uitgang *-uwe, ewe;* vrglk het Angelsassensche *melu, melo,* 2e naamval *melewes. Mele* was eertijds een w. gelijk *terruwe, verruwe,* of, gelijk men nog hoort, *tarruwa, varruwa.* Van dit oudere **meluw* komt het werkw. *meluwen,* d. i. gelijk *meel* worden, *melen.*

Veel onzer ww. zijn alzoo aan 't verkorten; dus hebben wij *geluw, gele, geel; scheluw, schele, scheelde, scheel; kaluw, kale, kaal; valuw, vale, vaal; kouwe, koie, koeie, koei, koe.* Van dit laatste w. bestaat tot Rousselaere eene tweemaal gekleende gedaante *koelki* (vrglk *schou'erke schoerke*) in *koelkisfeeste,* dat is *kouwelkins, koewelkins, ko'elkins, koeikensfeeste.*

OMBHAGE, de, uitsprekens *omphage.* = Helthage, deelhage, hage waar twee eigenaars in gerecht zijn. — Gij en meugt gij die hage niet uitsmijten, op uw' eigen hand : 't is 'n ombhage. Geh. *Denterghem.*

Hier hebben wij het oud w. *ombe,* later *omme, om,* en wel met zijne vroegere bediedenisse, te weten *van wederkanten.* Alzoo gebruiken 't de speelders. Wanneer b. v. A zegt : Ik hebbe 25, B, ook tot 25 gerakende, zal antwoorden : Is 25 om! Dat is 25 van wederkanten. Eene ombhage behoort van wederkanten eenen anderen eigenaar toe, elk bezit er den *helt,* den *helft,* zijn *deel* van : 't is eene *helthage,* eene *deelhage.*

De reden waarom de *b* van *omb* als *p* uitgesproken wordt, zit in de volgende *h* van *hage,* die de Vlaming heel zachtjes, heel lijze, maar toch hooren laat. B. v. hij en zegt niet *staduus,* maar *stathuus;* niet *krudage,* maar *kruuthage;* niet *verblid-*

*eid*, maar *verbliitheit;* niet *stervuus*, maar *sterfhuus;* niet *ombage*, maar *omphage*, enz.

Het w. *omb* en heb ik maar dezen eersten en eenigsten keer tegengekomen in 't gesprokene Vlaamsch. In de oude boeken vindt men b. v. *alombe, daarombe, hierombe, waarombe, ombezaat* voor *ommezaat, ombetrent* voor *betrent* (De Bo), *ommetrent, omtrent;* in het zeisel van *Lanceloot*, vs. 18579, staat het w. vrij en vrank op zijn eigen, aldus :

Die coninginne pijnde sere
ombe wel te speelne in allen kere.

Zoo vindt men nog *ombevangen*, dat kan verstaan worden 1° *on-bevangen*, 2° *om, ombe-, ommevangen*, 3° *ommegevangen*, enz.

ONWILLE, den. = 't Gene men niet en wilt noch en begeert dat het geschiede, Fr. *déplaisir*. — 'k En houde ik al niet vele aan liggende goed : men moet trouwens te dikkels een z'n onwille zien, bij al dat pachter is. Geh. *Ingoyghem*.

Het woordendeel *wille*, van *onwille*, is het zelfste w. dat bij de Vlamingen bewaard gebleven is en dat ze nog bezigen als zij zeggen *willekomme*, in steê van het nieuwerwetsche *wel gekomen*. *Komme* is een oud zelfstandig naamw., dat nu zou luiden *kommer, komer*, d. i. een die komt; en *willekomme* bediedt, van woordswegen, aangename komer, begeerde, gewenschte bezoeker.

In steê van *plaisir, plaisierig*, twee dier al te menigvuldige, uitheemsche ww., die onze echte en oude Vl. tale bezig zijn met dood te woekeren en te versmachten, gebruikten wij eertijds, en gebruiken de Friesen nog, de ww. *wille, willig*. Men zei b. v. wij hebben daar veel *wille* gehad, het was daar *willig*, hoe meer volk hoe meer *wille*, enz.

Plantin, in zijnen *Thesaurus*, schijnt of hij het w. *wille*, met dien zin, nog gehoord hadde, waar hij zegt : « Met wille ende sonder verdriet een dinck besien. »

RIJEPANDERE, den, uitspr. *riepandre*. = Hij of zij die overal rond pandert, d. i. panderende rond rijdt, riddert, dretst, loopt. — « Dat es ne riepander' van e vrommins! » Geh. *Gulleghem*.

Vrglk *Loquela* 1888, hlfz. 58, 60 en 83, *i. vv. Drilpanderen, lulpanderen, duilpender*, en De Bo, *i. vv. Paanderen, dretsepander, drilsepander*.

Dat omgaan *met den korf aan den arm* moet al een oud gebruik zijn, ingezien 't w. *panderen* op zijn eigen *rondgaan* beteekent.

Als de twaalf Apostels *duodecim cophinos fragmentorum* van de vermenigde brooden opvergaderden, zoo hadden zij ook waarschijnelijk iegelijk man zijnen pander meê, op hunnen weg, in 't oode van Palestinen.

*Pander* en is nochtans geen oorspronklijk Vl. w. : onze voorouders hebben 't gemaakt van 't Lat. *panar-ium* (suetonius), d. i. eene *brood*mande. Het w. zonder zijnen uitgang is *panar;* met Germaansche stemzate *panr*, (*nr* = *ndr*) *pandr, pander, paander*. Vrglk *Vlanderen Vlaanderen*.

SCHOUDERINGE, de. = Over- of uitkomende rand, boord, b. v. aan een schof, aan eene hulle, aan eene deure, aan een wiel. — De raders van de stoomwagens zijn



voorzien van schouderingen, die niet *op* de schenen, maar al weêrkanten binnenwaards, *langs* de schenen loopen van den ijzerweg. Geh. *Kortrijk*.

SLEEUWKE. = Sleeke, sleek, effen, reis en reis met den boord van de mate, vol, in grooten overvloed. — 't Loopt daar sleeuwke van d'honden. De-die ne veint krijgen! ja-ja z' : ze zullender sleeuwke naartoe loopen. Geh. *Maldeghem*.

't Woord is gebouwd uit *sleeuwk*, bij De Bo *sleek*, en de bijwoordelijke *-e*. Vrglk *schoone, rijke, lange*.

SMAGEN, *smaagde, gesmaagd*. = Knerzelen, zoo de ijzeren wielen van een rijtuig doen op eenen keiweg. — Hoort die wielen smagen! Geh. *Becelaere*.

Zou dit w. *smagen*, gelijk *smaal, smalen* niet afkomstig zijn van den germaanschen wortel *smâh*, kort en kleene maken, malen, gelijk het wagenwiel de keien doet?

SMALEN, *smaalde, gesmaald*. = Smaal, smaler worden. — Heur kaken zullen wel smalen, als ze zoo vele niet meer te eten en heeft. Geh. *Inghelmunster*.

*Smaal* in steê van *smal* staat bij De Bo en bij Kiliaen; Mellema en d'Arsy hebben « *smal, smael, étroict, serré, gresle*. »

Het w. *smalen* staat in onze oude rijmboeken, b. v. bij *Willem van Hildegaersberch, Gedichten*, bl. 123, vs. 141 :

Als dan 'tghelt beghint te smalen,
Soe siet mer sommighe nederdalen
Van den hoghen in dat laghe.

Ook bij onzen *Jacop van Maerlant*, in zijnen *Wapene Martijn*, 10e st. :

In weeter wat toe segghen el :
Die scalc hout boesheit over spel,
Hi pijnt hoe hi doghet smale.

*In*, d. i. *i'n*, gekrompen uit *ik en. Over*, d. i. voor. *Doghet*, d. i. **doogd*, deugd.

Nog in der *Naturen Bloeme*, bl. VI, vs. 504 :

Ende III vingheren alle daghe
Sanc haer lichaem sonder saghe,
Onthier ende twater was ghedaelt,
Ende haer lechame ghesmaelt.

*Sonder saghe*, d. i. zonder *fabel*, zonder leugen.

Die *smaal, smalen* zeggen spreken de tale van over duist jaar; ze laten immers de *h* hooren, die den grond van 't w. eigen is. De germaansche wortel luidt *smâh*, en met uitgang *-d* levert hij *smaad, smaden, versmaden;* met uitgang *-l smaal, smalen*. De *h* van *smâh* vervangt, in onze talen, de *k* van 't Grieksche *smik-ros* (door afval van de *s-*) *mikros*, d. i. kleen, gering; en de *c* van 't Lat. *macer*.

Vrglk *Smagen*, en z. *Loquela* 1888, hlfz. 14, *i. v. smaleken*.

UITMAGEREN, *magerde uit, uitgemagerd*. = Afmageren, z. *Loquela* 1888, hlfz. 1, en 1887, hlfz. 79, *i. v. opmageren*. — 't Zal wel uitmageren. Geh. *Loo*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

N° 4, Oestmaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFLETTEN, *lette af, afgelet.* = Afspieden, afspichten, afneuzen, afloeren. — Hij en komt hier maar om alles af te letten dat er in huis gebeurt. Geh. *Gulleghem.*

BAARPAPIER, het. = Gebaard papier, papier met baren, met barms erin. — Baarpapier en gaat niet wel om op te schrijven. Geh. *Kortrijk.*

BEDDELIJKS. = Beddens, te bedde. — 't Is al vijf dagen dat hij beddelijks ligt. De burgemeester is beddelijks ziek. Geh. *Wercken.*

BEDDELINKS. = Beddelijks, beddens. Z. *Beddelijks.*

Gelijk *beddens* de tweede naamval is van *bedde*, zoo kan *beddelijks* de tweede naamval zijn van 't naamwoord *beddelijk*. Immers het *beddelijk* beteekent het *bedde*, met al dat er aan toebehoort; vrglk het *huwelijk*, het *begravelijk*, het *keernlijk*, (De Bo en *Loquela* 1888, hlfz. 85). Terwijl men nu zoo wel *keernlink* als *keernlijk* hoort, zoo zalder neffens *beddelijk* een *beddelink* bestaan, waarvan de tweede naamval, *beddelinks*, niet *beddelings*, zoo vele zegt als *beddens* en *beddelijks*.

« De spelling *huwelijk* » (dus ook *beddelijk*, *begravelijk*, *keernlijk*), zegt Dr H. Kern, *Taal- en Letterbode VI. 210*, « die in strijd is met onze uitspraak is zoo mogelijk het nog erger met de etymologie. Reeds V. d. Schueren schrijft behoorlijk *hijlick*. » De uitgang *-lik* vertegenwoordigt een oud Vl. w. *leik*, *leek*, *lik*, dat zoovele beteekende als het onvl. *-ment*. Zoo zoude men in gebräkeld Vl. kunnen zeggen *huwement*, *beddement*, *keernement*, *begravement* 't gene wij nu in echte oud Vl. tale zeggen *huwelik*, *beddelik*, *keernlik*, *begravelik*.

In de verwante talen vindt men ww. die, in 't Vl. gezet, zouden luiden b. v. : *Bruidlik (Fr. *nôce*), *kenlik (Fr. *connaissance*), *rooflik (Fr. *rapine*), *schijnlik (Fr. *monstre*), *vechtlik (Fr. *guerre*), *wedlik (Fr. *gage*), *weêrlik (Fr. *tempête*), *zanglik (Fr. *chœur*), enz.

Van al die en diergelijke ww. en heeft het Hoogduitsch geen een bewaard; het Engelsch twee, *wedlock* en *knowledge;* het geijkt Neerlandsch een, *huwlik;* en het Vl. de bovenstaande viere, benevens *mannelik* (*virilia*), dat het vijfde is.

Misschien zullender nog gevonden worden. B. v., als men



zegt : « Wie wordt er begraven? 't Is een *maagdelik*. » Wat moet ik verstaan : het *lijk* (*lijk*, *cadaver*, en wordt nooit *lik* uitgesproken) van eene maagd? of eene jonkheid, eene maagdelijkheid?

*Beddens*, *beddelijks*, *beddelinks* liggen, *bedlegerig* zijn, dat is 't gene velen hedendaags liever vervangen (met Kramers) door « het bedde houden, » in 't Fr. *garder le lit.*

BUCHTELEN, *buchtelde*, *gebuchteld.* = Kleen werk doen, als men niet anders te doene en heeft, lappen, vermaken. — 't Werk en stropt nu niet voor mij : al dat ik te doene hebbe is 'n bitje buchtelen. Geh. *Kortrijk.*

BUISCHEN, *buischte*, *gebuischt.* = Voldoen, uitwerken. — Mijn zieke moeder moeten oppassen bij nachte, en ton bij dage gaan werken, 't is te vele : 'k en ga 't niet kunnen buischen. Geh. *Marcke.*

GEBEI, het. = Eene stonde beiens, wachtens. — Wat is dat altegâre : 't en duurt maar e gebei : laat het mij doen! Geh. *Avelghem.*

GEZEELSEL, het. = 't Gene gezeeld ligt, b. v. stroo. — Maakt van dat gezeelsel ne schuddebondel. Geh. *Avelghem.*

*Zeelen* heet in Brabant *slodderen*. Z. De Bo, *i. v.*

GOOS, het. = Goor, waze. — De gracht zit vul goos. Geh. *Denterghem.*

KELEBEIER, den. = Strottenhoofd, Adams appel, *cartilago thyroides*. — Mijn kelebeier jeukt. Hij zal wel naar huis komen, als zijn kelebeier jeukt. Geh. *Loo, Clercken.*

Dit ingebeeld, niet wezentlijke jeuken, dat den kelebeier toegeschreven wordt, dient om bedektelijk te zeggen honger hebben. Op de zelfste wijze en met den zelfsten zin zegt men *vaak*, *jeukte* in eens tanden krijgen.

ONTFIMPELEN, *ontfimpelde*, *ontfimpeld.* = Uit der hand, uit der grepe vallen, gletsen, schieten, loopen. — Als ik die kanne te wege was weg te hangen, ze ontfimpelde mij en ze viel in stukken. De hapsaarden, de vangers zaten achter eenen pensejager, maar hij es hu'lder ontfimpeld. Geh. *Gulleghem*, *Werveke.*

*Fimpelen* behoort onder *fuimelen*, *q. v. Loquela* 1888, hlfz. 18.

OOD, uitsprekens *woo'* (*oo*, *oa*, gelijk in *roo'*, *doo'*). = IJdel, onbewoond, onbebouwd, woest. — « 'n Woo streke, dat is eene onbebouwde, woeste en onbeweunde streke. » Geh. *Denterghem.*

Gelijk men *woo* (*wood*, *woode*) zegt in steê van *oo'*, *ood*, *oode*, zoo zegt men insgelijks *woolijk* voor *oolijk*, *woorije*

voor *oorije*, *woorte* voor *oorte*, *wook* voor *ook*, ja *woor! woor!* (Eng. *hear! hear!*) voor *hoor! hoor!* Men laat ook somtijds de *w* onderwege, waar ze behoorde uitgesproken te worden, b. v. *oorm* voor *worm*, *oord* voor *woord*, *onderlijk* voor *wonderlijk*, *verorgen* voor *verworgen*, enz. 't Verschil tusschen ons gesproken *woo* en *oo* (*oa*) is wel 't minste dat er zijn kan; het slacht van 't verschil tusschen ons gesproken *ha* en *a*, *hapening* en *apening*; en zoo haast als het w. ongeschreven of anderszins onbekend en zeldzaam is, zoo spreken of verzwijgen wij de *w* voor *oo* of *o* dikwijls heel verkeerd.

Van *ood*, *oode* komt *oodelijk* (Kiliaen), gekrompen *oolijk*, d. i. eigentlijk ijdel, onbestaan, onvruchtbaar, kwaad, ziek, krank, b. v. « moeder is oolijk, *maman est indisposée* » (Kramers), *niet* deugdelijk, *schijn*deugdelijk, bedriegelijk, doortrapt, sluw, slim, loos, boos.

Het zij bemerkt dat het w. *loos* insgelijks de beteekenisse van *ijdel* en *slim* verbeeldt; dat *slim kwaad* en *sluw* beteekent; dat *boos* zoo wel *kwaad* te zeggen is als *slim* : « die akster weunt *boos*, *boos* Iseghem, » enz. Z. De Bo, *i. v.*

Met *ood* is nog verwant het w. « *ooden*, *oeden*, *rendre désert ou non cultivé*, » (Kiliaen, Mellema, d'Arsy).

Men vindt veel eigennamen die het w. *ood* bevatten, b. v. *Sint Joos ten oode*, in Brussel; *Oyeghem*, *d'(H)ooye*, *ten (H)oye*, *Ardoye* (harde ooie?), in West-Vlanderen; *Woo* bij Rosières en *Woo* bij Over-Ysche, in Brabant; *Ammersoode*, *Ammersooi*, in Noord-Nederland; *Van der Oye*, *Veroye*, *Van Oye*, *Toye* ('t ooie), *Doye* (de ooie), enz. Velen dezer benamingen zijn bij misverstand met *h-* gespeld, alsof het *hooi* dat de peerden eten hier in 't spel ware.

*Ood* heeft van in de oudste tijden, zoo bij ons zoo bij de verwante volkeren, nog eenen anderen zin, t. w. dien van *mogelijk*, *doenlijk*, *gemakkelijk*.

Waar 't al open, bloot en blak, onbegroeid en onbebouwd ligt, daar is 't al effen en plat; daar is 't al gangbaar, daar gaat het, daar heeft men 't ruim, daar zijn veel dingen mogelijk, doenlijk, gemakkelijk, daar en is geen weerstand.

Eertijds zou men gezeid hebben in 't Vl., b. v.: Voor God is alles **oode*. Niets en is God **onoode*, hem die 't al geschapen heeft, enz.

Misschien zegt men dat nog, en zal mij de eene of de andere lezer van *Loquela* in state kunnen stellen om dat sterreken te weren, waarmêê **oode*, **onoode*, als bestaan kunnende, bestaan hebbende of uitgestorvene ww., gekenmerkt zijn.

*Oode* is ons gebleven met dien zin, ten naasten bij, in 't bijwoord *noode*, dat bestaat uit het loochenend woordendeelken *n-* en **oode*. Vrglk *auwers* en *nauwers*, *een* en *neen*, *ergens* en *nergens*, *iemand* en *niemand*, *iet* en *niet*, *ievers* en *nievers*, *immer* en *nimmer*, **oode* en *noode*, *ooit* en *nooit*, *wicht* en *nicht-*, *nichttemeer* (De Bo), *willens* en *nillens*.

« Ik doe dat *noo* » is dus eigentlijk zoo vele als ik doe dat *noode*, *n'oode*, *niet oode*, niet gemakkelijk, met tegenzin, niet geerne. Hij is daar *noo* gezien. Hij gaat *noo* naar schole, enz.

*Ood*, met den zin van gemakkelijk, zonder weerstand, komt eene tweede maal te voorschijn in 't oud w. *ooddwongel*, dat Kiliaen geboekt heeft als *vetus*, en dat hij vertaalt : « *Mansue-*



*tus*, *lenis*, *placidus*; » Mellema en d'Arsy : « *Débonnaire*, *pacifique*; L. Meyer : « Zachtzinnig, vreedzaam. »

*Dwongel*, (vrglk *behagel*, *brokel*, *dertel*, *edel*, *enkel*, *goeddunkel*, *gogel*, *ijdel*, *korzel*, *kostel*, *kriegel*, *kreupel*, *kwekel*, *luttel*, *merkel*, *mijdel*, *nieuwvingel*, *nuttel*, *onverzadel*, *schamel*, *wankel*, *wantrouwel*), is *dwingbaar*, en *ooddwongel* gemakkelijk te *dwingen* te zeggen.

*Oomoed*, *ootmoed*, beter *oodmoed*, *oodmoedig*, *oodmoedigheid*, *ootmoedigen*, *veroodmoedigen* behooren hier ook bij, en bedieden, van woordswegen, de deugd van die buigen kan en wilt; van die meêgaande, meêzaam, gemakkelijk is van gemoed; maar, door 't gebruik is die zin allengskens nader gekomen tot hetgene wij eigentlijk bedieden als wij zeggen *deemoed*, *nederigheid*, *humilitas*.

Richey, in zijn *Idioticon Hamburgense*, beschrijft den zin van *oodmoedig* aldus : « *Oodmoedig ist ein Hollændisch wort, und bedeutet demüthig. Bey uns aber wird es gebraucht wie sachtmoedig, d. i. gelinde, sachte, allmæhlig. Z. E. oodmoedig togahn : sachte zugehn, sich nicht übereilen. Oodmoedig ingeeten : gemæhlig ein giessen, dasz nichts überstürtze.* »

« *Oodmoedig* » (d. i. niet te zeere) « *gaan;* » « *oodmoedig* » (d. i. niet te geweldig) « *ingieten;* » deze twee zegwijzen zijn teenemaal verdwenen uit *ons* taalgebruik.

POTTEKAAS, den. = In de woordenboeken *potkaas*, kaas die in eenen pot gemaakt is; beeldelijk een mensch van korte, ingedrongene gestalte. — Kijk! Wat pottekaas van e veintje! Geh. *Kortrijk*.

REEGELEN, *reegelde*, *gereegeld*. = Bezig zijn met handen en voeten, grijpende, kruipende, kravelende, over, op en deur al, zoo de moedwillige, rustelooze jongens plegen. — « Wijne reegel-je daar altijd? je ga nog je beenen breken! Die jongen, meê al ze reegelen, he ga nog an ennongeluk g'raken. » Geh. *Veurne*, *Loo*.

De naaste ww. aan *reegelen* zijn *rabbelen*, *ravelen*, *reefelen*, *rijfelen* (in 't Eng. *to rifle*) *wrijven*, *wreef* (*reef*, *reefelen*), *reepen*, enz. Z. *Loquela* 1887, hlfz. 28, *i. v. Reefële*.

SANK, den. = Schank (De Bo). — « Trekt ebbitje je sanken in! » Geh. *Poperinghe*.

*Sank*, *schank*, *schonk*, Engelsch *shank*, Deensch, Zweedsch *skank*, verwant aan 't Hoogduitsch *schinken*, *schenkel*, wordt in 't Vl. gebezigd voor de beenen, de arms, de vuisten, bezonderlijk als zwaar, groef, geweldig aanzien, en met verachtinge vermeld.

SCHERMENTEN, *schermentte*, *gescherment*, stemzate op *-ment-*. = Ramenten (De Bo). — 't Is altijd vechten, trijfelen, pjokken en schermenten, dat die wilde knechtejongens doen! Geh. *Loo*.

*Schermenten* en *ramenten* staan tegenover malkaar gelijk *schermurtselen* en *ramurtselen;* noch *schermen* noch *ramen* en komen hier te passe, maar wel *scher-* en *ra-*, twee gekende voorvoegsels, die den zin van de werkww. *menten* en *murtselen* versterken.

Het w. *buischen* b. v. wordt alzoo *rabuischen* (De Bo); het w. *murtselen* wordt *schermurtselen*.

*Buischen* en *murtselen* zijn gekend : 't eene bediedt *slaan*, met geruchte ; 't andere *slaan*, breken, *geruchte maken*.

Wat *menten* in *schermenten* en *ramenten* bediedt ware moeilijker te zeggen, ingezien die ww. op hun eigen, d. i. zonder *scher-* of *ra-*, nievers geboekt en staan.

Daar is een ander w. dat, met *ker-* of *kre-* gesterkt, de zelfste bediedenisse heeft als *schermenten* en als *ramenten*, te weten het w. *kerpenten*, bij De Bo *krepenten ;* en de werkww. *-menten* en *-penten* zouden wel kunnen twee wisselgedaanten zijn van een en 't zelfste w.

« *Karbintig* is in volle gebruik om den staat van iemand aan te duiden, die met de gebreken des ouderdoms is beladen, namelik de lichaamsgebreken, zwak en ziekelik zijn, sukkelende. Het wrd komt gewoonlik voor in samenvoeging met *oud :* oud en karbintig, te Leeuwarden ook *k'rbentich*, *krebentich*, met de stemsate op *ben*. » Zoo schrijft mij *Johan Winkler*, daar zeer vriendelijk bijvoegende : « Gy en moet nog niet karbintich worden ! » Een voorbeeld van *karbintig* vinde ik in Halbertsma's *Idioticon Frisicum*, bl. 534, aldus : *Hy is âld in karbintich, mar hi hat him yn syn jonkheit eak noch al brukt*, d. i. : Hij is oud en krepentig, maar hij hee't hem in zijn jonkheid ook nog al (ge)bruikt, (te werke gesteld, gewrocht.)

Dit Friesche *karbintich*, *krebentich* wijst naar ons *krepenten*, *-penten*, d. i. slaan, brijzelen : *âld ind karbintich* = oud en gebrijzeld, versleten, Fr. *rompu*, *cassé*, *brisé* van den ouderdom.

Bij Kiliaen, Mellema en d'Arsy staat *panter*. « *Eenen panter*, » zegt Mellema, « *férule*, (schoolmeesters) plak. »

Gelijk nu *férule*, *ferula* naar *ferire* = slaan wijst, zoo wijst *panter* naar een werkw. **panten*, **penten* = slaan.

Dat schoolmeesterswapen dat de *panter* hiet was nog, over een honderd jaar of zoo, bekend in Duitschland, luidens *Michael Richey*, in zijn *Idioticon Hamburgense*, *Hamburg 1755*, waar het heet, bl. 181 : « Panter : *ein rundes plattes hœltzchen mit einem stiele, womit in einigen schulen die Knaben in die flache Hand geschlagen werden. Welche Straffe genannt wird :* Panters geven; Panters krygen. *Kilian :* Panter, Palmmaete : *ferula*. »

In 't Platduitsch, *(Sprachschatz der Sassen* van *Dr H. Berghaus)*, is *batten*, *batsen* slaan, waarvan wij *batteren* hebben en *batte*, bij Simoen Pelgrom *patte*, geslagene weg, slag; in 't Engelsch beteekent *pat*, *patter* slaan, slaan zoo de hagel slaat ; *battre* in 't Dietsch-Fr. is slaan, en *panteler* (panter-en?) beteekent het geweldig *slaan* des herten. In 't Platduitsch wederom is *battümmerüm*, *banttümmeringüm* de name van een spel waar, met *batten*, dat is met *stokken*, in 't Engelsch *bats*, omentom *gebat*, *gebatterd*, geslagen wordt ; en *bentern* wordt gezeid van kinders die rustloos rond *sabatteren*.

Een *oorbant* (Kiliaen, Mellema, d'Arsy) is een oorlap, *alapa ;* 't woord zal waarschijnelijk *oorbante* geloden hebben, want nu (1599) is 't verouderd, zegt Kiliaen, en vervangen door *oorwante*.

*Bant*, **bante* (vrglk *kant*, *kenteren*, *kentelen*) zou *benteren*, *bentelen* leveren, met den zin van oor*banten* geven, slaan. *Bentelen* staat als Limburgsch bij Schuermans en beteekent slaan : *hij bentelde er geweldig op ; maar de deugeniet had het verdiend*.



Van 't geweldig *bentelen* komen (weg- en weêrslaande) *bentels*, vodden, lappen. *Bentels* inderdaad zijn vodden, lappen, zegt Schuermans, in 't noorden van Antwerpen ; en *bant* (lap, slunse, vodde), zegt Jacob Grimm, is een scheldw. dat men in Beyeren een minderachtig vrouwmensch toevoegt.

Gelijk van *batten* met *-s batsen*, zoo wordt van *banten bantsen*, (*ts* = *ss* = *s*) *bansen* gemaakt. *Bansen* is rondloopen (*battre le pavé*), zegt Schuermans, en *bans* een rondloopend vrouwmensch. Van daar, met *-elen*, *-eln*, *banseln* (Stalder, Zwitsersch Idioticon) ; *to bansel*, *to bensil* (Halliwell, Engelsch) ; *benselen*, *wegbenselen* (Halbertsma Groningsch), d. i. slaan, straffen, wegslaan, wegjagen.

Bij Kramers staan de ww. *penterbalk*, *penterhaak*, en *pentertalie* als zeemanswoorden bekend. Dr de Jager, *(Frequentativen II. 102, 421)*, vermeldt de ww. *penten*, *impenten*, *pentertjes*, *penteren*, *penter*, en zegt bij dit laatste w., (in 't Fr. *caponne*) : « De reden dier benaming, die licht over de afleiding zou kunnen verspreiden, geeft mij geen zeemanswoordenboek. »

Tot Kortrijk en tot Eeghem hebbe ik het w. *ramatselinge* gehoord. « Iemand 'n ramatselinge geven » is iemand een deel slagen toedienen ; dus *-matselen* = *batten*, *batsen*, *bentelen*, *benselen*, slaan.

*Matselen*, geneuzeld zijnde, geeft « *mantselen*, *manselen*, *ramantselen*, *manselaar*, *manseling*, *vermanselen*, » al ww. die De Bo opgeteekend heeft en wier zin, *slaan*, (met zware, d. i. *slaande* stappen gaan, doen *slagen*, doen lukken, dwazen klap uit *slaan*, 't een tegen 't ander *slaan*, verwisselen), gemakkelijk van den grondzin af te leiden is.

Verder zijn de ww. *strabats*, *strabatsen* (Schuermans), *stravals*, *stravatsen* (Tuerlinckx), *sabatteren*, *sabatteringe*, *savatteringe*, *schavetelen* (schavettelen?), *klabasteren*, *klabetter*, *klabetteren* (De Bo), *slavetse*, *slavetsen*, *slavent* versterkingen van *-bat*, *-bats*, *-batsen*, *-ba(t)sten*, *-batteren*, *-better*, *-betteren*, *-vetse*, *-vetsen*, *-vent*, met de voorvoegsels *stra-*, *scha-*, *sa-*, *kla-*, *sla- ;* en zij beteekenen al en eenparig lijk *slaan* of 't gene, als oorzake, gevolg, enz. daarmeê verwant is.

*Vent*, van *slavent*, (slunse), komt bezonderlijk wel overeen met *bent*, van *bent-els* (slunsen), *bant*, *bans*, *bansen*, van Grimm en Schuermans.

Genoeg om te vermoeden, ja met alle baarblijkelijkheid aan te nemen dat *bat-*, *pat-*, geneuzeld *bant-*, *pant-*, (*a* = *e*) *bent-*, *pent-*, (*p* = *b* = *m*) *mat-*, *ment-* slaan beteekent, en dat *kerpenten*, *krepenten*, *karbintig*, *karbentig*, *schermenten*, *ramenten* met « slaan en smijten » bezig zijn te zeggen is.

Achter een versterkend voorvoegsel en is 't niet te verwonderen dat *p* in *b*, in *m*, in *v*, *g* verwisselt. Vergelijkt *lapeie*, *labaie*, *lamaie*, *laveie ; kabijsteren*, *schavijsteren*, *ramijsteren ; rabot*, *ravot ; schabinderen*, *schavinderen ; schermik*, *krevik ; beelen*, *peelen*, *kabeelen*, *kabeeuwen*, *schaveelen*, *raveelen*, *rageelen*, *rageeren*, enz.

SCHUPWARE, de. = Winkelware. — De jongen is naar 't dorp om schupware. Geh. *Dickebusch*.

Het w. *schop*, *schup* beteekent een afdak, een scherm, een

kraam. De Hoogduitschers hebben dat w. uit ons nederduitsch overgenomen en er hun *schuppen* van gemaakt ; in 't Engelsch, dat een nederduitsche taalstam is, bestaat het w. onder de gedaante van *shop*, d. i. winkel. De Franschen bekennen dat hunne ww. *échoppe*, *choppe*, *chopine* van ons w. *schop* afkomstig zijn. Z. Brachet.

*Schub, schubbe,* 't gene den visch *bedekt,* en *schup, schuppe,* een *bedekt* kraam, schijnen twee nauwverwante ww.

SPEER, uitspr. *spær,* het. = Spaar, 't gene nog over is en gebruikbaar van iets, nadat het alreê gediend heeft. — Geeft mij ton e speer van uw strijkijzer. D. i. Laat mij de warmte die nog in uw strijkijzer zit te mijnder baten gebruiken. Geh. *Kortrijk.*

TAAIIJZER, het. = IJzer, slag van ijzer dat niet sprok, broos of brokel, maar taai is en buigbaar. — Plate of plaatijzer, dat men gebruikt om stovebuizen, krammen, nagels, enz. van te maken. Geh. *Kortrijk, Audenaerde en ommelands.*

De smeêlie heeten het *taaiijzer* ook *zweedsch* ijzer. De hoefnagels die ze gebruiken om peerden te beslaan smeedden ze eertijds zelve, van zweedsch- of taaiijzer ; nu trekken ze hunne hoefnagels, gemaakt gekocht, uit de noordsche landen, bij pakken van 5 (of min of meer) kilo ; op die pakken staat er b. v. : *Den Norske Hesteskosœmfabrik Christiania, Norge.* Daarna volgt de vertalinge dier leze in 't *Engelsch,* in 't *Hoogduitsch,* in 't *Fransch,* en in 't *Spaansch.* Ze peizen waarschijnelijk te Christiania dat onze smeêlie allemaal franschmans zijn, anders zouden ze ook de Vlaamsche vertalinge er bij gezet hebben, te weten als volgt : *De Noorsche Hengsteschoezoomfabrike Christiania, Noorwegen. Hest* is hengst, peerd in 't noorweegsch ; *hestesko* is *hengsteschoe* of peerdhoeve ; en *som* is *zoom, zoomen* naaien te zeggen, ook nagel, te weten waarmeê het hoefijzer aan den hoef *gezoomd,* d. i. genaaid of genageld wordt.

TENORSE, uitsprake *tendosse.* = Zeere genoeg, met zeven haasten, te peerde. — « Ze liepen om den meester, en hij kwam tendosse. » Geh. *Kortrijk.*

Men zei, ja in de middeleeuwen *dors, d'ors,* voor *dat ors,* d. i. het ros, het peerd ; en *tenorse, ten orse* = *te den orse,* voor te peerde, gevolgentlijk met haasten ; maar 't schijnt mij schaars aannemelijk dat men zou gezeid hebben *ten d'orse,* d. i. *te den d'orse,* met het lidwoord tot tweemaal herhaald. Ik aanzie de *d* van *tendorse* als invoeg (*epenthesis*) ter nabeeldinge van de taai uitgesprokene *n* in *tenorse.* Men zegt ook niet van den *dorse* (van den *dosse*) op den ezel, maar wel van den *orse* (van den *osse*) op den ezel. Men zegt niet een *dosse-,* een *dorsekot,* maar een *osse-,* een *orsekot.* Het vreemd w. *dors,* Lat. *dorsum, tergum,* Fr. *dos,* (rugge, rik) kan hier op eene stoorende wijze tusschen zitten. Ja, men zal, wie weet, *monter à dos* (zonder zadel), ten *dorse* rijen ; en *monter à cheval,* ten *orse* rijen, door malkaar verhaspeld en eindelijk 't een en 't ander met een en 't zelfste w. *tendosse* uitgedrukt hebben. Sommigen in Vlanderen verstaan immers nog *tendosse* = zonder zadel, op den blooten *rugge* van 't peerd rijen.

Vrglk voorbeelden van ingevoegde *d* onder *geirnen,* enz., *Loquela* 1888, blfz. 19, en z. De Bo, *i. v. dors.*



VERGOOREN, *vergoorde, vergoord.* = Verzadigen, tot beu zijns, tot vervelens toe. — Hij is vergoord van lekkeren kost te eten. Geh. *Wachtebeke.*

*Vergooren* staat bij De Bo, met den zin van overlast, te veel hebben, gelijk iemand die in 't goor gezonken zit.

VERGOOZEN, *vergoosde, vergoosd.* = Verstoppen, toe geraken van 't goos. — De buize zit vergoosd. Geh. *Denterghem.*

VERKROTTEN, *verkrotte, verkrot.* = Ten onderen komen, om een vreemd w. te helpen mijen, « *rewenee-ren* » of omzet « *reneweeren.* » — Die menschen waren g'heel verkrot. Geh. *Heule.*

VERNEEZEN, *verneesde, verneesd.* = Blootdeelen (De Bo). — « Ge'n meugt u niet verneezen. Nem, daar is ne kluts appels, maar 'n verneest uw broerkes niet. » Geh. *Sweveghem.*

*Verneezen* en staat nievers geboekt, nichttemeer als *neezen.* Hoe nu dat w. verstaan en uitgeleid ?

Eerst de ingaande *n-* is dikwijls het overblijfsel van eene geminkte *kn-,* b. v. in *nijpen* = *knijpen, nibbelen* = *knibbelen, nop* = *knop,* enz.

Dit waarnemen, toegepast op *neezen,* levert ons *kneezen,* dat kan afkomstig zijn van *knees,* verleden tijd van *knijzen, knees, geknezen.*

Gelijk nu van *lijden* (gaan) een veroorzakend werkw. *leeden* (doen gaan) ; van *bijten* een veroorzakend werkw. *beeten* komt, (doen bijten) ; zoo kan ook *kneezen* de veroorzakende gedaante zijn van *knijzen* en *doen knijzen* beteekenen. In dit geval ware *verneezen, verkneezen* zoo vele als *doen verknijzen* te zeggen. *Verknijzen* staat in Kramers en bediedt *spijt hebben,* dus *doen verknijzen* is *doen spijt hebben, spijt doen hebben.* « Ge'n meugt u niet *verneezen* » beteekent dus, in den grond, ge'n meugt u geen *spijt doen hebben,* namelijk met u bloot te deelen ; dus, 't veroorzaakte den name gegeven van 't veroorzakende : *verneezen* = blootdeelen.

VIEREN, *vierde, gevierd.* = 't Viergebruik, den vierboteram eten, om een schuimw. te helpen weren, « *goûteeren.* » —Ze hebben dat verteld als ze kwamen vieren. Geh. *Denterghem.*

WAKE, de. = Het waken. De wake hou'en, waken. — Als ge van die eerrappels kookt ge moet eenparig de wake hou'en : 't zijn openvalders. Geh. *Sweveghem.*

De Bo heeft het w., uit de kronijke van Brugge, en Kramers vertaalt het *soin.* Wij gebruiken 't in zijnen oorspronklijken zin, gelijk de Hoogduitschers hun *die Wache halten.*

ZAAIENDE LAND, het. = Land dat bezaaid wordt. — Mijn huis staat op zeshonderd lands, hemelsche breede. — Ja, maar pak vijfhonderd zaaiende land. Geh. *Deerlyk, ten Pladijshoeke.*

De Bo heeft het w. aangeteekend uit de costumen van Iper ; het leeft nog en 't is mondsgemeene te landewaard.

ZEGEL, den, *zegelke,* het. = Pompeslot. — Ze zijn 't zegelke van de pompe komen vermaken. Geh. *Denterghem.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Oestmaand 1888**

N° 94. « *M. Frédéric Godefroy, auteur de l'Histoire de la Littérature française, couronnée par l'Académie française, et du Dictionnaire de l'ancienne langue, couronné par l'Académie des inscriptions et belles-lettres, prie instamment tous ceux qui s'intéressent à notre vieille langue et à ses divers dialectes provinciaux, de vouloir bien, par des communications de mots et d'exemples, prêter leur concours à un nouvel ouvrage dont la publication commencera prochainement à la librairie Hachette sous ce titre : Répertoire Universel de la langue française écrite et parlée comprenant* 1° tous les mots et toutes les formes dialectales ou orthographiques des mots depuis les origines jusqu'à nos jours, avec l'indication de leur âge; 2° les termes les plus importants des patois de toutes les provinces (à l'exception du midi), y compris la Belgique wallonne, la Suisse romande, le Canada, l'île de France, l'île Bourbon et la Martinique; 3° la nomenclature et l'explication des principaux noms propres, de personnes et de lieux, qui se rencontrent dans les anciens textes, ainsi que les adjectifs formés sur ces noms propres; 4° sous forme d'introduction, une esquisse de grammaire avec les lois générales de la formation des vocables de la langue française et de ses patois.

*Le Répertoire Universel, en faveur duquel on sollicite toutes les bonnes volontés, est une œuvre essentiellement pratique, destinée à aider les études de tous les travailleurs, à servir de vade mecum à l'homme déjà instruit, comme à l'étudiant, pour les neuf siècles de l'histoire du français, et dans laquelle l'écrivain trouvera quantité de termes propres à enrichir la langue et à la rajeunir en la retrempant à ses sources.*

*Ce répertoire embrassera non seulement la langue écrite, celle des manuscrits et celle des livres de toute date, des origines à nos jours, mais aussi la langue parlée, si merveilleusement riche, conservée dans les dialectes des diverses régions de la France, y compris la Belgique wallonne, la Suisse romande, le Canada, l'île de France, l'île Bourbon et la Martinique, pour les vocables qui peuvent être considérés, à raison de leur forme et de l'extension de leur emploi, de la régularité et de la fécondité de leurs familles, comme appartenant au trésor de la langue générale.*

*Les idiomes du midi sont exclus, parce qu'ils appartiennent à une langue différente, le provençal; mais le développement français en terre méridionale ne sera pas négligé.*

*D'un côté, on s'est efforcé de dépouiller tous les documents de la vieille langue, tous les ouvrages importants de la langue moderne, tous les dictionnaires et lexiques du seizième, du dix-septième et du dix-huitième siècle; de l'autre, on a utilisé, avec une sévère critique, non seulement tous les glossaires spéciaux des divers patois, mais encore le résultat d'enquêtes poursuivies en tous lieux, depuis plus de trente ans, et de fructueuses communications, arrivées en abondance de tous les pays de langue française. Immense collection qui apportera, nous n'en doutons pas, une somme considérable d'inédit.*

*En réalité, on trouvera, dans cet ouvrage, un dictionnaire général du parler spécial et traditionnel des villes de province et des campagnes. Autant que possible, les mots patois, qu'on aura eu soin de grouper avec leurs diverses orthographes locales, seront rapprochés, par une indication sommaire, des mots français dont ils sont une forme, une altération, ou un dérivé.*

*Un recueil très ample, quoique composé avec discrétion, celui des noms propres anciens, de personnes et de lieux, avec leurs formes multiples, formes anciennes et formes provinciales, complétera, en se fondant avec lui, l'inventaire des mots de la langue qui seront réunis pour la première fois en un seul*

*corps d'ouvrage, et dont une très grande partie n'a jamais été enregistrée ailleurs.*

*Un chiffre fera connaître l'âge de chaque mot et l'apparition de chaque locution.*

*Toutes les formes qu'un mot français conservé a revêtues aux divers siècles et dans les diverses provinces, seront groupées sous la forme actuelle dont elles diffèrent souvent au point de devenir presque méconnaissables.*

*A l'ordre alphabétique et en appels, figureront les principales orthographes particulières de la langue et des noms propres.*

*Une courte introduction présentera les lois générales de la formation des mots aux diverses époques de notre idiome, si variable, tant de fois déjà renouvelé, et dont le Répertoire Universel permettra d'apprécier les étonnantes ressources et la prodigieuse vitalité.*

*Au moment de la publication, tous les philologues, tous les hommes compétents et toutes les personnes de bonne volonté dont le concours bienveillant aura aidé l'auteur à rendre son œuvre aussi complète et aussi irréprochable que possible, seront remerciés nominativement.*

*C'est à la demeure de M. Godefroy, à Paris, 20, rue de l'Abbé Grégoire, que devront être envoyées les communications, qui seront d'autant plus utiles qu'elles seront plus précises, plus accompagnées de détails exacts sur la provenance des mots, sur leur prononciation, sur leur sens, et sur la manière de les employer. — Paris. Imp. E. Capiomont et V. Renault, rue des Poitevins, 6. 1886.*

---

N° 95. « *Bruggelingen* schrijven wij, en niet, als sedert de vorige eeuw, de tegenwoordige Staat- en Aardbol- en Woordenboekschrijvers hebben goed gevonden: Brugge*naars*. Bruggelingen is de rechte naam, evenals Iperlingen, Vlamingen (samentrekking van Vlaanderlingen) enz. Wij hebben van dat nare *naar* al meer dan te veel, en 't is niet noodig dat nog te vermeerderen; als b. v. Antonides en Haren deden, die zelfs *Amsterdammenaar* schreven. Vondel wist wel beter en schreef *(Leven en werken.* III. D. bl. 95):

***Opdat het streck' tot Bruggelings bederf.***

In plaats van oude bevallige vormen aan den invloed der Hollandsche taalverstijving te onderwerpen, moesten de Land- en Volkenkundigen zoowel als de taalgeleerden liever pogen ook bij ons den *naars* van een aantal stede- en dorpelingen met *lingen* te dekken. Menige naam zou, met *lingen* samengesteld, vrij wat aangenamer klinken dan hij dit nu doet, daar honderden om strijd hun *naars* laten kijken. Ja zelfs *naardenaars* hebben wij gelezen! o. a. in de *Nalezingen en Bijvoegsels op de opkomst en ondergang der stad naarden van Hortensius* door A. Perk (Werken van 't Hist. Gen. te Utrecht. Nieuwe serie n° 5, bl. 213). Ook in den *Nederl. Stad- en Dorpbeschrijver,* bl. 10, vindt men de naardenaars, en nog wel in Alexandrijnen! »

Uit *De Uithangteekens in verband met Geschiedenis en Volksleven beschouwd,* door *M. J. van Lennep en J. ter Gouw,* Leiden 1888. — A. W. Sigthoff. *De Uithangteekens in het bijzonder beschouwd, bladz. 81, nota* (Vijftig-cents-editie).

---

N° 96. « Onder de vele veranderingen in allerlei belangryke zaken, die het begin van den nieuen tijd, in d' eerste tientallen jaren van de 16de eeu ook in Friesland te weeg bracht, moet vooral ook d' ommekeer in de friesche taal vermeld worden. Had tot den jare 1500, of althans tot kort voor dat tijdstip, d' aloude eigene taal der Friesen natuurliker wyze in Friesland uitsluitend geheerscht, als schrijftaal en als spreektaal, als de taal der edelen en aanzienliken en als die der dorpelingen, der burgers als der boeren — het bestuur der saksische Hertogen in de laatste jaren der vijftiende, en in d' allereerste jaren der zestiende eeu had in deze zake toch reeds eenige verandering te weeg gebracht. Deze vreemdelingen en hunne ambtenaren en andere volgelingen voerden hier, eeniger mate, de (neder-) saksische, dat is te zeggen de (oost-) nederduitsche, de later zoogenoemde platduitsche taal, als schrijf- en spreektaal in — namelik de zelfde taalform die reeds in andere, oostelik van ons gelegene friesche gouen, in Groningerland en vooral in Oost-Friesland en in de gouen aan de monden van Weser en Elve, d' oud-frie-

sche landstale geheel of ten deele verdrongen had. Het bewind van deze saksische Hertogen duurde niet lang, duurde te kort om grooten infloed op de taal te hebben kunnen uitoefenen. Het werd vervangen door het bestuur van Vorsten uit het oostenrijksche stamhuis, die ook als Graven van Holland en van Vlaanderen en als Hertogen van Brabant in andere nederlandsche gewesten regeerden. Ook het bestuur dezer vreemdelingen deed onzer volkstale afbreuk. Zy toch voerden hunne vlaamsch-brabantsch-hollandsche, men kan het korter ook noemen: hunne dietsche taal hier te lande in. Natuurlik slechts voor hunne geijkte, ambtelike regeeringsoorkonden, wetten, besluiten, verordeningen. Maar hun infloed was toch sterk genoeg om d' oude friesche taal ook langzamerhand uit de penne der Friesen zelven te verdringen. En die, aanvankelik vooral brabantsch-getinte dietsche hoftaal werd, sedert in het verloop der 16de eeu de friesche gouen zich hoe langer hoe meer aan Holland en aan d'andere noord-nederlandsche gewesten aansloten, en sedert d' opkomste van d' Unie van Utrecht, die aan het byzondere, het gewestelike Hollandsch meer en meer overwicht gaf — die ingevoerde dietsche taal dan werd hoe langer hoe meer byzonder-hollandsch getint. Toch gingen al deze veranderingen in Friesland slechts langzaam, langzaam. Het oude Friesch, al bezweek het ook als algemeene schrijftaal in ons vaderland, bleef als spreektaal in leven, en leeft er nog heden, ja heeft er, in deze eeu, ook weer als schrijftaal, als boeketaal nieuen luister herwonnen. O zoete zake! eervol ende heilrijk onzen volke! »

Uit *Opmerkingen by het doorbladeren van de Beneficiaalboeken van Friesland,* in den *Frieschen Volks-Almanak,* door *Johan Winkler,* bl. 8—9.

---

N° 97. « *Il est évident qu'une telle comparaison doit être aussi large que possible. Plus le nombre des faits rassemblés sera grand, plus les langues comparées seront diverses sous les rapports du temps, de l'espace, du milieu — plus nos conclusions seront assurées et générales. Borner notre attention à une seule famille de langues, bien plus, à deux ou trois membres de cette famille, nous conduirait à de nombreuses erreurs, à de fausses généralisations. Il n'est pas d'idiome, si obscur, si barbare qu'il soit, que doive mépriser le philologue comparateur. Les faits les plus précieux de la science sont souvent enfouis dans des dialectes qui sont presque inconnus, même de nom, et que parlent des peuplades placées aux derniers échelons de l'humanité. C'est dans ces dialectes et non dans les périodes arrondies d'une littérature classique que nous pouvons trouver les lois fondamentales, observer le travail du parler primitif et découvrir ses inventions grossières qui ailleurs ont disparu. La science veut la vérité et non la beauté; d'ailleurs, en fin de compte, le vrai est toujours le beau.* »

Uit *A. H. Sayce, Professeur à l' Université d' Oxford, Principes de philologie comparée. Paris, Delagrave 1884.* Bl. 24.

---

## VRAGEN

Wat slag van suiker is *melissuiker, sucre mélis, sucre de Malte?* Noch *Littré,* noch *Kramers,* noch de kruidmengers- of *apothekersboeken* en zeggen 't.

Wat is eene *elfribbe?* Men zegt te Dermonde: « Zoo mager als 'n elfribbe. »

Wat heet men, te Woumen, « op de schoone gaan? »

Wat is « boomen schroo'n of schrooden? »

Wat verstaat men door « *gestampte* zokken? » Geh. *Kortrijk.*

Wat is te zeggen: « Hij heeft hem van u *afgestruikt?* »

Wat is bij de plaatsnijders, etsers, stekers hetgene zij heeten « het *rouw* bereiden? »

Wat verstaat men door den *heiligen daver,* in: « Me' zou daarvan *den heiligen daver* krijgen! » Is 't *la danse Saint-Gui,* of wat? Geh. *Sint-Truyen.*

Wat is *tuisteren* te zeggen? Geh. *Sint-Truyen.*

Wat is *peeken* te zeggen in: « Me gaan een peeken? Geh. *Eerneghem.*

« *Zoo mager ozz epprik,* » *pri-* uitgesproken gelijk *pre-,* in 't Fr. *presque:* Wat is dat, een *prik?* Geh. *Poperinghe.*

Wat is *wiepen?* « De honden staan al te mets te *wiepene.* » Geh. *Dervichten.*

Wat is « *eertcost* » *(eerdkost, heerdkost?)* in 't volgende uit de Costumen van Gent : een die van kwaad volk gekwetst en na dag en tijd genezen is : « Procedeert... om den eertcost, delicieuse spyze ende dranck, verlet ende smerte, gheweert en vergolden te hebbene. »

Wat bediedt het w. *weme,* in de spreuke : « 'k Zou u slaan dat ge in de *wemen* van de lucht blijft hangen? » Geh. *Bulscamp.*

Bij Kiliaen is *weme* de keer van een wemel- of spijkerboor te zeggen; bij Van der Schueren is *weme* zoo vele als wonde; bij Plantin, Kiliaen, L. Meijer, e. a. is *weeme* het herderlijk huis, 's Pastors weunsteê. Vrglk De Bo, *i. vv. wijme, wieme, wemel, heerdwemel, wompel,* enz.

Wat is « *'t vier oprapen?* » Waar hoort men dat?

Wat is « *kinckerneele,* linwaet ende andere stoffen? » Werveke 1641—1642.

Wat voor een weder is een *saverjette weêre?* Geh. *Oost-Niekerke.*

Ik vinde op eene schroo papier, geschreven van Deken De Bo zaliger, het volgende : « Scholen — *school, maar — krieken* die scholen. » Wat bediedt dat w. *scholen* hier, en waar hoort men 't?

Wat bediedt het naamwoord *schellebekken (den? de?* of *het?)* dat tot *Reninghelst* mondsgemeene is?

Wat is *moerhoven?* « He staat daar assan te moerhoven! » Geh. *Vlamertinghe.*

Wat is ne *lekferius?* stemzate op *-fe-.* « Ha die lekferius toch! » Geh. *Rousselaere.*

Waarom heet men middernacht *de* of *te kuilman van den nacht?* « Me' veint kwam thuis *de* (of *te?) kuilman van den nacht.* » Geh. *Hoogstaden.*

Welke is de wetenschappelijke name van het vogelken, dat te Gulleghem *de duile,* uitsprekens *de dule* heet? Het bouwt zijn nestjen in d'hage en 't eindigt zijn leise met :... « *Dule-dule-dule.* »

Wat is « een' zake *verwisselvaten?* » Geh. *Gent.*

Welke ziekte is eigentlijk hetgene ze te Gent het *vleeschwater* heeten?

Wie kent er het w. *naning,* uitspr. *naaniink?*

Wat bediedt : « Het maecken van tapitsche *saudre* (of *sandre?)* ende taefelcleeren. » A° 1618?

Wat is « eenen trap *veuren?* » Geh. *Bulscamp.*

« 't Er is daar ne *galfer* van e gedacht in m'ne zin gekommen. » Wat bediedt het w. *galfer* in die zeggenschap? Geh. *Moorslede.*

« De quantiteyt van eene ghemeyne spaeflessche. » Dus in eenen boek van 't jaar 1700. Wat is eene *spaeflessche?*

Wat is *bijlonte* te zeggen? Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Wat is *spicht* in de volgende spreuke : Me moe' fraai opletten om 't spicht niet te verliezen, d. i. om toe te komen? Geh. *Houthem in Veurne-Amb.*

Wat is *flaflots* te zeggen in : « Dat is flaflots, dat en is geen flaflots? »

« Zij is *daliter,* » stemzate *-li-,* zou beteekenen, volgens H. d. W. : *Zij is afwezig.* Geh. *Middelkerke.* Wat is er daarvan?

« Dat is een « *biemer* van e wijf! » Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.* Wat bediedt het w. *biemer?*

Wat is eene *waggelschuite?* Geh. *Gent, a° 1767.*

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (2), *Belle* (4), *Berchem, Brugge* (12), *Brussel* (4), *Couckelaere* (2), *Duynkerke, Elsene, Eyne, Gent* (11), *Haarlem* (4), *Hansbeke* (2), *Hoei, Houthulst* (3), *Iper, Iseghem* (3), *Leuven* (5), *Luyk, Maltebrugge, Mechelen, Meenen, Meesen, Ninove, Oostende* (2), *Opdorp, Paschendaele, Rousselaere* (3), *Ruysbrouck, Sint-Denijs, Sint-Niklaas* (7), *Veurne, Wacken, Zillebeke* (3). — 12 December 1888.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *n° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFLOESEN, *loeste af, afgeloest.* = Afrossen, slaan tot dat 't genoeg is. — Ze hebben hem binst den nacht afgeloest dat 't van geen stroo en was. Geh. *Stalhille.*

BELIJVEN, *belijfde, belijfd.* = Lijf krijgen, lijvig, vollijvig, dikke, vet worden. — Hij belijft weêrom, sedert dat hij dien lastigen nachtdienst opgezeid heeft. Geh. *Vorst.*

BERGSUIKER, den. = *Gypsum trapezoïdes*, regelmatig gekandijd strijkkalk, plaasterkalk, dat men in de bergen van Fr. Vlanderen vindt, alsook in den Pottelberg, nabij Kortrijk. Geh. *Fransch Vlanderen.*

BIEKOEKE, den. = Honigraat. — Niet dat kunstiger gemaakt is als biekoeken! Geh. *Eeghem.*

BOMMELEUREN, *bommeleurde, gebommeleurd.* = Visschen met een bommeleurnet. Een bommeleurnet is een vierzijdig schepnet, dat aan vier stokken vast zit. Die met zulk een net willen visschen gaan getween in 't water, houdende 't net bij den eenen en den anderen zijstok; den kant van 't net die op den derden stok zit houden zij *bodeme-* of *bomme*waards en den vierden naar bovenwaards gekeerd; en in die gestelte-nisse dwerschen zij het water; komende nabij den kant, zoo heffen zij 't net en werpen den geschepten, geleurden, gesleurden, gebodemeleurden, *gebommeleurden* visch op den oever, dadelijk averechtsom hun werk hergaande, tot dat zij heel 't water afgebommeleurd hebben. Om den visch, met of tegen stroom, van langsten slinks en rechts, de vlucht te beletten, zetten de visschers, eer 't bommeleuren begint, twee netten van dwersten 't water, op een honderd stappen of twee van malkaar. Die twee netten worden rechtstaande en den waterweg afsluitende gehouden, beneên bij middel van loodkogels, boven bij middel van korkschijven. — « Me' veint is gaan bommeleuren in de vaart, met Cissen Deseure. » Geh. *Haeringhe, Vladseele en ommelands.*

Het w. *bomme*, gekrompen uit *bodme, bodeme*, staat bij De Bo; 't w. *leuren*, dat eene geminkte gedaante van *sleuren*, d. i. slepen is, ook.

Het eigentlijke w. *bommeleuren* en verstaat men doorgaans niet meer; immers het heeft een vreemd uitzien, rijmende op *controleuren, procureuren, aventeuren, deserteuren*, enz.; deswegen is de gladde tonge op heur gemak om het te be-



kwamen en te verwisselen in de uitsprake. Zoo hoore ik b. v. (*mm = mb*) *bomb'leuren, bombaleuren*, ja zelfs *bombrleuren*, bij welke uitspraken de doove *e*, de korte *a* en de luidende, sanskrtsche *r* met malkaar verwisselen.

BOMMELEURNET, het. = Net, om te bommeleuren. Zie hooger.

BOOMEZEL, den. = Ezel (De Bo) om gevelde zware boomen meê te vervoeren. — Hij lag in den gracht, en z'hadden wel meugen den boomezel halen om hem d'ruit te krijgen! Geh. *Kortrijk.*

't Onderscheidendste deel van eenen boomezel is een *balke* ofte dijsel, die heffen en *strijken* kan, tusschen de twee groote wielen. Binst dat de balke geheven en het bovenste van den asse, waarin de balke vaste zit, den grond genaderd is, legt men den boom aan dien asse vast, met kloeke ketens. Dan *strijkt* men den *balke* en bindt het uiterste ende ervan op den boom. 't Gevolg van die doeninge is dat de boom van den grond opgeheven wordt en los blijft hangen in de ketens, tusschen de twee raders, terwijlen dat de *strijkbalke* erboven en langs gestreken ligt; men spant er de peerden aan, men rijdt en de boom rijdt meê. Die lange *strijkbalke* nu, dien men *strijkt* en heft, gelijk den mast of de kave van een schip als 't onder eene brugge moet, zal zijnen name *strijkbalke* aan geheel 't getuig gegeven hebben, zoo nochtans dat ik het w. *strijkbalke* nievers tot nu toe, 't zij geboekt, het zij gesproken, tegengekomen en hebbe. De Franschen beletteden 't woord van teenemaal verloren te gaan met het in hunne tale over te nemen, onder de gedaante van *tribal, tribau, tire-bal, trique-balle*, z. De Bo, *i. v. ezel.*

*Tribalk, tribal, tribaal, tribol, tribolg* hoore ik in West-Vlanderen. *Tribau* en *tirebal* (*triebau, tierbal*, zoo De Bo schrijft) worden in Fr. Vlanderen gebruikt. *Trique-balle, triqueballe, trique-bale* (*le* en *la*) staan bij Littré en a^n^. Kramers vertaalt *trique-balle* door *trikebal*, waarschijnelijk omdat Littré zegt dat *trique-balle* van 't « *Néerl.* trekken, *tirer, et balle* » afkomstig is. Schuermans heeft *tribaal* en *trekbaal.*

De boekstavenkobbel *str* en gaat den franschman naar den mond niet, des heeft hij van *stierboord* het Fr. *stribord* en *tribord* gemaakt; van *strijken* 't Fr. *striquer* en *triquer;* van daar *trique* = stok, *tricot* = stokske, nettebreiersstokske, *tricoter* = netten breien, breien; van *strik-hose* (Kiliaen) 't Fr. *triquehouse.* Dus ook van strijkbalke 't Fr. *trique-bale, triqueballe, tribal* (vrglk *bakboord, babord*) *tribau*, misverstaan *tire-bal, tire-bau.* Vergelijkt *cheval chevau, calc chau, falc fau, balk bau, strijkbalk tribau.*

Bij de houten draaibruggen ligt er ook een ezel in 't werk,

te weten een dwersstuk, zoo breed bijkans als de brugge, en dat met eene spoore in den spoorepot draait. Op den rugge van dien ezel, strekkende voorwaards en achterwaards over 't water, liggen vier of meer *strijkende balken,* die, als het eene brugge geldt, *strijkhouten* geheeten worden; op die houten ligt de vloeringe van de brugge vast.

Eene manbrugge (Fr. *passerelle*) en draait niet, eene ezelbrugge draait. Wie weet of tot Brugge de *ezelbrugge* en de *ezel*(brug)*strate* van den *ezel,* op wiens rugge de brugge rust, hunnen name niet geërfd en hebben?

Men leze Gailliards *Glossaire, i. v. strijkhout.*

De eigentlijke *ezel* van eenen strijkbalke is dus het *kip,* met den asse en de twee wielen.

Het kip, zegt De Bo, die, *beschouwender* wijze, een felle wagenmaker was, « is een beschaald dwarshout, dat boven den achterasse » (van eenen wagen) « vastgetimmerd ligt. »

Na *dien* ezel wordt *heel* 't getuig *ezel* of *boomezel;* na den strijkbalke, die in den ezel vastgetimmerd zit en die den ezel doet heffen, wordt *heel* 't getuig *strijkbalk, tribau* enz. geheeten.

De *boomezel,* anders gezeid, de *strijkbalke,* draagt in Brabant ook den name *heurst,* een w. dat in de woordenboeken van *Desroches, Olinger, Heremans, Schuermans,* en meer andere waarschijnelijk, vertaald wordt door Fr. *triqueballe.*

In steê van *heurst* vinde ik *horst,* bij Schuermans; *horts,* bij Sleeckx; *heurts,* bij Schuermans en Sleeckx; *heuts, huits* en *houts,* bij Schuermans; *eust* en *oest,* bij Schuermans.

De laatste dier gedaanten van een en 't zelfste w. geeft Schuermans op als Antwerpsch. Onder die Antwerpsche gedaante *oest* moet het w. ook buiten Belgenland in zwang zijn, immers:

« *Oest,* » zegt *Hoefft,* in zijn *Bredaasch Taaleigen,* « men noemt hier ook alzoo een zeker voertuig, uit twee wielen en een zeer langen disselboom bestaande, en dienende, om boomen of andere zware stukken te vervoeren. »

« *Triqueballe* is een soort van werktuig, » zegt *Hoefft,* in zijne *Fr. woorden uit de Noordsche talen afgeleid,* dienende, om stukken geschut of andere zware ligchamen te ligten of voort te trekken. Het woord is waarschijnelijk zamengesteld uit ons *trekken* en *balk.* Indien dit zoo is, dan hebben wij het als bastaardwoord weder van de Franschen overgenomen. Het komt veel voor in gedrukte stukken van den voormaligen Raad van state, en in magazijn-lijsten. Vele Nederlandsche konstapels of handlangers van den trein te velde kenden het beter bij dien naam, dan bij den zuiver Nederlandschen van *Oest* of *Oestal.* Men noemt het in de volkstaal ook wel *smalle wagen,* en, bij verbastering, *malle wagen.*

*Oest* of *oestal* ware dus, luidens Hoefft, de « zuiver nederlandsche naam » van het gevaarte dat wij hooger onder de namen *ezel, boomezel* en *strijkbalkè* hebben leeren kennen.

Ik vermoede dat *oestal* bij ons **oestel, *eustel, *eussel, *esel* en eindelijk *ezel* geworden is.

*Oest* zal immers wel eene verkortinge zijn van *oestal,* en *oestal* draagt vier verschillende beteekenissen, t. w.: 1° *boomezel;* 2° *stut,* onvl. *travalje,* waarin men de peerden doet om ze te beslaan; 3° *pijnwerktuig;* 4° *catapulta* of *springhale.*

Als borge voor de 1e beteekenisse hebbe ik Hoefft; voor de 2e *Vocabularius copiosus...* gedrukt tot Leuven, om 1483, bij *Joh. de Westfalia,* Kiliaen, Mellema, d'Arsy, L. Meijer, Huydecoper; voor de 3e en de 4e *Vocabularius copiosus,* Kiliaen, Huydecoper.



Het w., dragende de 1e beteekenisse, heeft in Belgenland allerlei gedaanten zoo hooger gemeld staat.

Met de 2e vinde ik *oestal, oisstal* (Hoefft), *hoefstal, noodstal* (Kiliaen, Kramers).

Met de 3e en de 4e: *Oestal, oestele, oestael, oystal, oostal* (Kiliaen), *hoestelle, hostalle, hoestalle, hoestele* (Huydecoper).

« Mogelijk, » zegt Huydecoper, met veel scherpzinnigheid, « is het woord, in zynen oorsprong, niet anders dan *hoogstel.* »

Dit is te gemakkelijker te aanveerden, omdat het w. *hoog* ook zonder de aangevoegde *-g* bestaat, t. w. als *hoo,* b. v. in *hooveerdig, hoomesse, Hooboken, Van Hoonacker, Van Hoenacker, Vander Hoostraeten, Vander Hoestraeten, Verqestraete,* enz.

Dus *hoostel, hoestel,* gekort *hoost, hoest;* de *h,* schaars hoorbaar en weggevallen, *oost, oest* (Schuermans), (*st* = *ts*) *oets* of *houts,* zoo Schuermans schrijft; en verder, met de ingevoegde *r* en verzwakten klank (*h*)*orts,* (*h*)*eurts,* (*h*)*eurst,* (*h*)*euts,* (*h*)*eust,* (*h*)*uits,* enz.

't Is licht om vatten hoe de geleerden van den *hun* onverstaanbaren name *hoestal, hoostal,* bediedende eene *travalje,* zoo men zegt, zeer geleerd in der daad, eenen *hoefstal* en eenen *noodstal* zullen gemaakt hebben, 't volk aldus zijn eigen duitsch ontleerende en ontdonkerende. *Hoefstal* immers en *noodstal* zijn geijkt (z. Kramers): *hoestal, hoostal* integendeel ontijkt en ontmunt geworden, dat schade en schande is voor elk ende een!

Hoe kan nu het w. *hoostal, hoostel,* geminkt *hoost, hoest,* eene gepaste benaminge zijn voor 1° eenen boomezel, 2° eenen peerdenpranger, 3° een straftuig, 4° eene springhale?

Bij alle vier dezer toestellen worden een of meer *hooge* boomen, staande, strijkende, heffende, slaande balken of *stalen* gebezigd en in 't werk geleid; 't zijn dus alle viere, voor een merkelijk deel hunner wezendheid, *hooge* of *hoô stalen, hooge* of *hoô stelen;* 't zijn *hoo stalen, hoo stelen,* en elk hunner is in der daad een *hoostal,* een *hoostel,* een *hoost;* of, na de verschillende uitspraken van *oa,* een *hoest,* een *heust,* een *huist,* een **eustel,* een **eussel,* een **esel,* een *ezel.*

Wegens het w. *staal* = boom, balke, z. *Loquela* 1885, hlfzz. 12—13, *i. v. staalboom.* Voegt daarbij dat Van der Schueren's Theutonista het w. *gestelle* kent en aanteekent aldus: « geStelle van en waghen of ploich. *Themo. onis;* » en vrglk Johan Winkler's Geslachtnamen, *i. v. stelwagen, stelwag,* waar hij zegt dat de wagenmakers in Groningenland *stelmakers* heeten, hoogduitsch *Stellmacher. Hoostal* zou men dus kunnen vertalen *hooboom, hoodijsel,* en aldus zou, het zij van 't *hoogen* of heffen, het zij van 't strijken of dalen, de boomezel twee verschillende welgepaste namen hebben, te weten *hoostal* en *strijkbalke.*

BROODSTRATE, de. = Kele. — Zwijgt, of ik nijpe u de broodstrate toe! Geh. *Meenen.*

DEELZAAM, den. = Deelzaamheid, 't gene in een sterfhuis te verdeelen valt. — Hetgene dat ze voor'nuit gehad

en genoten hebben, dat moet nu ook in den deelzaam komen, voor al de andere. Het liggende geld komt ook in den deelzaam, is 't dat ze 't in levenden lijve niet weggemaakt en heeft. Geh. *Kortrijk.*

Hoe lange en hoe verre en zou men niet zoeken, om het Latijnsch-Fr. w. *dividende* te vervlaamschen! Het ongeleerd, of liever het *ongeschoold* volk en heeft daar hoegenaamd geen ruize meê; ja, en ze hebben 't w. *den deelzaam*, en duist zulke woorden, gebezigd, eerder ooit een Fr. of een Latijnsch w. in onze streken gesproken wierd.

DJAMMELEN, *djammelde, gedjammeld.* = Met de voeten treden, Latijn *conculcare*, Fr. *piétiner;* trappelen, zoo de lieden zekere zaaiten doen. — Ze zijn bezig met den draf te djammelen. De jongens staan in 't slijk, in de snee te djammelen. Hij staat daar te djammelen lijk een die moet zijn water maken. Ge'n moet op mijn (versch geploegd, g'eegd) werk niet komen djammelen! Geh. *Gulleghem, Belleghem.*

Het w. *djammelen* bestaat in 't Engelsch: te weten 't eerste deel van 't w., *to jam*, uitsprekens heel nabij *djem*, beteekent stampen, tot moes stampen. Van daar *jam*, b. v. *strawberry-jam*, eerdbezenmoes, Fr. *confiture de fraises*, dat eene zeer gegeerde lekkernije is, op de Engelsche eettafels.

Die 't w. hooger wilt vervolgen leze *Loquela* 1884, blfz. 53.

DOESKOP, den. = Een die doest, die pronkt, die koppig is. — 't Is zulk ne doeskop! Geh. *Moll.*

Schuermans geeft het w. *doeskop* onder *doezen* en acht het, door 't wegslijten van de *r*, een en 't zelfste als *droeskop*.

DOODKOLE, de, uitspr. *dookole*, stemzate op *doo-*. = Breze, bakkerskole, houtkole. — « Hen hed emman up de deure etteekt, mee eddookole. » Geh. *Fr. Vlanderen.*

DRIJF, den. = Handel, koopmanschap. — Jan de melkverkooper heeft zijnen drijf overgelaten aan zijn zwager. Geh. *Kortrijk.*

DRUIFIJGER, den. = Wijngaard. — Hij heeft eenen druifijger staan. Geh. *Vorst.*

*Druifijger* staat voor *druifwijnger, druifwijngert, druifwijngaard.* Vrglk ons *bogaard*, en 't Hollandsche *bongerd, bongert*, d. i. *boomgaard.*

EIVENHEIF. = *Elvenhelf, elvenhalf, elve en half. — « 't Is bekan eivenheif: 'k gaan huzewaard. » Geh. *Fr. Vlanderen.*

ERM, uitspr. *emm.* = Arm, kwaad, deerlijk. — 't Is erm weêre voor 't hooi. Geh. *Dranoutre.*

FIJKEN, *fijkte, gefijkt.* = Stekken. — « 't Moet eddorn in dat hout zitten: 't hed effiikt. » Geh. *Fr. Vlanderen.*

Het Fr. w. *ficher* komt van 't Latijnsche **figicare*, zegt Aug. Brachet, maar hij besluit dat **figicare* bestaan heeft om redenswille dat *ficher* bestaat! Dat en snoert niet. Waarom en zou *ficher, fiche, fichu* van 't Germaansch w. *fijken* niet komen, even gelijk *riche* van 't Germaansch w. *rijke?*

GESTOF. het. = Stof, te weten dat stof dat de locht overal, bijzonderlijk in bewoonde plaatsen, meêbrengt; en dat getijdelijk, met pluimburstel en stofdoek, geweerd wordt. — Doet 't gestof ne keer af! Geh. *Desteldonck.*



Het w. *gestof* is een oud w., dat de Vlamingen bewaard hebben en dat Kiliaen vertaalt door *pulveres*, alsof hij zeggen wilde het gezamentlijk stof. Vrglk het *mul* en het *gemul.*

GLANSTEREN, *glansterde, geglansterd.* = Sperken vier uitgeven of schijnen uit te geven, glinsteren. — g'Hadt da'de moeten zien hoe dat dat glansterde, in de kerke, van al die brandende keersen! Geh. *Inghelmunster.*

Dit w. bestaat in drie gedaanten: *glansteren, glensteren, glinsteren.* Vrglk *angelus, engel, ingel; sanctus, sentje, sintje; kanteren, kenteren, kinteren; mansch, mensch, minsch; gans, gens, gins*, enz.

Men vindt ook (*gl* = *kl*) *klinsteren;* (*en* = *ei*) *gleisteren;* vrglk *venster veister, penzen peizen;* en, met de ontvallene *l*, *ginsteren, ginster, gensteren, genster, scintilla, scintillare.*

In 't middelhoogduitsch bestaan de ww. *glanst, glanster, glanstern.*

GREPE, de. = Het grijpen. — « Ik liep al da'k loopen kost, om 't *convooi* niet te missene, en 'k en kwam maa' *djuust* de grepe te kort. » Geh. *Lendelede.*

De zin is: hadde ik nog ééne stap nader gerocht, met zoo zeere te loopen, ik had het gerid kunnen *grijpen* en er mij inslingeren.

KEUKSKE, het, uitspr. *kukske.* = Keukentje. — Jaagt de katte uit het kukske. Geh. *Fr. Vlanderen.*

KNUIST, den. = Babbelaar, suikerspekke, van hard- of taaigebakken potsuiker. — « Die vent heet *Ko Knuust*, omdat 'n knuusten verkopt. » Geh. *Poperinghe.*

KOEKE, den. = Honigraat. — Wat heeft die biemelker schoone koeken! Geh. *Eeghem.*

Van **waaf, *wave*, in 't Hoogduitsch *waben*, d. i. honigraat, hebben wij omgekeerd een slag van koeken *wafels* geheeten; omdat ze, wegens de putten of prenten die erin gebakken zijn, eenen biekoeke gelijken.

KOEKEPAP, den. = Zoetepap, melkpap. Z. De Bo, *t. v.* — « Hen hed elliitje koekepap eten, en he' ligt in ze bedde. » Geh. *Poperinghe.*

KUISCHSEL, het, uitspr. *kusel.* = Stof, mul, b. v. van geslepene tiggels, om b. v. messen ermeê glad te wrijven. — Ge'n kunt uwe messen niet klaar wrijven zonder kuischsel. Geh. *Kortrijk.*

LANDSDRICHT, den. = Het bedrichten, bedriften, bedrijven van 't land, te zaaitijdewaard. — Wanneer zijn Vandenberghe'ns daar thuis gegaan? Wanneer: gepast om den landsdricht te doene, rechts voor den winter. Geh. *Iseghem.*

Vrglk De Bo, *t. vv. dricht, bedrichten, bedriften.*

LOESINGE, de. = Afrossinge, slagen. — Die jongen verdient altemets ne keer 'n loesinge. Geh. *Thorhout.*

MANSELEN, *manselde, gemanseld.* = Trage en met weldakende voetstappen gaan. — « Als ik mag manselen ip mij' gemak, ik zou nog eene ure verre gaan, zonder moê te zijne. » Geh. *Gulleghem.*

MIRAKELEN, *mirakelde, gemirakeld.* = Verwonderinge, verbaasdheid te kennen geven, meest luidruftig en

met geweld. — « 'k M'rakelde 'k-ik geildig, omdat ze zoo late weggezeten hadden. » Geh. *Kortrijk-buiten, Inghelmunster.*

Het w. staat bij De Bo, die niet en zegt waar hij 't gehoord heeft.

MOEDERZIEL, de. = Ziele, mensch. — Er was geene moederziel! Geh. *Moll.*

De zeggenschap *moederziele* alleene bedraagt dan zoo vele als *mensch* alleene. Vrglk *Loquela* 1883, hlfz. 71.

OMDEWILLEWAAROMME. = Want. — Die gasten zou'n seffens alles aangaan, omdewillewaaromme ze'n he'n geen ondervindinge! Geh. *Kortrijk-buiten, Cuerne.*

In 't Italiaansch, eene van de welluidendste talen van Europa, komt men ook zulke ww. tegen, b. v.: *conciofossecosache, conciosiacosache*, d. i. te zeggen *ingezien, nademaal.*

OORTENBUSSEL, den. = Tot eenen *bussel* (of bondel) vergaârde en thoope gebondene oorten. — Hij heeft een hoofd (ruwlokte, streuvelhaarde, ongekamd) lijk nen oortenbussel. Dat stuk (land) ligt lijk nen oortenbussel: het staat vol groot onkruid. Geh. *Exaarde, Sinay, Lokeren.*

OPHELDEREN, *helderde op, opgehelderd.* = Moed geven, enz. Z. De Bo, *i. v.* — « 't En heldert niet op, os 't da' slicht weêre is, up zukke feestdagen! » Geh. *Poperinghe.*

PEÈ GEVEN, *gaf p., p. gegeven*, uitspr. *eé* gelijk in *thee, meê, vé.* = Met driftig geweld in werkinge zijn. — Geeft maar peê, slaat er maar op, ge'n moet hem niet sparen! 't Heeft peê gegeven van den nacht, om te donderen! Als er hij in is, hij kan peê geven om te drinken, om te vloeken! 't Is dat ze peê gaven op de violen! Geh. *Audenaerde en ommelands.*

Het w. *peê* is van *pede* afkomstig, door uitval (synkope) der *d;* vrglk *bede, lede, mede, snede, stede, vede, zwede : beê, leê, meê, sneê, steê, veê, zweê*, enz.

Eene *pede* is eigentlijk een stok, met het dikke wortel-ende eraan, gelijk b. v. eene schapersmakke of herderstaf, een knobbelstok, een mispelare.

De *peê* of *pede* was vroeger een schrikkelijk wapen en deswegen verboden bij krachte van de wet.

« *Pede,* zegt Gailliard, in zijnen *Glossaire, bâton... sorte d'arme.* Slouch met eenre pede jnt houet dat hi bloedde... Van ghecante peden met scherpe naghelen, of gheslaghen peden te draghene... glavien peden en andere verbodene wapenen. »

Men verbeeldt Hercules, den wildeman en zijn wijf met eene pede in der hand, die wonderwel eene omgekeerde karote of wortel gelijkt; ook heeten meest al de kegelde moeswortels *peden* of, gekrompen, *peên :* « Gele *peën,* roode of Hollandsche *pekens*, suiker*pekens*, bitter*peën*, witte *peën* of pastinaken » (Schuermans), Brugsche *peetjes* (De Bo), wilde *peen* (Dodoens), dobbele *peen*, enz.

Het wortel-ende van eenen boom, de *pede,* heet men ook de *stompe.* Gelijk het w. *pede,* zoo wordt ook het w. *stompe* gebezigd om de groote peerdekarote eenen name te geven: tot Veurne zegt men « stompen zaaien, stompen uitdoen » om aan de peerden, aan de koeien te geven.

*Van de pede, van de peê, de peê, peê* krijgen of geven is dus eigentlijk stokslagen krijgen of geven, maar wordt ook oneigentlijk toegepast op al dat met drift en geweld gebeurt.



Geeft maar peê! = doet maar dapper voort!

Zoo zegt men, van een nieuwer wapen sprekende, *kardas* geven, d. i. met kardassen, *kartets*kogels, met schroot (Fr. *mitraille*) schieten. « Geeft maar kardas! = geeft maar peê! »

Zoo zegt men nog « *vonk, damp, baanst, lament* geven, » bediedende immer een en 't zelfste. De panter, Latijn *ferula,* de plak, de plamuize, het strafallaam van den schoolmeester, hiet men eertijds de *taalje,* de *daalje,* de *telje*, de *delje.* Van daar het zeggen dat bij De Bo staat « geeft maar *daalje,* geeft maar *delje!* » = geeft maar peê!

« *Peê* geven » en hebbe ik maar al Audenaerde gehoord: Zou bij de W.-Vlamingen dat zeggen onbekend zijn?

Neen 't toch, maar, gelijk zij van *beulen kerbeulen, krabeulen,* van *djokken kerdjokken,* van *duinen kerduinen,* van *neutelen kerneutelen* maken (De Bo), enz., zoo hebben zij « *peé geven,* » dat al sterk was, nog sterker en nog geweldiger doen schijnen, met er « *krepee, krapee geven* » van te maken, dat bij De Bo staat, benevens *krepeien*, een werkw. dat ervan afkomstig is.

Misschien heeft het w. *peper,* in « peper geven, » allengskens de plaatse geroofd van 't w. *peê,* in « *peê geven.* »

In 't Fr. bestaat er ook een w. *crêpé*, maar dat bediedt wat anders, zegt Kramers, namelijk: « Haarbos van gekroesd of gekript haar in den vorm eener worst (om onder vlechten te leggen). »

Vlaamsche *krepee* is inderdaad heel wat anders als Fr. *crêpé!*

POOREN, *poorde, gepoord.* = Peuren (De Bo). — Hij is bezig met pooren. Geh. *Moll.*

RIJKE, *rijker, rijkst.* = Lang en wijd, Latijn *amplus.* — « Dat en geeft zeker niet dat de voeringe van uwe mauwe 'n bitje rijker es als de stoffe, ennee'? » Geh. *Kortrijk.*

SLOES, den, korte *oe.* = Wegeling, wegel, weg. — Ik ga seffens al den zelven sloes weêre, om te weten of ik niet en zou vinden da'k verloren hebbe. Geh. *Thorhout.*

TICHELSLIJP, het. = Stof van tegen elkander geslepene tichels. — Tichelslijp is goe kuischsel, om messen meê te kuischen. Geh. *Kortrijk.*

UITWENSCHEN, *wenschte uit, uitgewenscht.* = Uit een getal wenschbaarheden wenschen. — Dien man? En m'en zou geenen beteren kunnen uitwenschen! Geh. *Avelghem.*

VERHEUGEN, het. = Genoegen, vermaak, met een schuimwoord, *plaisir.* — 'k He' daar verheugen in, dat hij in 't lot niet gevallen en is. 'k He' daarvan hooren spreken, maar 'k en he' der mijn verheugen niet (geen verheugen) in genomen. Geh. *Kortrijk.*

WERKEN, *wrocht, gewrocht.* = Zimperen, ievers deuretrekken, van vochten sprekende. — Petrolie, dat werkt altijd; dat trekt deur al dat er is. Geh. *Kortrijk.*

WIEPEN, *wiepte, gewiept.* = Luide klagen, janken, van menschen en dieren, b. v. honden gezeid. — « Melis, he'je den hond weêre geslegen? Hoor-je niet dat 'n bezig is met wiepene? » Geh. *Woesten en Poperinghewaards.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFZWEETEN, *zweette af, afgezweet.* = Zweetende, in 't zweet des aanschijns, afwerken, afarbeiden. — Ge'n kunt niet peizen hoevele dat ik-ik moete afzweeten, alledage, om eerlijk aan mijn brood te geraken. Geh. *Kortrijk.*

BELAAI, den. = Het beladen, de opbrengst, al 't gene opgedaan en genoten wordt, b. v. van eene beboerde hofsteê. — Den belaai van het hof kan wel 15000 opbrengen voor den weggaander. Geh. *Tieghem.*

BEREKKEN, *berekte, berekt.* = Afleggen, ter begravinge bereiden, Latijn *curare corpus mortuum, ad sepeliendum facere.* — Ze zijn bezig met vader te berekken. Geh. *Bever, in Henegouw.*

Het w. *berekken*, bereiden, onvl. *arrangeeren*, is een oud w.; het staat onder andere in *Lanceloot van Lac*, uitgegeven door Dr Jonckbloet, 1846, vs 28187 :

> alsemen slapen soude gaen,
> die wert dede berecken saen
> elkerlijcs bedde in ene
> camere.

Dat is : Als men slapen zoude gaan, de weerd dede berekken zaan, elks bedde in eene kamere.

Ja, maar de meer bepaalde zin van *afleggen, lijken, in lijke leggen* behoort het w. al toe van in de middeleeuwen, uitwijzens de volgende lezen, die Dr Verdam verzamelt in zijn *Middelnederlandsch Wrdnbk.*

Zoo, Lanceloot III. 9409 :

> si daden berecken daer naer
> der joncfrouwen lichame aldaer
> ende balsemen.

Lanceloot II. 7670 :

> si namen den doeden ridder doe
> ende leiden wel eerlike
> in een scoen coffer rike,
> met dieren pellen bedect,
> ende droegene also berect
> inden midden van den sale.

BEREKKER, den. = Bezorger, beschikker, onvl. *gecommitteerde*, een van de *commissie*, van 't *comiteit*, Latijn *curator.* — Mijnheere, ik kome mijn jaarlijksche ronde doen : 'k ben ik-ik trouwens berekker (in 't uitspreken *b'rekker*, te



Brugge *b'lekker*) van 't broederschap van de geloovige zielen. Geh. *Kortrijk.*

Het w. *berekker*, dat tot Kortrijk nog altijd volk- en mondsgemeene is, vinde ik reeds geboekt in den inrichtingsbrief van de *Gilde der* (Kortrijksche) *Kruisbroeders*, gegeven 't jaar ons Heeren 1514. Daar staat er, onder andere : « doen te wetene allen den ghonen die dese puntte lesen, sullen zien ofte hooren lesen, dat ter ootmoedigher begeerte en supplicatie van den Deken, Bereckers ende 't gemeene geselschap van den heylighen cruyce ons Heeren, dewelcke ons vertooght ende te kennen gegeven hebben, hoe dat sy... » enz. *Belgisch Museum III. II.*

« Besorghers, bereckers, proviserers, ghecommitteerden, (en) regierders van den gilde. » *Vaderlandsch Museum, 5, 14.*

*Dispensatores mysteriorum Dei :* « bereckers van den hemeliken dinghen Gods. »

*Rectores tenebrarum harum :* « bereckers van der deemsterheden van deser werelt. » *Verdam, Midd. Wrdnbk 1935.*

Vrglkt een ander middeleeuwsch w. *te gereke* (*Loquela* 1886, hlfz. 15), en z. De Bo, bl. 1458b, *i. v. Blekker.*

Wie zalder ons nu die middeleeuwsche woorden, die nog in levend en tierend gebruik zijn bij de Vlamingen, doen mijden en verzaken, als dood en uitgestorven? Wie zalder ons beletten ten minsten de nieuwelings aangekleste bastaards af te snijden en uit te rocien, om de oude eigene en schoone vlaamsche spruitelingen in hunne stede te gebruiken en te bezigen?

DEELSTE, de. = Het deelen, de gebeurde deelinge. — Sedert onze laatste deelste is er nog 20 fr. in den pot gekomen. Geh. *Gulleghem.*

DOOLJAAR, het, meervoud de *dooljaren*, welk meervoud alleene in gebruik is. = « Critische tijd, critische jaren, » zegt Kramers, die voor dien welbekenden levenstijd van de kranke helft der menschheid geen germaansch w. en weet. — Ze was in heur dooljaren. Geh. *Kortrijk.*

De Bo heeft de *sukkeljaren*, van het w. *sukkelen*, dat bij Kramers als geijkt Nederlandsch geboekt staat. Men zegt nog de *slechte jaren*, de *krasseljaren.*

DROEVE. = Kwalijk, ongemakkelijk. — « Mij zustere en is ma droeve te gange. » Geh. *Kortrijk.*

ELLEBOGE, den. = IJzerwegbane die zijwaards uit eene andere omwendt. — Wij gaan eenen elleboge krijgen van aan den Kom tot aan *Scheepsdale.* Geh. *Brugge.*

In 't Fr. zeggen ze *un embranchement.*

GESPAN, het. = Eigentlijk, de aangespannen trekdieren; oneigentlijk, al 't volk dat een huishouder moet den kost geven. — 't Is moeielijk om toe te komen, met zulk een

gespan. Met zulk een gespan jongens, wie en zouder hem altemets ne keer niet gram maken? Geh. *Kortrijk.*

GROLLEN EN BASSEN. = Geweldig kijven. — Grootmoeder en doet geheele dagen niet anders als grollen en bassen. Geh. *Kortrijk-buiten.*

HAKKELGAREN, het. = Eigentlijk, garen dat hakkelt, hapert, z. De Bo; oneigentlijk, uitvlucht, voorwendsel. — Als er te leggen of te betalen valt, hij weet hij altijd 'n g'heelen hoop hakkelgarens. Geh. *Sint-Denijs, Kortrijk.*

KNECHTENBOEK, den. = Boek waarin de (schoemakers)knechten beschreven staan. — Hij staat bekend op mijnen knechtenboek, van den 12 Junij tot den 18 October 1889. Geh. *Iseghem.*

KRIKKE, uitspr. *i* gelijk *e* in 't Fr. *mes, ses.* = Gepast, met een veel gebruikt schuimwoord, *percijs, juste, justement.* — Wij waren bezig met van u te spreken en daar zijt gij : dat is krikke! Hij en wist waaruit noch waarin, van al zijn schulden; hij ging springen, als hij al met nen keer 100 duist fr. deelde, van 'n verre nichte : dat was krikke, doet 't niet? Geh. *Brugge.*

*Krikke* is een bijwoordelijke uitbouw, met *-e*, van *krik*, vrglk *blendelinge, geerne, halvelinge, lange, late, luide, noode, rechte, scherrelinge, spade, strenge, zeere,* enz.

Dat w. *krik* schrijven de Brabanders, de Limburgers en anderen *krek*, maar zij spreken 't zooals wij *krik, krikke* spreken.

Schuermans schrijft : « *Krek*, bijwoord, in Limburg en elders gebruikt voor : het Brabandsch *krak*, juist, net, nauwkeurig : *'t is krek zooals gij zegt... Krak*, bijwoord, juist, precies, nauwkeurig, spoedig, op den slag : *die huurder betaalt altoos krak* (Braband, Antwerpen, Hasselt). In Limburg zegt men : *krek.* »

Weiland erkent *krek* als nederduitsch, immers in zijn *Nederduitsch* woordenboek, waar hij zegt : « Krekt (*krek*) bijvoegelijk naamwoord en bijwoord, *krekter, krektst.* Juist, nauwkeurig, net : *hij is een krekt man. Krek dertig stuivers. Het is er krek.* »

In het *Archief voor Nederlandsche Taalkunde* van *Dr A. de Jager, Amsterdam 1853—1854, vierde deel*, bl. 411 en volgende, komt het w. *krek, krekke* te passe, in het stuk *De loteling. Verhaal in den Twentschen tongval.* Door *A. van Wechel, 1e Luit. 3de Reg. Inf.* Daar zegt mijn Twentsche loteling onder andere :

'I wèèt, 'k bin te Amsterdam è's spek
En aijers wèzen brengen;
Dies schrappe ik op die grootsproâk krek
Zoovulle a's 't kan gehengen.

Dat is te zeggen : Gij weet, 'k ben te Amsterdam eens spek En eieren geweest brengen; Dies schrepe ik op die grootsprake *percijs* (krek) Zoovele als 't kan gehengen (of gedoogen).

Verder vertelt de zelfste loteling :

In 't krekke schièten bin 'k 'en bôl,
Dat mò'k òu kenlick maken!
Op honderd passen kân 'k, a' 'k wol,
Den zesvòets kèrel raken.

Dat is te zeggen : In 't *juste* (krekke) schieten ben ik een



bol, Dat moet ik u kenlijk maken! Op honderd passen kan ik, als ik wil, Den zesvoets kerel (*den zes voet hoogen berdelen soldaat*) raken.

In de Friesche tale is 't w. *krek*, of, met onlidmatige *-t, krekt*, in algemeen gebruik, en 't voert er de eigenste beteekenisse als ons *krak, krek, krekke, krikke.* Om maar een voorbeeld aan te halen, onder tallooze, uit Halbertsma's *Rimen ind Teltsjes*, zij dit volgende, waar (bl. 8) sprake is van eenen jongen beer, die op reize wilde en die « *kaem as ien lompe klompe, krekt as er uwt de dyk dold wier.* » Dat is : die kwam als een lompe klompe, *juste, percijs* (krek) *of* hij uit den dijk gedolven ware.

In hunne alledaagsche spreektale zullen de Engelschen ook zeggen b. v. van een uitmuntend vendel landsknechten of soldaten, dat het een « *crack regiment* » is; van een lekkere schotel eten, onder vele : « *That 's the crack dish;* » van een zake waar bate aan is : « *It 's a crack good job*, » enz. Het Engelsch w. *crack* (uitsprake *krek*) brengt den zin meê van welgepaste voortreffelijkheid, alsof men zei iets « dat den gaai afschiet, » dat den prijs wegdraagt.

Hier komen wij dan een germaansch w. tegen, te weten *krak, krek, krekke, krikke*, dat algemeen bij 't Volk, in Noord en Zuid, ja tot in Friesland en in Engeland toe gebezigd wordt, met den zin van het Fr. w. *juste, percijs.* Waarom zoeken nu de Hollanders alweêr dat w. eenen onduitschen oorsprong toe te dichten en 't te behandelen alsof het van 't Latijn-Fr. *correct* gemaakt ware? « *Krekt* (krek) denkelijk het Fr. *correct*, » zegt eerst Weiland, en Schuermans zegt het hem na! Dan komt Kramers, die 't bevestigt : « Krekt (-er, -st), *adj. et adv.* (*contraction de* korrekt, *correct*) (fam.) *Correct, précis, juste.* »

Is 't te veel, en ondragelijk voor die heeren, dat wij, neffens *juste* en *percijs*, die oneigen zijn, ook het eigene *krak, krek, krekke, krikke* bezitten?

De verkeerde uitleg *krek* = *correct* is aan de bijgevoegde, onlidmatige *-t* (*t paragogicum*) te wijten, die bij sommigen, in Holland en in Friesland meest, het w. *krek* is toegewassen. Zegge bij sommigen, immers Weiland geeft *krekt* en *krek*, één voorbeeld met *krekt* en twee met *krek.* Met die *-t*, die in Zuid-Nederland onbekend is, krijgt het w. inderdaad den schijn alsof 't het Fr. verkort uitgesprokene *c'rrect* ware. « Denkelijk, » het Fr. *correct*, zegt Weiland, zonder meer; en op dien denkelijken schijn, die door geen enkel bewijs gestaafd en is, bouwt Kramers zijne bevestiginge, die ja op ééne gedaante van 't w., op *krekt*, schijnt te passen, maar die op de andere gedaanten ervan, op *krak, krek, krekke, krikke*, hoegenaamd niet en past noch en schijnt te passen.

Het w. *kraken* (*krakken, krikken, klakken, klikken, klikker*) beteekent oorspronklijk het geluid van iets dat aanslaat, raakt, breekt, en bij der oore vernomen wordt. In 't Engelsch zegt men b. v. *he cracked his whip*, hij **krakte* (met) zijn zwepe, hij deed zijn zwepe **krakken;* 't gene in 't Vl. zou luiden (*r* = *l*) hij *klakte* met zijn zwepe, hij deed zijn zwepe *klakken.* Zoo hoort men bij ons : « *Krak!* en 't was er deure; *klak!* en 't was gebroken. » Als men naar iets werpt, slaat, bolt, schiet, 't geruchte, de *krak*, de *klak* verwittigt zoodanig het gehoor, dat men, op eenigen afstand, vernemen kan of men

getroffen, geraakt heeft; of 't *raak*, of 't *krak*, of 't *krek*, of 't *krikke* is; of men *raak* gebold, *krek*, *krekke*, *krikke* geschoten heeft, ofte niet. Van daar het Twentsche « *krekke* schieten, » d. i. schieten dat 't past, treft; en eindelijk de overdrachtelijke aanwendingen van 't w. op al dat doeltreffende, dat welpassende of welgelukkende is. In 't zedelijke kan 't b. v. voorenvallen dat iemand die tenden gelde is *krak* eene breede erfenisse komt te krijgen : dat past *percijs*, dat past *juste*, dat is *raak*, dat is *krikke*.

Voor « *dat is krikke* » zegt men ook « *dat is panne* » (De Bo) en « *dat is mart.* » Geh. *Brugge*.

De ww. *krak*, *krek*, *krekke*, *krikke* beteekenen een *kort afgebroken* geruchte, en 't gene daarmeê verwant is : zou er geen w. van dien stam te vinden zijn dat *kortbrakig*, kerstig, haastiggram, lichtgestoord, teerzeerig beteekent?

Bij *Della Casa, Galateus, 27*, staat er b. v. : « Niets is onaangenamer als dat men al te krik, of te ligt geraakt is. » Dit w. *krik* is hier krek 't zelfste, van zinswegen, als ons w. kortbrakig; en, uitgebouwd met *-el*, *krikkel*, staat het ook in Conscience'ns *Arme Edelman*, 99 : « Vermits gij zoo krikkel op het punt van eer zijt. » Van *krik*, *krikkel* hebben wij verder *krikkig*, *krikkelheid*, *krikkelachtig*, *krikallaam*, *krekelig*, *krekelijk*, enz., ziet Schuermans en De Bo.

De scherpgeneusde Hollanders hebben in *krek*, *krekt* het Fr. w. *correct* weten te ontdekken; sommige Vlamingen, (geschoolde zeker) die het oud bijwoord *krikke* niet meer en vatten, hebben er een zelfstandig naamwoord van gemaakt en het lidwoordeken *de* erbij gezet, alsof er zake ware van 't houtene been, dat de lieden 'n *krikke* of 'n *krukke* heeten. Zoo hoorde ik b. v. tot Heule : « Dat het koste opklaren tegen te noene, dat ware *de* krikke! » Verkeerd : « Dat ware krikke! » moest het zijn.

Wij hebben nog een ander w. *krikke* of *krekke*, dat ook een Grieksch en een Fr. w. is; Fr. *crèque* (*prunus insiticia*) een kleen, wild, zuur pruimken. Dit w. wordt onder ander gebezigd als men zegt : « Pier, Jan of Klaai heeft 'n krikke op. » Die krikke is het *stik*, het ingebeeld knobbelke, het pruimke, het haperen, dat men, na veel drinkens, in de krage (de kele) voelt zitten. « *Il a une prune*, zegt de Fransch : hij heeft 'n krikke op! »

Hier volgen eenige voorbeelden van onlidmatig aangevoegde *-t :* Aks*t*, altoos*t*, burg*t*, damas*t*, dikken*t*, els*t*, fezan*t*, gek*t*, huisgezin*t*, kas*t*, kloef*t*, kroos*t*, leden*t*, lijs*t*, nergen*t*, nochtan*t*, of*t*, pastoor*t*, polas*t*, rijs*t*, schof*t*, sec*t* (*vino seco*, in 't Spaansch, uit ge*droog*de druiven gewonnen wijn), seder*t*, steur*t*, telken*t*, tenden*t*, tmijnen*t*, tnoenen*t*, tonzen*t*, tuwen*t*, tyran*t*, tzijnen*t*, wijlen*t*, enz.

Vrglkt *gekt* = *gek*, *sect* = *sec*, *krekt* = *krek;* en bemerkt dat bij de Vlamingen *elst* voor *els*, *gekt* voor *gek*, *kast* voor *kasse*, *rijst* voor *rijs*, *schoft* voor *schof* bekend zijn.

KWINTHEVELE, uitspr. *kwintevele*, *kwint*- gelijk in *kwintihoe*. = 'k Weet niet hoevele, ik en wete niet hoevele, zeer vele. — z'Hadde kwinthevele appels in heure' korf. 't Liepen kwintheveel jongens achter hem. Geh. *Kortrijk*.

Ik vinde 't w. « *kwintevele* » reeds in een Kortrijksch handschrift van 1736.



KWINTIHOE, 1e *i* gelijk *e* in Fr. *mes*, *ses;* 2e *i* gelijk *i* in Fr. *ici*, *parti*. = *Kwenithoe*, 'k weet niet hoe, ik en wete niet hoe, geweldiglijk, zeer, straf, stijf. — 'k Hebbe 'n vallinge, « en 'k he' van den nacht moeten hoesten.... kwintihoe! hij moste lachen kwintihoe! » Geh. *Kortrijk*.

Bij dit w. is de lettergrepe *-nit-* omzet en *-nti-* geworden. Vergelijkt *neg* = *eng*, in 't w. *négligé*, dat men tot Kortrijk *engl'zee* hoort uitspreken.

LUIKEN, *luikte*, *geluikt*. = Lijken, klijken, klinkemutsen, kop of munte smijten. — De jongens waren bezig met luiken, binst de hoôgemesse. Geh. *Moen*.

Zie De Bo, *i. vv. lijken*, *klijken*, *klinkemutsen*.

MINKE, de. = Dere, letsel. — Hij viel van 't dak, maar hij en had er geen minke van. Geh. *Pithem*.

MASTEN, *mastte*, *gemast*. = Maschen, masschen of massen, d. i. voldoen, vol houden, opbrengen, zoo 't De Bo beschrijft en met voorbeelden uiteen doet. — Deurdien dat ze' moeder het niet meer en koste masten, om hem zijn' noodigheên te geven, is hij ton op 'n ende in 't hospitaal gerocht. Geh. *Winkel-Sint-Eloy*.

Het bovenstaande w. levert een voorbeeld van den staf-wissel (*sk* = *st*).

POTTEGELD, het. = Geld om te pottene, geld dat men pot, bijeen vergaârt. — De goudstikskes van 20 fr., dat is pottegeld; al 't overige is uitgevensgeld. Geh. *Iseghem*, *Kortrijk*.

SCHOEP, den, korte *oe*. = Het schoepen, het krijgen, de krijg. — z'He'en hem in de vangenesse gedopt : hij hee' ne schoep gedaan van 100 fr. Maar waar haalt hij al dat geld, om alzoo te drinken? Hij 'n kan toch altijd op de' schoep niet uitgaan! Geh. *Kortrijk*.

SCHOEPEN, *schoepte*, *geschoept*, korte *oe*. = Heemelijk rooven, weghalen zonder erg. — Van als ik zie dat die 25 blomscheutjes wortel gevat hebben, ga 'k eentje komen schoepen. Geh. *Kortrijk*.

Schuermans zegt dat *schoepen* soms hier en daar rooven beteekent in Vlanderen.

SCHOUW, den. = Vluchtige oogslag, glans. — 'k En had hem maar met ne schouw gezien (schaars gezien) en 'k had er al genoeg van. Geh. *Rumbeke*.

SCHUTTERIGHEID, de. = De hoedanigheid van een die schutterig, schutterachtig, schuw, wild, ongetemd is. — Die jongen, 't is al schutterigheid dat er in zit. Geh. *Ouckene*.

*Schutterachtig* en *schutterig* staan bij De Bo.

SMELTE, de. = Het verdwijnen, het heemelijk wegsluipen. — Hij deed 'n smelte voor d'hoogmesse. Geh. *Iseghem*.

Bij De Bo staat « de smelte maken, » met den zin van heemelijk, steelsgewijs wegslibberen.

SMIJLEN. = Somwijlen. — Ik ga daar smijlen om 'n pinte. Geh. *Kortrijk*.

STOFNETTE, de. = Kobbenette, rag, dat vol stof hangt. — De zolderinge hangt vul stofnetten. Geh. *Iseghem*.

STRAFFEN, *strafte*, *gestraft*. = Prangen, spannen, nijpen, dwingen, pijnen, kwellen, of iets dat den zin dezer

woorden nabij komt : geenszins 't Latijn, Fr. *punire*. — 'k En kan 't niet gezeggen hoe dat ik (b. v. van die maagpijne, van den korten asem) gestraft en gedwongen ben. Geh. *Inghelmunster*.

De steêliên zouden hedendaags, in steê van *gestraft*, het onvlaamsch w. *geforceerd* gebruiken.

« *Gestraft en gedwongen* » gaan, als wederwoorden, meest altijd te gâre. Vrglk het w. *dwingen*, bij De Bo.

Het Engelsch w. *strap, strop* beteekent een rieme, een lederen *snoer;* en *to strap* beteekent met eene rieme snoeren, spannen, straffen. De vroegste zin van *straffen*, *straffe* kan wel *binden, snoeren : torqueo, tortum, tortura* zijn.

STREEG. = Streed, stree', van strijen, kijven. — Vader streeg op hem, omdat hij late thuis kwam. Geh. *Kortrijk*.

't Moet een werkwoord *strijgen* = *strijen* bestaan hebben, waarvan de verleden tijd *streeg* nog overschiet bij 't Volk.

Vrglkt *wijden, wijen,* in Veurnambacht *wijgen*.

Als men 't w. *strijen, strijden* opspeurt tot in 't IJslandsch, (oud Noorsch) dan vindt men de *d* vervangen door eene blazende *dh*, die wij verloren hebben, maar die in 't Engelsch en in 't Friesch nog bestaat; b. v. in de Engelsche ww. *there, thou, though*, enz.; in de Friesche ww. *thonnar* (donder), *thœlk* (dolk), *mith* (mijden), enz.

De blazende *-dh* van *streedh* kan door de blazende *-v* vervangen geworden zijn; in 't Engelsch bestaan immers *stride* en *strive* aanzijds malkaar; en **strijven*, **streev*, **gestreven* kan (*v* = *g*) **strijgen, streeg*, **gestregen* geworden zijn. Daarvan bestaat, als speur, het onlangs gehoorde en geboekte *streeg*, en 't van over ouds bekende en gebruikte *streven, streefde, gestreefd*.

Als de oude *dh* aan 't verdwijnen was, zoo trachtte ze elk na te poetsen, zoo hij best kon; zom zeiden *v*, zom *g*, zom *d* : elk sloeg erachter en elk miste ze : ze was verloden en verloren. Zoo ging het ook met de oude rochelende *hr, rh*, b. v. van 't w. *hreeger; hr(eeger* verdween en men zei, zoo men nog zegt: *h(eeger* en *r(eeger*.

De grondzin van 't w. is *groote stappen doen*, schrijden; eenen anderen trachten te overschrijden die ook schrijdt, Latijn *contendere;* verder geweld doen, *vechten,* kijven, en wat dies meer is.

Schrijden (*skriden*) schrijen en *striden* en verschillen van woordswegen maar door den stafwissel (*sk* = *st*). Vrglkt *schien* en *spien*.

TEGEN. = Sedert, sinds. — « 't Is drie dagen tegen da'k me vader gezien hebbe. 't Is e jaar tegen da'k mare g'hed hebbe. » Geh. *Kortrijk-buiten*.

Dat is te zeggen : tusschen den tijd dat ik spreke gehouden *tegen* over den tijd dat ik mare gehad hebbe, mijn vader gezien hebbe, is er een jaar, drie dagen afstand. Achterwaards tellende moet ik een jaar, drie dagen tellen *tegen* (eer) dat ik het zien van mijn vader, het ontvangen van mare in mijn geheugen ontmoete.

TOESCHIETEN, *schoot toe, toegeschoten.* = Toekomen. — Honderd frank : 'k en kan daarmeê niet toeschieten. Geh. *Kortrijk-buiten*.



TOT-EER. = Tot, ont. — Ge zult moeten wachten tot-eer dat vader thuis komt. Geh. *Berchem-bij-Audenaerde*.

TUCHTEN, *tuchtte, getucht.* = Asem tien, verasemen, den asemtocht uit en in laten gaan, Lat. *suspirare*, Fr. *soupirer*. — Mijn zeune en kwam niet in, en 'k zat daar uren en uren te zuchten en te tuchten. Geh. *Thorhout*.

Men hoort ook *zuchten* en *duchten*.

UITBIEREN, *bierde uit, uitgebierd.* = Met bier bessen, betten, nat maken en overgaan. — Wij gaan den muur eerst uitbieren. Geh. *Brugge*.

Wat de behangers van dat *uitbieren* verwachten en wete ik niet; de muren worden uitgebierd eer ze met het grondpapier beplakt worden.

VAKELIJK. = Vervaakt, vakerig, slaperig. — 'k Was zoo vakelijk, dat ik niet en wiste wat dat ik zei. Geh. *Kortrijk*.

VERKOUTEN, *verkoutte, verkout.* = Kouten van eene twistige zake tot dat de meekouters daarover 's eens zijn, dat is die zake verkouten. — Om klaar te komen, nu dat man en vrouwe dood zijn, ge zult dat moeten trachten te verkouten met de kinders. Geh. *Kortrijk-buiten*.

VERSTERVEN. = Ontkeeren, bederven. — Zet het vleesch in de keldere, of eet het op : 't zou tegen morgen kunnen verstorven zijn. En laat dat vleesch niet versterven. Geh. *Kortrijk*.

Z. De Bo, *i. v.*

VERWONDERD *zijn in iets.* = Benieuwd zijn om te weten. — 'k Was daar verwonderd in of hij al zijn schuld betaald hadde. 'k Was er verwonderd in of hij al nen baard hadde. Geh. *Kortrijk*.

Men zegt ook, met den zelfsten zin : Van iets wonder hebben. — 'k He' d's wonder of hij zal komen. Dat is : Ik hebbe des wonder, het verwondert mij of hij zal komen. In 't Engelsch zegt men *I wonder if*, ik wondere of hij zal komen.

VERZETTEN, *verzette, verzet.* = Koopen om te verkoopen, sprekende van koeien. — Die koeikooper heeft van d'jare meer als 600 koeibeesten verzet. Geh. *Ardoye*.

VOLDOEN, *voldeed, voldaan.* = Uitrechten, uitsteken, uitmeten, uitzetten, met een Latijnsch w. *perficere*. — Zotte trekken voldoen. Schelmerijen voldoen. Kwade perten voldoen, achter straten en wegen. Geh. *Kortrijk-buiten*.

WAARDEURE. = Omdat, deurdien, want. — Men zou hoorndul komen, waardeure dat de kinders zoo boos zijn. Geh. *Kortrijk*.

Vrglkt *quarè*, dat het Fr. **quar*, *car* geworden is. In de jaren 1200 zei men : « *Je ne sais ni car ni comment,* » d. i.: noch *waarom* (*quarè*) noch *hoe*.

WEELDIG EN ZOT. = Geil, ontuchtig, uitgelaten. — In zijn jongde was hij altemets weeldig en zot. Geh. *Iseghem*.

ZOCHTEN, *zochtte, gezocht.* = Zochte komen, zochte worden. — « 'k Ga de beuter bij 't vier zetten, omdat ze zou zochten. » Geh. *Kortrijk*.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN



N° 98. « *Comme Hebel, Auerbach et Conscience, Cremer s'est attaché de préférence à décrire les mœurs rurales. Il eut le bonheur de pouvoir peindre sur le vif les paysans de la Gueldre, au milieu desquels s'était passée son enfance; et, se renfermant dans un cadre étroit mais d'une frappante originalité, il révéla à ses nombreux lecteurs ce coin de la Néerlande, que l'on appelle la Betuwe, qu'il nomme lui-même le Paradis de la Hollande, et qui offre aux regards les sites les plus pittoresques. Non seulement il sut rendre la fraîcheur de ces tableaux champêtres avec un pinceau délicat et sûr, mais il eut comme le Suisse Gotthelff, comme le Mecklembourgeois Fritz Reuter, comme le Holsteinois Klaus Groth, comme le Bavarois Hermann von Schmid, le mérite d'emprunter à la population, dont il écrivit fidèlement la vie, son propre idiome, répudiant ainsi cette langue conventionnelle et fausse, que tant d'auteurs ont prêtée aux gens de la campagne. La Hollande était pour lui, sous ce rapport, une contrée privilégiée. Pas de province qui n'y ait son dialecte spécial, et dans ce dialecte ses idiotismes, ses tournures, ses associations d'idées, ses trouvailles de saillies qui lui donnent une saveur, une allure primesautière si caractéristique : ici le patois de Groningue ou de la Frise, là celui de Drenthe ou de la Gueldre, ailleurs celui du Limbourg ou du Brabant, ailleurs encore celui de la Zélande ou de la Hollande septentrionale. Parmi ces richesses linguistiques, Cremer a choisi ce qu'il désigne sous l'appellation de « parler de la Betuwe ». Ce « parler » qu'il met dans la bouche de ses paysans et de ses paysannes, et qu'on retrouve presque à chaque page dans des parenthèses qui coupent le hollandais ordinaire, n'a pas, à vrai dire, un vocabulaire distinct de celui de la Gueldre. Il ne diffère de la langue dont on se sert communément à Arnheim, que par l'intonation, qui est d'une douceur et en quelque sorte d'une fluidité incomparables, surtout quand on l'oppose à la prononciation du hollandais même, hérissé d'aspirations.* »

Uit *Nouvelle Bibliothèque populaire à 10 cents. Librairie Bleriot, Paris. N° 62. J.-J. Cremer. Intérieurs Hollandais. Nouvelles villageoises. Traduction nouvelle avec étude sur la vie et l'œuvre de Cremer,* bl. 1.

---

N° 99. « De naam Gibraltar is een verloopen vorm uit het Arabisch. In 717 stak Tarik ibn Abdallah el Zenaty met een troep Berbers de Middelandsche zee uit Afrika naar Spanje over, bemachtigde den berg Calpé, bevestigde de plaats en nam er zijn verblijf. Hiervandaan werd Calpé Tariks berg, Djebel Tàrik, Djebel el Tàrik, genoemd, en deze naam werd algemeen aangenomen en vervormde zich langzamerhand tot Gibraltar. In Antwerpen echter bleef, zooals men het uit Waghenaer leert, de oudere benaming Gibeltêr voortbestaan tot op het einde der zestiende eeuw, en zelfs tot in onzen tijd. Tot over zoo wat dertig jaar was er te Antwerpen, tusschen de Kathelijnevest en de Minderbroedersrui, eene nauwe straat, officieël de Engte van Gibraltar geheeten, maar die altijd in den mond des volks het Gat van Gibbeltêr bleef genoemd worden.

Er is zelfs eene soort van *omen* aan die straat verbonden gebleven : velen waren, ik weet niet om welke redenen, van meening dat al wie aan de verbreeding der Engte van Gibraltar de hand zoude slaan, het zuur zou moeten bekoopen. Zoo vertelde men dat Keizer Jozef II die straat veel te nauw gevonden en van hare verbreeding gesproken had — en kort daarna zou de Brabantsche omwenteling uitgebroken zijn. Napoleon had het plan opgevat de Meir aan de Schelde te verbinden bij middel eener breede straat, die de richting der Kathelijnevest nemen zou en noodzakelijk onze Engte moest verbreeden ; maar vóór dat plan uit te voeren wilde

hij Rusland eerst aan teugel leggen, en men weet wat daar gebeurde. Dat het heele plan in duigen viel en het Gat van Gibbeltêr niet verbreed werd, hoeft niet gezeid.

In 't jaar negen en twintig en dertig was er wederom spraak van verbreeding; ook viel de toenmalige burgemeester te gelijker tijd met het Hollandsche gouvernement. Daar echter de verbreeding jaar op jaar meer en meer noodig werd begon burgemeester Le Grelle er ernstig over na te denken; maar hij ook viel vóór dat hij de uitvoering van zijn plan konde beginnen. Burgemeester Frans Loos eindelijk verbreedde de straat, en zie, de laatste steen van de afbraak sleepte en burgemeester en stedelijken raad in zijnen val mede.

*Tantæ molis erat fretum Herculis amplificare !* »

Uit *Over de Geographische benamingen, door Dr Lodewijk Delgeur, briefwisselend lid der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. Lezing gehouden in zitting van 20 Juni 1888. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cie. Hoogpoort, 52. 1888.* Bl. 14—16.

---

N° 100. « Het woord *melissuiker* is in geheel Noord-Nederland in volle gebruik, vooral bij de groothandelaren in suiker, om er mede de beste, fijnste, witste soort van suiker aan te duiden. Gestampte fijne witte broodsuiker, grofkorrelig, lijk men ze hier in koffi en thee doet, en geheel fijn gestampte, als meel, (strooisuiker), vooral in Friesland struisûker *(souker)* genoemd, lijk men ze over taarten en wafels strooit, is *melis* of melissuiker. Uit keuken en huiskamer verdwijnt dit woord hoe langer hoe meer, sedert de ware melis of rietsuiker hoe langer hoe meer door « bietesuker, » beetesuiker, verdrongen wordt, maar alle suikerhandelaren kennen nog den ouden melis. *Melis* is een oud-hollandsche mans-doopnaam die in de u bekende kerkelike « *Nomina vernacula* » door *Æmilius* wordt vertegenwoordigd. En 'k en wete niet of dit terecht is. De mansnaam Melis komt heden ten dage ook nog maar zeldzaam voor. Was het een Melis? die het eerst zulke beste, witte suiker maakte of verkocht?

« Zoo mager als een prik. » *Prik* is hier in geheel Noord-Nederland de volksnaam van den Negenoog, een mager aalvormig riviervischje, *Petromyzon fluviatilis* bij de dierkundigen genoemd.

« *Waggelskûte* (in de zuiver friesche taal, met friesche = hoogduitsche *u* = fransche *ou* te spreken, in de mengelsprake der friesche stedelingen met vlaamsche = fransche *u* = hoogduitsche *ü* of *ue),* een dik, log, vet wijf, die, wegens hare dikheid, al waggelende, roeienderwijze loopt, lijk eene schuite, die al waggelende te water wordt voortgedreven door eenen man, die wijdbeens over het scheepke heenstaat, op iederen scheepsboord een voet, en dan door beurtelings zijnen voet, en daarmede den scheepsboord en de geheele helft (stuur- of bakboord) van 't vaartuig naar beneden te drukken, het scheepke voortdrijft, bij gemis aan riemen of spaan. 't Gaat langzaam en onbeholpen en leelik, maar de waggelaar komt ook waar hij wezen wil. Vergelijk « *rattelskûte (skûte),* » een babbelachtig wijf; « rattelen, » ratelen, onophoudelik babbelen.

« *Oyeghem,* » Vl. dorpsnaam, brengt ge tot *ood = oye.* — Ja, ware 't *ooihem, oyem,* ik zoude u bijstemmen. Maar die *g* verbiedt mij dat. 't Is ja *oyingheim, odingaheim,* heim der *odingen,* woonplaats der *odyncks* of *oyincks,* der nakomelingen of kinderen van *Odo* — niet waar? »

Uit een schrijven van *Johan Winkler, Haarlem, den 28 van Wintermaand, 1888.*

---

N° 101. « Als men weet dat er geen volkstalen bestaan zonder tongvallen — en wie weet het niet? — dan kan men zich er niet over verwonderen dat de literarische overblijfselen uit een tijdperk toen er nog geen officieele talen op Germaansch gebied heerschten, in eene bonte verscheidenheid van dialekten zijn opgesteld. Meer en meer leert men thans inzien van hoe groot belang de kennis der jongere tongvallen is, ten einde met behulp daarvan te bepalen in welke landstreek een of ander oud geschrift (welks herkomst niet van elders bekend zijn mocht,) vervaardigd is. »

Uit een opstel van *H. Kern, Taal- en Letterbode,* VI. bl. 200.

Nº 102. De *Vierkleur van Transvaal,* in Africaansch-Vlaamsche tale :

I

De Vierkleur van ons dierbaar land,
Di waai weer o'er Transvaal,
En wee di Godvergeten hand,
Wat dit weer neer wil haal!
Waai hoog nou in ons heldre lug,
Transvaalse Vrijheidsvlag!
Ons vijande is weggevlug,
Nou blink 'n blijer dag.

II

Veul storme het jij deurgestaan,
Mar ons was jou getrou;
En nou di storm is o'er gegaan,
Wijk ons nooit weer van jou.
Bestormd deur Kaffers, Leeuws en Brit,
Waai jij steeds o'er hul kop,
En tot hul spijt anskou hul dit,
Ons hijs jou hooger op!

III

Vier jaar lank het ons mooi gepraat
Om weer ons land te krij;
« Ons vraag jou, Brit, geen goed of kwaad;
Gaat weg, en laat ons blij! »
Mar toen di Brit ons nog vererg,
Toen was ons di geweer;
Ons was al lank genoeg geterg;
Nou kan ons tog niet meer.

IV

En met Gods hulp het ons di juk
Van England afgegooi;
Ons is weer vrij; geluk, geluk;
Nou waai ons vlag weer mooi!
Dit het ons heldenbloed gekos;
Mar England nog veul meer;
So het di Heer ons weer verlos;
Ons geef Hem al die eer.

V

Waai hoog nou o'er ons dierbaar land,
Waai Vierkleur van Transvaal!
En wee di Godvergeten hand,
Wat jou ooit neer wil haal!
Waai hoog nou in ons heldre lug,
Transvaalse Vrijheidsvlag!
Ons vijande is weggevlug;
Nou blink 'n blijer dag.

Uit *Hulde aan Klaus Groth, den beroemden Nederduitschen Dichter. Antwerpen, 2 Mei 1889.*

*Di geweer* = het geweer. *Di juk* = het juk. *Het* = heeft. *Het jij* = he'je, heb je. *Hijs* = hijschen. *Hul* = hulder, hunlieder en zij, zijlieden. *Krij* = krijgen. *Ons* = ons en wij.

## VRAGEN

Wat heet men, te Woumen, « op de schoone gaan? »

Wat verstaat men door « *gestampte* zokken? » Geh. *Kortrijk.*

Wat is te zeggen : « Hij heeft hem van u *afgestruikt?* »

Wat is bij de plaatsnijders, etsers, stekers hetgene zij heeten « het *rouw* bereiden? »

Wat verstaat men door den *heiligen daver,* in : « Me' zou daarvan *den heiligen daver* krijgen! » Is 't *la danse Saint-Gui,* of wat? Geh. *Sint-Truyen.*

Wat is *tuisteren* te zeggen? Geh. *Sint-Truyen.*

« *Zoo mager ozz epprik,* » *pri-* uitgesproken gelijk *pre-,* in 't Fr. *presque :* Wat is dat, een *prik?* Geh. *Poperinghe.*

Wat is « *eertcost* » *(eerdkost, heerdkost?)* in 't volgende uit de Costumen van Gent : een die van kwaad volk gekwetst en na dag en tijd genezen is : « Procedeert... om den eertcost, delicieuse spyze ende dranck, verlet ende smerte, gheweert en vergolden te hebbene. »

Wat is « *kinckerneele,* linwaet ende andere stoffen? » Werveke 1641—1642.

Wat voor een wéder is een *saverjette weêre?* Geh. *Oost-Niekerke.*

Ik vinde op eene schroo papier, geschreven van Deken De Bo zaliger, het volgende : « Scholen — *school, maar — krieken* die scholen. » Wat bediedt dat w. *scholen* hier, en waar hoort men 't?

Wat bediedt het naamwoord *schellebekken (den? de?* of *het?)* dat tot *Reninghelst* mondsgemeene is?

Wat is *moerhoven?* « He staat daar assan te moerhoven! » Geh. *Vlamertinghe.*

Wat is ne *lekferius?* stemzate op *-fe-.* « Ha die lekferius toch! » Geh. *Rousselaere.*

Waarom heet men middernacht *de* of *te kuilman van den nacht?* « Me' veint kwam thuis *de* (of *te?) kuilman van den nacht.* » Geh. *Hoogstaden.*

Wat is *opscheuvelen,* in : « Men zou niet peizen waar dat dat volk dat opgescheuveld heeft? » Geh. *Gulleghem.*

« 't Zaten daar twee biervoerders op hu'lder stellinge, te wachten. » Wat heeten de biervoerders hunne *stellinge?* 't Was op het biervoertuig, dat ze zelve te lijve trekken, dat ze zaten. Heet dat getuig de *stellinge* bij de biervoerders? Geh. *Brugge.*

Wat bediedt het w. *slawateren,* (stemzate op *-wa-)?* Geh. *Adinkerke.*

Wat is *nevelkop* te zeggen, in het Kortrijksche scheldwoord : « Hoe gi leelike nevelkop! »

Wat is *versauw* te zeggen in : « Ne man zonder versauw. Het huwelijk aanveerden, beleven zonder versauw? »

« Wat is *specautene,* in : « Latoen verkoopen voor goud en specautene voor zelver? »

Wat is « een groot *allaai* » te zeggen? Geh. *Bulscamp.*

Wat is eigentlijk het w. *kraaispaai* te zeggen, in : « Is dat daar ne kraaispaai in dat huis : ge'n zoudt er met geen krukken deurespringen? » Geh. *Sinte-Maria-Leerne, Deynze.*

Welke schaapziekte heet men « den *hinkere* » of *den inkere; i* gesproken gelijk Fr. *i,* in *fini?* Geh. *Clercken.*

Wat is *'t gestelte,* als men spreekt van 't gewaai, het getak van fruitboomen? Geh. *Sysseele.*

Wat is *dreuzen* of *dreuzelen* te zeggen : 't eene of 't andere, welk hebbe ik gehoord, tot *Deerlyk?*

Wat heet men een *koningshoofd,* sprekende van de gehangen, de lechten, de hengsels van een deure?

Wat is « *rustend* en *onrustend* geld » te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat is *hagen* te zeggen, in : « Durft hij nog ne keer 't herte voeren van te hagen, 'k zald'en vinden? » Geh. *Iseghem.*

Wat is « ne *niepkuit* van ne veint? » 'k En ben 't niet wijs of 't *niepkuit, nijpkuit, hiepkuit, riepkuit* of *piepkuit* is, dat men mij overbrieft. Geh. *Passchendaele.*

Wat is *« 't vier oprapen? »* Waar hoort men dat?

Wat is *krpeeuwen* te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat is eene *fleuke?* Geh. *Brugge.*

Wat stuk allaam heet men eenen *wieper?* Het w. stond op eenen plakbrief, tot Gent, 1888.

Wat is eene *benze* of een *benzeke?* Geh. *Iper.*

Wat is het wederwoord *halen en tralen* te zeggen, en waar gebruikt men 't?

Wat is *slapershoul?* Geh. *Hoorebeke.*

Wat bediedt het w. *snapschotter?* Waar hoor' me't?

« *Hinderpael* te Oostende op de staketsels. » Deze woorden vinde ik, op een smal schrootje papier, in Deken De Bo's aanteekeningen. Wat mogen ze bedieden?

Wat is « een' zake *verwisselvaten?* » Geh. *Gent.*

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Achel, Antwerpen* (6), *Barcelona, Belle* (4), *Berchem-bij-A., Biervliet, Brugge* (7), *Brussel* (2), *Cortemarcq* (2), *Couckelaere, Droogenbosch, Dudzeele, Duynkercke, Eecloo, Elsene, Everghem, Eyne* (6), *Fleteren* (2), *Gent* (7), *Haerlem* (4), *Hansbeke, Houthulst, Iper, Iseghem* (4), *Jette, Leffinghe, Leuven, Leyden, Lichtervelde, Luyk, Maelle* (2), *Mechelen, Meenen* (4), *Mercke, Moll, Montreal* (3), *Moscroen, Nevele, Ninove* (2), *Oostacker, Oostvleteren, Poperinghe, Reninghe, S.-Anton.-Brecht, S.-Maria-Laathem, S.-Maria-Leerne, S.-Niklaas* (8), *S.-Truyen, Thorhout* (2), *Wackene, Woesten, Wytsgate, Zillebeke* (2). — 1 April 1889.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 7, Alderheiligen 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFPLOTEN, *plootte af, afgeploot.* = Weren, 't zij te lijve en bij der hand, het zij door 't vee. — 't Is zulk 'n armoe voor de beesten : men moet het nu al afploten dat men vindt. Ik he' al de gerskanten afgeploot, en 'k ga nu nog geheel de klaverije overploten. Geh. *Deerlyk,* ten *Pladijshoeke.*

BEKSTROOI, het, stemzate op *bek-*. = Rogge of terwe, die de liên vroeg afpekken, om ervan te kunnen bakken en eten. — Van zoo 't gangbaar was m'hebben 'n bitje bekstrooi afgeslegen. Geh. *Thorhout.*

BEREKKER. Z. *Loquela* 1889, blfz. 41.

Het volgende staat in eenen *Renteboeck competerende den aermen van S. Martens kercke In Cortrijck*, bl. 1 recto : « Wij Willem Noppe danel keest Jan van der Banc aLs bereckers van den heleghen gheest van S Maertins keerke in curterike jn desen tijt hebben gheordineert bij groter voorsinnichede eenen registre jn den welken men vinden sal al de eruelike renten die den aermen van Curterike toe behoort beede binder stede ende scependomme voorseyt ende buten scependomme ende vp wat plaetsen dat de voorseyde rente strect ende hebben desen bouc gheordineert huut houden registers de welke waren ghescreuen jnt Jaer. M. IIJ. C. LIX. die ons die bereckers voor onsen tijden ouer gauen ende wij willem noppe danceel keest Jan van der banc alle dese renten dije hier in ghescreuen staen sijn in goede possescie van effene ende desen bouc was ghemaect jnt jaer. M. IIIJ. C. ende LXVJ »

BLEKKEN, *blekte, geblekt.* = Toogen, in 't kaartespel, blootleggen. — « Dat hij koste de marjaaize blekken ! » Geh. *Clercken.*

BOFFEN EN BRIESCHEN. = Geweldig boffen, boffen en stoffen, zoo men zegt, met een klankrijmend wederwoord. — Ge'n hoort gij daar niet anders als geheele dagen boffen en brieschen. Geh. *Kortrijk.*

BOMMELOOS. = Buiten kennisse, bedwelmd, suf, niet bij de zijnen. — Zwijgt, hij lag bommeloos van de kursen. Hij was bommeloos gedronken. Geh. *Werveke.*

*Bommeloos*, d. i. *bodemloos*, en 't w. schijnt ontleend aan de sprake van de lieden die, bijzonderlijk langs den zeekant, te water gaan : is 't zake dat ze *bodemloos* zijn, den bodem niet



meer en kunnen genaken, zoo en zijn ze huns zelfs meester niet meer.

BRIESCHEN. Z. *Boffen.*

DIJZER, den. = IJzer, Iser, de name van eenen stroom in 't Westen van Vlanderen. — « H'n is in den Dijzer evvallen en versmoord. » Geh. *Niepoort.*

DOBBELEN, *dobbelde, gedobbeld.* = Met de teerlingen werpen, zoo 't Kramers opgeeft; en, meer bepaald, het dobbelen der arbeiders, savanjen of burdtjedragers, als zij, bij 't smijten van teerlingen, loten, om te weten wie eerstens, tweedens, derdens enz. aan de beurte is. — « M'nheere, gaat gij ook ne keer dobbelen met ons? » Geh. *Kortrijk.*

DURF, den. = 't Gene durven doet, Latijn *audacia.* — « Waarom en he-je u niet geweerd? En, 'k en ha' lijk geenen durf in. » Geh. *Iseghem.*

EER. = Als. — 'k Hebbe veel liever dat eer dat ander. Geh. *Gent.*

HAAKLECHTE, de. = Haaklede (De Bo), lede, lechte, die op eenen haak draait. — 'n Deure met twee haaklechten. Geh. *Thorhout.*

HARINGVANGST, den. = Weerlicht zonder donder. — Dat en is geen weerlichten : 't is haringvangst. Geh. *Kortrijk.*

HEETGRAAN, het. = 't Graan dat de lieden zeere moeten derschen, om entwat dat spoed vereischt te kunnen betalen. — Die'n boer heeft heetgraan gedorschen. Geh. *Stalhille.*

HELDERINGE, de. = Beslag, lawaai. — Gij en moet daar zulk geen helderinge van maken. Geh. *Beernem.*

HUPSEMEN, *hupsemde, gehupsemd.* = Eenen *hupsem*, eenen *hups* geven, bij De Bo *gummen, kummen, kuimen;* in de boeken *hummen, hemmen,* Fr. *appeler quelqu'un en criant Hem !* — G'en meugt daar niet van hupsemen. Geh. *Sint-Lievens-Hauthem.*

Kiliaen kende het w., immers hij schrijft : « Ups-hemmen, ups-hemen. *Emutire, edere minimam vocem : incipere minimam mentionem.* »

Tot Werchter, twee uren bet noord Leuven, bestaat het w. en 't wordt er gesproken *(h)ipsen;* Schuermans kent *hippen, hipsen* en *hispen* = *hupsemen.*

Kiliaen en die hem volgen schijnen het w. te aanzien voor eenen samenstel uit *(h)upsen* en *hemmen*, dus schreven zij *ups-hemmen :* 't Levend w. is duidelijk genoeg *hupsemen.* Ziet breederen uitleg, *Loquela* 1886, blfz. 82 en 83.

IJPERTJE, het. = Iperlee. — « H'n weunt niet verre van 't IJpertje. » Geh. *Iper*.

KELE, de. = Rond uitgevijlde schaard, tusschen elke twee tafels van de schropzage. — De kelen niet maar de tafels moet gij vijlen. Geh. *Cortemarck*.

KELEN, *keelde, gekeeld*. 'n Schropzage kelen. = De kelen van eene schropzage vijlen. — De zage moet gekeeld zijn. Geh. *Cortemarck*.

Bij de wagenmakers hoort men van *zagen* die *tere doen*, *bijten*, veel of weinig hout *afbijten*, zagemul *inzwelgen*, in de *kele* hebben, *uitspuigen*, enz. Ook van *schaven* die moeten *veel honger hebben*, d. i. scherp bijtende staan, om er een hout overdwers meê te kunnen schaven.

KLOEKSEL, het. = Verkloekend voedsel. — Die versch uit een ziekte komt heeft veel kloeksel van doene. Geh. *Iseghem, Thielt*.

KOMFERDIESCHIP. het. = Koopvaardijschip. — Hij is afgevaren met een komferdieschip. Geh. *Oost-Duynkerke*.

KORTGEKNEED. = Kortbrakig, krekelig, krikkel, haastiggram. — « En wat kortgekneed dingen van e mannetje is dat! » Geh. *Poperinghe*.

KROEIEN, *kroeide, gekroeid*. = Kruien, *q. v.* bij De Bo. — De koeien kroeien als ze vernieuwd zijn. Geh. *Reninghelst*.

KRSJONKELE. = *Portiuncula*.

Krsjonkel, Krsjonkel,
ten achten donker.

Geh. *Aeltre*.

LEIDER, den. = Een van de zes of zeven sloepen langs dewelke de haze zijnen leger weet te winnen, als 't is dat ze hem achter de broek zitten. — 't Is een slechte haze die maar eenen leider en heeft. Geh. *Veurnambacht*.

LIJFZEUGE, de. = Zwijnsmoere, moederverken. — Eene lijfzeuge met dertien vikkens. Geh. *Paschendaele*.

LULLEKENS. = Al lullen, al lullene, al lullende, slap, gezapig, stillekens, traagskens. — Laat het lullekens koken, bra'en. Laat ons lullekens voort gaan. Geh. *Ingoyghem*.

MAAL, de. = De hoeveelheid melk die een koe of een geete in eens geeft. Geh. *Assche*.

Vrglkt *Loquela* 1880, hlfz. 69.

MOEREN, *moerde, gemoerd*. = Moederen, rijpe worden, Latijn *maturescere*, sprekende van vallingen en diergelijk gekwel. — Die verkoudheid moert op de borst, en, als ze rijpe is, ze breekt uit. Geh. *Ghistel*.

NOENEGETIJE, het. = Noenmaaltijd, middagmaal. — « Ze'n hadden niet anders als eerrappels, met wat zout, voor hulder noenegetije. » Geh. *Denterghem*.

OKSELINGE, de. = De nokken, de hoeksteenen die een gewelfboge ondersteunen. — De boge is te zwaar voor de okselinge. De okselinge uitkappen om den boge te doen instorten. Van een metsenare geh., *Brugge*.

ONEENIG, stemzate op *on-*. = Zeer eenig, teenemaal eenig. — « Al den overkant van de spoorhalle, tot Kortrijk, en is 't maar 'n oneenig weun', peis-je! » Geh. *Kortrijk*.



De zin van « *eenig* weunen » wordt bij De Bo uitgeleid. Het w. *oneenig*, met de stemzate op *-een*, bediedt, tot Kortrijk gelijk overal el, de hoedanigheid van zulke zaken of lieden die niet overeen en komen. Bij *o*neenig is *on-* versterkend, bij on*eenig* is 't loochenend.

Vergelijkt het w. *on*kost, waarbij *on-* zeer verre is van loochende kracht te hebben, integendeel.

Het woordeken *on-* mist de loochende kracht nog in 't w. *oncontrarie* = tegenstrijdig, (b. v. « 't Is altijd oncontrarie dat hij doet of zegt ») ; *ongedierte* = kwaad gedierte ; *ongeld* = opcentimen, toeleg ; *ongeweerte* = slecht weder ; *ongrondeloos* = grondeloos, (b. v. « Gods ongrondelooze bermhertigheid, Gods ongrondelooze liefde ») ; *ongrui* = grui dat men schuwt te hebben ; *onname* = scheldname ; *onverdrietig* = zeer verdrietig, lastig, (b. v. « Altijd voort vijlen en zagen : och wat onverdrietig geruchte is dat! ») ; *onverschil* = erg verschil, (b. v. « Die twee broeders hebben al hun leven in veete en in onverschil gelegen met malkaar »).

ONMOEDIG, stemzate *on-*, uitspr. *ommoedig*. = Kleenmoedig ; niet *zonder moed*, moedeloos : dan rustte de stemzate op *-moedig*, maar *hebbende onmoed*. — 'k Ben te onmoedig, om daar nu aan te beginnen. Geh. *Iseghem*.

Bij d'Arsy vinde ik : « Onmoedt, *Petit courage, Pusillanimité, Découragement*. Onmoedich, *Décourageux, Sans courage*. »

ONTSCHAMPEN, *ontschampte, ontschampt*. = Ontsnappen, met een onvlaamsch schuimwoord *schappeeren*. — In Vrankrijk moeten ze al soldaat zijn : 't en ontschampt da' niemand. Geh. *Steenwerck*, in *Fr. Vlanderen*.

OPENGERRELEN, *gerrelde open, open gegerreld*. = Openscherrelen, opensprietelen, straalwijs vaneen doen. — « Gerrelt ne keer die vingers open, dat 't mijnheere ziet, hoe dat gij verbrand zijt. » Geh. *Gent*.

OPLUIZEN, *luisde op, opgeluisd*. = Ophuischen, opruischen, opmaken, aanhitsen. — z'Hee' mijn dochter opgeluisd om van mij te gaan. Geh. *Aeltre*.

Z. De Bo, *i. vv. hischen, huischen, luischen, luizen, ophuischen, opruischen, ruischen, ruizen*.

OVERPLOTEN, *overplootte, overploot*. = Plotende, afplotende overgaan. Z. *Afploten*.

PARADIJSDEURE, de. = Endeldeure, lijkdeure. — De paradijsdeure van de kerke ging open, en ze-kwamen binnen met het lijk. Geh. *Poperinghe*.

RIETVLERKEN, *rietvlerkte, gerietvlerkt*. Sprekende van hoenders. = Eigentlijk eenen rietstaf, oneigentlijk 't zij wat voor eenen staf of stok overdwers op hunnen rugge en onder hunne vlerken vastmaken, opdat ze door de hage niet en zouden kruipen. — 't Is gemakkelijk eene henne pakken die gerietvlerkt is. Geh. *Ghistel*.

Vrglkt De Bo, *i. v. schiedel*, en z. *stokvlerken*.

RINKANEEN, *i* gelijk in 't Fr. *fini*, korte *a*, scherplange *ee*. = Ring aan een, ketenwijs, reesemwijs, zonder op-

houden, zonder tusschenruimte van tijd. — Ik hoorde ze rinkaneen vloeken. Geh. *Boom*.

SCHIKKIG. = Bekwame, welbevoegd, abel. — Van de twee (jonge dochters) de eene is schikkig voor zijn beroep en de andere niet. Geh. *Veurnambacht*.

SCHROPPEN, *schropte, geschropt*. = Schurpen (De Bo), schorpen (Kiliaen), van langsten zagen, zagen met de schrop-, schurp-, of schorpzage. — Ge moet nog dat berd schroppen, tegen tavend. Geh. *Cortemarck*.

SLOSSE, de, *slostje*, het. = Slisse (De Bo), sluipe, gebaande weg, Latijn *trames*. — Hoe gaat het nu met Jan Drinkebier? Hij loopt zijn oud slostje. Geh. *Lichtervelde*.

SNAARVANGERIJE, de. = Kleenigheden, prullen, beuzelmart. — Wat heeft die jongen misdaan? Hij zegt dat hij niets misdreven en heeft of 't en zij ne keer of twee vechten, en zulke snaarvangerije. Geh. *Thorhout*.

SPLETLECHTE, de. = Kraaklede, kraaklene (De Bo). — 'n Deure met spletlechten. Geh. *Iseghem*.

SPORE, de. = Spoor, sporre (De Bo), Latijn *cardo*. — De spore van de deure is af. Geh. *Thorhout*.

SPRAKE, de. = 't Gene iemand in 't openbaar te spreken heeft, b. v. in den Veurnschen boetommegang. — Jan is bezig met zijn sprake te leeren, tegen zundag. Geh. *Veurne*.

Een goed eigen w. om 't oneigen en veel gebruikte *rolle*, Fr. *role* te vervangen.

STOFVAGEN, *stofvaagde, gestofvaagd*. = Met den stofburstel bewerken, Fr. *épousseter*. — 'k Hebbe geheel de kamer gestofvaagd. Geh. *Houthem*, in *Veurnambacht*.

STOKVLERKEN, *stokvlerkte, gestokvlerkt*. = Rietvlerken, *q. v.* Geh. *Poperinghe*.

TAARTEKLIEVER, den. = Gelukkigaart, een wien 't al meêslaat, die overal « met zijn gat in de beuter valt, » — met oorlof zij 't gezeid. — Hoe gij gelukkigen taartekliever! Geh. *Kortrijk*.

TAFEL, de, of den. = Tand van de schropzage, die tusschen twee kelen staat en die van boven plat, van vooren tot eenen scherpen, spitsen, van achter tot eenen schuinschen hoek gevijld wordt. — 't Zijn twee tafels uit de schropzage gebroken. Geh. *Cortemarck*.

Z. *Kele*.

TAFELEN, *tafelde, getafeld*. 'n Schropzage tafelen. = De tafels van die zage vijlen. — De zage moet getafeld zijn. Geh. *Cortemarck*.

TEMPEL, den. = Geprent heiligenbeeldeken, sanctje, om gedachtenissen van overledenen op te drukken. — Wij zijn naar den drukkers gegaan, om den tempel uit te steken voor moeders doodsanctje. Geh. *Thorhout*.

TERE, de, eerste *e* gelijk *ai* in 't Fr. *taire*, tweede doof. = Vore, die eene zage in 't hout graaft. — 'n Zage die dinne van blad is en weinig getrokken met het trekijzer, en doet niet veel tere; ze zaagt batelijk, als er kostbaar hout te verwerken valt: ze maakt weinig, kleen zagemul, omdat ze niet veel hout af en bijt of en verzaagt. Geh. *Cortemarck*.



TERIKS MOERE, de; 1e *e* gelijk *ai* in Fr. *taire*; *i* gelijk *e* in Fr. *excès*. = De grond, de aarde, het graf. — Wat wilt hij kouten van trouwen, en al 't zeventig jaar nieuwe zijn: hij zou veel beter op teriks moere beginnen te peizen! Geh. *Denterghem*.

*Teriks moere* = moeder van de terikken ofte pierwormen.

TINGELING, het. = Beetje, tierelke, iets dat men tingelt, peuzelt, kieskouwt. — Wij en hebben algelijk met Sente Pietersdag (1888) geen vleesch g'eten, of 't en zij wat tingelingen, die de jongens laten vallen hadden; en 't en was ton nog maar voor elk e peerdeke! Geh. *Paschendaele*.

*Tingelen* staat bij Kiliaen geboekt als *Flandricum*, en vertaald door *mordicare*, 't gene krek overeen komt met *tingeling*, een beetje, 'n bitje, Fr. (*mordre*) *un morceau*. Dan het kruid dat bijt, *mordicat*, de netels, de nittels, heeten de Bruggelingen met alle recht en reden *tingels*, d. i. bijters; 'k ben *getingeld*: 'k ben gebeten.

TROUWERS. = Trouwens, trouwen, immers, want. — Zendt mij de lijste van die woorden, trouwers 't zijnder vele die 'k niet geboekt en vinde. Geh. *Sevecote*.

VANEINDESTEINE. = Van eindes t'einde, van ends ont ends. — 't Is van eindesteine bedorven. Geh. *Assche*.

VERKOORNINGE, de. = De tweede vrucht, de tweede teelte, als men eenen akker twee jaar te reke met het zelfste gewas bezaait. — Twee jaar te reke de zelfste vrucht, dat en kan niet gelukken, 't en zij met geildig te vettene; geweun land en zou dat niet verstaan, vet maar op, als er zake is van vlas! 't En is maar in nieuw land, in 'n gescheurde wee b. v., dat men goe verkoorninge van vlas kan winnen. Geh. *Cortemarck, Ghistel*.

*Ver-* heeft hier den zin van *her*, vrglkt een huis verbouwen, verbiechten, verzaaien, en andere, bij De Bo, 1249a.

VERLANDEN, *verlandde, verland*. = Een land verlaten en in een ander land huis- en eerdvast gaan zijn. — Ze zijn zoo tenden alle straten dat ze kouten van te verlanden. Geh. *Kortrijk, op 't gerecht*.

Zoo spreken de boeren, immers veel schoonder en beter als die onverdragelijke intepotvlamingen, die, schuw van *emigreeren* te zeggen, dat eigentlijk nog tale is, nu alle gazetten vol schrijven van « *landverhuizen, landverhuizers, landverhuizinge*, » enz.

Men *verhuist* ja, van 't een huis naar 't ander, al stonde het ander in Argentina; men *verhuist* eens vrouwe, kinders, peerd, hond, katte, boeken, kleêren, geld; maar hoe op Gods wereld het aangegaan om een land te verhuizen, neemt nu nog een van de kleenste landekes van al, b. v. Belgenland?

De buitenlieden zeggen standvastig *verlanden*, de die toch die geen dagbladeren en lezen of na en praten.

Ik en wete maar een w. dat zoo dwaas is als landverhuizen, en dat is « *gevangzitten*, » om te zeggen *gevangen zitten, in 't gevang zitten, in 't kot* of *te kote zitten*, zoo de boeren, ja de vlaamschsprekende boeren zeggen. God vordere ze bestens!

VERRE. = Lange, van tijdswegen. — 't Is te verre geleên, om u dat al nauwkeuriglijk uiteen te doen. Geh. *Kortrijk*.

VERSMEREN, *versmeerde*, *versmeerd*, uitsprake *-mer-* gelijk Fr. *mer*, *maire*. = Smeerder, dunder, schraalder, magerder worden. — Maar die mensch is versmeerd in drie maanden tijds! Geh. *Maria-Laethem*.

In Dr J. F. J. Heremans zijnen woordenboek staat er : « *Smeer*, bn. Tenger. *Frèle*, *tendre*, *délicat*. »

VLAGE, de. = Verloop van tijd, tijdruimte. — Zijn huis zou wel kunnen 'n vlage ijdel staan, als hij zulk nen hoogen pacht ervan vraagt. Geh. *Denterghem*.

*Vlage* is een goed w. om 't onvl. w. *pooze*, *pooize*, *pausa* te vervangen.

VOL GAAN, *ging vol*, *vol gegaan*. = Vol zijn, verre van of bij de bate zijn, moeten vernieuwen, sprekende van koeien. — Hij heeft twee vol gaande koeien gekocht. Geh. *Paschendaele*.

WAARDAT. = Terwijlen. — « Die man is nu rijke, waardat 'n overjaar aarme was. Dit slag van appels is van d'jare goed, waardat ze overjaar slecht waren. » Geh. *Cortemarck*.

WERRIE, de. = Warre, werre, ruize. — Hij zat daarmeê leelijk in de werrie. Geh. *Beernem*.

ZEILDE. = Scheef, scheluw, scheelde. — Dat kind, met de beenderziekte te krijgen, gaat zeilde. Geh. *Paschendaele*.

Men zegt « zoo scheef als een meulenende; » en, met dat 't meulenende overspannen is met het meulenzeil, zoo zegt men somtijds ook 't *meulenzeil*, willende bedieden 't meulenende of 't meulenhekken : 't bekleede draagt den name van 't kleed. Nu de meulenzeilen zijn scheluw, en zeilde zijn is scheluw zijn, bij de Vlamingen.

ZIENISSE, de, uitspr. *zienesse*. = Aanzien. — Ik verkenne hem van zienesse : 't is hij, 't zal hij zijn! Geh. *Caester*.

ZIFSCHIPPE, de. = Platte vierschippe, met gaten in 't blad, om kolen uit de aschen te ziften. Geh. *Meenen*.

ZJUPEDOMENO *doen*. = *Jube Domine* doen, onder doen, lijk Samson, (dat meer als 's zundags gebeurt) : het hoofd in den schoot leggen, den duime leggen, te gebode staan. — Ik en zou voor niemand zjupedomeno doen! Geh. *Kortrijk*, *Overleye*.

Als de *lector* of lezer, onder 't bidden van de kerkelijke getijden, in den choor, zijne lesse gaat oplezen, tot stichtinge van al zijne choorgenooten, zoo is hij schuldig eerst oorlof en zendinge te gaan vragen, aan het Hoofd van den choor, want er staat immers geschreven : *Quomodo prædicabunt*, *nisi mittantur* : hoe zullen ze prediken, is 't dat ze niet gezonden en worden? De lezer dan, als 't zijne beurte is, gaat voor zijne overheid gebogen staan en bidt : *Jube Dom'ne dicere*, *bene dicere* of *benedicere*, d. i. : Gebiedt, Heere, dat ik spreke, wel spreke, of : *Believe 't u mij te zegenen*. Daarna zendt hem de Heer overste zijne lezinge doen, onder het uitspreken van eenen heilwensch of benedictie, b. v. :

De Evangelische sprake
ons zalig en veilig make!

Daarop antwoordt heel de choor : *Amen*, het zij zoo, en de lezinge begint.



Dit voorbereidend plegen van den lezer in den choordienst heet te *jube* komen, *jube Domine* doen, *jube Domine* zeggen; en 't Volk, dat eertijds in de plechtige getijden van onze gewezene abdyen tegenwoordig was, heeft dat oud en eerbaar kerklatijn in zijne tale vermengeld, ondertusschen hier en daar het latijnsch w. eenen Vlaamschen wrong gevende, om 't gemak van de uitsprake.

Nicolaes Despars, die te Brugge schreef op 't uiterste ende van de jaren 1400, bezigt alle stappe dat w. « te jube brengen, ter jube en ter genade komen; » en zoo Nicolaes schreef, over 400 jaar, zoo zegt het oudsprakig Volk nog hedendaags, in Vlanderland.

Eertijds ging de lezer somwijlen op een verhoog staan, tusschen choor en kerke, om zijne lesse zoo te lezen of te zingen, dat ze van de munken en van 't Volk gezamentlijk kon gehoord worden. Onder dit verhoog was de choordeure en stonden gemeenelijk twee zijdsautaren. Nu, omdat de Franschen op dat verhoog hoorden *Jube* (*Dom'ne bene dicere*) zingen, zoo is 't dat zij dat verhoog zelve hebben beginnen *le jubé* te heeten, in hunne tale.

Het Fr. *faire venir quelqu'un à jubé* vertaalt Kramers : « iemand wel in orde weten te krijgen, naar zijn pijpen doen dansen. *Il est venu à jubé*, hij heeft zich onderworpen, alles gedaan, wat men hebben wilde. »

De Bo heeft bij 't Volk, voor *jube*, ook « *djiebe*, voor iemand moeten *djiebeke* zeggen » gehoord; en Schuermans, in zijn tweede deel, spreekt van « *den jube domine spelen* of *uithangen*, dat men op vele plaatsen in Nederland zegt, van iemand die den beleefderik, den gehoorzame speelt, die vleit en zoekt te believen. »

ZO, de. = Eigentlijk, de verzamelinge van enkelingen, b. v. eerdappels, visschen, die teenegader gezoden zijn, gezoden worden of zullen worden; oneigentlijk, 't ts gelijk welke hoop, boel, kluts, bucht, enz. — « Geheel de zo valt eruit! » zoo zou men zeggen b. v. van een laadtje slagpriemen dat openschiet. Geh. *Stalhille*.

In 't Friesch is 't w. *zo*, *zootje*, met dien zin, van alledaagsch gebruik.

Zoo staat er, Halbertsma's *Rimen ind Teltsjes*, bl. 14, als volgt : « *Mei 't er foar 'e doar kaem*, *namen al dy earme ljouwe de hoed oâf*, *ind do er ewen mei de stoâk foarwt swong*, *spatte dat hele soadtsje uwt eltsjoar*. »

Dat is in 't Vl. :

Mee dat *hij* voor de deure kwaam, namen al die arme lieden den hoed af, ende doen hij even mee den stok vooruit zwong, spatte dat heele zootje uit elkaar.

In Vlanderen gebruiken wij ook *hutsepot*, *hutsekluts*, met dien zin, b. v. : « 't Dozeke brak en geheel den hutsepot viel op de' grond. » *Hutsepot* en *zo*, 't is al keukenvlaamsch thoope.

ZWINGELEN, *zwingelde*, *gezwingeld*. = Wankelen, Latijn *titubare*. — Van als ik poge doe om rechte te staan ik beginne te zwingelen. Geh. *Kortrijk*.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 8, Kerstmaand 1888. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFHANG, den. = 't Gene af iets hangt, van iets afhangt, in 't zedelijke of anderszins; bepaaldelijk, afhangend dak, loove, afdak, Fr. *appentis, auvent, hangar.* — Al den afhang late ik aan u. 't Klooster tot Sint-Jans-Put, dat is een afhang van 't klooster tot Heule. Eenen afhang langs den kerkmuur maken, om de brandleêren eronder te bergen. Geh. *Kortrijk, Brugge.*

Olinger heeft : « Afhang, m. *zie* Afhankelijkheid. Afhankelijkheid, v. Onderhoorigheid. *Dépendance*, f. »

In Heremans wrdnbk staat : « Afhang, z. m. *appentis*, m. »

Bij Kiliaen staat : « Af-hang aen den timmer. *Projectum, projectura, appendix œdificij, tectum in vnam partem deuexum habens : et Podium.* »

Verdam heeft *afhang* in zijn Middeleeuwsch wrdnbk staan; hij vond het in *Bartolomeus. — Van den proprieteiten der dinghen, Haarlem J. Bellaert, 1485*, 13ᵇ : .... *Nullam habet dependentiam a materia :* « Dese engelike natuer en heeft geenen afhanc van der materien. »

Noch in « 't *groot* nederlandsch woordenboek, » noch bij *Kramers,* en is het w. *afhang* te vinden : 't mag als middelnederlandsch door Verdam erkend zijn geworden; 't mag in Kiliaen staan; Heremans, die 't noordnederlandsch maar al te genegen en was, mag het aanveerden; 't mag in Zuid-Nederland van iedereen verstaan en gebruikt zijn... daar is aan 't w. *afhang* nog ievers iets vereischt en te kort, zoo 't schijnt, om als geijkt nederlandsch, om als « wetenschappelijke taal » te konnen en te mogen gelden !

Vergelijkt verder onder 't w. *Amperen.*

Gailliard bevestigt, in zijnen *Glossaire flamand 181ᵇ*, dat ons Vl. w. *afhang* de oorsprong is van 't Fr. w. *auvent :* « *Auvent,* » zegt hij, « flam. *Luifel,* vient de *Afhang*, que le dialecte de la West-Flandre prononce *Ovang*. Un toit en auvent s'appelle encore *Afhangende dak*. Les étymologistes Français assignent une bien autre origine à ce mot, sans parvenir à la fixer. »

*Afhang* en hebbe ik nooit anders hooren uitspreken als *avvank, afhank, ovvank, ofhank, avvanklijk, afhanklijk,* met de ingaande *a-* of *o-* kort; maar in den *Vocabularius Theutonicatus* van 1477 vinde ik : « Dependere aue hanghen. » De *a* van dit *ave-* (vrglkt *averechts*) is lang genoeg om er een



Fr. **avehang, *auvhang* van te maken, dat gesproken eensluidend zou zijn met *auvent*. *Auvent* is in 't Fr. geboekt te vinden van in de jaren 1200. Maar ook, van in de jaren 1200 kunnen de Franschen in ons Vl. w. hun Fr. w. *au vent* (in den wind) verstaan hebben (een afdak daar de wind onder kan) en het naar hunnen zin geschreven.

Tot nu toe, « *origine inconnue,* » zegge ik, met Brachet, in afwachtinge van doeltreffender bewijs.

AFLUTSEN, *lutste af, afgelutst.* = Afrossen, afpurvelen. — Wij zullen hem eens goed aflutsen als hij 't nog durft aangaan. Geh. *Gent.*

AFTOEPEN, *toepte af, afgetoept,* korte *oe,* lijk in 't Fr. *tout, toupet.* = Afrossen. — « Z'he'n 'n avvettoept ! » Geh. *Haeringhe.*

AFTOEPINGE, de. = Het aftoepen. — « H'n hed ennaftoepinge ekkreg'n ! » Geh. *Haeringhe.*

AFZET, den. = Oorkondschap wegens verhuizen van eene gemeente naar eene andere. — Me zijn wij'der van Waereghem gekomen : kijkt, wil-je onzen afzet zien? Geh. *Reckhem.*

ALLAAI, het, stemzate op *-laai.* = Beslag, doeninge. — Dat volk maakt e groot allaai met hunne kinders. Drie neringen in een huis, dat is e groot allaai. Geh. *Bulscamp.*

AMPEREN, *amperde, geamperd.* = Amper, spijtig doen zijn, kwellen, verdrieten. — Dat ampert hem dat hij dat huis niet en kan koopen. Geh. *Nederbrakel.* — Van een vrouwken dat kwam zijnen man te verliezen : 't Zal heur amperen dat ze heuren broodwinder kwijt is. Geh. *Hoogstraeten.*

De bediedenisse van *amper,* waarvan dit nu eerstgangs geboekte wkw. *amperen,* blijkt uit de volgende aanhalingen :

*Van der Schueren* (1475) heeft : « Amper, suyr, scharp. *Acetosus, acidus, acer.* »

*Plantin* drukte in 1573 : « Amper. *Reueche, aigre. Acidus, ferus.* Dat fruyt is amper. Amperen wijn. Het bier is amper. Amperlick. *Aigrement, asprement. Acidè, subacidè, acerbè.* »

Kiliaen (1599) : « Amper. *Acerbus, immaturus, austerus, asper.* »

*Mellema* en *d'Arsy* schrijven Kiliaen na, 1612, 1643.

Ik vinde 't w. *amper* tot tweemaal in de *Minnebriefkins* van *broeder Pieter de backere,* Gent *bij Cornelius Manilius* 1557. Den eersten keer, bl. 40, aldus :

« Of dan de suene van desen tidelicken steerffelicken Keisere spitighe ende amper woorden tot u sprake viandschip in als betooghende, saudi niet duken en swighen, en peinsen tsal beteren, als ik possessie nemen sal van des Keisers goeden ende met bliscepe in eruen gaen. »

Den anderen keer, bl. 248, aldus :

« Hierom nomt God almachtich hem selven een huusvadere, up dat alle menschen anmerckende sijn goetheyt hem vuter herten dienen souden, niet als knechten hueren meestere oft heere maer als kinderen hueren alderliefsten vader. Dese vader heeft eenen wijngaerd geplant. Dese wijngaerd es de helighe kercke. Om desen wijngaerd es veel twists upgheresen gheheel de weereld duere, men kijfter ende men twister om. Wederdoopers seggen, wijlieden sijn de wijngaert sacrament scenders roupen den wijngaerd es tonsent, Libertinen segghen, wi sijn de wijngaerd. Si en mueghen gheen van allen de wijngaerd sijn, maer sijnder eenighe druuen bi hemlieden, tsijn bitter galbesien, ende ampere onetelicke crappen, want ghewercken die niet ghegreffijt en sijn int rechte gheloove en connen gheen wijnbesien ghesijn. »

*Broeder Jacob Roecx, vanden Regulieren wt den Throone,* in zijnen *Gheestelicken steen... T'Antwerpen* 1576, gebruikt het w. *amper,* bl. 199, aldus :

« Nu coemt hy als een expeert Medecijn, ende gheeft haer een amper bitter drancxken. »

*P. Fr. Nicolaus Georgius,* Overste der Predikeren *tot Brussel,* in zijne *Navolghinghe des doodts Onses Heeren Iesv Christi, Antwerpen* 1622, bl. 71, zegt :

« Ghedenckt... dat den alder-besten honich ghemaeckt zijnde van thymus, is den alder-lieffelijcksten, ende den alder-kostelijcksten. ('t Welck nochtans een kleyn kruydt is bitter ende amper in sy selven) Alsoo is de deughdt... »

*P. Valentinus Bisschop* S. J., in zijnen *Lof der suyverheydt, Antwerpen* 1626, I. bl. 179, zegt aldus :

« Een weynigh deesem is machtigh om veel meels te beslaen, ende amper te maken; ende eene kleyne griffie maeckt soete den grooten wilden boom met alle sijne vruchten. »

Eindelijk in de *Christelycke Brieven* van *Guilielmus Huygens... Priester ende Canonick van S. Baefs tot Ghendt, Leuven* 1686, bl. 148, staat er :

« Waerom is men onder-tusschen amper ende spytigh in syn woorden, stuer in 't gesicht ende onvergenoeght in zyn wercken? »

*Halma* (1758) heeft : « Amper, byv. w. Zerp. *Apre, tirant sur l'aigre.* »

De trouwe *Friesen* hebben 't w. *amper* beter bewaard als hunne onvrienden de Hollanders.

« *Amper,* » zegt *Halbertsma,* in zijn *Lexicon Frisicum,* « *adj. acidulus, adv. vix ac ne vix quidem.... De reade beyen binne amper,* » de roode beiers bennen amper. « *Di apels binne nat riucht sûr, mar 'n bytke amper,* » de appels bennen niet recht zuur, maar 'n bitje amper. « *Ho let is 't? Amper oan middei,* » Hoe laat is 't? Amper aan middag. « *Amper tweintich poun',* » amper (niet gewillig) twintig pond.

Professor *Jan David* zaliger, *Ziekte der geleerden I. v. 165,* zegt dat *amper* = scherp in Belgenland nog leeft en gebruikt wordt.

*V. H. Vandenhove* en *Karel Stallaert* zeggen, in *Dr A. de Jager's Archief voor Nederl. Taalkunde, III. bl. 84 :* « *Amper* (Fr. *âpre*), scherp van smaak; bitsig, knapaf; en nauwelijks, ter nauwernood. »



Professor *J. H. Bormans* zaliger, zelfste *Archief,* II. bl. 362, zegt alzoo : « *Amper,* beteekent te Sint-Truyen *zuerachtig,* gewoneljk aangenaem zuer, slechts van vruchten en spijzen : ik eet geerne dat wat amper is. Zelden *een amper gezicht,* nimmer *ampere* woorden. »

*Mr G. D. Franquinet,* in 't zelfste *Archief,* bl. 343, geeft *amper* als Maastrichtsch op. « Onrijpe vruchten hebben eenen amperen smaak. »

*Pastor Schuermans* weet van « *amper* bier, *ampere* peren, 't was *amper* vier uren geslagen, of ik was op. Zij hebben *amper* » (schaars) « genoeg om van te leven. De uur was *amperkens* geslagen. »

« Gij en zult maar *amperkens* toekomen, » dat hoort men in Antwerpen.

*Heremans* boekt : « Amper, bn. Wrang. *Aigre, acerbe.* bw. Nauwelijks. *A peine.* Bijna. *Presque,* » 1869.

Bij *Kramers* en staat maar : *Amper* = nauwelijks : « Hij heeft *amper* ontbeten, of hij gaat aan 't werk. 't Is *amper* dag. Hij ziet mij *amper* » (schaars) « aan. »

Van waar komt ons w. *amper?*

Men heeft in Holland het w. *amper* willen eerst en vooral uit het Fransch halen; 't was 't Fr. w. *âpre* (vroeger *aspre,* Latijn *asper*) dat wij de eere hadden in onze tale te bezitten! Hoe de *s* uit dat w. verdwenen en de *m* erin verschenen was, dit vergat hoogleeraar *Siegenbeek* te verklaren.

« Zoude dit *amper* ook betrekking hebben tot het oud Fransche *ampere,* door *Roquefort, supplém. au Gloss. de la Langue Romane,* uitgelegd *à côté, auprès, près?* » Die vrage is van *Mr J. H. Hoeufft, Bredaasch Taal-eigen,* bl. 716.

« *Amper* kan verwant zijn aan het grieksge *Ampeirein* doorbooren. Zuure en scherpe dingen prikkelen de tong. » Dus Carolus Tuinman, in zijn *Vervolg op de Fakkel....* Middelburg 1731, bl. 6.

Het docht Vader *A. C. Oudemans* (*Magazijn van Nederl. Taalkunde, 's Gravenhage 1847. Verklaring van eenige Maleische woorden,* I. bl. 33) dat *amper* maleisch moest zijn; « *Ampir,* » zegt hij, « *hampir. Amper,* bijna. Door *Weiland, Moock* en andere lexicographen niet opgenomen, en welk met volkomen hetzelfde recht, als al de anderen, in onze woordenboeken moest voorkomen. »

*Mr J. H. Hoeufft* zegt, ten slotte, in zijn *Bredaasch Taaleigen,* bl. 18 : « In de *Taalkundige Mengelingen,* blz. 436, wordt dit w. met het Laplandsche *ampes, difficilis,* vergeleken. Dan in onze oude taal beteekende het onrijp, zuur, scherp. »

Zoo nog liever Laplandsch als...!

't Laatste w. van de wetenschap in die zake is het volgende, van Dr Mathias Devries, in « het Woordenboek der Nederlandsche taal » :

« *Amper* beantwoordt in vorm en beteekenis aan sanskrt *ambla,* en is dus een woord van zeer oude dagteekening, dat in onze taal van den aanvang af moet bestaan hebben. Dat het in 't Middelnederlandsch tot hiertoe nog niet is aangetroffen, bewijst daar niets tegen. Elken dag kan een nieuwgevonden fragment ons een voorbeeld aanwijzen, en het woord kan eeuwen lang in de spreektaal in gebruik geweest zijn vóór dat het in de schrijftaal doordrong. Eerst op het laatst der 16de eeuw treedt

het daarin te voorschijn, en vooral in de 17de was het gewoon. Thans is het in Noord-Nederland alleen nog bekend in gewestelijke spraak en in den hoogeren en dichterlijken stijl, maar in Vlaamsch België is het nog algemeen in levend gebruik. »

Die schoone zeggenschap van Dr Devries is toepasselijk op honderden en duizenden onzer woorden, « die in 't Middelnederlandsch aangetroffen » *zijn;* die « eeuwen lang in » *onze* « spreektaal gebruikt geweest zijn; » die in Vlaamsch België (of *Belgenland*) algemeen in levend gebruik zijn, b. v. het w. *Afhang* (*Loquela* 1888, hlfz. 57); en die, gevolgentlijk, luidens Oudemans, « met volkomen hetzelfde recht als al de anderen, in onze woordenboeken moesten voorkomen! »

BEZIG. = Verlaan (De Bo), in 't Engelsch *busy*, sprekende van getijden. — « In den oost en in den zaaitijd is 't bezigen tijd, voor de boeremenschen. » Geh. *S.-Maria-Leerne.*

BEZOCHTSEL, het. = Beproevinge, tegenspoed, ongeluk. — « m'Hebben wijder nog al vele bezochtsels g'hed, sedert da'me getrouwd zijn! » Geh. *Reckhem.*

BEZOMEREN, *bezomerde, bezomerd.* = Door zomerweder verwarmd, bezweet worden. — Hoe weinig dat ge nu gaat, zijt ge allichte bezomerd. Geh. *Gent.*

BLOMME, de. = Nagelzwere, Fr. *panaris, tourniole.* — Als ge de blomme hebt, legt er pap van gemalende (gemalene) kruiden op. Geh. *Gent.*

BUKKELEN, *bukkelde, gebukkeld.* = Licht werk doen, werken en niet werken. — « Men zou 's zondags altemee 'n bitje bukkelen, binnen den huize. » Geh. *Reckhem.*

Bij De Bo staat *buchelen* en *buggelen*, met den zin van *bukkelen.*

*Buchtelen, Loquela* 1888, hlfz. 26, is het zelfste w., met *-t-elen* uitgebouwd.

DIJZEN, *dijsde, gedijsd.* = Bet hebben, te bate, ten oorbore nemen, gebruiken, benuttigen, met nadeelig, schadelijk gevolg voor hem die gedijsd is. — Hij heeft dat gekocht op goe geschie, maar hij is er leelijk aan gedijsd! Geh. *Paschendaele.*

Het w. bestaat ook met het stemzaatlooze, versterkende voorvoegsel *ka-, kadijzen*, z. De Bo, *i. v.*

GESNUR, het. = Miswas, miskweek. — Daar is van d'jare veel gesnur van fruit. Gesnur van jongens. Geh. *S.-Maria-Leerne.*

GRAZE, de. = Gebeen, geraamte, Fr. *ossature.* — Die mensch is kloek van graze. Geh. *Lichtervelde.*

Vrglkt De Bo, *i. v. Groeze.*

GROOTMETER, de, uitspr. *groo'meter.* = Grootmoeder die meter is. — « Mijn grootmoeder, die mij' meterke was, en hoorde niet geerne dat ik zei groomoeder of grootje: ik moste zeggen: groo'meter. En dat hoorde ze geerne: dat en docht heur zoo oud niet. 'k Moe' alle zundage na d'hoogemesse gaan, met groo'meter. » Geh. *Kortrijk.*

HERWERK, het. = Werk dat, zoo men zegt, geen eerde aan den dijk en bringt, verloren werk, dat moet herdaan zijn. Z. *Openschetteren.*

HOMMELPAP, den. Z. *Koekepap.*



INZET, den. = Het beginnen, het op touw zetten, van een nieuw stuk lijnwaad. — Van den inzet af en heeft dat stik niet wel gegaan om te wevene. Geh. *Reckhem.*

INZET, den. = Begin, Fr. *ouverture.* — « 't Is van den avond den inzet van de *retraite.* » Geh. *Reckhem.*

KALLE-MET-DEN-HAAK, de. = Waterkever, bruine *hydrophilus*, grond*hydrophilus*, bij de geleerden. Geh. *Ledeghem.*

KOEKEPAP. *Loquela* 1888, hlfz. 38.

Tot Woesten, Poperinghe en in geheel 't omliggende; ja, zelfs tot in Fransch Vlanderen, zegt men overal *koekepap* tegen pap die gemaakt is met zoetemelk, en brood of koeke; *zoetepap* integendeel is pap van zoetemelk, met blomme, en gewonelijk met sirope, maar zonder brood of koeke. Hetgene men eigentlijk heet *hommelpap, waschpap*, enz. en is niet anders als zoetepap die g'eten wordt ter gelegentheid van den hommelplok, de waschte.

De Bo erkent dat er verschil is tusschen onzen zoetepap en den zoetepap in Fransch Vlanderen; en *koekepap* beschrijft hij als « pap van zoetemelk met koekbrood; ook Zoetepap geheeten. »

LOKKESLEKKE, de. = Kalle-met-den-haak, kalle-met-den-insele, ingebeeld vrouwelijk wezen, dat de kinders in den grond van 't water lokt of trekt, en daar gevangen houdt, ont ze dood zijn. — Lokkeslekke gaat u pakken! Geh. *Aelbeke.*

LUTSINGE, de. = Berispinge, eigentlijk beweginge, wakelinge, schuddinge. — Hij heeft 'n goe lutsinge gekregen, wegens zijn late wegzitten. Geh. *Gent.*

MEIVORST, den. Z. De Bo. = Gevolg van vervrozentheid, die jeukte en ontvellinge veroorzaakt, omtrent of binnen de meimaand; groote lieden hebben den meivorst zoo wel als kleene; men krijgt hem niet alleenelijk aan de handen, maar ook aan de voeten, de ooren, enz. — « 'k He' alle jare den meivorst, omtrent dezen tijd, en dat jeukt geildig. » Geh. *Kortrijk, Gulleghem.*

MIJKEN, *meek, gemeken.* = Mijden. — « Mijkt ou, of ik rij ou omverre. » Geh. *Overmeire.*

MISVAREN, *misvoer, misvaren*, stemz. *-va-.* = Dood ter wereld komen. — « Ja, m'nheere, 'k en he' 't om Gods wille nie' g'had: 'k He' elf kinders groot gekweekt en daarbij nog twee,... ze zijn misvaren de-die. » Geh. *S.-Maria-Leerne.*

Kiliaen heeft: « Mis-vaeren van kinde. Fland. *Abortum facere.* »

MOKKELINGE, de. = Bucht, ondeugende stoffe, opvullinge, b. v. 't gene waarmeê men de pottebezems opvult, vol stopt: gers, kruid, om het heed te sparen. — Foei! die bezems: ze zitten van bin' al vul mokkelinge en bucht. Geh. *Inghelmunster.*

De Bo heeft het w. met eene andere zinschaduwe.

OPENSCHETTEREN, *schetterde open, opengeschetterd.* = Uiteenspreiden. — « 'k Had in den hof al de puilen en drooge ranken bijeengereekt, maar 't es herwerk: de kiekens schetteren alles open. » Geh. *Hoogstraeten.*

PRIEME, de. = Deerlijk kind. — 't En heeft altijd maar 'n prieme geweest. Geh. *Reckhem.*

RIJMEN, *rijmde, gerijmd.* = Lijmen, dagstriemen, Latijn *lucescere.* — Hij kwam daar toe met 't rijmen van den dag. Geh. *Sweveghem.*

ROEFEL, den, korte *oe.* = Fobe, aanval, Fr. *accès.* — Hij krijgt nu en dan ne roefel in zijn hoofd. Geh. ...?

Dit w. hebbe ik uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

ROETE, de ,korte *oe,* gelijk Fr. *toute.* = Bonte, botte, vlage. — Die kortborstige man heeft nu en dan een roete. Roeten krijgen. Bij roeten geweldig moeten hoesten. Geh. ...?

Dit w. hebbe ik uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

De Bo schrijft het w. *route,* op zijn Fr., denkende misschien dat het een Fr. w. is; oftewel, om den korten *oe*klank beter te verbeelden. Ik aanzie 't w. voor het anders uitgesprokene *rote,* d. i. reke. Z. De Bo, *i. v.*

Vrglkt *boeg*spriet en *boog*spriet, *noemen nomen, oefenen ofenen, moest most, roesten rosten,* enz.

RULLEN, *rulde, geruld.* = Runnen, Latijn *coagulari,* granen. — De pap is meer geruld als gisteren. Geh. *Sweveghem.*

SCHACHT, den. = Pennestok, in 't Engelsch *penholder,* Fr. *porte-plume.* — Loopt om nen nieuwen schacht! Geh. *Overmeire.*

SCHETTERWETTER. = Dooreen, heisterkadeister, dat onder dat boven. — « Mijn papieren liggen allemaal schetterwetter. » Geh. *Hoogstraeten.*

SCHIJVERLANTE, de. = Schijverhoofd, schijvertuite (De Bo). — Hoe gij schijverlante, houdt u stille en blijft thuis! Geh. *Lendelede.*

Het w. *schijverlante* kan (en zal waarschijnlijk) eene verloopene uitsprake zijn (*k* = *t*) van *schijverlanke.* Mijn vermoeden steunt op het w. *scheurlanke* (De Bo), dat is iemand wiens *lanken gescheurd* zijn. Zegge *lanken* en meene de kleederen die zijne lanken bedekken. Iemand die zoo geweldig loopt en zwiert dat gemelde kleêren rondom hem schijveren, of schijnen te schijveren, dat zou een oprechte *schijverlanke,* anders een *schijverlante* zijn.

Vrglkt het w. *zwijnsleuke* dat *zwijnsleute* hier end daar, *clique* dat *klijte* uitgesproken wordt, en menige andere zulke ww.

SMAKBOLLE, de. = Houten bolle, zoo groot als een bollekette, of nog grooter, waarmeê de jongens in eenen pit spelen. De een bolle wordt tegen de andere gesmeten dat het *smak* zegt. — « 'k He'n al essmakbolle! » Geh. *Woesten, Oostvleteren.*

SMAKKEN, *smakte, gesmakt.* = Spelen met de smakbolle. — « Gaan m'elliitje smakk'n? » Geh. *Woesten, Oostvleteren.*

SMEUZELEN, *smeuzelde, gesmeuzeld.* = Euzelen (*Loquela* 1888, blfz. 74), smoezelen, tot moes duwen. — 'n Smeuzelt uw patatten niet: dat kost te veel boter! Geh. *Gent.*

Het w. *smeuzelen* staat (*Loquela* 1888, blfz. 75) met een twijfelteeken geboekt. Dat teeken mag gerust achterwege blijven: 't woord bestaat zoo wel in Oost- als in West-Vlanderen.



SMOUTEREN, *smouterde, gesmouterd, ou* gelijk in 't Fr. *mou, mouvement.* = Smeieren, pletteren, morruw, malsch maken. — Kempzaad smouteren, om aan den leeuwerke te geven. Geh. *Reckhem.*

De *u* van *smouteren* vervangt eene oudere *l,* van **smalteren,* dat uitbouw is van *smalt-,* uit *smelten, smalt, gesmolten.*

Gelijk de Engelschen *to smelt* en *to melt* hebben, zoo hebben wij ook *smouteren* en *mouteren:* 't eene beteekent morruw *maken,* 't andere (De Bo) morruw *worden.*

SNERKEN, *snerkte, gesnerkt.* = Snijden, kerven. — Die touwe snerkt in mijne handen. Geh. *Brugge.*

SPOUTEREN, *spouterde, gespouterd, ou* gelijk in 't Fr. *poutrelle.* = Smouteren, smeieren. — 'k Ben den top van mijnen duime af en mijne ander vingers alle viere gespouterd. Geh. *Walle,* bij *Kortrijk.*

TOEFKEN, het. = Kleene wijle, letje. — « Wacht nog 'n toefken: 'k zal aanstonds gaan komen. » Geh. *S.-Maria-Leerne.*

TRABOTSINGE, de. = Pak slagen, rammelinge, rossinge. — Met die trabotsinge zal hij genoeg hebben. Geh. *Gent.*

't Is 't w. *botsinge,* met het stemzaatlooze voorvoegsel *tra-.*

UITBOKKEN, *bokte uit, uitgebokt.* = Uitspringen, uitbersten, uitbortelen, uitspeiten. — « 't Bloed kwam uit de wonde gebokt, bij kleene zwolkskes. » Geh. *Gent.*

UITLOOGEN, *loogde uit, uitgeloogd.* Z. De Bo. = Ook gezeid van land, dat achter veel regen zijne vette afgespoeld is. — Dat stik land is geheel uitgeloogd. Geh. *Werveke.*

VEL, het. = Lijf. — Hij dorst in zijn bloot vel, bij schoone' klaren dage, achter strate loopen. Geh. *Kortrijk.*

Het Grieksch w. *chrôs* beteekent ook *vel* en *lijf.*

VERGAGELEN, *vergagelde, vergageld.* = Verwerren, vernestelen, verstroppen, vergooren. — « 'k He' daar 'nthoelange ziek geweest, en nu zitte ik g'heelemaal vergageld in mij' werk. » Geh. *S.-Maria-Leerne.*

*Vergagelen* is een kostelijk en een schilderend w.: *Gagel* (Jacob Grimm) is zoo vele als *keutel* te zeggen. Een dier dat *vergageld* is ware zulk een dat in zijn eigen mesch vernesteld en verplakt zit; dat uit zijnen drek niet meer en kan; dat men te lange verwaarloosd heeft te messen, nieuw strooi te geven, enz. Van daar, bij de landslieden, *vergageld zijn,* op menschen toegepast, en zal wel niemand verwonderen. « *Vergoord zijn* » (De Bo) is insgelijks *in 't goor,* in 't slijk zitten, en er niet uit kunnen.

VLASMEULEN, den. = Meulen om vlas te zwingelen, met een halfvl. halffr. w. vlas*machine,* of, zoo anderen zeggen, vlas*maxime.* — « Ze hebben nen nieuwe' vlasmeulen gezet, tot Ostens. » Geh. *Reckhem.*

WASCHPAP, den. Z. *Koekepap.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Kerstmaand 1888**

N° 103. « Sedert de laatste jaren heerscht er onder onze stam- en taalgenooten in Belgenland een zeer opgewekt leven en eene drukke bedryvigheid op het veld van allerlei volkseigene en volksaardige wetenschap, vooral ook in zake volkstaal en *folklore*. Vele geleerden en vele yverige en welwillende volksmannen in verschillende gouen der vlaamsche en brabantsche gewesten slaan daar met grooten lust en groote toewyding de handen aan den ploeg om die te lang verwaarloosde, ja zelfs wel geminachte wetenschap op te beuren, om haar te beoefenen, en haar de plaats te hergeven waarop zy alle recht heeft. Terwijl de tijdschriften *Rond den Heerd* (sedert den jare 1866), *Loquela* (sedert 1881) en *'t Daghet in den Oosten* (sedert 1885), en misschien nog anderen, my onbekend, reeds jaren lang den weg die tot dit doel leidt, met eere betreden, is daar in den laatsten tijd weer een nieu maandschrift uitgegeven, dat mede wil werken om dit doel te bereiken. Het is getiteld *Volk en Taal,* en verschijnt sedert 15 Juli 1888 maandeliks, onder bestier van eenige ware volksmannen en volkskenners, die zich daartoe vereenigd hebben onder den naam van *De Zantersgilde van Zuid-Vlaanderen.* De uitgever is A. van den Driessche, te Oudenaarde, (*) en de prijs is 2 frank 's jaars. Volgens een inleidend bericht, waarmede het eerste maandnummer geopend wordt; bestaat het doel dat de oprichters en medewerkers van *Volk en Taal* zich gesteld hebben, hier in : « De duizenden woorden en spreekwijzen, de plaatselijke gebruiken, de liederen en raadsels, de dichtjes, rijmen en vertelsels, de sagen, legenden, enz. die nooit te boeke en kwamen, maar die niettemin liefelijk voortleven in den mond van ons vlaamschsprekend volk, worden opgezocht, zorgvuldig aangeteekend, en ten dienste gesteld onzer volk- en taalkundigen. De verhalen der oude lieden worden afgeluisterd, oude papieren van kerken en kloosters, openbare bestieren en bijzonderen, opgezocht onder het stof dat eeuwen er over spreidden; de plaats- en persoonsnamen zorgvuldig opgenomen, en dat alles aan onze geleerde geschiedkenners ter inlichtinge voorgesteld. »

En naueliks is dit maandschrift goed en wel te wege, en heeft zynen eersten jaargang nog niet voleindigd, of reeds zijn er in Zuid-Nederland weer twee nieue tijdschriften op tou gezet, die eveneens aan de volkseigene en volksaardige formen der wetenschap van geschiedenis, oudheid- en taalkunde zijn gewijd. Van beide ondernemingen is er een bekendmakings- en uitnoodigingsblad verschenen en verspreid, om medewerkers en inteekenaren te winnen. Van mijn kant wil ik ook het loffelike doel dat die geschriften zich voorstellen te bereiken, met genoegen bevorderen, door dien arbeid onzer zuidnederlandsche broeders mynen noord-nederlandschen landslieden bekend te maken.

Terwijl *Rond den Heerd* en *Loquela* voornamelik, schier uitsluitend, op west-vlaamsch gebied hunne taak volbrengen, terwijl *'t Daghet in den Oosten* in het veld van zuid-nederlandsch Limburg zynen werkkring vindt, en *Volk en Taal* in zuidelik Oost-Vlaanderen t'huis is, wil het eerste der nieu aangekondigde tijdschriften zich bewegen in de brabantsche gouen van Zuid-Nederland, dus in de gewesten van Antwerpen en Zuid-Brabant, en de eigenheden des volks in die gouen verzamelen. Dit tijdschrift draagt den naam van *Ons Volksleven. Antwerpsch-Brabantsch tijdschrift voor Taal en Volksdichtveerdigheid, Oude Gebruiken, Wangeloofkunde, enz.* Het zal in maandeliksche afleveringen verschynen by J. Cornelissen te Sint-Antonius-Brecht, en anderhalve frank 's jaars kosten. Volgens mededeeling op

(*) Nu *A. Courtin, Statiestr. n° 199, tot Ronse.*

het aankondigingsblad is het doel van *Ons Volksleven :*

1° Ten blakke brengen al wat ons volk kenmerkt in woord en lied, huiselijk leven en innig geloof en zeden.

2° Liefde verwekken voor onze levende en frissche volkstaal.

3° Daardoor, en ook door 't herinneren aan 't verleden, het onze bijdragen om den Dietschen volksgeest herop te beuren, die reeds zoo deerlijk aan 't verbasteren is; om onzen Nederduitschen stam en zijne rijke tale te verheffen; in één woord, om eigen taal en eigen zeden in eere te herstellen. »

Uit een schrijven in den *Nederlandschen Spectator, 1889, n° 14,* onderteekend : Haarlem. *Johan Winkler.*

---

N° 104. De Heer *Gilliodts-Van Severen,* in zijn « *Coutume du Franc de Bruges,* » deel II. bl. 536, schrijft zoo volgt :

« *L'usufruit légal a pour principe l'autorité paternelle, qui entraîne l'obligation de l'entretien et de l'éducation des enfants.* Rommel, n° 1, p. 352, *fait de ce devoir un droit.* « *Jus educationis competit patri aut matri post mortem alterutrius superstiti.* » *Cette logique touchait au grand problème de l'instruction obligatoire. L'article 46 de la cuere de 1461 imposait au père et à la mère jouissant de l'usufruit légal l'obligation d'envoyer leurs enfants à l'école et de leur faire donner l'instruction professionnelle selon leur condition, sous peine d'être corrigés arbitrairement par les échevins. Selon le système de cette cuere, l'usufruit ne frappait que les biens échus à l'enfant au moment de son ouverture; pour les biens qu'il hésitait dans la suite, ils étaient régis par la tutelle ordinaire, à moins que ceux de la première catégorie ne fussent insuffisants pour subvenir à l'entretien et à l'éducation; le tout suivant l'appréciation et l'ordonnance de la loi. Cette disposition toute exceptionnelle est répétée en termes équivalents dans l'art. 159 de la Coutume.* Rommel, n° 9, p. 354, *explique comme il suit le* vraemgoet : « *Juri educationis tantum subjiciuntur bona quæ prolibus competunt ex successione patris aut matris, et non alia quæ aliunde, ante vel post mortem patris aut matris pupillis obveniunt, quæ bona vocamus vulgo* vraemgoet, *quasi dicas* vreemt goedt, *id est bona extranea quæ scilicit ab extraneis processerunt, ita ut horum bonorum administratio non ad patrem aut matrem, sed ad tutores pupillorum spectet, qui eorum inventarium specialem conficere tenentur et singulis amiis aut bienniis eorum rationem proximis consanguineis reddere juxta art. 174 harum consuetudinum. Tutor qui hæc bona administrat vocatur* vraemvoocht, *id est tutor extraneus; non ubique tamen in Flandria bona hæc a jure educationis excipiuntur. Sed tantum apud nos. Item apud Iprenses, rub. 5 art. 125....* »

Mij dunkt dat *Rommel* als taalkenner er wat neffens slaat. Eertijds heb ik nog al wel in de handvesten te Iper gesnuisterd. Daar bestaat er o. a. een geheele hoop oude registers, handelende over de « *octroyen* » verleend in de oudewetsche weezerie. Verschillige keeren heb ik er 't woord *vraemgoedt* en *vraemvoocht* tegengekomen. 'k En vatte toen de beteekenisse van dit woord niet; maar ik bemerkte dat er telkens zake was van goed dat den weezen niet bij vaders of moeders dood, maar mits het afsterven van een dezer, door het overlijden van grootvader, grootmoeder, oom, moeie, enz. hun toegekomen was.

Gelijk als gij ziet dat is nog al verre van vreemd goed te zijn. Die aangesteld was om dit goed te bestieren was de *vraemvoogd.*

Hadde *Rommel* zijnen Kiliaen opengedaan, hij zou er in gezien hebben : « Vraem *vetus* vroom. » En « *vromen profitare,* » enz.

En wel! De opbrengst van het goed aan de weezen verstorven bij vaders of moeders dood moest ten deele of ten geheele dienen om de kosten van kweek en opvoedinge te dekken, en was alzoo, in vele gevallen, jaarlijks opgeslikt en weggesmolten. Zoo en was het niet met het inkomen van het *vraemgoedt,* ten minsten in 't Brugsche Vrije, en in den IJperschen ambachte. Daar diende het om een spaarpot voor de weezen te maken : het was goed dat *vroomde* voor later. De *vraemvoocht* was een voogd die *vroomde* voor de weezen.

Daar is, volgens mij, de echte uitlegginge van uw Winghenschen *vrom-* of *vroomvoogd.* »

Uit een schrijven van *Heer Hendrik Hosdey,*

*Ambtenaar bij 's Konings Boekenkamer tot Brussel, Lid van het Genootschap der Fransche Vlamingen tot Duynkerke.* Brussel, den 17 Meie 1886.

---

Nº 105. « *Lundi matin ont eu lieu, avec le concours d'une foule sympathique, le convoi et les obsèques de M. Louis Leconte dont nous avons annoncé la mort.*

*Toutes les médailles du défunt étaient placées dans un cadre recouvert de crêpe et portées par deux jeunes enfants.*

*La troupe dramatique du Théâtre flamand était au grand complet.*

*Au cimetière, un discours en flamand a été prononcé par M. Adolphe De Muynck, vice-président de la Société.*

*Nous sommes heureux de le reproduire in extenso :*

In 't jaer 1801 den gebortigen dag was gekomen; nu is het levens-lop geeyndig! Wy zyn onzen vriend Leconte ontnoomen, hy is de eeuwigheyd ingegaen :

Ja onzen vriend helas! dien kragtdaedigen man
Die voor het vlaamsch tonneel al deed wat hy kan
Wy hebben gehoord, gelyk in wat voor zaek,
Was hy zeer wel bekwaem, in stuk of klucht of spraek.

Gelyk men inderdaed hier ziet, 't en was niet zonder reden dat hy den meester der meesters genaemd wiert, want in alle steden en dorpen, in Frankryk en in Belgenland men hoort : Vivat Louis Leconte.

In 't jaer 1829 heeft hy in Belle stad bekomen eene medalie voor herstichting.

In 't jaer 1844 heeft hy, nog in Belle stad, eene goude medalie gehad voor zyne dichten in 't stichten der fonteyne.

In de jaeren 1850 heeft hy ontvangen lofschriften voor Christelyke fransche en vlamsche dichten.

In 't jaer 1862 heeft hy ontfangen in Yperstad de medalie voor zyn dicht-konst : *Den Troost verwacht.*

Te Dranoutre is er hem eene medalie gegeven in 't jaer 1863 en daer word hy den meester der meesters genaemd.

In 't jaer 1864 brengt men hem tot Abeele-Watou, eene medalie by zyne spraek : *Den Kloeken Moet.*

In 't jaer 1866 heeft hy in Poperinghe-stad twee medalien, voor te geven : *Het Vier Kruys,* met L. Weexcsteen.

In 't jaer 1875, in den ouderdom van 74 heeft hy nog met L. Weexcsteen gaen halen twee medalien al speelen christelyke rolen zoo treurig dat zy de traenen uyt de menschens oogen deden vloeyen.

Wy hebben nog onder oogen gehad vyf ander medalien zonder dag-teekening die hem gegeven zyn geweest om zyne christelyke dichtkunsten.

Aenziet nu dezen spiegel, spelders van Belle stad,
Laet ons hem niet vergeeten die hem heb' noodig gehad!
Laet ons lang op hem peyzen en doen dat h' heeft gezeyd
Wy moeten hem nu verlaeten, hy is naer d'eewigheyd.
Voor zyn christ'lyk begryp, mag men met eer en faem
Uytspreken met hoog lof, Louis Lecontes naem.
Wy moeten u dan verlaeten en zeggen onzen Adieu!
Met myne kamaraeden, Mynheer Louis, Adieu!!
Maer laet ons eerst te saem, onz' zilte tranen drogen
En zyn in God getroost, mits wy verhopen mogen
Dat onzen Meester leeft in 's Hemels bruylofts-feest,
Waer men zingt eeuwig lof aen Vader, Zoon en Geest. »

Uit *La Bailleuloise, nº 1260, Dimanche 14 Avril 1889. Bailleul, imp. Ficheroulle-Beheydt.* Vijfde sponde, in 't midden.

*Wetensweerdig* is 't dat, in 't Noorden van Vrankrijk, onze oude Vlaamsche tale, verre van uitgestorven te zijn, nog geoefend wordt, tot op den schouwburg toe; dat de Fransche Vlamingen eraan houden hunne mannen eere te bewijzen, zoo binst hun leven, zoo na hunne dood; dat de Fransche dagbladeren van de streke, over dat ze kunnen, de uitingen van 't Vlaamsche leven in Vrankrijk erkennen en verkondigen, spijts al den tegenzin en al de uitdoovende werkzaamheid van de Fransche Overheid.

---

Nº 106. « ..... Intusschen wenschten wij dat dergelijke woordenboeken, ook opzichtens nederlandsch, verbeteringen ondergingen, ofschoon dit immer moeijelijk, ja onmogelijk zal blijven, zoolang men zich niet vereenigt om een goed woordenboek der tale in de wereld te zenden. Op onzen Zuidnederlandschen bodem schuilen zoo vele paerlen nog, dat wij elken navorscher eene rijke vangst durven beloven. Intusschen

willen wij hier een paer woorden mededeelen (in afwachting dat wij in 't kort eene uitgebreidere proef over het Kortrijksch taeleigen doen verschijnen), welke tot nog toe door uitheemsche werden verdrongen, of beter de zaak uitdrukken dan andere.

Zoo is, mijns dunkens, het eenvoudige voor het samengestelde woord te verkiezen. Goed van *ate* zijn, zegt iets meer dan goeden *eetlust* hebben.

*Beelen* wordt door geheel Vlaenderen gebezigd voor: eene aengegane verbintenis breken.

In de omstreken van Gent hoorde ik, in den mond der boeren, het woord *drooger* voor *drogist,* en dat ook het ware woord is; want *drogues* zijn niet dan *gedroogde* kruiden.

Het land door hoort men spreken van *travaildje* voor het tuig waerin men de paerden beslaet; bij de Franschen *travail* geheeten. Op sommige plaetsen van Gelderland heet men dit tuig *het* hoefslag. Nog algemeener misschien is het woord *carbonade* bekend. Te Kortrijk, waer de tael zoo ruimschoots met fransche woorden doorspekt is, kent men die *carbonade* niet, wel de *koolbra,* dat zeer juist hetzelfde zegt. Sommigen zouden willen *het koolbra* gebezigd zien, waertegen ik niets heb.

Wanneer van twee zusters de jongere vóór de oudere trouwt, zegt men in de omstreken van Gent dat de laetste ondertrokken is.

*Varkelen* zegt men te Kortrijk voor met een bootje spelevaren. Het is een frequentativum van varen. *Varkel-lied* vervinge zoo allervoordeeligst het vreemde *Barcarole.* »

Uit het *Kunst- en Letterblad, 1843, nº 2, bl. 8.*

De hoofdopsteller en schrijver dezer wetensweerdigheid was Dr Snellaert zaliger, van Kortrijk.

## VRAGEN

Zegt men, tot Werveke, *het, den* of *de* vlender, Fr. *le drapeau?*

Hoe spreekt men, tot Poperinghe, den name uit van den doodveugel (den uil die de dood boodschapt, *la chevêche):* zegt men doo*t*feugel, doo*f*eugel of doo*v*eugel?

Het meezeken heet *kees,* tot Overmeire, in Oost-Vlanderen: spreekt men *kees* zacht gelijk *trees,* scherp gelijk *twee,* of zwaar gelijk *peerd?*

Wat is: « Zoo zuur als *ampen* » te zeggen? Wat is een of eene *ampe?* Waar behoort dit zeggens thuis?

Wat is de zin van 't w. *kijkpere, kijkappel?* Wat zijn *kijkperen, kijkappels?* Geh. *Hansbeke.*

Wat is er te verstaan onder het w. « *camscrin,* » anders gespeld *kamschrijn,* in 't volgende, uit de rekeningen van S. Maartens, tot Kortrijk, 1458—61: « Betaelt Joês van Ruuslede, van den camscrin om up den doxael te draghene up grote daghen ter ewangelye weecht XV onsen te XXXIX sc., donse ende van fanchoene ende van vergoudene XVIIJ lb. par. comt tsamen XLVIJ lb. IIIJ sc. p. »

Het stuk woeg 15 oncen; elke once gold 39 schellingen; het was verguld; 't was *fanchoen, fatsoen,* Fr. *façon* aan: het was bearbeid, gemaakseld, misschien van eenen goud- of zilversmid. Wat was het dan?

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Beeringen, Belle, Bree, Brugge* (6), *Brussel, Eecloo, Gent* (3), *Hoei, Iper, Lendelede, Leuven* (4), *Lichtervelde, Maelte, Mechelen* (2), *Montreal* (2), *Ninove, Oostende, Paschendaele* (2), *S. Antonius-Brecht, San Bernardino, South Cal., Sint-Niklaas, Sint-Truyen, Zillebeke.* — 1 Junij 1889.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

**Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.**

# LOQUELA

Nº 9, Jaarmesse 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AMBACHT, het. = Het ambachten, z. *Loquela* 1888, hlfzz. 1 en 8. — « 't Vlas lei an om te verdroogene op den akker, maar, met die' regene, 't zal nog wel in 't ambacht kommen. » Geh. *Rolleghem-Capelle.*

BAGGE, de. = Groote hooge mande, met twee ooren aan; peerdemande, aschenmande. — Hij is met zijne ijdele bagge thuis gekomen. Geh. *Stalhille.*

BAGGEVEINT, den. = Veint die rondgaat met 'n bagge op z'n rik, achter slunsen; ook bedelaar, schooier. — « 'k He' 't weggegeven, verkocht aan eenen baggeveint. » Geh. *Stalhille.*

BEDRETSEN, *bedretste, bedretst.* = Aangaan, ondernemen. — « Zou-je't durven bedretsen, om tegen tavond gedaan te hebben met dat stik klaver te maaien? » Geh. *Alveringhem.*

Vrglkt *Bedretsen* bij De Bo.

BELEED, het. = Gezelschap; met een schuimwoord, *comp'nie.* — Jan en Pier gingen meê, en 'k ha'en rechtuit goe beleed. Geh. *Bulscamp.*

BETUIMELEN, *betuimelde, betuimeld.* = Bedrichten, ambachten; met een schuimw. *exploiteeren.* — Boer Boone wilt die groote hofsteê pachten en hij en kan ze niet betuimelen! Geh. *Iper.*

*Tuimelen* is in 't Brabantsche (Schuermans) een veroorzakend werkw., dat bediedt *doen* tuimelen : met de houwe eenen fak eerde van den bodem afhouwen, hem opheffen en 't onderste boven laten terug tuimelen. Eene hofsteê *tuimelen* of *betuimelen* ware dus eigentlijk eene hofsteê ommedoen; dan, den name van die eene bewerkinge aan al de andere toegepast, beteekent het w. *betuimelen* heel bekwamelijk bedrichten, vruchtgevend, belaaigevend maken, *exploiteeren.*

Eenen bosch *omtuimelen* is te Diest *défoncer un bois.*

BOOS THUIS. = Moeilijk om thuis te vinden, vindeveugel, zelden thuis. — Ik zou daar Mijnheer den Volksverbeelder van gaan spreken, maar hij is boos thuis, die man. Geh. *Heule.*

BROEKSCHOUWE, de. = Spriette schouwe, schouwe die in twee pijpen splijt, gelijk de gebeenderlingen van



een broek. — Hij heeft zijn huis willen met 'n broekschouwe gebouwd he'n. Geh. *Lichtervelde.*

DEUGEL, den. = Duigtap (De Bo), drevel (Kramers), Fr. *goujon.* Geh. *Thorhout.*

DEUGELIJZER, het. = IJzeren stave, met verschillige wijden van gaten in; door die gaten worden stavekens hout gedreven, die, als ze eruit komen, rond gepraamd en van bepaalde dikte, deugels, duigtappen, drevels geheeten worden. Geh. *Thorhout.*

DRIJVEN, *dreef, gedreven.* = Intafelen, *q. v.* — 't Gaat vriezen : drijft die jonge sperren, tot dat 't openeerdig weêre is. Geh. *Heule.*

DUIGENPEERD, het. = Voegbank (De Bo, Kramers), kuipersschave, Fr. *colombe.* — « Het duige'peerd dient om duigen effen te steken. » Geh. *Thorhout.*

DWARKEN, *dwarkte, gedwarkt.* = Dwarsdrijven, met een onvl. w. « *conteren.* » — Dat volk en doet niet anders als dwarken en listen leggen, om nen andere' mensch in den grond te booren. Geh. *Middelburg-in-Vl.*

Daar moet een w. *dwark* bestaan hebben of bestaan, waaruit *dwarken* zijnen oorsprong nam.

Dit *dwark* is broer en zuster met *dwars* en met het Engelsch w. *thwart;* zonder den uitbouw *-k, -s, -t,* blijft de stam *dwar,* met de nevengedaante *door,* die hier en daar nog scherplang, *dwar, dwoar* uitgesproken wordt, bezonderlijk Vrankrijkwaards.

*Dwar* is bij ons *door, dore, deur, deure* geworden.

In het Hoogduitsche *durch,* in 't Engelsch *through* en in 't Friesche *throch* (= door) is de uitbouw *-gh, -ch* staande gebleven.

*Dwark,* met uitbouw *-s, thvairhs,* komt alreê in 't Gotisch van de jaren 300 na Christus tijd voor den dag, en van toen af met den zin van het Middelburgsche *dwarken.*

Bij voorbeeld in Sint Pauwels *Epistola Ad Titum,* 1. 7, staat er :

« *Skaluththan aipiskaupus ungafairinoths visan sve guths fauragaggja ni hauhherts ni bihaitja, ni thvairhs ni veinnas ni slahals ni aglaitgastalds.* »

Dat is in 't Vl. :

Zal ook dan (*de*) Bischop *ongevernd (*onbeticht*) wezen, zoo Gods vooregange (*dispensator*) : ni' hooghert(ig *superbum*), ni' beheet(ig *jactator*), ni' dwark... (*geen* dwarker), ni' wijn... (*wijngierig*), ni' slahals (*slaaghals percussorem*), ni' *aaltgesteld (*turpis lucri cupidum*).

« Op den wagen, » d. i. in 't voorbijgaan, zij 't bemerkt hoe

Bisschop *Ulphil(as)*, Wulvel(ing) = *Monseigneur* Dewulf! over 1500 jaar, tot Costenobelen, *Constantinopolis*, eene tale sprak waarvan sommige woorden geheel verdonkerd, en andere nog gangbaar dietsch gebleven zijn! *Skal* is *zal; than* is *dan; visan* is *wezen; sve* is *zoo; guth* is *God; hauhherts* is *hooghert*-ig; *thvairhs* is *dwark*-ende, *dwars, dwers; vein* is *wijn; slahals* is *slahals*, (vrglkt *Stouthals, Lanchals, Corthals, Goethals, Sterckhals*, enz.); ja, maar *ungafairinoths, fauragaggja* en *aglaigastalds*, wie zou daaruit wijs worden, die maar zijn alledaagsch Vl. en kan?

DWARKER, den. = Een die dwarkt. Z. *Dwarken*.

DWARKERNIJ, de. = Het dwarken, *q. v.*

EIGENLING, den, uitspr. *eigelink*. = Een of eene die eigen is, zoo broeders, zusters, kinders, kindskinders zijn onder malkaar. — 'k En wete niet hoe gedaan om dat onrechtveerdig goed te doen weêre geven : 't en zijn daar trouwens in dat huis geen eigenlingen meer. Geh. *Cachtem*.

EMPEREN, *emperde, geemperd*, stemzate *em-:* zijn eigen zelven *emperen*. = Amperen, kwellen, last, moeite geven. — Ik was er voor den avond nog meê klaar, maar ik had mij ook moeten emperen. Geh. *Geistingen*.

Z. *Amperen*, *Loquela* 1888, hlfz. 59.

FANTE, de, meervoud *fanten*. = Boerden, uitvindsels, prullen. — In uw bijblad van *Loquela*, Lente en Oostermaand, vraagt gij wat *fanten* zijn. Wat ik u daarover kan verklaren, en zijn geen fanten! « 't Zijn fanten, allemaal fanten! » Die spreuke hoort men doorgaans in 't land van Aalst; te Ninove en daarrondom klonk zij mij menigmaal in de ooren. « 't Zijn fanten » zegt men, om op eene beleefde wijze te beteekenen : « Ik en geloof niets van 't geen gij vertelt. » *Fanten* zegt zooveel als *fabelen, uitvindsels*. « Gij en moet mij geen fanten komen ophangen, » zal een oude zeggen, als gij hem van wonderbare en voor hem ongeloofbare uitvindingen spreekt; zooals van den spreekdraad, van de bestierbare luchtbollen, enz... « 't Zijn fanten » zal een vader zeggen, als zijn zoon hem op eene al te schoone manier uiteendoet hoe het gekomen is dat hij Zondag laatst niet tijdelijk genoeg te huis en kwam, en hoe eene hoop voorvallen en ontmoetingen hem belet hebben vroeger binnen te zijn. Mij geschreven uit *Voorde* den 29 Hooimaand 1888, door *Z. Evenhoek*. Ook geh. *Nederbrakel*.

GELOOP, het. = Ruimte achter het huis, achteruit, bachten. — Wij hebben een schoon geloop : wij en kunnen niet klagen. Geh. *Middelburg-in-Vl.*

GRAUWOOGEN, *grauwoogde, gegrauwoogd*. = Aveluchten, avenen, dumsteren, avond worden. — M'nheere, 't begint, dezen tijd van 't jaar, al vroeg te grauwoogen. Geh. *Ghyvelde*, in *Fr. Vlanderen*.

Vrglkt *Loquela* 1887, hlfz. 12, *i. v. Hazegrauwen*.

HOUWMES, het. = Mes dat met de twee handen, bij twee houten bollen of bij twee langwerpig rolde handhaven, vastgehouden wordt, en waarvan het snijdende deel buikte staat. — Het houwmes dient de kuipers om duigen uit te steken of uit te halen. Geh. *Thorhout*.



INTAFELEN, *tafelde in, ingetafeld*. = Drijven, d. i. uitgedane boomen, struiken, heesters en zulk getier met de wortels in een vore leggen, die wortels met eerde dekken, ter tijd toe dat de ingetafelde gewassen voor goed zullen gepoot of geplant worden. — De doorns liggen gereed ingetafeld, om, bin nen dag of achte, de doornhage te planten. Geh. *Zillebeke*.

KEZEMEES, de, meerv. *kezemeezen*, 1e *e* gelijk in 't Fr. *mer*, 2e gelijk in *twee*. = Eenerlei meeze (*Parus*), die 'k niet nader bepalen noch bekend maken en kan. — Daar zijn dobbele en enkele kezemeezen (kaasmeezen?) en men zegt voor een spreekwoord : « Hij is zoo zot als 'n kezemees. » Geh. *Hoogstraeten*.

KRIEKEMURWE. Z. De Bo. — Die lampkappe wordt geheel en gansch kriekemurwe. Geh. *Inghelmunster*.

KRUISLUCHT, de. = Lucht, omlocht, waar wolken kruiswijs onder of boven malkaar in varen — Kruislucht is altijd tegen dunder. Geh. *Inghelmunster*.

LEESTEN, *leestte, geleest*. = Passen, makkeren. — « Die twee zijn wel op malkanger ellist. » Geh. *Bulscamp*.

LIJS. = Licht, gemakkelijk. — Ge zult dat al lijs, al lijzig gedaan krijgen. Geh. *Opwijk*.

LIJZIG. = Lijs, *q. v.*

LONKEREN, *lonkerde, gelonkerd*. = Luimeren, schuins weg, onder de kleppe kijken. — Hij en kan hij daar geenen geheelen avond zitten luimeren en lonkeren in 'en herberge! Geh. *Gent*.

LOOGE SCHIETEN, *schoot l., l. geschoten*. = Loogen, loogachtig worden, schuimen. — M'nheere, dat zout en schiet zijn looge niet! — 'k Geloove 't wel : ge moet er citroenzuur bijdoen in 't water. Geh. *Gent*.

MAKKEN, *makte, gemakt*. = Overeen komen, mak zijn of worden tegenover malkaar. — Die twee en makken niet. Zij makken lijk honden en katten. Geh. *Eecloo*.

Het w. *makken* is in 't Engelsch vertegenwoordigd door *to match* en verwant aan *maken, maat, gemak*, enz.

MELESUIKER. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 22, en *Wetensweerdigheden* nº 100.

« *Item, deux casses ou rondelles de sucre, dit* meil sucre, *ou cassons, ensemble, et non moins estans d'une sorte.* »

Zoo staat er in eene *Ordonnance sur le Commerce des épices à Bruges (4 Mars 1470)*. Z. den bijvoeg op *Flandre et Portugal, par Emile Vandenbussche, Bruges* 1874.

Het w. *casson*, anders *caisson*, (van waar *cassonade*, eigentlijk kassesuiker, melesuiker) bestaat nog in 't Fr. en wordt door Kramers vertaald : « *Lompensuiker* f. (du sucre en cassons). »

Is Kramers niet mis? *Casson* is 1º kasse, 2º lompe te zeggen, en Littré verzekert dat *cassonade* (melesuiker) van *casson* 1º komt.

Het w. *casson, caisson* is een Germaansch w., met eenen Walschen steert, dat wij in 't Vl. *kasse*, (Hollandsch *kast*, oud Hoogduitsch *chast*) bewaard hebben.

Sommige Franschen spreken nog *castonade*, insteê van *cassonade*. 't Is kwalijk, zegt Littré, en « niet volgens den oor-

sprong van 't w. » Nochtans die *castonade* zeggen bewaren in de uitsprake de *-t*, die alreê in de jaren 1100 veroorkond is, b. v. in 't w. *chornechaste*, d. i. *koornkasse*, z. Graff, *i. v.*

De uitsprake *castonade* zal verdwenen zijn voor het valsch (Kramers?) gedacht dat *cassonade*, van het Fr. w. *casser*, Latijn *quassare* komt, alsof men zei gebrokene, gestampte, gemalene suiker. De Franschen hebben immers 't w. *casson* (scherf, brokke, lompe), van *casser*, en dat is 't hunne (?); en 't w. *casson*, *caisson*, van *kaste*, *kasse;* en dat is 't onze.

MEN, met het werkw. daarachter in 't meervoud. Z. *Loq.* 1886, hlfz. 84, 85.

In eene oorkondschap, rakende 't herstellen van de kerke tot Lovendeghem, 20 Octobris 1609, staat er als volgt :

« Baillu, Burchmeestere ende Scepenen van de Prochie ende heerlichede van Lovendeghem, doen te weten dat zy vergadert ende gheconvoceert hebben pointers ende zetters, zo de gone jeghenwordich dienende als afghegaen Kerssavont XVI$^{c}$ achte ghelick men in alle convocatien ghewone ende schuldich zyn te doene, de welcke gheaccordeert, gheresolveert ende gheconsenteert hebben... »

OMMELEEREN, *leerde omme, ommegeleerd.* = Al leerende ongeleerder worden. — Leert gij dan omme? Geh. *Sint-Jooris-ten-Distele.*

OMTUIMELEN, *tuimelde om, omgetuimeld.* Z. *Betuimelen.*

ONDERSTAND, den. = Afhang, onderhoorigheid, 't gene onder iets staat, Fr. *dépendance.* — « Sente Kathrine Capelle plocht een onderstand te zijne van Cuerne en Lendeleê. » Geh. *Iseghem.*

ONWILLE, den. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 23.

— « Loy, de boer gaat zijn schure doen afbreken, m'en zullender 't toekomende jaar ons vlas nie' meer mogen steken. » « Ja, » zegt Loy daarop, « hij heeft gelijk : 'k en zou ik ook den onwille van een ander niet willen hebben. » Geh. *Middelburg-in-Vl.*

OPDRAGENDE *van lijfverwe.* = Luidverwig. — Als hij genoenmaald heeft is hij altijd lijk zoo opdragende van verwe! Geh. *Inghelmunster.*

PALOTTIG, stemz. *-lot-.* = Schoone, bevallig, kapotig (De Bo). — Is dat een palottig gangske dat gij hebt laten maken! Geh. *Lichtervelde.*

PEE, de, uitspr. Fr. *pé.* Z. De Bo.

De Bo heeft bij de Pottebakkers vernomen dat de blompotten verdeeld worden, volgens hunne groote en te beginnen met de minste, in « kleene pee'n, groote pee'n, vierendeelen, stoopen, drillingen, hollingen, hagetronken en twijfelaars. »

Daar zijn dus blompotten die groote of kleene *pee'n* zijn, en andere die dien name *pee* niet en verdienen. Wat is nu eene *pee* eigentlijk? Wat is de zake die niets anders en is als eene *pee*? Wat wordt er vereischt opdat een dingen recht hebbe tot dien name *pee?*

Dat en wete ik niet te zeggen, maar 'k vermoede dat *pee* zoovele bediedt als pot, vat, in 't algemeene.

Dit vermoeden steunt op eene zeggenschap uit *Het boeck van al 't gene datter gheschiedt is binnen Brugghe sichtent*



*jaer 1477, 14 Februarii, tot 1491, uitgegeven door C. C. Gent, Annoot-Braeckman, 1859,* bl. 190 : « Item up den 18$^{den}$ dach in Spurkele, anno 88, doe verdranc een schoon jonc meyskin thenden den Maechdendalle, alder naest een huus, dat plochte te heetene Sinte Berbele stove, ende het was van der houde van tusschen 4 ende 5 jaren, ende het versmoorde bin den huuse, in een waschpe met watre. »

Dat het w. *waschpe* niet misdrukt en is, maar dat 't alzoo in 't handschrift te lezen staat, heeft heer H. Hosdey, ambtenaar bij 's konings boekenkamer tot Brussel, wel willen waarkeuren en verzekeren.

Die waschpee met water, waarin een meiske versmoorde van 4 of 5 jaar oud, kan een waschkom, een waschbekken, eene waschkuipe, eene waschtobbe, een eerden of een houten waschvat geweest hebben; ja, maar moeielijk schijn'et te aanveerden dat er hier van eenen grooten of kleenen blompot sprake ware.

Gelijk nu het w. *dŏbben (deprimere)* met de ww. *dobbe, dobbel, tobbe* verwant is, die kuipe, kroes beteekenen; gelijk het w. *poten (inserere, figere)* verwant is met het w. *pot;* zoo kan *peden*, d. i. doen zoo de scherpe wortel, zoo de *pede* doet, verwant zijn met een w. *pede*, gekrompen *peê*, dat pot, kroes, dobbel, kuipe, vat zou beteekenen.

Wordt dit vermoeden deur latere vondsten bevestigd, dan is *pee* van *Loquela* 1888, hlfz. 39, en *pee* 1889, hlfz. 70, een en het zelfste woord.

RAMAS, den, stemzate op *-mas.* = Deurendal, wildeman, raveelal. — « Dat is toch erramas van ejjongen : he scheurt en he brek'et al! » Geh. *Alveringhem.*

ROKELEN, *rokelde, gerokeld* (achter iets). = Vischen, vragen en talen, op de hage slaan. — Hij rokelde daar nog achter, om 't fijne te wetene, maar... ! Geh. *Ouckene.*

De eigentlijke zin van *rokelen* staat bij De Bo; ook bij de Jager, in zijne *Frequentativen.*

RONDDAAIEREN, *daaierde rond, rond gedaaierd.* = Rond gaan en staan. — « 'k He'n heel den dag rond eddaaierd en nog geen stuver ewwon'! » Geh. *Bulscamp.*

SPRANGEBOOM, den. = Boom die in de gedaante van eene sprange gekweekt wordt, Fr. *en pyramide.* — Mijn beste appelaars zijn die vier sprangeboomen, die in 't kruisen van mijnen middelwegel staan. Geh. *Paschendaele.*

STIJDE. = Stijf, zoo een lijk wordt, zekeren tijd na 't overlijden. — « He moet al lange dood zijn : hen is al heele stijde. » Geh. *Zillebeke.*

STOVVEN, *stovde, gestofd.* = 't Stof weren, afdoen, Fr. *épousseter.* — De koster blijft lange weg vandage : ze hebben van den nuchten de kerke gevaagd, hij is entwa' bezig met stovven. Geh. *Emelghem.*

't En is *stoven* niet noch *stoffen*, maar *stovven.*

STRABONKEL, den, stemzate *-bonk-.* = Strobbe, strubbel, stoppel. — De strabonkels uitdoen en verbranden. Geh. *Eecloo.*

Het w. *strabonkel* bestaat uit het stemzaatlooze *stra-* en *bonkel*, ongenezeld *bokkel*, dat een gekleende gedaante is van *bok* (De Bo).

Daar bestaat een eigenvl, stemzaatloos voorvoegsel *stra-*, dat niet en dient verward of gelijk gesteld te worden met het Fr. voorvoegsel *stra-*, b. v. van *strapasser, strapasson;* noch met het Italiaansche *stra-*, b. v. van *stravestire, straordinario, stravaganza.* Dit onvlaamsche *stra-* is eene verwordinge van 't Latijnsche *extra-* (**extravagantia*); of van 't Latijnsche *trans-* met het Italiaansche *s-* daartoe, (**transvestire*), Ital. *travestire, stravestire*, Fr. *travestir.*

Ons Vl. voorvoegsel *stra-* verwisselt altemets (*t* = *k*) in *skra-, schra-, schar-, scher-, ser-;* het wordt verminkt tot *tra-* en tot *ra-.*

Zoo heeft Schuermans *stramenkelen* en *sterminkelen* neffens *scharminkelen* en *scherminkelen;* zoo hoort men *strabant* en *servent* (Schuermans); zoo heeft Tuerlinckx *strávans* en Schuermans *travans;* Tuerl. *stravits*, Schuerm. *ravits;* vrglkt *schermenten* en *ramenten, Loquela* 1888, hlfzz. 28-30.

STRIJKDROOGE. = Drooge genoeg om gestreken te worden. — De waschte is strijkdrooge. Geh. *Brugge.*

TE DRAVE. = Al dravende. — 'k Loope te drave naar huis, om in tijds te kunnen weêrekommen. Geh. *Poperinghe.*

THUISVROUWE, de. = Vrouwe die meest thuis is. Z. *Uitvrouwe.*

TJOKKELEUREN. *tjokkeleurde, getjokkeleurd.* = Tjokken en leuren, djokken en sleuren, uit dertelheid vechten; te Kortrijk spijzen, in 't Engelsch *to romp*, in 't Fr. *badiner.* — Tone, ge'n meugt alzoo altijd niet tjokkeleuren : uw kleeren verslijten te zeere. Geh. *Middelburg-in-Vl.*

't Eerste van die twee verbondene werkww. is *dokken*, elders *djokken, tjokken, sjokken, sokken*, d. i. stooten, horten; en *leuren, sleuren*, z. onder *Bommeleuren, Loq.* 1888, hlfz. 33.

*Tjokkeleuren* heeft eenigszins een Fr. uitzien, maar 't is een louter Vl. woord.

TREKSCHAVE, de. = Halfmaanwijs uitgebogen lemmer, met aan ieder ende eenen hecht. — De trekschave dient de kuipers om geslotene vaten al trekken uit en effen te schaven, vooraleer er de bodems ingedaan zijn. Geh. *Thorhout.*

TREUKELEN, *treukelde, getreukeld.* = Krasselen, sukkelen. — Ko's wijf treukelt al lange : 'k en peize niet dat ze er nog zal deure scharten. Geh. *Middelburg-in-Vl.*

Schuermans heeft *treukelen* geh. in Oost-Vl.

TROELIAART, den. = Krinkelende waterloop, b. v. om een stuk land of bosch. Geh. *Alveringhem.*

TROELIËN, *troelide, getroelid.* = Draaiend spoelen, wentelen, van loopend water gezeid. — Dat water troelide daar rond. Geh. *Alveringhem.*

Dit *troeliën* is uitbouw met *-iën* van **troelen*. Het w. **troelen* bestaat ook onder de gedaante (*tr* = *dr*) *droelen* (Schuermans) en *stroelen* (De Bo). Vrglkt *dreelen* en *streelen.*

UITVROUWE, de. = Vrouwe die zelden thuis is. —

Geen uitvrouwe,
maar 'n thuisvrouwe !

Geh. *Bulscamp.*



VAART HEBBEN, *had v., v. gehad.* = Ze zelven, eens zelven, eens niet jeunen, niet hemmen (*Loq.* 1887, hlfz. 44). — Een student die de schoolziekte, of liever de moederziekte heeft, heeft vaart. Geh. *Maxenseele.*

In Brabant, en deur geheel Vlanderen, zegt men : « Het vaart hem, » van een die vaart heeft. Z. De Bo, *i. v. Varen.*

VERLOKEREN, *verlokerde, verlokerd.* = Verwarmen ont er de meeste koude uit is, lierelauw doen zijn, van drank sprekende. — Laat mij die melk wat verlokeren, eer gij ze drinkt. Geh. *Hooglede.*

VEROORTEN, *veroortte, veroort.* = Al etende tot oorten maken en ten onschepe brengen. — Ge'n moet die' krebbebijter van dat peerd geen hooi ne meer opsteken : hij veroort alles. Geh. *Maxenseele.*

Vrglkt bij De Bo het w. *Oorten.*

VERRUWLOKKEN, *verruwlokte, verruwlokt.* = Ruwer van lokken worden, ruwere lokken krijgen, verarmen, verwilderen. — 't Is een verruwlokt vrouwmensch ! Geh. *Eecloo.*

VETTEWAARIJE, de. = Winkel waar men eigentlijk *vette ware* verkoopt; maar oneigentlijk, kruidenierswinkel, vrglkt vettewinkel (De Bo). — Loopt zeere na de vettewaarije, om suiker ! Geh. *Bulscamp.*

VIERHEET HEBBEN. = Zoo heet zijn als vier. — Zwicht u : 't brood heeft vierheet ! Geh. *Inghelmunster.*

VROMVOOGD, den. Z. *Vroomvoogd.*

VROOMVOOGD, den. Z. Wetensweerdigheden 1888, nº 104, en *Vragen*, Sporkele 1886. Geh. *Wynghene.*

WEÊRWILLIG. = Kwaadwillig, met boos opzet. — « He meende'n-he da' men da' uit weêrwilligheid gedaan haw'n, maar we'n waren wulder nochtans nie' weêrwillig. » Geh. *Overmeire.*

WEÊRWILLIGHEID, de. = Kwaadwilligheid. Z. *Weêrwillig.*

ZEVENZANTE, de, uitspr. *zeve'zante.* = Vage, kage, kaakslag. — Hij kreeg 'n zevezante dat hij al de sterren zag. Geh. *Saffelaere.*

Ik schrijve *zevenzante* en niet *zevezante*, omdat ik denke dat het w. samenstaat uit *zeven* en *zante;* zante is *manipulus spicarum*, eene handsvolle koornaren; dus zou zevenzante eene groote zante zijn, namelijk die uit zeven kleendere zanten bestaat. Van daar nu de beeldsprake « 'n zevenzante » = eene groote handsvolle, de geheele hand, met de vingers alle vijve, op de kake, om de ooren : eene wafel met vijf prenten, enz. Vrglkt het w. *zevenzanger* (Fr. *rossignol bâtard*), dat insgelijks *zevezanger* uitgesproken wordt.

Die 't w., spijts alles, uit het Fr. willen halen hebben 't schoone : eene zevenzante = *une suffisante !* Wie weet?

ZIEKETIERACHTIG. = Iets min als zieketierig, ziekelijk eruit ziende. — Dat kind en is vandage ma' zieketierachtig. Geh. *Zillebeke.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 10, Sporkele 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFSTAPPEN, *stapte af, afgestapt.* = Laten varen, laten staan, verzaken. — « Op die hofsteê hee't er altijd kerremelk gege'en geweest an den aarmen en an de werkmenschen, maar de nieuwe boerinne hee't dat afgestapt. » Geh. *Sevecote.*

De zin is *stappende*, met eenen *stap* afwaards, iets onbestaan, onbezet, onbezeten, ongedaan laten.

Het w. en is geen *afschaffen*, misverstaan en misverzeid *afstappen*, maar eene schoone welsprekendheid des Volks, die alreê veroorkond is, b. v. in 't *Leven van P. Vervisch*, van Moorslede, 1791. Daar vinde ik, I. bl. 42 : « Eenen alderbraefsten vader... die... alle overheden *(prælaturas)* heeft afgestapt, om niet in *virga ferrea* te moeten straffen en kastijden. » Wederom III. bl. 185 : « Dog hebbe de eere en de tytel van commandant alsdan afgestapt. »

De steêlieden zouden nu zeggen : Ik heb mijn *demissie* gegeven van commandant.

Dr *Devries* en vermeldt *afstappen* = laten varen niet, in zijnen *Woordenboek der Ned. Taal.*

AKAARDE. Z. De Bo, *i. v.*

Het w. beteekent bovendien onvaste, ongerievig, nipte, gevaarlijk. — « Me gingen mee' vuven up d'n steendam, neffens m'kaar ; ik wos ol den butekant en 'k wos daar alheene akaarde, zo da'nk ol mee ekkee' scheef schoot en van d'n steendam viel. — 'k Ging ol 't kleen brugsgje over de beke, ma de planke en lei maar akaarde, en 'k wos stijf benauwd dat ze ging keer'n en da'nk in de beke ging tumel'n. » Geh. *Poperinghe.*

AMPER, den. = Zurkel, zuring, *oxalis, rumex.* — Dien appel is zoo zuur als amper. De pap is zoo zuur als amper. Geh. *Poperinghe.*

De lieden wisten eertijds geheel wel wat slag van kruid *amper* was, maar ze hebben 't vergeten. De spreuke « zoo zuur als *amper*, die bij streken verworden is tot « zoo zuur als *ampen*, dient tot bewijs van dit zeggen.

Jacob Grimm, in zijn woordenboek, vermeldt *Gottesampfer, gauchsampfer, hasenampfer, schafsampfer, sauerampfer, buchampfer;* die verschillende wijzen van *amper* zouden nu in 't Vl. heeten *Godszurkel, *gookszurkel, *hazenzurkel, schaapzurkel, *zuurzurkel en *bokzurkel.

Het w. *sauerampfer*, zuurzurkel, bewijst dat het w. *ampfer* in Duitschland zelfs niet meer verstaan en wordt.



BEGORIEBLOK, den. = Houten blok waarin de begorie zit. De begorie = Fr. *bigorne, bicorne*, z. De Bo. Geh. *Thorhout.*

BETOOG, het. = Met een vreemd w., *certificaat* of *centeficaat*, zoo sommigen zeggen. — Waar is uw betoog (uw paaschbriefke), zei ik. Geh. *Reckhem.*

BIERBANK, den. Z. *Willekom.*

BIERTJE, het. = Geweldig, fel bier; sterk, goed bier. — Dat is bier! Ja'et, maar komt ne keer van 't mijne proeven : dat is biertje! Geh. *Lauwe.*

Vrglkt *Loq.* 1885, hlfz. 45, *i. vv. hageltjewit, watertjevers ch.*

BIJTEN, *bijtte, gebijt.* = Met eenen bijt, met bijten voorzien. — Ze zijn bezig met de veste te bijten, om de schepen deure te laten. Geh. *Brugge.*

In *'t Boec van al dat er gheschiedt is....* 1477—1491, (z. onder 't w. *Pee, Loquela* 1889, hlfz. 69), staat er als volgt : « Up den 22sten dach in Laumaend, anno 91, doe zo was binder stede van Brugghe, gheboden metten trompette, dat men zoude byten de veste van der stede int ronde van der stede van Brugghe, daer waren gheordeneert omme te bijtene de vesten van der voorseyde stede 60 mannen, huut elc zestendeel, dat zyn 6 werven 60. » Blzz. 420—421.

BORELING, den. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 57. — M'nheere, 't is voor nen boreling. Geh. *Reckhem.*

BOTS, den. = Groote klik. — Ik gaf hem een bots caffie te drinken. Geh. *Limburg.*

BREEBAARDEN, *breebaardde, gebreebaard.* = Den grooten uithangen, preusch, trotsch zijn, beslag maken, blijdschap toogen. — « Hi was ip z'nen utersten tip, en hi kwam ip, al breebaardene : hadd' hi moeten vallen, hi bo'st lik 'n rape! » Geh. *Gulleghem.*

Deken De Bo zaliger had het w. gehoord, in zijnen tijd, en zorgvuldig aangeteekend, met een voorbeeld derbij, maar ongelukkiglijk zonder meldinge *waar* hij 't hoorde : — « Hij stond daar te breebaarden van contentement. »

« Bij het hoofdhaar, » zegt *Johan Winkler, Geslachtsnamen, 345,* « behoort de beerd. Aan bijzondere hoedanigheden van den beerd zijn ontleend de geslachtsnamen Breebaert, Langebaerd en Langebaard, Robaert en Roobaard, Schoonbaert en Witbaard, welke geen van allen naderen uitleg behoeven. »

De Walsche namen *Brebar* en *Chombart* hooren hier ook thuis.

DUIMELEN, *duimelde, geduimeld.* = Dubben, haperen, twijfelen. — 'k Vroeg vier jongens te reke hulder lesse op, en ge'n moet niet peizen dat er een duimelde! Geh. *Paschendaele.*

GEBOER, verleden tijd van *gebaren, geboer, (gebaard?)* — 'k En geboer ik-ik van niets. Geh. *Wercken.*

GETES, het, stemzate op *-tes.* = Bekomste, genoegte, genoegende hoeveelheid eten. — « Van dezen noen en he'k m'n getes niet gehad. » Geh. *Overmeire.*

Vrglkt De Bo, *i. v. Titsen, tissen,* en z. *Tessen.*

HERTEZOMER, het. = Herte van den zomer, midzomer. — 't Was hertezomer en brandend heet. Geh. *Brugge.*

HONDEAPEGIERIG. = Geweldig gierig, zoo honden en apen. — Zwijgt van dat volk : ze zijn hond'apegierig. Geh. *Cortemarck.*

IN NE ZET EN NE WET. = In een twee drie, in ne vloek, in een ommeziens, in ne wink. — In ne zet en ne wet hij was dood! Geh. *Reckhem.*

KEES, *keeze,* de, *ee* = *ea* gelijk in *twee.* = Keezemees, meeze. — 'k He' nen nest keeskes gevonden. Geh. *Overmeire.*

Vrglkt *Loquela* 1889, hlfz. 68, *i. v. Keezemees.*

KIJKAPPEL, den. = Appel dien men op den boom laat staan, als men de appels afdoet, om latertijd te plukken en t'eten. — « He'je nog fruit staan? Ja'm : der staat hier end daar nog ne kijkere, nog ne kijkappele, nog 'n kijkpere op de boomen. » Geh. *Hansbeke.*

KIJKER, den. = Kijkappel, kijkpere, *q. v.*

KIJKPERE, de. Z. *Kijker, kijkappel.*

KLINKEN, *klonk, geklonken.* = *Kloppen, q. v.* Geh. *Fr. Vlanderen.*

Wegens *klinken, kloppen, poefen,* enz. vrglkt *Loq.* 1888, hlfz. 44 beneden, en 45 van boven de hlfz.

KLOPPEN, *klopte, geklopt.* = Raken, treffen, hotten, lukken. — Hij vroeg om te meugen acht dagen verlof hebben, maar 't en klopte niet. Geh. *Fr. Vlanderen.*

KOGGE, de. = Boot of schuite, waarmeê, op beken of vaarden, kleene vrechten over-end-weêre gevoerd worden. — « Hen is ekkommen me ennheele kogge brik'n. » Hij heeft 'n kogge mesch doen halen. Geh. *Poperinghe, Brugge.*

Bij Kramers is *kogge* een oorlogschip.

Kiliaen heeft : « Kogghe, kogh-schip. *Celox.* »

KROOIZE, de. = Krooze, z. *Loquela* 1885, hlfz. 28. Geh. *Thorhout.*

NOENZUNNE, de. = Het zuiden. — Dat huis staat met den openen flakke in de noenzunne. Geh. *Sijsseele.*

ONDEUGD. Z. *Loquela* 1888, hlfzz. 77, 86, 6.

Het w. *ondeugd* beteekent ook, in 't Hagelandsche, het tegendeel van deugd, goed, voordeel. — Zoo eene erfenis en zal hem geen ondeugd doen. Zoo een goed glas bier en doet 'ene' mensch geen ondeugd. *J. F. Tuerlinckx.*



OSSEKNIE, den. = Mensch die kalverkniede is. — Ziet dien osseknie daar eens loopen? Geh. *Gheel.*

Vrglkt het w. *Brakbeende, Loquela* 1886, hlfzz. 73—75.

OVERPANDEREN, *panderde over, over gepanderd.* Z. *Panderen.*

PANDER. Z. De Bo. — « 'k He' den daar z'ne' pander gevuld! z' Heeft dat meugen in heure' pander steken! » Geh. *Deerlyk, ten Bottenhoeke.*

PANDEREN, *panderde, gepanderd.* = Overdragen, verzeggen. — Ge moet opletten en wel zien wat dat ge zegt, als er Maye bij is : ze zou 't panderen (ze zou 't overpanderen, ze zou 't weêrepanderen), want het is zu'k 'n panderinge. Geh. *Deerlyk, ten Bottenhoeke.*

Z. *Loquela* 1888, hlfz. 83, *i. v. Duilpender.*

PANDERINGE, de. = Eene die pandert. Z. *Panderen.*

PITJEWINTER, het. = Pitje, putje van den winter, midwinter. — 't Is zoo koud, me zou zeggen : 't Is pitjewinter. Geh. *Kortrijk.*

PLASCH, den. = Hoeveelheid water, drank. — Is er plasch genoeg in de waschkuipe? Geh. *Inghelmunster.*

POEFEN, *poefte, gepoeft,* korte *oe.* = *Kloppen, q. v.* Geh. *Fr. Vlanderen.*

POTZWART. = Zoo zwart als nen pot. — Als ik die rijzen uit het koolkot g'haald hadde, 'k was potzwart. Geh. *Reckhem.*

REUSCH *staan.* Z. De Bo, *i. v.* — Daarvan zou me reusch staan, dat die man dat alzoo in 't groote smijt! Geh. *Wercken.*

ROEFEL. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 63. — « z'He' nog ekkee' erroefel had. » Geh. *Wulveringhem, Loo, Poperinghe.*

ROETE. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 63. — « Die kortborstige man hee' nu en dan erroete. » Geh. *Loo, Poperinghe.*

SCHEIE, de. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 94. — « Der kam zuk esscherlike scheie up, da'n 'k haast in 't varretj' essmeet'n was! » Geh. *Bulscamp.*

SCHIJVE, de, meervoud *schijven.* = Bekkens, Fr. *cymbales.* — Ze sloegen geweldig met de schijven en op den trombaal! Geh. *Inghelmunster.*

SCHRIK, den. = Schrede (De Bo), kleene afstand. — 't En is maar ne schrik van daar naar Pitthem. Uw bolle en ligt maar ne schrik van stake. Geh. *Thielt.*

Eenen *schrik* doet men eigentlijk als men *schrikt* of schrijdt, dat is den eenen voet, gaande, springende of loopende, voor den anderen zet; het afstaan van beide voeten is dan een *schrik.* Een onvoorzien gedruisch, b. v. van iets dat valt, kan iemand onwillens doen *schrikken, verschrikken;* van daar de onstoffelijke beteekenisse van 't w. *schrik, (terror), schrikkelijk,* enz. In *overschrikkelen, schrikkeljaar, schrikkelmaand, schrikkeldag* komt de stoffelijke zin van 't w. weêrom te voorschijn.

Vrglkt *verschrikken* tegen *verschieten,* dat een en 't zelfste gedacht verbeeldende is.

SLIKKENDE VOL. = Zoo overmatig vol dat men slikken moet en geen tijd en heeft om te knabbelen ; wordt van straten, beken, enz., overdrachtlijk, gebezigd. Vrglkt « eene brokke die *slikheet* is. — De straten waren slikkende vol menschen. Geh. *Inghelmunster*.

*Slikkende* en is hier geen tegenwoordig deelwoord van *slikken*, maar eene andere uitsprake met (*n* = *nd*) van *slikkene*, alsof men zei te *slikkene*, om te *slikkene* : een verbogene *infinitivus*.

Met *al* gebruikt men de zelfste gedaante van 't werkw. b. v. al *loopen*, al *loopene*, al *loopende* : *currendo*.

SNAKWIND, den. = Scheie, rukwind. — « Esscheie, dat is ezzoo lik essnakwiind. » Geh. *Bulscamp*.

SPERKE, de. = Sporte, sperte, van 'n leêre, van nen stoel. — 'n Leêre van twintig sperken. Geh. *West-Niekerke*.

SPINNEN, *spon, gesponnen*. = Vrijen. — « Treffelijk vrouwvolk laten hulder in hulder huis spinnen. » Geh. *Reckhem*.

In 't Engelsch is *a spinster* 't gene bij Kramers *eene vrijster* heet, d. i. een ongehuwd, huwbaar vrouwmensch, 't zij dat ze gevrijd worde ofte niet.

't Zal zulk eene *spinster* zijn, vermoede ik, die 't eerst gezongen heeft van

> Draaie, draaie wielke,
> tavend kom' Machielke,
> en, kom' Machielke taven' niet,
> 't en kom' van g'heel de weke niet.

Dat « *Machielke* » kwam spinnen !

Bijeenkomsten « van jongmans ende dochters in de herbergen » worden « *labbayen, quanselbier, spinninghen* » geheeten, « in een *decretum* der belgische bisschoppen, » van den 21 April 1697, z. *Belgisch Museum*, I. bl. 316. Daar ook, bl. 317—318, in « eene *Epistola pastoralis* van den aertsbisschop van Mechelen » heeten die bijeenkomsten : « Labayen, *sive* Quanselbier, *sive* Spinningen, *sive* Splytingen, *sive* Swingelingen,... *et procationes vulgo dictas* achter 't lijst. »

Die *splijtingen* zullen wel *slijtingen* zijn, is 't te peizen, of *slijtfooien*, waarder *slijtepap* g'eten, *slijtbier* gedronken wierd, *et reliqua*.

Op het w. *Labbaai* zegt Pastor Schuermans : « Eene samenkomst van mans- en vrouwspersoonen, waar men, onder voorwendsel van samen te werken, als spinnen, naaien, enz., om het licht te sparen, zich daarna vermaakte in brasserij en fikfakkerij. »

Het w. *spinnen*, met den zin *vrijen*, is een beeld van den tijd, wanneer al de jonge vrouwennamen *spinsters* waren en met der daad sponnen ; bij zoo verre dat het Volk kwam te zeggen, van iemand die zulke jonge vrouwliên bezocht, dat hij ging *spinnen*.

Op dien toestand van zaken steunt het spreekwoord :

> Die vrij wil zijn van vlas en vlok
> die ga niet tusschen wiel en rok.

En :

> Alwaar de spinrok dwingt het zweerd
> daar staat het kwalijk met den weerd.

SPREITTJE, het. = Speittje ; vlaagske. — Een spreittje regen zou nu wel te pas komen. Geh. *Limburg*.



TAAI. = Hard, lastig, moeielijk. — 't Gaat ons taai. Geh. *Limburg*.

TESSEN, *teste, getest*. = Tem kweeken, Fr. *apprivoiser*. — « Ik heb 'n vrende duive gevangen, en op acht dagen was ze getest. De jongens hou'n hulder veel bezig meê musschen of eksters te tessen. » Geh. *Overmeire*.

*Tessen* heeft eene oudere gedaante (*ss* = *ts*) *tetsen*, welk *tetsen* uitbouw is (met *-s-en*) van den stam *tet-, tât-*. *Tate* is in 't Friesch spon, moederzog te zeggen, en van daar tot al hetgene 't moederzog bij later tijd vervangt, zooals *pap, moes, deeg*, en is de overgang niet groot. *Getes*, (vroeger *getets ?)* ware dus de hoeveelheid zog, of ander voedsel, die iemand behoeft ; *tetsch* ware de hoedanigheid van iets, b. v. brood, dat gelijk deeg, bijkans vloeibaar, sponachtig, zogachtig is ; *tetsen, tessen*, bij De Bo *titsen, tissen*, ware eigentlijk *lactare*, zog geven, voedsel geven ; de borst, het voedsel gewend maken, temmen, tem kweeken.

Vergelijk de Fr. ww. *pâte, pâtée, pâteux, appât, appâter*.

TOELOOP, den. = Blek, blekaard, blekgrond (De Bo). — Als men in blek, d. i. in toeloop van grond, iets zaait, en dat er veel regen op valt, die grond loopt toe, slaat toe, door den regen, en 't zaadtje en kan zijne hemelscheute niet doen uitkijken : 't moet in den grond vorten. Geh. *Sevecote*.

TOPPEN, *topte, getopt*. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 78. Wederom geh. *Reckhem*.

TRAP, den. = Sporte van 'n leêre. — Telt de trappen van die leêre. Geh. *Bulscamp*.

TROS, den. = Truisch, krabbe. — Daar staan schoone trossen aan dien druivelare. Geh. *Heule*.

De Bo, *Kruidwoordenboek, i. v. trus*, zegt dat *tros* een boekw. is, dat bij 't Volk niet gebruikt en wordt. *Loquela* heeft *tros* klaar en duidelijk hooren gebruiken, door eenen ongeleerden Heulenare, die tot Brugge woont.

TWEEBOK, den. Z. De Bo. 't Woord wordt ook gebezigd van tweelingkinders. — « Dat (Jantje en Mietje) is zeker nen tweebok ? » Geh. *Inghelmunster*.

VAAM, den. = Draad. — Geen vaâm (niets) en zult gij krijgen. Geh. *Limburg*.

VEROORTEN. Z. *Loquela* 1889, hlfz. 72.

Het enkel w. *oorten*, van het samengestelde *veroorten*, staat bij *De Bo*, met eene bijgedaante *warten* ; en, met *uit-* samengesteld, *uitoorten*. Z. blzz. 785, 1217 en 1474.

Weiland geeft het w. *oort* nog zijn volle neerlandsch recht, zeggende *i. v. oord*, 't gene hier volgt : « Dit woord heeft meer dan eene beteekenis, in een algemeen denkbeeld misschien gegrond. Het geeft, trouwens *vooreerst*, te kennen een deel van een geheel, een afgebroken stuk. De Engelschen heeten *orts* overblijfsels, brokken van brood, en voorts van andere spijs. In Nedersassenland is *ort* en *ortels* datgene wat het vee van het voeder overlaat en wegstoot. Dat zelfde woord, ook *ort* gespeld, is, in diezelfde beteekenis, in het Geregt, in Groeningerland, nog gebruikelijk met een daarvan afgeleid werkwoord *orten, aforten*, het overgeblevene hooi, of stroo, door het vee verworpen en vertrapt wegruimen. Dat overgeblevene voeder

heeten de boeren op de Veluwe *orte*, en het werkw. *orten* gebruiken zij van koeijen, die staan te kieskauwen, en *ort* overlaten. »

*Schuermans* heeft *oorte, oorten* en *verooreten*. Dat laatste w. verklaart hij te recht als hij zegt : « Het beteekent eigentlijk tot ooreten maken. *Ooreten* is in gemelde streek » (Leuven en ommelands) « gebruikt in den zin van : voeder dat de peerden of koeien niet willen eten en onder de voeten werpen. »

« *Ort*, meervoud *orts*, » zegt *Skeat, Etym. Dict.*, « beteekent in 't Engelsch overblijfsel, bleeve, deel van een eetmaal dat ongebruikt blijft liggen. In 't Platduitsch is *ortstro* stroo dat het vee niet en heeft willen eten. »

« *Eart*, neerlandsch *ort*, » zegt *Halbertsma*, in zijn *Lex. Frisic.*, « *collecta rejectanea pabuli bovini, præsertiin fœni pedibus boum protriti, relliquiæ in stabulo*. Ort, aarte, aartels, ortels. *Outzen. Aug.* Orts *frustula, mensæ reliquiæ, fragmenta*. Eartje, *vb. a. congerere rejectanea*. Afeártje, *vb. a. purgare rejectaneis*. Di stálen afeártje, *purgare boum stabula fœni triti reliquiis*. »

Kiliaen heeft : « Oor-aete, oor-ete (ook or-aete, or-ete). *Reliquiæ fastiditi pabuli siue cibi, esca superflua...* Oor-aetigh, oor-etigh, oor-etigh. *Faslidiens nimia saturitate : satur.* oor-aetigheyd. *Satietas : fastidium ex assiduo vsu alicuius rei.* »

In *Van der Schuerens Theutonista* 1475 staat : « Bleyfsel. ort. averloop. *Residuum. Reliquie. Superfluum. Superest. Superhabundans.*

Bleyven. Orten.

Ort. *in* B. Bleyfsel.

Ortten *in* B. Bleyven.

VerOrtten spijse. walgen. *Nauseare. tabescere. tabefacere. fastidire.* »

Dat oud w. *bleyve, bleyven* = *oorte, oorten*, in Vlanderen *bleeve, bleeven*, is De Bo wel bekend ; z. onder *bleeve, bleeveling, bleeven, bleever, bleevege, beleefte, leeveraar, leeveren*. Al die woorden beteekenen overgelatene spijze, spijze overlaten en 't gene daarmeê betrek heeft. Men hoort ook met den eigensten zin maar (*l* = *r*) verstafwisseld : *breeve, breeven, breefele*, d. i. (*r-r* = *r-l*) **breevere*, een die *breeft, bleeft, bleeven, oorten* laat.

Het Kiliaensche *oorete, oorate* bestaat nog in 't werkw. *ooreten, ooreette, geooreet*, anders *ooreteren, ooreterde, geooreterd ; ooretteren, ooretterde, geooretterd*, dat Schuermans geboekt heeft *i. v. verooreten ;* dat wrkw. bediedt *oorate, oorete, oorte, orte* maken of laten liggen, bij ons *oorten, oortte, geoort*.

Wat de ontledinge en den oorsprong van het w. *oorate, oorete, oor'te* betreft, het bestaat uit *ate, ete, aat, eet* (Verdam, De Bo) en *oor-*.

Dit *oor-*, ware 't eene krempinge van *over-*, zoo 't Kiliaen schijnt te gelooven, zou *zachtlang* uitgesproken worden, en niet scherplang, zoo als 't iedereen duidelijk kan hooren in Vlanderen.

Ik aanzie dit *oor-* voor gekrompen uit **aver-* en gisse dat *oorate, oorete* een oorspronklijker **averate*, **averete* vertegenwoordigt.



Verdam aanveerdt dat *van aver te aver* en *van oor te oor* de zelfste spreuke is : gelijk het naamw. *aver*, zoo kan het voorzetsel **aver- oor-* geworden zijn. Zoo is het Hoogduitsch w. *Abername* (avername) bij De Bo *oorname, Abersaat* (averzaad) bij De Bo *oorzaaien ;* en zoo is 't verloren **averate oorate, oorete, warte, oorte, orte* geworden.

*Oorate* ware dan zoo vele te zeggen als het eten dat *oor, aver, ave, af, after, achter* gebleven is en dat *achterna* of *oor* zal moeten g'eten worden. Z. De Bo, *i. v. oor-*.

Daar bestaan drie spreekwoorden die den zin van 't w. *oorte, oorten* duidelijk doen voor den dag komen. Het eerste is :

De hongerige koe en oort niet.

Het andere :

't Is nu oorte,
't zal nog wel voeder worden.

Het derde :

's Avonds oorten,
's morgens goed voêr.

VOOREN. = Voor, Latijn *antè*. — « 't Is voorn heur huus gebeurd, binst d'hoogmesse. » Geh. *Kortrijk*.

VUILVELLEN, *vuilvelde, gevuilveld*. = Het vuilvel, d. i. het lui vel, den leegaart spelen, ronddretsen, schijpschooien, waar 't behoort en niet en behoort. 't Woord wordt ook in 't zedelijke gebruikt en brengt altijd eenen kwalijken zin meê. — « He lopt den heelen dag en he vuilvelt overal rond. » Geh. *Poperinghe*.

Vrglkt De Bo, *i. v.*

WAL, den. = Het wallen, het wallend, ziedend, opkokend zijn. — Jan, hij zou hij den pap uit den wal scheppen en uitdrinken, ze' mond is trouwens verlood. Dat is : Hij zou pap uitscheppen daar hij staat en koken. Geh. *Ardoye*.

Vrglkt De Bo, *i. v. Wal*.

WEDERPANDEREN, *panderde weder, weder gepanderd*. Z. *Panderen*.

WET, den. Z. *In ne zet*.

WILLEKOM. = Welgekomen. Z. *Loquela* 1888, hlfz. 23, *i. v. Onwille*.

Over eenigen tijd is er tot Poucke een oud uitsteekberd ontdekt, dat het volgende opschrift draagt, in schoone geschrevene letters :

Willecom al te maele die commen in dese taveiren
die fraey dryncken en wel betaelen wilt
lustich smeiren en sitten by den bierbanck,
ick blaese den in ende witganck anno 1667.

Het w. *bierbank* was Kiliaen bekend : « Bierbancke, » zegt hij, « *Sedile potorium*. » 't Is hedendaags nog een Friesch w. : « Biar-benk, » zegt *Halbertsma, Lexic. Fris.*, « *caupona cerevisiaria*. Biar-hus, *caupona cerevisiaria*. »

't Bierhuis, de *bierbank*, waarvan sprake, hiet waarschijnelijk « *In den hoorne ;* » of wel de *bierweerd*, de *bierbaas*, de *bierbankier* plag den hoorn te steken, bij 't open- en 't toedoen van zijn kroeg, bij 't beginnen en 't enden van de *bierschap*, van de *bierhave*, van de *bierpsalmen !*

ZET, den. Z. *In ne zet*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

## Bijblad van **LOQUELA** Sporkele 1889

Nº 107. « It was only with the introduction of Christianity that a copious Latin vocabulary, chiefly referring to ecclesiastical affairs, found admission into the language of the country. With the scholastic, and subsequently the classical studies, new supplies of Latin terms were introduced into the vernacular; and the mania of latinizing the language in the time of Queen Elizabeth became so general, that Thomas Wilson (died 1581) bitterly complains of the « strange ink-horn terms introduced into English. » Some seek so far for outlandish English, that they forget altogether their mother's language. And I dare swear this, if some of their mothers were alive, they were not able to tell what they say; and yet these fine English will say they speak in their mother's tongue, if a man should charge them with counterfeiting the King's English. » And of Sir Thomas Browne it is asserted not without reason that to persons acquainted only with their native tongue, many of his sentences must be nearly unintelligible; and the author is himself of opinion that if the desire after elegancy continued to work in the same direction, it would soon be necessary to learn Latin in order to understand English. »

Dat is in 't Vlaamsch :

't En was maar met het invoeren van 't Kerstendom dat eene macht van Latijnsche woorden, meest van kerkelijk bedied, in de landtale binnengerochten. Met de kloosterschool-, en naderhand met de Grieksch-latijnsche boekengeleerdheid kropen wederom veel Latijnsche woorden in de sprake des Volks; en de bezetentheid om Engelsch op zijn Latijnsch te spreken ging zoo verre, namelijk in Koninginne Elisabeth heuren tijd, dat Thomas Wilson (overleden 't jaar 1581) bittere klachten doet « van die vreemde intepotsprake, die in de Engelsche tale aan 't woekeren is. » Daar zijn veel lieden zoo zot achter dat uitlandsch Engelsch, dat ze alteenegader de tale vergeten die hunne moeder sprak. En ik durve 't op eed bevestigen van sommigen, ware 't dat hunne moeder nog leefde, dat zij niet en zoude weten wat heur kind zeggen wilt; en dan nog durven die mooie Engelschmans houden staan dat zij hunner moeder tale spreken, als 't gebeurt dat er hun iemand verwijt hoe zij 's Konings Engelsch aan 't vervalschen zijn. » En van Sir Thomas Brown wordt er, niet zonder reden, bevestigd dat menigvuldige zinnen die hij schreef bijkans onverstaanbaar moeten zijn voor entwien die maar zijne aangeboren tale en kan; en schrijver is ook van 't gedacht, moest de zucht naar sierlijkheid van tale niet elderwaards beginnen te werken, dat het na korten tijd zou noodig zijn Latijn te leeren om Engelsch te verstaan.

Uit *Helfenstein, A comparative Grammar of the teutonic languages. London, 1870.* Bl. 8.

---

Nº 108. « As en taheake op 't jinge oer 'e fríske sprake to lêsen stieth op bledside 186 fen 'e forige, end op bledside 96 fen disse jiergong fen dit tiidskrift — end ho 't ús tael ho langer ho mear by taellearden end by ljeafhabbers fen 'e folkssprake ín oansjen komth, ek achte end eare wirdt ín hir greate wirdye, mei 't folgjende hjir yette meidield wirde.

Net alinne ín Hollând end binammen ín Thiútsklând end Ingellând, mar foaral ek ín Belgenlând wirdt ús sprake tsjinwirdich acht slein, end fen de taellearden bihoffene. End nin wûnder ! De Flamingen ommers habbe de selde striid út to fiuchtsjen as wy, om hjar tael wer ín 'e hichte to wirkjen, end hir de hege pleatse wer ínnimme to litten der 't hiu alle riucht op heth. Líkwol mei dit ûnderskie det de flaemske taelstriid folle heftiger end kreftiger fierd wirdt as ús fríske taelbiweginge, omt it der ek oer folle ingripender end swierwichtiger folksbilangen

gieth, as to uses. Der is yette en oare sake, hwerthruch de Flamingen oanfitere wirde ús sprake acht to slaen, end hir, in taelkindige sin, to ûndersiikjen end út to plüesjen. Det is de greate likformigens, de greate oerienkomste in lûden, wirden, formen dy oan beide spraken egin is. Binammen it egintlike ald-flaemsk, de westflaemske goasprake, de aldste end süverste, de minst forslitene, de rikste end de wollûdichste mank alle oare leeg-thiútske goaspraken, stieth ús friske tael thige nei. Hjirut blikt ek det en diel fen 't westflaemske folk, binammen det oan 'e sékant sit, fen Slües în Staets-Flaenderen ont Dúntsjerk, ja ont Kales in Frankrik ta, fen friske ôfkomste is. »

Uit *Frisk end Flaemsk* van Johan Winkler.

Verstandhelper :

*Acht to slaen* ga te slaen; *achte* geacht; *aïd* oud; *aonfittere* *aangevitterd, aangewakkerd; *bihoffene* beoeffend; *der 't* daar dat; *'e* de; *eare* g'eerd; *ek* ook; *fen* van; *fierd* gevoerd; *fiuchtsjen* vichten, vechten; *folle* vele; *geth* gaat; *goa* gouw; *hege* hooge; *hichte* hoogte; *hiu* zij, Fr. *elle; ho 't* hoe dat; *hwerthruch* waardoor; *it* het; *jiergong* jaargang; *likformigens* *gelijkvormignesse, gelijkdanigheid; *mank* tusschen; *mei* mag; *meidield* meegedeeld; *nei* na; *nin* neen, geen; *oare* a'ere, angere, andere; *oansjen* aanzien; *oer* over; *omt* omdat; *ont* ont, tot aan; *riucht* recht; *slein* geslegen; *ta* toe; *taheake* *toehaaksel, bijvoeg; *thige* deeg, vandeeg, zeer; *'t jinge* *'t jenige, 't gene; *to uses* toezent, tonzent; *tsjinwirdig* tsjeugenwordig; *yette* nog, Engelsch *yet.*

---

N° 109. « *En vèndo à la Librarié prouvençalo de Roumanille, editour dis obro felibrenco en Avignoun. — Lou Tresor dou felibrige ou dictionnaire Provençal-Français embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne et contenant :*

1° *Tous les mots usités dans le Midi de la France, avec leur signification française, les acceptions au propre et au figuré, les augmentatifs et diminutifs, et un grand nombre d'exemples et de citations d'auteurs;*

2° *Les variétés dialectales et archaïques à côté de chaque mot, avec les similaires de diverses langues romanes;*

3° *Les radicaux, les formes bas-latines et les étymologies;*

4° *La synonymie de tous les mots dans les divers sens;*

5° *Le tableau comparatif des verbes auxiliaires dans les principaux dialectes;*

6° *Les paradigmes des verbes réguliers, la conjugaison des verbes irréguliers et les emplois grammaticaux de chaque vocable;*

7° *Les expressions techniques de l'agriculture, de la marine et de tous les arts et métiers;*

8° *Les termes populaires de l'histoire naturelle, avec leur traduction scientifique;*

9° *La nomenclature géographique des villes, villages, quartiers, rivières et montagnes du Midi, avec les diverses formes anciennes et modernes;*

10° *Les dénominations et sobriquets particuliers aux habitants de chaque localité;*

11° *Les noms propres historiques et les noms de famille méridionaux;*

12° *La collection complète des proverbes, dictons, énigmes, idiotismes, locutions et formules populaires;*

13° *Des explications sur les coutumes, usages, mœurs, institutions, traditions et croyances des provinces méridionales;*

14° *Des notions biographiques, bibliographiques et historiques sur la plupart des célébrités, des livres ou des faits appartenant au Midi.*

*Par Frédéric Mistral. Deux grands vol. in-4° (en tout 2361 pages, imprimées sur trois colonnes). Prix : 120 francs.*

*Cette œuvre nationale, immense monument ethnographique élevé au Midi et à sa langue par l'auteur des* Isclo d'or, *de* Calendau, *de* Mirèio *et de* Nerto, *est indispensable à ceux qui voudront connaître à fond les idiômes et le génie de nos provinces méridionales.*

*Il n'a été tiré qu'un petit nombre d'exemplaires en dehors de celui des souscriptions. »*

Uit den *Armana Prouvençau pèr lou bèl an de Diéu 1889, adouba e publica de la man di felibre. Joio, soulas e passo-tèms de tout lou pople dóu Miejour an trento-cinquen dóu felibrige. En Avignoun, Encò de Roumanille, Libraire-Editour, carriero de Sant-Agricò, 19.*

Verstandhelper :

*Adouba* gemaakt, Fr. *radouber,* hermaken; *armana* almanak; *felibre* eigen-taal-en-volk-liefhebber; *felibrenco* felibersche; *felibrige* feliberschap; *miejour,* Fr. *mijour,* 't Zuiden van Vrankrijk; *obro* werken, Fr. *œuvres; soulas* solaas, troost.

---

Nº 110. « Aquest printèms, un jour, nous envenian de Sant-Roumié, emé Marius Girard, noste ami e coulègo, qu'avié vougu nous acoumpagna. E, tout en davalant à travès di Jardin, d'aquéli fres Jardin de Sant-Roumié, tant bèn reclaus, tant bèn tengu pèr si masié atravali, emé si brùni chato que viron l'aigo à pèd descaus e que li vesès rire à la calo di ciprès, — long dóu camin, vous dise, aguerian dos pichoto que venien de l'escolo.

— Eh ! bèn, ié faguerian, vous acampas, mignoto ?

— *Oui, monsieur,* nous respoundeguèron en franchimandejant.

— Sias belèu de quauque mas, eila dins li Jardin ?

— *Oui, monsieur, nous restons à la campagne ?*

— E que fan vòsti gènt ?

— *Ils sont jardiniers, monsieur.*

— Ah ! ço, mai, iéu ié venguère, parlas toujour francés coume acòd'aqui, mi bello ?

— *Toujours, monsieur... A l'école, vous saurez, on nous défend de parler patois.*

— Meme dins la carriero ?

— *Oui, même dans la rue.*

— Meme à vòstis oustau ?

— *Même dans nos maisons.*

— Alor parlas francés à vòsti paire, à vòsti maire ?

— *Oui, nous parlons français à nos papas et à nos mamans.*

— E vous parlon francés, tambèn, vòsti parènt ?

Li pichoto aqui riguèron...

— *Oui,* pièi uno diguè... *Seulement ils lui donnent de fameux coups de pied.*

— Pàuri gènt ! mai veguen, d'abord que sias de jardiniero, e que devès souvent ausi parla de l'ourtoulaio, pèr dire « un coucourdoun » en francés, coume se dis ?

Lis escouliero se regardèron, pièi digueron : *Cela, on nous l'a pas encore appris.*

— E li faiòu baneto ? li figo bourjassoto, li cebo renadivo, lou bajan, lou cachat, coume ié dison en francés ?

— Pòu ! faguè la plus grando em'un pichot èr pudènt, *tout ça, ce sont des choses que nous voulons pas savoir. Quand nous aurons notre brevet, nous serons pas si bécasses de nous faire jardinières.*

— E que farés ?

— *Ho ! ho ! nous quitterons ce pays, où les gens ils sont grossiers, où l'on a un mauvais accent...*

— E mounte anarés, mignoto ?

— *Nous irons à Lyon, où l'on parle français, que ça fait plaisir d'entendre, et puis nous nous ferons receveuses des postes ou bien institutrices.*

Vaqui, messiés e damo, un doucumen vivènt, qu'avèn culi sus plaço, emé noste ami Girard que vous n'en fara la fe, de la bouco innoucènto de dous enfant de mas, dins aquéli Jardin Sant-Roumieren, alin, au mitan d'aquéu pople tant prouvençau, tant gai, d'ounte es sourti lou bon e poupulàri Roumaniho, coume nous l'a counta, éu, tout bouniassamen, dins sa lengo pacano :

En un mas que s'escound au mitan di poumié,
Un bèu matin, au tèms dis iero,
Siéu na d'un jardinié 'mé d'uno jardiniero
Dins li jardin de Sant-Roumié. »

Uit den *Armana Prouvençau* 1889, blzz. 34-35.

Verstandhelper :

*Acampas* gaat huizewaards; *acód'aqui* nu tegenwoordig; *aguerian* wij hadden; *aigo* water, Fr. *aigue; alin* ginder; *anarés* zult gij gaan; *aqueli* die; *aquest* dezen; *aqueu* dat; *aqui* hier; *atravali* werkzame; *ausi* hooren; *aven* wij hebben; *bajan..?* *beleu* misschien; *bèu* schoon; *bouco* mond; *bouniassamen* goelijks; *cachat..? calo* schaduwe; *camin* weg; *carriero* strate; *cebo renadivo* slag van andjoen; *chato* dochters; *ço* dat; *coume* hoe; *culi* geplukt; *davalant* neêrwaards komende; *descaus* bloot; *digué* zei; *dos* twee; *em'* met; *emé* met; *envenian* kwamen; *èr* gelaat, Fr. *air; escouliero* schoolmeiskes; *escound* verbergt; *éu* hij; *fagué* zei; *faguerian* wij zeiden; *faiòu baneto* slag van boontjes; *farés* zult gij doen; *fe* getuigenisse; *figo bourjassoto* slag van fijgen; *franchimandejant* sprekende lijk nen *franchiman* (franschman), fransch sprekende, franschende; *ié* hun; *iero* oest; *iéu* ik; *jar-*

*dinié* hovenier; *jardiniero* hoveniersvrouwe; *lengo* tale; *maire* moeder; *mas* hofsteê; *masié* boer; *mitan* midden; *mounte* waar; *na* geboren; *ourtoulaio* Provençauwsch pot-eten; *oustau* huis; *pacano* landsch; *paire* vader; *pauri* arme; *ped* voet; *pichoto* kleentje; *piei* dan; *póu* foei; *poumié* appelare; *pudent* beschaamd; *quauque* 't een of 't ander, Fr. *quelque; reclaus* omsloten; *rigueron* loegen; *si* zijne; *sias* gij zijt; *siéu* 'k ben; *tambèn* ook; *tengu* onderhouden; *vaqui* daar is; *veguen* laat ons zien; *venguère* zei; *vesès* ziet; *viron* doortrekken; *vougu* gewild.

---

N° 111. « Het nederduitsch tael- en letterkundig genootschap, te Brussel, heeft de volgende prijsvraeg uitgeschreven :

Men vraegt eene volledige en beredeneerde woordenlijst, in de alphabetische orde :

*A.* Van alle nederduitsche woorden en beknopte uitdrukkingen, in de vlaemschsprekende gewesten uitsluitend in gebruik, die dus niet in het hollandsch zijn over- of aengenomen, met opgave van derzelver gelijkbeteekenende woorden in dien tongval.

*B.* Van alle woorden, die integendeel in den noordnederlandschen tongval aengenomen zijn, zonder in het vlaemsch of zuidnederlandsch te bestaen, met opgave der vermoedelijke oorzaken hiervan en der wijze hoe die te vervangen, zonder tot uitheemsche woorden toevlugt te nemen.

De stukken zullen vóór of uiterlijk op den 30 November aenstaende aen den sekretaris des genootschaps, den heer M. Van der Voort moeten toegezonden worden. »

Uit het *Kunst- en Letterblad,* 1843, bl. 48. Z. N° 106.

---

## VRAGEN

Wat is « duivelkes » op iets halen? Geh. *Dixmude.*

Wat is *upshout* of *hupshout* te zeggen? « Upshout is een stuk van den ruwen timmer. » Geh. *Antwerpen.* « Upshout, blok ruw timmerhout. » Geh. *Oostvlanderen.*

Wat is *afzoeten* te zeggen? De diamantslijpers gebruiken 't w., tot Antwerpen.

Wat uitleg is er te geven aan 't w. *frijke,* uitsprekens *freike?* Het w. beteekent in 't Antwerpsche schoorpilaar, drummer, beer, Fr. *contrefort.*

Hij moste trouwen deur « *angelaktheid.* » Het w. is van eender uitsprake, komende van *aanlaken* of van *aanlakken :* Wat is 't nu eigentlijk? Zou 't geen *aangeraaktheid* zijn *(n-r) = (n-l)?* Dus *aangelaaktheid = aangeraaktheid* = de hoedanigheid van een die *er aan* gerocht is? Geh. *Reckhem.*

Wat bediedt het w. *askas?* Geh....?

Wat is *boordgereed* te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat heet men den *doodtrommel?* Geh....?

Wat zijn *bloeluizen?* Geh. *Brugge.*

Wat is eene *zwijze?* Geh. *Wachtebeke.*

Wat bediedt het w. *schachtewege?* Geh....?

Wat verstaat gij door *de rieblooten?* Geh....?

Wat is het werkwoord *dwelen* te zeggen? Geh. *Fr. Vlanderen.*

Zegt men, tot Werveke, *het, den* of *de* vlender, Fr. *le drapeau?*

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (2), *Belle* (2), *Brugge* (7), *Brussel, Cuerne, Gent* (3), *Haerlem* (2), *Hoogstraten, Maelte* (2), *Mechelen* (4), *Meenen* (3), *Meirelbeke, Montreal, Paschendaele, Poperinghe, Reckhem, Rousselaere, Sente-Kruis, Sijsseele, S. Niklaas* (3), *Thielt* (2), *Veurne* (2), *Wilsele, Woesten, Wynghene.* — 5 Julij.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *n° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 11, Lente 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFDRAGEN, *droeg af, afgedregen.* = Uitreeden, *q. v.* — Wie gaat er daar de onkosten van afdragen? Geh. *Wynghene.*

BAARD DRAGEN, *droeg, gedregen.* = Ten barbiere gaan, om geschoren te zijn. — Wat rappe gast: hij moste nog zijnen baard dragen als ik uitzette, en, bij Lo, hij is hier zoo vroeg als ik! Geh. *Eeghem, Gulleghem* en elders.

BEGROOTZAAMHEID, de. = Uitgestrektheid. — De begrootzaamheid van dien akker is 100 roên. Geh. *Wachtebeke.*

BERRIEBANK, de. = Gemetste bank, in 't achterste deel van de keuken, en aan 't mozegat dat erdeure loopt. — Zet het op de berriebank, tot morgen. Geh. *Maxenzele.*

BHENG. = Gierig, spaarzaam. — Die vent is zoo gierig en zoo bheng: 't en komt maar om zeggens de rook uit zijn schouwe, zoodanig houdt 'n an 't geld. Geh. *Staden.*

't Woord *bheng* is gekrompen uit *bhendig*, dat zelve gekrompen is uit *behendig*. Z. De Bo, *i. vv.*

DINGEN, *dang, gedongen.* = Dwingen, met den zin van straffen (*Loquela* 1888, hlfz. 46), Fr. *fatiguer, épuiser, réduire.* — « De eerrappels, met die groote hitte, staan zoo gedongen: als 't rond den noene wordt, ze liggen daar lijk lam. » Geh. *Swevezeele.*

DOOLDRANK, den. = Drank die doet dolen, die ongevoelig maakt; gevoeldoovende, pijndoovende drank; Fr. *liqueur, potion anesthésique.* — « Ze geven zeker zu'ke menschen nen dooldrank in, eer dat ze hu'l'der been' afzetten? » Geh. *Cortemarck.*

DWERF, den. = Dwerg, bemel, naan, kabouter. — Dat is een dwerf van een manneke! Geh. *Lauwe.*

Het w. *dwerg, dwerf*, in 't Engelsch *dwarf*, behoort heel den germaanschen taalstam toe, en is verre van 't Grieksche *theourg-os* te zijn, zoo men eertijds leerde.

ENDBOEREN, *endboerde, g'endboerd.* = Het zoo aanleggen in 't boeren dat de enden van 't stik, stratewaards, meest gevet zijnde, schoonder note dragen als 't midden van 't stik, en alzoo de oogen van de menschen bedriegen. — Boer, uwe terwe en staat maar minderachtig! Antw.: « Peis-je misschien da'k zou willen endboeren? » Geh. *Eeghem.*



GAAP, den. = Aanschouwen, zien, gezichte, Latijn *conspectus.* — Dat huis, rechtover de kerke, zou wel passen voor eenen winkelier: 't staat rechte in den gaap van 't volk. Geh. *Wachtebeke.*

GAPEN, *gaapte, gegaapt. Gapen en spreken.* = Uiten, zeggen. — Hij heeft het gegaapt en gesproken, daar da'k het g'hoord hebbe. Geh. *Wynghene.*

*Gapen* en zegt men op zijn eigen niet met den zin van uiten, spreken; dien het ook, afzonderlijk genomen, niet en heeft. « Gegaapt en gesproken » zou iemand zeggen die oog- en oorgetuige was van eene zeggenschap; die er aan en bij was als iets gesproken wierd, van 't begin tot het ende. Zoo staat er van het Goddelijk spreken des Zaligmakers: *Et aperiens os-suum dixit...*

GERREN, *gerde, gegerd.* = Kijken, loeren. — Hij stond alsan te gerren om te weten of hij ze niet en zag voorbijgaan. Geh. *Sint-Jan-ter-Biezen.*

GERREN, *gerde, gegerd.* = Te biechte gaan, schertsender wijze gezeid. — De baas uit de Valke is gaan gerren. Geh. *Sint-Jan-ter-Biezen.*

GEUSCH. = Tenden, af, onbruikbaar, tot niets meer deugend (De Bo). — Die weegschale is geusch: ze'n wijst het recht gewichte niet. Die vijze, die schroeve is geusch: ze draait alleszins gelijk, ze'n trekt niet: de draad is versleten. Geh. *Cortemarck.*

KALJEREN, *kaljerde, gekaljerd*, stemzate op *kal-*. = Spreken, zoo de kleene kinders eerst doen, kakelen, praten. — Ons Jefken is 't kwaadste deur: het begint al te kaljeren. Hij kan kaljeren lijk 'n ekster. Geh. *Maxenzele.*

KAMMEN, *kamde, gekamd.* = Met een gekerteld stuk leêr reven trekken in versch schilderwerk, om de aderingen en de jaardraden van het hout na te poetsen. — Ge moet kammen terwijlen de verwe nat is. Geh. *Iseghem.*

KEZEMEES. Z. *Loquela* 1889, hlfz. 68. Geh. niet tot *Hoogstraten* maar tot *Maxenzele* en in geheel den omtrek van *Assche.*

Dat de *kezemees* haren name zou gekregen hebben van haar aanhoudend *kezen*, pekken en zoeken achter rispen, schijnt mij onwaarschijnelijk, want 1° het w. *kezen* spreekt met de lange *e*, gelijk *lezen, bezen;* en *kezemees* met de zware *e*, gelijk de Fr. ww. *chaise, braize.* 2° Het w. *kezen* en hebbe ik nooit hooren gebruiken, 't en zij als er sprake was van levenloos aas, dat te kezen, te kiezen, niet te vangen, te jagen en was.

De *kezemees* zal vast de *kazemees*, de *kaasmeeze* zijn.

Johan Winkler en acht dit stuk zijne aandacht niet onweerd, en hij schrijft mij, uit Haerlem, 't gene volgt :

« Ik denk dat de vlaamsche « kezemeeze, » waar Gij naar vraagt, de *Parus palustris* der geleerde vogelkundigen is, omdat dit veugelken hier in Kennemerland (d'omstreken van Haarlem en Alkmaar) « Korstje-kaas » genoemd wordt.

Hier in Kennemerland, en vooral te Haarlem, wonen vele afstammelingen van Vlamingen, die hier in de 16e en 17e eeu zich hebben neergezet. D'algemeen-nederlandsche naam van *Parus palustris* is Riet-mees of Zwartkop-mees, in Gelderland : zwartkoppige Bimeeze, en in Noord-Brabant : Ossekopje. Het is de *Marsh-tit* der Engelschen en de *Sumpfmeise* der Hoogduitschers. »

Schuermans kent de Brabantsche *keesmees*, d. i. waarschijnelijk de *kezemees*, ook. « Het is de Fr. *Mésange bleue*, » zegt hij, « die men in Limburg *biemees* noemt. »

« In Gelderland : *Parus palustris*, zwartkoppige *Bimeeze*, » zegt Johan Winkler.

De gebroeders Jacob en Wilhelm Grimm blijken ook al meezenvangers : « Käsemeischen, *n. die blaumeise*, » zegt hun woordenboek : « *Auch mehlmeise*. Nemnich. »

KIL, den. = Het killen, het kil-, het koudzijn. — Drinkt nu maar : 't water (dat een tijdeken over 't vier gehangen heeft) is den kil uit. Geh. *Maxenzele*.

Zoo heeft men van *zeggen* den *zeg*, van *leggen* den *leg*, van *smaken* den *smaak*, van *roepen* den *roep*, van *waaien* den *waai*, en eene macht van korte, zinvolle woorden, die in de boekentale meest verwaarloosd blijven en vervangen door ongehoorde en dikwijls onhoorbare woorden. Zoo zou nu de *kil*, de *kilheid*, de *killigheid;* de *zeg*, het *gezegde* of de *zegging;* de *roep*, de *roeping*, de *roepstem* zijn, 'k en weet niet tot welker bate voor den welluid en den deug van de tale.

KLAPAARDIG, stemzate op *-aard-*. = Gespraakzaam, geerne klappend. — Die Meester is zoo klapaardig : iedereen ziet hem geerne. Geh. *Staden*.

MEER. = Uitgeweerd, buiten, zonder. — Ge kunt al twee wegen naar die hofsteê : al de strate en al den wegel. 't Is 't eigenste en 't zelfste alwaar da-'je gaat; meer als dat 't al de strate zou kunnen 'n bitje vuil zijn. Geh. *Cortemarck*.

NASCHER, uitsprekens *nasger*. = Begerig, zuchtig, happig; ook neerstig, rap ten arbeide. — Hij is nascher naar 't geld. Dat is nascher volk ! Geh. *Wachtebeke*.

De tweezinnigheid van 't w. *nascher* schijnt na te klinken in het spreekwoord :

Rap met de hand,
rap met den tand.

Vrglkt bij *Kiliaen :* « Nasscher. *Flandricum. Cupidus, auidus*. Nasscherheyd. *Flandricum*. Auiditas. Nasscherlick. *Flandricum. Cupidè, auidè*. »

Het w. was dus Kiliaen bekend als een *Vlandersch* w., en dat met den eigensten zin, dien het tot Wachtebeke, en gewis elders in Oost-Vlanderen, nog dragende is.

Geen twijfel of *nascherheid* en *nascherlijk* zullen ook gevonden en gezant worden.

De stam *nasch-* van 't w. *nascher* was reeds in de jaren 300



na Christus, bij de Gothen bekend, en hun Bisschop Ulfilas gebruikte hem om 't Grieksch w. *malakos*, Latijn *mollis*, ermeê te vertalen.

Bij S. Matthæus, XI. 8, staat er immers :

« Maer wat zijt gij uitgegaen te zien, eenen mensche die met zachte kleederen gekleed is? Ziet, die met zachte kleederen gekleed zijn, die zijn in der koningen huizen. »

Dat luidt bij Ulfilas :

*Akei wa usïddjeduth saiwan. mannan hnasqjaim vastjom gavasidana. sai. thaiei hnasqjaim vasidai sind. in gardin thiudane sind.*

En bij S. Lucas, VII. 25 :

« Maer wat zijt gij uitgegaen te zien? Eenen man met zachte kleederen gekleed? »

Bij Ulfilas :

*Akei wa...* enz. *in hnasqjaim vastjiom gavasidana.*

Dat oud Gothisch w. *hnasq-* gebruikt men hedendaags nog, b. v. als men te Brugge kout van *nasche* eiers te eten, in 't Fr. *des œufs mollets : nesche* of *nissche*, dat zijn zachte of zochte eiers. Brood kan te *nesch* gebakken zijn. *Nesche* kaas, *nesche* toebak, *nesche* grond, *nesch* amandelbrood, enz. Dat staat al geboekt bij De Bo, en wordt dagelijks gebruikt onder 't Volk.

Niets daarvan bij *Kramers !*

*Nasche* of *nesche* spijze is gauwe g'eten; zij hoeft schaars geknabbeld te zijn, men kan ze slikken, slorpen, lekken. Geen wonder of draagt in 't Hoogduitsch het w. *naschen* den zin van lekkernij eten, snoepen, sneukelen, *catillare, ligurire*.

Op zijn Brabantsch uitgesproken zou *naschen nassen* luiden, ofschoon het eigentlijk *naschen* of *nasschen* diende geschreven te zijn.

Schuermans en Tuerlinckx behandelen dat w. en halen zeggenschappen aan, waarin 't gebruikt wordt. *Schuermans :* « Geef de varkens wat koren te nasschen. Laat de varkens de krinsen *opnasselen*. » *Tuerlinckx* : « Zouder iet te nassen zijn? Zoo mager dat (hij) uit een stoopke zou nassen. »

Dat schoon oud w. *nascher* of *nasscher*, wat den uitgang *-er* betreft, mag in een reke staan met dapper, donker, dorper, klibber, nascher, teeder, wakker, weiger, wonder, zwanger, enz.

Het Engelsch w. *nesh* beteekent teêr, zacht; en uit het Latijnsche *nesc-ius*, beschaduwd door *nesh*, is 't hedendaagsch Engelsch w. *nice* gesproken, zegt Skeat.

In West- en Oost-Vlanderen hoort men b. v. : « Voorzichtig ! En duwt op het hoofd van dat kindtje niet : het is nog te nesch. Dat is : de teêre schedel, de moet van 't hoofd geeft in, wijkt, beweegt op- en neêrwaards, onder 't raken van den vinger.

Die beteekenisse van *nesch* is haast overgebracht op het verstand, den zin, den geest van iemand. « *Nesch, neschebol*, gek, onnoozel, *fou, sot, niais*, » zegt Heremans.

Vrglkt De Bo, *i. v.*

Daer ghy zult d'uitkomst zien van uwe neske droomen,

zegt *Vondel, Joseph in Dothan*, vs. 667.

En *Erasmus, Colloq. Fam. 85 :* « Soo begeer ick liever met (de christenen) te neskebollen, als met de Vleeschouwers de wijsheyt alleen te hebben. »

Bij 't Engelsch w. *soft*, zochte in 't Vl., heeft de zelfste overdracht steê gevonden.

Het werkw. *naschen* beteekent broodbedelen, luidens *Vanderschuerens Theutonista*. Broodbedelen komt weêr op eten, begeren te eten aan, en zal ook met *nascher* verwant zijn.

NESCHIGHEID, de. = Vocht, vochtigheid, Latijn *humor*. — De wonde jeukt en 't loopt getijdelijk nog wat neschigheid uit. Geh. *Clercken*.

Bij Kiliaen staat er : « Nescheyd, neschigheyd. *Humor, mador*.

Z. De Bo, *i. vv. nesch, nisch, nusch, verneschen*.

ONTTADDEREELEN. = Onttoddereelen, *q. v.* Geh. *Wynghene*.

ONTTODDEREELEN, *onttoddereelde, onttoddereeld*. = Onttodderen, d. i. eigentlijk *ont* (tot) *todden, tadden*, slunsen, vodden maken. — Iemand die min of meer gerabraakt is van den arbeid, verzeeuwd van den drank; een kleed dat verrompeld en ontfrischt is, dat heeten wij onttoddereeld. Geh. *Wynghene*.

*Onttoddereelen* is gestafwisseld (*r-r*) = (*r-l*) van *onttoddereeren*, dat niet anders en is als *onttodderen*, met den Walschen steert *-eeren*, (*r* = *l*) *-eelen*.

PIJPEGALE, de. = Kordewagen, kruiwagen. — « 'k He'n den heelen dag de pupegale evvoerd en nog nie ebbètje eten had. » Geh. *Poperinghe*.

Het w. is *Kiliaen* en *De Bo* bekend. De Bo hoorde 't in Fr. Vlanderen en vond het in de costumen van *Antwerpen*, in de oorkonden *'s Lands van den Vrijen* (1625), in de rekeningen van *Brugge* en *Damme* (1302—1525) en later.

Dat het w. *pijpegale* ook te Thielt gangbaar was blijkt uit stads rekenboeken van Thielt (1430—1431), waarder staat als volgt :

« Item betaelt Willem Bruneele van dat hii de voors. keltsiede steenen int vleeschhuus voerde met eener pipegale, die leide over eenen hoop.... VIII sc. p. »

*Mellema* (1612) en *d'Arsy* (1643) hebben « pypengael, *petite brouette*. »

In eene oorkonde van 1424, uit de verzamelinge van 't gr. seminarie, staat er : « Bet. an Willem De Ram van der corbilgeire te houdene omme de buttiers, spadelieden, pipegaalders teitene te livererene. »

Het w. staat nog breeder veroorkond in *Gailliards Glossaire Flam.*, ja met eene bijgedaante *pitpegale*, die waarschijnelijk zal misschreven zijn.

PRIEM, den. = Prieme. — « 't En is maar eppriem. » Geh. *Poperinghe*.

Vrglkt *Loquela* 1888, hlfz. 63, *i. v. Prieme*.

RUSTEND GELD, het. = Stilliggend geld, geld dat niet uitgezet, niet aangeleid en is, dat geen kroos en draagt, geen beladinge en geeft, geen bate en wint. Geh. *Wynghene*.

SCHERREBEK, den. = Schetterbek, mans- of vrouwenname die te luide, te vele en te zeere klapt. — « Is da'd escherrebek van evvromminsche ! » Geh. *Poperinghe*.

SCHETTERAWETTER. = Schetterwetter, hier en daar verschetterd en verspreid. — Mijn papieren liggen al schetterawetter. Geh. *Maxenzele*.



De ww. *openschetteren* en *schetterwetter* (*Loquela* 1888, hlfzz. 62 en 63) zijn tot *Maxenzele* geh. en niet tot *Hoogstraten*, zooals ik verkeerd opgegeven had.

SLIJPEN, *sleep, geslepen*. = Overschrikkelen, verzuimen, laten staan. — « 'k Placht u 'n pinte hier te geven, maar de tunne is af en 'k en ga niet geerne over strate om drank te halen : zoo, me gaan dat slijpen voor dezen keer. » Geh. *Kortrijk*.

Het w. *slijpen*, met dien zin, is volslegen Engelsch. B. v. *you slipt one* : gij hebt een overgeschrikkeld.

STELLE, de, *De Stelle*. = Eigenname van eene hofsteê in « d' schorre, » zoo de lieden den Snaeskerkschen polder heeten. — De Stelle staat op 'n hoogte. Geh. *Snaeskerke*.

In een werk van den Heer *Emile de Borchgrave*, geheeten *Colonies belges en Allemagne au XII^e et au XIII^e siècle*. Brussel, Muquardt, 1865, bl. 300, staat er : « *Ordonnance de Philippe, archiduc d'Autriche, du 30 Sept. 1479 : pour pouvoir* dicquer, *il faut faire de profondes gueules de* dicques, *qu'on appelle* creeckers, *en faisant sur les* schorres *de grandes mottes qu'on appelle* stellen, *pour y mettre des brebis ou autre bétail... en faisant hausser les terres basses, au susdit* schorre *ou rejet*. »

*Dicquer*, dijken ; *gueules*, geulen ; *creekers*, kreken ; *mottes*, moten ; *schorre*, schorren... enz. Op die wijze en is 't niet moeielijk Fransch schrijven en 'n tale verrijken !

Het w. *stelle* is een oud Friesch w. « *Jus suffragii*, » zegt *Halbertsma, Idiot. Fris., nitebatur possessione fundi, quem* stelle, stemmende stelle *appellabant;* stelling *qui jus suffragii habet*. »

SULFEREN, *sulferde, gesulferd. Sulferen* achter iets. = In rep en roere, beroerd, bekommerd zijn. — De sloter is verloren : doet eenen nieuwen maken en en sulfert daar niet achter. Ze hebben van mij geklapt, zegt gij : ba' ba', 'k en sulfere ik daar al niet achter ! 'k Zou schoon doen he'n la'nke daar moste achter sulferen ! Wel, wel, waarachter da'je sulfert ! Geh. *Poperinghe*.

Aan *sulferen*, d. i. met sulferblomme, met sulferdamp (*sulfur, sulfuris*) behandelen, en valt hier waarschijnelijk niet te denken, en het Poperingsche *sulferen* zal een eigen Vl. w. zijn.

De ingaande *s-*, van een klank gevolgd, is 's maals uit *ts-*, 's maals uit *sch-* ontstaan : b. v. *versaafd* wierd vroeger *vertsaefd* geschreven, en *sanke* (*Loquela* 1888, hlfz. 28) is zoovele als *schanke, savanje* zoovele als *schavanje* te zeggen.

Met dien stafwissel geraakt men aan *sulferen* = *schulferen*.

*Schulferen* is uitbouw, met *-eren*, van *schulfen, scholfen*, en heeft eene wisselgedaante *schulpen, scholpen*.

In *T'gulden Boeck, Van het leven ende Seyndbrieven van den welsprekenden Orateur ende Keyzer Marcus Aurelius,... Amsterdam 1612*, bl. 149^vo, staat er : « Seer witte eyeren die van binnen scholpen. »

« Dit zal beteekenen schudden, bij Kiliaen *kloteren, pultare*, » zegt D^r de Jager, *Frequent. i. v.*, « omdat ze niet vol zijn ; vandaar *scholp-ei, klots-ei, zwalp-ei*, bij Stürenburg *schulp-ei, schülp-ei*, een niet vol ei. »

De zin van *scholpen, schulpen, scholfen, schulfen, schol-*

*feren, schulferen (sulferen?)* is dan schudden, weg en weêr bewegen, in rep en roer, beroerd zijn, *agitari, s'agiter,* schoffelen, schommelen, gejaagd, bekommerd zijn.

Geheel waarschijnelijk heeft het Latijnsche *sulfer, sulferen* het Vl. *schulferen* doen misvatten en misspreken, alsof de twee woorden maar een en waren; te meer omdat *sch-* en *s-*, na den aard van de Vl. tale, verwisselbare staven zijn, zoo hooger gezeid en bewezen is.

TE PIJLEPALE. = Te pijlepane (De Bo). — 't Ligt hier al te pijlepale : ge'n vindt er uwen weg niet deure ! Geh. *Iseghem.*

Die in 't Fransch opgebrocht is zegt allichte ne keer : « 't Ligt hier al *pêle-mêle,* » met eenen Franschen klankrijm : « Te pijlepale » (te pilepale) is even zoo fraai gestafrijmd, en 't is Vlaamsch !

THIER. = Onthier, tot hier, tusschen hier. — Thier en zes maanden die man zal al zijn geld kwijt zijn. Geh. *Staden.*

TOT ALEER. = Tot, ont. — Ge zult moeten wachten tot aleer dat vader thuis komt. Geh. *Poperinghe.*

Vrglkt *voor aleer* en *Loquela* 1888, hlfz. 48, *i. v. Eer.*

TREKKER, den. = Blekken kanneke, met een lang smal tuitjen eraan, waaruit men vroeger de jonge kinders onder ander liet melk trekken of zuigen : *biberon* in 't Fr. — De trekkers zijn boven met een blekken maantje halftoe, naast den kant waar de tuite staat; dat belet het bovenwaards uitloopen, als de trekker hellende gehouden wordt, en 't laat toe het getrokken vocht weêr aan te vullen, wanneer men ziet dat 't geminderd is. Geh. *Poperinghe.*

De trekkers gebruikt men ook om steenolie te verhandelen, om blommen te begieten, enz.

UITGROEIEN, *groeide uit, uitgegroeid.* = Niet meer eischbaar worden, sprekende van schuld b. v., omdat die schuld binnen den tijd die de wet bepaalt niet g'eischt en wierd. — Die schuld zal uitgroeien in 't jaar 1889, met den laatsten van 't jaar. Geh. *Wynghene.*

De steêlieên zouden zeggen : « 't Zal *prescriptie* zijn, » en de boeken heeten dat *verjaren;* eene schuld kan immers zoo langen tijd *jaren* tot dat ze, volgens de wet, *verjaard,* doodgejaard, of beter, uitgegroeid is.

UITREEDEN, *reedde uit, uitgereed.* = Goed maken, afdragen, sprekende van onkosten. — Wie gaat er daar de onkosten van uitree'n ? Geh. *Wynghene.*

Vrglkt hooger 't w. *Afdragen.*

UITSLAG, den. = Het uitgetierde, Fr. *le triage,* b. v. als men platte boonen tiert ofte verleest, de kleene en de middelmatige worden bewaard en ingeleid, maar den uitslag (d. i. in dit geval de groote) kookt en eet men. Geh. *Brugge.*

VAN TE VOORINGS. = Van te vooren (De Bo). — Ik zegge 't u van te voorings. Van te voorings ging het al wel, nu gaat het al kwalijk. Geh. *Wynghene,* en elders nog.

VERSNELLEN, *versnelde, versneld.* = Snelder, schoonder, bevalliger, uitmuntender van uitzicht worden. — « Wat zegt gij van ons huis : is 't niet versneld met schilderene ? » Geh. *Rousselaere.*



Versnelde stap is *pas accéléré,* bij Kramers, maar *snel,* met den zin dien De Bo opgeeft, b. v. 'n snelle dochter, e snel kind, dat en kent hij niet.

*Snel* is een oud Germaansch w., dat eertijds over 't algemeen levendig, wakker, dapper beteekende; zoo dat *snel* en schoone niet even vele en zeggen, immers men heet geen blomme, geen schilderije *snel,* of ware ze nog zoo schoone ; en *snel* spreken voor schoone spreken, *snel* lijwaad voor schoon lijwaad en deugt ook niet.

Is 't bij aldien dat *snel* ter zelver tijde *rap* en *schoone* beteekent, men zou 't recht hebben van te vermoeden dat het w. *onsnel, leelijk, vuil* ook den zin van *traag* zou meêbrengen. En zoo is 't inderdaad.

*Vuil* 1° is eigentlijk 't gene den stank van het verrottend dood lichaam uitgeeft; en *vuil* 2° is 't gene dat, dood en verrottend zijnde, niet meer en roert, daar ligt, lui en traag is.

*Die faule* (vuile) *Magd,* in 't Hoogduitsch, beteekent de *trage,* doch niet noodzakelijk de *vuile* maarte. Alzoo beteekent *vuilvel,* in 't Poperingsche (*Loquela* 1889, hlfz. 80) een luivel, een luiaart, *ein Faulpeltz* (vuilpelse) in 't Hoogduitsch; en De Bo zal 't waarschijnelijk mis hebben als hij, *vuilvoren* verklarende, zegt : een land vromen of *vuilvoren,* « omdat men, bij die manier van bedrichten, de groene vore (dat is, de oude vore die met onkruid volgroeid en vervuild is) inakkert, en er eene nieuwe nevens steekt. »

De echte reden zit, na mijnen zin, in De Bo's eigene woorden, waar hij zegt : *Vuilvoren. Z. Vromen....* « Als men het landt vroomt » (*vuilvoort*) « dan wordt het noch gebroken of gesloofd, noch versteken of gezaadvoord. Het vromen is een kort » (een leegaarts) « werk, maar 't is het beste niet, omdat het land niet genoegzaam kan rusten en bewerkt worden. »

*Snel* (rap) staat dan tegenover *snel* (schoone), gelijk *vuil* (niet rap, traag) tegenover *vuil* (niet schoone, leelijk).

Ons Germaansch w. *snel* heeft het Italiaansch *snello,* het oud Fr. *isnel* geleverd, en 't is de stam van de geslachtsnamen *Snel, Snellaert.*

VLUCHTSTIER. = Haastig, gejaagd, bekommerd. — Ze liepen al te vluchtstier voort : geen keure dat ze mij niet gezien en hebben. Geh. *Houthulst.*

't Woord kan *vlugstier* te schrijven zijn. In allen gevalle schijnt het mij de weêrsplete van *bijstier. Bijstier* zijn is eigentlijk gesteld zijn om te bijzen; en *vluchtstier* is gesteld om te vluchten. De oorzake van veel liêns bijstier worden is de zwarte armoê; van daar bijstier worden = arm bedijgen.

ZANTELING, den. = Gezante enkeling, b. v. een gezant woord. — Nu late ik eenige van mijne zantelingen volgen. Geh. *Poperinghe.*

ZOTTEN, *zotte, gezot.* = Prullen en gekkernijen uiteendoen, leute maken, deun hebben, lachen. — « Als ik op me' pas niet en ben van hoofdens wege, 'k ga ik 'n getije gaan zotten, bij neve Jan, en 't is gedaan ! » Geh. *Gheluwe.*

ZWAK. Z. De Bo, *i. v.* — « 't Is ezzwak hondtje da' j' he't : 't kan scherlik loop'n ! » Geh. *Bulscamp.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 12, Oostermaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

ARBEIDERIJE, de. = Doeninge waar een arbeider of koeiboer (De Bo) zijn brood op wint. — Ko Denys weunt de eerste arbeiderije, al de rechtere hand; naast Jan Versavels. Geh. *Sint-Michiels, Zedelghem.*

BATTEWACHTER, den. = Een die de batte, de bane, 't speur van den ijzerweg wacht; in 't Fr. *garde-voie.* 't Is een battewachter overreên. Geh. *Sweveghem, Harlebeke.*

BEDDE, het. = Huwelijksbedde (De Bo), huwelijk. Het rechte bedde : het rechte, het echte, het wettelijk huwelijk, de goede oorije. — « Ik stelle u dien osse te gelde, en ge moet weten, 't is een alderbeste beeste, maar hij 'n wilt niet trekken. » — « Gij zijt een van 't rechter bedde! » antwoordt de kooper, willende zeggen : een rechtschapen, eerlijk, treffelijk man. Geh. *Oost-Roosebeke.*

BEKORRELD. = Kort en bondig, veel zin onder luttel woorden bevattende, kernachtig. — Hij kreeg eene bekorrelde antwoorde en hij ha' daarmeê genoeg. Geh. *Lendeleê.*

BEZEELEN, *bezeelde, bezeeld.* = Bezeilen (De Bo), bedrichten, betuimelen. — Hij en kan hij die hofsteê niet bezeelen. Geh. *Alveringhem.*

BLAUWMESSE, de, *blauwmeske*, het. = Donkermesse. Geh....?

Uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

Ziet verder, onder *Donkernesse.*

BO, de, (gekrompene uitspr. van) *bode.* = Boodschap, wete, mare. — Hadt ge niet gekomen, 'k hadde u de bo gedaan dat Jan overleden is. Geh. *Sint-Michiels, Lophem.*

BORNPUTKUIP, de. = Putkuip, *q. v.* Geh. *Schilde*, bij Antw.; *Putte*, bij Mech.

BRUIDVRAGINGE, de. = Huwelijksaanzoek, huwelijksaanvraag (Kramers); de tijd wanneer, de vrage waarmeê eene dochter als bruid en toekomende vrouwe, door (of voor) den bruidegom, aan de ouders of voogden verzocht wordt. — 't Heeft vandage bruidvraginge geweest, maar 'k en wete nog den uitval niet. Geh. *Iseghem.*

DAGGEN, *dagde, gedagd.* = Met de dagge (De Bo) biezen trekken, in de voegen van versch metsewerk. — In den



tijd dagden ze al de muren; nu valt dat af, 't en zij al de kanten van Cortemarck. Geh. *Thorhout.*

DOBBELARE, den. = Top die al draaien dobbelt, dobbel draait; wiens pinne geenen put, ging ze nederwaards, maar eene ronde zou draaien. — 'k En wille uwen dobbelare niet voor vijf cens : 't is te vele. Geh. *Gheluwe.*

DONKERNESSE, de. = Duisterheid, Latijn *tenebræ.* — Ontsteekt de keerse : wij zitten hier lijk in een donkernesse. Geh. *Veurne.*

Bij Kiliaen staat : « Donckernisse. *obscuritas.* »

Ik vermoede stijf dat wij hier den oorsprong betrapen van 't w. *donkermesse* (De Bo), in den zin van iets dat niet en mag geweten zijn. Gebaren dat men naar de Messe gaat en loopen drinken, ja, dat is eene donkermesse; maar 't zijn veel donkermessen waar de Messe niet bij te passe en komt. Zou men eertijds niet gezeid hebben : eene donker*nesse* doen? Men zegt wel « *muizenesten* in eens hoofd hebben, » in stede van *muizenessen*, anders *muizenissen.*

Bij Schuermans staat er : « Donkernissen komt in Vl. voor in : *dat zijn al donkernissen*, d. i. dat zijn al zaken vol bedrog. »

Schuermans heeft gelijk : in 't Veurnambachtsche hoorde ik : « Die ouders zijn te goelijksch : hun kinders kunnen te gemakkelijk eddonkerneschje doen, an ze willen. »

Om alle redens plaatse te geven moet ik bekennen dat men ook *blauwmesse* zegt, bij streken, voor *donkermesse;* en dat **blauwnesse* nievers te vinden en is. Maar men vindt *begraafmesse* zoo wel als *begraafnesse.*

Het w. *blauwmesse* kan eventwel jonger zijn als *donkermesse* en op donkermesse *per analogiam* nagepoetst. En aangezien dat de ww. *blauw* en *donker* aangewend worden om een en 't zelfste te bedieden, zoo kan het welgekende w. *blauwen* (De Bo), met een schuimw. *fraudeeren*, hier thuisbehooren. *Blauwen* ware dus eigentlijk bij *donkerlinge* of bij nachte handelen; zaken drijven die den dag niet en meugen zien.

Blauwe druiven zijn *des raisins noirs*, en bonte en blauw geslegen is *noir de coups*, in 't Fr.

Weiland heeft nog het w. *ontdonkeren*, d. i., zegt hij, heimelijk wegnemen : *hij ontdonkerde hem veel gelds.* » Met den zelfsten zin gebruikt men *ontbijsteren* en *ontduisteren*, zegt Dr de Jager, in zijnen *Frequentativenwrdnboek.*

*Ontduisteren* staat zelfs nog in Kramers!

DOOVEUGEL, den. = Kerkuil, bij de geleerden *Strix aluco.* — « 'k He'n eddooveugel hoord gist'raven. » Geh. *Poperinghe, Veurnambacht.*

DRIEPEKKEL, den. = Drieling ingeheide staken,

die driehoekwijs in den grond van een vaarwater staan, en die met dwersstukken aan malkaar gevrocht zijn, ten hoofdewaards. Zij dienen om de schepen te beletten tegen 't metsewerk van eene brugge of aan den ondiepen grond te varen. In 't Fr. *triangle de garde.* — Ze gaan nieuwe driepekkels in den IJzer zetten. Geh. *Niepoort.*

FIJFERACHTIG. = Doende, wild, woest, brad, zoo de jongens plegen te zijn. — Zou er daar ne student uit groeien? Neen-neen 't: hij is al veel te fijferachtig! Geh. *Audenaerde.*

Misschien moest ik *fiferachtig* schrijven: de gehoorde Audenaerdsche uitsprake was *fi-*, gelijk in 't Fr. w. *fi-dèle*, niet *feiferachtig*, veel min *fieferachtig.*

FLADDERACHTIG. = Zwakachtig, week van stam, sprekende van koorn. — Dat koorne en is maar fladderachtig. Geh. *Poperinghe.*

FLODDEREN, *flodderde, geflodderd.* = Flauw staan, fladderachtig zijn. — Die vruchten flodderen ge ziet van ends-ent-ends de veure. Geh. *Wynghene.*

FLUTSE, de. = Zijlingsche aanrakinge of botsinge, schampschote; ook: — *met* 'n schampschote. — Ge moet bollen met 'n flutse. Ge moet flutse schieten. Geh. *Iseghem.*

GEBED, het. = Bevelinge in 't gebed, in de gebeden; als de Pastor zegt, b. v.: Men beveelt in uwe gebeden zulk of zoo een, liggende onder de kerkelijke gerechten. — 'k Hebbe Karel Van Damme'ns gebed hooren afroepen, en verledene weke vrocht hij nog neffens mij op het stik. Geh. *Oostacker.*

GRIJZEN, *grijsde, gegrijsd.* = Met grijs, grijzelingen (gruis, gruisachtige korrelinge) voorzien. — De pap is eggrijsd. Geh. *Poperinghe.*

HOPS-KROPS, uitspr. *'opschrops.* = 't Eene bij 't ander, in groote, onverwachte hoeveelheid; b. v. velerhande en verschillende bezigheden en te doende werk. — 't Wilt vandage ne keer al hops-krops komen! Geh. *Watou.*

*Hops* zal klankverkort zijn uit *hoops;* zoo zegt men *hopte* voor *hoopte, hopman* voor *hoopman;* dus ware *hops* bij *hoopen,* en *krops kroppende* vol, vol tot aan den *krop* te zeggen.

*Hoop over soop* en is eigentlijk dat niet.

KEEF, de (van den bornput). = Putkuip. Geh. omtrent *Mechelen.*

KNOPEWAARD *in leven.* = Breed leven, alsof de hoop levensmiddel, geld, enz., nooit en ginge minderen. — Dat volk en leeft maar altijd voort knopewaard in. Geh. *Alveringhem.*

*Knopewaard* is bij stafwissel (*tn* = *kn*) geboren uit *tnopewaard,* de Veurnambachtsche uitsprake van *ten hoopewaard,* in 't Fr. *dans le tas.*

KOEIHERDEREN, *koeiherderde, gekoeiherderd.* = Half of nog niet half genoeg zochte koken, braden, verwarmen, bereiden, lierelauw maken; van spijze of drank sprekende. — 't Is wel, 't is wel: als 't eten 'n bitje gekoeiherderd is, 't is goed genoeg voor mij. Geh. *Gulleghem.*

Ik zou dat w., en veel ander' zulke, geerne in 't Fr. vertalen, tot beter verstand van den lezer, maar 't valt moeilijk.



KOMMESCHEPE, de. = Koopmanschepe, koopmanschap; met een schuimw. *affairens.* — De dood breekt alle kommeschepe. Geh. *Thorhout.*

Vrglkt De Bo, *i. v.*

KOT, het (van den steenput). = Putkuip. Geh. *Helderghem,* bij Aelst.

KRIJP, den. = Krijpzucht, kriepachtigheid. Z. *Nijp.*

KRIJZIG. = Krezig (De Bo). Wordt niet alleene van katten, maar ook van geeten gezeid.

KUIP, de (van den bornput). = Putkuip. Geh. omtrent *Mechelen.*

LATENSCHAP, de. = Uiterste wille, met een schuimw., *testament.* — Karel is gestorven zonder latenschap. Geh. *Lichtervelde.*

LENDDEURE, de. = Enddeure, tweevoudige kerkdeure, tusschen 't paradijs en de kerke. — 't Lijk stond vóór de lenddeure. Geh. *Alveringhem.*

LEURIDE. = Zorgelooz-, laatlijender wijze, onachtzamelijk. — Hoort eens hoe leuride die vent toch leest! Geh. *Meulebeke.*

Daar bestaat een w. *leure* (De Bo), dat zoo vele zegt als sleure, lap, slordig mensch; van daar **leuring,* dat ik nooit gehoord en hebbe, maar dat bij streken zou luiden **leuri.* « Dat is ne leelijke leuri van ne vent! » De uitbouw *-de* vervangt *-ig, -achtig,* zegt De Bo; dus ware *leuride* zoo vele als *leuriachtig, leurachtig,* lijk een leure.

Uit het bestaan van *leuride* besluite ik dat de ww. *leuri* en *leuring* bestaan hebben, en misschien nog bestaan. Die ze hoort gelieve ze mij te zanten en te zenden!

LIERELAUW. = Zoo lauw dat men 't binnen den mond, binnen de lieren (de wangen) verdragen kan. — Maakt de melk wat lierelauw, eer gij ze den zieke te drinken geeft. Geh. *Gulleghem.*

LOEVERACHTIG. = Krachteloos, niet klibber, onwel te passe. — Moeder en zit maar in een slecht vel: m'hebben 't gezien al ze te verschoonen dat ze maar loeverachtig en was. Geh. *Paschendaele.*

LOFFENIEREN, *loffenierde, geloffenierd.* = In den *loffen, *loften, lochten, lofting, lochting werken. — Hij en heeft niet anders meer te doene als altemets 'n bitje te loffenieren. Geh. *Gheluwe.*

LOOS LIJK, het. = Bare, met een schuimw. *tombe* (De Bo), *dompe* (Kortrijk), *catafalk* (Kramers), *cenotaphium.* — Eene jaarmesse met den *libera* en 't loos lijk. Geh. *Blankenberghe.*

MASTEREN, *masterde, gemasterd.* = Masten (*Loquela* 1888, hlfz. 46), maschen, masschen, massen (De Bo). — Ge zit daar op 'n groote doeninge: ga-je 't kunn' masteren? Geh. *Wynghene.*

*Masteren* is uitbouw met *-eren* van *masten.* Het w. staat alreê vermeld, met zijnen oorspronkelijksten zin, *Loquela* 1887, hlfz. 60.

MATE, de, getween, *maten*. = Schoen op mate te maken of gemaakt. — Haast u! Ge moet daar nog e paar maten afwerken. Geh. *Iseghem*.

MET PENNE EN SCHELLE. = Met penning en schelling, met al dat er aankleeft, met schruize en schroo, met huid en haar, met kappe en keuvel. — 'k He' m'nen oorling verloren, met penne en schelle. Geh. *Thorhout*.

Waarom hier niet gerijmd en gezeid : met *pelle en schelle?* 't Verstand heeft weêrspannig geweest tegen den rijmlust des volks.

Z. *Pelle, schelle*.

MOERE, de. = Note of vrucht die 't voorgaande jaar op een stik lands gewassen heeft en die dóór de naastvolgende note uitslaat. — Dat is deerlijk koorn : de moere slaat erdeure! Geh. *Zillebeke*.

MUIZELEN, *muizelde, gemuizeld*. = Moezelen, mijzelen, tot gruis maken. — Hij muizelde den steen onder zijnen voet : zoo slecht was hij gebakken. Geh. *Sinte-Kruis* bij *Brugge*.

Vrglkt *meuzelen*, bij De Bo.

NIEUWLOKTE. = Nieuwloopte (De Bo), nieuwloopende. — Ze zal misschien gestadiger zijn als ze wat ouder wordt, maar nu is ze al veel te nieuwlokte. Geh. *Sevecote, Cortemarck*, in 't *Bloote*.

Jacob van Maerlant heeft *nieloop*, met den zelfsten zin : jagende naar nieuwigheden.

Alzoo staat er Alex. VI. vs 563 :

Si sijn wandelre dan die wint,
Ende nieloper dan een kint.

Bij Kiliaen en staat er niets geboekt, noch van *nieuwloopte*, noch van *nieuwlokte*. Dit laatste w. zal bij stafwissel (*pt* = *kt*) uit *nieuwloopte*, klankverkort *nieuwlopte*, geboren zijn.

NIEUWLOOPENDE. = Loopzuchtig achter nieuws en veranderinge, onstandvastig; bij De Bo nieuwloopte. — Ze is al veel te nieuwloopende : 'k en zou zulk geene willen. Geh. *Lichtervelde*.

NIJP, den. = Ziekelijkheid, kwalijkte, onpasselijkheid. — « Zwijgt van Cisca-moeie : z'heeft altijd den nijp-of de' krijp! » Geh. *Kortrijk*.

ONVRIJ, *onvrije*, het. = Versnijd (De Bo) van eenen steeger of trap; *palier* in 't Fr. — Wij botsten op malkaar, op 't onvrije, en hij liep voorbij zonder spreken. Geh. *Kortrijk*.

PENNE, de. = Penning (De Bo). *Penne* staat tegenover *penning* gelijk *schelle* tegenover *schelling* staat; dus « Met penne en schelle » = met penning en schelling.

Z. *Met penne en schelle*.

PIJKHOOGDE. = Hoogde van eene pijke, en van daar, zoo hooge als eene pijke. — Ze zou'n pijkhoogde springen voor nen app'le! Geh. *Lendeleê*.

PUTKUIP, de. = Kuipe, keef, kevie, die rondom den bornput, den steenput, den waterput gemetst of getimmerd staat. — Ge moet zoo over de putkuip niet hangen; ge zoudt in den put vallen. Geh. *Meræplas, Casterlee*.

Z. *Bornputkuip, keef, kot*.



Met bovenstaanden uitleg wegens het w. *putkuip* zal men de kwelspreuke kunnen verstaan die, 't jaar 1884, blfz. 16, in *Loquela* stond, te weten, zegt drie keers rekewijs en zoo rap mogelijk :

Tien koppelen kiekes op de putkuip.

RINKEL, den. = Omgang, ronde, met een vreemd w. *tour*. — Hij is weêrom op den rinkel, achter geld. Geh. *Paschendaele*.

SCHELLE, de. = Schelling. 't Woord is mij alleen bekend in de spreuke : « Met penne en schelle; » 't moet vroeger mondsgemeender geweest hebben, anders hoe hadden ze'r *schell-ing* van gemaakt? In 't Deensch zegt men *skillemynt* (schellemunte, alsof men zeie *schelfermunte*), voor kleutergeld, kleengeld. Z. *Met penne en schelle*.

SCHEUNEN, *scheunde, gescheund*, onder iets. = Ondergeschikt zijn, *subordinari, subjici*. — Als eene moeder moet onder heur kind scheun', 't is al verre gekomen! Geh. *Thorhout*.

SCHROO'EN, *schroodde, geschrood*. = (In 't boomvellen) de ontblootte en, op drie-'f-vier voet van 't bul, afgekapte wortels zoodanig langs den boom af- en wegkappen, dat het bul, tot in den grond overal even dikke gekapt en gekaakt, alleenelijk nog met zijnen pinnewortel in de eerde vast staat. — De boomen staan alle twee geschrood : laat ze ons ommetrekken. Geh. *Thorhout, Lichtervelde*.

SLABBE, de, meervoud *slabben*. = Eerdappelschellen, schroo'n, die men b. v. aan de keuns geeft. — Die slabben zullen ons wel te passe komen. Geh. *Thorhout*.

SLAGBERDEL, het, meerv. de *slagberdels* (van de keern). = Gateberd, gateberdels (De Bo). — Ge moet nieuwe slagberdels in de keern doen steken. Geh. in 't *Bloote*.

SLAPER, den. = Ontvanger, waarin twee of meer dakgoten of andere buizen hun water storten. — De blekslager heeft eenen nieuwen slaper in rekeninge gebrocht : de oude was heel versleten. Geh. *Iseghem*.

SLAPER, den. = Sperrebotte, sperr'appel, mastentop. — Men heet het sperr'hout slapershout, omdat er slapers op groeien. Geh. *Gent, Hoorebeke*.

En men heet de sperrebotten *slapers*, omdat ze, drooge zijnde, open en toe gaan, navolgens 't weêre.

SLAPERSHOUT, het. = Sperr'hout, kegelaars (De Bo); bij de geleerden *conifères*. — Slapershout is goê brandinge. Geh. *Gent, Hoorebeke*.

SLUITER, den. = Vange, schoe, praam, toestel die de wielen vangt, praamt, sluit en vertraagt in 't loopen. — Zonder sluiters zou-je hier den hals breken, dat de weg zoo rechte op èn neêre is. Geh. *Noorden v. Brugge*.

SNELOOREN, *sneloorde, gesneloord*. = De ooren snel zetten, of schijnen te zetten, om snel te luisteren. — Ze sneloorden altemale wat da'k ging uitgaan, als hij mij naar de oorzake van mijn ontblijven vroeg. Geh. *Iseghem*.

SPIJTIG. = Geweldig, sterk, hevig (De Bo). Men zegt ook spijtig weêre. Geh. *Gulleghem*.

Men zegt nog *spijtig*, als men spreekt van hout. B. v. : « Het inlandsch eeken hout is te spijtig om daarop acajou te lijmen. » Dat wilt zeggen dat 't inlandsch eeken hout te geweldig trekt, werkt, scheluw komt, om er acajou, of ander kostbaar hout, op te plakken. Geh. in 't *Bloote*.

SPIJTSHERTIG. = Met spijt in 't herte. — Hij heeft dat huis spijtshertig verkocht : het kwam trouwens van zijne ouders. Geh. *Iseghem*.

Vrglkt nº 10, 1888, *i. v. Spijtsherten*.

SUSSEN, *suste, gesust.* = Schursen (*Loquela* 1888, hlfz. 14). — 't Bloed stroomde uit de wonde, maar algelijk, het suste ton al gauwe. Geh. *Bekeghem*.

TRIEK. = Trak, trok; verleden tijd van *trekken*. — Hij triek ervan deure. Hij triek 'n omme. Geh. *Ardoye*.

UITBIEREN, *Loquela* 1888, hlfz. 48.

De muren worden uitgebierd, met sturtebier, teelebier, verschaald, staal, kwaad bier, zelfs met azijn, om het witsel te doen vaste aan den muur klijven. Wierde 't grondpapier op het witsel geplakt, zonder uitbieren, het witsel zou afschelferen en 't papier afvallen.

UITOLIËN, *oliede uit, uitgeolied.* = (B. v. eenen trap van olmenhout) met lijnzaadolie bestrijken en herbestrijken. — Ge zoudt beter dien trap laten uitoliën, anderszins 't vernis berst en 't moet te dikkens vernieuwd zijn. Geh. *Cortemarck*.

Men oliet ook muren uit, eer men ze schildert, om de verwe te sparen.

VAL HEBBEN, *hadde val, val gehad* (in iets). = Behagen, genoegen, voldoeninge, gadinge hebben. — « Hij zou geern hebben dat ik met hem meêga naar Keulen : ik hebbe daar val in. » Dat is zoovele als dat bevalt mij, dat staat mij aan. Geh. *Vlamertinghe*.

Ik vinde « *val hebben in* » veroorkond in *Het Gheestelyck houwelyck tusschen Christum en de siele... Door den Eerweerdighen Pater Gabriel à S. I. Baptista, Religieus van de Orden van onse L. Vrouwe Broeders, des Berghs Carmeli en Subprior van het klooster van Gelder. T'Antwerpen, By Augustinus Graet, op de groote-Merckt in S. Augustinus. 1691*. Op bl. 92 van dat werk staat er aldus :

Dit te doen, heeft dagh, en nacht
Menich serviteur ghetracht,
Nu door listen, nu door vleyden :
Maer in hun had gheenen val,
Daerom niemand van hun al
Konde my van u doen scheyden.

VIEREN, *vierde, gevierd.* = 't Vier krijgen, branden (De Bo), sprekende b. v. van vlas. — « 't Vlas viert van d' jare bijkan' al. » Geh. *Bekeghem*.

Onder 't w. *branden* zegt De Bo : « Zie *uitbranden* en *vieren*. » Noch 't een noch 't ander w. en staan in 't *Idioticon*.

VISCHTAFEL, de. = Vischwagen, waarin, langs den ijzerweg, de vischvoorraad van de kust naar de binnenlandsche steden gestierd wordt. — De Oostendsche vischtafel rijdt twee keers 's daags, 's nuchtens en 's avonds. Geh. *ijzerweg Oostende—Brugge*.



Eertijds zei men den *kasmarei* (De Bo) daartegen; dat een schuimwoord is en nagepoetst op het Fr. *chasse-marée*.

VOORGESLAAFD. = Gevoorkapt (De Bo), voorzien op voorhand. — Die jonge Priester heeft wat huisraad gekocht terwijlen dat hij hulppriester was : gevolgentlijk, wordt hij onderpastor, hij is wat voorgeslaafd. Geh. *Alveringhem*.

WAGENLEEZE, de. = Wagenslag, speur. Het w. staat bij De Bo en bij Schuermans. Plantyn (1583) zegt : « Wagenleese, wagenslag, wagenspoore. *Orniere. Orbita.* » Uit *Overboelaere* ontvange ik een schoon kinderdeuntje, met... :

De koekoek en de pimpermeeze,
ze vochten in de wagenleeze.

Het w. *wagenleeze* staat in 't oud Hoogduitsch geboekt, van in de jaren 700—800 na Christus tijd, onder de gedaante *uuaganleisa*, d. i. *wag'nleeza*, zoo als 't sommigen te lande nog uitspreken.

Het w. *leeze* en *leest*, eigentlijk voetprente, *speur*, klimmen tot de jaren 300 na Christus, immers ze staan bij Ulfilas en in 't Gothisch bekend.

Het werkw. *leeren* (*r* = *z*) **leezen*, d. i. het *speur* vinden of doen vinden, den weg, de *leeze* toogen, zoeken, behoort hier thuis, met *geleesten, verleesten, list*, enz.

*Ontleezen* ware beter als het onvl. *dérailleeren*.

Hoeveel prachtige woorden en bewaren onze kinders niet!

WASCHGOED, het. = Lijnwaden of diergelijk goed, dat af- en aangedaan wordt, ter verschooninge; in 't Hoogduitsch *die wœsche*. — « Van eigen zal Pol weêre zijn tegen den ommegang : hij en heeft trouwens maar waschgoed meê tot ton. » Geh. *Iseghem*.

ZAGGE, de. = Het slingerend weg en weder loopen van eene trabolle, in de tra; de beweginge van eene bolle die essen maakt, al loopen naar stake. — Ge moet bollen met 'n zagge. Geh. *Iseghem*.

« *Zigzag, onomatopée imitée de l'allemand zick-zack,* » zegt Brachet.

*Zigzag* (Vl. en Fr.) en *zagge* komen veel eer van ons oud Vl. *zijgen, zeeg, gezegen*, dat langzaam vloeien, heen en weêr bewegend vloeien, *undulare* beteekent; van daar **zijgezaggen*, gelijk *klijpklappen, tijktakken, rijfraffen, mijkmakken*, enz.; en eindelinge van **zijgezaggen* het nu eerst geboekte volkswoord *zagge*, in 't Fr. *mouvement ondulatoire*.

ZUNNEBRUGGE, de. = Brugge, boge, verwelfsel over en onder eenen weg, b. v. den ijzerweg; met een vreemd w. *viaduc*. — Hij lag vermoord onder de *zunnebrugge*. Geh. *Lombaertsijde*.

Men zou verwonderd zijn hoe de Vlamingen *die geen Fr. en kunnen* het aan boord leggen om een onverstaanbaar vreemd w. te mijden, of om eene nieuwe zake eenen gepasten name te geven. Onder eenen zoo gezeiden *viaduc* kan men de zunne ontschuilen : dus 't is een *zunnebrugge*, gelijk een breede strooien hoed een *zunn'hoed*, een *parasol* een *zunnewere* is.

En hoe schilderend en is dat w. *zunnebrugge* niet!

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Oostermaand 1889**

Nº 112. « Bij dit verslag zullen wij twee aanmerkingen voegen :

Ten eerste : Zooals wij in ons Paaschnummer hebben getoond, moeten wij, Vlaamsch-katholieke studenten, aan onzen kamp zijn katholiek karakter behouden. Onze houding tegenover politieke tegenstrevers, alsook tegenover de onpartijdigen, is zoo klaar uiteengedaan, dat *Het Land* ons artikel heeft overgenomen. Met genoegen bestatigen wij, dat op den gouwdag van Heist, het katholieke vaandel vrij en alleen heeft gewapperd : zoo moet het blijven. Ja, nog meer dient er in dezen zin gewerkt te worden : onze gouwdagen moeten enkel vergaderingen zijn van katholieke studenten, door katholieken voor een katholiek doel bijeengeroepen.

Ten tweede : Wij gaan nog vooruit langs eenen anderen kant. De gouwdagen moeten niet alleen een verbroederingsfeest zijn, waarin men uit elkanders vuur nieuwe warmte put voor den strijd, zij dienen ook eene nuttige vergadering te wezen, waaruit men niet alleen aanwakkering, maar ook kennis medeneemt. Verschillige redenaars hebben nu reeds gedrukt op de noodzakelijkheid van eigen werk en eigen studie. Daar moet nog meer op gedrukt worden. De studenten moeten overtuigd worden, (ze zijn het op verre na allen niet!) dat zij moeten studeeren, hard studeeren, hardnekkig werken ! 't Is alles niet gedaan, met eens te roepen en te zingen; met hier eenen makker af te takelen en daar eenen overste te hekelen; 't geloof zonder de werken is dood. Een student, die onze taal en onze letterkunde niet studeert, niet grondig aanleert, moet zwijgen over Vlaamschgezindheid : hij is een valsche broeder. »

Uit *De Student, 9e Jaargang. 6e Aflevering. Halfoogstverlof 1889. Leuven, Naamschestraat, 63.* Bl. 140.

---

Nº 113. . . . . .

« Oude huiben, gele nijdaard,
't moog u ergrend tegenstuiten :
toch nog groenen rijke tuinen,
waar de mensch ziet rozen spruiten ;

toch nog bloeit de witte lelie;
in der krochten heiligdomme,
tot in 't woud zijn diepste dalen,
droomt nog stil de blauwe blomme ;

toch nog klinkt het uit de wolken,
uit der drieschen schemeringen ;
en de merel zal eerlang nog
niet zijn laatste liedje zingen ;

en de nachtegaal zijn gorgel
zal nog juichen, zal nog klagen,
ieder Lent', zoolang ter wereld
rozen bloeien, boezems jagen. »

Uit *Dr F. W. Webers Dreizehnlinden in het Vlaamsch overgedicht door Eug. De Lepeleer, Leeraar in het Klein Seminarie te Sint-Niklaas. 1889.* Bl. 7.

Die den *Hêliand* niet en durft te keere gaan leze *Eug. De Lepeleer* zijne prachtige vertalinge van de Sassensche *Dertienlinden,* waarvan de inhoudstafel hier is volgende : *Uit de Nethegouw. — Het klooster. — Ten Havikshove. — Ter Metten. — Om den offersteen. — De oestfooie. — Bij stillen nachte. — De Drude. — Op 't woud zijn paden. — Ter maalstede. — Vogelvrij. — Landstorm. — Koortsdroomen. — Een kruis in 't woud. — Vrome Munken. — Onder 't weven en 't naaien. — Prior's leerspreuken. — Hildegonde treurt. — Elmar in 's kloosters tuin. — Twee vrouwen. — Abt Warin. — In den kloosterchoor. — De wilde katte. — Weder huiswaarts. — Slot. — Ophelderingen.*

Beteren boek en kenne ik niet voor al die, beu van de Fransche hedendaagsheid, smake beginnen te krijgen in 't eigen schoon van *ons* heerlijk verledene.

---

Nº 114. « Mijn vlaamsche stoombootkennis had met mij het voorrecht gehad van spoedig

(door de douane) gevisiteerd te zijn geweest, en wij zaten dan ook weldra naast elkander achter den locomotief in een dier rijtuigen, waaraan wij, in plaats van de Nederlandsche benaming *wagen,* de daarvan afgeleide van *waggon* geven, 't geen omtrent even zot is als om *fiche* voor *vischje* te zeggen. »

Uit *J. v. Lennep, vertellingen van vroeger en later tijd : Van Amsterdam naar Parijs.*

---

Nº 115. « Ik kom er opentlyk voor uyt om de volksgezegden, wanneer zy op geen blykbaer misbruyk gegrond zyn in de geschreven tael ook op te nemen, overtuygd zynde dat het vermyden dier gezegden de tael deerlyk verarmd en verlamd heeft. »

Uit een schrijven van zaliger Hoogleeraar *Jan David,* in 't *Kunst en Letterblad,* 1842, nº 10, bl. 37.

Daarop volgt, in 't zelfste blad :

« Neen, geen banden, maer vry onderzoek past onze vrye tael, en gelyk ik elders gezegd heb, men spore de kostbaerheden op welke op onzen Zuydnederlandschen bodem nog verwaerloosd of vergeten liggen. »

---

Nº 116. « *Ne nous étonnons pas de l'emploi, pour exprimer les rapports les plus divers, de formes dont la catégorie grammaticale semblerait exclure pareille extension. Des phénomènes semblables s'accomplissent tous les jours sous nos yeux. Dans les inscriptions « niet rooken, » « défense de fumer, » qu'on lit sur les coupés de nos chemins de fer, l'infinitif et le substantif ne sont-ils pas de véritables impératifs? « Prendre à droite, puis tourner à gauche, » disons-nous au passant qui nous demande le chemin. « Nicht einsteigen, » dit le Schaffner allemand au voyageur qui se précipite avant l'heure réglementaire; « umsteigen, » crie-t-il lorsqu'il faut changer de train. « Pas courir, prendre garde, » disons-nous à un enfant trop pressé. « Ainsi dit le renard et flatteurs d'applaudir, » écrit La Fontaine avec l'emploi de l'infinitif comme troisième personne du pluriel. Dans ce cas et dans d'autres analogues, c'est le* de *préposé qui est en français l'indice de la conjugaison. Y a-t-il en réalité une deuxième personne dans la phrase : « Dis-moi qui tu hantes, je te dirai qui tu es. »* Voici, voilà *(vois-ci) s'emploient tout aussi bien pour le pluriel que pour le singulier. Où se trouve dans tous ces exemples l'élément flexionnel à sens précis qui doit traduire extérieurement la flexion. »*

Uit *L. Parmentier. La transformation des langues. Revue de Belgique, 15 Juillet 1888, p. 27.*

---

Nº 117. « *Hinc operarum rusticorum, piscatorum et id genus hominum tuguria intrare solebat et cum aniculis et senibus, qui adhuc vocibus uterentur, quæ iam alibi obsoleta essent, inter theam Sinensem sermones serere, ut sic quasi eliceret voces et loquendi formulas rariores, quas cum inter colloquendum notaret, non raro accidit ut hominum simplicium et qua de causa hoc faceret ignorantium suspicionem moveret.... Iam materia crescebat illa quidem, sed non tam celeriter ac pater volebat; quotannis nova vocabula, novi loquendi modi accedebant; quid mirum si pater, qui sibi proposuisset quod nemo assequi potest, nempe condere lexicon, in quo nullum vocabulum desit, editionem distulerit. »*

Uit het voorbericht van *Tjalling Halbertsma,* op zijns vaders *Lexicon Frisicum.* Haerlem 1873. Bl. VII—VIII.

---

Nº 118. « *Tandis que plusieurs nient la vitalité des* patois, *comme ils disent, nous en voyons qui assurent de bonne foi qu'on ne sait pas le français dans les provinces, que le paysan n'y est qu'un être inculte et sans esprit. Rien n'est plus faux, le paysan ne dédaigne pas le français, où l'entretiennent les jolis feuilletons de Paris et son journal quotidien; mais cette langue officielle qu'il admire, qu'il aime, n'est pas celle dont il usera dans les travaux des champs, dans les rapports de la famille.*

*S'il est « heureux de voir son fils apprendre la langue de son pays, qui est une des langues les plus répandues du monde, » ce n'est pas lui qui se moque du « doux parler de sa mère, » surtout quand ce parler, si différent du jargon de certaines provinces, est une source encore vive, un lien puissant qui le rattache à son foyer et aux séductions infinies de sa terre natale. Chaque fois qu'il sort de l'école et dès que le service militaire l'a rendu à son milieu, il*

*retrouve, il reprend son parler domestique, la langue de la province et des ancêtres, celle qu'aucun décret ne saurait extirper du sol. Déjà, au temps de Strabon, le peuple provençal était* bilingue. *Un édit de François Ier, en 1533, proscrit la langue d'oc. Était-elle alors si différente de ce qu'il en reste aujourd'hui? Ouvrez Belaud de la Belaudière, un Marot provençal du XVIme siècle, vous y trouverez le même idiome que dans l'*Armana *populaire de 1886.* »

Uit *Les Conteurs Provençaux. Paris, H. Gautier,* 1889. Bl. 291.

---

Nº 119. « In den name des vaders, des soens Ende des helichs gheests, Wil ic beginnen Ende ordineren eenen bouc,

Bi den welken men sal moghen
Redeliken verstaen
Walsch ende vlaemsch,
Van also vele als dit ghescrifte
Sal moghen inhouden ende strecken;
Want hine mach niet begripen
Al dat men mach segghen
Ende spreken met monde;
Maer dat men niet sal vinden
Verclaert in desen,
Sal men moghen vinden eldre
In andren bouken ende boucskine.
Nu weet dat het behoort
Datter in si van al een deel.
Als ghi gaet achter straten
Ende ghi ghemoet yemene,
Dien ghi kennet
Of die sij van uwer kennessen,
Weest snel ende ghereet
Hem eerst te groetene.
Es hi man van weerdicheden,
Zo doet of uwen caproen,
Ende omme vrouwen ende ionckvrouwen,
Ende doen si of den haren,
So doetene weder op met uwer hant,
Ende in deser manieren
Moegh dine groeten:
« Heere, God beware u. »
Het es tcortste
Dat men mach groeten
Die lieden groetende.
Ende men heeft in usagen
Dat men andwoord:
« Heere, goeden dach gheve u God.
» Vrouwe, goeden dach of goede nacht
si u ghegheven.
» Wat doet ghi? »
Of: « Hoe eist met u?
» Mi es wel dat ghi wel hebben moet.
» Waer hebdi gheweest so langhe?
» Ic ne sach u bin langhen. »
— Ic hebbe geweest uten lande. »
— In wat lande
» Hebdi gheweest? »
— Heere, het ware te vele te vertelne;
» Maer ghelieft u
» Dinc die ic mochte doen,
» Ic soude wesen de gone
» Diet gherne soude doen.
— Scone heere, groten danc
» Van uwen hoofschen spraken
» Ende van uwen goeden wille,
» Ende God loond u,
» Ende God laets mi verdienen.
» Ende weet sekerlike
» Dat ghi ne zijt
» Niet bedroghen,
» Want also soud ic doen
» Om u ende om de uwe.
» Te Gode bevel ic u,
» Want ic neme orlof an u. »
Men es dan sculdich te andwordene:
» Onse heere moet u dan gheleeden.
» Gode moeti sijn bevolen.
» Onse heere moete sijn uwe hoede.
» God moet u hebben in sijn hoede.
» Te Gode moet ghi gaen.
» Groet mi de vrouwe
» Of de ioncfrouwe
» Van uwen huus
» Of van uwer herberghen,
» Uwen man
» Uwe wijf ende uwe kindren,
» Uwe sonen ende uwe dochtren
» Ende al uwe maisnieden.
» Ende ghebiet mi
» An minen heere,
» An minen ionchere,
» An uwen vader ende an uwer moeder,
» Te uwen scoenheere
» Ende te uwer sconer vrouwen,
» Te uwen oem ende te uwer moyen,
» Te uwen neven ende nichten,
» Te uwen rechtsweers
» Ende te uwer rechtsweerien,
» Te uwen neven
» Ende te uwen nichten.
» Dat siin de kindren
» Van uwen broeders
» Ende van uwen sustren,
» Ende dit ne vergheet niet. »

Uit *Le Livre des métiers dialogues Français-Flamands composés au XIVme siècle par un maître d'école de la ville de Bruges, publié par H. Michelant, Conservateur adjoint à la Bibliothèque Natio-*

*nale, Membre du Comité des Travaux historiques, etc. Paris. Librairie Tross, rue Neuve-des-Petits-Champs, 5. 1875.* Blzz. 1—3.

« Ende al uwe maisnieden, » daarrechtover staat er in 't Walsch : « *Et toute vo mainsnie.* » *Mainsnie,* anders *maisnie,* is 't Latijnsche *mansionata,* van *mansion(em),* Fr. *mainson, maison, maisonnée;* vrglkt *maisonage, maisnage, ménage.* Dit leelijk bastaardw., dat in vroegere tijden onze tale besmette, is nu vervangen door gezinde, huisgezin, huisgenootschap, broodaatschap, enz.

## VRAGEN

Wat is « duivelkes » op iets halen? Geh. *Dixmude.*

Wat is *upshout* of *hupshout* te zeggen? « Upshout is een stuk van den ruwen timmer. » Geh. *Antwerpen.* « Upshout, blok ruw timmerhout. » Geh. *Oostvlanderen.*

Wat is *afzoeten* te zeggen? De diamantslijpers gebruiken 't w., tot Antwerpen.

Wat zijn *bloeluizen?* Geh. *Brugge.*

Wat is eene *zwijze?* Geh. *Wachtebeke.*

Wat is *boordgereed* te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Wat heet men den *doodtrommel?* Geh....?

Wat is *zakzeepe,* in : « Huyt casses de savon, dit *zaczeipe?* » Brugge 1470.

Wat is *hemelvloeiig* te zeggen, en *klessachtig,* sprekende van land? Geh. *Desteldonck.*

Wat beteekent het w. *avernasch,* dat zaliger Deken De Bo mij in handschrift overgelaten heeft, schrijvende aldus :

« *Avernasch,* adj. »

zonder iets meer. Waar behoort dat w. te huis?

Wat is de spreuke « *Hij troost hem in 'n luis* » eigentlijk te zeggen?

Wat beteekent *tem, temheid,* in : « Het vlas en is niet tem. 't En is geen temheid in 't vlas? » Geh. *Oudenburg.*

Wat is *koekendester* te zeggen, in de spreuke van den Duikalmanak, 31 Dec. 1890, S. Silvester :

Vester, Vester, Vester,
koekendester.

Wat bediedt het w. *haringronde?* Geh. *Clercken.*

Van een leelijk man, die een leelijk wijf hadde, hoorde ik zeggen : « Zij en zullen malkaar niet *verbeelden.* » Wat bediedt *verbeelden* hier? Geh. *Moorseele.*

Wat is « Hoe gij leelijke *nevelkop* » te zeggen? Geh. *Kortrijk.*

Hoe late is 't? — « Tusschen den elven en 't *rabat.* » Wat is 't *rabat?* Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Wat voor baggen of juweelen zijn *gouden deurslagers?* Geh. *Clercken.*

Wat is *kapscharen, kapschaarde, gekapschaard?* Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

Wat is *Leyveerdig* vlas? Geh. *Gulleghem.*

Wat zijn oude *saggelaars* of *zaggelaars? Uit eenen boek van de jaren 1600.*

Wat verstaat gij door een *roobatje?* Geh. *Woesten.*

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Asper, Barcelona, Bekeghem, Belle* (2), *Brugge* (10), *Brussel* (4), *Cortemarck* (2), *Drongen, Gent* (4), *Haerlem* (5), *Houthulst, Huldenbergh, Iseghem, Leffinghe, Lichtervelde* (3), *Luyk* (2), *Maelte* (4), *Meenen* (2), *Montreal, Neerwaesten, Noordpeene, Oostende, Oost-Roosebeke* (4), *Paschendaele, Poperinghe, Rijssel, Rousselaere* (2), *Salzburg, Seveneeken, Sint-Niklaas* (5), *Thielt* (3), *Thorhout, Valence, Wijtsgate.* — 1 October 1889.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AANSULFEREN, *sulferde aan, aangesulferd.* = Sulferende aan- of toekomen. — Hij komt weêr aangesulferd! Dat is: hij komt weêr gelijk iemand die verlaan is. Geh. *Brugge.*

AANZATTEN, *zatte aan, aangezat.* = Zatheid geven of doen gevoelen. — Bier en zat niet aan : 'k ga nen borrel pakken. Geh. *Antwerpen.*

AFPIJEREN, *pijerde af, afgepijerd.* = Afhandig maken met behendigheid, aftroggelen. — Hij gaat hem zij' geld afpijeren. Geh. *Audenaerde.*

Te Brugge zegt men voor *pijeren peuren*, d. i. met pijerworms achter paling visschen.

ATE, de. Z. De Bo. — Op dien meersch is 't goe ate voor de boter. In die streke 'n hebben ze geen goe kalvers : de ate van de melk en deugt er niet. Geh. *Wachtebeke.*

BAFEREN. Z. *Binnenbaferen, bafferen.*

BAFFEREN, *bafferde, gebafferd.* = Eten bij de mondsvulle. — Hij kan bafferen, lijk e peerd. 't Is altijd van eten en bafferen dat men daar hoort. Geh. *Kortrijk.*

*Bafferen* is uitbouw met *-eren* van *baffen* (Schuermans), dat slokken beteekent, gulzig eten, enz. De stam van 't w. is *baf* (Schuermans II, 17), 't gene men baft, te baffen heeft of geeft. Van daar het w. *kermes-baf*, dat ik gebezigd vinde door *P. Vervisch*, van Moorseele, in zijn *Leven* enz., *Maestricht 1791*, aldus, bl. 273 : « Geloopen...

Nu om Appels, dan om Raepen,
Nu om Wolle, dan om Schaepen,
Nu om Boter, dan om Hout,
Nu om Spek, dan om Smout,
Nu om Boekweid, dan Potaters,
Nu om Kooren, dan om Kaf,
Nu om Graen, dan Kermes-Baf,
Nu om Keirssen, Licht en Vier,
Nu om Wasch, dan om Bier,
Nu om Brood voor den Disch,
Nu om Vleesch, dan om Visch. »

Het w. *baffen* heeft eene tweede beteekenisse, te weten, als men 't op honden toepast, *bassen;* op menschen *boffen* en *stoffen*. Zoo leze ik in de *Prinseliicke Deuiisen van Claude Paradin 1556*, vertaald en gedrukt te... door...?



*Sulx is hij oock die in Godts dienst sich selven straft,*
*En dwingt sijn eygen vleesch, den hont die altijt baft :*
*Den duyvel van den Lust, die noint moe is van strijden,*
*Verwint, en ooc daer door geniet het lang verblijden.*

Van der Schuerens *Theutonista* heeft : « Baffen. belen. bloecken. blaffen. *Latrare. Baulare.* toe Baffen. toebloecken. *Allatrare.* samen Baffen: *Collatrare.* in Baffen. *Illatrare.*

Van dit *baffen* komt *bafferen*, dat is klappen, boffen, liegen, dat er het ende van verloren is. « Ge zijt weêre bezig met bafferen, » hoorde ik tot *Sweveghem.*

Bemerkt dat *baffen, bafferen* 1° beteekent geweldig *inslaan;* en *baffen, bafferen* 2° geweldig *uitslaan;* beiden met betrek tot den mond, de kaken.

De ww. *baaf, bave, bafe, baffe, baffer, baf, baven* en *baffen* (De Bo, Schuermans) beteekenen 3° slag op de kake; eenen kaakslag, of in 't algemeen eenen slag geven.

*Baffen* versterkt wordt *paffen*, waarvan *paf*, dik van eten (de Jager Frequent.); en *paf* (De Bo), paf geslegen, van slagen of van verslagentheid.

't Ware moeielijk om verduiken dat de Fr. ww. *bave, baver, baveur, bavette, bavard, bavarder, bâfre, bâfrer, bafreur, bafouer*, met geheel hunnen aanhang, zoo van gedaantewegen als anderszins, hier thuis behooren. In 't Latijn en weten de Fr. geleerden die ww. geenen oorsprong aan te wijzen : « *Onomatopée, origine inconnue,* » zeggen ze, en dat is bijkans zoo vele gezeid als : gaat zoekt erachter.... in den dietschen grond en in de oorspronkelijke tale der nederlandschsprekende Franken.

BEBIEREN, *bebierde, bebierd.* = Meer bier te drinken geven als dat iemand dragen kan. — « Hen is weêre al bebierd thuus ekkomm'n. » Geh. *Bulscamp.*

BELL'HUILDERE, den. = Een die een huilend geluid geeft, gelijk eene belle. — « Hoort 'n ronken, m'nen top : dat is ne'm bell'huuldere ! » Geh. *Gits.*

BEVATTIGEN, *bevattigde, bevattigd.* = Bevatten, begrijpen, verstaan. — 'k En kan ik dat niet bevattigen hoe dat sommigte menschen zoo nalatig zijn. Geh. *Ruddervoorde.*

Zoo hoort men nog *begunstigen* voor *begunsten, benadeeligen* voor *benadeelen, doodigen* voor *dooden, eindigen* voor *einden, huldigen* voor *hulden, noodigen* voor *nooden, vortigen* voor *vorten*, enz. Z. de Jager's Freq., ww. op *-igen.*

BEVUIEN, *bevuide, bevuid,* uitspr. *-vui-* gelijk *vu y,* in 't Fr. *je l'ai* vu y *entrant.* = Beguien, beguwen; guwen, guien naar iets. — De katte zit an de veister, de strate te bevuiene. Geh. *Sweveghem.*

Men kan hier, den stafwissel (*g* = *v*) inziende, 't w. *guien, guwen* (De Bo) erkennen; of, 't gene mij min bevalt, het Fr. w. *vue* (of *bévue !)* als oorsprong van *bevuien* doen gelden.

BIJ. = Gierig, nauwe, dichte. — M'n oom is schrikkelijk bij. Geh. *Wulveringhem.*

BINNENBAFEREN, *baferde binnen, binnengebaferd.* = Binnenslaan, binnendoen, opeten. — Als hij vijf schellen hespe bin'gebaferd hadde, hij vroeg ton om nog. Geh. *Lichtervelde.*

Ze brochten mij op een *tailloire*
een ende vetten derm, met een zwijnsoore :
ik docht dat is een goe begin,
en 'k baferde da' bin !

Geh. *Heule, 1790.*

BLEIEREN, *bleierde, gebleierd.* = Weg en weder blakeren, waggelend vlammen. — Doet de deure toe : de keerse bleiert, en 't wasch druipt op den vloer. Geh. *Bulscamp, Paschendaele.*

BLEKKEN, het, tweevoud *blekkens.* = Bekkens, de schijven. — Ze sloegen geweldig met de blekkens. Geh. *Sevecote.*

BOOMVELDERE, den. = Twee volle sneden broods, van ends-ent-ends gesmeerd en op malkaar geleid. — Met zulk nen boomveldere, ge zult kun' wachten tot den noene. Geh. *Lichtervelde.*

BOSSEBANK, den. = Stoel of bank waarop de wagenmakers de bossen leggen, als ze ze gaten. Z. *Goezebeetel.*

BOSSEGAT, het. = Gat in de wagenbosse, bestemd om eene speeke erin te steken. Z. *Goezebeetel.*

BRAAMKOPER, het. = Doorndraad, duiveldraad, gestekkerd ijzerdraad, dat men gebruikt om weiden, erven en landen af te spannen. — 't Is wel vijf meters braamkoper te kort. Geh. *Lichtervelde.*

BUKKIG. = Koppig, weerspannig. — Peerderebbe, dat is bukkig hout. Geh. *Cortemarck.*

DEIEN, *deide, gedeid.* = Sterven. — « Hen is gaan deien na ze geborteprochie. » Geh. *Iper.*

In 't middeleeuwsch Eng. bestaat het w. *deyen* sterven, IJslandsch *deyja,* oud Sassensch *döian,* hedendaagsch Eng. *to die,* uitsprekens *daai.*

DROES; den. = Ingebeeld, reusachtig, geweldig wezen; scheldnaam van geweldige lieden. — Griele Persyns ! En wie zouder met zulk ne wilden droes willen getrouwd zijn ? Geh. *Ghistel.*

DULP, den. = Dulf (De Bo), slag met de vuist, bezonderlijk op den rugge. — Hij gaf 'n nen dulp dat hij bloed spoog. Geh. *Lichtervelde.*

EENSZINS. = In éénen zin, al éénen kant, in eene en de zelfste ligginge, strekkinge. — De vruchten gaan van d'jare lastig zijn om pekken, maar 't helpt nog dat ze al te male eenszins gedreven liggen. Geh. *Cortemarck.*

Vrglkt *alleszins, anderszins, menigszins, tweeszins, veelszins.*



EERSELINGE, *eer-* uitspr. gelijk *air* in 't Fr. = Ruggewaards. — Ik ging eerselinge tot dat ik den top van dien boom, die bachten de schure staat, niet meer en zag. Geh. *Lichtervelde.*

ERFSCH-ENDE-EEUWIG, uitspr. *essch'ndeeuwig.* = Zonder einde, altijd voort. — Ga-je daar haast ophouden en gedaan hebben ? Dat duurt erfsch-ende-eeuwig. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Ik durve stout het gehoorde « *essch'ndeeuwig* » ontlossen in *erfsch ende eeuwig,* steunende mij op de weêrga van die stafrijmende *formula* of begrijpspreuke, te weten : 't duurt *eeuwig en ervig.*

De *f* is 't gewend van uit te vallen, b. v. in van *'s zels* voor van *'s zelfs, erworme* (De Bo) voor *erf-* of *nerfworm, erbrand* (De Bo) voor *erf-* of *nerfbrand, helt* voor *helft.*

FIJKER, den. = Straal van eene bie, of ander zulk gekruip. — De fijker zit in de wonde. Geh. *Veurnambacht.*

GEBRAKIG. = Broos, sprooi, brokel. — Werfhout is gebrakiger als Paascherhout. Z. *Paascherhout.*

GOEZEBEETEL, den. Z. De Bo, *i. v. Goeze,* Fr. *gouge.* — De wagenmakers gebruiken den goezebeetel, om op den bossebank, bossegaten in hunne wagenbossen te kappen; en deswegen zijn hunne goezen lang van halze ende van schacht. Geh. *Thorhout.*

Brachet zegt dat Sint Isidor, Bisschop van Sevilja, in Spanjen (566—636), in zijnen XIX^sten^ boek, *de instrumentis lignariis,* van *la gouge* spreekt, in dezer voegen : « *Canterium gallis guvia.* » *Guvia* is inderdaad kwaad latijn, zegt Skeat; in 't Spaansch *gubia,* in 't Fr. en in 't Eng. *gouge.* Wat *guvia, gubia* betreft, de geleerden en weten niet welker tale het eigentlijk toebehoort; het schijnt Iberisch, zegt Diez.

Laat het w. *gouge* Fr., Latijn, Spaansch zijn, al dat ge wilt, en bovendien van *gubia, guvia* afkomen. Laat sommige timmerliên of wagenmakers dat Fr. w. *gouge* gebruikt en kwalijk uitgesproken hebben, zeggende *goeze,* met 'n lange *oe* of zelfs met 'n korte; altoos is 't zeker dat wij Vlamingen dat eigenste stuk allaam, *gouge, évidoir* in 't Fr., eenen name gegeven hebben die uit onze eigene aangeborene tale afkomstig is, t. w. *goezebeetel,* met de korte *oe,* niet de Fr. *ou* van *gouge* die lang is. Nu, een *goezebeetel* (uitspr. met *û* = korte *oe, gûzebeetel, gûzebeertel)* is een beetel die dient om *goezen* te maken.

En wat is dat, eene *goeze* ?

*Goezen,* bij Schuermans *goeschen,* in 't Eng. *to gush,* is geweldig voorbijvaren of voorbijjagen te zeggen, 't zij dat men spreke van water, wind of iets anders. « Als ge niet weg en gaat, 'k ga *goezen* » (met eenen steen), hoorde ik tot Kortrijk eenen schipper zeggen. « De snee' viel in *goezen* van de daken, » hoorde ik elders, 'k en weet niet waar noch van wien. « 't Regent dat 't *goescht,* » zegt Schuermans. *Goezen, goezelen,* dat doen de jongens, in den eerrappeltijd, als ze eene *goeze,* eenen *goezel* op 'n wisse steken en hem met eenen fellen zwaai daar doen afvliegen. Als « 't regent dat 't *goescht,* » zoo zegt men te Kortrijk dat er *goezen, goezejes* in de eerde stroomen. « Uitleggens : hij ligt in de *goeze !* » dit uitgeroepen, heeft de knikkergast het recht om eenen speelgenoot zijnen

knikker uit de *goeze*, de vore, de greppe te doen trefbaar verleggen (Kortrijk). « Splijt eenen holden rietstaf, eene klakbosse, eenen penneschacht in tween, en g'hebt twee *goezen* » (Kortrijk). De jongens maken 'n *goeze* in den grond, om er hunnen stok in te leggen, als ze *taille*, anderwat (De Bo), pinker (Kramers) spelen. « Legt uwen stok in de *goeze*, » roepen ze dan, tot Kortrijk; en die *goeze* in den grond is rechts hetgene de timmerman in 't hout maakt met zijnen *goezebeetel*, d. i. met zijnen beetel om *goezen* te steken, met den beetel waarmeê hij *goezen* maakt.

't Ware al wonder hadde ons volk moeten wachten tot dat het vreemd w. *gubia, guvia, *guvja, gouge* hier bekend wierd, om aan zooveel verschillige gedachten als er hierboven vermeld staan eene bekwame uitsprake en eenen passenden name te geven. Neen, ons *goeze*, van *goezen*, Eng. *to gush*, IJsl. *gusa, gjosa*, is een Vlaamsch w. en als zulks verwant met *gie-t-en, goo-t, go-te; fu-ndo, fu-di, fu-sum;* terwijlen dat het w. *gouge*, nagesproken *goeze, (guvia, gubia?)* een overgewaaid vreemd w. is, dat bij geval met ons Vl. w. eensluidend blijkt te zijn, en van eender bediedenisse.

't Is zelden dat een vreemd en een Vl. w. te zamen treffen, van woord- en van zinswegen te gelijk; dikwijls gebeurt het dat de twee gelijkdanige ww. zeer verre van malkaar verwijderd staan, voor 't gene den zin betreft. Wij hebben, b. v. een Latijnsch en een Vl. w. *sulferen :* 't eene bediedt o. a. met sulferblomme bestuiven, 't andere schulferen, scholferen, *agitari*. Het w. *misschien* kan gekrompen zijn uit *mag schien, mag geschieden;* of uit *mis schien, mis geschièden*. Het w. *Kerst* kan *Christus* bedieden, b. v. in *Kerstdag;* en *korst, karst*, b. v. in *kerstig*, kortbrakig. *Kraas* beteekent eenszins *krank* en anderszins vet, *crassus*. *Verwisselen* kan van wisschel *(fiscella*, kaasvat) komen; of van wissel *(wichsel, permutatio)*. Wij hebben *vonnisse* van vinden *(vondenisse);* en *vonnisse* (vannisse, *be*vangenisse), van vangen, doodsnood, *agonia*. Wij zeggen *veste (vestis)* dat een vreemd w. is; en *veste (vaste, vestinge*, stadswal), dat is Vl. Wij hebben een vreemd w. *dobbel (duplex);* en een Vl. w. *dobbel* (uitbouw van *dobbe*) kroes, waaruit de *dobbelaars dobbelen;* d. i. uit den *dobbel* of speelkroes, *dobbelsteenen* of teerlingen smijten. Enz.

HAKKEPAAIEN, *hakkepaaide, gehakkepaaid.* = Hakkebakken (De Bo), met een schuimw. *accordeeren*. — « Ze'n kunnen me m'kaar ni hakkepaaien. » Geh. *Sevecote*.

HOMMELGARS, het. = Ratel (De Bo), ruttelaars, *Rhinantus crista galli L.* — 't Groeit hier overal veel hommelgars in 't maaigars. Geh. *Sevecote, Ghistel*.

De drooge zaadbotten van 't hommelgars trekken wonderwel op gedroogde hommelbellen.

INGROEIELING, den. = Enkeling (mensch, dier, gewas) die ievers in geboren en volgroeid is. — « Men zou zeggen, ja, die buskruidmeulens, 't en gaat daar niemand willen in werken, of 't en zij ievers een ingroeieling. » Geh. *S.-Maria-Audenhove*.

JAMMERHEID, de. = Jammer, te bejammeren. — 't Is jammerheid dat dat kind niet spreken en kan! Geh. *Clercken*.



KAZANDER, den, stemzate op *-an-*. = Kazanderwagen, *q. v.* Z. (*Loquela* 1887, hlfz. 16) *Zeeuwsch speur*.

KAZANDERSPEUR, het. = Speur van den kazanderwagen, nieuw, breed speur. Z. *Kazanderwagen*.

KAZANDERWAGEN, den. = Vierwielde boerenwagen, die daarin verschilt van den gewonen boerenwagen, dat hij breeder speurt, breeder beslegen en langer van asse is. — De kazanderwagen wordt gebezigd als de wagenman vreest van in de polken en de klijtmokken te verstellen. Geh. *Clercken*.

KERKGEBOD, het. = 't Gene, naast de kerke, op den kerksteen, van Recht- en Wetswegen, afgeroepen en openbaar gemaakt wordt. — Je moet daarvan geen kerkgebod doen. Dat is : Ge'n moet dat niet uitklinken, op strate vertellen aan iedereen. Geh. *Wulveringhem*.

KLIKKEN, *klikte, geklikt*. = Meesteren, meesterije, geneesgoed gebruiken. — « 'k He'n al e maand of twee geklikt, en 't en betert niet. » Geh. *Ghistel*.

KLINKEN, *klank, (klonk), geklonken*. = Keuren bij den klank, op dakpannen, schaaljen kloppende eer men ze verwerkt; trouwens om aan den klank te vernemen of ze gehavig en goed zijn. — Hoort dien pannedekker zijn pannen klinken! Geh. *Cortemarck*.

LICHT-GAAT-DEURE. = Zonder zorge, haast-u-haast-u. — 't En was er maar licht-gaat-deure aangenaaid, en, van de eerste windzwepe, 't woei eraf. Geh. *Desselghem*.

LIJFEEGDE, de. = Puid, *q. v.* Geh. *Noorden van Vlanderen*.

LOOTE, de. = Leeg vrouwmensch. — Foei! Ge zijt lijk 'n loote, zoo leêg! Geh. *Desselghem*.

MEUGEN, *mochte, gemeugen*. Z. De Bo. — 't Allaam moet fijn zijn om peerderebbe te meugen, trouwens dat is hout dat al geen kanten meê en wilt; en die 't verwerkt moet wel zijn ambacht kunn'. Geh. *Cortemarck*.

NERGEN, *nergde, generyd*. = Eggeren, egger, boomsch worden. — Mijn tanden nergen van aalbezen te eten. Geh. *Moorseele*.

ONTVANGEN, *ontving (ontvong), ontvangen*. = De heilige Communie ontvangen. — 't Is al sichten te Paaschen dat ik niet ontvangen en hebbe. Geh. *Harlebeke*.

ONVALLIG. = Oevallig, ouvallig, uivallig (De Bo). — Als ge-gij hier maar en komt om onvallige' klap uiteen te doen, ge meugt gij buiten blijven. Geh. *Clercken*.

ONVERSCHILLIG, stemzate op *on-*. = Verschillig. — Paascherhout is onverschillig van werfhout. Z. *Paascherhout*.

Vrglkt *Loquela* 1888, hlfz. 51, *i. v. oneenig*.

OPRAPEN, *raapte op, opgeraapt*. = (Diepten, leegten, van eenen steenweg b. v.) op hunne vereischte hoogde brengen. — Ze zijn bezig met de calcie op te rapen tusschen N. en N. Geh. *Thorhout* en ommelands.

OPSULFEREN, *sulferde op, opgesulferd*. = *Aansulferen, q. v.*

PAASCHERHOUT, het. = Paaschhout, Paaschwerf (De Bo). — Paascherhout is beter voor ne snaarstok als 'n sperre : 't is veel lichter en handiger. Paascherhout is onverschillig van werfhout : werfhout is gebrakiger. Geh. *Sint-Maria-Audenhove.*

PEERDEREBBE, de. = Hout dat zagde, gegolfd, golvende van draad is, b. v. hout uit eenen wan of aanwas van eenen boom. — De stoeldraaiers komen veel peerderebbe tegen, als 't is dat ze schee'n verwerken die uit het eersgat, of uit de broek van eenen boom komen. Geh. *Poperinghe.*

't Schijnt dat de rebben van een peerd niet alleenelijk *boogde,* maar bovendien *zagde* zijn, gelijk sommige golvend getrokkene lijsten, die de schrijnwerkers veroorbooren.

PIEREN, *pierde, gepierd.* = Met halfgelokene oogschelen kijken, met afjunstigheid loeren. — En pieren dat ze dee, als ze zag dat ik mijnen besten hoed aan ha! Geh. *Audenaerde.*

In 't Eng. beteekent *to peer,* uitsprekens *pier,* teenemaal 't zelfste.

Het w. bestaat in 't Platduitsch, in 't Deensch, in 't Zweedsch, en bijkans in al de Germaansche zustertalen ; maar 't heeft bij ons en in 't Eng. eene *l* verloren : elders is 't *plieren.*

PUID, den. = Kleene eegde, die te lijve getrokken wordt : lijfeegde. — Ze werken op 't land met den puid. Geh. *Thorhout.*

RONDSJOLEN, *rondsjoolde, gerondsjoold,* uitspr. *ronsejolen.* = Rond (*sjolen, tjolen, djolen*) dolen ; bij De Bo *rondtjolen, q. v.* — Die zieke veint heeft wel tien jaar lang geron'sjoold. Geh. *Cortemarck.*

Bij streken is het w. *rondsjolen* (*ronsejolen*) tot een onafscheidbaar geheel w. vergroeid ; elders niet. Zoo zegt men : Die zieke veint heeft wel tien jaar lang rond getjoold. Geh. *Sevecote.*

RUINEN, *ruinde, geruind.* = Pruttelen, knoteren, knorren, met een schuimw. *murmereeren.* — Gij en meugt het aan moeder niet zeggen, dat ik dronke' geweest he' : ze zou ruinen. Dat ze dat moste geware worden, ze zou ruinen. Hoor'-je 't beekske ruinen ? Geh....?

Uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

SCHIJTELEN, *schijtelde, geschijteld.* = Den schijtel (De Bo) aandoen ; alsof men zeide 't gareel, *jugum, conjugare :* inspannen. — 'k En kan mijnen man niet gewennen van mij zijne hure thuis te brengen, en daarmeê zitte-n-'k al kwalijk geschijteld. Geh. *Thorhout.*

SCHOEPEN, *schoepte, geschoept.* = Schobben (De Bo), alsof men ongrui hadde. — Houdt u stille : ge zit daar alsan te schoepen ! Geh. *Werveke.*

SCHRIJFSPAAN, het. = Spaan dat de wagenmakers bezigen om hunne teekeningen in den haak te maken. — Zonder schrijfspaan en meugen de jongens niet werken. Geh. *Thorhout.*

SLOKAL, stemzate op *-al.* = Eigenname van een ingebeeld, veel etend wezen. — Die veint kan eten ! 't Is lijk Slokal. Geh. *Rousselaere.*

SULFEREN. Z. *Aansulferen, opsulferen* en (*Loq.* 1889, blfz. 86) *Sulferen.*



TERTEN, *tort, getorten.* = Terden, treden, onder den voet houden, benadeeligen. — Die menschen en kun' ons niet terten in onzen handel. Geh. *Rousselaere.*

UITSTAMEREN, *stamerde uit, uitgestamerd.* = Uitstamelen (Kramers). — Ze gaan op onze gemeenten eenen ding... hoe zou 'k het da' gaan uitstameren ?.. eenen traamweg leggen. Geh. *Cortemarck.*

VEÊRE, gekrompen uit *vedere, vedele,* de. = Eigentlijk, een handsnaartuig, waarop met boge of strijkstok gespeeld, gezaagd wordt ; oneigentlijk, iemand die altijd voorts zegt en herzegt 't gene men liever niet en hoorde. — Hoe gij leelijke veêre ! Ga-je haast zwijgen ? Geh. *Kortrijk.*

VERNOOZELEN, *vernoozelde, vernoozeld.* = In 't verdriet helpen, Latijn *deflorare, impregnare.* — Hij heeft mijne dochter vernoozeld. Geh. *Ghistel.*

*Nooze* is schade te zeggen ; daarvan *noozen, benoozen,* schaden, beschadigen, *noozel,* scha doende of gedaan hebbende, schuldig ; van daar *onnoozel,* onschuldig ; (eens zelven) *vernoozen,* deernisse, medelijden hebben (*de Jager Frequent.*) ; en eindelijk *vernoozelen,* dat zoo vele zegt als beschadigen dat er geen herstellen aan en is.

Sommige geleerden zoeken hier hun Latijnsch w. *noxa,* anderen *nausea* te doen gelden als oorsprong van *nooze* en zijn wijduitspreidend geslachte. Vreemde woorden en tieren doorgaansch niet gewillig op Germaanschen grond, des ben ik ongenegen om *vernoozelen* als een vreemd w. te aanschouwen. *Nausea* kan het Fr. en 't Eng. *noise* voortsgebracht hebben, en *noxa* ook, zonder deswegen vaderlijk recht te krijgen over onze oude volksww. *nooze, noozel, onnoozel, vernoozelen.*

Gelijk *moozen, moezen, mooschen* een en 't zelfste w. zijn, zoo kan b. v. *noesch, noeschen* verborgen zitten onder *nooz-, noozen,* in de middeleeuwen *noes-, noesen. Noesch* is *de travers* in 't Fr., *wrong* in 't Eng. ; en wel, het Eng. werkw. *to wrong* draagt den zelfsten zin als ons *noozen.* Vrglkt *dwarken, Loquela* 1889, blfz. 66.

VERREDS, uitspr. *vrets.* = Verraads, verradelinge. — Hij kreeg verreds ne slag in zijnen nekke. Geh. *Gheluwe.*

VOEREN, *voerde, gevoerd.* = Voere, voeren, met een vreemd w., *manieren* hebben ; voerig zijn. — Die twee kinders voeren wel op malkaar. Dat is : ze zijn eender voeren, eenvoerig, hunne voeren zijn gelijk. Geh. *Wytsgaete, Ouckene.*

Het schuimw. *maniere* heeft, zonder nood of betamelijkheid, ons oud w. *voere* buitengesteken en vervangen. Het werkw. *voeren* en is aleventwel nog niet geheel verdwenen ; 't een kind voert nog op 't ander, bij sommigen. 't Een kind *maniert* op 't ander, dat en hebbe ik nooit nievers gehoord. *Breedvoerig,* d. i. met breede *voere,* met breede *voeren,* staat nog altijd in de woordenboeken ; en Huydecoper op Stoke verzekert dat men eertijds *lichtvoerig* zei, in steê van 't hedendaagsche *lichtveerdig.*

WEEZIG. = Varsch, te letter gezouten. — Weezig vleeschzap en is niet drinkelijk. Geh. *Bulscamp.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

N° 2, Wiedmaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFFUTSELEN, *futselde af, afgefutseld.* = Ontfutselen. — Hij heeft hem al zijn geld afgefutseld. Geh. *Asper.*

AFGUWEN, *guwde af, afgeguwd.* = Guwen (De Bo) en smeeken om iets te hebben tot dat men 't heeft. — Die jongen ha' veel knikkers, maar zijn speelmaatjes hebben ze hem allemaal afgeguwd. Geh. *Asper.*

BEGELE, den. = Groote rei, of paslood, na de gedaante van eene A; een allaam dat de metsenaars gebruiken om hunne muren waterpas te zetten. — Haalt den begele, 't paslood is te kleene. Geh. *Clercken.*

BEGGEREN, *beggerde, gebeggerd.* = Vragen. — « He'llopt en he'bbeggert den heel'n dag. » Geh. *Broekburg,* in *Fr. Vlanderen.*

*Beggeren* laat wikken dat er vroeger in 't Vl. een w. **beggen* bestaan heeft, dat in 't Eng. nog bestaat onder de gedaante *to beg.* De stam *beg-*, uitgebouwd *beggeren,* is gekrompen en verklankt (Skeat) uit **biddigen, *bidgen, *biggen, *beggen, beggeren;* en **biddigen* is uitbouw van *bidden.*

Vrglkt *bevattigen, Loq.* '89, 2.

BESLONDEREN, *beslonderde, beslonderd.* = Beslijken. — Ze kwamen thuis, van hoofde te voete beslonderd. Geh. *Brugge.*

BLOMSTAAN, het. = Korf om blommen in te zetten, en met eenen voet eraan. — « Als m'achter dat blomstaan gingen naar de winkel : ge weet het nog wel ! » Geh. *Inghelmunster.*

BOERIEREN, *boerierde, geboerierd,* uitspr. *borrieren,* bijkans *b'rieren.* = Boerenneringe doen, 't land begaan en bewerken. — « H'n he't heel ze leven ebboerierd. » Geh. *Duynkerke,* in *Fr. Vlanderen.*

BOUTEN, *boutte, gebout.* = Met den bout (den grendel) sluiten, grendelen. — « Jan, is de deure ebbout? » Geh. *Duynkerke,* in *Fr. Vlanderen.*

*To bolt* (bouten) beteekent rechts het zelfste, in 't Engelsch.

BRANZEL, den. = Brandsnee, branze (*Loq.* '85, 25). — Eenen branzel slijpen aan een mes. Geh. *Sinay.*

BROEM, den. = Brom, in keizersch Vlaamsch; *Genista scoparia L.* — « 't Staat veel broem up d'n Catsberg. » Geh. *Godewaertsvelde,* in *Fr. Vlanderen.*



BUSSCHOOP, den, meerv. *busschopen.* = Bisschop. — « De Busschopen van Iper waren eertijds uze Busschopen. » Geh. *Duynkerke, Vleteren,* in *Fr. Vlanderen.*

DEESTEREN, *deesterde, gedeesterd.* = *Kadeesteren.*

DEIN, den. = Den (*Loq.* '85, 26). Geh. *Sinay.*

DINGS, het. = Voortbrengsel, note, vrome, stoffe, gereedschap.. — « 't Staat van d' jare veel dings op het land : is 't dat 't al wel mag binnengaan, 't zal e goe jaar zijn. Dat is aardig dings ! Brengt dings meê om koeken te bakken. Steekt er wat dings in, om op te vullen. » Geh. *Anseghem, Wareghem.*

DONDERKOP, den. = Dondertorre, peerdekop (*Loq.* '85, 29). Geh. *Sinay.*

DWENDEL, den. = Wendel, vrange, zwengel (Kramers). — Hij heeft den dwendel van den slijpsteen gebroken. Geh. *Asper.*

EENIGSTE KEEREN. = Eenige keeren, Lat. *aliquoties.* — Hij heeft mij eenigste keeren komen bezoeken. Geh. *Vichte.*

EVENHAAST. = Dadelijk, seffens, rechtuit. — « 'k Zal evenhaast gaan komen. » Geh. *Peene,* in *Fr. Vlanderen.*

FAK, den. = Fok (De Bo). — Hij zat op zijnen fak, te horken naar die vertellinge. Geh. *Oyghem.*

FAKKEN, *fakte, gefakt.* = Fukken, fokken (De Bo). — De reiger fakte neêre, in den meersch. Geh. *Oyghem.*

GEHANDSCH. = Gehandzaam. — Dat is ne g'handsche werkman. Geh. *Sinay.*

GEHANDZAAM. = Behendig, handveerdig, handhavig, bedreven, geoefend ; met een vreemd w. *adret.* — Dat is een gehandzame werkman. Geh. *Sinay.*

Bij Kiliaen staat *behandzaam* en *gehandzaam,* met den zelfsten zin.

Waarom zeggen sommigen liever *adret?*

GETRUK, het. = Getrek, gespan, sprekende van trekdieren. — z'He'n geld gewonnen lijk e getruk peerden! Geh. *Sweveghem.*

GROOTEVROUWE, de. = Grootmoeder (De Bo). — Ge meugt gij klappen als 't zwijn niest, en zeggen : God zegen'-'t-je, grootevrouwe ! Geh. *Veurnambacht.*

HALTEPIT, den. = Heltepit, helfteput, waterput, wedding, drinkpit, tusschen twee wee'n; dienende voor 't vee van de eene en van de andere helft der gerzinge. — « He' llag versmoord in d'n haltepit. » Geh. *Belle*, in *Fr. Vlanderen.*

HESSE, de. = *(Hepse, hespe)*, bille, dije. — « H'n he' szeer in z'n hesse. » Geh. *Steenbeke*, in *Fr. Vlanderen.*

HODDE, de. = Afgescheurd, verhakkeld stuk goeds. — « Ge'n moet er niet op letten, als 't u belieft, m'nheere : 't zijn hier al hodden en vodden! » Geh. *Wackene*, van een vrouwke van gewillig 82 jaar.

Door de Jager, in zijne Frequent., wordt het w. *hoddebek, hoddebackis* (leest *hoddebakhuis*) veroorkond, met den zin van hakkelaar, stameraar. Een hoddebek, wat kan het anders zijn als een *bek* (een bakhuis) die *hodt*? Daar moet dus een werkw. **hodden* bestaan hebben, dat hakkelen, stameren beteekende. Maar, gelijk hakkelen twee beteekenissen heeft, te weten 1° *hacher en petits morceaux* (Kramers), en 2° *bégayer, bredouiller, balbutier* (Kramers), zoo zal **hodden* ook 2° stameren, stotteren bedied hebben, en 1° in slunsen en sleien, in tuiten en vellen hakken of hakkelen. Van **hodden* 1° komt *hodde*, d. i. eene *verhakkelde* brokke, een lap, een vodde, een slunse; en van *hodden* 2° *hoddebek, hoddebakhuis*, d. i. een stameraar.

En alzoo beurt het dat ons oud woordeken *hodde*, rijmende op *vodde* en op *todde*, bewaard gebleven is en nog leeft op de tonge van eene tachentigjarige, bij wien het wederwoord *hodden en vodden*, voor den laatsten keer misschien eer 't uit- en wegsterft, door eenen schrijfveerdigen zanter gehoord en geboekt wierd.

Het w. *hodde* heeft nog verdere nakomelingschap, namelijk, verklankt en uitgebouwd met *-se*, in *hudsen, hedsen* (Kiliaen). *Panniculi, panni viles, triti et laceri;* uitgebouwd met *-eren* en *-elen*, in *hodderen, hoddelen, hoddel*, (Schuerm., de Jager Freq.), en in 't Eng. w. *to huddle.*

Bij die laatste ww. breekt eene derde beteekenisse door, te weten heen en weêr slingeren, schudden, vendelen; dit schijnt mij de grondbeteekenisse. Bij het stameren *stoot* en *stottert* immers de tonge; en dat te lange en te vele slingert en zweept, vliegt eindelijk aan stukken en flarden, wordt verhakkeld tot slunsen, sleien — *hodden.*

HURT, den. = Wijle tijds. — Wacht nog nen hurt, beidt nog een hurtje. Geh. *Asper.*

De boeren zeggen nen *hurt*, e *letje*, een *gebei*, een *tijdtje;* de heeren steêliên zeggen liever 'n *pooze*, (Lat. *pausa*) of e *momentje.*

INKEL, den, *i* gelijk in 't Fr. *fini.* = Eekel, eekenote, zwijnsnote. — Ne geheele zak inkels voor de zwijns. Geh. *Denterghem.*

KADEESTEREN, *kadeesterde, gekadeesterd.* = Deefelen (De Bo). — Hij kwam deur 't slijk en de more gekadeesterd. Geh. *Denterghem.*

Vrglkt bij De Bo *Deister* en *bedeisteren.*

KIBBINGEN. = Kimmingen (*Loq.* '85, 27). Geh. *Sinay.*



KLAKSNOER, het. = Voorsnoer (De Bo) van een zwepe. — 't Klaksnoer is of mijn zwepe gedjakt. Geh. *Avelghem.*

KNOKKAART, den. = Een die op nen knok weunt. — De knokkaarts zijn al neerstig volk. Geh. *Denterghem.*

KNUITE, de. = Knuiste. — Geeft dien armen man een knuite brood. Geh. *Asper.*

KOPPEL, het. = Gewricht, koppelinge (De Bo). — De voet is gebroken in 't koppel van den knoesel. Geh. *Denterghem.*

Ik vermoede dat wij hier geen Latijnsch (*copula, den* koppel) maar een Vl. w. tegenkomen, t. w. eenen uitbouw van *kop, knop*, gesterkt uit *kobbe, kobbel, knobbel;* 't en ware *het koppel, 't koppel* voortskwame van een haastig uitgesproken *de koppel, d' koppel = 't koppel.* Vrglkt *de boek, d' boek, 't boek, het boek.*

KUI, den. = Kuw, kuwel, uitgekuweld dingen, zake van geender weerden. — « Als 't niet en betert 't zal nog al in ne kui vergaan. » Geh. *Maldeghem.*

LAND, het. = Eerde, grond, Latijn *humus.* — « De trapisten delven alle dage esschuppe land uiten hu'l'der graf. Waar he' j'ewwist, dat er zoo vele land a' je schoen hangt? »

En oude boom verplant
is ebboom in 't land.

Geh. *Noordpeene*, in *Fr. Vlanderen.*

LEITE, de. = Scheldname van een onhebbelijk, minderachtig vrouwmensch. — « Dat is 'n leite van e vramins! » Geh. *Wackene.*

Vrglkt, bij De Bo, de ww. *Lei* en *leili.*

LOEBENDE *lucht*, korte *oe*. = Bevangen lucht, zonder regen, noch damp, noch helderen zonnenschijn. — « 'k He' 'k liever 'n geildige vlage regen als alzoo van die loebende lucht. » Geh. *Iseghem.*

LUILANKE, de. = Lui, ledig, vaddig vrouwmensch. — « Ga-je haast opstaan, gij luilanke, da'-je zijt! » Geh. *Ruysseleê, Iseghem.*

Vrglkt *Loquela* 1888, hlfz. 63, onder het w. *Schijverlante.*

LUST, den. = Bekomste, genoegte, verzaadheid. — « He'-j' je' lust van dat bier? » Geh. *Belle*, in *Fr. Vlanderen.*

NEGENMAN, den. = *Eigentlijk*, negenste man; *oneigentlijk*, balmondig man, die niet te zeggen en heeft, die staat waar de bezem staat. — 't En is geen nood : ze'n zullen mij geen negenman maken, gelijk ze mijn oom gedaan he'n, zaliger gedachten! Geh. *Clercken.*

De spreuke oorijt uit het spel, zoo mij dunkt; te weten, als de speelders heutelen om te wikken welke viere tegen welke viere gaan spelen, die overschiet en niet gekozen en is, die is negenman, en hij mag helpen kijken. Dit zij hier gezet ten verbeteren van die 't nader weet uiteen te doen.

NEUZE-EN-ENDS. = Top-en-eers, neuze-en-eers. — De kinders liggen neuze-en-ends in bedde te slapen. Geh. *Houthem*, in *Veurnambacht.*

OM. = Wegens, met een Latijnsch w. *causâ.* — « G't-deure om uwen baard : d'hoogemesse luidt! Ge moet nog om

uwen baard gaan! » Dat is : Ge moet u nog gaan doen scheren. Geh. *Lichtervelde.*

OORIJEN, *oorijde, geoorijd*, stemzate op *-ij-*. = Van ouder te kinde overgaan, door de geboorte, door de oorije, met het bloed. — Rost haar, dat oorijt, zeggen ze, maar 'k en geloove er niets van. Geh. *Clercken.*

OPGEZICHTE, het, stemz. *op-*. = Uitzien, wezen, met een vreemd w. « den *air.* » — Die jongen heeft het opgezichte van ne valschaart. Geh. *Asper.*

OPRAPEN, *raapte op, opgeraapt.* = Vernemen, vatten. — Die vrouwe zei *overraad* en 'k hadde 'k-ik *overhand* opgeraapt. Geh. *Sweveghem.*

OVERDRINKEN, *(overdrank), overdronk, overdronken* (zijn eigen zelven). = Meer drinken als dat men vermag. — Met dat hij ze zelven altemets overdrinkt, 't gebeurt dat hij nu en dan 's zundags de kerke loochent. Geh. *Thielt.*

OVERRAAD, den. = Overschot, b. v. van een eetmaal, Fr. *relief.* — Die arme vrouwe komt dagelijks om den overraad. Geh. *Kortrijk*, van eene uit *Rousselaere.*

Men overlegge wel de beteekenisse van de ww. *voorraad, naraad* en *overraad.*

Met *voorraad* iets doen, dat is met *voor* bedachten *rade* iets doen ; en « *naraad* en ontbreekt nie man, » zegt het spreekw. Die met *voorraad* zijn zaken schikt en zal niet lichte gebrek hebben ; hij zal b. v. eenen *voorraad* eerdappelen indoen waarmede hij van te vooren *raadt* ende schikt dat hij zal toekomen. Heeft hij meer ingedaan, hij heeft *over geraden*, hij heeft *overraad* van eerdappels. « De levensmiddelen die we met *voorraad* hebben opgedaan heeten we den *voorraad* zelf, » zegt Dr de Jager, *Latere Verscheidenheden, bl. 408*, beneden de bl.

Het Vl. w. *voorraad* vertaalt dan zoo wel het vreemd w. *provisie*, als het Vl. w. *overraad* de vreemde ww. *reste, resten, restjes, restant, restantje* vertaalt.

PAKAN, den, stemzate op *-an*. = Gelent, leune, reeze, b. v. van eenen trap. — Hij sleerde langs den pakan van den trap en hij viel, d'hersens in de kele, op den grond. Geh. *Handsaeme.*

Vrglkt het w. *Wergaai.*

PAPPOTS ENDEKLOKKE, de. = Noeneklokke, beêklokke. — Alla, jongens, genoeg gevrocht : Pappots endeklokke luidt! Geh. *Eeghem.*

PATEELEN, *pateelde, gepateeld.* = *Eigentlijk*, bij, tegenover, rond het pateel (den scheutel) zetten ; deel laten hebben in de maaltijd ; *oneigentlijk*, en met omgekeerden zin, mishandelen, zeerden, plagen. — Hij wierd daar gepateeld dat 't schauwe gaf. 't En is niet veroorlofd van iemand alzoo te pateelen. 'k Was daar toch leelijk meê gepateeld ! Geh. *Oostende, Wielsbeke, Beveren-aan-de-Leye.*

De Bo, onder *Scheutelen*, zegt : Met iemand « gepateeld » zijn = met iemand « gescheuteld » zijn. Dat is eigentlijk met iemand aan 't pateel of den scheutel zitten.

PITVETTEN, *pitvette, gepitvet.* = Vetten met vette die in een pitje of dobbeken gedaan wordt, neffens de plante. — « m'He'n wij'der den toebak eppitvet. » Geh. *Elverdinghe.*



SCHALKZANGER, den. = De voorzanger bij het maatgezang van de heiers, als ze met tien-, twaalv-, twintigen, of meer, aan het schalk staan en den aap of den heiblok trekken. — « Over eenige dagen is men begonnen met te Lokeren over de rivier *de Durme* eene nieuwe brug te leggen vóor den spoorweg Gent-Antwerpen. Daar het bijna onuitstaanbaar heet was, kreeg de schalkzanger, genaamd Th. Delanghe, ongehuwd, oud 25 jaren, woonachtig te Beirvelde, het ongelukkig gedacht zich in de rivier te baden.... » *Nieuws van den dag*, 5—6 Sept. 1886.

SCHALVAKKE, de, stemz. *-va-*. = Vakke, fakke, brokke, stuk, met eenen bijzin van wanschapentheid, grootheid, geweldigheid. — 't Is hier alzoo 'n geheele schalvakke (stuk lands) allemaal pee'n. De boomvelder kapte geheele schalvakken houts van 't eersgat van dien boom. Geh. *Asper.*

De stemzate verraadt een w. dat met het voorvoegsel *schal-* gesterkt is. Dit voorvoegsel, dat ook als *schar-* ter bane komt, wordt meest omgekeerd (*schla-, sla-*) of verminkt (*scha-, sa-*) tegengekomen. Vrglkt *scharminkel, slameur, sabatteren, schamakke* (De Bo).

SCHAPENBOK, den. = Schapenbocht (De Bo). Geh.... ?

Uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

SCHRENZEN, *schrans, geschronzen.* = Slinzen, slenzen (De Bo), snoepen, gulzig, geweldig, met de tanden brekende, eten. — Beziet toch die jongens, hoe ze den een achter den anderen al die onrijpe appels schrenzen ! Geh. *Bulscamp.*

SCHUTSE, de. = Schutsig vrouwmensch ; eene die ruw handelt ; die niet op en let op heur werk ; die er al te zeere deuregaat en vele breekt. — Ha gij schutse, ge zull'et nog al breken dat er is. Geh. *Denterghem.*

SCHUTSIG. = Haastig, ruw, onvoorzichtig, gelijk eene schutse, *q. v.*

SLANTEREN, *slanterde, geslanterd.* = Traagskens gaan, moeielijk voortsukkelen. — Hij kan altemets nog slanteren tot aan de kerke, maar 't is er al meê. Geh. *Denterghem.*

SLEEPEN, *sleepte, gesleept.* = Sleep, sleepende vol zijn, reis met den boord. — 't Heeft zoodanig geregend, dat al de beken sleepen. — Geh. *Denterghem.*

SPEELMAN, den. = Zoelte (De Bo). — Als 't des avonds weêrlicht op de kimme, en niet en dondert, zoo zegt men : 't Is de speelman. Geh. *Denterghem.*

STEGGELEN, *steggelde, gesteggeld.* = Babbelen, klappen, klinkebekken, lellebellen ; ook twisten, woorden hebben. — 't Is altijd beggelen en steggelen : dat en zwijgt nooit ! Geh. *Bulscamp.*

Het w. *steggelen* staat bij Schuermans bekend als Limburgsch : het beteekent twisten, geschil (woorden) hebben. Al de kanten van Breda beteekent het zeuren in 't kaartespel. Z. de Jager, *Frequent.*

STOFFE, de. = Oorije. — « Dat is ton nog 'n goe stoffe van e vromminsch. » Geh. *Maldeghem.*

TEGEN. = Aan. — « j'En he't dat niet goekooper tegen mijn verkocht os tegen en anger. » Geh. *Ghijvelde*, in *Fr. Vlanderen*.

TEN HOVE GAAN. = Onder gaan, slapen gaan, van de zonne gezeid. — De zunne is ten hove. Geh. *Schoore* en elders in *Veurnambacht*.

Vrglkt De Bo, *i. v. Hof*, die Van Maerlant aanhaalt en zegt dat *ten hove gaan oulings* gezeid wierd. Dat oud zeggen en is nog niet ten hove gegaan bij de Vlamingen : 't schilt vele !

TRENEN, *treende, getreend*, uitspr. gelijk *trai* in 't Fr. *trai-re*. = Tranen (*Loq.* '85, 37). Geh. *Sinay*.

UITSPLIJT, den. = Uitspaar, opbreng. — Dat ware nog al nen uitsplijt, om onzen jongen naar schole te laten gaan. Geh. *Gulleghem*.

UITWAGEN, *waagde uit, uitgewaagd*. = Uitbommeleuren, uitvisschen met de wage, de zwa, het bommeleurnet. — Wij hebben in eenen noenstond geheel dien gracht uitgewaagd. Geh. *Sinay*.

Vrglkt *Bommeleuren* (*Loq.* '88, 33) en *zwa* (*Loq.* '85, 56).

UITWIJS, den. = Ontzeg, met een vreemd w. *cassade*. — Hij heeft te Jan Vossens ook al zijnen uitwijs g'hed ! Geh. *Denterghem*.

VEERTIGSOUNARE, den, stemz. *-sou-*. = Een stuk van twee frank. — « Dat kost evveertigsounare. Wisselt m'evveertigsounare, an 't je b'lieft. » Geh. *Cassel*, in *Fr. Vlanderen*.

VERGEREN, *vergeerde, vergeerd, er, eer* gelijk in 't Fr. *guères*. = Verwaaien van begeerte, verhunkeren. — Geeft die jongen ook e stik : hij zit daar te vergeren. Geh. *Denterghem*.

VERLEEK, het, *ee* gelijk in *beke, leêr*. = Verzijp, met een vreemd w. *stomijze*. — Laat de geschreepte wortels nog wat in 't verleek staan. Geh. *Denterghem*.

VERSPRIETEN, *verspriette, verspriet*. = Met eenen nieuwen (of eenen anderen) spriet voorzien ; b. v. eene broek versprieten. — « Ge gaat naar d'helle gaan ! — 't En is geen (h)elle, 't en is maar drie vierendeelen meer : den duivel heeft een vierendeel g'hed, om z'n broek te versprietene. » Geh. *Rousselaere*.

VRANSCH. = Fransch. — « De Vran'sche wet. De Vran'sche tale. » Geh. *Vleteren*, in *Fr. Vlanderen*.

WAAR, het. = Waarheid. — « 't En is daarvan geen waar. » In keizersch Vl. : Dat en is geen waar, dat is onwaar. Geh. *Ghijvelde*, in *Fr. Vlanderen*.

WAGE, de. = Bommeleurnet. Z. *Uitwagen*.

WATERBOOT, den. = Twee bondels vlas, top en eers, met twee of drie stroobanden aan malkaar gebonden, om te rooten. — Hoeveel waterbooten schik'-je te maken tegen te noene ? Geh. *Lichtervelde*.

Vrankrijkwaards heerscht het w. *boujon, boujeau, bezong, bezow* op de roothoven. Een « *boujeau*, » zegt Littré, is een « *assemblage de deux bottes de lin placées tête-bêche, afin de tenir moins de place au rouissoir.* »



Overal staat het *Vlaamsch* neffens het *vreemd* w., bij 't Volk ; en 't vreemd wordt voorengetrokken, en 't verdonkert bij streken het Vlaamsch w. !

Waarbij komt dat ?

WERGAAI, den, stemz. op *-gaai*. = Kaakslag. — 'k Ga u seffens ne wergaai geven dat uw hoofd draait. Geh. *Kortrijk*.

Het w. *wergaai*, ingezien de stemzate, bevat waarschijnelijk eene geheele zeggenschap, te weten : *w'r, wer*, of *waar ga-je ?* Bij de Franschen hoort ge « iemand eenen *vive-l'amour* geven, » met den zelfsten zin.

Eenen *fifelamoer* zeggen sommigste Vlamingen ook al !

WINDSPLETTERE, den. = Haarkliever, vitter, met een vreemd w. *chicaneur*, bij Kramers een « sikkeneurig » mensch. — Met dien windsplettere en is er geen handelen. Geh. *Wackene*.

ZUWE, de. = Konijnemoere. — « De zuwe is ezzwolten van d'n nacht. » Geh. *Elverdinghe*.

De *zuwe* is het wijveken, de *zij* of de *zoe*, van alderhande dieren ; evengelijk de *hij* of de *hije* het manneken is. In Engeland spreekt men b. v. van een *he goat* (eene **hij geete* of bok), en van eene *she goat* (eene **zij geete* of zuwe).

Geen wonder dat de Vlamingen alzoo spreken, vader Maerlant sprak alzoo in zijnen tijd, blijkens *der Naturen blomme*, b. v. V. vs 56 :

> Anguilla dats een paeldinc bekent,
> Een visch ghemaect als een serpent.
> Van vischenlime ende some van sade,
> Ende vander aerde sonder ghegade
> Wast die paeldinc, seghtmen mi :
> Sine hebben suwe noch hi.

En, aangehaald door Mr *Henrik Van Wyn*, in zijne *Historische en Letterkundige Avondstonden*, II. 81 :

> Sepia seghet Plinius mê,
> Dat es een Visch in die zee
> Hye en Suwe ; dats menig cont ;
> Vloten te samen talre stont.
> Wort gewont, in eenigen doene,
> Die Suwe, met enige Harpoene
> So staet haer die Hie te staden.

Aristoteles en Plinius wierden tot heel nabij onze dagen (en nog misschien) eenpariglijk geloofd, aangaande den oorsprong sommiger dieren, die « *zonder gegade, zonder zuwe noch hij*, » van der aarden wassen, gelijk de palingen, of de paeldingen, zoo Maerlant zegt.

Aldus schrijft *Johan van Beverwyck*, in zijnen *Schat der gesontheyt, t'Amsterdam, Voor de Weduwe van Everhard Cloppenburgh, zal : Boeckverkooper, op 't Water, in den vergulden Bibel, In 't jaer 1643*, bl. 464 :

« Want daer alle volkomen gedierte, ofte door telinge, ofte door een ey wert voortgebracht, soo en hebben *Ael*, ende *Paling* geen volkomen oirspronck, maer spruyten uyt de dermen (gelijck *Aristoteles* spreeckt) der aerde. »

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Wiedmaand 1889**

N° 120. « *J'ai dîné l'autre soir chez Georges Rodenbach, avec M. Mistral et son ami M. Mariéton, le directeur de la* Revue félibréenne. *Le poète provençal avait quitté son cher pays de Maillane (Bouches-du-Rhône) pour venir, à son tour, visiter l'exposition de Paris. M. Mistral est un homme superbe, grand, vigoureux, à la poitrine et aux épaules développées, droit sur ses jambes, de près de 60 ans, avec une intelligente et large tête aux cheveux grisonnants, mais touffus et lisses. Il porte une belle paire de moustaches avec une barbiche à la française, mais ses yeux brillants et doux et ses lèvres fines et distinguées ne permettent pas à la tête de prendre une tournure de « troupier ». M. Mistral est à l'extérieur ce que révèlent ses œuvres, un poète sain de corps et d'esprit, plein d'entrain et de lyrisme, chantant pour son peuple. C'est un barde populaire, très instruit, passionné pour les origines, l'histoire et la littérature de la Provence, vivant au milieu des paysans, « paysan » lui-même, et pratiquant la foi et les vieilles mœurs de ses ancêtres. Plus instruit que la plupart des Français de Paris, M. Mistral ne connaît pas seulement à fond la littérature française, il est aussi au courant des littératures des autres nations européennes, surtout des peuples du Midi avec lesquels sa race a le plus d'affinité. Vous jugerez de l'étendue de ses connaissances quand je vous aurai dit qu'il suit avec attention les phases du mouvement flamand. Il est pour moi un type exquis de l'individualisme de race. Permettez-moi de vous expliquer ce que j'appelle ainsi.*

*Je suis prêt à entrer demain dans une confédération des États-Unis d'Europe, à la condition qu'on me laisse aimer librement et que l'on respecte religieusement le petit coin de terre où se sont développés la race particulière à laquelle j'appartiens, sa langue, ses usages, ses traditions, son histoire, ses libertés locales. Je ne veux pas être confisqué au profit d'une unité politique quelconque, quelque respectable qu'elle soit. L'unité ibérique, l'unité italienne, l'unité française, l'unité allemande, l'unité slave, l'unité scandinave, etc., sont des choses qui m'effraient. Je veux qu'on respecte mon individu et l'individualité de ma race et du petit pays où je suis né et que j'aime. Je sais que je fais partie de l'humanité, et je professe le culte humanitaire du Christ, je m'honore d'être de l'Église universelle, et je suis prêt à consentir à la suppression de toutes les frontières douanières et autres, mais, pour l'amour du Dieu que je sers et de la liberté dont je raffole, laissez-moi me remuer à ma guise dans la diversité de l'univers. Ainsi l'a voulu le Créateur des choses terrestres et humaines.*

*Pour vous obliger et vous prouver que je sais faire des sacrifices à l'idée de collectivité, j'apprendrai, s'il le faut, le volapuck, que nous substituerons de commun accord au latin de la république « chrestienne » du moyen âge comme langue universelle ou administrative, mais, cette concession faite, vous me permettrez, j'aime à l'espérer, de parler chez moi, avec les miens, la langue que m'a apprise ma mère en m'allaitant et de cultiver les usages et les mœurs que m'a inculqués mon père en m'élevant. Vous ne m'enverrez pas de Madrid, de Rome, de Paris ou de Berlin des fonctionnaires que je ne connais pas et que je ne veux pas connaître comme tels. Je resterai libre chez moi et je prendrai part à l'élection ou je me laisserai imposer des fonctionnaires de ma patrie restreinte, que je connais, dont je sais apprécier la moralité et les mérites, qui sont maintenus dans le chemin de l'honneur par les relations étroites de famille, de camaraderie, de voisinage, de nationalité en un mot.*

*Voilà le provincialisme, dont les classes gouvernantes actuelles en France et ailleurs encore ont une sainte horreur. Depuis 1789, en France, tout, absolument, a été sacrifié à l'idée d'égalité et à l'idée d'unité. Ces idées sont métaphysiquement justes, mais leur application logique, en politique, conduit le plus souvent à la négation ou tout au moins à la suppression pratique de la liberté civile et indivi-*

*duelle. Les Français, par amour pour ces deux abstractions, ont brutalement supprimé leurs anciennes provinces, dont les limites géographiques, la constitution politique spéciale, les usages particuliers, la langue, etc., répondaient à des nécessités historiques, géographiques, linguistiques et même climatériques. Les beaux noms de Bretagne, de Provence, de Dauphiné, de Normandie, etc., ont été remplacés par une série d'appellations bizarres, empruntées la plupart à des noms de cours d'eau. Ainsi le voulait la sainte unité. La langue provençale, l'allemand, le breton, le flamand, etc., ont été dédaignés, méprisés, pourchassés, persécutés même au profit de la langue de Paris, soumise elle-même au régime presque administratif d'une académie officielle.*

*Il est remarquable que la France, rassasiée d'unitarisme, a été depuis 1848 un des soutiens et des apôtres du fameux principe des nationalités en Piémont et en Prusse. Pendant que son administration s'efforçait de tuer l'allemand à Strasbourg, le flamand à Hazebrouck, etc., ses politiciens officiels faisaient l'unité italienne et préparaient l'unité germanique, en attendant les autres unités. Cette inconséquence a coûté cher au beau pays de France, mais ne l'a pas encore guéri de son engouement pour le nivellement provincial, la centralisation littéraire et l'absorption de toutes les forces vives de la nation ou plutôt des diverses tribus françaises dans la suprématie universelle de la capitale.*

*Une réaction commence à se manifester contre cet absolutisme unitariste. Il est intéressant de l'observer dans les travaux et les tendances de M. Mistral et des autres poètes provençaux. Ils sont bons patriotes français et disposés à faire tous les sacrifices nécessaires pour payer la splendeur de la capitale et la grandeur de l'État français, mais ils restent attachés de cœur à leur vieille et chère province, à son histoire locale, à ses traditions séculaires, à sa langue si sonore, si riche, si mâle et à ses intérêts politiques, moraux et matériels particuliers. Le provençal est plus ancien que le français de l'Académie, et l'amour que lui portent ceux qui le parlent ne les empêche pas de servir les intérêts légitimes de la langue officielle de l'État français. M. Mistral parle et écrit très correctement et même très élégamment le français de l'Académie, mais il cultive avec une noble passion sa langue maternelle, dont il est un des maîtres aujourd'hui. A côté de M. Ch. de Ribbe, d'Aix, l'aimable et savant auteur de tant de beaux et solides livres sur la restauration de l'esprit de famille, M. Mistral, le créateur de* Mireille, *m'est apparu comme un des plus nobles citoyens de France.»*

Uit *Supplément au « Journal de Bruxelles » du 20 Octobre 1889.*

---

Nº 121. « Wetgeving verkiezing van den 22 September 1889.

Beminden Medevaderlanders, geboortig van 't département van 't Noorden, waer ik alle myne kennissen bewaerd hebbe, ik ben gelukkig van verkoozen geweest t' hebben als kandidaet van de Nationael Komitee om de eerste circonscriptie van 't arrondissement van Dunkerque. Genegen vriend van den générael Boulanger en dat van den eersten af, k' en hebbe u geene program vooren te stellen : myne program 't is de program van den Vermaerden generael die nu uyt zyn vaderland gebannen is. Gelyk hy en gelyk gy alle te zaemen, ik wil de Revisie van de Constitutie van 1875, de welke Constitutie alle verbeteringe en alle veranderinge belet. Gelyk hy ik begeere de aenkomste van eene Nationael Governement, geopend aen alle de Franschen, den vrede in de Societheyd, de eerbiedigheyd voor al t'geene die het religie aengaet, den goeden handel van het geld van Vrankryk, de vermindéringe van de contributienen en van de belastingen die de ruine zyn van de landslieden, van de commercie en d'industrie. De werklieden aen de welke d'opportunisten zoo veele beloofd heeft en noyt niet gegeven, hebben altyd het voorwerf geweest van myne bezondere zorgvuldigheyd. Men kan zien in de gazetten van de welke ik ten hoofde ben, dat ik altyd op eene bezondere wyze gezorgd hebbe voor hunne interesten.

Beminden Medevaderlanders, gedurende deze nieuwe wetgeving, de handelsverdragen zullen vernieuwt zyn; wy moeten dan breken alles de schadlyken kontrakten van d'opportunisten. Den 15 April en den 19 Augustus van dit jaer, in groot getal, gy hebt goedgevoende dezen pro-

gram : *Revisie van de Constitutie door de algemeene stemem*. Nu, den 22 September, wy zullen opstaen met ons kloekmoedigvriend den générael Boulanger, en stemmen tegen d'opportunisten, tegen hunne deugnietery, en tegen de oorlog in de welke zoo veel van uwe kinderen hun bloedt gestort hebben.

Beminden Medevaderlanders, als gy my de eer doet van my uwe patriotieken stemmingen te geven, gy zult my helpen d'opportunisten buiten steken. Als ik den Député zyn van Duinkerke, van de stad van Jean Bart, de welke de eerste van Vrankryk den générael Boulanger genaemdt heft, ik zal my geheelbegeven tot de byzonderste interesten van het Arrondissement. Ik zal altyd bluyven den getrouw dienaer, en den yverig voorstander van de werklieden, van de liberteyd van't religie, gelyk alles de andere liberteyden. De werklieden van Vrankryk heeft noodig van ruste en betrouwen : gy alle te zaemen, stemmers ! die de interesten van de streek boven alle zaeken bemindt, vereenigd'u tegen d'opportunisten, en gaet naer de stimming als roepen *Leve Vrankryk ! Leve Vaderland ! Leve het National Governement ! Leve den Generael Boulanger !* Charles Lalou, Lidmaet van het Nationael Komitee. »

*7725. Duinkerke. Drukkery Baudelet.*

*Vu :* LALOU.

Uit een plakbrief, onderteekend door den Heer Lalou, stemverbeider bij de algemeene Fransche kiezingen dezes jaars 1889.

Het Vlaamsch en heeft in Fransch Vlanderen geen wettelijk erkend bestaan meer, integendeel; maar, wettelijk of niet, het bestaat toch, en dat zoo verre en zoovele dat een zeker getal stemmers niet anders en verstaan als Vlaamsch !

Ware 't zoo niet, waarom dan den onkost doen van een Franschen plakbrief in 't Vlaamsch te doen vertalen, drukken en uitplakken ?

En wat voor eene tale is dat Vlaamsch, in Vrankrijk ?

Uitgeweerd de drukfauten, zooals *vermindéring, kloekmoedigvriend, stemem, stimming, genaemd heft,* die eenen zetter te wijten zijn die hoogst waarschijnelijk geen Vlaamsch en kon, valt er weinig bij dien plakbrief af te keuren.

« *Beminden* Medevaderlanders, *schadelyken* contracten, *patriotieken* stemmingen »... *l'adjectif s'accorde avec le nom qu'il qualifie, en genre, en nombre et en cas,* zegt de Fr. spraakleer, en die mannen en weten van geene andere !

« *Bloedt,* » al onze oude boeken schrijven 't alzoo, namelijk omdat uitgaande *-d* als *-t* gesproken wordt.

« *Ik zyn, ik zal bluyven,* » dat zegt het volk even zoo wel te Brugge als te Duynkerke.

« *'t Religie* » is de echte verbeeldinge van het gesprokene woord *d'religie ;* zoo drukken wij b. v. *geld in 't zak, varen op 't Scheld,* in steê van geld in *d'zak* (de zak), varen op *d'Scheld* (de Schelde).

« *Voorwerf geweest* » is de gesprokene tale verbeeld, op eenen staf na : daar zou moeten staan *voorwerfcheweest,* in gedrukte tale, *voorwerp geweest.*

« Gaet naer de stemming *als* roepen »... *Al roepen* zeggen wij, *al roepene* of *al roepende,* dat de uitsprake van *al roepene* nauwkeuriger uitbeeldt. *Als* is met of zonder *'s* gelijker weerden in de oogen van eenen franschen lezer : geen verschil immers voor hem *in 't spreken* tusschen *festivals* en *festival, chacals* en *chacal, als* en *al.*

Eindelijk « *de werklieden van Vrankryk heeft noodig van ruste* » ... is eene eigenfranschheid : *l'ouvrier Français a besoin de repos.*

Van de *ae* voor *aa,* daarvan en moete ik niet spreken : *aa* en kunnen de Fransche Vlamingen niet zien noch geluchten. En 'k en geef ze geen ongelijk !

---

N° 122. « Wat nu het meer of min zuiver bezigen der Tael zelve betreft, nooit hebben wy ons tegen het gebruik van uitheemsche woorden verzet : wel integendeel heeft het aenhalen en 't in pratyk brengen van het *non omnia verti possunt,* ons de berispingen van sommige puristen over het hoofd gehaeld. Wy hebben niet uitgevallen tegen Vlaemsch met Fransche woorden, wel tegen Fransch met Vlaemsche woorden. Of denkt men dat het duidelyker is te zeggen en te schryven : VOOR *wat aengaet,* gelyk men

vertaelt, dan eenvoudig : wat *aengaet,* gelyk iedereen spreekt? Wanneer men spreekt van eenen yzeren weg die aen 't publiek wordt *geleverd;* van *ingezetenen* van eenen wagon; van den bliksem die ergens op de groote plaets is *uitgeborsten* en honderde barbarismen meer, allen in de bladen te vinden die tegen de voorstellen van het taelcongres blyven protesteeren, dan heeft men zeker wel regt van te twyfelen of zulks tot beteren verstande strekken kan en aen den tegenwoordigen graed van beschaving voldoet. »

Uit het *Kunst- en Letterblad,* Opsteller : *Snellaert,* 1843, bl. 6, nr 2.

---

Nº 123. « Waarom zouden die oudgermaansche taal- en letterkundige studiën in onze Fransche, Latijnsche en Grieksche humaniora geene plaats kunnen vinden? Zouden zij niet nuttig zijn om de kinderen tot mannen, tot Vlaamsche mannen te vormen, *ad humanitatem, ad nationalitatem informari?* Zou 't eigen goed, het eigen schoon ontoereikend wezen, eene nationale opvoeding, zelfs voor de middelbare en hoogere studiën, verwerpelijk? Neen! in de opvoeding van een germaansch volk, moet germaansche taal- en letterkunde eenen eererang bekleeden. Zoo hebben onze Duitsche vrienden ook gedacht. Zij hebben, wel is waar, en met recht, de antieke humaniora behouden; maar den duitschen voortijd, de middelhoogduitsche letterkunde vooral, hebben zij zelfs in de humaniteiten ingevoerd, en zoo wel dat kinderen en jongelingen, in de plechtigheid, van welke wij eene prijsdeeling maken, oudduitsche gedichten, b. v. gansche hoofdstukken van de *Niebelungen* voordragen. »

Uit *Over Oudgermaansche Taal- en Letterstudie, door E. Ver Hees, Adv. te Brussel,* aangehaald in *De Nijplang, Antwerpen, Mei 1889,* 7-8ste sponde.

---

## VRAGEN

Wat heet men *eenkantte* klaver? Geh. *Sint-Andries.*

Wat is *doof* vlas? De zwingelaârs heeten 't vlas somtijds alzoo, als ze 't bezig zijn met zwingelen. Geh. *Lichtervelde.*

Wat heet gij *de schroo,* in eenen oliemeulen?

Welke lieden heet men *eenkanters?* Geh. *Lichtervelde.*

Wat is *futselen* (De Bo) te zeggen, in : « Hij was zoo dul dat hij *futselde?* »

Wat verstaat men door « nen *elzestekker* van e peerd? » Geh. *Lichtervelde.*

Wat verstaat gij door den *haak,* in 't zarreknippelen? Geh. *Eessen.*

« 'k Geve een oordtjen *aan den haak,* is 't dat ik liege! » Van welken *haak* is er hier zake?

Wat verstaat gij door *aalgars* of *haalgars,* uitsprekens *aalgas?* Geh. *Poperinghe.*

Wat heet men eenen *gazepot?* Geh. *Ledeghem, Dadiseele, Moorslede.*

Wat is eene *trochelaande,* in « hij klapt lijk 'n *trochelaande?* » Geh. *Brugge.*

Wat heet gij « het graan *kavelen?* » Geh. *Denterghem.*

Wat zijn *kavelingen,* sprekende van « graan *kavelen?* » Geh. *Denterghem.*

Wat is *'t achterbard,* in de spreuke : « Iemand op *'t achterbard* schuiven. » Waar wordt dat gezeid?

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen, Asper* (2), *Brugge* (7), *Cortemarck, Couckelaere* (2), *Covington, Ky. U. S., Dronghene, Duynkerke, Gent, Iper, Iseghem* (5), *Leuven, Lichtervelde* (2), *Londen, Luyk, Maelte, Meulebeke, Millam Fr. Vl.* (2), *Moscroen, Oedelem, Paschendaele* (2), *Poperinghe, Reckem, S. Niklaas* (3), *Thielt, Valence, Vlamertinghe, Winkel-S.-Eloy, Zillebeke.* — 1 Nov. 1889.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AANBEHOOR, den. = Omstandigheid, gelegentheid. — Wat zou-je gij doen in zulk nen aanbehoor : geen geld hebben, niet kunnen werken, onbekend zijn, oud zijn? Geh. *Heule.*

Het schoon oud en Vl. w. *aanbehoor* zou dikkens den leelijken vreemdeling *p'zisie,* anders *positie* kunnen vervangen.

BEDIENDER, den. = Hulpherder, hulppriester, met een vreemd w., *cwaster, coadjutor.* — Cijs Van Eeghem's zeune is bediender benomd, bij mijn oom, die Pastor is te Vossem. Geh. *Reckem.*

BEHOOZEN, *behoosde, behoosd.* = Behooren. — « Je b'hoosd' hem dien boek te geven voor eene belooninge. » Geh. *Veurnambacht.*

Dit w. is allengskes buiten 't recht verstand gekomen bij 't Volk, dat het uitspreekt alsof de *h* aan 't w. t'heelemaal vreemde ware, zeggende *je booste, 't booste,* insteê van *je behoosde, 't behoosde.* Men hoort insgelijks *amboor* voor *aanbehoor, zoo boort* voor *zoo behoort,* enz.

BLOOT. = Arm, onvoorspoedig, schier nutteloos, verloren, vergeefsch. — 't Is een bloot zoeken achter het bewijs van iemands doopsel, die zelve zijne rechte oude niet en weet; en dat nog in eenen kerstenboek zonder A. B. C.-tafel. Geh. *Kortrijk.*

Men zou van zulk zoeken ook zeggen : « 't Is een *arm,* 't is een *blend* zoeken. » Hoe dat in 't Fransch gezeid en wete ik, 't en ware — *c'est peine perdue?*

BRUNSTIG. = Brimstig (De Bo), razende. 't Woord wordt overdrachtelijk gebezigd als er van menschen sprake is, die b. v. geweldig zeer in hunne tanden hebben. — Ik was brunstig van 't zeer aan mijne tanden. Geh. *Reckem.*

Vergelijkt het Fr. *avoir une rage de dents :* v'r'oed (verwoed) zijn van de tandpijne.

DOOIE. Z. *Dooiinge.*

DOOIINGE, de. = Davinge, verdavinge, verdoringe, verdazinge, verdozinge. — 't Is m'n dooiinge al veertien dagen dat dat duurt! Geh. *Vlanderen.*

Versleten bij 't Volk : *m'n dooie!*

Z. *Verdooien, verdooiinge, verdaven.*



DOREN, *doordè, gedoord.* = Verdoren. — God dore-je, pod dore-je, Jan dore-je, zijn dat twee schoone peerden! Geh. *Vlanderen.*

Die verwenschende zeggens, *God dore-je, pod dore-je, Jan dore-je* zijn allengskens vergroeid en versleten tot *Godori'e, podori'e, Jandori'e; Godori, podori, Jandori.*

*Jandorie* is ook in 't Friesch bekend, blijkens Halbertsma's *Rimen ind Teltsjes,* blzz. 199—200; in 't dichtstuk *De blauwe scine,* tiensten schok, luidt het :

Jandoarje, Oege! dær is lucht;
Dat frommes moásthe ha.
Toe, neef! dou moáste er foár de klucht
Yet moarn-to-joun nei ta.

Dat ware op zijn Vlaamsch :

Jandorie, Oege! daar is lucht;
Dat vrouwmensch most(*ge*) hebben.
Toe, neef! (*ge*) most er voor de klucht
(*nog*) morgen-(*te*)-avend na toe.

Voor de taalkunde zijn zulke woorden alleszins het boeken en 't bewaren weerd : ziet verder.

DOZEN, *doosde, gedoosd.* = Doren, verdoren. — God doze-je, pod doze-je, Jan doze-je, Jan doze, dat gaat hier schuw! Geh. *Vlanderen.*

Verminkte gedaanten : *Godosi'e, Godosi; podosi'e, podosi; Jandosi'e, Jandosi, Jandoze.*

Van *dozen* hebben wij nog de gekende ww. *dozig, deuzig, deuzelen, deuzelig, deuzelinge, deuzelachtig, deuzelachtigheid.*

DOZINGE, de. = Dooiinge. — Mijn dozinge, als je niet en zwijgt...! Geh. *Vlanderen.*

't Volk zegt : *m'n doze!*

Z. *Verdozen.*

EEVERGOE. Z. *Vergoedinge.*

IJZIGHEID, de. = Kil, kelte, killigheid. — Die melk is te koud; laat ze wat verlokeren, dat de ijzigheid breke. Geh. *Sinte-Maria-Leerne.*

KAVEJONG, het. = Het nederste deel van de kave, tot den gronde toe, waarin de bitter, de asschen, het stof vergaart. — Met eenen steen uit te halen, een schof op te trekken, benedenwaards, zoo kan men bekwamelijk den asschen uit het kavejong halen. Geh. *Sweveghem.*

Men verstaat evengauw dat er hier eene hoogst dichterlijke welsprekendheid des Volks in 't spel zit. De kave wordt eener moeder geleken, die een jongsken ter wereld gebracht heeft; welk jongsken kleender is als de moeder. De groote moeder-

kave, de *moerkave* strekt van aan 't mantelhout, zoo genomen, of van aan de openinge waar de stovebuize in zit, tot boven toe; het *kavejong*, de kleene kave, strekt van aan 't mantelhout, of van aan de mondinge der stovebuize, tot beneden.

En ge'n moet niet peizen dat het de kave alleene is, die, dichterlijk gesproken, jongskens baart bij den Vlaming. Daar gelaten de woorden *buschjong* (in 't vrijbusch geboren kind), *rollejong* (vonderling door moeder aan de rolle bevolen), *duiveljong* (boos kind), en meer andere van dit slag, vergelijkt bij De Bo de ww. *galgejong* of *galvejong*, *Atropa Mandragora L.*; *hangeljong*, bijgevoegd schakelijzer, om den hangel uit te langen; *hellejong*, appel, die in de *helle* van de hommelkeete gebraden of gekeusterd is; *ovenjong* of *ovenkoeke*. Tot Kortrijk heet men kleene bollekens koekedeeg, plat genepen en in den oven gebakken, *koekejongen;* en als iemand zijnen ruwen stoppelbaard over Jantjes kake gedreeld heeft, dan klaagt Jantje, met zijn' handtjes langs zijn aanzichte en eenen verwijtenden oogslag, dat vader hem een *baardejongske* gegeven heeft.

Dat is altemaal eigenvlaamsche dichterlijkheid.

Ware 't Vlaamsch ievers eene oude doode tale, hadde Horatius een Vlaming geweest! En hoe schoone en zouden zij 't niet keuren, de hooge en groote geleerden, geviele 't dat ze onze spreuken en spreekwijzen in 't latijn tegenkwamen!

Welken lof en spreekt men niet onder andere van den *zwangeren schichtkoker*, dien Horatius dichtte, *Carminum I. 22 :*

Integer vitæ scelerisque purus
non eget Mauris iaculis nec arcu
nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra?

Ja, maar nog veel liever hoore ik Jeremias zingen, in zijn klagelied, van de *kokerjongen*, dat is van de vervaarlijke *jachtpijlen des Heeren*, waar hij zegt, *Threnum III. 12 :*

« Daleth. *Tetendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam.*

He. *Misit in renibus meis* — bnei aschpatho — *filias pharetræ suæ.* »

*Daleth.* Hy heeft sinen boge gespannen, ende hy heeft mi gesedt gelijc een teeken, om na te schieten.

*He.* Hy heeft in mijne nyeren geschoten dye dochteren zijnder pijlkokeren.

Die *filias pharetræ* zijn oprechte *kokerjongen*, anders gezeid *kokerlingen*, ontbloot van alle dichtsprake, *pijlen*.

Dit zij genoeg wegens het Vl. woordeken *kavejong*.

KRIELDIKKE. = Bij groote menigten. — De duinekeuntjes loopender van d'jare krieldikke. Geh. *Westende*.

KWINKELEN, *kwinkelde, gekwinkeld.* = Eigentlijk *kwink-kwink* doen, zoo de vogels; oneigentlijk kriepend gezang laten hooren, gelijk de kleene kinders, als ze grooten vaak hebben of ontijdig verwekt worden. — Met zulk eenen kleenen die daar ligt te kwinkelen als hij niet seffens gepaaid en wordt, ge'n zijt nooit gerust. Geh. *Wareghem*.

De Bo gebruikt het w. waar hij zegt in zijne *Gedichten*, 30 :

De stille nacht hoort God bedanken
In 't kwinklen van den nachtegaal.

MINZEN, *minsde, geminsd.* = Minderen. — Waar



ze met zoo velen zijn, de voorraad minst al zeere. Die jongen is lijk geminsd sedert dat ik hem laatst gezien hebbe. Ge zult dien stok moeten minzen : hij is te lang. Geh. *Veurnambacht*.

Ik hebbe 't w. *minzen* uit een handschrift van zaliger *Alexis De Carne*, op het *Glossar* van den *Hêliand*, *i. v. Minsôn* (Angelsassensch) *minsian*, zwak werkw. kleender maken, geringer maken, linderen : *infinitivus* minsôn iuwa mên-dadi 1633 : minzen uwe meendaden (euveldaden). *Participium præter.* tho wardh thero Judeonô hugi geminsôd an themu mahle 3835 : Doe wierd der Jodenen heuge geminsd aan den male (ze wierden kleenmoedig).

MIJN DHAVELOOZE. Z. *Verdaven.*

MIJN VERDHAVELOOZE. Z. *Verdaven.*

OOLK. Z. *Oorlijk.*

OORLIJK. = Oolijk. — Dat is oorlijk zijn! Wat oorlijk kind, wat oorlijke dochter! Dat zijn oorlijke menschen! Dat kind is al te oorlijk : 't en gaat niet lange leven! Geh. *Steenvoorde, in Fr. Vlanderen.*

't Is bekend dat ons w. *oolijk* zou dienen *oollijk* geschreven te worden, als komende van *oodlijk* (*dl = ll*); hebben de Fr. Vlamingen die *d* langer bewaard als wij, en is ze bij hen eerst in *r* verwisseld, volgender wijze (*dl = rl = ll = l = w*) : *oodlijk, oorlijk, oollijk, oolijk, oolk, oowk?* Men hoort immers hier en daar, b. v. : « *Oolke* jongens! Dat *oowk* strop, waar zit het nog ne keer? »

OOWK. Z. *Oorlijk.*

PEKELTJE, het. = Peil, pegel, mate. — Die vrouwe placht heuren man alle zundage 't pekeltje te stellen, hoevele dat hij mocht drinken. Geh. *Lichtervelde.*

PONDIG. = Gelijvig, zwaar, die ponden levert, met een vreemd w. *solide.* — Die groote witte beeten en zijn maar voois; de kleene roo, de die zijn pondig. Geh. *Couckelaere.*

REES = Reis. — 't Water stond rees met de strate. Die twee waters, muren, hoopen steen stonden rees en rees met malkaar. Geh. (van iemand die lange t'Iper uitgeweund heeft) *Kortrijk.*

ROKELEN, *rokelde, gerokeld.* = Met de loete, met den ovenstake in 't vier roeren (De Bo). — (Overdrachtelijk) Hij wierd 's nuchtens, voor den vieren, uit zijn bedde gerokeld. Geh. *Noorden van Brugge.*

SCHEEVELING, den. = Enkeling (wortel, pee, karote, enz.) die scheef is. — Raapt al de scheevelingen uit de sukereien. Geh. *Denterghem.*

SCHOKSEL, het. = Reegsem. — Een schoksel erweten of twee overhouden, om zaad. Geh. *Denterghem.*

SLOBBERIG. = Traag, lomp. — Hij kwam daar gegaan met ne' slobberige' stap. Geh. *Staden.*

STEKELING, den. = Stekke, pote, Fr. *bouture.* — Dat is esschoone blomme! 't En is maar estekeling van dees jaar. Geh. *Poperinghe.*

TE WEL. Z. *Wel.*

TINTELEN, *tintelde, getinteld.* = Tittelen, titsen, tinsen, tergen, kwellen. — 'n Tintelt hem alzoo niet : ge zoudt 'n kwa maken ! Geh. *Kortrijk.*

TINTELHOOFD, het. = Heetekop, spertelhoofd, vliegnit, lichtvoerigaart. — Mijn oudste knape is nog ne gezette jongen, maar z'n broer en is maar 'n tintelhoofd. Geh. *Sinte-Maria-Leerne.*

Hier komen wij het oud Germaansch w. **tinden, tand, getonden* tegen, dat branden, ontsteken beteekent, en dat vertegenwoordigd is op de zweedsche tindeldozen die, voor een kleen geld en vol tindelstokken of tindelpriemen, overal te krijgen zijn. Op de mijne staat er :

« Byl Campen's Tändasticks Fabriks System parafinerade Säkerhets-Tändastickor utan svafvel och fosfor tända endast mot laodans plaon. »

Dat is, in 't Vl. en in 't Fr. :

Byl Campen's tind(*el*)stoks *fabrique-système.* (*Ge*)parafineerde (*in terre-olie geweekte*) zekerheids-tind(*el*)stokken, (*b*)uiten (*zonder*) zwavel ook (*en*) *phosphore.* (*Zij*) tinden (*onsteken vatten vier*) eenst (*alleenelijk*) (*ge*) moet (*ende* tegen) ladens (*dozens*) *plan* (*vlak, kant*).

*Tindel* en *tondel* zijn twee Vl. ww., die van dat w. **tinden* afkomstig zijn en die *baanst* beteekenen ; *tindeldoze* en *tondeldoze* is baanstdoze te zeggen ; en een tindelhoofd is een hoofd dat, beeldewijs gesproken, gelijk vól baanst zit en licht ontvlambaar is.

Dat men zegt *tintel-* en niet *tindelhoofd* liegt 1° aan de *-l-* die de voorgaande *d-* doet hard uitspreken, en 2° aan 't w. *tittelen*, geneuzeld *tintelen*, waarmeê *tindelen, tinden* wel ten onrechte door 't Volk verward en vermingeld wordt.

*Tindelt* het vier, want mijn' handen *tintelen* van de koude.

TREUTELEN, *treutelde, getreuteld.* = Kriepachtig knorren, tegenzin uitgeven, met ditjes en datjes voor den dag te brengen. — Van als ze moet werken ze begint te treutelen. Geh. *Wareghem, Audenaerde.*

TREUTELGAT, het. = Een of eene die treutelt. — Ga-je haast zwijgen, gij treutelgat ! Dat is ne keer een treutelgat van ne jongen ! Geh. *Wareghem, Audenaerde.*

Z. *Treutelen.*

TREUTELINGE, de. = Eene die treutelt. — 't En is nog nievers zulk 'n treutelinge uitgekomen, lijk die verkepte Marie ! Geh. *Wareghem, Audenaerde.*

Z. *Treutelen.*

UITBRANDEN, *brandde uit, uitgebrand.* = Huisloos worden ten gevolge van schavier of brand. — 'k He'n ik al vele tegengekomen, binst me' leven : de ziekte in m'n huis gehed, bestolen, uitgebrand geweest, enz. Geh. *Reckem.*

Vrglkt *Uitvriezen.*

VELPEERD, het. = Peerd dat maar meer goed en is om 't vel af te doen. — Hij heeft daar nu een peerd gekocht, 't is een oprecht velpeerd. Geh. *Sweveseele.*

VERDASI. Z. *Verdazinge.*

VERDAVEN, *verdaafde, verdaafd.* = Met eenen *daaf*, met eenen prdaaf, met eenen donderslag, dwaas, dom, hersenloos slaan, dood slaan, verdonderen. — 't Is mijn verda(vinge) waar ! Geh. *Vlanderen.*



Mijn *verdavinge*, mijn *davinge*, mijn *verdavi'e*, mijn *davi'e*, mijn *verdave*, mijn *dave*, dat kan wel ievers een van mijn lezers nog gehoord en onthouden hebben ; ik en hoorde 't nooit, of 't en zij geminkt en in de mijdspreuke *mijn....* (*d'havelooze*), *mijn ver....*(*d'havelooze*). Bij dit zeggen heeft het kerstene Volk het oud bezweren van Thor den dondergod *gebroken*, gelijk het pleegt te doen bij andere zulke vloeken en verwenschingen, b. v. : God *ver....*(*troost me*) ! Mijn *ver....*(*kromme nekke*) ! Gij *donder....*(*dag*)*sche* jongen ! Dien *blik....*(*steert*), d. i. dien bliksem, van dien jongen ! 't Is *vermale...*(*kadraaid*), vermaledijd koud !

Het onschuldig w. *d'havelooze*, dat hier te passe komt, bediedt iemand die *haveloos*, zonder *have* is, die niets en *heeft ;* het is, gelijk *De Moerloose* (de moederlooze), een gekende maagschapsname, t. w. van de *Dhaeveloose*'n.

*Daven* verloopt in *-dooien*, gelijk *baven* in *-booien*, lam*booien*, tram*booien* (slaan), *kavie* in *kooie, schaven* in *schooien* (loopen), enz. ; zoo dat de ww. *verdavinge, verdavi'e, davinge, davi'e, dave* nog gemakkelijker verdwenen zijn en in de ww. *dooie* en *verdooie* gaan schuilen.

Ik en twijfele niet of ons overbekend w. *dooien* beteekent eigentlijk daverachtig, onvaste, los worden, gelijk de grond als hij dooit ; van daar waarschijnelijk ook het w. *doolage*, d. i. *dooilage*, onvaste lage, daverende lage, bevende lage, beveland ?

VERDAZEN, *verdaasde, verdaasd.* = Verdwazen, dwaas maken ; ook dwaas, dwazer worden. — En wel verdaasd, is dat toch ruize he'n met die jongens ! Ons Jantje verdaast, zou men zeggen, met naar schole te gane. Geh. *Heule.*

*Verdozen* (z. verder) is verworden uit *verdwazen* (*wa* = *o*) gelijk *dolen* uit *dwalen.*

VERDAZINGE, de. = Verdwazinge, dwaasmakinge, dwaaswordinge. — 't Is, mijn verdazinge, bijkan' zesse-en-half, en 'k en wist het niet ! Geh. *Gulleghem.*

Het w. *verdazinge* maakt deel van een eertijds veel gebruikte verwenschinge, alsof men zeide : 'k Wil *verdaasd* zijn, 'k wil *daas* geslegen worden, of 't geen waar en is 't gone da'k zegge : 't is mijn' eeuwige *verdazinge*, 't is mijn *verdazinge* waar.

De zin en de kracht van dit wenschen is dan allengskens verloren gegaan, en 't woord een enkele bevestigende, versterkende uitroep geworden. Een uitroep die veel gebruikt, haastig in de reden gevoegd en nauwelijks verstaan wordt, verslijt en verwordt zeere, en zoo is 't dat het w. *verdazinge* allengskens *verdazi'e, verdasi'e, verdasie, verdasi* geworden is. « 't Es m'n *verdasi* schoone, 't es *verdasi* schoone ! » dat hoort men nu, en dat wilt zeggen : 't Is stijf schoone.

Met den zelfsten zin, t. w. van *verdwazinge, verdazi'e, verdasi*, gebruikt men Scheldewaards het w. *verdomminge*, versleten tot *verdommi :* « 't Is mijn verdommi waar » is zoo vele gezeid als : ik wille met *domheid*, met *verdomminge*, met *stomheid* geslegen worden, in 't geval dat ik de waarheid niet en spreke. *Verdazinge, verdoringe, verdozinge, verdooiinge, verdomminge, vergoedinge* beteekenen al een en

't zelfste, en de christelijke *damnatio* is aan dit heidensch goed heel vreemde en onverwant.

VERDOMMI. Z. *Verdazinge.*

VERDOOIEN, *verdooide, verdooid.* = Verdaven, met eene geraaktheid, met de hand Gods, met de « *poplezie* » slaan, dwaas slaan, doen dom worden. — Jan verdooie-je, als ge niet en zwijgt, 'k ga-je te koelen leggen! Geh. *Rousselaere.*

« Jan » (Sint Jan) vervangt hier het w. *God*, dat de christenen allengskens uit dien oud heidenschen wensch geweerd hebben.

Z. *Verdaven.*

VERDOOIENESSE, de. = *Verdooiinge.*

VERDOOIINGE, de. = Slag van de hand Gods, geraaktheid. — 't Is mijn verdooiinge de moeite weerd, twintig frank, voor zu'k e schoo' zwijn! » Geh. *Kortrijk.*

Het w. *verdooiinge* weet ook al van menige jaren slete, immers van *verdooii'e* is 't eindelijk *verdooie* geworden, b. v.: « 't Is m'n verdooie, 't is mijn eeuwige verdooie, 't is mijne eeuwige verdooienesse waar! »

VERDORD. Z. *Verdoren.*

VERDOREN, *verdoorde, verdoord.* = Tot eenen door maken, door doen worden, van zijn verstand berooven, Latijn *dementare.* — Jan verdore-je, 'k ga-je gaan krijgen! Verdoord, is dat hier stinken! Geh. *Vlanderen.*

Gesleten: *Janverdori, verdord!* enz.

VERDORI. Z. *Verdoringe, verdoren.*

VERDORINGE, de. = Uitwerksel, daad van het verdoren. — Het is mijn' verdoringe waar! 'k Zal-je, mijn' verdoringe, doen komen waar da'-je niet geren en komt! Geh. *Vlanderen.*

Bij 't Volk mijn *verdori!*

VERDOSI. Z. *Verdozen, verdozinge.*

VERDOZEN, *verdoosde, verdoosd.* = Verdoren. — Jan verdoze-je, 'k geloove dat je raast! Geh. *Vlanderen.*

De gesletene uitsprake bij 't Volk is *Jan verdosi, potverdosi.*

Z. *Verdazen.*

VERDOZINGE, de. = Verdoringe. — 'k Ben, mijn' verdozinge, nog ne keer te late: 't getrek is weg! Geh. *Vlanderen.*

Gesleten bij 't Volk: mijn *verdosi*, op mijn *verdosi!*

Z. *Verdazinge.*

VERGOE. Z. *Vergoedinge.*

VERGOEDINGE, de. = Verwoedinge, verwoedmakinge, verwoedwordinge. — 'k Zal u, op mijne eeuwige vergoedinge, vervolgen overal waar ik u vinden kan, tot dat gij mij betaalt! Geh. *Sweveghem, Deerlyk* en elders.

De Bo vermaant dat men in Fr. Vlanderen nog hoort *vergoed* voor *verwoed;* Kiliaen en Schuermans kennen *goensdag* = *woensdag.*

God weet wat onze heidensche voormenschen al verstonden onder dit schrikbaar woord *woeden, woede, verwoed, ver-*



*woedinge, woedig, woedend,* enz. Zij bezigden 't om « den eeuwigen jager, » t. w. hunnen afgod *Woden, Woen;* om zijnen dag *woensdag, goensdag;* om zijnen wagen, *woenswagen* (*ursa major*) eenen name te geven. Men zegt nog eenen *verwoeden, v'r'oeden, vergoeden* hond; en « *op mijne eeuwige vergoedinge* » moet eertijds een geweldig kwade wensch geweest hebben.

Ondertusschen is *mijne eeuwige vergoedinge* gesleten door 't gebruik, of voordachtelijk veranderd in *mijn eeuwige vergoe, mijn eeuwvergoe, mijn eevergoe, mijn vergoe!* Vrglkt: mijn *dore,* mijn *doze* = mijn *dori'e,* mijn *dozi'e* = mijn *doringe,* mijn *dozinge.* Mijn *verdoole* = mijn *verdooii'e* = mijn *verdooiinge.* Mijn *verdomme* = mijn *verdommi* = mijn *verdommi'e* = mijn *verdomminge.* Mijn *vergoe* = mijn *vergoeie* = mijn *vergoeii'e* = mijn *vergoedinge!*

VERHEUGEN, het. = Voldoeninge, blijdschap, met een vreemd w. *plaisir.* — 'k Ha' daar verheugen in dat het hem al zoo wel meêsloeg. Dat is mij wel in mijnen zin gekomen, maar 'k en he' der geen verheugen in g'hed. Hij is uit zijnen dienst en 'k he' der mijn verheugen in: 'k jeune 't hem! Geh. *Vichte.*

En 't Fr. w. *plaisir, pleizier, plezier* (of hoe schrijft men 't al) wordt voorengetrokken, zoo in 't schrijven als in 't spreken!

VERTAFELEN, *vertafelde, vertafeld.* = Van de eene plekke in de andere planten; b. v. kooltieren uitdoen waar ze te dikke staan en verpoten of verzetten waar ze te dunne staan, dat is loof *vertafelen.* — Mijn loof stond hier en daar wat te dunne, 'k miste planten, maar 'k hebbe 't wat vertafeld. Geh. *Sinte-Maria-Leerne.*

Vrglkt het w. *Intafelen, Loq.* '89, 68.

VIERINGE, de. = Plechtige intrede, met een vreemd w. *installatie.* — 'k Hebbe met m'n broere naar Pastor Boonhems vieringe geweest. Geh. *Reckem.*

VLAMEGE, de, stemzate op *vla-*, eerste *e* gelijk *é* in 't Fr. *méfait.* = Vlaamsch vrouwmensch. — 'k Hebbe dat g'hoord van 'n Vlamege, die tot Robays weunt. Geh. *Reckem.*

WATERDICHTE. = Gespaarzaam, gierig. — Die menschen zijn b'hendig en waterdichte! Geh. *Lichtervelde.*

WEL, den. = Voordeel, welzijn, met een vreemd w. *profijt.* — Al dat een inweunder verbetert aan 't huis, 't is te wel van den eigenare. Geh. *Sweveghem.*

WENTJE. = Wantje, Johannatje. — « Tante Wentj' is ziek. » Geh. *Vleteren,* in *Fr. Vlanderen.*

ZWEEFELEN, *zweefelde, gezweefeld.* = Bleeven (De Bo), bleeften laten, spijze ong'eten op het witteberd laten. — Gij en meugt de kinders niet laten zweefelen: of ze gaan lekkerig worden. Geh. *Bulscamp.*

ZWIJNSBOK, den. = Zwijnsbocht, bocht (De Bo) waar zwijns in zitten. Geh....?

Uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 4, Oestmaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANPASSEN, *paste aan, aangepast.* = Al passende, aandoende, opzettende bezien en ondervinden of een dingen past; met een vreemd w. *proeven* (Kortrijk), *probeeren.* — « 'k Most hem 'n klakke koopen, en 'k was blije dat hij meê was om ze hem aan te passene. » Geh. *Thielt.*

AKKERINGE, de. = 't Gene men opdoet met den akker te akkeren. — Waarmeê leven de visschers, hunne vrouwen en hunne kinders? Ze he'n dit en dat, en z'he'n ton nog hu'l'der akkeringe. Geh. *Oostduynkerke, Coxyde.*

BAKEN, *baakte, gebaakt.* Z. De Bo.

De hoveniers gebruiken dat w. met den zin van « *jaloneeren* » (Kramers). — Met de koorde en kan me' de dreven niet rechte genoeg trekken : me' moet ze baken. Geh. *Brugge.*

BESPRAK, het. = Verdrag, overeenkomste, met twee vreemde ww. *accoord, contract.* — 't En was in 't besprak niet dat hij moste zijne acht dagen doen, en daarom ging hij seffens deure. Geh. *Kortrijk.*

BEUZELEN, *beuzelde, gebeuzeld.* = Met lompe, onvaste, onhaastige stappen gaan, stronkelen, subbelen, b. v. zoo de dronkaarts plegen. — Als 't al een gat in den nacht was kwam hij dronke' in huis gebeuzeld. Geh. *Sint-Denijs.*

BIJ BIERE. = Bij dranke van bier te drinken. — « He was ebbitje bij biere, ma' 't en was nie om ze weg niet te vingen. » Geh. *Veurnambacht.*

BLOOTAART, den. = Een die bloot (De Bo) dat is blood is : een blooterik. — Met zu'k nen blootaart, met zu'k nen blooterik en doe'-je niets ! Geh. *Kortrijk.*

BLOOTERIK, den. = *Blootaart, q. v.*

BUITENSTIER. = Overstier, te late. — Zoo 'k acht dagen buitenstier ben met m'nen pacht, mijn landbaas wordt ontrouwig. Geh. *Mannekensvere.*

Z. De Bo, *i. v. Over.*

DEF. = Derf (De Bo). — « H'n is lijk zoo def van *coleur* in z'n anzichte. » Geh. *Poperinghe.*

DERTIGMAANDER, den. = Peerd van dertig maanden, d. i. twee jaar en half. — 'k He' m'nen dertigmaander verkocht. Geh. *Mannekensvere.*



DICHTSELKE, het. = Gedichtje, rijmke. — De jongens zeggen een dichtselke, om te weten wie dat eraan is. Geh. *Woesten.*

DOOF. = Dat geenen glans en heeft, sprekende van vlas; en dat taai is in 't zwingelen. — M'nheere, dat vlas en zwingelt maar doof; 't en kletst niet, op het zwingelberd. Geh. *Paschendaele.*

DORRE. = Drooge, niet vei, niet malsch, sprekende van verwen. — 't Dinkt mij dat hij gisteren zoo dorre niet en was van verwen. Geh. *Gulleghem.*

DRIEHAAK, den. = Drietand. — Trekt dat vaneen met den driehaak. Geh. *Mannekensvere.*

DROEFZAK, den. = Droevaard (De Bo), droeverik, droeve jongen. — Gij zijt zulk 'n droefzak van ne jongen! Geh. *Brugge.*

EENKANTER, den. = Een die, of 't ware, maar al eenen kant toeganklijk en is, omdat hij maar van eenen alleene en wilt beleerd of behandeld worden : eigenzinnigaart. — Dat is nen eenkanter van ne veint ! Dat is nen eenkanter van e vrommensch... van e kind,... van e peerd ! Geh. *Rousselaere.*

De eenkanterschap, de eenkantigheid wordt meest aan het vrouwvolk toegekend.

EENKANTTE. = Langs eenen kant groeiende, bladeren of blommen dragende. — Eenkantte klaver is een slag van vreemde klaver, die eenkantte blommen draagt, d. i. langs eenen kant van den steel. Men heeft ook eenkantte haver. Geh. *Paschendaele.*

Het w. *eenkantte* wordt ook de menschen toegeschreven. — 't Is nen eenkantten ! Geh. *Rousselaere.*

Vrglkt *Eenkanter.*

FIETELEN, *fietelde, gefieteld.* = Eigentlijk *vedelen, vederen, veêren,* op de *veere,* op de *vedere,* op de *vedele* strijken, spelen met den strijkboge; verder spelen 't is eender op welk speelgetouwe. — 't Is daar een met nen orgel, die alle zundage fietelt, in die herberge. Geh. *Sint-Denijs.*

De Hoogduitschers heeten de veêre, de vedele *Fiedel;* de Engelschen *fiddle;* de Franschen *viele, vielle, viole, violon.*

Schijnt het u onmogelijk, lezer, dat onze voorouders een zeker snaartuig zouden uitgevonden hebben, en dat in hunne eigene tale eene *vedele* geheeten?

Eertijds aanveerdden de Latijnschgezinde Franschmans liever dat *vedelen* van *vitulari* kwam, dat *doen lijk een kalf* beteekent, dansen en springen, doen dansen en springen, vedelen, fietelen, op de viole spelen !

En alzoo is 't dat de Franschen daartoe gekomen zijn dat ze van een kalf een viole gemaakt hebben.

Het w. *harpe* is wel een eigen Germaansch, een Vl. w. : waarom en zou *vedele* geen kunnen zijn?

*Fiedelen* is *fietelen* geworden, omdat de *d* en de *l* niet wel en geburen te gâre.

GAAIEN, *gaaide, gegaaid.* = Gapen. Z. De Bo. — Ge'n moet daar alzoo niet staan gapen en gaaien, van als er menschen in huis komen! Geh. *Sint-Denijs.*

GARSGANG, den, uitspr. *gasschank.* = Sinte-Maartensdag, elfsten van Alderheiligen, als het vee uit het gers moet. — De pacht van de wee'n eindigt gemeenelijk met garsgang. De beesten mogen in de wee loopen tot garsgang. Geh. *Mannekensvere.*

GARZEN, *garsde, gegarsd,* uitspr. *gazzen, gazde, gegast.* = Gars, gers voortbrengen. — Die wee garst wel. Geh. *Mannekensvere.*

GAZEPOT, den. = Gegoten ijzeren pot, versleten of met opzet zoo ingericht dat er alonder gaten in zijn, dat er een rooster in ligt; dat hij op pekkels of vermetst staat, en kan dienen om er vier in te maken, namelijk met *cokes* of gazekolen, om ketels op te koken, enz. Geh. *Paschendaele, Rousselaere, Moorseele, Dadiseele, Leêghem.*

GEUS. = Moe, tenden krachten, afgemat, enz. Z. De Bo en *Loquela* 1889, hlfz. 82. — De stove is geus gebrand. Ik ben geus gewrocht. Geh. *Desselghem.*

GODSGELIEF. = God aangenaam, die Gode gelieft, die God gelieft (te verleenen). — Mijn strate staat alle Godsgelieve zaterdagen over ende. Geh. *Kortrijk.*

GRIMMELEN, *grimmelde, gegrimmeld.* = Grimlachen. — Als ze hem dat zeien he grimmelde e keer en 't was da' meê al! Geh. *Westoutre.*

GRONDSLAG, den. = Koude die uit den grond slaat, uit den grond komt of schijnt te komen, te wintertijde. — 't En vriest niet: 't en is maar de grondslag die de eerde wat doet opstijven. Geh. *Zelszaete.*

HELSCH. = Uiterst. — Die veint staat altijd op met den helschen vroegen. Geh. *Mannekensvere.*

Elders hoort men : *voor dag en dauw, voor hinne en voor hane, eer de duivel zijn schoen aan heeft, eer de duivel zijn panneel schudt*, enz.

HERTVLAMME, de. = Zo (De Bo), zuur, maagzuur. — « An 'k veel melk drinken, 'k krijgen d'hertvlamme. » Geh. *Mannekensvere.*

HERTZWEER, het, *-eer* gelijk *air* in 't Fr. = Verdriet, hertzeer. — Is dat geen hertzweer, zulke dingen moeten hooren en zien, van eens eigen kind? Geh., van eene oude oude vrouwe, *Wachtebeke.*

HISTEREN, *histerde, gehisterd.* = Heisteren, heiselen (De Bo), storten, strooien. — Past op : j'histert heel d'n vloer vul! Geh. *Poperinghe.*

HOEKBALKE, de. Z. *Hoornbalke.*



HOORNBALKE, de, uitspr. *hoorbalke.* = Hoornboom, bij De Bo *oorboom;* gebinte dat van de twee uitenden van de veurst schuins en hoorn- of hoekwijs naar de vier hoeken van de steenplate daalt. — Jan Dolleperre heeft hem op-g'hangen in de hoornbalken van z'n schure. Geh. *L. van Aelst.*

Het w. *hoorn* heeft hier zijnen alouden zin van *hoek,* zoodat *hoornboom, hoornbalke* zoovele zegt als *hoekboom, hoekbalke.*

Tot Wachtebeke zegt men *hoebalke,* en dat zal wel eene inlijkinge zijn van *hoekbalke.*

HUKSPINDEKE, het. = Oud, ineengekromd wijveken. — Past op : dat hukspindeke zou u zwart en blauw zeggen! Geh. *Sint-Denijs.*

Het w. *hukspinde* moet al langen tijd een zeer duidelijke en voor iedereen verstaanbare beteekenisse gehad hebben, eer 't ievers een dichtveerdige kluchtenaar als oorname aan een oud kraam, een oud schermik van een vrouwken gaf. 'n *Spinde* is een schapra, een kasse, een dresse; eene *hukspinde* ware mij zulk een spinde, als m'er iets moet uit halen, dat men moet *hurken, hukken,* op zijnen *huk* zitten, om eraan te kunnen. Zekere oude hoekkaskes zijn rechte hukspindekes. Wie zalder mij 't w. in 't Fr. vertalen? Bij Violet Leduc moet zulk een huisgerief bekend staan.

Iemand die in 't Fr. wel thuis is zegt *bas-buffet* tegen een hukspinde. 'k En vinde *bas-buffet* nievers geboekt.

HUL, den. = Huttel (De Bo).

*In nen hul vallen* zegt men tot Thielt voor 't gene bij De Bo heet *in 'n huttelken vallen.* De zeg beteekent nog in nen hoop vallen, nedervallen, in onmacht vallen. — Ik gaf 'n 'n toppere dat hij in nen hul viel. Geh. *Thielt.*

IJZEREN JACHT, de. = IJzeren jakke, dwangbuis (Kramers), in 't Fr. *camisole de force.* — Ze hebben hem moeten de ijzeren jacht aandoen, of hij brak weg. Geh. *Desselghem.*

Het spreekt van 's zelfs dat er hier geen zake en is van een jacht of wambuis *van ijzer,* maar wel van zulk een dat zoo sterk en zoo taai is *als ijzer.* Zoo zegt men van moortel, dat hij *verijzert. IJzeren jacht* is een schoon, dichterlijk volksw.

KATTELAUW. Z. De Bo.

Men gebruikt het w. niet alleenelijk als er zake is van spijze of drank, maar, met het werkw. *hebben,* en sprekende van menschen. — Ik heb g'heel den nacht kattelauw g'hed. Geh. *Desselghem.*

KLOPGETOUWE, het. = Bootkruine (De Bo), waarop men met den scherphamer de zeisen scherp klopt. Geh. *Wachtebeke.*

KNUIZELARE, den. = Een die knuizelt. Geh. *Sint-Denijs.*

*Knuizelen* is uitbouw van *knuizen* en dat eene andere uitsprake van *knijzen.*

KNUIZELEN, *knuizelde, geknuizeld.* = Knoteren, met een onvl. w. *murmureeren.* — Die jongens knuizelen altijd. Geh. *Sint-Denijs.*

KOEIPOT, den. = *Zoppepot.*

LEENTJE-LOOP, het. = Een allaam, gerief dat dikwijls uitgeleend en daartoe opzettelijk bewaard wordt, b. v. een regenscherm. — Geeft hem 't leentje-loop meê : 't is wel genoeg. Geh. *Sint-Denijs*.

*Leentje Loop* zal vroeger de lapname geweest hebben van ievers een *Leentje*, d. i. een *Magdaleentje*, dat dikkens op den *loop*, dat zelden thuis was ; die name zal naderhand gemeene geworden zijn en beteekend hebben, 't is gelijk welk loopziek en zeldenthuis meiske ; verder zal 't w. tot op levenlooze zaken gevallen zijn, b. v. op goekoope regenscherms, of half versletene, die uitg*eleend* en daarom ter eer *Leentje Loop* getoenaamd worden.

LEURIE, de. = Leuringe (De Bo), Latijn *crepusculum*. — Vader kwam thuis van de nieuwe Sint-Hubrechtsfeeste van Elverdinghe, met de leurie van den avend. Geh. *Westoutre*.

LIERETAP, den, meervoud *lieretappen*. = Lachtanden, t. w. de twee voorenste in de bovenste reke, bijzonderlijk als 't lange en groote zijn. — Dienen jongen, verkent j'hem niet aan z'n lieretappen? Geh. *Woesten*.

Ik vermoe dat er hier geen zake en is van de *tappen* of pekkels waarop de bank bevestigd is, voor en aanzijds de deure, en die de *liere* heet ; noch van de *lieren*, d. i. de wangen, waaronder de lachtanden zitten, die de *tappen* zouden misheeten zijn ; maar wel van de *tappen* van 's lieremans *liere*, te weten van de liere met 'n vrange. Dat ware toên tanden *zoo groot als lieretappen*.

LONTE, de. Z. De Bo.

'n Lonte van e vrommensch is zulk eene wier tonge, wier klap vier steekt, oneenigheid, onliefde verwekt. — Zwicht u ! 't Is zo'k 'n lonte van e vrommensch ! Geh. *Ouckene*.

MURTSELEN. *murtselde, gemurtseld*, uitsprekens *mutselen*. = Morzelen, smeieren, smoeselen. — Hij was geheel en gansch gemurtseld van 't gerid. Geh. *Sint-Denijs*.

NAARZEN, *naarsde, genaarsd*, uitsprekens *nazen, naasde, genaast*. Z. De Bo. — 't Naarst achte : 't is tijd dat wij vertrekken. Geh. *Sint-Denijs*.

NATSCHOES, uitspr. *nasschoes*. = Met water in de schoen. — Hij is er natschoes van thuis gekomen. Geh. *L. van Aelst*.

ONDERDRINKEN, *onderdrank, onderdronk, onderdronken*. = lemands glas, kom, beker, drank, zijns ondanks, uitdrinken. — Alla, alla, ge'n moet mij niet onderdrinken. Geh. *Ouckene*.

Vrglkt bij De Bo *ondereten*.

ONDERMEESTER, den. = Onderoverste, b. v. in eene spinderije, ter spoorhalle, in 't Fr. *contre-maître, sous-chef*. — Hij was eerst ondermeester in een groote spinderije, te Robays. Geh. *Sint-Denijs*.

ONKANSE, de. = Miskanse (Kramers), kwade kanse, ongeluk, onsanse (De Bo). — Dat was eene leelijke onkanse voor dat huisgezin. Geh. *Iseghem*.

OORDER, den. = Oorer, een die oort, die oor is t'eenen sterfhuize, afstammeling, stake. — Hoeveel oorders zijnder tot Pier ooms? Geh. *L. van Aelst*.



OPBALKEN, *balkte op, opgebalkt*. = Opbarmen (De Bo), van eerrappels sprekende. — 't Is tijd dat ge uwe eerrappels opbalkt. Geh. *Sint-Denijs*.

OVERLEGGEN, *overlei, overleid*. = Sprekende van eene wee, eenen bilk : er te veel beesten in steken. — De wee is overleid : 't loopen te veel beesten in. Geh. *Mannekensvere*.

OVERPAMPELEN, *overpampelde, overpampeld*. = Her end wederher met de hand of de handen genaken, bevingeren, beduwen, pootelen, met een vreemd w. *manipuleeren* (Kramers). — Ge'n moet dat vleesch alzoo niet overpampelen : me zouder wel vijs van zijn. Ik naar Luxemburg gaan en mij laten « masseeren, » zoo gij dat heet ! Neen-ik : 'k en wille niet overpampeld zijn. Geh. *Aelst-* en *Wachtebekewaards*.

Vergelijkt het w. *palampen*, *Loquela* 1887, blfz 70.

OVERSTRING *liggen, lag, gelegen*. = Met een vreemd w. in *queste* liggen, in onverschil. — Die menschen doen 't nu wel te gâre, maar ze zullen allichte weêre overstring liggen. Geh. *Mannekensvere*.

PEERDIGHEID, de. = Het peerdig zijn, z. De Bo. — Een peerd wordt altemets meer als eenen keer gediend, in de zelfste peerdigheid. Geh. *Mannekensvere*.

POEF, den. = Hamer. — Sla ne keer met den poef op 't anebeeld ! Geh. *Fr. Vlanderen*.

RAK, ik *rak*. = Verleden tijd van 't werkw. *reken, rekenen*. — Ik rak da'k med eppinte zaaigraan ging toekommen, en ik kwam te kort. Geh. *Iper, Becelaere*.

SCHELFEREGE, de, derde *e* gelijk Fr. *é*. = Eene die schelfert, schelferaarster (De Bo). — Ge'n moet niet peizen, Cilia, z'he't dat al verteld to de smeds : 't is toch zu'k 'n schelferege ! Geh. *Woesten*.

SCHEUTE, de. = Het schieten met de schietspoele van den eenen kant van 't stik dat geweven wordt naar den anderen. — Is 't nog zwaar goed dat ge weeft ? Neen 't : 38 scheuten in nen duime. Geh. *Sint-Denijs*.

SCHROO, de. = De twee gerebde peerdsharen ombladeren, waartusschen de olieslager den vollen stampzak legt, en behoorlijk uitbreedt, eer hij hem onder de heien steekt, om er de olie uit te dwingen. — Hij zit gedwongen lijk nen stampzak in de schroo. Geh. *Zelszaete*.

De Franschen heeten de schroo *l'étendelle*.

SEDENOVER. = Tegenover. — He weunt rechte sedenover t'uzent. Geh. *Westoutre*.

SEELEN, *seelde, geseeld*. = Zeelen (De Bo), strooien, laten vallen. — Ge zult dat moeten deur 't huis dragen zonder seelen : moeder zou strijen. Geh. *Gulleghem*.

Men hoort *zeeuwen* en *seeuwen* (De Bo) ; zoo ook *zeelen* en *seelen* : 't is (*l* = *w*) een en 't zelfste w. ; de landbewerkinge die men *zeeuwen* of (*z* = *s*) *seeuwen* heet bestaat immers 1° in eerde uit de vore te scheppen, en 2° die eerde over 't bedde te *zeelen* of te *seelen*. Van den 2° heeft heel 't werk zijnen name.

SOLDATENDRILLE, de. = Soldatenmokke

(De Bo), eene die met de soldaten verkeert, die achter de soldaten drilt. — Een soldatendrille en is niet erger van gedrag als gij! Geh. *Sint-Denijs.*

*Drille* staat bij Kiliaen geboekt en vertaald door : *Mulier vaga, levis et meretrix.*

SPANTIJD, den. = Tijd dat de werkepeerden ingespannen blijven; ook einde van dien tijd. — 't Is spantijd : de peerden gaan naar huis. Achte is spantijd, me gaan uitspan'n. Geh. *Mannekensvere.*

STEEKSCHAVE, de. = Kuipersallaam, dat aan eene reeschave gelijkt, uitgeweerd dat ze op pekkels, en met het schavend ijzer omhoogewaards staat; bij zoo verre dat het hout over de schave moet gesteken worden, wil men 't schaven. — Hij was bezig met duigen te schaven, op de steekschave. Geh. *Sint-Denijs.*

STREUFELHOUT, het. = *Struifelhout, q. v.*

STRUIFELHOUT, het. = Hout dat stijf sprietelt en wijd uitgroeit, gelijk vinkhout *(ligustrum vulgare);* hout dat in struifels groeit en leelijk doet in eene hage. — De veugels weunen geerne in 't struifelhout. Geh. *Sint-Denijs.*

TAFELSTOVE, de. = Keukenstove, kookstove, 't gene men in 't Fr. *ménagère, cuisinière* heet. — Cisca heeft 'n tafelstove g'had van heuren oom, voor 'n bruidstik. Geh. *Paschendaele.*

TER NOOD. = Als 't nood doet, des noods, in 't Fr. *au besoin, en cas de besoin.* — « 'k He' hier nog wat kleutergeld, dat zou ter nood kunnen helpen om 't gelage te betalen. » Geh. *Gulleghem.*

TE VOORINGEN. = Te voorings, te vooren. — Cissen is daar rechts te vooringen thuis ekkomen. Geh. *Woesten.*

TINTELARE, uitsprekens *tintelære.* = Plaagsteert, kwelziek mensch. — 't Is zu'k nen tintelare van ne jongen! Geh. *Kortrijk.*

TITJE, het. = Stukske, kleen deelken. — Als de eerrappels deurschoten zijn, ge moet ze al in titjes en bitjes snijen, wilt ge'r nog iets van hebben. Geh. *Kortrijk.*

TOEBAKPEERD, het. = Geen getuig om toebak te snijen, maar om de gedroogde toebakblâren met wissen in bondels te binden. — Dat peerd, voor zoovele als 't een peerd gelijkt, ligt op zijnen rugge, met de pooten omhooge. De rugge is een breed, langwerpig vierkantte stuk berd; de pooten zijn houten pekkels of stijpers, die naast de twee lange neggen van dit berd ingetapt, of anderszins vastgemaakt zitten. Geh. *Sint-Denijs.*

TRAPE, de. = Touwe, string, koorde, waarmeê een koe getraapt wordt. — Is de trape al af? Geh. *Mannekensvere.*

TRAPEN, *traapte, getraapt.* = Een koe heur twee achterste pooten t'hoope binden, met 'n trape. Dat wordt gedaan als 't is dat ze onder 't melken niet stille en staat, of niet en wilt gemolken zijn. — Die koe is getraapt. Geh. *Mannekensvere.*

TRIJFELEN, *trijfelde, getrijfeld.* = Uit leute vechten. — Hê'n doet ni' angers os trijfelen. Geh. *Westoutre.*



UITBINDEN, *band* of *bond uit, uitgebonden.* = Al bindende verbezigen. — Een binder in den Oest heeft eenen bondel van 200 bands : bindt hij hem uit, hij heeft fr. 0.14 verdiend. Geh. *Mannekensvere.*

UITHEFFEN, *hief uit, uitgeheven.* = Uitkomen, uitzetten, uitrijzen, vertrekken. — Als 't luidt, ze beginnen ton uit te heffen (uit d'herbergen) om naar d'hoogmesse te gaan. Geh. *Sint-Denijs.*

VAARZEN, *vaarsde, gevaarsd,* uitsprekens *vazen, vaazde, gevaazt.* = Varen (De Bo). — 't Gaat 'nem vaarzen os hen ekkeer up evvrimde is. Geh. *Poperinghe.*

VLEGER, den. = Vlegel, vlei. — Wij en hebben maar die' vleger om te derschene. Geh. *Sint-Denijs.*

VRAAGSTRATE, de. = Eene die te passe of ten onpasse niet anders en doet als aangaan en vragen. — Ze' wijf, 't is de grootste vraagstrate van g'heel de prochie! Geh. *Woesten.*

Vrglkt De Bo, *i. vv. Vraagstraat* en *vraagsteert.*

WAARACHTELINGE. = In der waarheid. — Me' zou waarachtelinge zeggen dat ze vader een Baron is! Geh. *Kortrijk.*

WARTE, de. Z. De Bo.

Men heet nog *'n warte* een stake, met stroo daarrond gebonden, die men in den koeistal tegen de splete van de deure zet, om den trek te beletten en de warmte te bewaren. — Maakt 'n warte of twee : 't wordt koud. Geh. *Sint-Denijs.*

WATEREN, *waterde, gewaterd.* = Naar 't water laten of doen gaan, om te drinken, sprekende van peerden en hoornvee. — Dat is de gewente, in deze streke : 's winters, als de beesten op stal staan, achte is tijd van ze te wateren. Doet 't stal toe : de beesten zijn al gewaterd. Geh. *Mannekensvere.*

WINDOOSHI, de. = Windlooshi, windlooshijd, windloosheid. — Als 't windooshi is de meulenare mag rusten. Geh. *Westoutre.*

Geen enkel Vl. w. en begint met *dl-*, dat kwalijk van de tonge wilt : geen wonder is de *l* hier geweerd.

ZAAIGOED, het, zonder meervoud. = Zaaigraan. — 'k En he'e maar slecht zaaigoed g'hed van d'jare. Geh. *Thielt.*

ZEEL, den. = Een die zeelt, strooit, vuil maakt, vuil is. — « Wu'k ezzeel van ejjongen zij'je gij, om daar altijd in die mooze te werken! Geh. *Westoutre.*

ZONNEBARM, den. = Barm (De Bo, Kiliaen), die van den oosten naar den westen staat, b. v. een muur; en die van den eenen kant tegen den noordwind beschut, en van den anderen de kracht van de zonne afkaatst. — Om rijpe druiven te krijgen moet gij ne zonnebarm hebben. Geh. *Zelszaete.*

ZOPPEPOT, den. = Pot waarin de zoppe (De Bo) gekookt wordt. — Is de zoppepot zochte? Is de koeipot al afgedregen? Geh. *Moorslede.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Oestmaand 1889**

N° 124. « *BUICKVAST* en *AERDEVAST.* Zijne woonst in eene stad hebben buikvast en aerde- of eerdevast, wordt algemeen goed verstaan als zijnde : er *werkelijk en standvastig met vrouw en kinderen, met lijf en goed en bijzonderste kostwinning wonen.* Het komt ons echter vreemd voor, het eerste dezer woorden vertaald te zien door *attaché par le ventre,* of door het gemeenzamere of gemeenere *panse;* en het tweede vervormd te zien tot hertvast en vertaald door *attaché par le cœur;* er integendeel haardvast of heerdvast van maken, *attaché par le foyer,* is als vertolking van den zin, evenzoo aannemelijk als aerdevast.

*GARSOEN,* een algemeen bekend en weinig vervormd woord, dat zoo menigmaal o. a. voorkomt in onze middeleeuwsche rekeningen, als *knecht, dienaar, bediende,* Fr. *garçon, valet, serviteur,* werd door HUYTTENS slecht gelezen als *garnisoen,* en vertaald door *garnison* en door *logements;* zoo schrijft hij ook voor de *stadsgarsoenen, la garnison des sergents de la ville,* en *pour louage des chevaux et logements des sergents.* (HUYTTENS, *Recherches sur les corporations gantoises,* 30, 123, 126.)

*KABUISKOOLEN, choux cabus.* Dit woord, zich ongelukkiglijk voordoende onder den vorm *Cambuyscoolen,* en ja, voorafgegaan van de sterk riekende « look » en « ajuin », werd nochtans aanzien voor *buskolen, bosch- of houtskolen, charbons de bois.* — Men zou ons wel in het vermoeden brengen dat onze voorouders zich met houtskolen voedden ! *(Belg. Mus.* VII, 299.)

*KAECKE.* Benevens de beteekenis van *wang,* heeft dit woord, zoo als men weet, nog hedendaags die van *schandpaal,* Fr. *pilori.* Nu, in de ordonnantie van keizer Karel, d. d. 25 Januari 1530/31, aangaande de dijkgravers, leest men : « Dewelcke meesters ende dijckers, des versocht zijnde van denghenen, die se te wercke zullen gestelt hebben, gehouden zullen zijn an allen bezouten landen te wercken, zoowel bij heylige dagen als bij anderen dagen, zoolange totdat tzelve landt ververscht sal wesen; ende dat *up peyne van up de kaeke een ure gestelt te worden.* » Deze laatste volzin werd, in de *Liste chronologique des édits et ordonnances des Pays-Bas,* blz. 175, vertaald : *à peine d'être fustigés sur la joue pendant une heure...*

*POORTER* beteekent ja *burger;* doch het woord heeft nog eene andere, minder bekende beteekenis. Dit laatste poorter, door verbastering *peuter,* is bij DE BO een *« zware bondel brandhout van ongespleten stokken of knuppels, met een weinig rijshout van binnen en met twee wringwissen gebonden. »* Het woord *peuter* leeft nog voort in de omstreken van Brussel en Loven; SCHUERMANS beschrijft het ons ook : « als *een soort van mutsaards van dikke boomtakken, die meestal gekloven worden,* of *andere dikke kluppels.* » In de kostumen van Brussel komen voor : « *POIRTERKENS,* op de lengte van het halfhout, inhoudende 5 of 6 stokken, naer advenant hunne dikte. » Alnog leest men in de plakkaten van Brabant, II, 148, van Halfhout of *POORTERKENS.* Ook in zekere andere onzer kostumen leest men : « De groote poorters, *vier deckstocken, lanck dry voeten...* De kleyne poorters, *dry stocken, lanck anderhalven voet.* » Welnu, van deze laatstgemelde *POORTERS* en *POORTERKENS* heeft men, door eene aan OVIDIUS onbekende gedaanteverwisseling, zoovele *burgers* en *burgerkens* gemaakt : « *Les gros bourgeois, quatre gros bâtons, longs de trois pieds; les petits bourgeois, trois bâtons, longs d'un pied et demi.* »

*VROENTE, VRUNTE.* Dit woord had, benevens de beteekenis van *gemeente-weide, gemeentegoed,* die van *gevangenhuis.* « So wie dat eneghen

portere van Antwerpen scoud sculdech es, ende daeromme dat hi niet ghelden wille ochte niet ghelden mach, Andwerpen ruymt, men sal sijn wijf houden van derre scoud ghelijc hem selven. Maer men mach se niet in den Steen noch in die Vroente legghen. » *Keurb. v. Antwerpen,* 146. De voorsz. poirters ende inghesetenen deser stadt, gheapprehendeert zynde, 'tzy om criminele oft civile saken, worden ordinarie ghevanghelijck gestelt in de Vroente, ende niet op de Steenpoorte, welcke gevangenisse is dienende voor d'afgesetene delinquanten ende vagabonden. *Cost. v. Brussel,* 1606, a. 66; CHRISTIJN *in Vrunta,* in het Fransch aldaar *la Vrunte.* De kost. van Sichem, a. 3 heeft ook : « in de Vrunte », voor in de gevangenis. Het werd te Brussel verward met *vriend,* en, vreemd genoeg, onder 't Spaansch beheer « verspaanscht », en het gevangenhuis kreeg den naam van *Amigo,* welken het stadsgevangenhuis er heden nog draagt (HENNE et WAUTERS, *Hist. de la ville de Bruxelles,* III, 90.) Het woord Vrunte beteekent echter niet *per se,* zooals sommigen meenen, *eene beslotene plaats, een beluik, un endroit fermé, un enclos,* maar staat in verband met het bij GRIMM voorkomend Frohne, Frone, 3) *gewalt des herrn, hand des herrn, confiscation, beschlagname.* »

Uit *Vervalsching der geschiedenis van ons volksleven door niet genoegzame kennis der taal, door Karel Stallaert, werkend lid der Koninklijke Vlaamsche Academie. Gent, Drukkerij A. Siffer, Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie, Hoogpoort, 52 en 54. 1889.* Bll. 6, 10, 12, 13, 22, 24.

---

N° 125. « Hooger zagen wij dat o'Hearn aan het onderwijs der humaniora verbonden was geworden, toen hij nauwelijks zijne academische studiën geëindigd had. Met een buitengewonen geest tot onderzoek bedeeld, bepaalde hij zich niet bij de studie van het Grieksch en het Latijn, toen nog de talen van het onderwijs; ook de volkstalen, gelijk wij het reeds hebben doen opmerken, werden door hem niet verwaarloosd. Ofschoon vreemd aan België, trok hij zich onze taal met voorliefde aan. Het duurde niet lang of hij kwam tot de overtuiging dat het Vlaamsch in kracht, rijkdom en welluidenheid voor geene andere Europeesche spraak moest onderdoen. Doch, volgens hem, moest de Vlaamsche taal beoefend worden niet alleen om hare rijkheid en kracht, maar vooral omdat zij de taal is van het volk, het kenmerk van den volksaard. Hij had begrepen dat, om in het leven eener natie te deelen, men hare taal moet verstaan en spreken. Tot het bereiken van dit oogmerk zag hij dan ook tegen geenen arbeid op. Zijne bekendheid met onze taal en letterkunde had hij uitsluitelijk aan zelfonderwijs te danken.

Te gelijk met onze destijds weinig beduidende schoolboeken, studeerde hij de gedichten van Poirters, Croon en Cats, en wist het zoo ver te brengen dat hij in onze taal gelegenheidsdichten vervaardigde, die soortgelijke stukken van onze Vlaamsche schrijvers uit die dagen zoo niet overtroffen, dan toch evenaarden.

Francis o'Hearn ging verder in zijne genegenheid tot onze volksspraak. In die dagen onderwees men, in onze scholen, van de taal niet meer dan wat vereischt werd voor den gezelligen omgang. De taalkennis bepaalde zich, om zoo te zeggen, tot het bloote spraakgebruik. Onze leeraar waagde eene poging om het Vlaamsch, bij middel van het onderwijs, in hoogere schatting te brengen. Ondersteund door zijnen ambtgenoot den regent Hubert Collin, eenen Waal, die ook onze taal sprak en schreef, kwam hij er toe het onderwijs der Vlaamsche letterkunde in de hooge klassen van het College der H. Drievuldigheid te zien invoeren. Zoo werd in de poësis de Vlaamsche versificatie *(versificatio Flandrica)* onderwezen; stukken uit Cats *(exempla e Catsio)* werden er uitgelegd.

Vast hadden 's mans pogingen goede uitkomsten opgeleverd, indien, eenige jaren later, de Fransche overheersching bij ons het vaderlandsch gevoel niet had komen verdrukken en verwoesten.

Bij de oude *Alma Mater* waren de leerlingen in landelijke natiën verdeeld. Onze o'Hearn, die door zijne geboorte tot geene der bij de Hoogeschool bestaande natiën behoorde, had zich, vast uit genegenheid tot de taal, bij de studenten

uit Vlaanderen aangesloten. Deze jongelingen wisten den man te waardeeren. Den 1 Juli 1783 werd hij tot Deken der Vlaamsche natie *(natio Flandriæ)* verkoren. Hij werd, door eene nieuwe keus, den 30 Juli 1787 in dezelfde waardigheid bevestigd.

Ofschoon overtuigd van zijne meerderheid op wetenschappelijk gebied, was o'Hearn een eenvoudig, rond en opgeruimd man, steeds tot den vroolijken lach genegen. Het kan dan ook niemand bevreemden dat hij in onze letterkunde vader Cats tot model verkoren had. Naar de leer van Horatius zocht hij zijne lezers al lachende de waarheid te zeggen. Bij het lezen van 's mans verzen dient er uit het oog niet verloren te worden, dat hij schreef in eenen tijd waarop de studie der Vlaamsche taal verwaarloosd werd, dat hij vreemdeling was, en dat zijne stukken geschikt waren tot weinig geoefende lieden. Altijd goedwillig en dienstvaardig kon hij geen aanzoek afwijzen, niemand wegzenden, en zoo laat het zich verstaan dat zijne gedichten weleens sporen van overhaasting dragen.

De « negen Slooren » gelijk hij de Muzen schertsend noemt, bleef hij aanhangen, dan nog toen hij schreef:

Myn bloey-maend is voorby : 't is tyd om op te passen,
Opdat den ouden man my niet en komt verrassen.
Ik zien, hy volgt my staeg met groote schreden op,
En bied my aen een pruyk voor mynen kaelen kop.

Met voorliefde zocht de Fransche schilder Boucher in de godenleer der oudheid de personaadjes en zinnebeelden, die hij vertoonde in zijne zoo geestige als bevallige doeken ter versiering van zalen, eet- en slaapkamers. Groot was de bijval dien deze uitstekende meester door geheel Europa genoot. Ook bij ons helde de smaak naar den kant van den Franschen schilder over. Onze o'Hearn hekelde deze strekking in een lofvers *aen Juffrouw Elisabeth-Maria Bormans, gebortig van Loven, doende haer plechtige professie in het klooster der Canonikerssen regulier van Luciendael, anders genaemt Sint Jan, omtrent Sint Truyden, den 10 Mei 1789.* Hij zegt daarin, onder andere :

« Gy ook beminde bruyd, zyt zeker van gevoelen,
Dat een mahoni-berd en geborduerde stoelen
Niets maeken aen de zaek, maer dat 't geluk bestaet
In wel te vrêe te zyn in zynen eygen staet.
En dat my niemand zeg : « daer zyn ook slegte staeten »
't En zyn geen staeten meer, als zy de deugd verlaeten.
Ik spreek van eerlyk volk, die kiezen eene baen,
Alwaer zy, spyts de hel, régt in hun schoenen gaen.
Dus meld ons de *Legend* van vele brave zielen,
Die eens zyn klaer geraekt in alderhende stielen,
D'een zus, en d'ander zoo : zy gingen altyd voort,
En kwaemen boven uyt, juyst aen dezelve poort.
Prelaeten en Pastoors, Belyders en Propheten,
Beggynen, Martelaers, Schoenlappers en Poëten;
Den Koning en den Boer, de Quezel, den Soldaet,
En somtyds tusschen-bey ook eenen Advocaet. »

Uit *Een Ierlander Francis o'Hearn, leermeester van Daniel o'Connell, die in België de Vlaamsche dichtkunst beoefende op het einde der 18e eeuw, door Edward van Even.* Bll. 257—288 van de *Verslagen en mededeelingen* van 's Konings Vl. Taalkamer.

---

N° 126. « *Per nosto lengo mèspresado.* 't Is teenemaal mis en bezijden de waarheid gezeid, dat men in Vrankrijk overal *la belle langue française* spreekt, schrijft en drukt : verre zij van daar!

In 't noorden van Vrankrijk spreken duizenden en honderdmaal duizenden Vlaamsch, « Keunings Vlaamsch, » zoo ze 't heeten; terwijlen wij « Belgiquenaars Keizers Vlaamsch » spreken.

In 't oosten, Rhijnwaards toe, wordt er Duitsch gesproken.

In 't westen heeft de Bortoensche tale nog haren vollen zwaai. *Bara* is daar brood te zeggen, en *gouin* wijn : dat en verstaat de Franschman niet, en daarbij komt het, als er iemand onverstaanbaar spreekt, dat hij zegt : *Il bara... gouine,* dat is : hij kout Bortoensch voor mij : ik en versta hem niet.

Die 't zuiden van Vrankrijk bereisd hebben, al ware 't maar langs den ijzerweg, keeren verwonderd naar huis : hoe komt dat overeen, zeggen ze, met 't gene wij geleerd hebben, van *la belle langue?* Waar is 't dat het volk Fransch spreekt in Vrankrijk, te weten Fransch dat de Franschsprekende Vlamingen verstaan?

't En is naar 't zuiden van Vrankrijk niet dat ge moet gaan om 't Fransch volk te hooren Fransch spreken!

Van aan Valence op de « *Rose* » — *le Rhone,*

zegt de Franschman — begint de *Miejour, le Midi,* het zuiderland van Vrankrijk; en van daar voort spreekt het volk Provençaalsch, zijne eigene, aangeborene moedertale, tot aan de boorden, ja, tot over de boorden, van de Middenlandsche zee.

Spreekt het volk..., zei ik, maar dat is mis; ik hadde moeten zeggen : spreekt het volk, preken de priesters, schrijven de geleerden, lezen al de gouwen van Vrankrijk, doorgronden de grootste geleerden van Duitschland Provençaalsch.

't Ware een schoon dingen, wisten wij Vlamingen daar ook iets van, al ware 't maar om, door het voorbeeld van dat volk van den *Miejour,* geleerd te worden hoe wij schuldig zijn eerbied te hebben

*Per nosto lengo mespresado,*

voor onze *misprezene* moedertale, zooals Mistral zingt, v. 13 van zijne wonderschoone, maagdelijke *Mirèio.*

Die verdere inlichtingen over het Provençaalsch taal- en boekwezen begeert, ga liever den Franschman te rade en koope nº 97 en nº 150 van *Nouvelle Bibliothèque Populaire à 10 cents. Paris, Henri Gautier, Directeur-gérant, 55, quai des Augustins.*

Nº 97 heet *Poètes Provençaux contemporains,* en nº 150 *Les conteurs Provençaux.* »

Uit *Biekorf. Dat is een leer- en leesblad, voor alle verstandige Vlamingen, verschijnende 24 maal 's jaars ten prijze van 4 frank.* Nº 1, bll. 5—6.

Inschrijvinge te nemen, mits briefkaarte, bij *A. Van Speybrouck, Witte Leêrtouwerstrate, Brugge;* of bij *Loquela, nº 19, Handboogstrate, Kortrijk.*

*Biekorf* zal de stoffe bevatten van *Ons Oud Vlaemsch.*

*Biekorf* nº 4 ligt onder druk.

---

## VRAGEN

Wat is *hooge meiskes tijd,* in dit zeggen : « Tegen da'k thuis kome 't zal hooge meiskes tijd zijn ? » Geh. *Meulebeke,* van eene jonge dochter.

Wat bedieden de bolders, in 't Land van Aelst, wanneer ze zeggen : « Ik lig oor » *(aar, hoor* of *haar)?*

Wat beteekent *groene zijn* bij 't Volk ? « Die groene is is zoo gelukkig als nen rijken heere. » Geh. *Wacken.*

Wat is eene *hokke* te zeggen, in : « Ze doen dat (zand), als 't is dat ze'r koopen, in 'n groote hokke ? » Geh. van eenen zandverkooper, *Thielt.*

Wat verstaat gij door 't w. *stoofpot,* in dit zeggen : « 't Is zulk een stoofpot van nen jongen : hij ruttelt altijd tegen ? » Geh. *Woesten.*

Wat is eene *stoepe,* in de boereschure ? Geh. *Moerkerke.*

Wat is eene *trochelaande,* in « hij klapt lijk 'n *trochelaande ?* » Geh. *Brugge.*

Wat is *'t achterbard,* in de spreuke : « Iemand op *'t achterbard* schuiven. » Waar wordt dat gezeid ?

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Anseghem, Antwerpen, Aquila, Asper* (2), *Barcelona* (2), *Bekeghem, Belle* (4), *Birmingham, Bree, Brugge* (24), *Brussel* (4), *Cortemarck, Couckelaere* (3), *Cuerne, Dermonde* (2), *Duynkerke* (3), *Eecloo, Empoli, Eyne* (2), *Gent* (7), *Gheluwe, Haerlem* (4), *Hansbeke, Houthulst, Iper, Iseghem* (3), *Leuven* (4), *Lichtervelde, Maelte* (4), *Manchester, Mannekensvere, Maredsous, Mechelen, Meenen, Molenbeek, Rijssel* (3), *Sint-Denijs* (2), *S. Maria-Laethem, Sint-Niklaas* (3), *Staden* (2), *Thieldero, Thielt* (4), *Veurne, Woesten, Zelszate* (2). — 1 Febr. 1890.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

ACHTERBARD, het. = 't Bard of 't berd dat de wagenkasse sluit, al achterwaard. — « Hen hed 'm laten up 't achterbard schuven. » Geh. *Wulveringhem* en om.

Het achterbard is bij sommige wagens zulker wijze ingericht dat het kan dienen, bij middel van lechten en ketens, om den bodem of den vloer van den wagen ermeê uit te langen.

De achterste vrechten die in den wagen staan worden ter nood door de voerlieden nog achterwaarder geschoven, te weten tot buiten den eigentlijken wagen en tot op 't achterbard.

Is die beschrijvinge van 't achterbard en toebehoor de ware, de beeldspreuke *iemand op 't achterbard schuiven* (dat is te zeggen iemand versteken, de laatste plaatse geven, vernederen, verongelijken) kan wel eerst bij de wagenaars tot stand gekomen zijn.

Zou 't *achterbard* het Sinte-Annebankske niet zijn, 't achterste, 't diepste bard in een kasse, daar men het oud gerief op schuift, dat niet meer en moet uitkomen?

Wie weet er den rechten uitleg?

AFWIJK, den. = Afkeer, verzaadheid. — Hij zalder wel nen afwijk van krijgen (van dien boozen kameraad). Geh. *Lendelede.*

ASEMTOEBAK, den. = Kruid dat men rookt om den asem te vergemakkelijken, b. v. het loof, de gedroogde blâren van *Datura stramonium L.*, anders gezeid mollekruid of asemtoebak. — Belet dat niet dat ik van dezen morgen t'onzen Heere ga : ik hebbe wat asemtoebak gerookt? Geh. *Iseghem.*

BEDINNEN, *bedinde, bedind.* = Bedeelen, getijdewijs toedienen. — 'k En hebbe noch eten noch drinken meer om u te bedinn'ne : ge zult wel moeten naar 't manhuis gaan. Geh. *Oost-Roosebeke.*

BEKLUTTEREN, *beklutterde, beklutterd.* = Voorzien van iets dat kluttert, b. v. hard geworden drek en andere vuiligheid, aan den steert van een koe. — Zwijgt, 'k was van hoofde te voete beklutterd lijk e schorre-schaap. Geh. *Cortemarcq.*

Een schorre-schaap is een schaap uit het Schorre, het zwaar land van Steene, Snaeskerke en rondom Oostende. De schorreschapen zijn gemeenelijk, winter en zomer, zoo vuil, en hunne



wulle is zoo beklutterd, dat ge ze van een geheel ende verre hoort opkomen, al ruttelen en al klutteren.

BEKWAMELIJK. = Zoo behoort, met een schuimwoord, *sincierelijk.* — Zegt hij alzoo bekwamelijk : Moeder, 'k he' naar de zundagschole geweest. En ik, ik geloofde 't! Geh. *Iseghem.*

BEREN, *beerde, gebeerd*, uitspr. gelijk *-bère*, in 't Fr. *réverbère.* = Roepen, grollen, schelden, met luider stemme. — « H'n beert asan up mijn. » Geh. *Veurnambacht.*

BEUTERAM, den. = Boteram, *boutrame* in 't oud Fr. — Snijdt dat kind nen beuteram : 't krijscht van den hongere. Geh. *Sint-Denijs.*

BOEKSTOEL, den. = 't Staan, dat op den autaar gebezigd wordt; de lessenaar daar de messeboek op rust. — Gaat haalt den besten boekstoel. Geh. *Brugge*, van een Oost-Vlaminge.

BOORMEULEN, den. = Draaituig om de gaten in de burstelhouten te booren. — 't Hapert iets aan den boormeulen : me'n kunnen niet werken. Geh. *Iseghem.*

BOOS. = Oolijk, doortrapt, behendig, vernuftig, slim. — Die 't lukt is voor boos aanzien. Geh. *Moorseele.*

De zegger van die spreuke hadde 't op zekere koophandelaars die ievers eenen lukslag doen en deswegen (ten onrechte) aanzien worden alsof ze met overleg en behendigheid tot hun doel gekomen waren.

Vergelijkt De Bo, *i. v. Boos.*

BOUTLEPEL, den. = Kleene houten lepel, met korten steert, b. v. om uit den gemeenzamen schotel pap te eten. — « 'k Eten veel liever kerrepap me ebboutlepel os rijspap me ezzelvr'n. » Geh. *Poperinghe.*

BREEFELAAR, den. = Een die breefelt. Z. *Breefelen.*

BREEFEL, den. = Een die breefelt. Z. *Breefelen.*

BREEFELEN, *breefelde, gebreefeld.* = Geweldig, zonder mate of zedigheid, zorgeloos, slobberend, kwistend eten. — Dien breefel! Dien breefelare! Ge zoudt 'n moeten zien breefelen, als 't valt dat hij de keure heeft! Geh. in 't *Bloote, Beernem, Poperinghe* en ommelands.

DANKLOVEN, *loofde dank, dank geloofd.* = Dank wijten, dankbaar zijn. — Ik moete den Heere daarover dankloven, dat mijn kinders zoo brave zijn. Geh. *Ouckene.*

DEURSLAGER, den, tweevoud *deurslagers.* = Slag van oorlingen die eigentlijk slingers zijn (De Bo), maar

die in 't breedste deel van hunne peerwendige middenplate met eene ronde openinge *deurslegen* zijn ; midden in en *deur* die openinge hangt er een gouden slingerken weg en weêr te *slaan*. Dat zijn deurslagers. — Zij is die kostelijke deurslagers gestolen, die ze van heur moeder g'erfd hadde. Geh. *Clercken* en in 't *Bloote*.

DHOOFDEN, *dhoofdde, gedhoofd*. = Spelen op de volgende wijze : men smijt of men schiet met geld om ter naast een schreve ; die naast ligt vergaart de geschoten penningen, heutelt ze in zijne handen en smijt ze op. Al *de hoofden*, te weten de penningen die met het *hoofd* opwaards liggen, hooren hem toe. Dan komt hij wiens penning naast op eenen naar lag en hij smijt de stukken op die met het hoofd neêrwaards gevallen waren. Enz. — « La's ebbitje dhoofden! » Geh. *Poperinghe*.

Vergelijkt De Bo, *i. v.*

DOODKLEED, het, uitspr. *dookleed*. = Wijd hemde of overstrop, dat met opzet gemaakt wordt om eenen overledene ermeê te lijken en te begraven. — Zij heeft zelve heur doodkleed willen maken. Geh. *Beernem*.

DOORLEZEN. = Iets meer als *belezen* (Kramers), geheel en gansch belezen. — g'Hebt dat van die menschen die deurlezen zijn in harte (strenge) boeken. Geh. *Sweveghem*.

DRIJVERIJE, de. = Dwarkerije, dweersdrijverije. — 't Is al drijverije en k.... rije dat wij daarvan krijgen : 'k en doe met zulk volk geen zaken meer! Geh. *Oost-Roosebeke*.

DUTS, den. = Knie. — « Die twee kleene kinders vielen zoo schoone up hu'l'der dutsen, om e kruustje te vragen. » Geh. *Brugge*.

FLAK, den. = Fak (De Bo). — Een flakske vette of twee en zou geen scha doen! Geh. *Sint-Denijs*.

GANZE, de. = Groef boordsnoer, boordlint. — Loopt zeere en brengt een stik ganze meê, om dien rok te boorden. Geh. *Haringhe*.

Het w. *ganse* staat ook in de Fransche woordenboeken, met heel nabij den zelfsten zin, te weten : string, snoer, met eene ooge derin, in welke ooge een knoop, een capitelstok past en kan vastgesteken worden : eene trense (De Bo), een lets.

De zin van ons w. *ganze* strekt wijder als de zin van het Fr. w. *ganse*. Zou de wijdste beteekenisse de eerste en de oudste niet zijn?

De Franschen, Diez, Littré, Brachet en andere, ze en weten geen weg met hun *ganse : Origine inconnue* zeggen ze. Zeer dikwijls is *origine inconnue* zoo vele weerd als *origine germanique*. *Quémander* is ook *origine inconnue*, terwijl 't vaste gaat dat ons *Godeman*, Godswilleman, bedelaar, aan de Franschen hun (?) *quémander* geleverd heeft.

Welnu, *ganschen* (Kiliaen), *ganzen* (Hoffmann v. Fallersleben, Gloss. Belg.), *geizen* (Kiliaen), drie gedaanten van een en 't zelfste w., dat is heelen, heel maken, *integrare, sanare*. Zekere stoffen die gesneden zijn, moet men ze niet langs de gesnedene negge *ganzen*, wederom *heel* maken, boorden, om 't uitloopen, om het schiften te beletten?

Zoo, is *ganzen, ganschen* ook boorden te zeggen, 't spreekt van 's zelfs dat de *ganze* het boordsel, het boordlint is.

Iets meer wegens *ganze* zou uiterst willekom zijn!



GEDIJEN, *gedee, gedeên*. = Wassen, tieren, groeien. Z. onder *Kruidachtig*. Geh. *Marckeghem*.

GEKKEBEKKEN, *gekkebekte, gegekkebekt*. = Gekken, spotten. — Als hij 't op iemand heeft, hij kan daar staan gekkebekken met hem dat 't al en te vele schilt. Geh. *Sint-Denijs*.

HAGERSHULPE, de. = Helper van een die haagt, in de steenovens. — Hij heeft drie weken hagershulpe geweest, tot Belle. Geh. *Iseghem*.

Z. De Bo, *i. v. Hagen*.

HINNEGEZICHTE, het. = Zienvermogen dat maar half en ziet bij klaren dage, en niemendalle en ziet eene ure of twee eer 't donker wordt. — Die jongen en is niet goed voor den dienst : hij heeft een hinnegezichte. Geh. *Rousselaere*.

IJSTIG. = Koud, vriezachtig, killig. — 't En is wel niet gevrozen, maar de wind zit daar algelijk ijstig. Geh. *Oost-Roosebeke*.

Z. De Bo, *i. vv. IJsterachtig, nijsterachtig*.

KASSEN, *kaste, gekast*. = Met eene (wagen)kasse voorzien. — « Jan, en 'j he zou springen over ne gekaste wagen! » Geh. *Rousselaere*.

KERTELEN, *kertelde, gekerteld*. = Gereed doen, koopziende maken, sprekende van boter om ermeê naar de mart te gaan. — Haast u, van als de boter gekerteld is, wij gaan voort. Geh. *Sint-Denijs*.

KEUTE, de. = Knoezel, enkel, enklauw. — « Hen he' ze' keuten an stiks esschupt. » Geh. *Poperinghe*.

KLEISTER, den. = Sparke, sprankel. De Bo zegt : « Meest gebruikt in 't land van Aelst. » — Als er een huis brandt, de kleisters vliegen op de andere huizen. Geh. *Sint-Denijs*.

KLITTER, den. = Kleister. — Past op uw huis : 't vliegen klitters uit uw gebuurmans kave! Geh. *Sint-Denijs*.

KNOPOOGEN, *knopoogde, geknopoogd*. = Eigentlijk de oogen knoppen, knoppen of knippen met de oogen, knipoogen, de oogen open en toe knippen of knoppen, gelijk een die twijfelt of hij klaar ziet of niet. — « Die-n Americaander peisde dat 'n de schonste peerdebeesten hadde van g'heel de grondige wereld ; maar als hen uze vlamsche zag, hen stoeg daarop en knopoogen. » Geh. in 't *Bloote*.

KOEIHERDERSMAAND, de. = Sporkele, Februarii. — De koeiherder en is maar droef, de maarte gaat 't moeten verbeteren. — Hoe, de koeiherder? — En ja, wij zijn in de koeiherdersmaand, en 't is geweldig koud ; 't is t'hopen dat 't de maarte zal verbeteren : ze komt zij achter de koeiherders, doet ze niet? Geh. *Sweveghem*.

KOEIPLEKKENAAR, den. = Die een koeiplekke (De Bo) beweunt, kordewagenboer (De Bo). — De koeiplekkenaars en kunnen tegen dien onkost niet. Geh. *Sint-Denijs*.

KRUIDACHTIG. = Kruidgierig, wiedgierig, « waar 't kruid wel gedijdt. » — Ons hof is nog al kruidachtig. Geh. *Marckeghem*.

KRUISELOOS. = Zonder (kruis)geld, zonder geld. — 'k Ben van huis weggegaan kruiseloos, munteloos : 'k en ha' geenen cent in m'ne' zak. Geh. *Rousselaere*.

LANDENAAR, den. = Die, niet in 't dorp, niet in steê, maar te lande weunt. — De landenaars hebben gevochten tegen de plaatsenaars. Geh. *Oost-Roosebeke.*

LOKE, de. = Deel van de luwe of loeie dat tusschen twee bevestigende staken begrepen is. — 't Is 'n loke van ons vlas in den grond gesmeten van den wind. Geh. *Haringhe.*

Vergelijkt *luwe*, en bij De Bo *loke.*

LUWE, de. = Loeie (De Bo). — d'Haver is in de luwe gezet eer dat 't regende. Geh. *Ghistel.*

Het w. *loeie* (*oe* = *u*) **luie*, (*j* = *w*) *luwe* hoore ik al de kanten van Haringhe, Zonnebeke; 't beteekent, even als *luwe*, eene mijte, een vimme.

Bij voorbeeld als ze 't gesleten en gedroogd vlas op den akker laten staan, dan zetten ze 't in eene loeie, anders gezeid eene luwe. Om de luwe te verzekeren tegen 't geweld van den wind, staander hier en daar grondvaste staken in; 't deel van de luwe dat tusschen twee zulke staken begrepen is heet, tot Haringhe en ommelands, een loke.

MEÊTRIESTEN, *triestte meê, meêgetriest.* = Meêtweefelen, meêlokken. — Op den dag van de lotinge hebben ze onzen oudste' zeune meêgetriest, naar 'n slecht' herberge. Geh. *Sint-Denijs.*

MEISKESTIJD. = Tijd voor meiskes om thuis te zijn, in den namiddag. — 'k Ga zeere voort : 't is hoog meiskes tijd. Tegen da'k thuis kome 't zal hooge meiskes tijd zijn. Geh. *Meulebeke* en elders.

MOORTELEN, *moortelde, gemoorteld.* = Tot moortel maken, lijk moortel doen zijn, aan moortel doen gelijken. — Slijkachtig land, land dat te veel regen gehad heeft is gemoorteld. — Om terwe te zaaien mag het land wat gemoorteld zijn. Geh. *Cortemarcq.*

MUNTELOOS. = Zonder (gemunt) geld, zonder geld. Geh. *Rousselaere.*

Z. *Kruiseloos.*

ONTPASSEN, *ontpaste, geontpast.* = Niet blijven (water)pas staan. — Onze meulen ontpast van tijd tot tijd. Geh. *Hoogleê.*

OOR, uitsprake *oar*, gelijk in moor, schoor, gehoor. = Afwaards, aanzijds, ter zijden. — Ik ligge oor. Mijn bolle ligt oor van de stake. Geh. *Land van Aelst* en ook hier en daar in *Westvlanderen.*

Vrglkt bij De Bo het w. *oorname*, in 't Fr. *sobriquet*, d. i. een name *aanzijds* den waren name?

OPLIGGEN, *lag op, opgelegen.* = Gereed liggen om ontsteken te worden, sprekende van stoven, enz. — « Jongen, ga-je mijn stove ontsteken? Ze ligt ip, menheere, ge'n moet er maar e slaghoutjen aan steken. » Geh. *Heule.*

OPREBBELEN, *rebbelde op, opgerebbeld.* = Opklauteren, zoo de peerden doen : gerucht, gerebbel veroorzaken met hunne hoeven, als ze iets opwaards te trekken hebben. — Ge hadt ze (die peerden) moeten zien pinn'n om dien klem op te rebbelen. Geh. *Poperinghe.*

Z. *Pinnen.*



PAPZOUT, het. = Suiker, schertsende gezeid, bijzonderlijk van meelsuiker. — Geeft ne keer 't papzout hier! Geh. *Meenen.*

PEK, het. = Zwarte, bruine, ontsteekbare zelfstandigheid, waarmeê de toppen van de slaghoutjes of stekskens voorzien zijn. — « Os ge zoo geweldig schript ge zult het pek afschrepen. » Geh. *Heule.*

PINNEN, *pinde, gepind.* = Eigentlijk met de *pinne*, 't voorenste, 't scherpe deel van 't hoefijzer, of van den hoef, in- en grondwaards gestekt en geschoord, geweld doen om te trekken. Dat is van peerden gezeid. Ook, oneigentlijk, geweld doen in 't algemeen, met den geest of anderszins. — « Hen he' moeten pinn'n, om eerst te g'raken in ze' schole! Ze mosten schrikkelijk pinnen (die twee peerden) om d'n klem up te rebbelen! » Geh. *Poperinghe.*

*Pijnen* is een ander woord.

POOTEN, *pootte, gepoot.* = Gaan, passen aan den poot, bij miszeggen voor aan den voet. — 'k En hadde geen schoen die d-h'n pootten, en 'k liet 'n barvoets gaan. Geh. *Iseghem.*

PUITEN, *puitte, gepuit.* = Met den puit (puid) eegden. — Hij was bezig met zijn land te puitene. Geh. *Gulleghem.*

RECHT, het. = Plicht, Fr. *devoir.* — « 't Is mij' recht van m'ne' pacht te gaan betalen, maar de verpachter verleent mij uitstel. » Geh. *Rousselaere.*

Hoe de verstandige Vlaming *recht* en *plicht* den zelfsten name geeft!

ROEWLOKKIG. = Ruwlokkig, ruwlokte (De Bo), rouwlockig, *villosus* (Kiliaen), ruwharig, ruwhaarde. — Vele van de fijnste peren zijn roe'lokkig van velle. Geh. *Handsaeme.*

ROEWLOKTE. = Ruwlokte, roewlokkig. — De roe'loktste kant van 'n stoffe is zelden de rechtsche kant. Geh. *Handsaeme.*

Bij de ww. *roewlokkig* en *roewlokte* bemerke men dat de *u* hier en daar nog heure oude uitsprake bewaard heeft. Te Kortrijk hoorde ik *dank'oe* voor *dank'u*, van eene vrouwe van in de 90 jaar.

RUIN, den. = Eerrappelstruik, die, als men hem uit den grond haalt, niets aan en heeft; men vindt den planteerrappel half gerot, en anders niet : geen woeker, geen bijkweek. — 't Zijn meest al ruins, die 'k uitgedaen hebbe : 't gaat een slecht jaar zijn. Geh. *Zelszaete.*

SCHERPHAMER, den. = Boothamer om de zeisen scherp te booten. — Jan de maaier is zijnen scherphamer kwijt. Geh. *Wachtebeke.*

SLAAPGOED, het. = Slaapsirope, een afkooksel van maankoppen of heulkoppen, of ook van opium, dat men bij de kruidmengers verkoopt en dat dient om de kinders in slape te krijgen. — Jongen, ge ga' moeten om slapgoed gaan, of 'k en ga van den nacht weêr geen ruste he'n. Geh. *Thielt, Brugge.*

SLEBBIG. = Afjunstig. — 't Is waar, 't is waar : maar hij is algelijk een bitje slebbig van zijnen gebuur. Geh. *Wevelghem.*

*Slebbig* zal vroeger *slabbig* geweest hebben; *slabbig* is *kwijlig :* « Slabdoec, » zegt Mellema, « *bavette ou baverette aux petits enfants.* » Is iemand *slebbig*, 't is dat hem *'t water in den mond komt,* wanneer hij zijns gebuurs welvaart ziet.

SLIJTEN, *sleet, gesleten.* = Boffen, stoffen, beslag maken, grootspreken. — Hij kan wel slijten! 't Is ne groote slijter. Geh. *Marckeghem.*

Het slijten der woordenboeken beteekent onder andere *vertieren,* met een schuimwoord, *venten,* Fr. *débiter, vendre en détail.* Die ware te slijten heeft, bezonderlijk als zé niet vele en deugt, moet ze wel kunnen beboffen, of hij en geraakt ze niet kwijt. Slijters zijn boffers. Vandaar die tweede, tot nu ongeboekte beteekenisse van *slijten.*

SLIJTER, den. Z. *Slijten.*

SLOK-HET-OP, den. = Gulzigaard. — Dat is ne slok-het-op van ne vent! Geh. *Ghistel.*

SMEEL, *ee* gelijk in *twee, vee.* = Smeer (Kiliaen, De Bo). — 't En was eertijds maar ne smeele jongen. Geh. *Oost-Roosebeke.*

« Smeer. *Flandricum, jam* teer. *Tenuis, exilis,* » zegt Kiliaen.

SMOUT, het. = Krijt waarmeê men den top van de *kode,* de *keude* of de *keu* (bij de holleboltafel) smout of bestrijkt. — « Jan, gee' ne kee' 't smout alhier, 'k ga m'ne keu smouten. » Geh. *Iseghem.*

Van *keu* komt *keuderen, keujeren, kuieren,* dat eigentlijk uitgaan beteekent met de wandelkeu, met den wandelstok uitgaan en wandelen. Van dit ons Vl. w. *keude* komt het Fr. *quèue* (!) *de billard.*

STERVEN, *stierf, gestorven.* = Geweldig verlangen, hankeren. — Hij sterft naar z'n pijpke. Geh. *Sint-Denijs.*

STOMMELEN, *stommelde, gestommeld.* = Eigentlijk onderwater houden, duiken; maar meer bepaaldelijk duiken hoevele men voor iets gegeven heeft, en er ten onrechte meer doen vooren betalen. — Zendt die veint naar de vischmart, ge zijt zeker dat hij zal stommelen. De maarten stommelen hedendaags bij al dat ze koopen op de mart, en de krameniers doen meê. Geh. *Brugge.*

Z. De Bo, *i. v. Stomfelen.*

STOOFPOT, den. = Eigentlijk, niet *stovepot* (De Bo), pot van 'n stove, maar pot om erin te stoven, waarin gestoofd wordt; oneigentlijk, iemand die vele tegenrelt en ruttelt. — 'k En zou dat niet willen herden, ne jongen die alzoo tegenruttelt : 't is lijk ne stoofpot, hij en zwijgt nooit. Geh. *Woesten.*

Het w. *stoofpot* (De Bo) staat in Kramers : « *Pot où l'on fait étuver des mets;* » en *stovepot* (De Bo) niet. Waarom?

TEEMES, het. = Kloefkappers uithaalmes, dat de gedaante heeft van den grooten tee. Geh. *Sint-Denijs.*

TEMMER, den. = Het temmeren, vermaken, herstellen dat er te doene valt aan een gebouw. — « Ik betale 200 fr. 's jaars en de-n temmer is aan mij. » Geh. *Pithem.*

De *reparatie* zeggen de steêliên!

UITHAALMES, het. = Kloefkappers goeze. Geh. *Sint-Denijs.*



UITSTELLEN, *stelde uit, uitgesteld.* = Voorzien van kleederen en lijfsnoodigheden. — Mijn dochter was nog al wel uitgesteld eer dat ze naar dien bakkers ging gaan weunen. Geh. *Rousselaere.*

UITZEND, den. = Vermaanbrief tot het betalen der lasten, Fr. *lettre d'avis.* — 'k En ga 'k ik die grondlasten niet betalen : 'k en hebbe daar geenen uitzend van gehad. Geh. (25 Maarte '89) *Rousselaere.*

UITZET, den. = Bruïdschat, zegt De Bo, maar hij en geeft geen voorbeelden. — Mijn man heeft van zijne ouders 4000 fr. gehad voor z'nen uitzet. Geh. (18 Oct. '88) *Nazareth.*

VERNIJD. = Nijdig-gram, verbitterd, gebeten. — Hij is zoo geweldig vernijd op mij : hij en kan mij noch zien noch geluchten! Geh. *Kortrijk.*

VERSLIJTEN, *versleet, versleten.*

Het zand dat gebruikt wordt, namelijk in 't Bloote, om calciën te leggen, is *versleten,* als er met tijd van jaren, door het rijen en het rotsen, het regenen, het gemengel van 't gene op den steenweg valt of gevoerd wordt, zijne zandigheid verliest. Dat versleten zand wordt dan uitgehaald en op den zomerweg gedaan, terwijl men de calcie in nieuw zand legt.

Al de kanten van Poperinghe heeten ze *versleten* zand het zand dat van de bergen spoelt en door de macht van 't water zijne vettigheid verliest. Als 't verre genoeg gespoeld en mager geworden is, kan 't dienen om te verzanden, calciën te leggen, eer niet.

VESTENBROOD, het. = Viergebruik, vierboteram, achternoenstuite. — Wacht tot dat 't werkvolk om 't vestenbrood komt. Geh. *Sint-Denijs.*

VOLZAAIEN, *volzaaide, volzaaid.* = Zaaien tot dat er niet meer te zaaien en is. — Als 't al volzaaid en volzeeuwd is, ton he'm'et schoone! Geh. *Ghistel.*

VOLZEEUWEN, *volzeeuwde, volzeeuwd.* = Zeeuwen (De Bo) tot dat er niet meer te zeeuwen en is.

Z. *Volzaaien.*

De stemzate van *volzaaien* en *volzeeuwen* is op *-zaaien, -zeeuwen,* niet op *vol-.*

VUILEBOOM, den. = *Rhamnus frangula L.* Vuilboom (Kramers), vijleboom (De Bo). — Vuleboom zaait zé' zelven. Geh. *Poperinghe.*

VUILEBOOMEN. = Van vuileboom. — « Vuleboomen stokshes, om blommen an te bing'n. » Geh. *Poperinghe.*

WINDROOZE, de. = Kompasroos (Kramers) op eene landskaarte. Geh. *Emelghem.*

ZAALMES, het. = Zadelmes, kloefkappers uithaalmes, dat de gedaante van een zadel heeft. Geh. *Sint-Denijs.*

ZEEUWSEL, het. = Letvocht (De Bo), Fr. *synovie,* Grieksch *sunoula.* — 't Liegt aan 't zeeuwsel dat zijn been zeer doet. Geh. *Waereghem, Beythem.*

ZWEE. Z. De Bo. — « 't Is buiten zwee, » dat is : 'k En kander niet aan. Geh. *Poperinghe.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épeá pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFHAGEN, *haagde af, afgehaagd.* = Tot tenden hagen, d. i. met een hage of met hagen van boomgewas of anderszins bezetten. — Op de begravinge van N. N. waren de straten hekeldikte afgehaagd van de menschen. Geh. *Iseghem.*

Die dat w. gebruikte hadde eene hage in den zin waarvan het gestruik niet uit eene enkele reke en bestaat, maar twee drie en meer reken diepe is, gelijk b. v. eene elshage.

BEKNEEUWELEN, *bekneeuwelde, bekneeuweld.* = Beknibbelen, met een schuimw. *critikéeren.* — Als ze 't lange genoeg bekneeuweld hadden, dan hebben ze gezwegen. Geh. *Kortrijk-buiten.*

BESTRUT, het. = Beslag, nutteloos, overdreven gewag. — « Waarvan da'-je klapt! Je maakt daar zu'k ebbestrut van, en 't en is 't ni weerd! » Geh. *Poperinghe.*

BINNENBAFFEN, *bafte binnen, binnengebaft.* = Binnenbafferen. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Z. *Loquela* 1889, hlfz. 3.

BOFIEUW, den, stemzate op *-fieuw.* = Onstuimige, wilde, stuur ziende kerel. — « He klapt lijk ebbaviaan en he kijkt alheene lijk ebbofieuw. » Geh. *Poperinghe.*

Is dat het Fr. w. *beau-fieux, beau-fils?* En komt de geboortename *Fieuw* van *bofieuw?*

Het woord *fieux* wordt in 't Provençaalsch dagelijks gebezigd; Lafontaine gebruikt het, Fab. IV. 6.

DEBBELJONG, het. = Debbeling (De Bo), bedebbeld kind, bedebbelde katte, hond, enz. — 't Is zu'k eddebeljong: 't en gaat daar geen goeds uit groeien! Geh. *Poperinghe.*

DIJ! uitsprake *di-* gelijk in 't Fr. *lundi.* = De roep, in 't bloote van Veurnambacht, als de meesens de kalvers gaan drinken geven: Dij, dij, dij! Geh. *Veurnambacht.*

DOBBELPINTER, den. = Dobbelaar, van eenen top sprekende die dobbelt. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Z. *Loquela* 1889, hlfz. 44.

DROOMPERSE, de, uitspr. *oo* gelijk *droomstok.* = Lange, dikke perse, die de schippers dient om schuiten en kleene schiptjes, van op den ketsweg, voort te steken of te dromen. — « Ze droomperse brak en he stuikte in 't water. » Geh. *Alveringhem.*



DROOMSTOK, den, *oo* gelijk *o* in *boven, loven, stoven.* = Stok om den zoolriester in de veure te houden. — Die riester verlegt achter ieder veure. Als de ploegers den riester verleggen en hem over den ploeg zwaaien, ze slaan d'rop, met d'n droomstok, dat het hellemt en altemeê schoone is om hooren. Geh. *Alveringhem.*

EEUWE, de. = Levenskracht, leefzaamheid, weltierendheid, term, termenatie, dijement (De Bo), *dureie,* (van 't Fr. *durée*). — Mijn loof en heeft van d'jare lijk geen eeuwe in. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere, Couckelaere.*

*Eeuwe* is de Vl. gedaante van 't Latijnsch w. *æv-um;* van 't Grieksch *ai-oon,* voor *aiw-oon,* van waar *aiei* altijd.

't Ligt in mijnen zin dat ik nog gehoord hebbe, b. v. « dat loof en heeft geen *eie* in, » voor « geen *eeuwe,* » maar 'k en durve 't, zonder nader ondervinden, niet bevestigen.

Daar bestaat een ander Vl. w. *eeuwe* (Verdam); *euwe* (Kiliaen); van waar *eeuwsel, eeusel, eusel, eesel, euwsel* (Schuermans); *eeuw, eeuwkant, eeuwe, eeuwsel* (de Jager, Taalkundig Magazijn, I. 157, 158), dat met het voorgaande w. *eeuwe* geen uitstand en heeft; het beteekent *pascuum,* ettinge, schaapweide.

Dat *eeuwe* [2] (*pascuum,* eeuwen *pasco*) zou, na mijnen zin, tegenover *ovis* staan, (Grieksch *oïs,* Vl. *eie, ooie, ouwe,* Friesch *ei,* Engelsch *ewe*) gelijk *eeuwe* [1] tegenover *ævum.*

*Eeuwen* ware diesvolgens zoo vele als **schapen,* d. i. schapen drijven, doen zoo de *schaper* doet; *eeuwsel* ware **schaapsel, eeuwkant* ware **schaapkant,* kant waar men *schaapt of schapen langs drijft.

Wie vindt er mij, geboekt of anderszins, het woord **euwe* (= *ouwe* = *ooie* = *eie*) = moederschaap?

't En valt geen meerder verschil tusschen *ouwe,* leest *owe,* en **euwe,* als tusschen *logen* en *leugen, boter* en *beuter;* en 't en is zonder reden niet waarschijnelijk dat Kiliaen *eeuwe* (*ævum*) met *ee,* en *euwe* (*pascuum*) met *eu* spelt, alsof het ware *eewe,* met scherplange *ee,* en *euwe* of *œwe,* met den *eu*klank van 't Fr. *deux, nœud.*

Dus en zoudender eigentlijk geene twee eensluidende ww. *eeuwe* zijn, maar wel een w. *eeuwe* (*ee-we*) en een ander w. *euwe* (*eu-we*).

*Euwen* beteekent ook spijzen, eten in den mond steken, zegt Kiliaen. Vrglkt iemand *paplammeren,* d. i. spijzen gelijk een *paplam: eeuwen, euwen, *ouwen, *ooien, *eien.*

EEUWE EN EGGE. = Leven en vlijtigheid, met een schuimw. *coraaize, coredje.* — 'k Zie geern zulke gasten die eeuwe en egge in hebben, als er iets lastigs te doene valt. Geh. *Woumen.*

EEUWELOOS. = Zonder levenskracht, zonder leefzaamheid, ziek, teerachtig. — Dat volk en is maar eeuweloos : de dochters zullen moeielijk getrouwd geraken. Geh. *Paschendaele.*

EFFENARE, den. = Wage, weegschale. — Zijn effenare is valsch ! Geh. *Doornijk.*

EGGE, de. = Eigentlijk, scherpe kant, zelfkant, snee, scherpte, scherpheid ; beeldelijk gesproken, ijver, vlijt. Z. *Eeuwe en egge.*

ELZESTEKKER, den. = Mager peerd. — Wat elzestekker van een peerd ! Hoevele voor uwe hoepels ? Geh. *Veurnambacht.*

Of moet ik *helzestekker* schrijven ?

GEZICHTE *leveren.* = Met het gezichte herkennen, bezien, sprekende van eenen mensch den anderen. — Sedert da'k met Karel in ruize gelegen hebbe, hij en levert mij geen gezichte meer. Geh. *Rousselaere.*

GEZONDSHERTEN. = Gezondhertig, gezond van herten. — 't Is algelijk wreed, alzoo gezondsherten moeten sterven. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Vrglkt *Loquela* 1887, hlfz. 84.

GOE DEUGD, de. = Goede deugendheid, welwillendheid, ongedwongene toegevendheid. — Van moeten ? — Neen, neen, neen : hij heeft dat gedaan uit zijne goe deugd. Geh. *Rousselaere.*

HAVER UIT DE MOUWE, *Loquela* 1887, hlfz. 44, uit de nalatenschap van zaliger Deken De Bo. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Dat is vuisthaver, slagen, van den dien die in de mauwe zit, of eertijds zat, t. w. de vuist.

HERMEN, *hermde, gehermd.* = Ruste genieten, eenszelven jeunen, gewend worden, toekomen, beklijven. — Hij en koste daar niet hermen. Ik en koste met hem niet hermen. Als een meiske 't trouwen in den kop heeft, daar en is geen hermen aan. Hij en zal daar niet kunnen hermen. Zij en kander niet hermen : ze gaat moeten weêr naar huis komen. Met zulk volk en kan ik niet hermen. Liever als alzoo te hermen, met al dat kleen volk, 'k gaf mijn hof op, en 'k ging op mijn goed gaan weunen. Met zulk allaam, met zulk eenen werkman, en kunt ge niet hermen. Geh. [1] en [2] *Rousselaere,* [3] *Hansbeke,* [4] *Ruddervoorde,* [5] *Woumen,* [6] *Sijsseele,* [7] *Iseghem,* en [8] *Rousselaere;* dit laatste van Deken De Bo.

« *Hermen,* » zegt Schuermans, « in : *niet kunnen hermen,* niet kunnen stilblijven : *ik moest terug komen, mijn kleine wilde niet meer hermen. Ik heb te nacht niet kunnen hermen van de tandpijn.* Van hier *hermte,* gerustheid : *er was geen hermte in Godevaart van Bouillon, of hij moest Jeruzalem in zijn* (omstreeks Thienen). »

Het w. *hermen* en heeft Deken De Bo in zijn *Idioticon* niet, maar mij bij geschrifte achtergelaten ; en 't is zeker wel een van de oudste woorden die wij levende en ongeschonden bewaard hebben.

Het w. heeft twee samengestelde bijgedaanten, t. w. *behermen* en *gehermen* of *g'hermen,* ook *beharmen* en *geharmen,*



die Kiliaen opteekent, zonder ze zoo 't behoort te verstaan of te vertalen ; zij beteekenen tot rusten, tot bedaren brengen ; doen stille, gerust, onbekommerd, onbevreesd zijn ; verdedigen, beschermen.

« *Beharmen,* beschermen » staat in L. Meijers' verouderde en ongewoone woorden.

Verdam, *i. v. gehermen,* en Grimm, *i. v. gehirmen,* geven den volsten uitleg.

In de jaren 1300 was ons w. *hermen* tot Antwerpen zoo mondsgemeene als hedendaags in Vlanderen en in Brabant, blijkens het gedicht *Van den derden Edewaert,* Edward III, den koning van Engeland, dat in het *Belgisch Museum* staat, 4de deel, bl. 314, vs 363 en volgende.

Daar wordt de keizer beschreven zittende, met schepter, kroone, wereldappel, enz., *in den stoel zijndere mogendhede,* onder een blootgetogen zweerd, dat iemand « boven sijn *hoot* » (boven zijn hoofd) houdt.

Aldus zegt de Antwerpsche dichter :

Dat sweert dat men hout bloot
Getogen, boven sijn hoot,
Bediedt dat hi, sonder hermen,
Theilege kerstenheit sal bescermen,
Ende helpen, mit alre vreesen,
Ende der kerken kempe wesen,
Ende elken doen gescien recht,
Niet bad den heere dan den knecht.

De laatste reke beteekent : niet *bat,* niet *bet,* niet *beter* den Heere als den knecht.

Maar ons w. *hermen* staat nog vroeger te boeke, te weten in oudhoogduitsche oorkonden van de jaren 1000 en 900, enz. (z. den *Sprachschatz* van Dr E. G. Graff, IV. 1034), en in de oudnederduitsche psalmvertalinge van in Karel des Grooten tijd.

Het 8ste vers van den 73sten psalm Davids luidt daar aldus :

*Dixerunt in corde suo, cognatio eorum simul : quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.*

In 't Oudnederduitsch :

*Quâthon an hertin irô, cunni irô samon : gehirmon uuir alla daga firlîca godis fan erthon.*

Woord voor woord : *zeiden* an herten *hunner, geslachten hunner* samen : gehermen doen wij alle dagen vierlijke Godes van eerden.

Dat oud w. *gehirmon* en ons dagelijksch w. *hermen* staan meer als duist jaar van elkander : 't eene heeft het doode pergament bewaard, 't ander de levende tonge der Vlamingen !

*Hermen* bestaat ook bij de Friezen, luidens E. Apkema's woordenboek op Gijsbert Japicx ; het luidt *hiermen,* en 't schijnt aldaar een bedrijvend werkwoord te zijn, alsof men zei : *hiermen,* met *ruste* verdragen.

« *Nicoclea,* » zegt Gijsbert Japicx, II. 81, « *de droafheyt... naet langer hierme kinnende :* » Nicoclea de droefheid niet langer hermen kunnende.

Van *hiermen* maken de Friezen *onhiermlyck,* b. v. II. 80 : « *Forgunje my den, eer 'k my ijnne flamme jouw, Jo d'onhiermlijcke brân, dy mijn siel uwt-tert, ijpenbier to meytsen :* » Vergunt mij dan, eer 'k mij in de vlamme (*be*)geve, joe d'onhermlijken brand, die mijn ziele uitteert, openbaar te maken.

In Halbertsma's *Rimen ind Teltsjes*, bl. 159ª, staat er : « *Dy sa heach by him sels opsjocht, sjocht leech deel, miene se, op oaren, ind dat is onhiermlik foar hjar eigenleafde :* » die zoo hoog bij hem zelfs opziet, ziet leeg daal(*waards*), meenen ze, op a(*nd*)eren, end dat is onhermlijk voor haar eigenliefde.

Ik heb het w. *hermen*, in Vlanderen, namelijk tot Rudder-voorde, Couckelaere, bedrijvender wijze zoo wel als anders-zins hooren gebruiken, en zeggen b. v. : « Hij en kan 't daar niet hermen, » zoo wel als : « Hij en kan daar niet hermen. »

Veel lieden, b. v. in en omtrent Rousselaere, gebruiken *termen* en *hermen*, 't een voor 't ander : Dat zwijn en *hermt* niet, ofwel dat zwijn en *termt* niet.

Daarbij valt mij 't vermoeden in, dat het w. *termen* in den grond niet anders en is als *hermen*, met eene aangevoegde of liever aangekleefde *t : termen* = **thermen*.

Vergelijkt de zeggens : wel *t'hermen* is goed, maar lange *t'hermen* is nog beter. *'t Hermen* is 't bezonderste. Zal *'t hermen*, dat kind ?

En leest de volgende rijmreken, die in de *Dietsche Warande* staan, IX. 142, en in den *Taal- en Letterbode*, IV. 97 :

Heer Erentrijc was een coninc,
Weduwen plach hi gerne te bescermen,
Die quade liet hi nergent hermen
Ende vacht op hem mitter hant.

Wie nu die dat hoort uitspreken zal even zoo gauwe kunnen zeggen of de spreker *t'hermen, 't hermen* of *termen* in zijnen zin heeft? Mits die ongewisheid, en onder meêwerkinge van 't Latijnsche *terminus, terminare, terminatio;* of van 't Fr. *terme, porté à terme*, kunnen de ww. *term, termen, termenatie* (z. De Bo) tot stand gekomen zijn.

*Termen* en staat in geen woordenboeken, oude of nieuwe, 't en zij in De Bo's. Noch Plantin, noch Kiliaen, noch Ten Kate, noch L. Meijer, noch Mellema, noch d'Arsy en weten van *termen* iets te melden.

Deken De Bo speurde 't w. in *Alle de werken van Lambertus Vossius, Tot Brugghe, ghedruckt by Franciscus van Heurck, in de Breydel-straet in S. Anthonius. 1701.* Die Lambrecht Devos, een geboren Bruggeling, schreef in 1624 een gedicht ter eere van Heer Jan van den Berghe, den 35sten Abt van den Eekhoute, te Brugge, in welk gedicht hij zegt, bl. 53 :

Hoe soet is desen *Bergh* dat hier om wel te termen,
Verlatend' hun Hymet d'Atheensche biekens swermen.

Ik achterhaalde 't w. bij Heer Pieter Reynier, Prior van Sint Jans binnen Iper, in zijne *Historie van 't Clooster... van den H. Anthonius Eremyt, Iper 1629*, II. bl. 99, waar hij zegt, van een ziek kind dat genas : « Ende hebben bevonden, dat van dien tyt voort het geswel dat haer drye jaeren lanck ghequollen hadde, van selfs verdwenen is, met alle andere qualen ende ongesondigheden, soo dat sy op dese ure fray ende ghesont is, groeyende, ende wel termende, sonder eenigh letten. »

Oudemans, in zijne Bijdrage, boekt een w. *tarmen*, dat hij in J. Starter's (1621) *Daraide* gevonden heeft, *Prolog. :*

Wij doen ons werck met vreucht, met dichten, singen, tarmen.

Oudemans en verstaat dat w. *tarmen* niet, zegt hij, dat



waarschijnelijk het *termen* van Lambrecht Devos, van Pieter Reynier en ons *termen* zal zijn. Jan Starter was een Fries.

Voorbeelden van aangekleefde *t* zijn de volgende :

*Tachentig* (tach(t)entig, van achte, achttig, achtentig); *tachter* (te achter); *tachternoene; tak* ('t dak, het dak : een nieuwen tak op een huis leggen. Geh. Kortrijk); *tamper* (heeft de zelfste beteekenisse als *amper*, bij Hoffm. v. Fall. Gloss. Belg. : dus van te amper?); *Tanne* (d. i. Anne, van Sinte Anne); *tante* (van 't oud Fr. *ante*, Lat. *amita*); *tantony-pig* (Saint-Antony-pig, in 't Engelsch, Sint Antheunis zwijn); *taronja* (oranje, in 't Catalaansch); *tavond; teenderhand* (te eender hand); *teenegader* (te eenen gadere); *teenegange* (te eenen gange); *teenemaal* (te eenen male); *teens* (te eens, eensgezind); *teerst* (te eerst, ten eersten); *teffens* (te effens); *tegen* (te of ont, egen, waarvan tegenen, tegeninge, betegenen); *telkens; ten* (te den); *tenden* (waarvan tendens, vertenden, vertendenen, tendenheid, tendenigheid); *tent* (van *ent-ent? d. i. ont, tot-dat : tent hij komt te sterven); *ter* (van te der); *tes* (van te des); *tet* ('t het, het-het : als tet nog komt jaag'et weg. Geh. Kortrijk); *teten* (het eten of te eten, waarvan tetenbak, noeneteten, geen teten hebben); *teure* (van 't deure, g't deure, gaat deure); *teven; tevens; tezen* (van t'dezen, te dezen); **tfeertig* (nog uitgesproken feertig, hier en daar); **tfiftig*, **tfichtig* (nog uitgesproken fiftig, fichtig, hier en daar); *tfij !* (d. i. fij !); *tfoei !* (d. i. foei !); *thans* (van t'hans, te hans, te hands); *theelemaal* (te heelen male, verloopen in *teenemaal*?); *thier* (van onthier : thier en een jaar); *thoope* (te hoope); *thuis* (waarvan thuizen); *thulders* (te hunlieders); *tien* (van t'dien, te dien); *tjan* (van Sint Jan); *tjansput* (van Sint Jansput : 'k kome van den tjansput. Geh. Kortrijk); *tjaren* (te jaren); *tnacht* (te nacht); *tnegentig* (van negen); *toet* ('t doet, het doet); *toezen* (te oezen, te onzen, tonzen); *tondegen* (te ondegen, niet te degen, niet ter dege); *tonder* (te onder); *tonpasse* (te onpasse); *tonzen* (te onzen); *tsa !* (d. i. sa !); *tsamen* (te zamen); *tsanderdags* (d's anderdags, des anderdags); *tsavonds* (d's avonds, des avonds); *tscheld* (d'scheld, de Scheld, de Schelde); *tschole* (d'schole, de schole : na tschole gaan); *tserclaes* (d's her, des heer, des heeren Claes); *tserstevens* (d's her, des heer, des heeren Stevens); *tsestig* (van zesse); *tseventig* (van zeven); *tsmorgens* (d's, des morgens); *tsnavens* (d's, des navonds); *tsnoens* (d's, des noens); *tsnuchtens* (d's, des nuchtens); *tsondags* (d's, des zondags); *tulders* (te ulieders); *tuwen* (te uwen); *tuzen* (te uzen, te oezen, tonzen); *twaren* (te waren, in der waarheid); *twi* (van te wi, d. i. waarom); *twijl, twijlen* (d'wijl, d'wijlen, de wijl, de wijlen).

Aan *tachter, tegen, tenden* en *thuis* zit de *t* zoo onafscheidbaar vast, dat die vier woorden gediend hebben om er nieuwe woorden meê te bouwen, b. v. *tachterheid* (Fr. *arriéré*), *tegenen, betegenen, tendenen, vertendenen*, en *thuizen* (*Loq.* 1887, hlfz. 71.)

Geeft men nu aan het w. *herm* zijne oorspronklijke beteekenisse van *ruste*, en voegt m'er *te* bij, *te herm, t'herm, therm*, bij De Bo *term*, dat beteekent *te ruste;* van daar *termen, te ruste* zijn, ruste genieten, ongestoord, wel zijn ; *gevolgentlijk* deugd van zijn eten hebben, toenemen, beklijven, gedijen, vet worden, enz.

Iedereen weet, om zwijns, kalkhoens, ganzen, enz. te gemakkelijker vet te kweeken, dat men ze « *kort steekt,* » tot eene gedurige ruste dwingt, van 't daglicht berooft : men doet ze *hermen* (rusten) om ze, bij gevolg daarvan, te beter te doen *termen* (beklijven) en vet komen.

« Er zit veel, weinig, geen term in. Sedert dat hij daar woont begint hij te termen. » Zoo luiden twee voorbeelden bij De Bo. Zonder den zin dier zeggenissen te dwingen of te veranderen zou ik even zoo goed kunnen zetten : « 't En zit geen *herm* in. Sedert dat hij daar woont begint hij te *hermen.* »

Dat brengt mij het w. *hemmen* te binnen, dat ik, op blfz. 44 van *Loquela* 1887, door *termen,* wassen, tieren vertaald hebbe; en waarbij ik *verhemmen* (De Bo, *veremmen, vremmen*) opgaf, als bestaande uit *ver-* en *-hemmen.*

Naar de Fransche rijkspalen toe wordt de *r,* in woorden gelijk *berg, derm, erm, kerke, kern, sterk,* uitgesproken ja, maar ze schuilt in de verzwaarde *e,* en men spreekt *bêg, dêm, êm, kêke, stêk : beg, dem, em, kekke, stek,* teenemaal op zijn Engelsch. Z. *Loquela* 1887, blfz. 82, *i. v. Derm;* en 1888, blfz. 37, *i. v. Erm;* en vergelijkt de ww. *dwês* — dweers, *ês* — eers, *êselen* — eerselen, *ges* — gers, *hêsens* — hersens, *kêze* — kerze, *kêse* — keerse, *lêze* — leerze, *pêsche* — persche, *schês* — scheers, *tês* — teers, *ves* — versch, *wes* — wers. Het teeken *ê* verbeeldt bij deze ww. den klank *ai,* van 't Fr. *faire.*

In een groot deel van Fr. Vlanderen zoude men diesvolgens *hermen, verhermen* uitspreken alsof er stonde *hêmen, verhêmen, hemmen, verhemmen.* Al dien kant zullen ons de ww. *hemmen* = *hermen, verhemmen* (De Bo, *veremmen, vremmen*) = *verhermen* toegekomen zijn. Noch van zin- nochte van woordswegen en is er daar iets tegen in te brengen.

De gissinge die onder *hemmen* uitgesproken is late ik hierbij varen en bewere dat de volgende woorden *kunnen* altemaal verwant zijn met malkaar, te weten : *hermen, harmen; behermen, beharmen; gehermen, geharmen;* bij Kiliaen *ghermen, gharmen; *thermen, *tharmen; termen, tarmen; *therm, *tharm; term, tarm.*

Ingezien niemand met zekerheid en durft bevestigen wat er van woordswegen in *ontfermen* steekt, laat mij hierbij voegen dat het zonder taalwetschennis kan **ontgehermen, *ontghermen* zijn, uitsprekens **ontchermen* (*ch* = *f*) *ontfermen.*

't En geldt hier trouwens maar eene gisse, onder of boven, te meer.

Dan ware de zin van « *Ontfermt u onzer!* » *ont-ge-hermt* u wegens ons; dat is staakt, stoort uwen *herm,* uw *hermen,* uw *gehermen,* uwe *ruste* wegens ons : en zegt niet meer : « 'k Ben g'rust in u » : 'n zijt liever niet gerust in ons : ontrust u wegens ons, *dérangez-vous pour nous :* ontfermt u onzer! Ik kan mij wel te keure een oud-heidenschen Vlaming inbeelden die aldus een zijner afgoden toespreekt. Het w. is immers grauw van oudheid.

Het Kortrijksch w. *bermen* (zij bermden op den prijs, en ze zeien dat 't veel te diere was) en is mij niet genoeg bekend om er *b'hermen, behermen* te durven in vermoeden.

KAPTIJD, de. = Tijd als een gezaaide en uitgekomen note gekapt wordt, met de houwe. — In de kaptijd, als de terwe gekapt wordt. Geh. *Vlisseghem.*



LOBBEDOE-LOBBEGAAI, den. = Lobbedei (De Bo). — 't En is maar ne lobbedoe-lobbegaai van nen hoofdman dat wij hebben. Geh. *Brugge.*

LOF. = Alof, of. — « Lof 'n kreesch tot morgen, he' zou 't nie' he'n. Lof kwam-t-h'n zelv' om t'hal'n, 'k en zou-n 't nie' gee'n. Lof-h'n! Lovv'-et! Lof-je! » Geh. *Poperinghe.*

LUIPOOGE, de. = Leepoog (Kramers). — Dat meiske met zijn luipooge. Geh. *Kortrijk.*

NEUZE-EN-EERZEN, *neuze-en-eersde, geneuze-en-eersd.* = Spelen op de volgende wijze : Ik houde een deel spellen in mijne gelokene hand; ze liggen met den kop naast mijnen duim of anderszins. Gij moet het raden hoe zij liggen. Raadt gij het, 't is prijs; raadt gij 't niet, 't is boete. De prijs en de boete zijn de spellen die ik in mijne hand houde of even zoovele andere, die gij mij betalen moet. Geh. *Brugge.*

ONDERJARIG. = Nog niet jarig, minderjarig. — De weduwe Maseman, met haren onderjarigen zone, woonde te Eeghem, anno 1725. Geh. —— ?

'k En hebbe 't w. *onderjarig* bij het Volk nooit gehoord. Kiliaen heeft het, *minor annis* verlatijnt hij 't; het staat in veel onzer schoone boeken van de jaren 15—16 honderd; in 1725—1798 vinde ik het bij geschrifte nog gebezigd, en 't ware al wonder zou 't sedert dien gestorven zijn. Geleerde boekvlamingen zeggen liever *minderjarig,* immers dat komt een kleen weinigsken nader bij 't Fransch w. *mineur!* En daar men niet seffens het Fransch van en vat, dat en kan bij sommigen geen goed Vlaamsch zijn. « Onderjarig...? ha ja, *mineur :* minderjarig! » Zoo hoort men al. En dan kouten zé van al dat *Vlaamsch* bloed, dat in hunne aderen...!

OPRAAP, den. = 't Gene opgeraapt wordt. — Dankje, voor zu'k nen opraap! Geh. *Poperinghe.*

OVERZETTEN, *overzette, overzet,* stemzate op *-zet-.* = Overdrijven, overschatten. — Dat peerd is 'n bitje overzet : de roep is meerder als de daad. Geh. *Lendelede.*

PAK, den. = Grijp, vat, grepe, aangrijpen. — En vult de zakken zoo vul niet : 't en is geen pak aan. Geh. *Heule* en ommelands.

PISSOOTE, de. = Eigentlijk het Waalsch w. *piechotte,* Fr. **pieçotte,* van *pieche, piece,* een stuk; wordt gezeid, b. v. van een stuk hout, een stuk ijzer, dat anders geenen gereed gekenden name en heeft : een stukske, een dingen, een hoe-zou-'k-het-gaan-heeten. — « Als d'houtene stijlen van mijn' schure vortig zijne, 'k zettender 'n pissoote tegen, en 'k nag'len ze wel vast. » Geh. *Oostkerke-bij-Veurne.*

Deken De Bo heeft *pisoete* geh. in Fr. Vlanderen, met den zin van wetstaal, staal om messen te wetten.

PROCHIALE RAAD, den. = Gemeenteraad. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

RIJPE, de. = Rijpte (De Bo), ruie, Fr. *la gale.* — Dat komt aan lijk de rijpe. Geh. *Rousselaere.*

De rijpe komt straf zeere aan.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Bamesse 1889**

Nº 127. « De thans gesproken Friesche taal is nog grootendeels dezelfde als het Oud-Friesch. Wel is waar zijn, als in elke levende taal, sommige woorden verloren gegaan, van andere de klanken eenigszins gewijzigd of de uitgangen versleten of vervormd, maar in hoofdzaak vinden we de oude woorden en het gansche karakter der taal in het tegenwoordig Friesch terug. De woordenschat is thans echter veel rijker dan die, welken wij uit de overgebleven oude geschriften kennen. De zich immer ontwikkelende volkstaal heeft vaak door gering verschil van klank of uitgang, of ook door afleiding of samenstelling eene zoo groote verscheidenheid van zinverwante woorden gevormd, dat de hedendaagsche taal bij uitnemendheid geschikt is, om de verschillende voorstellingen en gewaarwordingen, gedachten en gemoedsaandoeningen, in hare fijnste schakeeringen, met juiste woorden uit te drukken.

Daarentegen zijn de buigingsvormen der verschillende rededeelen aanmerkelijk vereenvoudigd. Door nieuwe spraakwendingen wordt allengs minder behoefte gevoeld, om den spraakkunstigen zin, waarin een woord wordt gebezigd, door bijzondere uitgangen kenbaar te maken. De hoofdwoorden worden gemakkelijker aan elkander gekoppeld : de uitgangen slijten af. Zoo is het onder andere met de Nederlandsche taal gegaan : zoo ook met het Friesch.

Geene pogingen worden daarom aangewend, om de versleten vormen der oude taal weer in de schrijftaal in te voeren. De levende taal en de schrijftaal moeten ééne en dezelfde zijn. Maar daarom moeten ook die vormen, waar ze nog geheel of ten deele bestaan, in de schrijftaal worden in acht genomen. Vaak kunnen ze bijdragen, om door eene enkele uitdrukking, zonder omschrijving, het juiste begrip aan te geven, waarmee een woord in den zin voorkomt. En daarenboven moeten grove afwijkingen en vreemde inkruipselen, die tegen het wezen der taal strijden en haar zouden doen ontaarden in een onregelmatig *patois,* zorgvuldig worden vermeden.

Daarom hebben wij getracht die regelen der taal op te sporen en te bewaren, die nog voortleven in het onbewuste taalgevoel van het volk, dat haar spreekt. En ofschoon wij daarbij rekening hebben gehouden met de taalregelen, die van ouds bestonden, hebben we gemeend toch met het behoud daarvan niet hooger te mogen opklimmen, dan tot den tijd van Gysbert Japiks, den Frieschen dichter bij uitnemendheid, die het eerst in den nieuwen tijd onze volkstaal in het schrift heeft afgebeeld : met wien de nieuwe Friesche letterkunde een aanvang heeft genomen en wiens voortreffelijke poezie door elken beoefenaar van Friesche taal- en letterkunde wordt gekend en gewaardeerd. »

Uit *Beknopte Friesche Spraakkunst voor den tegenwoordigen tijd door Mr. Ph. Van Blom. Uitgegeven door het « Selskip for Fryske Tael en Skriftenkennisse. » Te Joure bij R. P. Zijlstra.* Bl. 44.

---

Nº 128. « *Schrijftale.* Iets dat ik niet en kan verstaan, en noch veel min gelooven, is dat sommige lieden, die altijd hun eigen plat vlaamsch (of Fransch) *spreken,* zelfs bij openbare aan- of toespraken, zouden bekwaam zijn, als 't is dat ze zitten en de penne ter hand nemen, van al met eenen keer Hollandsch of Noord-Nederlandsch te *schrijven.*

Van waar zou hun die bekwaamheid toch gekomen of geworden zijn ?

Ook en is hun geschrijf, hoe zij ook hun beste doen, geen Hollandsch, geen Noord-Nederlandsch, geen tale die in Noord-Nederland ooit met smake gelezen, gegeerd of gedoogd zal worden.

't En is geen plat vlaamsch, geen vlaamsch meer, neen 't, inderdaad; maar 't is een slag van onverdragelijke kunsttale, of, zoo ze 't heeten durven, *wetenschappelijke taal*, waarin niemand zijne eigene moedertale herkennen en kan.

De beste Noord-Nederlandsche schrijvers schrijven de zelfste tale die ze spreken; spreken de zelfste tale die ze schrijven; met dat verschil, dat hunne geschrevene tale wat meer op heur beste, op heur zondagsche gekleed, gekuischt en gekamd is.

Waarom en verstaan de Zuid-Nederlandsche schrijvers dat door den band alzoo niet?

Of zijn zij van gedacht dat het genoeg is en voldoende, om hunne *wetenschappelijke taal* te handhaven, om, zoo zij meenen, Noord-Nederlandsch te schrijven, van *parel* voor *perel, bloempje* voor *blomken, kast* voor *kasse, lager* voor *leeger,* vlaamsch *kennen* voor vlaamsch *kunnen* te zetten?

Ze zijnder zoete meê!

Waarom en zou men den Limburger, den Westvlaming en den Antwerpenaar niet mogen eenigszins verkennen aan zijne schrijftale, zoowel als aan zijne spreektale?

Ware daar iets bij verloren of bedorven?

Ja, men komt voor den dag en men heeft, zoo 't schijnt, veel gezeid als men gesproken heeft van « mengelmoes, » « Babeltoren, » « Arke van Noë. »

Boven de Arke van Noë spande de regenboge : was hij min prachtig omdat er zeven verwen in schitterden? »

Uit *Biekorf, 1e jaar, — No 3,* bl. 38.

---

No 129. « *Waasch Idioticon bewerkt door Amaat Joos, Professor in de Bisschoppelijke Normaalschool van Sint-Niklaas, en door veel taalminnende Wazenaars. M., Ik en dien waarschijnlijk niet te zeggen, hoe wonder de naam ook klinke, wat een idioticon is. Het is de verzameling van de woorden, vormen, uitdrukkingen en wendingen die in de gesproken taal eener streke voorkomen, maar in de erkende woordenboeken niet opgenomen werden.*

*Gij die onze eigen Vlaamsche taal bemint, moet niet overtuigd worden van de weerde der idioticons. Wie en tracht er niet dikwijls zich rekenschap te kunnen geven van woorden en uitdrukkingen, die regelrecht van vader of moeder komen en nievers in boeken te vinden zijn? Wie en tracht er niet naar de uitgave van een volledigen Vlaamschen woordenboek?*

*Ja, maar die kennis der gesproken taal, dat vaststellen der deugdelijke geschreven taal is onmogelijk, zoolang niet ieder streek haar idioticon heeft.*

*Tot hiertoe bestaan er voor Vlaamsch-België nog maar drij idioticons : dat van Tuerlinckx voor het Hageland, dat van De Bo voor West-Vlaanderen, en dat van Schuermans, waarin voor geene bepaalde streek gewerkt is.*

*'t Zal nu straks zeven jaar zijn dat ik het gedacht opvatte ook voor het land van Waas een idioticon te maken.*

*Veel taalminnaars hebben mij edelmoedig ter zijde gestaan, en woorden en uitdrukkingen gezonden uit de verschillige Wasche dorpen. Door mijn en hun werk samen is mijne verzameling reeds zoo uitgebreid en zoo gewichtig dat ik aan de uitgave er van begin te denken. Daarom kom ik u vriendelijk verzoeken op het Waasch Idioticon in te schrijven. Dat het Idioticon voor alle Wazenaars een groot belang oplevert, springt aanstonds in de oog : het stelt den rijkdom hunner eigen moedersprake ten toon. Niet min belangrijk mag het heeten voor de andere Vlamingen. Door de natuurlijke ligging van het land van Waas, moet noodzakelijk het Idioticon een helder licht werpen op de levende taal van het land van Dendermonde, alsook op die van het Meetjesland, die zooveel van de West-Vlaamsche woorden heeft. Dan, De Bo, Tuerlinckx, Schuermans, Kiliaen en Oudemans worden aangeteekend nevens ieder Waasch woord dat zij ook opgeven. Daardoor zal men een gedacht hebben én over het gebruik én over den ouderdom van veel der aangehaalde woorden. Dus, het Idioticon is nuttig in de handen van iederen Vlaming, Wazenaar of niet.*

*Wat voor een boek zal 't Idioticon zijn?... Van hetzelfde formaat, dezelfde letter en papier van dezelfde hoedanigheid als dit blad : formaat in-8o Jesus, kleinen tekst Elzevir, dubbele kolon van 60 regels ieder, en geelachtig papier.*

*Het is onmogelijk het getal bladzijden te bepalen; zeker toch zal het boven 1000 niet gaan, omdat ik alle overbodige uitleggingen weggelaten heb ten einde veel stof voor weinig geld te kunnen leveren.*

*De prijs voor ieder 100 bladzijden is vastgesteld op 1,50 fr... Vooraleer er 300 inschrijvers binnengekomen zijn, durven noch kunnen wij den druk beginnen. Komt er een merkelijk grooter getal inschrijvers, dan zal het ons mogelijk zijn den prijs der 100 bladz. nog te verminderen.*

*Men kan het werk in zijn geheel of bij afleveringen ontvangen. De Wazenaren zou ik verzoeken de afleveringen te vragen, zoo zullen zij de gelegenheid hebben om, als zij het doen willen, mij de woorden te zenden die ik vergat. Die woorden zouden dan, in een aanhangsel, als leste aflevering verschijnen.*

*Het is mij een genoegen hier allen te bedanken die mij, door het geven van woorden en uitleggingen, in het samenstellen van het Idioticon geholpen hebben. Ik wensch dat zij moedig voortgaan in hunne welwillende ondersteuning : nog veel ligt er begraven, nog veel is er te vinden; en nog altijd is er middel om het Idioticon schooner en volledíger te maken.*

*Ik sluit met de hoop dat de Vlamingen mijn lang en lastig werk genoegzaam zullen ondersteunen om er in korten tijd, de uitgave mogelijk van te maken. Sint-Niklaas, 1 Februari 1890. Amaat Joos. »*

---

N° 130. « Over eenige weken deed er een uit Brugge maren naar het dagblad *Het Land,* wegens eene smalle ijzeren brugge « of *passerelle,* » zeide hij, die ze te zijner stede aan het leggen waren. Die brugge ligt er nu, aan het Speitje, boven en over den Gentschen spoorweg, en zal maken dat de steêlingen, die rond de vesten hun wandelingske doen, niet meer genoodzaakt en zijn den helft van hunnen tijd te verspelen met voor het schof van den ijzerweg te staan schilderen !

Die nieuwsberichter hadde 't herte en den wille genoeg, maar en koste den vlaamschen name niet treffen voor zulk eene brugge, en moeste daar ten dwange het fransch woord *passerelle* bijvoegen, wilde hij verstaan zijn.

Het volk van te lande, ondertusschen, en pleegt niet altijd, lijk vele steêliên, eer dat het de dingen nen name geeft, eerst naar Parijs te loopen vragen hoe dat ze zulks ginder gelieven te heeten. Dat volk, dat nog niet teenemaal in scholen, boeken en nieuwsbladen zijne tale ontleerd en wierd, wikt en weegt nog door zijn zelven en *denkt in 't vlaamsch.* Dat volk heeft gezien dat dergelijke brugge niet en moet dienen voor wagens en peerden, maar alleenlijk voor voetgangers.

Nu, een weg die maar gemaakt en is voor voetgangers, en niet voor wagenlieden, en is geen *wagenweg* maar ne *voetweg;* of, als hij stijf smal is, een *voetpad,* ne *voetwegel* (De Bo), een *voetwegelke,* een *voetwegelingske* (Schuermans).

Eene brugge dus, daar men niet te wagene over en moet, maar alleenlijk te voete, en zal geene wagenbrugge zijn, maar wel eene *voetbrugge,* of, ware zij straf kleene en smal, een *voetbrugske.*

Dat schoon woord *voetbrugge* staat in Deken De Bo's *Idioticon,* en in *Glossaire flamand de l'inventaire des archives de Bruges par Edw. Gailliard,* die daarbij eene oude oorkonde aanteekent, luidende als volgt :

« Eene nieuwe voetbrugghe te makene ouer de Reye thenden der Westmeersch... »

Eertijds bezigde men te Brugge nog een ander prachtig woord, uitwijzens bovengemelden *Glossaire,* te weten : *Manbrugge.*

« ... Van ere manbrucghe te makene ter Caermers brucghe... »

Tegen eene *houten* voetbrugge zegt men ook : Brugstok (De Bo, Kiliaen), Vonder of Vondel (Kiliaen, Kramers, Schuerm.). Dit laatste woord, dat bij de middeleeuwsche schrijvers overbekend was en den name te binnen brengt van eenen onsterfelijken dichter, is thans in Holland meest verworden tot : Vlonder (Kramers).

Heul, bij Kramers, is 't zelfste als Vlonder. Een steenen heule, bij De Bo, is een duiker.

Zoo dus, daar ligt een *voetbrugge* aan 't Speitje. Jan Craeynest. »

Uit *Biekorf, 1e jaar, — N° 2,* bl. 21.

---

N° 131. « *Dans sa dernière séance, l'Académie des Inscriptions et Belles-lettres a décerné à Frédéric Mistral le grand prix Jean Reynaud, de la valeur de dix mille francs. Voilà qui est bien.*

*L'Académie s'est honorée en honorant un tel*

*homme. En d'autres temps, c'est au Capitole que le front d'un si grand poète eût été couronné du laurier d'or.*

*N'allez pas croire toutefois que l'Académie ait, en Mistral, récompensé le poète. Non, mais l'érudit.*

*Car cet homme étonnant est à la fois — chose bien rare — un poète de première envolée et un érudit de premier ordre.*

*L'auteur de Mireio et de Calendal, de Nerto et des Iles d'or, cet inspiré, ce délicat, cet attique travaille depuis trente ans à un Dictionnaire provençal-français, dont il vient enfin de signer la dernière feuille. Deux volumes énormes, sept mille colonnes!*

*Tous les dialectes du Midi sont représentés en ce merveilleux répertoire. Et c'est cette œuvre immense que l'Académie a voulu récompenser.*

*Donc, pendant trente ans, Mistral a eu le courage de parcourir tout le Midi, ville par ville, village par village. Il s'est arrêté à toutes les portes, il a fait parler tous les vieux, il a interrogé tous les enfants, et il a recueilli, avec une intelligente exactitude, les réponses qu'il savait si bien provoquer.*

*De là cette encyclopédie vivante, de là ce glossaire incomparable, où l'on ne trouve pas seulement des renseignements précis sur la forme et la prononciation de tous les vocables provençaux; mais encore sur les mœurs, les superstitions, les légendes, les proverbes, les fêtes, les usages et toute la vie privée de notre Midi.* »

Uit *L'illustré pour tous. Paris, Victor Palmé, 76, rue des Sts-Pères. N° 622, 13 Avril 1890,* bl. 378.

Vergelijkt n° 109 en 110 van deze wetensweerdigheden.

## VRAGEN

Wat is *vruchtig* in de volgende zeggenschap: « Zij heeft eenen voorval g'had van vijf maanden, maar 't was *vruchtig?* » Geh. *Brugge.*

Wat verstaat gij door *zweerddansers,* die in de *ommegangen* dansten; die « het hoofd van Sint Jan dansten? » 1660.

Wat heet men « 'n *zwee* van e vromensch? » Geh. *Kortrijk.*

Wat is *krevelare* te zeggen in: « 'k Zouder mijne' krevelare aan halen? » Geh. *Rousselaere.*

Kent er iemand het w. *caroen, carroen, karoen* of *karroen,* met den zin van een bakske in eene la, lade of *coffre?* Waar gebruikt men dat w.?

Wat heet men het *bansthuizegje?* Geh. *Heule,* op den ijzerweg.

Wat is *clemente* te zeggen in: « Den duivel te *clemente* gaan? » Geh. *Veurnambacht.*

Wat is eene *zwijze,* sprekende van stukken lands? Geh. *Wachtebeke.*

Wat is eene *trochelaande,* in « hij klapt lijk 'n *trochelaande?* » Geh. *Brugge.*

Wat verstaat gij door den *haak,* in 't zarreknippelen? Geh. *Eessen.*

« 'k Geve een oordtjen *aan den haak,* is 't dat ik liege! » Van welken *haak* is er hier zake?

Wat is eene *stoepe,* in de boereschure? Geh. *Moerkerke.*

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen, Belle* (7), *Brugge* (10), *Brussel* (2), *Candia Lomellina* (2), *Cortemarck, Drongene* (5), *Duynkerke* (2), *Emelghem, Empoli, Gent* (8), *Gheluwe, Iseghem* (6), *Langhemarck, Leuven* (5), *Lier, Locre, Luyk, Maelte* (6), *Meenen* (6), *Meessen* (2), *Moorseele, Moscroen* (3), *Paschendaele* (2), *Rousselaere, Rudervoorde, Sint-Denijs* (3), *S. Maria-Laethem, Staden, Thielt, Veurne* (2), *Vleteren* (4), *Wackene, Wevelghem, Wynghene* (3). — 15 April 1890.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *n° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

**Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.**

# LOQUELA

N° 7, Alderheiligen 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

ALDERHEILIGENDAGE. = Op Alderheiligendag, met den ouden tijd- of plaatsnaamval — Wanneer is hij verwacht? Alderheiligendage. Geh. *Kortrijk.*

ANDER-END-EENS, uitspr. *andr'nteens.* = Anders ende eens, eens en anders, alderlei. — Wat is dat voor nen koop? « En 't is wat van andr'nteens. » Geh. *Kortrijk.*

Vrglkt *uitentuit* (uit ende uit), *oppentop* (oppe ende op), *overentover* (over ende over), *overentwere* (over ende wedere), *ommentom* (omme ende om).

Het w. *ende,* geminkt *end,* uitsprekens *ent,* is hier in 't spel; bij *uitendin* (uit ende in) is *ende, end* bewaard en ongeschonden gebleven.

BARBOETS. = Barvoets, klankverkort uit *baarvoets,* d. i. met bare of bloote voeten. — Ge'n meugt niet barboets loopen eer ge den koekuit gehoord hebt. Geh. *Iseghem, Lendelede.*

BEUTERSTULLEJE, het. = Madelievetje, *Bellis perennis L.* — « 'k Ga beuterstullejes gaan trekken in de' meisch. » Geh. *Kortrijk.*

Het herte van 't blomken is geluw, en 't gelijkt in der daad, zoo 't een kleen kind mij uiteendeed, aan een beuterstulleken.

BRAND, den. Z. *Wegstekertje.*

DOSSEMACHTIG, van *dossem-* en *-achtig.* = Verdossemd (De Bo) van lijfverwe, verruwloos. — Die mensch is ziek : hij ziet er zoo bolderachtig (De Bo), zoo dossemachtig uit. Geh. *Brugge.*

ELSHAGE, de. = Hage van elzenstruiken, kanthage. — De koetjes loopen in d'elshagen. Geh. *Wynghene.*

FIEKEL, den. = Fietel (De Bo), fierter, *feretrum.* — Hij en moet zoo den fiekel niet voeren, met al zijn geld : zijne ouders waren arme werkliên lijk ik en een ander. Geh. *Heule.*

GAANEETACHTIG. = Geern gaande eten. — Hij heeft altijd nog al gaaneetachtig geweest. Geh. *Wynghene.*

GRUWELIJK. = Geweldig, stijf, straf, zeer. — Hij ha gruwelijk geern meêgegaan, maar hij en mochte niet. Geh. *Iseghem.*

HAGELEEDERE, den. = Een die de hagen bindt,



snijdt, scheert en te gereke houdt. — 't En is niet noodig dat gij om den hageleeder gaat : 'k zal mijn hage zelve scheren. Geh. *Poperinghe.*

HAVEREN, *haverde, gehaverd.* = Straffen met de hand of den stok. — Ik heb mijne' jongen alzoo g'haverd : hij en zal 't voorzeker in lange niet meer doen. Geh. *Iseghem.*

Is dat miszeid voor *havenen,* Fr. *rosser, étriller, frotter* (Kramers); ofwel is 't haver (uit de mauwe) geven?

't Woord *havenen* zal, op eene prachtige wijze misverstaan geworden zijnde, het even schoon w. *haveren* voortsgebracht hebben.

HOELSTOK, den. = Stok om te hoelen of te woelen. Z. De Bo, *i. v. Oelalaam.*

De boomvelders gebruiken den hoelstok om den kommel toe te halen waarmeê zij den boom vaste leggen dien zij vellen willen. Geh. *Rousselaere.*

HONDEN, *hondde, gehond.* = Vol honden loopen. — Dat hondt hier nog al, doet 't niet. Geh. *Oost-Roosebeke.*

IJELINGE, de, uitspr. *ielinge.* = IJdelinge, opruiminge, plaatse. — 'k Ben bezig met ijelinge te maken in mijn kamer, tegen dat die nieuwe boeken toekomen. Geh. *Sweveghem.*

KALKBOEIE, de. = Boeie (De Bo) waar kalk geborgen wordt. — Die schure dient nu voor kalkboeie. Geh. *Dixmude.*

De Heeren steêlingen gebruiken liever 't Araabsch w. *magazijn.*

KALLEMOEIE, de. = Puppe waarmeê de kinders spelen. — Geeft dat kind z'n kallemoeie weêre, of 't en ga niet zwijgen. Geh. *Alveringhem.*

KANTHAGE, de. = Hage van rekewijs staande elzentronken, langs den kant van een stuk lands. — Hij is de koeien gaan wachten, achter de kanthagen. Geh. *Gulleghem.*

KLAAG, den. = (Met een nieuwer, maar geen beter w.) klaginge. — Dat was altemets ne klaag binst den nacht, dat er uw herte zou van gescheurd hebben! Geh. *Ouckene.*

KNAPEMAAND, de. = Meimaand. — 't Zal duren tot aan knapemaand, hij zal ton moeten vertijkelen. Geh. *Gulleghem.*

KNIPPELING, het. = Gedrukt en bestempeld papierling, dat men ontvangt tot bewijs dat men betaald heeft om meê te rijden langs den ijzerweg. — « Alla, haast u, haalt uw knippeling uit en toog'et. » Geh. *Sweveghem.*

Van ambtswegen wordt ons het w. *plaatsbewijs* in de hand

gesteken, dat bij Kramers staat; de Franschen zeggen *un coupon* of *un cachet*, de Engelschen *a ticket*. *Knippeling* schijnt mij 't beste w. van al, immers dat zoo gezeid *coupongske* wordt geknipt, van zijne geboorte af tot geheel nabij zijnen ondergang, ja, somtijds zoo erg geknipt en herknipt, dat er schaars nog iets aan te knippen over blijft.

*Knippeling* kan zelfs dienen om andere, te weten geld-*coupons* eenen vlaamschen name te geven.

KOOLBOEIE, de. = Boeie (De Bo) waar kolen gestapeld liggen. — Die schure diende vroeger voor koolboeie. Geh. *Dixmude.*

Vrglkt *Kalkboeie.*

KOPTJE, het. = Spelle met een glazen of ander perelken naast den kop aangeregen. — Willen wij neuze-en-eerzen, om koptjes? Geh. *Brugge.*

Z. *Neuze-en-eerzen.*

KULLEBUL, den. = Pijpstier (De Bo), pijpstroo, Fr. *cure-pipe.* — Haalt mij e kullebulleje : mijn pupe is verstopt. Geh. *Kortrijk.*

MINGELDEMANGEL. = Eens en anders. — Is die wee beleid met schoon vee? — 't En is maar mingeldemangel. Geh. *Ramscapelle.*

NEUTEBUK, den. = Kleen manneken, kleen knaapken, waarder noch groeien noch bloeien in en zit. — Hun laatste kind en zal nooit maar 'en neutebuk zijn. Geh. *Alveringhem.*

PLOEGSTOK, den. = Droomstok (*Loquela* 1889, hlfz. 42). Geh. *Kortrijk.*

PUPPE, de. = Kleen, dun, langwerpig dutsken of duffelken stroo, dat men tusschen de pannen en de pannelatten steekt, bezonderlijk waar de pannen in malkaar voegen, om den trok te beletten. — Als ge puppen gebruikt ge'n moet het dak van uwen graanzolder niet doen vul zetten. Geh. *Alveringhem.*

REKKELIJK. = Te gereke, in goeden staat, wel te passe, wel geraakt, zoo b'hoort. — Sprekende van boomen in eenen bosch : Dat is rekkelijk goed! Geh. *Paschendaele.*

Dat schoon Vl. woord *rekkelijk* vange ik nu voor den tweeden keer. « Een *rekkelijke* veint » hoorde ik wijleneer te Beveren-bij-Rousselaere, voor : « Een man gelijk het zijn moet. » Het w. is oud en goed, ofschoon 't meest al de Vlamingen, ja de schrijvende en de drukkende tochs, vergeten hebben.

« Reckelic. Welvoegelijk, geschikt, rechtvaardig, » zoo zegt Oudemans in zijne Bijdrage, en hij haalt den Minneloop aan, B. 1, vs 3131, waar hij zegt :

> Want soe een mensche beter sy
> Soe hem het betaemt daerby
> Dat hi reckelic sij ende edel.

In Dr V. Vloten's Prozastukken, bl. 152, staat er : « Summe le roye, dat is in duytsche : des Coninx summe; ende heet een somme, want veel goede materien te samen vergadert sijn tot eenre summen eens reckeliken levens. »

In *Der Sielentroost*, Haarlem 1483, bl. 98 B. staat er : « Want si alle hoer daghen een goede reckelike vrouwe geweest hadde. »



Neffens *rekkelijk* bestaat *gerekkelijk*, gelijk neffens *heel geheel*, *makkelijk gemakkelijk*, *handig gehandig*, *dwee gedwee*, *voegzaam gevoegzaam*, enz.

Van *gerekkelijk* wist Kiliaen nog, in de jaren 1574—1599; van ons levend en bloeiend oud *rekkelijk* niet, ofschoon hij veel andere woorden met *vetus Flandricum* (oud Vl.) daarbij, opteekent.

Aldus schrijft hij : « Ghe-reck, ghe-reke. *Ornatus, apparatus, cultus, us : Et Instrumentum, armatura, arma.*

Ghe-reckelick. *Decens, cultus, ornatus, a, um : Et probus, serius grauis, seuerus.*

Ghe-reckelickheyd. *Decentia : Et Probitas, grauitas, seueritas.*

Ghe-reckelicken. *Decenter, serio, seuerè.* »

Plantin drukte in 1574 : « Ghereckelik, in ernste. *A bon escient. Sedulo, serio.* »

Ik vinde 't w. *gerekkelijk* met den zin van *rekkelijk* in den *Wech der Saligheden*, Utrecht 1480, bl. 27, A; in *Jan David's Dialog.*, van Kortrijk, 1609, bl. 97; in *B. Vilster*, van Iper, 1697, II. bl. 76. Het w. en is waarschijnelijk van in 1697 tot in 1889, in 192 jaar tijds, niet uitgestorven.

*Rek-* is de grond van 't w. Van *rek-* hebben wij *reke, rekenen, berekken, berek, berekker*, enz. Al die woorden bedieden geschiktheid, Lat. *ordo, ordinare, dirigere*, zorgen, zorgerschap, bezorgdheid.

Het w. *berek* vertaalt bekwamelijk de schuimww. *comiteit, commissie;* en *berekker* dient te Kortrijk, te Brugge en elders, hedendaags gelijk in de middeleeuwen, voor *commissaris, member van 't comiteit*, en zulk gespuisel meer.

*Rekken*, zelfs zonder *be-*, bediedde vroeger, en waarschijnelijk nog, *curare mortuum*, het lijk bezorgen, blijkens het volgende, uit de *Nieuwe afbeeldinghe van de vier uytersten*, in 't Latijn door *Guilielmus Stanihurstus*, S. J., vervlaamscht, enz., *door eenen Priester der selve Societeyt.* Antwerpen, bij Mich. Knobbaert, 1681, bl. 36 :

« Sterven dan.... is sijnen laetsten snick gheven, is ghereckt worden, is gheleydt worden op strooy, en in een slecht slaepelaecken ghewonden te worden, is ghesloten te worden in eene houte kiste... » enz.

Het *rekken* van eenen overledene is dan het eerste dat met zorge en eerbied gedaan wordt, na het uitgaan van den âme : de oogen luiken, het lijk wasschen, kammen, verschoonen, enz.; dan volgt het *af* het bedde en het *over eerde leggen*, op het stroo; dan het doen in een *hennekleed*, zoo ze in Holland en in Fr. Vlanderen nog zeggen, dat is een lijkkleed, b. v. een oud slaaplaken; dan het schrijnen, vaten of kisten, enz.

Het w. *rekken, uitrekken, doodrekken* is eigentlijk een ander w.: *rekken* [1] schrijft *rechen*, in 't Hoogduitsch; *rekken* [2] schrijft *recken*. De verwantheid der twee stammen is mogelijk.

Vrglkt, wegens *rekkelijk*, het w. *Te gereke, Loquela* 1886, hlfz. 15 en De Bo 361a, en de ww. *Berekken, berekker, Loq.* 1888, hlfzz. 41, 42, 49.

SCHIPPEN, *schipte, geschipt.* = Zijn gelijk een schippe. — Een getuig... 't en was geen schippe, maar 't schipte algelijk. Geh. *Rousselaere.*

Vrglkt *Loquela* 1885, hlfz. 94, *i. v. Lepelen.*

SCHROMEN, *schroomde, geschroomd.* = Zeuren, minken, zuinigen, Fr. *lésiner;* eigentlijk met schroom, vrekkigheid, overdreven karigheid te werke gaan. — « 't En is hier nieverst in geschroomd. » Daar was sprake van den toestel tot een uitvaart. Geh. *Ardoye.*

SINGEL, den. = Kanthage van twee of meer reken elzentronken, met gerzinge ertusschen. — De jongens zijn gaan spelen in Pe Vanhove'ns singelken. Geh. *Gulleghem.*

Z. De Bo, *i. v.*

SLETJE, het. = Sleetje, kleene gesletentheid. — 't En schilt daar noch letje noch sletje aan. Geh. *Oost-Roosebeke.*

SMEDDEREN, *smedderde, gesmedderd.* = Smeieren, smoeselen, smoezelen. — Vleesch en spek, gekapt en dan al warm gesmedderd en te stijven gezet in de kelder. Geh. *Kortrijk-buiten.*

Voor *smaden* heeft Kiliaen ook *smadden,* dat is kleene maken, in 't zedelijke gesproken. *Smadderen* is vuil en onnuttig schrijven, bij *Richey, Idioticon Hamburgense. Smedder, smidder* beteekent in 't nederduitsch iets dat dunne en mager is, zegt *Fr. Kluge,* in zijn *Etymol. Wœrterb.* Ons *smedderen* zal dus wel met *smadden, smedder, smidder, smadderen,* en met het boekvaste *smodderen* verwant zijn.

Vrglkt bij De Bo *smatteren* en *smetteren,* daar waarschijnelijk (*dr* = *tr*) bij te passe komt; en, *smood,* dat het Engelsch w. *smooth* is, in Vlaamscher gedaanten.

SMELTE, de. = De smelte maken, z. De Bo.

De smelte krijgen van iets, van iemand. = Beu worden, den beu hebben. — « Ja, » zei een van Karel Droogenbroots kinders, « wij zijn 't wel geware dat Jan oom de smelte van ons krijgt! » Geh. *Langemarck.*

*Smelten* is bij Kiliaen *stercus liquidum egerere,* zoo de veugels plegen, zegt hij. Het w. is wijder van bediedenisse en past op het afgaan in 't algemeen, luidens de volgende reken uit Van Maerlants *Naturenblomme,* vs 1711 :

Eest dat hi smelten niet en kan
Eens hanen galle gheeft hem dan,
Of witte slekken ghesoden teten;
Smelt hi te seere, du selt weten
Hoe dat hi te stelpen si.

*Smelt, smelte* moet gevolgentlijk afgang, drek beteekenen; en zoo gebruikt Van Maerlant het w., sprekende in 't zelfste werk, vs 3598, van zekere dieren die henzelven verweren met te smelten :

Alse men se iaghet werp si hare smelt
Verre na hem met ghewelt;
Daer si de iaghers en die honde
Met stanke letten langhe stonde.

In *Alexanders Yeesten,* B. IV, vs 958, zegt de zelfste Van Maerlant, van Tobias sprekende :

Een swaelwe smalt eem in sijn oogen.

De *smelte* maken beteekent dus kwantswijs weggaan om zijn gevoeg te doen, naar bachten gaan en naar bachten blijven, wegsmelten, wegpissen, zoo men zegt; en de *smelte* krijgen is zoo vele gezeid als *cacaturire,* moeten naar bachten gaan.

Dit zij genoeg gezeid, om in deze en diergelijke spreuken den weg te vinden.



SPONDE, de. = Striepe grond neffens den wegel, in eenen hof of lochting. — Al de groenselhoven van Westvlanderen zijn verdeeld in wegels, sponden en bedden. De sponden zijn geweunelijk bestaan met blommen en fruitboomen, de bedden dienen voor 't groensel. Geh. *Wynkel-Sint-Eloy, Ardoye.*

SPRUIT, den. = Openinge in eenen derm, in eene buize, in eene gote, die water uitlaat of ander vocht. — 't Is e spruit in den derm van de speite : verloren gepompt! Geh. *Niecapelle.*

STAND HOUDEN, *hield st., st. gehouden.* = Biemelkers Vlaamsch; is van biên gezeid die hun eigen zelven kunnen ontdragen, zonder dat hun de biemelker zeem moet te eten geven. — 't En is van de jare maar een van mijn' korven die zal stand houden. Geh. *Rousselaere.*

STEKKER, den. = Uiterst reilde en houtemager mensch. — « Nieuwers geen zu'k 'n stekker gelijk Karel Priem. » Geh. *Veurnambacht.*

Vrglkt *Elzestekker.*

STOEPE, de. = De ruimte die begrepen is tusschen 't dak van de schure en de zolderinge van den derschvloer. — Steekt dat voer havere op de stoepe, jongens. Geh. *Sinte-Margriete, Land van Cadzand* en ommewaards.

STURT, het. = De stede waar aardewerkers, scheierliên den grond, het waas, het steengruis te sturten hebben, dat zij vervoeren. — Van hier toe an 't sturt, 't is twintig schreên verre. Geh. *Iper.*

TEENS. = Te eens, 's eens, eensgezind. — 'k Hebbe verloren, maar 'k geloove 't wel : ze waren teens, om te zeuren. Geh. *Kortrijk.*

TE RAPETAAIE. = Te rapekaaie. — Ge'n moet uw geld te rapetaaie niet smijten : 't en groeit op menschen ze rugge niet. Geh. *Heule.*

'THET. = Het-het, het. — Dat oud kadulleken, als 't het komt, 't zal het daar 'n ure lang zitten rellen. Geh. *Wynghene.*

TRAAGUITTNEST, het. = Tragaard, traag vrouwmensch, traag kind. — Ga-je haast komen, traaguittnest, dat ge zijt! Geh. *Kortrijk.*

TRAPPELEN, *trappelde, getrappeld.* = Palampen (*Loquela* 1887, hlfz. 70), pampelen (1889, hlfz. 30, *i. v.* overpampelen), met een schuimwoord *masseeren.* — « De lendezwere is in m'ne' rugge geschoten! » — « Ge'n moet u maar laten trappelen : 't zal gauwe gedaan zijn. » Geh. *Rousselaere,* 9 in Oestm. '88.

Na den zin van 't sprekende Volk strekt de beteekenisse van *trappen, trappelen* veel wijder als dat de geschrevene tale en schijnt te gedoogen. Uitwijzens den bovenstaanden uitleg en behoort te Rousselaere het *trappelen* niet alleene de voeten toe, maar ook de handen en de vuisten. In de verwante talen (Angelsassensch *drepan,* Oudnoorsch *drepa*), was de zin : treffen, stooten, slaan, vechten, dooden zelfs. Vrglkt het Latijnsche *tundo, tu-tud-i,* van waar het Latijnsch-Fr. *tuer.*

Het Dietsch-Fr. w. *drap* behoort hier thuis, immers laken wordt *gedrapt,* Fr. *foulé.* « Drap... *origine inconnue.* » Brachet.

TRIAKEL, den. = Eigentlijk goeds, drank, zalve om wonden te genezen; bepaaldelijk wonden veroorzaakt door wilde beesten; verder alderlei geneesgoed; verder nog eenerhande zake, getuig, toestel, allaam, daar iets zeldzaams, onbekends aan is; zoo wegens een breiwiel, een zevenscharre, eenen derschmeulen, een ammerlichtvat, zou men hooren zeggen : — Wat raren triakel is dat? Geh. *Hoogleê.*

Het w. is Grieksch : *theer* = wilde beeste; *theeriakon* = dat wilde beesten aangaat; Latijn *theriacum*, *theriaculum*, theriakel, triakel, driakel.

Zoekt in Kramers en gij zult vinden : « Triakel, v. *Theriakel,* » en « Theriakel, v. *Triakel.* » Korter en kan men niet!

De Bo heeft het w. opgeteekend, met nabij den zelfsten zin, « hutsepot, konkelarij; » Kiliaen maakt er *dieriaeckel, triaeckel, drieaeckel* af. Het w. is van 't Grieksch in 't Latijn, in 't Italiaansch, in 't Spaansch, in 't Duitsch, in 't Engelsch, in alle talen overgegaan.

Met een Vl. w. zou men zeggen : « Wat zeldzame penneware is dat! »

TUIMEL, den. = Tuimelinge, val, sprong, dat onder dat boven. — De dagen zijn verlangd : op nieuwjaar den tuimel van ne luis, en op dertiendag den sprong van 'n vlooie. Geh. *Ruddervoorde.*

TWIJL. = De wijl, ter wijl. — Maakt gij vier, twijl da'k-ik om caffie ga. Geh. *Kortrijk.*

TWIJLEN. = De wijlen, binst de wijlen. — Twijlen dat hij uit stad was is zijn huis afgebrand. Geh. *Kortrijk.*

Vergelijkt de ww. aan *tscheld*, na *tschool*, in *tzak*, in *tzin*, die staan voor aan *de* Schelde, na *de* schole, in *de'* zak, in *de'* zin. Alzoo is het w. *kruis*, van vrouwslachtig dat het was (de cruce, van der cruyssen), zijloos of onzijdig geworden : *de cruce, d'cruce, tcruse* en (*t'-* = *de*, misverstaan als *-'t* = *et*, *het*) hedendaags *het* kruis. Vergelijkt nog *de boek, d'boek; tboek*, misverstaan *het* boek.

Misschien zullen wij later een onzijdig w. *wijl* hebben, en *het* wijl moeten meugen, in steê van *de* wijle.

UITINGE, de. = Vertier, verkoop, met een schuimwoord *kalandize.* — Die winkel, die brouwerije heeft altijd veel uitinge g'had. Geh. *Kortrijk.*

VERLUIZEN, *verluisde, verluisd.* = Verarmoeden, verhaveloozen. — Sedert die laatste bankbreuke ziet er N. N. lijk zoo verluisd uit. Geh. *Beveren* bij *Rousselaere.*

VERMANEN, *vermaande, vermaand.* = Bidden, smeeken, verzoeken. — 't Is een vreemde schooier, die rondgaat om de boeren te vermanen : ge'n moet er geen trouwe in hebben. Geh. *Alveringhem.*

VERWEREN, *verweerde, verweerd.* = Uithouden, volhouden. — Ze hebben eenen winkel geopend, maar ze'n gaan 't niet kunnen verweren : ze gaan moeten uitschee'n. Geh. *Kortrijk.*

Men spreekt *verweren* met de zware *e*, gelijk *peerd, steert,* enz.

VEURNEN, *veurnde, geveurnd.* = Te Veurne voor



't Gerecht komen. — « Ko het daar wad' uut emmeten! 't moet Veurnen! Geh. *Houthulst.*

WATERFLUTSE, de. = Flimpe, mislukte, kwalijk uitvallende zake; in 't Italiaansch *un fiasco*, eene flasche. — 't Zal wederom wel een waterflutse zijn, achter al zijn boffen! Geh. *Thorhout, Hulste.*

WEGSPUTTEN, *sputte weg, weggesput.* = Wegspeiten, wegloopen, wegvluchten. — De jongens trokken aan de belle en ze sputten weg. Hen sputte weg, na Vrankrijk. Geh. *Poperinghe.*

WEGSTEKERTJE *spelen, speelde, gespeeld.* = Een spel spelen dat hierin verschilt van katje-duik : de twee speelders of de twee benden speelders hebben beurtelings iets weg te steken en 't weggestekene te zoeken. Die 't weggestekene niet en vindt moet pand geven. Onder 't zoeken roepen de wegstekers de zoekers toe : « Je gaat *van* den brand, » of « *naar* den brand, » volgens dat ze *den brand,* dat is den schuilhoek waar 't gedokene weg zit, naderen of verder daarvan afkomen. Geh. *Brugge.*

WEGTWEEFELEN, *tweefelde weg, weggetweefeld.* = Wegtrekken. — Ze hebben eindelijk dien dwazen jongen weggetweefeld uit de schole. Geh. *Ardoye.*

ZEEFDE, het. Z. De Bo.

Zijn zeefde keeren. = Veranderen van gedacht, zijn woord intrekken. — Wij gaan ne keer zien of hij nu zijn zeefde gaat keeren of niet! Geh. *Rousselaere.*

Bij 't kaatsspel gebruikt men een zeefde. Dat zeefde staat aan den rechteren kant van die met de rechtere-hand den bal slaat. De bal wordt den slager zoo toegediend, dat hij van 't zeefde afbotst en binnen dat botsen geslegen wordt. Voor eenen slinkschen slager moet noodzakelijk het zeefde *gekeerd*, van stand veranderd worden en aan de slinkeren kant staan. Die met beider handen tot slaan bekwame is kan zijn zeefde nu slinks nu rechts zetten, zijn zeefde keeren, van hand en, beeldewijs gesproken, van gedacht veranderen.

ZUIGER, den. = Openinge langs dewelke een regenbak b. v. water inzuigt. — Stopt eerst dien zuiger in onzen regenbak, of 't mespitwater zalder in komen. Geh. *Niecapelle.*

ZUIVEREN, *zuiverde, gezuiverd.* = Steperen (De Bo), schuren, schommelen, den schoonmaak doen. — Ze heeft dat betraapt als ze bezig was met zuiveren, op heur bloote voeten. Geh. *Werveke.*

ZWABBELEN, *zwabbelde, gezwabbeld.* = Swatelen, babbelen. — Hij kan daar zitten zwabbelen dat ge'r niet en zoudt deure slaan met 'n perse! Geh. *Sint-Denijs.*

ZWINGELWIEL, het. = Getuig om vlas te zwingelen, dat met een jachtwiel beweegt; met een schuimwoord *vlasmachine, zwingelmachine.* Geh. *Poperinghe.*

Vergelijkt De Bo, *i. v. naaiwiel, naaigetouwe;* en z. *Rond den Heerd*, IV. 356.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 8, Kerstmaand 1889. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

DRAAITE, de. = Aanval, roefel, draaiinge in het hoofd, zotheid, malligheid. — Geheel heur dulligheid en heel heur draaite, 't en is niet anders als afjunstigheid. Geh. *Veurne.*

DRIJF, den. = Zin, geer. — De jongens, als ze tegen hunnen drijf naar schole komen, ze zou'n den meester doen water en bloed zweeten. Geh. *Iseghem.*

DURF, den. = Durven, durvendheid, durfachtigheid, Latijn *audacia*. — 'k Zei nog : komt meê, maar ze'n hadden geenen durf. 't En zit geen durf in dat volk. Geh. *Kortrijk.*

Z. *Durf, Loquela* 1888, hlfz. 50.

DWEINSELEN, *dweinselde, gedweinseld.* = Dweiselen, zweffelen, *q. v.* Geh. *Lovendeghem, Eecloo, Belcele, Beirvelde, Sint-Maartens-Leerne.*

DWEISELEN, *dweiselde, gedweiseld.* = Zweffelen, dweinselen, *q. v.* Geh. *Zele.*

DWERZERIK, den. = Een die op alles muilt en knerst : dwersdrijver. — 'k En heb me leven zulk eenen dwerzerik tegengekomen. Geh. *Beirvelde, Eecloo, Asper, Zele.*

EEKERLING, den. = Eekenote. — Een zwijn vindt wel nen eekerling. Geh. *Oost-Nieuwkerke.*

GENEESHUIS, het. = Huis daar zieken aanveerd worden, en verpleegd, tot dat ze genezen zijn. — Mijn man is in 't geneeshuis te Gent. Geh. *Reckem.*

Met dit w. zou men het w. *hôpital militaire* kunnen vertalen, niet door *militair hospitaal*, maar b. v. door *krijgslieden* of *krijgsliên geneeshuis, krijgsgeneeshuis.*

GODSLASTER, den. = Met een nieuwer w. Godslasteringe, met een schuimw. *blasphemie.* — Hij heeft drie Godslasters geworpen eer hij ter plekke dood viel. Geh. *Kortrijk.*

HAAK, den. = Tweesprietelde boomtak, die zoo gekort en gesneden is, dat hij ievers kan aangehaakt worden, immers met den kortsten van zijne twee sprieten. Zulk een haak dient b. v. bij 't vlas wegen, in de zwingelkoten; bij 't krieken trekken, om den korf ievers aan vast te haken; bij 't zarreknippelen, om hem aan de zarre te hangen en deraf te knippelen. Geh. *Hoogleê, Eessen.*

Z. *Zarreknippelen.*



HERZINNEN, *herzinde, herzind.* = Wederom gezind worden zoo men vroeger gezind was. — « Ze is verzind » (ze'n wilt niet trouwen), « maar ze kan nog herzinn'n. » Geh. *Veurne.*

HOEKSSNOEKS. = Hoekte snoekte (De Bo), oneffen. — De eiers lagen hoeksnoeks in heuren pandere. Geh. *Avelghem.*

HOUTKAP, den. = Tijd van vijf jaren, na dewelke het hout gekapt wordt. — Vriend, hoe oud zijt gij ? Rond de 80, Mijnheer. — Als ge 't zoo voort doet ge zult er nog wel 100 worden : Dat ware wat veel, Mijnheer, maar voor nog nen houtkap wil ik het doen. Geh. *Reckheim.*

IN DE KETEN (*blijven, bleef, gebleven*). = Recht en plicht niet te buiten gaan. — 'k Ben, God zij gedankt, tot nu toe nog al in de keten gebleven. Geh. *Thielt.*

INSCHIPPEREN, *schipperde in, ingeschipperd,* wederkeerig werkw. = Binnenspringen, behendig bekend en geren gezien geraken. — Hij schippert hij hem overal in. Geh. *Veurne.*

Z. *Schipperen.*

IN STRUWE. = In onverschil. — He zei hij A, en ik zeien ik B, en daarmeê, me waren in struwe. Geh. *Veurne.*

KETEN. Z. *In de keten.*

KETSBANE, de. = Trakelweg (De Bo), *chemin de halage* in 't Fr. — Hij wierd dood gevonden langs de ketsbane. Geh. *Merendre, Lovendeghem.*

KLABOE, den, korte *oe*, stemzate op *-boe.* = Lomperik, dommerik, stomhout. — Is dat ne klaboe van ne veint ! Geh. *Hoogleê.*

KWANTEREN, *kwanterde, gekwanterd.* = « Een mijfelspel spelen bestaande in te raden hoeveel centen (of andere dingen) iemand in zijne hand gesloten houdt. Als men kwantert, en mag het getal der centen nooit meerder zijn als het getal der speelders. Die 't raadt is verloren en moet in den pot steken ; als 't niemand en raadt, dan is hij verloren die te raden geeft. — Zij kwanterden op Dertienavond met twintigen, en dan met de centen kochten zij djeniver. » Geh. *IJveghem.*

Dit w., met den uitleg, komt uit de schriftelijke nalatenschap van zaliger Deken De Bo, die er de volgende reken bijvoegt :

— « Waarschijnelijk van l. *quantum* (hoeveel), omdat hij die te raden geeft, telkens, *hoevele ?* »

*Kwanteren* is « een mijfelspel, » zegt De Bo, en *mijfelen*, zegt hij, *i. v.*, is « Een kansspel spelen, dobbelen, tuischen. » De algemeene zin dus van *kwanteren* = *mijfelen* zal verengd

en vereigend zijn tot *kwanteren* = *mijfelen* op eene bezondere, t. w. de bovenbeschrevene wijze.

*Kwanteren* laat vermoeden dat er een werkw. **kwanten* bestaan heeft of nog bestaat, waaraan *kwant, kwante, kwantken, kwantinne* verwant zijn, wier beteekenissen, of ze al wijd uiteen loopen, gemakkelijk tot eene en de zelfste grondbeteekenisse te brengen zijn.

Wat is een *kwant?*

« Quantseler. j. kansseler, quant, » zegt Kiliaen. Dus omgekeerd : *kwant* = *kwantseler, kansseler,* d. i. een die **kwant,* die *kwantselt;* gevolgentlijk **kwanten* = *kwantselen, kanselen.*

Zegt mij nu wat dat *kwantselen*, en ik zal u zeggen wat dat **kwanten* en wat dat een *kwant* is.

*Kwantselen* is weg en weêr bewegen of bewogen worden, zegt De Bo, en hij geeft tot voorbeelden : « De zee kwanselt hare baren. De dronkaard kwanselt het bier. De zee kwanselt. De kwanselende baren. »

Bij *swanselen,* dat van eender beteekenissen is, geeft De Bo heel nabij de zelfste voorbeelden : « Water dragen zonder het te swanselen. De zee swanselt, fr. *la mer clapote.* »

Op dat weg en weêr bewegen, dat den drank en alle vloeibaarheid eigen is, steunt 1° de zin van 't w. *kwantken,* dat in 't *Belgisch Museum* staat, IX. 139 :

> Als ick met huer drincke een quantken :
> Godt loond...
> Seyt sy gheringhe.

« *Quantken,* zeker gemengde drank, » zegt Vader Willems, « zoo had men ook *quantselbier.* »

Ik zou *kwantken* eenvoudiglijk teugsken, sloksken, kwantselken vertaald hebben, en *kwanselbier* is mij sturtebier, schinkebier, bier in overvloed, bierfooie, *bierhave,* zoo ze tot Kortrijk zeggen.

*Kwante* bediedt pannekoeke (De Bo), dus gietkoeke, sturtekoeke : van vloeibaren, kwanselenden deeg gebakken. Kwanten bakken, is alsof men zei sturten bakken, geuten bakken, immers men giet een sturte of men sturt een geute, eenen kwansel, eene kwante beslagen of getemperd meel op het ijzer, en als die sturte of die geute omgekeerd en van weêrkanten gebakken is, dan is zij eene eigentlijke kwante.

Het w. *kwante,* zonder *k-, wante* (pannekoeke) wordt hier en daar versterkt met het voorvoegen van een w. dat de zelfste beteekenisse heeft, b. v. van het w. *swansel, sansel* (De Bo), *sanselawante* (Kortrijk) ; van het w. *swal* (De Bo) zonder *-w-sal, salewante* of *sallewante* (Sweveghem) ; van het w. **skwante,* **swante,* zonder *-kw- sante, santekwante* (Schuermans, De Bo), *santewante* (Oostende, Beirvelde, Overmeire, Maldeghem).

Al die ww., versterkt of niet, te weten *wante, oorwante* (Kiliaen), *sanselawante, salewante, sallewante, santekwante* en *santewante* beteekenen eenen pannekoeke, eenen wafel (met vijf prenten), eene taarte, eenen « *pâté,* » die met de warme hand op de kake gebakken wordt, anders gezeid een va, een sifva (Waalsch *gifé* en Vl. *va*), eene oorva ofte een kaaksmete.



Vergelijkt bij De Bo *swieselswansel, swijnswans, swijnswol, kwijlekwale, kijlekalle, kwijskwas,* enz.

Vergelijkt nog eenen *klets* (water, bier) en eenen *klets* (met de hand); eenen *klik* (water, bier) en eenen *klikker* (op de kake); eenen *klak* (kwansele, klik) en eenen *klak,* (klap, klets, kaakslag.

Op dat weg en weder bewegen steunt 2° eene afgeleide, vereigende beteekenisse van 't Een voor 't ander, weg en weder geven, b. v. ware voor geld en geld voor ware wisselen, dus wisselinge, mangelinge, koopmanschap drijven. « 'k Herinnere mij, » zegt Richey, in zijn *Idioticon Hamburgense,* bl. 199, « ook in Holstein het woord *quanten* en *quanterey* gehoord te hebben, dat eenen omzet bediedt, als iemand met den anderen onder de hand entwat deuresteekt. »

« Quant, mangher... *Commercia exercens cum aliquo, permutator,* zegt Kiliaen.

Bij 't **kwanten,* 't *kwanselen,* 't *verkanselen* van 't een dingen tegen 't ander komt dikwijls loosheid, valschheid, leugen, bedrog te passe. « Quant *scitus homo,* » zegt Kiliaen. « Snaak, schalk, » zegt Kramers.

Koopmanschap drijven, **kwanten, kwanselen* is bij velen hedendaags, en was overouds ook waarschijnelijk, waagspel drijven, *speculeeren,* zoo men zegt, mijfelen, kwanteren, spelen, tuischen. Z. *kwanteren* hierboven.

« Kwant, *sodalis, socius, ludi, collusor,* » zegt Kiliaen. *Compagnon, confrère,* zeggen Mellema en d'Arsy. Een zetmaar-op, met zijnen laaiere, twee gasten die op de kermesse malkaar verstaan om 't geld uit de zakken te lutsen, dat zijn twee kwanten. Een jongen en een meisken, die te gâre stratewaards loopen en verkeeren, dat is een kwant en eene kwantinne. *Kwant,* « *vn gallant,* » zegt Plantin ; *kwantinnetje,* « huismeisje... » *meretriculam agens,* zegt Oudemans, en hij vergelijkt het Fr. w. *cantinière.*

Het w. *kwantselen, swantselen* heeft eene bijgedaante *swatelen;* het beteekent, zegt De Bo : « Zwaaien, weg en weder schudden, schommelen, zwierlen... Eenen doek in 't water swatelen (weg en weêr slingeren, om hem b. v. af te spoelen). » Dat w. *swatelen* is van woord- en zinswegen hier en daar in Engeland *to swatter, to swattle,* in 't Deensch *sqvatte,* in 't Zweedsch *squætta,* in 't IJslandsch *skvetta.* Het is in 't Engelsch vertegenwoordigd, zegt Skeat, door een giswoord **to squanter,* verzacht *to squander,* dat nog in de Engelsche boekentale bestaat. *To squander* is heen en weêr smijten, verkwijskwassen, verkijskassen, verkwisten, vertuischen, verspelen, **verkwanteren,* **verswanselen,* **verswatelen.*

Z. *Loquela* 1885, hlfz. 14, 15, *i. v. verkijskassen.*

Iemand die zijne woorden verkwist, die zijne woorden onbedacht weg- en weêrslingert, *swatelt* of swätelt (De Bo).

Die afgeleide zin van *swatelen* is meer en beter gekend als de oorspronkelijke bediedenisse, en staat haar tegenover gelijk *swal, swijl* tegenover *kallen,* **kalten, kouten,* aldus :

Swatelen [1] : swatelen [2] = swallen : kouten.

Die woordensibbe, met ingaande *skw-, sw-, kw-, w-* loopt in 't oneindige. Ziet bij De Bo *kwijl, kelle, kwenselen, kwensel, kwense, swouwelen, swobbelen,* om van de ww. met *zw-* verzacht uit *sw-* niet te spreken.

LANGSEGEN, stemzate op *-eg-*. = Langs. — De ketsers voeren hunne peerden langsegen de vaart. Geh. *Eecloo*.

Z. De Bo, *i. v. Egen*.

LIJDEN, *leed, gelêden*. = Dragen, sterk genoeg zijn om eenen man er op te gaan. — Als 't ijs lijdt wij zullen gaan schaverdijnen! Geh. *Elverdinghe*.

LUIGELD, het. = Geld dat de klokluider trekt voór zijnen arbeid. — De menschen zeggen al vele daar de koster geen luigeld vooren en trekt. Geh. *Arendonck*.

Dat is zoovele gezeid als : De menschen zeggen al vele dat geen Evangelie en is, dat de Pastor niet en preekt. Daar wordt immers geluid om de hoogemesse, binst dewelke het Evangelie gelezen, uitgeleid en gepreekt wordt.

MAAKTE, de, uitsprekens *makte*, bij klankverkortinge. = Maak, voortbrengst. — Wat dunkt u van dien chocola : 't is onze eerste maakte. Geh. *Iseghem*.

Vrglkt *brouwte, bakte, teelte*, enz.

MATOFFEL, den, tweevoud *matoffels*. = Toffels, patoffels, pantoffels, kamermuilen. — Weet-je waarom dat 'n zou trouwen met dat jong vrommensch? « Om up ze matoffels te leven! » Geh. *Veurne*.

MEÊDRILLEN, *drilde meê, meêgedrild*. = Meêloopen. — Als hij uitgaat, en dat 't wat verre is, 'k moet ik-ik altijd meêdrillen. Geh. *Doomkerke*.

OMMERSTOMMERS. = Overal. — Als me ne keer 80 jaar oud is, 't en gaat lijk niet meer om kindermaarte te zijn : ze willen ommerstommers zijn, en men kander niet achter. Geh. *Waereghem*.

ONPASSELIJK. = Niet passelijk, niet waterpas zettelijk. Z. *Onpassen*.

ONTPASSEN. Z. *Loquela* 1889, hlfz. 37.

Als men zegt : De meulen ontpast, dan is 't eigentlijk van het malende steen dat men spreken wilt. — Men zegt : Het steen is ontpast. De voormeulen, de achtermeulen is uit zijn pas. Het steen is gescherpt : het moet gepast zijn. Het steen en is niet passelijk, het is onpasselijk : verloren gepast! Geh. *Oostvleteren*.

ONVERSCHILLIG, stemzate op *on-*. = Met verschil, niet gelijk. — « De duiven zijn straf onverschillig ingekomen : de eene ten 10, de andere ten 11, de andere nog later. » Geh. *Hulste*.

Met de stemzate op *-schil-* beteekent het w. *onverschillig* rechts het tegendeel, t. w. zonder verschil, b. v. die twee duiven zijn onverschillig van vlerken : alle twee zwart. Geh. *Hulste*.

PEERDEWIJS. = Wijs, ervaren in peerdezaken. — Ik heb daar tusschen Werveke en Meenene een tegengekomen die niet peerdewijs en was, want... Geh. *Reckem*.

Op den leest van dat volkswoord zou men kunnen nog andere goede woorden maken, b. v.: *boekewijs, sterrewijs, reizewijs*, enz. Men zegt immers ook *weêrewijs* en *wereldwijs*.

SCHIPPEREN, *schipperde, geschipperd*, wederkeerig werkw. = Wegspringen, schuilen. — « 't Eene liep alhier en 't ander schipperd' hen'm alda. » Geh. *Veurne*.



*Schipperen* is uitbouw van *schippen, schoppen*, welk schoppen bij De Bo als vluchten wordt uitgeleid. 't Woord is in 't Veurnambachtsche te huis. Bij voorbeeld, van eenen trop aanden zult gij hooren zeggen : « Van zoo ze mij geware wierden schopten ze in 't water. Een haze schopte voor mijn voeten uit de klavere. Het wild konijn schopte in zijn hol. » *Schoppen*, met uitbouw *-eren*, levert **schopperen, schipperen*. Met *schip* (*navis*) en *schipper* en heeft het w. *schipperen* geen uitstand, met *schoppen, schippen, schokken* mogelijks wel.

Z. *Inschipperen, voorbijschipperen*.

STRUIK, den. = Huk (De Bo). — Ze zat op heuren struik het wied uit te trekken. Geh. *Avelghem*.

STRUWE, de. Z. *In struwe*.

SWIJSWOL, den, stemzate op *swij-*. = Een die swolt (De Bo), geweldig zuipt, dronken loopt. — Hij is geheele dagen te zien met dronkaards en swijswols. Geh. *Hoogleê*.

Bij De Bo staat *swijnswol*, dat waarschijnelijk ontlijkt is uit **swijlswol*, eene herhalende gedaante van *swol* of *swal* (De Bo), die gietende regenvlage, in 't Fr. *ondée*, in 't Eng. *shower* bediedt. *Swollen* (De Bo) is eene zwaardere uitsprake *(kalf kolf, wal wol, half holf)* van *swallen*; van daar **swalsen, *swalselen*, ontlijkt *swanselen*, herhaald **swijlswalselen*, ontlijkt *swijnswanselen*. Gelijk *swijswol* uit *swijnswol*, **swijlswol*, zoo komt *swijsel, swijselen* uit **swijnsel, *swijnselen*, ontlijkingen van **swijlsel, *swijlselen*. Aan zwijn *(porcus)* en valt hier niet te denken, maar aan **swijl, *swijlen, *swijlsen, *swijlser*, en aan 't Engelsch *to swill*, dat spoelen, wasschen bediedt.

« Het is te vermoeden, » zegt Skeat, « dat *swill* » (in 't Vl. *swal*) « van eenen vroegeren stam *skwal* afkomstig is, ingezien het Zweedsch w. *sqvala*, dat stroomen, gieten, stroelen; en *sqval* dat eene geute waters beteekent. In 't IJslandsch en in 't Deensch is de *v* (= *w*) ontvallen; IJsl. *skyla*, Deensch *skylle*, spoelen, wasschen; *skylleregn*, Zweedsch *sqvalregn*, spoelende regen. De stafwissel (*kw* (*qu*) = *p*), een wissel die de Arische talen eigen is, levert *sqvala* = *spoelen*. »

In 't Engelsch bediedt *swiller* en *squiller* het zelfste, t. w. scheutelwasscher.

In 't Vl. bestaan, met eenderlei beteekenisse, *swanselen* en *kwanselen, swansel* en *kwansel, swiesel* en *kwiesel* (De Bo): wij Vlamingen hebben dus de *-w-* bewaard en bij 't een w. de *-k-*, bij andere de *s-* laten vallen.

Ziet daarvan meer onder *kwanteren*.

TEI, den. = Knecht (De Bo). Wordt gebruikt met den zin van kerel, gast. — Dat is ne zekeren tei : ge'n zult hem om den tuin niet lee'n. Geh. *Hoogleê*.

TJOETEN, den. = Duts, sul. — Dat is nu ne keer ne fraaien tjoeten van ne veint! Geh. *Hoogleê*.

Bij De Bo staat *tjoten, tjooten, tjeuten* aangeteekend als een verkensname.

UITVAARDEN, *uitvaardde, geuitvaard*. = Begraven met een uitvaard. — Vrouwe Valcke is dood : ze gaán ze morgen uitvaarden. Geh. *Lauwe*.

VASTEREN, den. = Vasten. Z. De Bo.

Dat w. komt te passe in het volgend rijmken dat tot Alveringhem gehoord wierd :

Violetje lelië,
Paaschavend is 't vigelië ;
Violetje zoetekruid,
Paaschavend is de vast'ren uit.

VERDAMPEN, *verdampte, verdampt.* = Verdempen, *q. v.* Geh. *Doomkerke.*

VERDEMPEN, *verdempte, verdempt.* = Verbergen, verduiken. — Men had die zake geern genoeg verdempt gehouden, maar ze kwam uit. Geh. *Doomkerke.*

« Ver-dempen. *Suffocare, extinguere : obterere. Et Decoquere, abligurire,* » zegt Kiliaen.

VERGAREN, *vergaarde, vergaard.* = Krijgen, winnen, Latijn *gignere.* — N. N. heeft al kinders vergaard eer ze twintig jaar was ; en nu dat ze er veertig is vergaart ze er nog. Geh. *Reckem.*

Bij dit w. speelt de zin door van 't w. *gade, ga, eega, weêrga, gadinge,* waarvan *gaden, begaden,* d. i. huwen, trouwen.

Dat w. spreidt, voor den ontleedkundige, eenig licht over 't w. *kwa vergaringe,* dat bij De Bo staat, onder *vergaring.* Vrglkt het w. *vruchtig.*

VOORBIJSCHIPPEREN, *schipperde v., v. geschipperd.* = Haastig voorbij springen. — De nieuwjaarmaand en mag niet voorbijschipperen, of de wenschen en tellen niet meer. Geh. *Veurnambacht.*

Z. *Schipperen.*

VRUCHTIG. = Het wezen van eene vrucht hebbende, geschepseld als eene vrucht, geene kwade vergâringe. — N. N. heeft eenen voorval gehad van vijf maanden, maar 't was vruchtig. Geh. *Brugge.*

WERGAREN, het. = Wargaren, werregaren (De Bo). — Is dat een wergaren, een doende, vlijtig, wortelspook van een kind ! Geh. *Winkel-Sint-Eloy.*

WIENIGE, de. = Eene die uitgaat om te wieden, *une cruaudeuse* bij de Waals. — De wienige heeft voor den noene heur werk verlaten. Geh. *Brugge.*

ZARREKLIPPELEN, *de zarre klippelen.* = Zarreknippelen.

Dit w. is mij handschriftelijk nagelaten door Deken De Bo zaliger, die erbij zet : « Zarre. — De zarre klippelen, een spel. » Zonder meer.

ZARREKNIPPELEN, *knippelde de zarre, de zarre geknippeld.* = Een spel dat in dezer voegen gespeeld wordt : op zekeren afstand van de zarreknippelaars staat de *zarre,* dat een gesprietelde houtstam of sprange is, met vier of vijf takken daaraan. Aan een van die takken hangt men den *haak.* Elk speelgenoot heeft eenen *knippel,* uitgeweerd een, t. w. hij die bij de zarre staat en die den afgeknippelden haak moet halen, oprapen en weêr aan de zarre hangen. Kan hij dat gedaan en den geworpen knippel in zijn bezit krijgen, eer als die laatst geknippeld heeft, dan wordt hij vervangen aan de zarre door zijnen knippelloozen speelgenoot, en hij mag gaan knippelen, op zijnen keer, neffens de andere. Geh. *Hoogleê, Eessen.*



*Zarre, zerre, zarrejagen, zarreman, zarrestok* staan bij De Bo aangeteekend, als behoorende tot een ander spel als hetgene dat hier onder *zarreknippelen* beschreven staat.

De *zarre* die tot *dit zarreknippelen* behoort is een *scharrebeende* houtstam, die met zijne takken *opengescharreld,* en *scharrelings* of *scherrelinge* omhooge staat. Zouden *zarre* en *scharre* niet tegenover malkaar staan, gelijk (*sch* = *z*) *zerp* en *scherp, zeert* van hier en *scheert* van hier, *zal* en **schal, zuilinge* en *schuilinge* van slaap, *ziften* en *schiften,* enz. ?

Vrglkt *Loquela* 1886, hlfz. 40, en 1887, hlfz. 31.

Past die gisse op de waarheid, dan is de *zarre* (= de *scharre*) de *sprange ;* en *zarreknippelen* is *sprangeknippelen ; smijten* naar de sprange, *van verre,* met nen *knippel ;* gelijk degene die *schieten* naar de sprange, *van omleege,* met nen *pijl.*

Het w. *zarre* is hedendaags buiten het verstaan van 't Volk gerocht, en alzoo kan 't gekomen zijn dat 't het *zarreknippelen* en 't *zeugeknippelen,* 't eene met het andere, verward en verwisseld heeft ; ja, dat het de *zarre* de *zeuge* en de *zeuge* de *zarre* geheeten heeft. Z. De Bo, *i. vv. zarre* en *zeuge.*

De *Zarre* is eene beke, die de gemeente *Zarren* heuren name geeft ; gelijk de *Heule* de gemeente *Heule,* enz. De *Zarre* of de *Zarrebeke* kan de sprietelbeke, de sprietelende beke beteekenen ; of wel de spriet, de vorke, te weten waar de eene beke schuins in de andere valt en eenen spriet, eene sprange, eene *zarre* gelijkt of verbeeldt.

ZOETELEN, *zoetelde, gezoeteld.* = Streelen, liefkozen, met woorden en gebaren. — Jan Bouvaert had zijn wijf geslegen, bij dranke zijnde ; maar van 's anderdags, vertelde dat wijf, « kwam hij mij al wêre zoetelen. » Geh. *Reckem.*

ZONK, den. = Deel, b. v. van een strate, dat leeger ligt vergeleken bij de andere deelen. — Hij weunt langs de calcie van Werveke naar Meenene, ievers aan den zonk. Geh. *Reckem.*

ZWEÊ, de, *eê* gelijk in *thee, meê.* = Weister (De Bo). — Dat kleed moet wijder zijn, 'k en hebbe er geen zweê in. 'k En hebbe geen zweê genoeg aan mijne arms. Hij haalde zijn zweê en hij sloeg 'n dat hij keeroogde. Eene lange zweê van een vrouwmensch. Geh. *Brugge, Kortrijk.*

Eene *zwade* is een zeisen ; eene *zwade* is hetgene met eenen zwaai van de zeisen afgemaaid wordt ; eene *zwade* is verder nog eene schroode, eene slijse, eene afgesnedene latte, reep. Uit dit *zwade* kunnen *zwede* en *zweê* gekomen zijn. Eene *zweê* van een vrouwmensch ware dus zoovele als eene latte, eene schroo, eene sneê van een vr. : een lang vrouwmensch.

ZWEÊ, de. = Bij de molenaars, de richtinge van de kertels in de molensteenen, in 't Fr. *le rayonnage.* — Dat heeft een meulesteen geweest : ge ziet nog de zweên. Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

ZWEEPSTEERT, den. = Steert, stijl van de zwepe, zweepstijl ; ook een of eene die te vele rondzweept en in anderliên huizen zit. — « Is dat mij tochs ne zweepsteert van e vrommensch ! » Geh. *Hoogleê.*

Vrglkt *Vraagsteert, plaagsteert, moeisteert,* enz.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Kerstmaand 1889**

Nº 132. « De taal is de getrouwe weerspiegeling van het denken, van het leven van een volk : in haar ziet men een volmaakt beeld van zijne beschaving en zijne ontwikkeling. Zij is, zooals Flanor het ergens zegt, « een der kostbaarste schatten, die een volk bezit. » Op allen, die daartoe ook maar het geringste kunnen bijdragen, rust dan ook de plicht te zorgen dat die schat voor bederf, voor ontaarding bewaard blijve.

Wanneer nu onze schrijvers in dag- of weekbladen tegen het gebruik van bastaardwoorden in Noord-Nederland ijveren, verrichten zij een goed werk. Taalverbastering is het zeker, wanneer men uitdrukkingen bezigt als daverend *applaus, brillante* rede, *hippique* tentoonstelling enz., die men in Noord-Nederland nog maar al te dikwijls aantreft, en die toch zoo gemakkelijk door degelijke, echt Nederlandsche woorden te vervangen zijn. Zulke woorden zijn misschien op hunne plaats in de eigenaardige taal van kermisreizigers en kwakzalvers, die in het vaak zoo oppervlakkige Fransch steeds een ruimen voorraad hol klinkende, zinledige woorden kunnen vinden, wanneer zij den minder ontwikkelde willen verbluffen.

Onverantwoordelijk is het hoe nog soms in Noord-Nederland vreemde woekerplanten boven gewassen van eigen bodem worden verkozen. Men herinnere zich hoe in Januari 1887 de Amsterdamsche gemeenteraad met 18 tegen 14 stemmen eene wijziging verwierp, waarbij in eene gemeenteverordening SLACHTPLAATS voor *Abattoir* zou gesteld worden !

Toch zou het onbillijk zijn alle Noord-Nederlandsche schrijvers over één kam te scheren. Naast enkelen, die het nog op onze dagen deftig of voornaam vinden, hunne taal met uitheemsche zegswijzen te doorspekken, zijn er velen, die liever op den eigen, rijken woordenschat te gast gaan dan bij den vreemdeling te borgen. Anderen nog zijn er, die op krachtige wijze den strijd aanbinden tegen alles wat de taal zou kunnen bederven.

Dat men echter bij taalzuivering op zeer omzichtige wijze behoort te werk te gaan, wordt hier te lande maar al te dikwijls over het hoofd gezien. Bij het scheppen van nieuwe woorden behoeft men zich vooraf eene zoo duidelijk mogelijke voorstelling der aan te duiden zaak voor den geest te roepen. Op die wijze alléén kan het te scheppen woord de zaak goed uitdrukken. Niet alzoo echter zullen in den regel onze meeste schrijvers, en in de eerste plaats de dienaren van de machtige koningin der aarde — de Pers — er over denken. Zij wanen maar al te dikwijls aan alle eischen te hebben voldaan, wanneer in hun schrijven niet één woord met een eenigszins uitheemschen klank voorkomt. Bij hen rijst niet de vraag welk denkbeeld, welk begrip eigenlijk moet worden weergegeven. Alleen op het uiterlijke wordt gelet : het komt er enkel op aan dat het gebruikte woord Nederlandsch klinke. Met de eigenaardige eischen, die door den geest onzer taal gesteld worden, wordt geene rekening gehouden. Zoo komt men er toe op den duur eene taal te schrijven, die voor een beschaafd Noord-Nederlander ten volle ongenietbaar is. Vandaar dan ook grootendeels de geringe aftrek, dien op enkele uitzonderingen na, onze werken in Noord-Nederland vinden. Daarin toch komen zoovele vreemdsoortige uitdrukkingen en zinswendingen voor dat men, om ze goed te verstaan, soms wel gedwongen zou wezen ze vooraf in het Fransch over te zetten. Hunne zoogenaamde Nederlandsche vertalingen zijn niet zelden van dat gehalte dat het oorspronkelijke bastaardwoord, hetwelk zij heeten te vervangen, veel gemakkelijker te verstaan is dan het zoogenaamde Nederlandsche woord. Wat men met den naam van Nederlandsch ge-

lieft te doopen, is dikwijls niet anders dan eene gebrekkige vertaling uit het Fransch in eene tot nogtoe ongenoemde wartaal.

Wij bezitten ongelukkig geene algemeene, beschaafde spreektaal. Zoo komt het dat wij steeds denken in die afschuwelijke, met allerlei Fransche zegswijzen en wendingen doorspekte brabbeltaal, die wij, vooral in de groote Vlaamsche steden, dagelijks te hooren krijgen. Bij het beter vertrouwd raken met de echt Nederlandsche schrijftaal zouden op den duur zuivere volzinnen als van zelve uit de pen onzer schrijvers vloeien en niet alleen aan juistheid van uitdrukking, maar ook aan teekenende kracht zou hunne taal oneindig winnen. Treffend is namelijk de verschillende wijze, waarop dezelfde gebeurtenis in een Noord- en in een Zuid-Nederlandsch blad wordt beschreven. Gesteld bij voorbeeld dat de een of ander hooggeplaatste persoon den voorzitter der Fransche Republiek een bezoek heeft gebracht. In het Noord-Nederlandsch blad zal men schrijven : « Bij zijne aankomst *reed hij* dadelijk naar het Elysée, » terwijl dat in het Vlaamsche blad zal luiden : « Bij zijne aankomst *begaf hij zich* dadelijk naar het Elysée. » Beide bladen namen het bericht uit een Fransch blad over, maar het eerste stelde de zaak voor, zooals zij zich werkelijk voordeed : het tweede daarentegen bekommerde zich enkel om het letterlijke wedergeven der Fransche woorden : *« s'est rendu. »*

Nu kan het geval zich voordoen dat ook geleerden niet langer vrede hebben met de tot dan toe gebruikte benamingen, omdat zij hun te duister of te ingewikkeld voorkomen, en er dan in slagen in het dagelijksche spraakgebruik woorden te vinden, die de zaak uitnemend weergeven. Een treffend voorbeeld van dergelijke taalverrijking verhaalde mij indertijd ons geleerd medelid, Professor De Vries. Op zekeren dag kwam zijn collega in de scheikunde hem vragen voor hem eens te willen zoeken naar eene goede Nederlandsche uitdrukking voor *geconcentreerd* en *gedilueerd*. Het was hem namelijk niet ontgaan dat zijne toehoorders niet altijd even gemakkelijk het door de vreemde woorden uitgedrukte begrip wisten te vatten. Met echt Nederlandsche woorden zou dit wel beter gaan, meende hij. Nadat prof. De Vries zich de beteekenis der Fransche woorden duidelijk en volledig had doen verklaren, ging hij de zaak overwegen. Terwijl hij nog hiermede bezig was, werd de koffie opgediend. Eensklaps ging nu een licht voor hem op. In de dagelijksche taal spreekt men gedurig van *sterke* en *slappe* koffie. Welnu, die woorden *sterk* en *slap* beantwoordden volkomen aan de begrippen *geconcentreerd* en *gedilueerd,* waarvoor hij eene passende uitdrukking zocht.

Niet zelden zal zich het verschijnsel voordoen dat op eens — hoe het kwam, weet men niet — een nieuw woord ontstaat, hetwelk de zaak zoo goed en toch zoo eenvoudig tevens uitdrukt, dat men werkelijk er over verbaasd staat dat het niet lang reeds door de geleerden werd gebruikt. Dat woord dankt zijn oorsprong aan het ongeletterde volk, aan hetgeen men noemt de spraakmakende gemeente. Dat het nu de zaak zoo goed voorstelt, komt daarbij dat het volk bij het scheppen van dat woord zich hoegenaamd niet bekommert om het hem misschien gansch onbekende bastaardwoord, maar enkel den indruk weergeeft, dien de zaak op zijn geest maakte.

Het vermogen, dat onze taal bezit om door middel van voor- of achtervoegsels of ook door samenstelling nieuwe woorden te scheppen, schenkt haar die verjongende kracht, welke aan het Fransch ontbreekt. Vandaar dat terwijl de kunst- en vakwoorden voor een Franschman, die niet eenigszins met de oude talen vertrouwd is, volkomen onverstaanbaar zijn, onze kunst- en vaktaal daarentegen door iedereen, ook door den niet wetenschappelijk ontwikkelde, zoo gemakkelijk verstaan wordt. Terwijl bij voorbeeld in het Walenland of in Frankrijk geen leek op het gebied der kruidkunde het woord *infundibuliforme* zal verstaan, kan de eerste Vlaamsche boer de beste zonder moeite begrijpen wat met de uitdrukking *trechtervormig* wordt bedoeld. »

Uit *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie... 1890. Zuiverheid van Taal, door J. Obrie, werkend lid.* Blzz. 106, 107, 108, 109, 111, 113, 114, 115.

Nº 133. « Over tijd van jaren mocht er, met reden, gezegd worden, dat de taalwetenschap in België geene beoefenaren telde : het heugt ons goed, hoe Dr Heremans op zekeren dag platuit schreef, dat er in ons land voor taalkundigen arbeid geene plaats was....

Leefde de befaamde hoogleeraar nu nog, dan zou hij vast en zeker eene andere meening aankleven, vooral na gezien te hebben wat er gedurende de laatste tien jaren op dat gebied, in Vlaamsch België alleen, gepoogd en verricht is geworden. En inderdaad! Veropenbaart zich de aanleg tot taalstudie wat al te uitsluitend in het verzamelen en verklaren van woorden en zegswijzen aan de streekspraken ontleend, dan kan men toch in andere vakken voor het minst eenen stillen vooruitgang bemerken. Over Dieventaal en Bargoensch werden door Teirlinck en De Seyn bijdragen geleverd, die waardeering verdienen; Coopman, Van Robaeys, Meersseman en anderen deden wat zij het dringendst achtten in zake van kunst- en vakwoorden; de kennis van het middelnederlandsch, in zijne alledaagsche en practische toepassingen, werd uitnemend bevorderd door de uitgave van De Pauw's *Voorgeboden der stad Gent* en Gailliard's *Glossaire flamand,* terwijl nu die geheele taal in het reusachtige werk van Stallaert, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen,* gerangschikt en toegelicht wordt. Aan de woordenboeken en verzamelwerken door Schuermans, De Bo, Jongeneel, Tuerlinckx, Gezelle en anderen, met het oog op de verschillende dialecten uitgegeven, kan men de ongemeene werkdadigheid op dat gebied afmeten. In die werken vindt alwie zich met de ontwikkelingshistorie der Nederlandsche taal wil bezig houden materiaal van eerste behoefte, waarbij echter tijdschriften als : *Rond den Heerd, Biekorf, Volkskunde, 't Daghet in den Oosten* en bovenal *Loquela,* gedurig voor de hand moeten liggen.

Voor de toekomst mogen goede vooruitzichten gekoesterd worden.

De heer Amaat Joos is van overlang aan het verzamelen en rangschikken van zijn *Waasch Idioticon.* Nu onlangs werd de prospectus ervan rondgestuurd; hij belooft een werk van belang.

Ook de tweede uitgave van De Bo's *Westvlaamsch Idioticon* wordt, door het huis A. Siffer, van Gent, alweder aangekondigd als moetende binnen kort verschijnen.

Hoogleeraar P. Willems zet onverdroten eenen arbeid voort, die eenmaal gerucht maken zal, en terecht : de vergelijkende studie van het klankwezen onzer dialecten.

Van zijnen kant arbeidt Rijkaart Carette aan eene andere studie in hetzelfde vak, te weten aan de phonetische veranderingen, welke het Westvlaamsch taaleigen sedert de middeleeuwen ondergaan heeft.

De aanteekeningen van wijlen De Carne, over den *Héliand,* blijven nog immer ongedrukt. Er zal wel, hopen wij, iemand gevonden worden om daarmede te doen hetgeen Josef Samyn gedaan heeft met de notas, die De Bo voor zijn *Kruidwoordenboek* verzameld had? Het werk is wel wat afmattend, maar kan door eere en erkentelijkheid geloond worden.

Niets zoo onzeker en weifelend als volksbenamingen! Onlangs werd in den *Navorscher,* door vader Roos, die thans in Kales verblijft, bepaalden uitleg gevraagd wegens de eigenzelvigheid van sommige vogelen, die op eene zelfde plaats onderscheiden benamingen dragen, bijzooverre dat de vogelkweekers zelven de eene soort met de andere verwarren. In het *Belfort* van April werd deswegen eenige opheldering gegeven, onder het uiten van den wensch dat de heer Samyn eens de dierkundige benamingen in Vlaanderen zou gelieven na te sporen. Die wensch zal geen zoogezegd « vrome » blijven; want deze ievervolle geleerde heeft reeds een plan daartoe ontworpen. Mochten wij aldra zijn *Boek der Dierennamen* naast zijn *Kruidwoordenboek* in ons rek bezitten! » — Karel Deflou.

Uit *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle, 13e jaargang. — 2e Aflevering.* Bldzz. 98, 101, 102.

---

Nº 134. « De spreektaal, evenwel, is in de meeste provinciën verschillend gebleven; zoodat men de Gelderschen, Zeeuwen, Vriezen, Overijsselschen en Groningers, Drenthenaars en

Noord-Brabanders in de gewone spraak veelal van elkander, en vooral van de Hollanders en Utrechtenaars, onderscheiden kan. Hoe zeer ten onregte zouden dan ook die van de noordelijke provinciën zich verwonderen over het verschillend taalgebruik en de uitspraak van de Zuid-Brabanders en Vlamingen, waarin zelfs veel voorkomt, 't geen zeer wel, op grond van den aard der taal en het vroeger gebruik, te verdedigen is!

Welligt zou de vergelijking van het verschillend taalgebruik nog tot verrijking en verbetering onzer taal kunnen strekken. Hoe vele woorden en spreekwijzen zijn toch niet in de eene provincie verouderd en in de andere, bijzonder in de zuidelijke provinciën, in gebruik gebleven; waarvan het niet moeijelijk zou vallen voorbeelden bij te brengen. Met vrucht zouden er van dezelve misschien door onze hedendaagsche dichters en schrijvers weder kunnen worden opgenomen en in hunnen vorigen staat hersteld, of zouden dezelve kunnen dienen tot afleiding van woorden en spreekwijzen, opheldering van het tegenwoordig taal-gebruik, als anderzins.

Zeker, eene gelukkige zamenstemming van beoefenaars der taal, zoo wel in de zuidelijke als in de noordelijke provinciën, met aflegging van vooroordeelen, zal de handhaving, beschaving en uitbreiding der landtaal kunnen uitwerken: en welk opregt Nederlander zou niet gaarne daaraan het zijne toebrengen? Bijzonder aangenaam, en aan mijn éénig oogmerk bij dezen voldoende, zou het mij zijn, indien deze geringe poging eenige aanleiding daartoe geven, of ten minste de aandacht daarop vestigen mogt. »

Uit *Aanmerkingen omtrent de Nederlandsche taal, bijzonder met betrekking tot de zuidelijke provinciën, door Mr. W. C. Ackersdijck, 1817.*

---

N° 135. « Men leest in de « beschryvinge van alle de Nederlanden, anderszins ghenoemt Neder-Duytslandt, van M. Lowijs Guicciardyn, overgheset in de Neerduytsche spraecke door Corn. Kilianum. 1612. Bl. 91, Antwerpen: « Daer is noch Peeter Heyns, een ghespraeksaem man, van goede gheleertheydt, ende een constich Poëte in de Fransoysche ende in zyn Duytsche spraecke, ghelyck aen zyne uitgegeven wercken blyckt, besonder aen een ghenoemt den *Spiegel des Wereldts*. Dese betoont in zyne gedichten dat hy alle uitlandtsche woorden schouwt die tot noch toe sommighe andere hebben ghebruyct, bewysende dat dese spraecke ryck ende begrypich ghenoech is om alle dingen uyt te spreken, sonder behülp van eenige vreemde spraecke: welck sonder twyfel een groot ende loffelyck opset is, indien hy 't volbrenght, alsoo hy seydt. »

Uit *Het Recht van Antwerpen.*

---

N° 136. « Leest onze oude schrijvers, leest toch Bilderdijk, Dermout, Van der Palm! — bladert in de Woordenboeken, die onze middeleeuwsche, zeventiende-eeuwsche en nieuwere taal behandelen, — vermindert daardoor de verwijdering tusschen het verleden en heden — houdt vast den band, die onze gansche letterkunde samensnoert. »

Uit *Vosmaer,* in zijne « *Vlugmaren.* »

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Brugge* (10), *Candia* (2), *Drogheda, Eecloo, Eyne* (2), *Gent* (5), *Haerlem* (3), *Houthulst* (3), *Iseghem, Langhemarck, Lauwe, Maelte* (3), *Mannekensvere, Moscroen, Niepoort, Oostende, Poperinghe, Rechem, Sint-Maria-Laethem, Sint-Niklaas* (4), *Thielt, Thorhout, Westoutre, Wórmerveer.* — 1 Junij 1890.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *n° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 9, Jaarmesse 1890. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANSLAGBARD, het. = Bard om gevels van schuren of stallen te beslaan. — « 'k He' 't anslagbard van de schure vernieuwd. » Geh. *Mannekensvere.*

ANGEREEL, den, stemzate op *-eel;* uitsprake *ee* scherplang, gelijk in *pateel, bareel, gareel;* meervoud *angereelen.* = Loodrechte stijlen die b. v. in nen balierik vastzitten en waardoor de dweersregels geschoven zijn; ook ijzeren beugels, die nederwaards door de ooren van de klokke zitten, en die boven 't hoofd van de klokke, bij middel van dweersplaten en vijsmoeren of anderszins, aan 't klokkenhoofd gehecht zijn; nog, ijzeren beugels, waarin men eene balke van twee stikken, of eene gespletene balke ondervangt, om de twee deelen tegen malkaar te dwingen, al boven werkende, bij middel van moeren, platen, scheerzen, enz. — Ik moete eenen nieuwen angereel in de balie maken. Een van de angereelen van de klokke was gesprongen : bij duizend gelukken dat het de klokkeman in tijden geware wierd! Die angereelen zijn te flauw, om zulke geweldige balken te binden. Geh. [1] *Mannekensvere*, [2, 3] *Kortrijk.*

Het w. heeft een vreemd voorkomen en schijnt mij een Latijnsch-Fr. uitbouw van 't w. *anker*, Latijn *anchora*, Grieksch *ankura.*

Ik wijte het de Volkswijsheid dat men *angereel* zegt, en niet *ankereel, ancreel;* 't Volk immers, niet beter wetende, kent den oorsprong van 't w. aan het werkw. *hangen* toe, en dat, van zinswegen, niet zonder reden.

Wie weet of de Vlamingen geen oud Fr. w. **ancreau* gekend en bewaard en hebben, dat bij de Franschen teenemaal verloren ging!

BALIE, de. Z. De Bo. Aan de balie hangen. = Uitgeschud zijn. — « Die menschen zullen t' naaste jare aan de balie hangen. » Geh. *Hoogleê.*

BALIERIK, den. = Rik van de balie. — Dat (kromgewassen) boomtje zou kunnen dienen voor balierik. Geh. *Mannekensvere.*

Z. *Rik.*

BARBELS. = Barvoets, blootsvoets. — De jongens en doen niet liever als barbels achter strate en in 't zand loopen, als 't zomer wordt. Geh. *Gulleghem.*



BOE, den, korte *oe.* = Kerel, gast. — Zwicht u van dien rappen boe : hij zou 't u al afdoen dat g'hebt. Geh. *Hoogleê.*

Gelijk *gedoe* en *gedoeg, doe*-het en *doeg*-het, *vroe* en *vroeg, zoe* en *zoeg, hoo* en *hoog, hoo*messe en *hoog*messe, *zi* en *zig,* zoo kan *boe* en *boeg* een en 't zelfste w. zijn. Een rappe *boeg* ware dan zoovele als een rappe *borst?*

DOEKSPELLE, de. = Capucinespelle, dobbele, gevleerde spelle, wier pinne in een slag van *kapken* past, dat ze belet te kwetsen. — Men gebruikt doekspellen om kleene kinders in de doeken te doen. Geh. *Werveke.*

Het w. *doekspelle, doekspeld* op zijn Hollandsch, vertaalt Kramers door « *broche, épingle de fichu;* » hij weet van *bakerspeld* te melden dat het eene « *épingle à maillot, très-grande et forte épingle* » is. De *doekspelle,* anders gezeid de *capucinespelle*, is heel iets anders, en gewis oud genoeg om gekend te zijn : men heeft er bij honderden gevonden in de asschen van de Roomsche stad Pompeï, zeggens lieden die de oudheidkamers aldaar bezocht hebben.

Hoe onze *doekspelle* in 't Fr. heet en wete ik niet te best : *épingle anglaise, épingle de sûreté?* De Fr. woordenboeken en melden 't niet. In 't Engelsch zegt men *baby-pin.*

DOMMELIJK. = Danig, hebbelijk. — Die blommen staan dommelijk schoone! Geh. *Iseghem.*

Hier kan 't oud w. *doom, dom* in steken, dat naderhand de uitgang *-dom* geworden, en met *-schap* bijkans eender beteekenisse is. Vergelijkt *vrijdom* en *vrijschap.* Dus ware *dommelijk* zoovele als *schapelijk* schoone, *formaliter pulchrum?*

DOMPER, den. = Kooldomper, *q. v.*

DRAAIBALIE, de. = Balie (De Bo) wier loodrechtstaande kantstijl of staander meêdraait; immers hij beweegt of lijdt op duimlechten en duimhaken; ofwel van onder op eene spoorlechte en van boven in eene klavie. De duimlechten en de duimhaken zijn vast aan eene stake, eene steunzuile, in of aan den muur; ofwel de top van den staander steekt door en draait in eene klavie, die vast is zoo de lechten vaste zijn; en het onderste zit in eenen ijzeren zetel, wier eenige pekkel of pinne in eenen sporrepot draait. — Een draaibalie is geheel verschillig van eene balie. Geh. *Mannekensvere.*

DRAAIBOOM, den. = Kantstijl van eene balie, eene schuurpoorte of een hekken, die, bij middel van spoorlechte en klavie, omdraait, met die deure, met dat hekken of die balie, als ze open of toegedaan wordt. — 't Is t'onzen nu een balie met eenen draaiboom : de oude balie is weggedaan. Geh. *Mannekensvere.*

Z. *Draaibalie.*

EERSGAT, het. = Overstrijkend, zwaar ende van den balierik. — De roobaard zat op 't eersgat van de balie en schuifelen. Geh. *Mannekensvere.*

FLOKKEN, *flokte, geflokt.* = Slap en slunsachtig zijn (De Bo). Van pottebezems gezeid : onder het duwen, uiteen sprietelen, niet stevig en vaste blijven. — Die pottebezem en deugt niet : hij flokt. Geh. *Veurne.*

GALGEPATER, den. = Priester die bij de gevangenen en bij 't halsgerecht de zielzorge waarneemt. — De galgepater die N. N. zag zijn hoofd afdoen is 't jaar nadien gestorven van de gevolgen zijner aandoeninge. Geh. *Brugge.*

Vrglkt *Veldpater, zeepater.*

GAT, het. = Eersgat van de balie, *q. v.* — Hij hangt aan 't gat van de balie, aan 't eersgat van de balie. Met nog zulk een slechten oest of twee, Boer Zulkeen zou wel kunnen aan 't gat van de balie blijven hangen, d. i. uitgeschud zijn. Geh. *Mannekensvere.*

GELLE, de. = Geule, kelle. — Het vlas ligt in gellen. Geh. *Ooteghem.*

HALVEKE, *halvetje*, het. = Halve cent. — Wil-je spelen om een halveke? Geh. *Thielt.*

IJSKREPEL, den. = Slede om, met een peerd ervooren gespannen, over het ijs te varen. — « De Niepoortnaars he'n hier aldikkels gekomen met hu'lder ijskrepels, zoo 't gesneeuwd was. 't Kwam hier gisteren 'n veint met nen ijskrepel, en, met dat 't dooide, hij en koste niet meer voort. Geh. *Mannekensvere.*

JACHTSNEEUWEN, *jachtsneeuwde, gejachtsneeuwd.* = Drafsneeuwen (De Bo). — 't Heeft geheel den voornoene gejachtsneeuwd ; 't is gejachtsneeuwd tot in de keuken toe. Geh. *Mannekensvere.*

JUJOKKEN, *jujokte, gejujokt,* stemzate op *ju-?* = Ju ! jok ! roepen, om de peerden aan te zetten. — Als de wagen versteld is, dan hoort gij den wagenare jujokken, wel van een honderd roen verre. Geh. *Elverdinghe.*

KATEELEN, *kateelde, gekateeld,* stemzate op *-tee.* = Allerzijden langs den grond uitbreiden, groeien en grond beslaan. — « Als 't koorn wel gaat erreed zijn, » (d. i. g'eegd en toegetoold), « 't gaat schoone kateelen. » Geh. *Elverdinghe.*

KLAVIE, de, stemzate op *kla-*. = Stuk berd met een rond hol erin, in welk hol het bovenste ende van den draaiboom beweegt en draait ; het wederende van dat stuk berd of klavie, daar geen hol in en is, zit vast in den muur, op of aan een stake. Dat stuk berd wordt dikwijls door eenen ijzeren ring of band vervangen en heet des niet te min de klavie. — De houten klavie van de draaibalie is weêral gebroken : doet den smed eene ijzeren klavie maken. Geh. *Mannekensvere.*

KOEKENAAS, het, *koekenazetjes.* = Afwisselend witte en roode plekken, die men bespeurt op het vel van een gezond kind, en die eenigszins de koekenazen van 't kaartspel gelijken, of liever den wit-rooden glans van eenen versch gevulden zwijnsworst. — Wat gezond kind : 't zijn al koekenazetjes op ze' velletje. Geh. *Werveke.*



KOOLDOMPER, den. = Doofpot, om kolen te dooven, in 't Fr. *étouffoir.* — Zijn geld zat in den grond van eenen ouden kooldomper weggesteken. Geh. *Mannekensvere, Houthem bij Veurne.*

KWAADSPICHTEN, *spichtte kwaad, kwaadgespicht.* = Kwaadwichten (De Bo), verkwaden, in 't kwaad smijten. — 'k Hebbe 'n schrampe in mijn been, en dat wilt nu nog gaan kwaadspichten. Geh. *Wackene.*

LUIDEN, *lood, geloden.* = Lunderen. — Ze kloppen in 't huis hiernevens, en mijn hoofd luidt ervan. Als ze zoo geweldig en lange kloppen, 't luidt in mijn hoofd. Geh. *Werveke.*

LUNDEREN, *lunderde, gelunderd.* = Luiden. Z. De Bo, *i. v.* — Ze kloppen in 't huis hiernevens, en mijn hoofd lundert ervan. Geh. *Werveke.*

LUWEREN, *luwerde, geluwerd.* = Mits bedrog en overeenkomste het kaartspel winnen. — « m'He'n elluwerd, ennee? » Geh. *Iper.*

MEÊGAAN, *ging (gong) meê, meêgegaan.* = Meêgeteld worden, gelden als goed, gepast, zoo b'hoort. — Dat kan nog meêgaan. Alzoo kouten, zulke bollen, zulke slagen, zulke schoten kunnen nog meêgaan. Geh. *Elverdinghe.*

MEULENWERKER, den. = Meulenmaker, in 't Fr. *constructeur de moulins.* Geh. *Mannekensvere.*

MISKEEREN, *miskeerde, miskeerd.* = Kwalijk keeren, den gewenschten uitslag niet leveren. — 't Is zorgelijk een kind laten kweeken elders als bij zijne ouders : als er iets miskeert ze steken 't altijd op die 't aanveerd hebben. Geh. *Lauwe.*

OPREEVEN, *reefde op, opgereefd.* = Opreeuwen, geheel en gansch, tot den laatsten toe uitvaarden, met betamende plechtigheden en gebruiken. — « Dat vrommensch hed tweemaal ettrouwd ewwist ; z'hed al twee mans opperreefd, ma' ze zou nu kunnen zelve opperreefd zijn. » Geh. *Elverdinghe.*

OPSCHOBBELEN, *schobbelde op, opgeschobbeld.* = Haastig, angstig en vreesachtig op- en wegnemen, b. v. koornauwen zanten, ten ontijde en buiten 't recht. — « 't He'n t' nuchten vroeg hier schobbelaars ewwist, en z' he'n 't al oppeschobbeld. » Geh. *Elverdinghe.*

OPWERKLA, de. = Lade, la, in een stampkot of oliemeulen, binnen dewelke het hermalen goed, de hermalen voorslag eenen tweeden keer gestampt en opgewerkt wordt. Z. *Opwerkschroo.*

OPWERKSCHROO, de. = Schroo die de olieslagers bezigen als ze gestampten en hergemalen voorslag herstampen en opwerken, in de opwerklade. — Wij hebben een paar nieuwe opwerkschroon gekocht. Geh. *Hoogleê.*

Vrglkt De Bo, *i. vv. voorslag, voorslagzak, stampzak* (1478); en *Loquela* 1889, hlfz. 30, *i. v. schroo.*

PEZEWEVERE, den. = Dun, rank, mager mensch. — 't En is maar ne pezewevere : hij en heeft geen macht ! Geh. *Hoogleê.*

Bij De Bo staat de zedelijke bediedschap van dit w.

PLETS, den. = Hoofdlake, hoofdvleesch, of ander ge-

kapt vleesch, dat gelijk hoofdvleesch toebereid en gesteven is. — « Ga-je e bitje plets eten? » Geh. *Meenen*.

PREGGE, de. = Gierig vrouwmensch (*Loquela* 1884, hlfz. 44). — « 't Is 'n pregge van e vrommensch. Gij gierige pregge! 't En he' nooit maar 'n pregge geweest. » Geh. *Mannekensvere*.

PROPGAT, het. = Gat, kuil, diepte, dobbe, in den rik van de balie, en waarin de proppe past. Z. *Propstake, rik*.

PROPPE, de. Z. *Propstake*.

PROPSTAKE, de. = Stake die aan 't hofgat staat en deel maakt van de balie. 't Onderste van de propstake staat in de eerde vast, en 't bovenste is verambacht en besneden tot eene botte pinne, of proppe, die in 't propgat past en in den rik van de balie. — De propstake is oud en versleten : wij gaan moeten voor een nieuwe zorgen. Geh. *Mannekensvere*.

RIK, den. = Bovenste reeze, balke, bare, boom van eene balie of van eene draaibalie. De rik van de balie draait en waait op de propstake. Zegge waait of klinkt, — « *basculeert* » heet dat bij Kramers, — want men kiest voor balierik liefst eenen boom met een eersgat eraan, dat eenigszins elleboogt. — De balie of slagboom wordt zulker wijze op de propstake gezet dat het dunste ende in den spriet valt, en dat het dikste ende, het eersgat, dat al den anderen kant van de propstake overschiet, dient voor een tegengewichte, wanneer men den balierik, met de balie en al, opgeheven hebbende, open- of toe wilt draaien. Geh. *Mannekensvere*.

SCHABBE, de, *schabbetje*, het. = Hoofdschilfer, hoofdschubbe, zoo men bij kleene kinders waarneemt. — Die schabbetjes zullen wel afvallen, als 't kind gezond blijft en wat ouder wordt. Geh. *Kortrijk*.

SCHARE, de. = Spriet, in 't Fr. *l'enfourchure*. — « Wacht maar! kan 'k j' in me schare krijgen! » Geh. *Oostvleteren*.

De spreker had geern een jongen hoofd voor- en rugge opwaards tusschen zijn beenen en vastgenepen gekregen, om dan op den overschot van zijn lijf geweldiger hand te trommelen.

SCHEBBE, de, *schebbetje*, het. = Schabbe. Geh. *Gulleghem*.

SCHOBBELARE, den. = Een die haastig, angstig, vreesachtig, diefsgewijs iets verricht. Z. *Opschobbelen*.

SCHOBBELEN, *schobbelde, geschobbeld*. = Subbelen, struikelen. — 't Peerd schobbelt gedurig. Dat is : 't Gaat zoo zeere en zoo onachtzaam dat het tegen steenen en ruiken schupt en over zijn voeten valt. Geh. *Elverdinghe*.

SCHOMMELEN, *schommelde, geschommeld*. = Diefsgewijs b. v. koopen en wegsteken. — « 'k En he'n nooit niet esschommeld noch eddoken voor gelijk wien. » Geh. *Elverdinghe*.

SCHOUTEEMER, den. = Schoudeemer (De Bo). Geh. *Iseghem*.

SCHROO, de, tweevoud *schroon*. = Lederen schroode, die al den eenen kant bezet is met peerdshaar, en die de olieslagers dobbel vouden en toeslaan over den stampzak, als hij



met goed gevuld is. — De lederen kant van de schroo is al buiten, en de peerdsharen kant al binnen. Dat peerdsharen bekleedsel is van dweersten rebde gemaakt, en 't zijn die rebben die in de lijn- of koolzaadkoeken geprent staan, als er de olie uitgeslegen is. Geh. *Hoogleê*.

SEEUWSEL. = Zeeuwsel, *q. v.*

SMAKBOLLEN, *smakbolde, gesmakbold*. = Met den smakbol (De Bo) spelen. — « Gaan-me ellijdtje smakbollen? » Geh. *Elverdinghe*.

SPLENTERLING, den. = Kleene splenter, stekel. — Trekt dien splenterling uit mijnen vinger. Geh. *Kortrijk*.

SPRIET, den. = Bovenwaards gevorkte of gespriette stake, die, aan 't hofgat staande, makkert met de propstake, en deel maakt van de balie. — 't Ende van den balierik wordt opgeheven en in of uit den spriet gedaan, zoo wanneer men de balie sluiten of ontsluiten wilt. Geh. *Mannekensvere*.

STANDAARD, den. = Biekorf dien men over houdt binst den winter. — De standaards zijn altijd de beste. Geh. *Hoogstade*.

STEEKSPEL, het. = Spel dat steekt, als bij voorbeeld de twee kanten alle twee 20 halen. — « 't En he' niemand 't spel : 't is steekspel. » Geh. *Elverdinghe*.

Daar hebt gij 't w., eenmondige Vlamingen, om het Fr. w. *parité de voix* te mijden. *Bij stekende stemmen* zei men eertijds en nog, zoo gij ziet.

STIKKEBIJZINGE, de. = Vroeg uitschee'n van werken op den derden Cinxendag. — « 't Was stikkebijzinge en 't is ton altijd veel volk in d'herbergen. » Geh. *Meenen*.

SUBBELVOETEN, *subbelvoette, gesubbelvoet*. = Met subbelende voeten, met onvasten stap gaan. — Kijkt dien ouden man daar komen al subbelvoeten. Geh. *Elverdinghe*.

TILLEVOETEN, *tillevoette, getillevoet* (De Bo), wordt ook van peerden gezeid, die lam en lazerus gewrocht zijn. — 't Peerd komt naar zijn stal, al tillevoeten van moedheid. Geh. *Elverdinghe*.

TINGELEN, *tingelde, getingeld*. = Door aanrakinge kwellen. — « Dat is ettingelare van eppeerd : 't en laat het andere nooit g'rust : het tingelt gedurig. » Geh. *Elverdinghe*.

TOETOLEN, *toolde toe, toegetoold*. = Met de tole (De Bo) toeleggen. Z. *Kateelen*.

TRBEEUW, den. = Papieren knippeling, met het w. *très-bien* erop gedrukt, dat de kinders tot bewijs van goed gedrag ontvangen, in zekere scholen. — « Ons Jantje heeft weêr al nen trbeeuw g'hed, in schole : 't zal wel gekomen zijn bij zijn vader. » Geh. *Kortrijk*.

Vlaamsche maarten en kunnen niet altijd verstaan hoe aan Vlaamschsprekende kinders van Vlaamschsprekende ouders een Fransch gedragteeken gegeven wordt, en ze vatten *très-bien* voor ievers een Vlaamsch w., dat de buitenlieden niet en gebruiken : nen *trbeeuw* zeggen ze, en ze zetten 't w. in de reke met *Kabeeuw, Laneeuw, Traneeuw, Hebreeuw, Phariseeuw, Rosseeuw, Moreeuw, Labbeeuw*, enz.

UITHALEN, *haalde uit, uitgehaald*. = Het graan

dat door den windemolen gezuiverd is, effenaan van den windemolen wegweren, effenaan opscheppen en op nen hoop smijten. — « Zoo je entwie noodig he't om uit te halen, 'k kan ik morgen kommen. » Geh. *Mannekensvere.*

UITLIJMEN, *lijmde uit, uitgelijmd.* = Met dun waterlijm overstrijken, b. v. een huisallaam, dat men in rouw hout laat, wordt eerst wel gewreven, zoodanig dat het hout geheel effen en gleddig is, dan wordt het uitgelijmd, daarna nog eens gewreven met fijn glaspapier, en eindelinge vernist. Eer men het vernist, wordt het uitgelijmd, opdat het vernis in 't hout niet en zou trekken. — Wij hebben den communiebank al uitgelijmd. Geh. *Mannekensvere.*

UITZIEN. *zag uit, uitgezien.* = Bekostigen. -- Met den verkoop van zijnen huisraad hadden ze schaars genoeg om de Messe uit te ziene van zijne begravinge. Geh. *Iseghem.*

UWLOKTE. = Lomp, onbehendig, ledig. — « Jan is ennuwlokten duvel : he valt deur ze pooten. » Geh. *Sint-Jacobs.*

VELDPATER, den. = Priester die bij 't krijgsvolk de zielzorge waarneemt. — Zijn broere is veldpater geworden in 't jaar 1889. Geh. *Brugge.*

Vrglkt *Zeepater, galgepater.*

VERBOMEN, *verboomde, verboomd.* = Met den bodem (overdrachtelijk met den aard eens menschen) één worden. — Die jongen is zoo boos : 'k en weet er geen weg meê. 't Is verloren vermaand en gezeid : 't kwaad en zalder niet meer uitwaaien, 't is erin verboomd. Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

VERHALEN, *verhaalde, verhaald.* = Bij iemand iets halen, koopen, tegen 't geld dat men op hem te goed heeft. — 'k Zal u zoovele geven voor uw koolzaad, zoo gij het al wilt verhalen in guano ; of zoo gij duist frank wilt verhalen in koeken. Ge'n moet me niet betalen, 'k zal 't verhalen in koeken. Geh. *Mannekensvere, Hoogleê.*

VERKRANKEN, *verkrankte, verkrankt.* = Kranker worden, verwerzen, verergeren. — Ik zag dat de zieke gedurig verkrankte. Geh. *Mooreghem.*

VERLEID. = Beu, verkijst, lustloos. — « Zij-j'ook al verleid eten van eiers? » Geh. (van eene 80jarige) *Elverdinghe.*

VERPAKKEN, *verpakte, verpakt.* = Verhalen, *q. v.* Geh. *Hoogleê.*

VERRIESTEREN, *verriesterde, verriesterd.* = Den riester van den eenen kant van den ploeg naar den anderen verzetten (De Bo); en, beeldelijk gesproken, den boek overdragen van den Epistelkant van den autaar naar den Evangeliekant, of omgekeerd. — Als ik in de Messe kwam ze'n hadden nog niet verriesterd. Geh. *Iseghem.*

VERWEEKDAG, den. = Dag op welken iets of iemand verweekt. — Vader is gestorven... laat zien, 't is morgen de verweekdag. Geh. *Kortrijk.*

VOETBONDEL, den. = Korte bondel stroo of riet, die schreê tot schreê in de slijkstraten geleid wordt, om de voetgangers op te terdten. — Pier heeft ook voetbondels geleid, langs zijnen slag. Geh. *Mannekensvere.*

VOORSLAGSCHROO, de. = Schroo die de olie-



slagers bezigen als ze voorslag (De Bo) stampen in de voorslaglade. — De voorslagschroon zijn alleszins meerder als de opwerkschroon. Geh. *Hoogleê.*

WEGSMELTEN, *smolt weg, weggesmolten.* = Weggaan onder voorwendsel (*ventris laxandi causâ*) van te moéten smelten. — Als hij zag dat er geen doen aan en was, zoo smolt hij stillekes weg. Geh. *Hulste.*

Z. *Loquela* 1888, hlfz. 46, en 1889, hlfz. 53, *i. v. smelte.* Z. Pastor Schuermans, *i. v. wegpissen,* en Deken De Bo, *i. v. wegpiesperen.*

WEGSTOMPEREN, *stomperde weg, weggestomperd.* = Verhelen, verduiken, zorgvuldiglijk, afgunstiglijk verdoken houden. — Ge'n moet het aan Jan niet vragen : hij is hij altijd om 't al weg te stomperen dat hij weet. Geh. *Thielt.*

WIJSTER-WASTER. = Dat onder-dat boven, deureen, wijsterkapeele, wijster-zijster (De Bo). — Ge'n gaat die woorden die gij gezant hebt toch niet wijster-waster opzenden, hope ik. Geh. *Hoogleê, Ardoye, Beveren-bij-Rousselaere.*

WORST, den, uitsprekens *wost.* = Deel van den schoe of van de kouse dat den worst (De Bo) van den voet bedekt. — Die schoen zijn te leege van worst : 'k en kander niet in. Die kousen zijn dinne aan den worst. Geh. *Mannekensvere.*

De worst van den voet is het zelfste als de wrijf van den voet, in 't Fr. *coude-pied,* verkeerd *cou du pied,* in 't Engelsch *instep.* Ons *worst* luidt in 't Platduitsch *wrist,* in 't Hoogduitsch *rist,* in 't Friesch *wriust, wrist, werst, hondwriust* (handworst), *fotwriust* (voetworst), in 't IJslandsch *rist,* in 't Deensch en in 't Zweedsch *wrist.*

Waarschijnelijk zal *wri-* van *wrist* en *wri-* van *wrijf* het grondw. zijn, dat op tweederlei wijze veruitgangt.

ZEEPATER, den. = Priester die aan boord van een schip de zielzorge waarneemt. — Ik was goe vriend met den zeepater en hij heeft voor mij ten besten gesproken. Geh. *Oostende.*

Vrglkt *Veldpater, galgepater.*

ZEEUWSEL, het. = Gewrichtsvocht (Kramers), in 't Grieksch *synouia,* van waar 't Fr. *synovie.* — Als 't zeeuwsel ontbreekt de leden worden stijf. Geh. *Meenen, Beythem.*

Z. *Seeuwsel.*

ZETEL, den. = IJzeren beslag, of schoeisel, bestaande uit eene schroo ijzer van twee duim, luttel min of meer breed, die eenen draaiboom van onder en langs de twee kanten, staanden voet hooge, beslaat. In 't benedenste van dien zetel zit eene pinne, spoore of sporre ; die sporre rust en draait in eene panne of sporrepot, *une crapaudine* in 't Fr. De zetel heeft eenigszins de gedaante van eene stemvorke, of *diapason* in 't Grieksch. — Een draaiboom zonder zetel is eer een maand van hier vortig en te kwiste. Geh. *Mannekensvere.*

ZWIE, de, *zwietje,* het. = Vlage, vlaagske. — 't Vlas zou van nu voort veel deugd hebben van een zwietje regen. Geh. *Wackene.*

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 10; Sporkele 1890. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFKAMPEN, *kampte af, afgekampt.* = Sprekende van breien, verminderen aan den top, tot op b. v. twaalf steken; afmaken, opsluiten. — Wanne, op hoeveel steken moete ik die kouse afkampen? Geh. *Moorseele.*

Zou *afkampen* geen miszeggen zijn voor *afkanten*? Vrglkt *lampe* en *lante.*

AFMAKEN, *miek af, afgemaakt.* = Afkampen, afsluiten, *qq. v.* Geh. *Kortrijk.*

BAARD. *Nen baard* ievers *inslaan, sleeg* of *sloeg n. b. l., n. b. ingeslegen.* = In iets toebijten, er lustig, smakelijk van eten. — « Z'ha'en honger, 'k zette hu'lder de hespe vooren, en zegt dat ze'r nen baard insleegen! » Geh. *Paschendaele.*

BAGINESPELLE, de. = Tuitespelle, *q. v.* Geh. *Kortrijk.*

BEWIMPELEN, *bewimpelde, bewimpeld.* = Betweefelen (De Bo), bepraten. — Ze bewimpelen mij om meê te gaan naar Vrankrijk. Geh. *Oostende.*

BEZIG. Z. *Loquela* 1888, blfz. 61, *i. v.* — 't Is een schande, in zulk nen bezigen tijd, daar leêg loopen en eens ouders laten werken. Geh. *Kortrijk.*

BIEBOER, den. = Imker, biemelker, biehouder. — Hij heeft nog een tijdeken bieboer geweest. Geh. *Mannekensvere.*

BLANKENDE. = Vliemende vol, vlamende vol, *q. v.* — 't Hadde zoo geweldig geregend : al de grachten stonden blankende. Geh. *Lichtervelde.*

BLEUN, den. = Bleunaard (De Bo), een die bloode is. — « Kijkt 'n da staan, dien armen bleun! » Geh. *Hoogleê.*

BLOENUCHTER. = Gansch nuchter. — Ze kwamen van uren verre, en ze waren bloenuchter. Geh. *Kortrijk.*

CLACHOIRSNOER, het. = Slag van snoer, dat gebruikt wordt om de keten van eene zwepe (*clachoire*) te verlangen tot aan 't slag, 't voorsnoer, dat, met de vluwe of de pluime, er 't endelste topke van is. — Clachoirsnoer is merkelijk dunder als zakkeband. Geh. *Watou.*

DAKSPANNE, de. = Daksparre, Fr. *chevron.* — 'k Ga moeten de dakspannen vernieuwen, of 't dak gaat invallen. Geh. *Haringhe.*



DEURENDAALDER, den. = Deurendal (De Bo). — « Zuk en deurendaalder en is er nowers! » Geh. *Haringhe.*

DOEN, *deed, gedaan.* = Wisselen. — « Wil-je doen : dien appel om dat pennemes? » Geh. *Kortrijk.*

DRIEKETEN, de. Z. *Tweeketen.*

DRIJF, den. = Dank, wille. — « Als er iets tegen mijnen drijf komt, ik zegge : 't Is Gods wille, en 'k en make mij nooit dul. » Geh. *Moorseele.*

ELLEKEUTJE, het. = Elleboge. — « 'k He'n mijn ellekeutje estuikt. » Geh. *Poperinghe.*

FIKKE, de, *fikske,* het. = *Vigge, bigge, vikken;* wordt, gelijk *hondtje, schaapke,* kleene kinders als kep- of scheldwoord toegevoegd. — « o Gij fikke, wa'd-he'-je da gedaan? Komt hier, mijn alderliefste fikske! » Geh. *Werveke.*

FLOKKEN. Z. *Loquela* 1890, blfz. 67.

*Flokken* wordt ook van kinders gezeid, wier nog slappe leden, onder 't leeren-gaan, begeven. — 't Kind en kan hem nog niet rechte houden : 't flokt. Geh. *Werveke.*

GAAIEN, *gaaide, gegaaid.* = Zeere gaan, bijzen, loopen. — « He' g'hem zien gaaien, als hij vader zag komen? » Geh. *Watou.*

GALGE, de. = Snoer waarbij de zwepe, de djakke, of, met een Fr. w., de *cachoire* (*clachoire, clacsoire, cletsoire,* bij Kramers de *kletsoor*) aan den zweepstijl vastgemaakt is. — De galge is losgegaan, en 'k ben mijn *clachoire* kwijt. Geh. *Watou.*

GIJSPE-GIJSPE. = Haast-u haast-u, met zeven haasten, rap en goed kome 't uit. — 'k Was wat late op mijn stikken en mijn kleed was gescheurd : 'k he' 't moeten gijspe-gijspe naaien en voortloopen. 'k Zal 't morgen herdoen. Geh. *Kortrijk.*

HAGELSCHEIE, de. = Hagelbijze, hagelvlage. — « 'k G'loven da' me gaan en hagelscheie krijgen. » Geh. *Oudenburg.*

HE. = Hij. — He was daar. Was Karel daar? Neen-he. Geh. *Veurnambacht.*

HEFFE, de. = Deesem. — Ge'n kunt geen brood bakken zonder heffe. Geh. *Belleghem.*

HOLLEPOOTIG. = Lomp, leelijk, onevenmatig van lijve en van gestaltenisse. — Wat hollepootige koe hebt gij daar loopen! Geh. *Haringhe.*

IK EN GIJ. = Met losse steken, eene alhier, eene aldaar. — Voor iemand die de *mode* wilt volgen, zijn dingen en mag maar ik en gij thoope houden, trouwens ze verandert alledage. Geh. *Paschendaele.*

Z. De Bo, *i. v. ik-en-gij,* in de eerste uitgave misdrukt *in-en-gij.*

KANKER, den. = Plaagsteert, kwelzieke jongen. — « 't Is zuk ekkanker ! » Geh. *Poperinghe.*

KARN, den. = Kerf. — « De koewachters snijden karns in hunnen zweepstok, om hunne dagen te onthouden. » Geh. *Haringhe.*

KARN-UIT KARN-IN. = Kar-uit kar-in, *q. v.* Geh. *Adinkerke.*

KAR-UIT KAR-IN. = Tak-uit tak-in, haak-uit haak-in, gelijk de tanden van eene zage; *en zigzag* in 't Fr. — « Kun-je 't brood ni ellijdtje rechter snijen : 't is al kar-uit kar-in ! » Geh. *Haringhe.*

KITJE, het. = Ketentje. — « Hen is 't kitje van zijn zakhorloge kwijt. » Geh. *Watou.*

KITTEN, *kitte, gekit.* = Schakelwijs, kitwijs, ketenwijs vlechten; bij De Bo *spechten, spichten.* — Men kan kitten op verschillende wijzen, geloove ik : ik en kenne maar eene. Geh. *Watou.*

KOMENESSE, de. = Groei, wasdom. — « Dat vlas is al zoo lange gezaaid, en 'k en zieder nog maar letter komenesse an; 'k geloove dat 't van de koude weêr in de eerde kruipt. » Geh. *Oost-Roosebeke.*

« *Kommen,* » luidens J. en W. Grimm, in hun grooten woordenboek, « zegt men van planten. De zaâite komt schoone. Wat maakt jen reseda? Ze komt mooi. » Op de tweezinnigheid van dat w. steunt de weerde van ons raadsel :

Kommen ze niet,
ze kommen;
en kommen ze,
ze'n kommen niet.

Dat is te zeggen : komen de veugels niet, de gezaaide erreweten komen; en komen de veugels, de erreweten en komen niet : ze worden opg'eten.

KWA ZIJE, uitspr. *kwa zie,* stemzate op *-zie.* = Erge luim, met een schuimw. kwaad *humeur.* — « Toria is op 'n kwa zije : ge'n moet heur niet vele zeggen noch vragen, of ge zult 'n scheeve krijgen. » Geh. *Kortrijk.*

LEGGEN, *lei, geleid.* = Vellen, sprekende van boomen. — « 'k Moeten nog zeven eeken leggen bij Boer Brutsaert. » Geh. *Veurnambacht.*

LEUN, den. = Steun. — Hij en koste geenen leun meer dragen op zijn voet. Geh. *Steene.*

LEVEREN, *leverde, geleverd.* = Verkoopen aan den kuts, aan de kutsers, sprekende van boter. — Hij levert zijn beutere en hij doet daar bate meê. Geh. *Veurnambacht.*

LEVERINGE, de. = Verkoop aan den boterkuts. Z. *Uitzet.*

LIESTEREN, *liesterde, geliesterd.* = Lonken, om-



zien. — Hij en is nog geen twintig jaar vol, en hij liestert al 'n bitje achter 't vrouwvolk. Geh. *Paschendaele.*

Men zegt dat de *liester,* anders de *lijster,* gedurig wijds en zijds kijkt en altijd op den lonk is?

LONTE, de. = Met een vreemd w. *cigaar.* — Eene lonte doen veuzen. Eene lonte rooken. Een bakske lonten koopen. Lonten van Havana. Beste Havaansche lonten. Geh. *Ruysselede.*

« *Lonte* wierd vroeger algemeen (en wordt nog somwijlen) gebruikt in den zin van een eindeken gesponnen tabak dat de gemeene man in d'zak droeg, om eene pijpvol van te kerven, als hij smooren wilde. Tegenwoordig zijn er nog al velen die deze benaming toepassen op de cigaar. »

Deze reken, en de voorbeelden wegens *lonte,* zijn mij bij geschrifte achtergelaten door Deken De Bo zaliger.

MEÊLIMPEREN, *limperde meê, meêgelimperd.* = Steelsgewijze meêdoen, behendiglijk pakken en meêdragen. — « He zag m'n nieuwe schare liggen en he limperde ze meê. » Geh. *Isenberghe.*

MENSCHESCHUI, den. = Menschenvluchter. — « Dat is ne menscheschui van ne jongen : van zoo haast er iemand in huis komt hij smelt weg. » Geh. *Kortrijk.*

NOODIG VAN DOENE *hebben, had n. v. d., n. v. d. gehad.* = Noodig hebben. — Ik hebbe uwen bijstand noodig van doene, om uit mijn werk te geraken. En steekt dien boek niet weg : 'k ga-d-hen seffens noodig van doene hebben. Geh. *Kortrijk.*

ONDERJARIG. Z. *Loquela* 1889, blfz. 48.

Vergelijkt Kiliaen, *i. v.* « Ouer-iaerigh. j. meerder-iaerigh. *Annis maior, viginti quinque annorum.* » De *Costumen van Aelst XIX, 1 :* « Over-jarighe Mans ofte Vrouwpersoonen hemlieden qualick regierende, ofte andersins onbequaem om haer goedt te regieren. » 't Zelfste w. staat meermaals in de *Costumen der stede van Assenede,* XVI.

OORE *geven, gaf, gegeven.* = De bolle zoo aansteken dat ze eerst wint al den eenen kant, zoom of *oore* van de tra, en dan afkomt en wint al den anderen, en door de middentra heenzwinkelt. — « Ik zal mijn bolle ebbitje oore geven, om de bolle te ontgaan die in 't diepe van de tra ligt. » Geh. *Watou.*

Wegens dit w. *oore,* z. De Bo, *i. vv. Oor, oore, aardoore, deringoore, oore zoomen;* en *Loq.* 1889, hlfz. 37, *i. v. Oor.*

Volgens Deken De Bo beteekent dat w. *boord, zoom;* en 't is vrouwgeslachtig, want men zegt *de* oore, *der* oore, *van der* oore.

De eerdoore b. v. is bij deringgravers de boord van de eerde naast den dering.

Tot het bevestigen van *oore* = *boord* heeft de dierbare overledene uit het handschrift nº 1525, behoorende Sint-Jans kerke tot Poperinghe, het volgende afgeschreven en mij in handen gelaten; daarin wordt immers het w. *eerdeboord* voor *eerdoore* gebezigd.

Het handschrift luidt aldus :

« Item vier ghemete een virendeel X roen landts dat Mathys Van heede ghaf in laghe ligghende in drie sticken inden Hamhouc streckende al zuut ende noort tzuuthende met eenen *eerdeboorde* ieghens telst van Claeys Dezelvere. »

Ik en hebbe 't w. *oore*, met den zin van *zoom, boord*, maar eenen enkelen keer gedrukt tegengekomen, en dat in geen woordenboeken, uitgeweerd in Deken De Bo's *Idioticon*, maar in

*Den invvendighen ende Vytvvendighen Mensch dat is : Sedighe Maniere van leven, ghetrocken na de lichamelijcke ende gheestelijcke oeffenynghen Der Minder-broederen Recollecten vande Provincie van Sinte Joseph in het Graefschap van Vlaenderen. Ghemaeckt... door F. Bonaventura Gheysen... der selver Orden ende Provincie... Tot Ipre : Ghedruckt by Domyn Ramault, ghezworen Boeck-drucker inde Zuydt-straete.* Zonder jaarmerk, maar de *Facultas R. A. P. Ministri Provincialis* wierd gegeven tot Gent, op den 5den in Maarte 't jaar 1659.

Op bl. 55 van dit zijn hoogst zeldzaam boeksken doet F. B. Gheysen uiteen hoe de Recollecten behooren hunne handen te wasschen, en hij zegt :

« Als men de handen wascht, dan en moet men het Water niet van boven uyt den vate ofte Lavoor met den handen, ende sonderlinghe met druppelende vingheren nemen, maar langst het oore, ofte sijdelinghe, ofte van beneden, op dat het klaer Waeter niet met de druppelen en vervuyle, ende soo voorts, t'gone de Eerbaerheid inden Daghelijckschen Handel met stemmighe ende Religieuse Persoonen ons sal leeren. »

Men versta hier een langwerpig waschvat, waar het water al 't eene ende in- en al 't andere uitloopt. Men neme water, zegt F. B. Gheysen, langst het oore (den boord), d. i. zijdelingen, ofwel benedenwaards, waar 't water uit- en wegloopt.

Het eigentlijke wasschen der handen moest dus buiten het waschvat geschieden, en 't bevuilde water van de handen niet in 't vat terugge-, maar grondewaards vallen, en aldaar zijnen uitweg vinden.

Zoo men ziet wordt het w. *oore* hier als zijloos gebruikt, met het meêwoordeken *het, het oore*. Het w. kan van geslachte gewisseld hebben, immers *oore* (*auricula*) is in 't zelfste geval : wij zeggen *de oore*, elders zeggen ze *het oor*. Misschien ook en wist F. B. Gheysen niet dat *oore* (*auricula*) en *oore* (zoom) twee verschillige woorden zijn en hadde hij, in Holland ievers, of achter Hollandsche medemunken, leeren *het* oore zeggen. 't Kan ook zijn dat F. B. Gheysen gezeid heeft « *langstdoore,* » en dat een schrijvend broeder, verstaande *langsttoore,* geschreven heeft *langst het oore :* tusschen *langst d'oore* en *langst 't oore* en is er immers in de uitsprake geen verschil.

OPSLUITEN, *sloot op, opgesloten.* = Afkampen, afmaken, *qq. v.* Geh. *Poperinghe.*

OPVANG, den. = Bovenste, eerste openinge van de mage, de krop van de mage, langs waar de mage de spijzen opvangt, inneemt, *le cardia* in 't Fr. — Die mensch hadde den kanker aan den opvang van de mage. Geh. *Oostende.*

OPZOMEREN, *zomerde op, opgezomerd.* = Opklaren, helder zonneweder worden. — Dat 't koste opzomeren, na den noene, hij zou nog wat kunnen buiten gaan. Geh. *Oostende.*

PESJOETE, de (andere gedaante van *pissoote, Loq.* 1889, hlfz. 48). = Stake in de bolletra, als ze een weinig uitsteekt. — Hij lag op vijf vingers van de pisjoete. Geh. *Watou.*



PLOMPENDE *vol.* = Vol tot boven toe, geheel vol, sprekende van vloeibaarheden. — De kuipe was plompende vol water gepompt. Geh. *Isenberghe.*

PUPPEKOP, den. = Tuitekop, *q. v.* Geh. *Kortrijk.*

SCHATTIG *rijke.* = Schatten van geld en goed bezittende. — Die mensch is hondegierig, en nochtans hij is schattig rijke. Geh. *Kortrijk.*

SCHAVEELEN. Z. De Bo.

J. Halbertsma gebruikt het w. *schaveelen*, op zijn Friesch *scewielje,* in zijne *Rimen ind Teltsjes,* bl. 60b en 61a aldus : « *De Franskman daertsjin is ien rekkelyk ind forstândich man, dy by it onmuwgelike jouwt ind nimt, ind buwten de letter fen de wet om hwat ynscewielt.* » Dat is, woord voor w. : De Franschman daartegen is een rekkelijk en verstandig man, die bij het onmogelijke geeft ende neemt, ende buiten de letter van de wet om wat inschaveelt.

Wat aangaat het w. *rekkelyk* man, ziet *Loquela* 1889, hlfz. 51, *i. v. Rekkelijk.*

SCHOEPER, den, *schoeperke,* het, korte *oe.* = Schurk, schobbejak, die slim weg iemand zou bedriegen, bestelen. — Zwicht u, want Peetje en is maar e schoeperke van e manneke ! Geh. *Paschendaele.*

SLUITSPELLE, de. = Doekspelle, *q. v.* Geh. *Kortrijk.*

SPANNE, de. = Dakspanne, *q. v.* Geh. *Haringhe.*

SPIJKEREN, *spijkerde, gespijkerd.* = Onthouden, kort houden. — Die veint gaat moeten spijkeren van eten. Als hij niet en kan op zijne uren thuis zijn, spijkert hem in de beurze. Geh. *Haringhe.*

Op dien zin van *spijkeren* steunt ons stafrijmend wederwoord *sparen en spijkeren.*

STEKEN, *stak, gesteken.* = Vorderen, met een schuim-w. *avanceeren.* — Het afschrijven van die woordenlijste is al verre gesteken. Geh. *Isenberghe.*

TEEKENARE, den. = Houten beuterstempel, daar b. v. I. H. S. in gesneden staat, en dien de Boerinnen gebruiken om hunne beuter te stempelen. — Ik heb dien teekenare te Veurne gekocht, bij den zeefdemaker. Geh. *Veurnambacht.*

TEERLING, den. Z. De Bo. = Beeldelijk gezeid, steun, vastheid. — Jan is Pieter den meulenare zijn beste kalant : alla, 't is de teerling van zijn meulen. Geh. *Rousselaere.*

TE STOKKE EN TE STEENE *staan, stond t. st. en t. st., t. st. en t. st. gestaan.* = Te stokke en te messe staan (De Bo). — En zegt niet vele, want hij staat seffens te stokke en te steene ! Hij stond te stokke en te steene om voort te doen. Geh. *Rousselaere.*

TOESPELLE, de. = Doekspelle, Capucinespelle. Geh. *Kortrijk.*

Vrglkt *Loquela* 1890, hlfz. 66, *i. v. Doekspelle.*

TUITEKOP, den. = Papieren of anderszins nagepoetst vrouwenhoofd, dat dient om tuiten of mutsen op te zetten. — 't Stond een tuitekop voor de veister en daaraan rieden wij dat ze mutsen maakte. Geh. *Poperinghe.*

TUITESPELLE, de. = Dunne, korte spelle, waarmeê men eertijds de tuiten opzette. — Haalt nen brief tuitespellen, om die papierlingen aan malkaar te vesten. Geh. *Poperinghe.*

TVIFTIG, uitspr. *tfiftig,* de eerste *i* gelijk *e* in Fr. *mes, ces, les;* de andere gelijk *i* in Fr. *fini.* = Vijftig. — « Van tviftig tot tzestig uren van hier. Tviftig, dat is wat vele gezeid! » Geh. *Kortrijk.*

TWEEKETEN, de. = Zweepketen van twee stringen. — 'k Hebbe leeren tweeketens, drieketens, vierketens, vijfketens, zesketens maken. Geh. *Isenberghe.*

UITZET, den. = Vertier te marte, aan den gaanden en den komenden man, bezonderlijk van boter sprekende. — 't Was vandage betere uitzet als leveringe. Geh. *Veurnambacht.*

Z. *Leveren, uitzetten.*

UITZETTEN, *zette uit, uitgezet.* = Uitpenigen, vertieren aan den gaanden en den komenden man, op de mart. — 't Is somtijds voordeeliger de beuter uit te zetten als ze te leveren. Geh. *Veurnambacht.*

VIERKETEN, de. Z. *Tweeketen.*

VIFTE. = Vichte, Dervichten, een dorpname, in West-Vlanderen. — « Dat is een van Vifte, en hij weunt te Zendenijs. » Geh. *Gulleghem.*

VIJFKETEN, de. Z. *Tweeketen.*

VLAAMVUL, uitspr. bij klankverkortinge (vrglkt *schapvel, slaplaken*) *vlamvul.* = Vlamende vol, *q. v.*

VLAMENDE *vol.* = Sleek vol, reis en reis met den boord van 't vat. — 't Glas stond vlamende vol wijn : hij liet er zuutjes een stuk van vijf frank in, en 't en liep niet over. « Een blankende schuttel water is een vlamende, vliemende schuttel water; een schuttel die vlaamvol, vliemvol water is. » Geh. [1] *Isenberghe,* [2] *Lichtervelde.*

Z. *Vlaamvul.*

Een *vlamende* of een *vlaam* land ware dus een land dat onder water, dat *blank,* dat *blankende,* dat *vliem,* dat *vlaam,* dat *vliemende,* dat *vlamende* vol water staat, pleegt te staan, of gestaan heeft. Zulk was ons land hiervoortijds, zulk is het nog, hier end daar, ter zeewaard, b. v. waar de Merckhemsche *Blankaert* en de Ipersche vijvers te ziene zijn. Waar 't water weg is blijft het land zoo effen als een tafel. Belet b. v. de groote en de kleene *vla,* omtrent Dixmude, die schijnen alsof zij van 't weg- en wederspoelende, *vlamende* water *vlaam* en *vlak* geschaafd, of bezonken waren. Eertijds ook zal het w. *Vlaming* wel zoo rechtuit verstaanbaar geweest zijn als hedendaags de woorden Blootenaar, Buschkanter, Duinekijte, Houtlander, Nieuwmartenaar, en zoo menige andere. Die wist wat *vlamende* land bediedde, — en ze wisten 't ommers al, — wist ook welk de zin van 't w. *Vlaming* was, te weten een van 't *vlamende* land, een van 't *vlaam* land, een van de *vla'en.*

Het w. *vlaam* zal ook met *-de* uitgebouwd geworden zijn, zoodanig dat men zal gezeid hebben voor *vlamende* land, *vlaamde* land. Van daar een w. *'vlaamde,* dat in die gedaante geen stand en hield, en veranderde in *vlande,* zonder *n vlade, vla.* Zoo is uit *schamen,* niet *schaamde,* maar *schande* ge-



boren; uit *ramen* niet *raamde,* maar *rande, rand;* uit *zamen* (met uitbouw *-te*), niet *zaamte* maar *zante.* Een land dat *vlande* was zal allichte eene *vlande* geheeten geworden zijn, en verschillende *vlande* streken bijeen genomen de *vlanden,* de *vladen,* de *vla'en;* met tweeden meervoudigen uitbouw, de *Vlanderen.* Vergelijkt *been, beenen, beenderen; blad, bladen, bladeren; rad, raden, raderen; kind, *kinden, kinderen,* enz. Eertijds schreef men *Vlanderen,* en niet op zijn Fransch uitgelangd *Vlaanderen,* gelijk hedendaags de meeste menigte pleegt te doen.

Zoo vinde ik in de *Reimchronik von Flandern... von Eduard Kausler, Tübingen, Ludwig Friedrich Fues. 1840,* bl. 149, vs 4450 en volgende :

Die coninc omboed Diederike
Vlandren te rumene haestelike,
Ende dat hi sonder letten te hant
Weder saude keeren in sijn lant.

En bl. 268, vs 8021 :

Ende tgelike hi wel dede;
Hi quam met groeter mogenthede
Neder te Vlander te Cassele toe,
Ende die Vlaminghe waren doe
Te Cassele boven met groeter macht,
Ende trocken iegen des coninx macht
Te velde.

Hetgene gebeurd is bij 't w. *Vlanderen,* op zijn Fr. *Vlaanderen (Flandres),* geschiedt ook bij de ww. *pander,* te Brugge *paander; spander,* te Brugge *spaander, aande ande, zeevaantje, zeevantje,* enz.

VLIEMENDE. = Vliemende vol, *q. v.* — 't Hadde zoo geweldig geregend : al de grachten stonden vliemende. Geh. *Lichtervelde.*

VLIEMENDE VUL. = Vlamende vol, *q. v.*

VLIEMVUL. = Vlaamvol, *q. v.*

VLUWE, de. = Vlimpe (De Bo), met een schuimw. *pluime;* het endelste of 't uiterste deel van de djakke. — De vluwe van mijn djakke is versleten. Geh. *Isenberghe.*

WEGLIMPEREN, *limperde weg, weggelimperd.* = Steelsgewijze, bedekt wegloopen. — « Als hij 't geld in d'zak hadde, g'hadt 'n moeten zien weglimperen! » Geh. *Isenberghe.*

Vrglkt De Bo, *i. vv. Limpen, weglimpen.*

ZALIGER ZIJN ZIELE. = Zaliger gedachten, God ruste zijn ziele, ter zaligen. — Als Karelke dood was, zaliger zijn ziele, ik ging bij den notaris. Geh. *Rousselaere.*

ZEEFDE. Z. *Loquela* 1889, hlfz. 56. Zijn zeefde eerselen. = Zijn woord intrekken, van gedacht veranderen. — Me gaan ne keer zien of hij gaat durven zijn zeefde eerselen. Geh. *Gulleghem.*

ZEMEL. = Haastig, korzel, teerzeerig, licht gestoord. — « Dat is ekkee ezzemel mensche! » Geh. *Poperinghe.*

ZESKETEN, de. Z. *Tweeketen.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Sporkele 1890**

Nº 137. « Onder alle koren is kaf voorzeker, en er worden vele uitdrukkingen geboekt, welke door 't onwetend volk uit overijling in plaats van de juiste en algemeen geldige worden gebruikt; doch daar zijn er ook eene menigte, welke door oudere schrijvers gebezigd, en onder 't volk voortlevende, in de woordenboeken of niet gemeld of als verouderd worden veroordeeld; andere, in vroegere tijden niet bestaande, maar ter gelegenheid van moderne toestanden of uitvindingen door de « spraakmakende gemeent » in het leven geroepen, worden evenmin officieel erkend, maar zien hunne plaatsen ingenomen door bastaardwoorden of lamme omschrijvingen.

Het wordt dus tijd, dat de Academie haar voornemen ten uitvoer brenge en tot de wettige inburgering of herinburgering besluite van die groote menigte verstootelingen. En opdat zulk besluit niet op de lange baan geschoven worde, MM. HH., zal ik het dossier van eenige dier verstootelingen u onder de oogen brengen, in de hoop dat gij het welwillend zult onderzoeken, en dat er bekwamere pleiters zullen opstaan om ook de overige onder hunne bescherming te nemen.

. . . . . .

DAAL is een adverbium, dat bij oude schrijvers veel gebruikt werd, dat bij Kiliaen wordt opgegeven en in Limburg en Brabant (en zeker nog wel in andere streken) menigvuldig wordt gehoord in den zin van *beneden, onder. Daalkomen, daalvallen, daalwerpen* hoort ge daar alle vijf voet, en niet zelden *daal* alleen, als: *hij is daal* voor hij is beneden. 't Is waar, er wordt op alle tonen gepreekt, dat *daalzitten,* b. v. eene lompe uitdrukking is; maar als iemand u met een goed hert en lachenden mond zegt: *Zit een beetje daal,* kunt ge dat lomp vinden?

REEN m. *borne, limite,* wordt reeds door Kil. en Ten Kate als verouderd opgegeven; Heremans haalt het, als dusdanig, nog aan; Weiland, van Droogenbroeck en andere geven 't in 't geheel niet. En toch het woord leeft: *die muur, die heg staat in den reen:* welk ander woord wil men daar beter gebruiken? 't Werkwoord *reenen* en de samenstellingen *reengenoot, reensteen,* bij Kil. en Ten Kate nog als verouderd aangehaald, zijn, evenals *reenvoor,* in de andere woordenboeken totaal doodgezwegen. Er is echter groot onderscheid tusschen *reen* en *grens, — reenen* en *grenzen, — reensteen* en *grenspaal.* 't Is niet genoeg die woorden zoo maar verouderd te heeten, zoolang zij nog goeden dienst bewijzen, vooral wanneer men niets beters, zelfs als men in 't geheel niets weet in hunne plaats te zetten! Zoo heeft men het woord *meere, meer,* dat bij Kil. en Ten Kate *terminus, meta, limes* heet, ook laten in onbruik vallen.

Aangename herinneringen uit onze kinderjaren worden gewoonlijk door ons gekoesterd; een woord is soms genoeg om zulke herinneringen op te wekken, zooals: *Rijschot, Rijschok....*

ROOT vr. (zachtl. *o)* komt in de beteekenis van *rangée, ligne* misschien nergers meer voor dan bij Kil. en Ten Kate. 't Hangt echter nauw samen met *rot, turma,* bende; en overal spreekt men van *eene root boomen, op root gaan, niet in de root blijven, drie keeren te root* (achtereen). — En waarom moet men tien woordenboeken te root doorzoeken zonder

RIJEREN te vinden, dat elkeen al heeft hooren gebruiken en misschien zelf gebruikt? Kiliaen geeft *rijeren,* van *rijderen, tremere;* juist dat beteekent het in den mond des volks, en zijne afkomst is evenmin te betwisten als die van *redderen, beridderen, bibberen, stotteren* en zoovele anderen frequentatieven.

ZANG, vr., b. v., bij Kil. en Ten Kate « *fasci-*

*culus spicarum* » is eene handvol koren- of tarwearen, welke door de *oogsters (nalezers* zeggen de wwbb.) of de *baaiers,* gelijk de Tienenaars zeggen, een voor een tusschen de *mandels* of achter de *oogstkar* of den *oogstwagen* opgeraapt worden. Wat zullen onze schrijvers en dichters bij gelegenheid in de plaats van die woorden *zang, mandel, geleg, heukel* en zoovele andere niet geboekte woorden gebruiken, wanneer zij den veldarbeid beschrijven of bezingen? Omschrijvingen? Maar hoe willen zij door 't volk gelezen worden, wanneer zij de taal des volks niet kennen?

Was ons pleidooi wat uitgebreid en wat verbrokkeld om de algemeene belangstelling gaande te houden, wij verzoeken de rechtzinnige rechters het *op staai* nog eens te overwegen; licht zal daardoor nog menige uitdrukking opgewekt worden, die, gelijk het met oude geldstukken gaat, wel geenen wettelijken gang meer heeft, maar toch door 't volk aangenomen wordt. En indien zij recht op bestaan heeft, waarom zouden de schrijvers haar dan niet herkennen en waar 't pas geeft ook gebruiken? Er zijn in onze woordenboeken (vooral in de noord-nederlandsche) zoo menige woorden, die wij Vlamingen nooit hebben hooren, misschien nooit zien aanwenden; zullen wij er daarom tegen schermen? Maar omdat zelfs Ten Kate of Kiliaen reeds een woord verouderd heet, of omdat het in Noord-Nederland niet meer gehoord wordt, zouden de Hollanders het daarom afkeuren, indien het bij ons springlevend is en de echtheid van zijnen nederlandschen oorsprong bewezen? Zulks aanzien wij als onmogelijk. Elke plaatselijke studie over onze taal doet ons eenen dieperen blik in haar wezen werpen; en hoe grondiger wij haar leeren kennen, des te hooger zullen wij haar schatten, des te inniger zullen wij haar aankleven, des te standvastiger zullen wij haar beminnen. »

Uit de *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie. 1890. Mei en Juni. — Eenige volksuitdrukkingen verdedigd en aanbevolen door den heer A. Claes, briefwisselend lid der Academie,* blzz. 128—150.

---

N° 138. « Redeneeren, onderstellen, bepalen, twijfelen en bijwijlen iets ontdekken wat men niet zocht, zal men intusschen nog lang zien doen. En toch zal men uit de schijnbare verwarring van den saamgegaarden overvloed niet veel hoeven af te wijzen als schadelijk of hinderend. Zoo of daaromtrent moet de meening zijn van de Heeren, die het maandblad *Loquela* met zijn bijvoegsel *Wetensweerdigheden* uitgeven. In België en Nederland is er, onder dat opzicht, geen tijdschrift dat in *Loquela* zijne weêrgade vindt; trouwens, door de uitgebreidheid van zijnen woordenschat, door de behandeling der afleidingen, door de opgave van reeds gekende teksten of nog geheel onbekende bewijsplaatsen, door zijne, wel is waar soms afwijkende maar toch altoos lezenswaardige bespiegelingen, bekleedt dit bladje eene eerste plaats onder de schriften over volksspraak. Bij de lezing van *Loquela* voelt men al meer en meer het gemis van eene of meer methodische inhoudstafels, die het naslaan der negen jaargangen van een lastig werk in eene genoeglijke bezigheid zouden veranderen. Wij hebben echter vernomen, dat die leemte eerlang zal worden aangevuld. Licht zou men die inhoudstafels derwijze kunnen schikken dat zij, met eene korte inleiding en eenige vakkundige toelichtingen, een oprecht leerboek der linguistiek uitmaken; bijvoorbeeld zoovele lijsten als er uit verschillende voorname talen woorden aangehaald werden, en elk woord met zijne vertaling of zijne synoniemen daarnaast, met aanduiding van het dialect tot welk het bijzonderlijk behoort; verders eene chronologische opgave van bijzonderheden die voor de taalhistorie dienstig kunnen zijn en in *Loquela* gevonden worden, als bijv.: de artikelen over *Dietsch-Fransch, Verloren Vlaamsch, Friesch en Vlaamsch,* enz.; en eindelijk, nog het nuttigste van alles: eene alfabetische tafel van al de letterwisselingen en klankverschijnselen, die bij elke letter of klank, in de verschenen jaargangen, werden opgemerkt of stilzwijgend voorbijgegaan. »

Uit de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle, 13e Jaargang, 3e en 4e Aflevering,* bl. 184—185, onderteekend *Karel Deflou.*

---

Nº 139. « II. De oogen verklaren. In eene oorkonde uit Reimerswaal van het jaar 1510, afgedrukt in *Maandblad* VII, bl. 9, lezen wij o. a.: « Ende dat sy dicken in de kercke gecommen is, aenschouwende die vrouwe, ende, die vrouwe sittende, sy tot haer gegaen is ende heeft geseyt: wat sitte hier; gaet, sit voer die choer ende verclaert u oogen. Ende heeft voer(t) geseit tot diverse stonden ende personen: Ic hebbe te paeschdage tot haer geseit, daer sy theilige sacramente gaen soude, gaet hene, sit voer die choer ende verclaert u oogen. »

De inzender vraagt, wat *de oogen verklaren* beteekent. Welnu, deze uitdrukking wil zooveel zeggen als: de oogen laten weiden, zich verlustigen aan het schouwspel. In dezen zin is de uitdrukking nog in verschillende streken bekend. In Vlaanderen kan men hooren zeggen: 'k Verklaarde mijne oogen met dien kleenen jongen te zien dien grooten loster (d. i. lummel) ommeleggen (zie *Loquela* II bl. 10 en 11), en in Friesland zegt de vrijer, die een straatje omloopt om zijne vrijster tegen te komen: Ik skil mîn eagen 'ris forklearje (ald. bl. 23.)

De oorspronkelijke beteekenis van *verklaren* in deze uitdrukking, die van *verhelderen,* komt nog duidelijk uit op eene plaats in Hooft's *Nederlandsche Historien* (uitg. 1677) bl. 534, waar van den Prins van Oranje bij zijne komst te Antwerpen in 1577 gezegd wordt: « Met de verplette wallen der Burgh *verklaard' hy zyn' ooghen;* en *beswalkte ze* met deernis, in 't aanschouwen der voetstappen van den brandt, gesticht door de woedende Spanjaardts. »

Op bl. 501 van datzelfde werk leest men van de Antwerpenaars na het vertrek van de Spanjaarden: « Meenighte van burghers liep buiten, om de ooghen te verklaaren, door 't aanschouwen dezer uittoght. » Nog een paar voorbeelden van *de oogen verklaren* vindt men in Oudemans' *Woordenboek op Hooft,* bl. 372, en op de eerst aangehaalde plaats uit *Loquela.*

Eene soortgelijke uitdrukking is: *het gezicht verklaren,* dat Kiliaan vertaalt door: « clarificare visum: clarum facere. » Hiervan vinden wij een voorbeeld in Bredero's *Moortje,* vs. 1086:

« Gheluckige Mooris, die salich wesen sal...., om dat sy alle daghen by haar sal zijn in huys, en nae haar wel behaghen verklaaren haar ghesicht, in d'ooghen van de Son, die met haar flonckeringh mijn Sieltje soo verwon. »

Uit *Maandblad van het Geneal. Herald. Genootschap « De Nederlandsche Leeuw, » jaargang VIII (1890), bl. 5ª.*

---

*« Turin, 29 Mai 1819.*

Nº 140. *On n'a pas encore, ce me semble, assez fait honte aux Français. Les voilà donc réduits au rôle de singes ridicules, de mendiants abjects, qui vont gueuser une constitution, comme s'ils n'avaient rien chez eux! Pour moi, Monsieur le comte, si j'étais Français, je veux que le diable m'emporte et me croque tout en vie, si jamais je pouvais me résoudre à prononcer le mot de* budjet. *Est-ce que Sully et Colbert ne savaient pas dresser leurs comptes sans parler anglais? »*

Uit *Lettres et opuscules inédits du comte J. de Maistre. Lettre à M. le vicomte de Bonald.*

---

Nº 141. « *Comité flamand de France. Réunion tenue à Lille, le 14 Novembre 1889. M. l'abbé Looten a lu ensuite une chanson populaire d'une attachante naïveté, recueillie par lui:* het diere leven. *Elle est due à l'inspiration d'un pauvre paysan poète, dont le nom,* Tiche Tache, *pas n'est encore tout à fait oublié dans les environs de Cassel.*

*Jetant un coup d'œil sur le développement si important qu'a pris dans toutes les contrées qui nous environnent, le* Folk-Lore *ou étude de la poésie populaire. M. Looten a supplié ses confrères du Comité flamand de ne point négliger cette partie du programme de leur Société. Si l'histoire de la patrie flamande a droit à leurs labeurs, les manifestations spontanées par lesquelles l'âme populaire a traduit ses impressions, ses sentiments et sa foi ne sauraient les laisser indifférents. De jour en jour les vieilles chansons, les antiques légendes disparaissent. Le Comité flamand se doit à lui-même d'en recueillir pieusement les derniers vestiges et de reprendre, concurremment avec les travaux historiques, les études sur la littérature et la langue flamandes, qui*

*furent l'honneur des fondateurs du Comité : que ses membres prennent exemple sur leurs frères de Belgique, qui viennent de fonder une petite revue du* Folk-Lore *flamand, le* Biekorf. »

« *Réunion tenue à Bailleul, le 4 Mars 1890. Le docteur Looten a appelé de nouveau l'attention du Comité sur la question de la publication d'une Anthologie des poètes et des prosateurs flamands originaires de notre province. Le Comité a décidé que, sans rejeter en principe la publication d'un volume uniquement consacré à l'Anthologie, il serait donné chaque année dans les Annales une série de fragments de nos vieux auteurs précédés de notices biographiques et d'analyses de leurs principales œuvres. Sur la proposition de M. le docteur Looten, il est nommé une commission spécialement chargée de la préparation de l'Anthologie des flamands de France et de la rédaction de la partie littéraire des Annales. Elle se composera de MM. Bonvarlet, le docteur Looten, l'abbé Carnel, le docteur Gezelle, les abbés Van Costenoble et Lemire.* »

Uit *Bulletin du Comité Flamand de France. Bailleul, Ficheroulle-Beheydt, 46, Grand'Place.*

## VRAGEN

Wat is ne *kaakaart* vangen? Geh. *Hoogleê.*

Wat heet men, in Veurnambacht, eenen *viervoetweg,* en waarom?

Hoe moet ik het w. *gaaieren* lezen, dat mij uit Haringhe toegezonden wordt : is 't *gaai-* met *-ieren,* of *gaai-* met *-eren.* Klinkt het w. gelijk resch*ieren,* brank*ieren;* ofwel gelijk kank*eren,* welk*eren?*

Mij dunkt dat ik *tveertig,* uitsprekens *tfeertig,* te Kortrijk gehoord hebbe, voor *veertig;* b. v. : « Hoevele? tfeertig centimen. » Kan mij dat iemand voor waar bevestigen?

Wat bediedt het w. *regelbanig?* Geh. *Iseghem.*

Ik en wete geen weg met het Bekeghemsch w. *verkafloozen,* dat verkwisten, aan den hals brengen, wegmaken bediedt. Op welk deel van 't w. valt de stemzate? Kan 't ook *verkavelloozen* geschreven worden? Spreekt men het w. met *-fl-* of *-vl-?* 'k En wete noch name noch huismerk van den gedienstigen zanter.

Wat is eene « *zwanendonkene* onderveste? » Geh. *Inghelmunster.*

Hoeveel jaar oud is iemand die « *loch* jaar » is? Geh. *Zelszaete.*

Wanneer zegt men, te Loo, van de zonne, dat ze « *tusschen vel en vleesch* zit? »

Wat is « *vrakebreed* loopen? » Geh. *Loo.*

Wat slag van peerdeziekte heet men *de vijve,* uitsprekens gelijk *vi-* in 't Fr. *viveur?* Geh. *Couckelaere.*

Wat is eene hofsteê verkoopen « met *vervoethede* (vervoedhede) en pachters rechten? » Geh. *Meirelbeke.*

Wat is « te *tanke* loopen? » Geh. (door Deken De Bo zaliger) *Rousselaere.*

Wat is een *tatsewevere?* Geh. ——?

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Asper, Belle, Belleghem* (2), *Brugge* (8), *Brussel* (4), *Dendermonde, Drogheda, Eyne* (3), *Gent* (6), *Gheeraertsberghen, Haerlem* (2), *Haringe, Heestert, Heyst* (2), *Kemmel, Lauwe* (2), *Leiden* (2), *Leuven* (6), *Maelte* (3), *Meenen, Namen, Oostende, Paschendaele, Pitthem* (3), *Rousselaere, Sint-Amandsberg* (2), *Sint-Denijs* (2), *Sint-Niklaas, Staden, Thielt, Thorhout* (2), *Veurne* (2), *Vleteren, Wormerveer* (2), *Zillebeke.* — 15sten in Hooimaand 1890.

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

**Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.**

# LOQUELA

Nº 11, Lente 1890. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AFLEENEN, *leende af, afgeleend.* = Af iemand leenen. — Hij heeft mij overjaar tien frank afgeleend. Geh. *Ouckene.*

AF-MIJ... TOE-MIJ. = Verbod... oorlof. — 'k Sta hier te dubben en mijnen tijd te verslijten : 'k en wete noch van af-mij noch van toe-mij. Dat is : of ik mag of niet en mag. Geh. *Rousselaere.*

AFSTERVEN, *stierf af, afgestorven.* = Door 't sterven van ouders af zijn, door erfnisse in bezit van ouderlijk goed komen. — Zij is afgestorven van goed : trouwens heur moeder is dood. Geh. *Dixmude.*

AVEVLUGGE, de. = Vooravond, als de vleermuizen uitkomen. — Hij kwam hier gisteren ook met de avevlugge. Geh. *Thorhout.*

BAMESKLOKKE, de. = Klokke die te Bamesse luidt; beeldelijk, tijd van den Bamespacht te betalen. — Ko, hoe en waart gij zondag laatst in de vergaringe niet? — En ja, M'nheere, weet-je niet dat de Bamesklokke geluid hadde : 'k was naar stad, mijnen pacht gaan betalen. Geh. *Gits.*

BEKLEURIËN, *bekleuride, bekleurid.* = Overlasten of overlast zijn van bezigheid en kommernisse. — Hij loopt zoo bekleurid rond : 't is hem te vele dat hij een woord spreekt. Geh. *Sint-Denijs.*

BEKLIJVEN, *bekleef, bekleven.* = Wortel vatten en, verpoot zijnde, voortgroeien. — « 'k Zal dat blomken hier 'n weke of twee laten staan, tot dat 't 'n bitje bekleven is. » Geh. *Deerlyk.*

Vrglkt De Bo, *i. v.*

BESAUWEN, *besauwde, besauwd.* = Bedauwen. — Het gers is van den nuchten schoone besauwd. Geh. *Meenen.*

Dat w. vergeleken bij *doop*, dat *djoop, tjoop, tsjoop* en eindelinge *soop* wordt, in « *hoop over soop,* » doet mij vermoeden dat het w. *dauwen* op de zelfste wijze *sauwen* geworden is.

BINNENSCHIPPEREN, *schipperde binnen, binnengeschipperd.* = Binnen vluchten, haastig in huis verdwijnen. — Hij stond voor zijn deure te zunneborsten, maar



van zoohaast hij den veldwachter zag, schipperd' hij binnen. Geh. *Isenberghe.*

BINNENWIKKELEN, *wikkelde binnen, binnengewikkeld.* = Ongemerkt, allengerhand binnen geraken, in de gunste komen. — « 't Is elloepen, hen is loep : he wikkelt hem overal binnen. » Geh. *Isenberghe.*

BLEKOORM, den, z. De Bo. = Beeldelijk, keerse- of olielicht. — Wij liggen weêr aan den blekoorm, voor 'n maand of twee. Geh. *Iseghem.*

BOTSHALS, stemz. op *-hals.* = Schielijk. — « Zouden wij niet wel doen van hem te doen berechten : trouwens zijn' broers en zusters zijn allemale botshals gestorven? » Geh. *Knesselaere.*

Bij Schuermans staat het w. *botsels* geboekt, als Oostvlaamsch, en uitgeleid zoo volgt : « Bijwoord, hetzelfde als *bot, bots, botselings*, waarvan het schijnt verkort te zijn. Beteekent *eensklaps.* »

Ik hebbe tot Eecloo het w. *botsels*, stemzate *-sels*, uitsprake *-el* gelijk in *geld, zelden*, hooren gebruiken, met den zin van schielijk, in de volgende zeggenschap : « Het deed nij'ig zeere, maar 't was botsels genezen. »

Het *els* van *botsels* zou ik *hels* schrijven, en aanzien voor eene gezwakte uitsprake van *hals;* vrglk *omhalzen omhelzen, behalzen behelzen, botshals botshels.* Dan ware *botshals* met zijne nevengedaante *botshels* vergelijkbaar met **botsbols, *botsbol*, twee woorden die moeten bestaan hebben, en die waarschijnelijk nog bestaan, anders hoe zou *botsbollig* (De Bo) tot stand gekomen zijn? Een *botsbol*, beter een *bots-bol* is iemand die zijnen *bol*, zijn hoofd *botst;* en een *bots-hals* ware iemand die zijn hoofd en zijne schouderen, die zijnen *hals botst;* die onvoorziens, *sans crier gare*, zegt de Fransch, ievers inbotst.

Van *bots-hals, bots-hels* zou men **botshalzig, *botshelzig* kunnen maken, even gelijk men van *bots-bol botsbollig* gemaakt heeft. *Bots, botsig, botsbollig* (De Bo), *botshals* (*Loquela*) en *bots(h)els* (*Schuermans*) beteekenen al een en het zelfste, te weten schielijk, onvoorziens, *subito.*

BRANDZALVE, de. = Zalve die b. v. worten of anderen miswas afeet. — Hij heeft die kankerbotte doen weggaan met brandzalve. Geh. *Deerlyk.*

De Franschen heeten de brandzalve *pommade caustique.*

BREEK-SPEL, den. = Brekespel (Kramers), een die 't spel breekt, die oorzake is dat men in 't spel niet overeen en komt en uitscheedt; ook gebroken spel. — Ja, ge zijt gij altijd breek-spel! 't Is zulk een breek-spel. Van lachspel komt er breek-spel. Geh. *Brugge, Kortrijk.*

BUSCHHAKETISSE, de. = Hagedisse (*lacerta*) van meer als een strekkenden voet lang, die men omtrent Iper in de bosschen vindt. — Zwicht u : 't is 'n buschhaketisse ! Geh. *Zillebeke.*

DOOBITTER, den. = Doodbitter, doodende bitter, bitter die doodt; zedelijk gesproken, dood, ondergang ; met een Fr. w. *ruine.* — Die nieuwe brouwerije zal den doobitter zijn van de oude. Geh. *Sint-Denijs.*

EEUWEN EN DAGEN. = Zeer lange. — Het duurt eeuwen en dagen eer hij komt. 't Is eeuwen en dagen geleên dat ik hem gezien hebbe. Geh. *Veurne.*

GEHAASTIG, uitspr. *g'haastig.* = Haastig, spoedig. — Gij en moet zoo gehaastig niet zijn om naar uwen ondergang te loopen. Geh. *Zillebeke.*

HARREBARRIËN, *harrebarride, geharrebarrid.* = Harrebarren (De Bo), *q. v.*

De Bo zegt dat *harrebarren,* andere gedaante van (?) *harrewarren,* gebruikt wordt met den zin van wel overeenkomen. *Harrebarriën* is ook in dat geval. — « De studenten harrebarriën wel te gâre. » Geh. *Thorhout.*

*Harrebarren* kan ook vroeger (*rr* = *rd*) *harrebarden* geweest hebben, en *harrebarden, harreberden,* van menschen gezeid, zou beteekenen « aan een *harreberd* (De Bo) of liever aan *harreberdels* gelijken. » De harreberden keeren en voegen op malkaar, bij middel van lechten, en komen noodzakelijk wel overeen, makkeren wel te zamen. Dus zou *harrewarren* eigentlijk vechten en strijen, *harrebarren* makkeren en malkaar verstaan te zeggen zijn.

HEULBANK, den. = Peerd, bank, waarop het paar kloefen te wege, dat is de twee verdestelde blokken hout, met weggen, vastgespannen zitten, en waarop ze *geheuld,* dat is holde gemaakt worden. Geh. *Thorhout.*

HEULEN, *heulde, geheuld.* = Holen, holde maken. « *Heulen,* jam *holen,* cavare, » zegt Kiliaen. — Een paar kloefen heulen, op den heulbank. Geh. *Thorhout.*

IN DEN SPEGEL. = Niet al te duidelijk, van weten, zien of geheugenisse sprekende. — Als me moeder stierf, 'k was nog jong, maar 'k hebbe er algelijk nog iets van onthouden, alzoo in den spegel. Geh. *Thielt.*

KANTMES, het. = Kloefkappersmes, om de kanten, de binnenkanten van den kloef effen te steken of te trekken. — 't Is met het teemes (De Bo), met het zoolmes, het hielmes (De Bo), dat de kloefkappers den voet binnen in den blok maken, nadat ze met een boor daarin de eerste openinge gemaakt hebben. Geh. *Thorhout.*

KUNKE, de. = Dikke snede, zware schelle ; dan dik gestuikt menschenlijf ; verder een deel des lijfs, de zate, het zet. — Ik gaf hem een sneê brood, met eene geildige kunke vleesch. Is dat mij tochs een kunke van e manneke ! Doe je kunke nog zeer van te vallene ? Geh. *Ruysselede.*

Vrglkt De Bo, *i. v. kunke,* bll. (oude uitgave) 587ª en 1472ª.

LACHSPEL, het. = Gespeeld, niet gemeend gevecht ; gewórstel, gestoei om te lachen. — Van lachspel komt er breekspel. Geh. *Veurne.*



LANG GELD, het. = Geld dat men krijgt voor ware die lange te winkel, op stapel gelegen heeft. — Ge moet dien boek wat meer doen betalen, trouwens dat is lang geld. Geh. *Kortrijk.*

LETTERS VLIEGEN, *vloog l., l. gevlogen.* = De strate meten, essen maken, zoo de dronkaards plegen. — Kijkt ! hij vliegt letters. Geh. *Iseghem.*

De vriesganzen, de kranen vliegen letters. Z. *Loquela* 1883, hlfzz. 25—40.

LOSSEN, *loste, gelost.* = Los worden, tot gruis vergaan, *s'effriter* zoo de Franschen (ten onrechte) zeggen. — Geen kunste of is de torre van Avelghem zoo leelijk door den donder beschadigd : de moortel loste al alle kanten, van over lange. Geh. *Iseghem.*

NAAR. = Aan, tegen. — « Ik zei naar hem : hoe gaat 't met-je ? Naar hoevele verkoopt-je dat ? Vest die twee schrootjes naar malkaâr. De schilderije hangt naar den muur. Vraag'et naar den brievedragere. » Geh. *Werveke.*

NEÊRSCHEUTE, de. = Deel van eenen weg die schietende ligt. — 't En loog aan niet, of hij kwam aan een ongeluk, met zijnen wagen, in de neêrscheute van den eerdeweg. Geh. *Lendeleê.*

NOENESLAPEN, het. = Noeneslaap (De Bo). — Ik hebbe menigen keer mijn noeneslapen dervooren gelaten, om hem te betrapen. Geh. *in 't Ipersche.*

ONDER DEN STEERT. = Beneden de weerde. — Hij en heeft dat hofsteedtje onder den steert niet gepacht ! Geh. *Iseghem.*

ONTTUTTEREN, *onttutterde, onttutterd.* = Onttodderen, onttudderen (*dr* = *tr*). Z. De Bo, *i. vv.* Geh. *Werveke.*

OVERDRIJVEN, *overdreef, overdreven.* = Te verre, buiten de palen van de matigheid drijven. — 'k Hadde zondag, deur den drank, een beetje overdreven geweest. Geh. *Gits.*

OVERZETTEN, *overzette, overzet.* = Beplanten. — Ge zult dat schoon bilkske moeten met goe fruitboomen overzetten. Geh. *Thorhout.*

PEEUW, den. = Spanne, vame met de hand, *empan* in 't Fr. — De twee marbels en liggen geenen peeuw van malkaar. Geh. *Bekeghem.*

PEEUWEN, *peeuwde, gepeeuwd.* = Vamen met de hand. — Ja, man, Karel, met zijne groote handen, hij kan zoo wijd peewen ! Geh. *Bekeghem.*

Het w. *peeuwen* zit in *ridsepeeuwen, ritsepeeuwen* (De Bo), dat volgens den gemeenen gang zulker woorden uit *ridsen* of *ritsen* en *peeuwen* zou bestaan. Genomen dat *peeuw* eigentlijk hand beteekent, *peeuwen* kan ook *handelen, pootelen,* trekken en heien, tinsen en tanen te zeggen zijn, 't gene al zeer nabij de zin komt van *ritsepeeuwen.*

Zou *peeuw* de Vl. gedaante niet zijn van het Engelsch w. *paw,* dat poot, en verachtender wijze hand beduidt ?

PERE, de. = Kleene, peerwendig opgehoopte koornschelf, zoo de werklieden er zetten, en die geheel en gansch in

hun schuurken kan. = « 'k Hebbe 'k-ik nog vier peren rugge staan. » Geh. *Ruddervoorde.*

PIT, den. = Beste hoofd, overwinnaar, overwinnend, prijshalend, gewonnen, boven. — Jan is de pit van de bende als 't op macht hebben aankomt. Meulebeke is pit, in 't gaaibolspel. Geh. *Meulebeke.*

REKKEN, *rok, gerokken.* = Langer worden met groeien. — « Met nog zulk nen nacht of twee, 't vlas zal ne staande vuist gerokken zijn. » Geh. *Kortrijk-buiten.*

SALIANESSE, de. = *Salonesse, salienesse, qq. v.* — Een oud wuveke met 'n salianesse aan, gelijk ze eertijds droegen. Geh. *Thorhout.*

SALONESSE, de, stemzate op *-nes-*. = Slag van oudewetsche vrouwmutse, die wel sluit onder den kinne. Ook vuile, leelijke, slokerende mutse. — Grootmoeder, in heuren tijd, droeg geerne een salonesse. Kijkt ze daar gaan, met heur salonesse! Geh. [1] *Paschendaele,* [2] *Rousselaere.*

Vrglkt De Bo, *i. v. Salienesse.*

SCHABBIGHEID, de. = Schabben en 't gene daartoe behoort. — Dat kind zit vul schabbigheid. Geh. *Werveke.*

SCHADDERAAR, den. = Een die schaddert. Z. *Schadderen.*

SCHADDEREN, *schadderde, geschadderd.* = Met slimmigheid, schalkheid te werke gaan. — Hij kan ze schadderen. Geh. *Themsche.*

SCHELFER, den. = Schabbe, *q. v. Loquela* 1890, hlfz. 69. Geh. *Kortrijk.*

SEWIJLEN. = Somwijlen. — Hij gaat sewijlen ne keer naar Brugge. Geh. *Oostcamp.*

SLANGOLIE, de. = Olie van de olive, waar eene boschslange in opgeteerd is. — Geen huis of men bewaart er een flassche slangolie, om daarmeê wonden en blutsen te genezen. Sommigen snijen de slange den kop af, eer ze ze in de olie doen, om 't vergif te mijen. Geh. *Zillebeke.*

SMOUTEREN, *smouterde, gesmouterd* (*ou* = korte *oe*). = Smeieren, smeuzen, smoeselen. — De eerrappels waren 't oud : ze'n gongen niet meer om te smouteren voor 't kind. Geh. *Thorhout.*

SPEGEL, den. = Bewijsstuk. — « Gaat er naartoe : de spegels zijnder van te ziene, te weten hoeveel bard dat ik vandoene g'hed hebbe om dien schuurgevel te beslane. » Geh. *Rousselaere.*

STEERT. Z. *Onder den steert.*

STIJVEN, *steef, gesteven.* Z. De Bo, *i. v.* = « Het spel en is nog niet gesteven, (in spelen met bollen of marbels of andere rollende dingen) d. i. de bollen of marbels en liggen nog niet stil, zoo dat het nog niet vast en is wie er winnen gaat ; b. v. in 't schokspel met marbels, iemand zegt : 't is paar ('t is effen, er is een effen getal marbels in den mok) ; en de andere antwoordt : ja maar, 't en is nog niet gesteven (er is nog een marbel of twee die roeren en in den mok nog kunnen rollen). » Geh. = ?

Uit een handschrift van zaliger Deken De Bo.



STRIJKDUFFEL, den. = Strijkduts, *q. v.* Geh. *Poperinghe.*

STRIJKDUTS, den. = Duts, vodde, fakel, duffel, dienende om ermeê de ijzeren handhave van 't strijkijzer te vatten, als ze heet is, zoo dat ze de hand niet en dere. — Spaart dien hoop lappen, wij zullender nen strijkduts van maken. Geh. *Kortrijk.*

STRUISCH, den, meerv. *struischen,* uitspr. *struusken, struusgen.* = Struik, hut. — Ik hebbe twee schoone struischen potteblommen staan. Ne struisch, een struischke beschaamde-meiskes *(Borrago officinalis).* Geh. *Kortrijk.*

TEGENVINDEN, *vond tegen, tegengevonden.* = Tegenkomen, gemoeten, ontmoeten. — Den eersten keer da'k hem tegenvinden, 'k ga 't hem zeggen. Geh. *Werveke.*

De Franschen zeggen insgelijks *rencontrer* voor vinden, b. v. : « *dans la cave il rencontra une pelle.* » *Ernest Faligan.*

UITKIJZEN, *kees uit, uitgekezen.* = Uitlezen. — 'k En kan niet vele eten : 'k en hebbe maar een beetje of twee uitgekezen. Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

Dit w. *kijzen* zit in *kijzig,* in *kijzemijze* en in *verkijst.* Z. De Bo, *i. vv.*

VAARKE, het, uitspr. *varke,* gekrompen uit *vaderke.* = Getuige ten huwelijke, 't zij op 't stadhuis, 't zij in de kerke. — « Hij en heeft van ze leven maar eenen keer varke geweest. Hij en kan geen varke krijgen. » Geh. *Kortrijk.*

VERBIJLEN, *verbijlde, verbijld.* = Met de (kloefkappers) bijle verambachten en volkappen, zoodanig dat het verbijlde hout gereed zij om verdesteld te worden. — De blokken moeten eerst verbijld en dan verdesteld zijn, eer ze op den heulbank gaan. Geh. *Thorhout.*

VERDESTELEN, *verdestelde, verdesteld.* = Met den (kloefkappers) destel (De Bo) verambachten en volkappen. — Als de blokken verdesteld zijn, dan moeten ze op den heulbank. Geh. *Thorhout.*

VEREESSCHEN, *veriesch, vereeschte, gevereescht.* = Achterhalen, bekomen, verkrijgen. — Men kan al niet vele vereesschen, als men met zulk eenen hoop kinders zit. Geh. *Wackene.*

Het w. *vereesschen* wordt uitgeleid bij Verdam, *i. v. Gevreescen,* bl. 1840[b], van zijn *Middelnederlandschen Woordenboek.* Het w. staat onder andere in *Reinaert de Vos,* vs 1576, aldus :

> Als die ghebure ghevreescheden dat
> liepen si dat wonder bescauwen.

VERLEKKEREN, *verlekkerde, verlekkerd.* = Verteren, verkwisten met lekkerdingen, sneukelinge, snoepergoed te eten. — Als ge 't kind ne cens geeft 't en is toch maar om d-hen te verlekkeren. Geh. *Thorhout.*

VERMURTSELEEREN, *vermurtseleerde, vermurtseleerd.* = Al murtselende (De Bo) verkwisten, bederven, te nieten doen. — Die dronken soldaten he'en 't al vermurtseleerd dat er in huis was. Geh. *Sint-Denijs.*

VLIJTGEHAVE, uitspr. *vliitghave.* = Vlijt heb-

bende, vlijtig, snel brandende. — De stove en is toch nooit zoo vlijtgehave over zomer als over winter. Geh. *Thorhout.*

VROMIGHEID, de. = Vervromende ate of drank; kloekte, kloeksel, *des fortifiants* in 't Fr. — Ge moet veel vromigheid nemen, eiers, vleesch, melk : en ge zult er deure komen. Geh. *Sint-Denijs.*

WEGSCHIPPEREN, *schipperde weg, weggeschipperd.* = Wegvluchten. — Boer Jan betraapte nen appeldief in zijnen bogaard, maar hij schipperde weg, eer hij er omtrent rocht. Geh. *Isenberghe.*

ZETTEBERD, het. = Een timmermans allaam, dat bestaat uit een driehoekte stuk berd, dat al twee van zijne kanten in den haak en rechte is. In den rechten hoek, op zekeren afstand van de twee rechte kanten, is er een rond hol, dienende om 't zetteberd, als 't ievers ligt, met vinger en duim ophefbaar te maken. — De temmermans leggen 't zetteberd in de hoeken van hun werk, om te ziene of die hoeken rechte zijn. Geh. *Brugge.*

ZOOLMES, het. = Kloefkappersmes om de zole beneden in den kloef effen en plat te maken. Geh. *Thorhout.*

Z. *Kantmes.*

ZUNNE SCHEPPEN, *schepte z., z. geschept.* = In de zonne, in den zonneschijn zitten, staan, wandelen; in 't Latijn *apricari.* — Die zieke jonkheid zou moeten zunne scheppen; altemets een uurke de zunne scheppen, om te genezen. Geh. *Brugge.*

ZWEERDEKE, het. = Schrootje zwijnsvel dat den eenen kant van eene schelle hespe begrenst. — « Ko, » zei Cijs, « je komt scheef uit, in jen eten : 't zweerdeke blijft daar nog liggen. » Geh. *Locre, Isenberghe.*

Dit w. *zweerdeke* is verminderende uitbouw van *zweerde,* (de *zweerde*), behaard zwijnsvel, dat bij Kiliaen in dezer voegen geboekt staat :

« Swaerde. *Cutis porcina, pellis suilla vel suina : setosa porci cutis.*

Swaerde van den hoofde. *Cutis capitis.*

Swaerde. *Vetus. ceruix.* »

Het w. *zweerde,* Limburgsch *zwaars;* Hagelandsch *zwa, zwats;* Kempensch *zwa, zwaar;* Brabantsch *zwors, zwozze, zwoois, zwazzie;* rond Gent *zweerd;* te Turnhout *zwaad;* Hollandsch *zwoord, zwoerd;* Zeelandsch *zwurte;* Groningsch *zwaor, zwaord;* Overijsselsch *svaære;* Oudfriesch *swarde;* Noordfriesch *sûrd;* Engelsch *sward, swarth;* Angelsassensch *sveard;* Deensch *svær;* IJslandsch *sværdhr;* Platduitsch *swaerde, swarde;* Hoogduitsch *schwarte;* Middelhoogduitsch *swarte, swart* en hebbe ik in Vlanderen nooit maar dezen enkelen keer tegengekomen. Het moet vroeger dagelijks gebruikt geweest hebben.

De schrijver van Reinaert de Vos kende het w., blijkens vss 1497—1501, in Ernst Martin's uitgave, Paderborn 1874.

Reinaert vertelt hoe hij zijn oom Isengrijn geambacht heeft, zeggende onder andere :

Sint dedic hem crune gheven,
hem maechs ghedinken al sijn leven,
dat wetic wel over waer :
ic dede hem af bernen dat haar,
so dat hem die swaerde cramp.



In Reinaert II, vss 7470—7476, heet het :

Siedende water dat hi nam
uut enen ketel in een plateel,
ende gaf hem daermede sijn deel
after op sijn lenden, eer hi danen schiet,
so dat hijs hem en bedancte niet:
want hi hem so doorbroeide dat vel,
dat hem thaer al uut vel,
ende hi hem die swaerde al doorsoot.

Isengrijn's *zweerde,* die *al 't haar afgebrand, gekrompen,* met heet water overgoten, *doorbroeid* en *doorzoden* was, en geleek gewisselijk niet al te kwalijk aan de *zweerde* of aan 't *zweerdeken* van eene gekookte zwijnshespe.

Zoo men nu nog hoort van het *vlies,* van het *haar,* van het *tronkhaar* der boomgewassen, zoo hoorde men vroeger van de *zweerde,* de *groene zweerde* des aardbodems, en dat was de gerzerije, de grond te zeggen, met het gers dat erop groeit. Aldus staat er in Blommaerts *Oud-Vlaamsche Gedichten,* I. 1234—1240 :

Doen dat lant al verdranc,
Ende menighe borg versanc :
Sodoma ende Gomorra,
Ende die grote stad Borga,
Doen scoerde al dese eerde
Ende al dees groensweerde,
Van den armen eertrike.

En in het *Belgisch Museum,* X. 96, vs 239—247, verbeterd door Dr M. Devries, in den *Taal- en Letterbode,* I. 55—58, staat er hoe Thisbe haren beminden Pyramus vermoord vond liggen in het gers (de *zweerde*) dat al een bloed was :

Ende als si hem naecte bi,
Sach si die sweerde allen bloet,
Dat hem ter herten utewoet.
Doen bleef si staende in groter vare,
Ende hadde wonder wat dat ware.
Doch ginc si vort daer hi lach;
Ende als sine alsoe ligghen sach,
Dorsteken metten sweerde,
Viel si neder op die erde.

Die nu het Engelsch w. *greensward,* of het Deensche *grænsværd* tegenkomen en zullen geen moeite hebben om het met ons middeleeuwsch woord *groenzweerde* te vertalen; zelfs het IJslandsche *jardhar-sværdhr, grassværdhr,* en het Deensche *jord-sværd, flesksværd* zal hun, als *eerdzweerde, graszweerde, vleeschzweerde,* verstaanbaar voorkomen.

ZWEFFELEN, *zweffelde, gezweffeld.* = Weg en weêr bewegen in 't gaan, gelijk een die zat is. — Hij is dan al zweffelen naar huis gegaan, zoo zat als een verken. Geh. *Eecloo, Bassevelde.*

ZWELLEN, *zwol, gezwollen.* = Uitgesteld, verlaat worden. — Met dat lange blijven klappen van dien koeikooper zou 't wel kunnen gebeuren dat de noene vandage nog al een bitje zal gezwollen zijn. Geh. *Iseghem.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# LOQUELA

Nº 12, Oostermaand 1890. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.



## ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

---

AAN DEN HEERD *leggen, lei a. d. h., a. d. h. geleid.* = Om den hals brengen, te nieten doen, verkwisten. — Daar wordt zoo vele aan den heerd geleid in dat huishouden! Geh. *Stalhille.*

AANGEPLAK, het. = 't Gene over een aanstaande huwelijk, van schepenswegen, uitgeplakt wordt. — Wij en kosten niet trouwen omdat ons aangeplak niet gereed en was. Geh. *Reckem.*

AANJONGEN, *jongde aan, aangejongd.* = Eigentlijk woekeren, jongen werpen; van 't weder gezeid : storm dreigen. — 'k En hebbe geen trouwe in 't weêre : 't begint al aan te jongen in den westen. Geh. *Heule.*

ACHTERSZINS. = Al achter, Latijn *a posteriori parte.* Z. *Voorszins, zevenszins.*

ASSELSTOK, z. De Bo.

« Om den asselstok gaan, om den asselstok loopen » wordt beeldelijk gebruikt om te zeggen den geneesheer, de vroevrouwe gaan halen, als er eene vrouwe dreegt te geliggen van kinde. — 'k Hebbe in veertien dagen al twee keers moeten 's nachts om den asselstok loopen. Geh. *Iseghem.*

BEWIMPELD. = Niet rechtzinnig, zijn gedacht onder zijne woorden gedoken houdend. — 'k Heb liever geen zaken met N. N. : 't is een bewimpelde gast. Geh. *Audenaerde.*

BEZIG-GELD, het. = Geld om dagelijks te bezigen, geld dat men in den zak houdt en niet weg en steekt. — Ze wordt onderhouden, gekleed en gereed, in 't gesticht; en 't gene zij bij de menschen kan verdienen, dat houdt zij voor heur bezig-geld. Geh. *Kortrijk.*

Schrijve *bezig-geld* niet *beziggeld* opdat men geen werkw. **beziggelen* en zou vermoeden. Vrglkt verder 't w. *eerd-ende.*

BIECHTEWAAR. = Buiten en boven alle ongewisheid verheven. — Ge meugt het vrij gelooven : 't is biechtewaar! Geh. *Iseghem.*

BIJLEG, den, stemzate op *bij-*. = Bezet in een erfnisse of uitersten wille, buiten en boven het wettelijk deel. — Jan heeft ne schoonen bijleg gehad van zijnen Peter. Geh. *Lichtervelde.*



BIJVANG, den. = Omliggende, omstreke. — « Ge zijt haast thuis, want ge zijt hier al in ulderen bijvang. » Geh. *Sleydinge.*

BOOMACHTIG. = Gevoelloos, lusteloos. — De koewachter zit daar zoo boomachtig bij de stove : 'k en zie er geen goed in. Geh. *Sleydinge.*

BOOTEN, *bootte, geboot.* = Slaan, met hand of vuist. — Hij zou zijn vrouwe nog booten toe! Geh. *Reckem.*

BOT. = Zeer, stijf, nij'g. — Hij kreeg bot veel slagen. « 't Hee't hier bot vele geregend. » Geh. *Sleydinge.*

BOTTEN, *botte, gebot.* = Lukken, treffen. — 'k En hebbe 't tot nu toe nog niet kunnen botten om dien heere alleene te spreken. Geh. *Reckem.*

BRILSTEERTEN, *brilsteertte, gebrilsteert.* = Iemand eenen brilsteert aandoen, d. i. iets aan zijne sleppen hangen, vesten, zonder dat hij 't en weet. — Zij hadden Jan gebrilsteert, op de kermesse, en hij was der wel omme in ne kurzel geslegen. Geh. *Destelbergen.*

BUITENSPOORLING, den. = Een die buitensporig is, die buitensporigheden begaat. — 't Is een buitenspoorling, en hij loopt met al dat niet en deugt. Geh. *Ruddervoorde.*

DOPPE. = Aanstonds, onmiddelijk. — Doppe achter de dood van mijn moeder hebbe ik moeten de schole verlaten. Geh. *Kortrijk.*

Vergelijkt bij De Bo het w. *evedoppe.*

EENDRAAD, den. = Braamdraad, duiveldraad, stekkerdraad, waar de stekkers aan eenen enkelen draad vastgemaakt zijn. — Hij wint meest geld met zijnen eendraad. Geh. *Bavichove.*

EERD-ENDE, het. = Ende, einde ter eerdenwaard : voet, been. — « Hij is nog al wel te monde, en van boven gaat 't goed, maar z'n eerdenden en deugen niet. » Geh. *Thorhout.*

Het was gezeid van iemand die 't water hadde en die maar kwalijk te gange en was.

EI-MIJ OEI-MIJ. = Boe ba, juit hou, hond beeste. — Hij komt in huis en hij en zegt noch ei-mij noch oei-mij, die botte vent. Geh. *Sleydinge.*

FLAMBAARD, den. = Striepe, schroo, hoek gronds, die de eigenaars van den ijzerweg toebehoort, maar die buiten de hagen van de batte ligt. — Ne flambaard grond of twee langs den ijzerweg. Geh. *Thorhout.*

FUTTERARE, den. = Een die futtert. — Die lee-

lijke futterare : hij zit altijd entwaar aan te futteren. Geh. *Lichtervelde.*

Wegens *futteren*, z. De Bo, *i. v.*

GEHEELEN, *geheelde, geheeld.* = Vermaken, stoppen, *in integrum restituere.* — 'k Moet 's Zondags naaien, om de jongens hu'lder kleêren te geheelen. Geh. *Reckem.*

GERAKELIJK. = Neerstig, bezettig om aan den kost te geraken. -- 't Is wel dat hij met een gerakelijk vrommensch getrouwd is : anders 't ware al lange gedaan met hem. Geh. *Paschendaele.*

GERUCHTE. = Boel, sleep, rommel. — Hoeveel beesten hebt ge op uw hof: Wel 200? — Neen toch : zooveel peerden, zooveel koeien, zooveel zwijns... dertig hinnen en twee haans, daar is geheel 't geruchte. Geh. *Wacken.*

Het w. *geruchte* draagt al lange den bovenstaanden zin, luidens Verdam, in zijn *Middelnederl. Wrdnboek,* waar hij zegt : « Even als gescal en ons *gesnor* neemt ook gerochte de beteekenis aan van *allerlei dingen door elkander, ongelijksoortige zaken, boel, rommel.* » Verdam haalt een voorbeeld aan uit de *Brabantsche Yeesten*, VII, 5411, waar de geleerde uitgevers het w. *allerhande ander gherochte* misverstaan en misverkla...duisterd hebben.

Vergelijkt het w. *geschal* bij Melis Stoke, insgelijks aangehaald door Verdam, III, 464, waar 't staat : « Scepe, waghene, tenten, scrine, spise, dranc ende ander gescal wonnen de zeelanders al. »

Ons woord *gelul,* dat men ook bezigt met den zin van *boel, rommel;* komt van *lullen*, d. i. geruchte maken, even gelijk *geruchte* van *roepen* en *geschal* van *schallen* komt.

In steê van *geheel 't geruchte,* dat oud en goed is, bezigen veel Vlamingen liever een schuimwoord, b. v. heel den *bataclan,* heel den *santepatijk,* enz. Heel den *tramblemang* zalder ook komen, schaft erop !

GESPEELD. = Gerust, met een waalsch w. *couchet'.* — Houdt u maar gespeeld in uw bedde : 't is buiten toch slecht weêre. Geh. *Sleydinge.*

GRINSELEN, *grinselde, gegrinseld.* = Doorslaan bij alderminste droppelingskes. — Als ik geschoren worde, 't bloed grinselt door mijn vel. Geh. *Wacken.*

HEERD, z. *Aan den heerd.*

HEERDLOOGE, de. = Looge die gemaakt is met heerdasschen. — Gij moet het loof van dien boom besproeien met heerdlooge. Geh. *Iseghem.*

HEMEL, den. = Welf, gewelf, met een schuimw. *vaute.* — Ze moeten nog den hemel steken (in de nieuwe kerke). Geh. *Wacken.*

HURRE, de. = Schielijke gramschap. — Hij vloog er naartoe in 'n hurre : 'k meende dat hij hem ging opeten ! Geh. *Sleydinge.*

Schuimw. *coleri, colere.*

JEUGDVLEESCH, het. = Vleesch om er jeugd (De Bo) uit te zieden. — 'k Heb naar de beenhouwerije geweest en vergeten jeugdvleesch meê te brengen. Geh. *Iseghem.*



KAALEERZE, de, uitspr. alsof 't in 't Fr. *calaise* ware, met de stemzate op *-eerze.* = Kapmantel (De Bo), die maar tot beneden den rugge en hangt. — De melkigen te Brugge, die met een jok op de schouders, waaraan twee melkeemers hangen, melk ten huize bringen, dragen eene kaaleerze. Zulke kapmantels draagt men ook tot Poperinghe. Geh. *Brugge, Poperinghe.*

Misschien is 't w. een spotname, alsof die zulke mantels dragen met den *kalen eerze* gingen ?

KANKEREN, *kankerde, gekankerd.* = Kwellen, tergen. — « He kankert alsan ze zuster. » Geh. *Poperinghe.*

KAPERKEL, den, stemz. *-per-.* = Perkel, *Amygdalus Persica L.,* uit eenen steen gewonnen en opgegroeid. — 't Staan twee schoone kaperkels op vaders hof. Geh. *Sleydinge.*

KERIËN, *keride, gekerid, ker-* gelijk Fr. *cair.* = Kariën (De Bo), zoo de hinnen doen, als ze gaan leggen. — Die hinne keriet alsan, maar ze'n legt niet. Geh. *Bavichove.*

KIMME, de. = (Bij Kramers) « papierstrook, die bij de bladen des boeks wordt ingenaaid, om er een plaat of kaart aan te plakken. » In 't Fr. *onglet, fausse-garde.* — Landkaarten worden op kimmen ingebonden. Geh. *Brugge.*

Het w. *kimme, kim,* met dien zin, is bij Kramers ongeboekt. Zouden de Hollandsche boekbinders dat w. niet kennen? Wel ja-zij ! 't Zijn de *boekmakers* die de moeite ontzien hebben van het w. te zoeken, en die liever *onglet* vertalen door « Papierstrook, die bij... » enz.

KLINKSNOER, het. = Voorsnoer van eene djakke, het uiterste snoer, dat gevlascht is en klinkt als men djakt. — 'k Ga moeten een nieuw klinksnoer aan mijn djakke doen. Geh. *Audenaerde.*

KLOENDEREN, *kloenderde, gekloenderd.* = Moosschen, onbehendig, zorgeloos te werke gaan. — Hebt gij nog niet gedaan met moosschen en kloenderen? Geh. *Stalhille.*

KLOPGETOUWE, het. = Allaam om de zeisen te kloppen, te haren, te booten. — Waar is het klopgetouwe : 'k moet mijn zeisen kloppen? Geh. *Huysse, Arendonck.*

De nieuwerwetsche zeisenaars en zouden hier zonder het schuimw. *machine* of *maxime* niet te recht komen, gewis zouden ze het klopgetouwe de klopmachine heeten.

KNARRIG. = Kort, gestuikt, sterk, taai, onvermoeibaar. — Zwijgt daarvan : 't is zulk een knarrig veintje ! Geh. *Ruddervoorde.*

KOOKLOOGE, de, klankverkort *kooklooge.* = Looge waarin de gevuilzopte waschte gekookt wordt. — Ge moet het goed nog uit de kooklooge wasschen. Geh. *Kortrijk.*

KRDULT, den. = Dult, dulf, dulst (De Bo). — 'k Moete u nog twee krdulten geven : g'he't ommers verloren. Geh. *Sleydinge.*

KRUWINGE, de. = Buikpijne, trekkingen, zeer in den buik. — « Dat kind schreemt altijd : 't heeft kruwingstjes in ze' buikstje. » Geh. *Brugge, Werveke.*

KWEEKENDE *weder,* het. = Groeizaam, vei weder. — 't Heeft drie 'f vier dagen van dat kweekende weêre geweest : de vruchten zijn 'n kennesse gegroeid. Geh. *Lauwe.*

LEERARE, den. = Leerling. — Leeraars en zijn geen tooveraars. Leeraars en zijn geen kunstenaars. Geh. *Cortemarck* en elders.

LEVAARD, den. = Libbe, zo, hutse. Geh. *Bavichove*.

LIBBE, de. = Hutse (De Bo). — Als men den kop van een zwijn ziedt, om er hoofdlake ofte hoofdvleesch van te maken, dan verkoelt het verdikte ziedwater tot eene levende en bevende gesteventheid, die men libbe heet. Geh. *Lichtervelde*.

Z. *Zode*, *levaard* en, bij De Bo, *hutse*. Vrglkt de schuimww. *djelei*, *djeleie*, Fr. *gélée*, *gélatine*.

LIJF, het. = Ruimte, afstand, spel, spelinge. — 't Is nog drie duimen lijf tusschen de stake en de staakbolle. Die deure en sluit niet dichte : z'heeft te veel lijf. Geh. *Thorhout en ommelands*.

Schuimw. *spatie*.

LINZEN, *linsde, gelinsd.* = Toekomen, geraken. — « Met 100 kilo zult gij van d'jare wel linzen. » Geh. *Ruddervoorde*.

MAGE, de. = Lijf, romp. — Een hemde af en aan :

alle weke een op d'hage
en een aan de mage,

zei een vrouwken, dat bezig was met zijn wekelijksche waschte. Geh. *Thorhout*.

MALETTEZAK, den, uitspr. *maleitezak*. = Onderzak, die noch in 't kleed, noch in den rok genaaid en is, maar die met een snoer om de leên vast en onder de kleêren hangt. Geh. *Werveke*.

ONDERSCHOKKERTJE, het. = Keiling (Kramers), Fr. *ricochet*. — Onderschokkertjes smijten, met een plat steentje. Geh. *Elverdinghe*.

ONSCHULD, de. = 't Gene men al te dikwijls met een schuimw. zegt, *excuse*, *pardon*. — L. en T. hadden gescholden en gevochten, en de schepen ging ze betrekken; maar, van 's anderdags kwam L. bij T. zijn onschuld doen; en daarmeê was 't effen. Bidde onschuld, Mr, ge zit op de sleppe van mijnen frak. Geh. *Reckem*.

OVERVERMOEIDHEID, de. = Te verre gaande vermoeidheid. — Hij viel in slape daar hij zat, van oververmoeidheid. Geh. *Ruddervoorde*.

PIJL-EN-LOOD. = Op een prik. — 't Is rechts alzoo : pijl-en-lood ! Geh. *Stalhille*.

PLOTEL, den. = Pluizeling. — Als men glazen of ander gerief afdroogt met den handdoek, 't blijven dikkens plotels hangen aan dat gerief. Geh. *Wacken*.

PLOTELING, het. = Plotel, *q. v.* — Ge hebt u met dien ouden handdoek afgedroogd : uw baard en uwe krage hangen vol plotelingen. Geh. *Wacken*.

POMPELACHTIG. = Van kleeren gezeid, kwalijk passend, missneen, misnaaid, te wijd, enz. — Mijnheer Jan is altijd zoo pompelachtig gekleed : men zou zeggen dat ze hem de mate genomen hebben van op ne perelare ! Geh. *Audenaerde*.



RIJDEN, *reed, gereden*. = Loopen, van de mare gezeid, Latijn *circumferri*. — De mare rijdt dat hij gaat trouwen. Geh. *Thorhout*.

RIJKE. = Breed, met een bijgedacht van teveelheid. — Als men met een deurslag gaten in een stuk plaatijzer geslegen heeft, dat stuk plaatijzer staat rijke en 't moet weêr plat geklopt worden. Het zink op het dak wordt rijke, en 't bult opwaards, van de zonne. Geh. *Cortemarck*.

RONDPANDEREN, *panderde rond, rondgepanderd*. = Van 't een huis naar 't andere op praatbezoek gaan. — Wanne en is nooit thuis, ze'n doet niet liever als geheele dagen rondpanderen. Geh. *Iseghem*.

Z. De Bo, *i. v. Paanderen*, en *Loquela* 1888, blfz. 23, *i. v. Rijepandere*.

SCHAAI. = Hooge, lang, reilde, spilde, in 't Engelsch *tall*, van menschen en boomen gezeid. — Deze kant hout is veel schoonder en schaaier opgegroeid als de die. Geh. *Sleydinge*.

SCHORDE. = Schurde, met den zin dien De Bo opgeeft. — 't En zit daar maar schorde : man en vrouw en komen niet wel overeen. 't Zit schorde tot Jan Buysens : hij en kan zijn schulden niet betalen. Kunt gij ne frak maken uit die brokke laken ? — 't Gaat schorde gaan. Geh. *Iseghem*.

SPANKAARD, den. = Andere gedaante van spankere (schier), *q. v.* — Haalt ne keer nen aarvul spankaards, toe ! Geh. *Kortrijk*.

SPANKERE, den. = Spander, schier, lankwerpig gekloven stuk hout. — Hij is zoo mager als ne spankere. Geh. *Kortrijk*.

SPANKERE, den. = Beeldelijk, een mensch die aan eenen spankere gelijkt; een lang en raaide mensch. — Die jonkheid, die dochter is wel ne spankere, maar toch gezond en taai. Geh. *Poperinghe*.

Dit laatste w. is mij schriftelijk nagelaten door zaliger Deken De Bo.

SPAREN, *spaarde, gespaard*. = Grootgaan, *parturire*. — Ze heeft vijf kinders en ze spaart weêr al. Geh. *Reckem, Kortrijk* en overal.

SPELEN. Z. *Gespeeld*.

SPIEWIJSDE. = Van gedaanten gelijk eene spie, met een schuimwoord, *spievormig*. — Dat stuk hout moet spiewijsde geschaafd zijn. Geh. *Ruddervoorde*.

STAAS. = Dwaas, bot, dom, ten geweldigsten mogelijk. — Hebt gij nog ooit zulk ne stazen duivel van ne jongen tegengekomen? Geh. *Lichtervelde, Thielt*.

't En is niet dat belet van het w. *staas* met eene *r staars* te schrijven; vrglk *baars*, uitspr. *baas; schaars*, uitspr. *schaas; spaarzen*, uitspr. *spazen; faarzen*, uitspr. *fazen;* enz. Is 't w. aldus wel geschreven, zoo laat het eene gisse toe naar zijnen oorsprong.

*Staars* kan uitbouw *-s* zijn van *staar*, andere gedaante *star*, van waar *staren, staroogen, steroogen : sterrelinge* staan kijken, met den mond open, gelijk eenen dwazaard.

*Staren* bediedt in 't Engelsch ook stijf staan, rechte staan,

gelijk eenen *stok*. Hierbij ware misschien 't w. *staze* (*staarze*?) dat is zonder kouseband gedregene, *staande* halve kouse te zeggen (De Bo), uitlegbaar. De Engelschen maken wel van *stock* het w. *stocking*, dat insgelijks kouse te zeggen is.

En aldus hadden wij wederom een oud eigen Vlaamsch w. voor het van elders ingevoerde *kouse*, Fr. *chausse*, Latijn *calceus*.

De Bo kent *staas* (*staars*?) als een zelfstandig naamwoord, beteekenende *dwaas mensch*.

't Is te vermoeden dat *staren* eene nevengedaante **staarzen* heeft, van waar *staars*, *staarze*, *staarzerik*, enz. Vergelijkt *baren* en *baarzen*, *verklaren* en *verklaarzen*, *'t zal u varen* en (te Poperinghe) *'t zal u vaarzen*. Z. De Bo, *i. v. vaarzen*, oude uitgave bl. 1479 v°.

STAZERIK, den. = Een die staas is. — Gij stazerik, heft u voort! Geh. *Lichtervelde*, *Thielt*.

STEERT, z. *Te steerte gaan*.

STRAMPE, de. = Staarze of kouse, zonder voeteling. — Brei mij een paar strampen. Geh. *Thielt*, bij de Recolletten.

Kiliaen heeft « strompe, *tibiale*, » en het hoogduitsch w. *strumpf* beteekent kouse.

STRIJEN, *streed*, *gestreên*. = Keriën, kariën. — Hoort die hinne strijen : ze gaat leggen. Geh. *Lichtervelde*.

TERECHT, het. = Met een ingeroest schuimwoord, *adres*. — Hij beloofde dat hij mij ging helpen, en hij gaf mij zijn terecht : 'k en moste maar schrijven, zeid hij. Geh. *Reckem*.

*Huisrichtinge*, *thuiswijs*, en andere geleerde vertalingen van *adres*, en kunnen aan dat volkswoord niet!

TE STEERTE *gaan*, *ging t. s.*, *t. s. gegaan*. = Van katten sprekende, kadrollen, te choore gaan, zoo men zegt. — « 't Was ton dat de katten te steerte gingen : g'hadt dat moeten hooren! » Geh. *Beernem*.

De zin van *te steerte gaan* is klaar voor al die de echte beteekenisse van 't w. *steert* (Latijn *penis*) verstaan. Vrglkt het Fr. *queue* en *queuette*.

TUIMELARE, den. = Tuimelraam (De Bo). — Gij moet zeggen aan den timmerman dat er een tuimelare moet boven de voordeure gemaakt zijn. Geh. *Iseghem*.

UITZINNIG. = Tenden raad, wanhopig, bijstier. — « Zi', 'k was op een ende uitzinnig van al dat ziek zijn en die tegenkomsten! » Geh. *Ruddervoorde*.

VEEGHEID, de. = Veete, vijandschap. — 't Is al een jaar dat ze in veegheid leven. Geh. *Ruddervoorde*.

VERBOOMEN, *verboomde*, *verboomd*. = Verslijten, verdwijnen, vergaan. — De pijne in mijnen vinger moet langzamerhand verboomen : dat moet wat duren. Geh. *Sleydinge*.

VEREVEN, stemzate op de tweede *e*, die zachtlang is; de twee andere zijn schaars geklankt: alsof men zeide *v'reev'n*. = Geheel en gansch gelijk, nauwelijks kenbaar uit elkander. — Dat jongentje, 't is vereven zijn vader : ze gelijken malkaar gelijk twee druppels water. Geh. *Waeken*.



Ik schrijve 't w. *vereven*, en niet *verheven*, omdat ik er *vooreven* onder vermoede. Vergelijkt *voorzeker* en *verzeker*, *voorzichtig* en *verzichtig*, *voorleden* en *verleden*.

VERONNOOZELEN, *veronnoozelde*, *veronnoozeld*. = Vermageren, verenkelen, deerlijker, schraalder worden. — « De zieke veronnoozelt lijk zoo zeere! — Hoe, veronnoozelen? — Ja, dat hij zoo verinkelt in zijn wezen! » Geh. *Bavichove*.

VERSTIJVEN, *versteef*, *versteven*. = Helpen, baten, met een schuimw., *avançeeren*. — Dat manneken is te jong : daar en zijn we niemendal meê versteven. Geh. *Sleydinge*.

VERWEKEDAG, den. = Dag wanneer iets (b. v. een bezoek) verweekt, d. i. eene weke leden is en weêr ommekomt. — « Mijnheere gaat zeker zijnen verweukedag houden, » en mij alle vrijdage komen bezoeken? Geh. *Iseghem*.

Vrglkt *Loquela* 1890, blfz. 71.

VERWITTIGEN, *verwittigde*, *verwittigd*. = Herzeggen. — 'k Hebbe dat al gezeid, maar 'k peize, 'k ga 't nog ne keer verwittigen, voor alle gerustigheid. Geh. *Kortrijk*.

VIERSCHOTTE. = Van land gezeid, dat te vochtig is. — De hovingen in steê staan te vierschotte, om vruchten te dragen. Geh. *Iper*.

*Vierschotte* is een andere gedaante van *vierschotig*, *vierscheutig* (De Bo) en beteekent land dat het houtgewas doet vierschoten voortbrengen. *Vierschote* maakt *vierschotig*, of, met uitbouw *-te*, *vierschootte*, klankverkort *vierschotte*. Ik vermoede dat *vierschote* staat voor (*g* = *v*) een vroeger **gierschote*, dat ware gierige, gulzige schote.

VODDERARE, den. = Een die voddert, d. i. een die zijn werk maar half en verricht en kwalijk doet. — Met zulk nen vodderare voor hulpe en kunnen wij niet voort! Geh. *Lichtervelde*.

Het w. *vodderen*, bij Kiliaen *vodden*, wordt als Limburgsch opgegeven, door zaliger Professor Bormans, in *Dr de Jagers Archief*, II. 367, en door de Jager toegelicht in zijn *Woordenb. der Frequent*. bl. 688.

VOORSZINS. = Al vooren, Latijn *ab anteriori parte*. — « Voorszins goed en achterszins kwaad! » Geh. *Cortemarck*.

In 't marbelspel, b. v. als de ligmarbel niet verre van eenen muur ligt, tegen welken de stekmarbel kan afbotsen en terugkeerende den ligmarbel van achter treffen, dan roept de eigenaar van den ligmarbel de bovenvermelde spreuke.

ZABBER, den. = Kwijl, zeeversel. — Hij zeevert dat de zabber langs zijnen kin loopt. Geh. *Themsche*.

ZEVENSZINS. = In zeven richtingen, d. i. in veel richtingen, veelszins, alleszins. — Het kooren lag zevenszins ommegedreven van den wind. Geh. *Iseghem*.

ZIN, z. *Achterszins*, *voorszins*, *zevenszins*.

ZODE, de, uitsprekens *zo*. = Libbe. Geh. *Aertrycke*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

# WETENSWEERDIGHEDEN

**Bijblad van LOQUELA Oostermaand 1890**

Nº 142. « Van de vestiging der schrijftaal af, welke zooals wij zagen, samenvalt met het nieuwe tijdperk in de geschiedenis onzer taal, met de vorming van het Nieuwnederlandsch, zijn er twee stroomingen, waarin de taal zich beweegt; de eene zijn de tongvallen of dialecten : een stroom in eene door de natuur zelve gemaakte bedding, zich evenals te voren in tallooze takken, beken, of waterloopen splitsende; de andere, de schrijftaal, die zich in eene kunstmatige bedding voortbeweegt, en waarover een verstandig toezicht waakt, of althans waken mag, om al wat onzuiver is, van haar te weren. Daaruit volgt, dat de eigenlijke levende taal moet gezocht worden in den mond des volks, m. a. w. bij de tongvallen; dat men daar de geschiedenis en de ontwikkeling der taal bestudeeren moet, en dat zij, die meenen, dat het dialect eene soort van verbasterde schrijftaal is, even dwaas doen als zij, die laag op de tongvallen eener taal neerzien. Ook is er voor een goed opmerker uit de tongvallen oneindig meer te leeren, dan uit de kunstmatig aangelegde, netjes onderhouden, goed gezuiverde schrijftaal, welke ons doet denken aan een met zorg aangelegd park, waarin wel het een en ander groeit, doch waar het eigenlijke leven, het wilde, dartele leven, met zorg wordt tegengegaan, en waarin geen onkruidje zich vertoont, of het wordt onmiddellijk door gedienstige handen weggeschoffeld. Het dialect is een boerentuin, waarin de natuur doen mag wat zij wil, waarin alles welig opschiet, waarin leven en groeikracht is, en waar niet de netheid, maar de natuurlijkheid heerscht.

De dialecten brengen ons telkens nieuwe verrassingen, daar vinden wij altijd weder iets nieuws, iets dat wij te voren niet opgemerkt hadden, iets dat ons herinnert aan feiten, welke ons uit een veel vroeger tijdperk der taal reeds bekend waren, iets dat ons de genivelleerde — zooveel mogelijk van verschillen ontdane — en gladgeschoren schrijftaal beter doet begrijpen. Het omgekeerde geval daarentegen zal zich zelden of nooit voordoen. Hoeveel nieuws is er niet reeds uit de idiotica of dialectwoordenboeken aan het licht gekomen, en hoeveel nieuws zou er niet nog aan den dag komen, indien men al de geheimen trachtte te weten te komen, welke de dialecten ons niet verbergen, maar die er nog niet zijn opgespoord en opgezocht ! »

Uit *De Geschiedenis der Nederlandsche taal, in hoofdtrekken geschetst door J. Verdam, Hoogleeraar te Amsterdam. Leeuwarden, Hugo Suringar, 1890,* bll. 62, 63.

---

Nº 143. « De Nederlandsche dialecten zijn onder twee hoofdgroepen te brengen, nl. Frankische en Saksische; dit volgt rechtstreeks uit hetgeen in een vorig hpofdstuk aangaande de bevolking van Nederland is gezegd. Van de Frankische zijn er twee, die zich tot schrijftaal hebben weten te verheffen, nl. het Hollandsch in de noordelijke, het Vlaamsch in de zuidelijke gewesten. Dit laatste kan nl. niet geheel met het Hollandsch op ééne lijn gesteld worden; het is eene schrijftaal met eigenaardige, niet zelden onder den invloed van het Fransch staande, constructies of zinswendingen, en eene in sommige opzichten van het Nederlandsch afwijkende woordenkeus, ook doordat vooral het Westvlaamsch met Saksische en Friesche bestanddeelen is vermengd. En dat dit ook niet anders kan, springt in het oog. Gedurende drie eeuwen is er geen verband en weinig aanraking geweest tusschen Nederland en de Nederlandsch sprekende gewesten van België; het Zuiden ging zijn eigen weg en had niet, zooals het Noorden, eene aaneengesloten rij van letterkundigen, die de taal hielpen ontwikkelen en beschaven; het volk

behield er zijn dialect, maar moest een steeds grooter wordend gebied afstaan aan den toenemenden invloed van het Fransch, zoodat de lijn, tot waar het Germaansch daar in vroegeren tijd reikte, een aanmerkelijk eind naar het Noorden is verplaatst. Geheele provinciën aldaar, Luik, Namen, Henegouwen, zijn aan het Fransch vervallen. Ook de tijdelijke vereeniging met Noord-Nederland (1815—1830) werkte weinig uit voor de verbroedering van de verschillende deelen van den Nederlandschen stam : daarvoor was de verhouding van het Zuiden tot het Noorden gedurende dien tijd niet vriendschappelijk genoeg en het wederzijdsche vertrouwen te zwak. Doch het werk, door den beroemden Jan Frans Willems moedig en vol vertrouwen op de toekomst begonnen, zou vruchten dragen en niet verloren gaan. Door hem en zijn kloek optreden voor de rechten der Nederlandsche taal werden velen voor hetzelfde denkbeeld ontgloeid, en de beweging voor het Vlaamsch werd, vooral na de afscheiding van het Noorden, toen men het Fransch op nieuw zag veld winnen, de leus van eene aanzienlijke rij vaderlandslievende mannen, welke, ook door den invloed der Nederlandsche taalcongressen, niet meer zou worden opgegeven. De eenheid in spelling met het Noorden werd aangenomen, en tegen het voortdringende Fransch een strijd begonnen, waarin de moedige Vlamingen reeds verscheidene overwinningen behaalden; aan het Fransch werd, althans in de Vlaamsche gewesten, paal en perk gesteld. Doch het spreekt vanzelf, dat men niet onmiddellijk geheel en al juist de taal van het Noorden kon schrijven; de band met het Nederlandsch was daarvoor te lang verbroken geweest. Maar wat zijn eenige gallicismen in vergelijking met het groote feit, dat in het Zuiden Nederlandsch proza en poëzie bloeien; dat eene nieuwe letterkundige beweging in Vlaanderen is begonnen; dat de verbroedering met het Noorden, naar het zich laat aanzien, duurzaam zal zijn en gezegende vruchten dragen, en dat tegen het Fransch een sterke voormuur is opgericht : het gebied van het Nederlandsch is aldaar beveiligd en tegen verdere verliezen gevrijwaard. »

Uit *De Geschiedenis der Nederlandsche taal, in hoofdtrekken geschetst door J. Verdam, Hoogleeraar te Amsterdam. Leeuwarden, Hugo Suringar, 1890,* bll. 66, 67, 68.

---

N° 144. « Den 6 November 1859 vaardigde het Genootschap *Met Tijd en Vlijt,* opgericht bij de Katholieke Hoogeschool te Leuven, eenen Omzendbrief uit, waarbij het alle taalminnaars uitnoodigde om lijsten op te stellen van gewestelijke woorden, spreekwijzen, eigenaardige uitdrukkingen, kinderrijmpjes, enz., die in België gebruikt worden, en in de woordenboeken niet voorkomen.

Wij beantwoordden dien oproep en bekwamen eene *eervolle melding*. Al de idiotismen, die we toen inzonden, zijn opgenomen in het Algemeen Vlaamsch Idioticon, uitgegeven op last van het voornoemd Genootschap, en bewerkt door L. W. Schuermans, Pastoor te Wilsele bij Leuven.

In 1872 opende de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde,* onder voorzitterschap van wijlen D^r^ Heremans, Hoogleeraar te Gent, een tweeden wedstrijd voor de verzameling van Vlaamsche Idiotismen, kunnende dienen tot vollediging der werken, welke reeds over die stof waren verschenen, namelijk dat van den Eerw. Heer Schuermans en het Westvlaamsch Idioticon van den Eerw. Heer De Bo.

We sloegen wederom de hand aan 't werk; we deden eene tweede lezing op den Haspengouwschen bodem, d. i., in de omstreken van Tienen, Leeuw, Landen en Sint-Truiden, en wij behaalden den derden prijs. (De tweede werd niet toegewezen).

Het is de vrucht van dezen arbeid welke wij, op last der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, in 't licht geven.

Wij hebben de Haspengouwsche woorden niet meer besproken welke in het Idioticon van den Eerw. Heer Schuermans *juist* zijn aangegeven; wat degene betreft die bij den Heer Tuerlinckx voorkomen, daarvoor verwijzen we naar diens Bijdrage.

Wij hebben er niet kunnen toe besluiten in de volksuitspraak te schrijven en dan in 't Nederlandsch te vertalen. Naar we bij ondervinding

weten, heeft het stellen in een dialect heel wat *snaps* in, gelijk men in 't Haspengouw zegt, zelfs om iets voort te brengen wat men in diezelfde streek heet *half en half, gelijk men den hond scheert.*

Om het fijne, het karakteristieke, de eigenaardigheden van een *patois* weer te geven, ontbreken èn juiste vergelijkingsklanken èn letterteekens; maar bestonden die ook in gansch bevredigend getal, dan zou het den meesten schrijvers nog mangelen aan den noodigen aanleg. Zelfs, hoeveel per honderd, alhoewel de plaats waar ze gewonnen en geboren werden nooit verlaten hebbende, spreken hunne platte volkstaal correct, met de juiste aanduiding der quantiteit, met het kenmerkend accent, zóó dat men van hen zeggen kan: *dat* zijn echte typen van b. v. Truienaars, Tienenaars, enz.

Ik ben zeker, werd b. v. het eenvoudigste *vertreksel* opgesteld in extra echt Hasseltsch, voorgelezen door een taalgeleerde, welke dien tongval slechts in boeken gestudeerd had, geen inwoner van Limburgs hoofdstad zou hem volkomen verstaan. Dat is 't geval voor elke streek, waar de gesprokene taal merkelijk afwijkt van de letterkundige.

Dat de ethnoloog, de diepe taalvorscher, de geleerde oudheid- en geschiedkundige, uit de klankleer van eén dialect voordeel weten te trekken, dat geloof ik, en daarom geef ik, volgens den wensch van den Heer Jan van Droogenbroeck, een aantal voorbeelden in het *Sint-Truinsch.* Ook wat de phonologie betreft, hebben we de uitspraak der klinkers en tweeklanken zoo juist mogelijk afgebeeld en de behandelde woorden, zoo nauwkeurig als doenlijk was, weergegeven gelijk ze bij den volksman gehoord worden.

Bij het opnemen van woorden, uitdrukkingen, enz., zijn we, naar het voorbeeld van deftige voorgangers, niet schroomvallig of preutsch te werk gegaan; doch in de weinige gevallen, die zich des aangaande voordoen, hebben we onnoodigen uitleg vermeden en ons bepaald, alweer in navolging van vakkundigen, bij het geven der beteekenis in 't Latijn.

Om te eindigen, sturen we een woordje van hartelijken dank toe aan de Heeren Tuerlinckx, Jan van Droogenbroeck en Rowie (ook een Haspengouwer en gemeenteonderwijzer te Oudgaarden), die allen zoo zorgzaam ons hebben ter hand gestaan in het verbeteren der drukproeven.

Moge dit werk iets of wat bijdragen tot de opbeuring en verrijking onzer geliefde Moedertaal, die eilaas! in het Haspengouw nog zoo miskend wordt, dan ware voldaan aan den vurigsten wensch van den schrijver. »

Uit *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon, door Aug. Rutten, Gemeenteonderwijzer te Godsenhoven, bekroond door de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde. Antwerpen, Jan Boucherij, Uitgever. 1890. Voorrede.*

---

N° 145. « *Liceat Reverendis sacerdotibus Gallico-Flandriæ nuntiare quæ sequuntur.*

*Nullus, opinor, in partibus Galliæ Septentrionalibus incola sacerdos nescit, ad hæc tempora linguam flandricam felicem inibi fuisse validumque obicem adversus morum ac fidei corruptelam, quæ in tractu vicino grassatur.*

*Meritissimo itaque jure Parochi, et quotusquisque animarum curam gerere tenetur, optant gnaviterque allaborant, ne in Galliæ Flandricâ regione emoriatur idioma antiquum.*

*Utinam ad eumdem scopum obtinendum admittatur, et, adjuvante clero, ad fideles quam plurimos perveniat liber pius, intellectu facilis, et, ut aiunt, practicus, quem nuperrimè conscripsit R. P. Beghin, Missionnarius, S. J. et cui titulus:* GEESTELYK PARADYS, verdeeld in negen hofkens.

*Liber iste, meis typis editur, et cujus mihi omne dominium est, brevi, spero, venum stabit in urbe Hazebroeck.* — Gent, 30 Augusti 1890. H. Vander Schelden, Boekdrukker-Uitgever, Onderstraat, Gent.

---

*Geestelyk Paradys, verdeeld in negen hofkens (gebeden en onderwyzingen), door C. J. Beghin, Priester der Societeit Jesus. Versierd met negen platen. — Gent, Sint-Joseph's huis, Drukkerij H. Vander Schelden, Onderstraat, 24.*

Voorloopige bemerkingen. — 1. By de gebeden heeft de schryver korte onderwyzingen ge-

voegd. — Geestelyken hebben het hem aangeraden. — Door het lezen dezer onderwyzingen, zal men beter weten wat en waarom men bidt. — Ook iemand, die, in de kerke, voor of na de goddelyke diensten, tyd over heeft, zal, met geestelyk voordeel, deze onderwyzingen kunnen lezen of overwegen. — Zij zouden nog t'huis kunnen gelezen worden, volgens dat de feestdagen, of de tyd van het kerkelyk jaar het medebrengen.

2. Deze onderwyzingen zyn geschreven geweest, zonder vervolg, of aaneenschakeling met elkander. 't Zijn als zoovele bemerkingen die aangeboden worden, naarmate iemand het een of het ander der negen geestelyke lusthofkens doorwandelt.

3. Om deze onderwyzingen gemakkelyk te doen onderscheiden van alle gebed, heeft men ze in kleinere letters gedrukt.

4. Waarom men in dezen boek, nu en dan, een overblyfsel van het oude vlaamsch zal ontmoeten, is dat de schryver, een missionnaris, die lange jaren, wyd en zyd, zendingen, octaven, en aanbiddingen predikte, vele vlamingen heeft hooren klagen, dat zy een groot getal vlaamsche boeken, die tegenwoordig gedrukt worden, weinig of niet kunnen verstaan.

5. Dit zoo zynde, en daargelaten het twyfelachtig vraagpunt, of alle veranderingen in taal, ware verbeteringen zyn, niemand toch zal het afkeuren dat er ook voor zoodanige vlamingen gezorgd worde.

---

Goedkeuringen. — *Ego Leopoldus Delvaux, Præpositus Provincialis Societatis Jesu in Belgio, potestate ad hoc mihi facta ab Admodum Reverendo Patre Antonio Anderledy ejusdem Societatis Præposito Generali, facultatem concedo, ut opus cui titulus* Geestelyk Paradys, verdeeld in negen hofkens, *a P. Carolo Beghin, S. J. conscriptum, et a deputatis censoribus rite recognitum atque approbatum, typis mandetur.*

*In quorum fidem has litteras manu mea subscriptas, et sigillo meo munitas dedi.*

*Bruxellis, die 29 Junii 1890.*

L. DELVAUX, S. J.

Wy hebben het vast betrouwen dat het boek: *Geestelyk Paradys,* geschreven door Pater Beghin, S. J., zal dienen om de godsvrucht der geloovigen te vermeerderen.

Brugis, 7 Julii 1890.

† J. J. Episc. Brugen.

Wy geven oorlof aan Pater Beghin, S. J., dat hy zyn boek: *Geestelyk Paradys,* late drukken; en wenschen dat hetzelve zyn godvruchtig oogwit bereike.

Gent, 12 Juli 1890.

† ANTONIUS, Biss. van Gent.

---

## VRAGEN

Wat is *verfalje* (of hoe schrijft het w.?) te zeggen, in: « Geheel dat huis stond in verfalje met de dood van.... » Geh. *Werveke.*

Wat is *date* te zeggen, in: « Ik hebbe nog de date van de ale? » Geh. *Wynghene.*

Wat is ne *kaakaart* vangen? Geh. *Hoogleê.*

---

## ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Amsterdam, Antwerpen, Blankenberghe, Bree, Brighton, Brugge* (12), *Brussel* (2), *Drogheda* (2), *Duynkerke, Everberg, Gent* (10), *Ghistel, Haerlem* (2), *Iseghem* (2), *Kleit, Leiden, Leuven, Maldeghem* (3), *Middelkerke, Niepoort, Oudenaerde, Paschendaele, Pithem, Rousselaere, Sleydinghe, Thielt, Thorhout, Veurne, Vleteren, Vogelsang, Wormerveer.* — 15 November 1890.

---

*Loquela,* een blad voor eigenvlaamsche taalliefhebberije en voor eigenvlaamsche taalgeleerdheid. Prijs 2 fr. 50; voor de Heeren studenten 1 fr. 50. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 13, in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

De Heeren studenten gelieven den prijs 1 fr. 50 (0 fr. 25 meer als vroeger) na te zien en te vergelijken tegen den bijvoeg van *Wetensweerdigheden* enz. die hun geleverd wordt.

---

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

BIBLIOTHECA BRUGENSIS